



Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

61 metai
2018 m. kovo 2 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

529-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2017 m. spalio 18–19 d.

2018/C 081/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Šeimos ir tradicinio verslo įmonių potencialas skatinant vystymąsi ir ekonomikos augimą regionuose“ (nuomonė savo iniciatyva)	1
2018/C 081/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pilietinės visuomenės organizacijų finansavimas ES lėšomis“ (nuomonė savo iniciatyva)	9
2018/C 081/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Kaimai ir miesteliai – kaimo plėtros katalizatoriai. Iššūkiai ir galimybės“ (nuomonė savo iniciatyva)	16
2018/C 081/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Klimato teisingumas“ (nuomonė savo iniciatyva)	22
2018/C 081/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „ES vystymosi partnerystės ir tarptautinių apmokestinimo susitarimų keliami iššūkiai“ (nuomonė savo iniciatyva)	29
2018/C 081/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės Europos ir Viduržemio jūros regione“ (nuomonė savo iniciatyva)	37
2018/C 081/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Perėjimas prie tvaresnės Europos ateities. Strategija iki 2050 m.“ (nuomonė savo iniciatyva)	44
2018/C 081/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Naujų tvarių verslo modelių“ (tiriamoji nuomonė)	57

2018/C 081/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Bendro vartojimo ekonomikos apmokestinimas. Galimos mokesčių politikos analizė atsižvelgiant į bendro vartojimo ekonomikos augimą“ (tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Estijos prašymu)	65
2018/C 081/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Žemės naudojimas tvariai maisto gamybai ir ekosisteminėms paslaugoms“ (tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Estijos prašymu)	72
2018/C 081/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „ES teisės aktų taikymo stebėseną“ (Europos Audito Rūmų tyrimas) (nuomonė savo iniciatyva)	81

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

529-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2017 m. spalio 18–19 d.

2018/C 081/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Atitikties dokumentų rinkinys: a) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „SOLVIT vaidmens stiprinimo veiksmų planas: bendrosios rinkos nauda piliečiams ir įmonėms“ (COM(2017) 255 final – SDW(2017) 210 final), b) Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrųjų skaitmeninių vartų sukūrimo informacijai teikti, procedūroms atlikti ir pagalbos bei problemų sprendimo paslaugoms teikti, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012 (COM(2017) 256 final – 2017/0086 (COD)), c) Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos Komisijos prašymų įmonėms ir įmonių asociacijoms, kad pateiktų vidaus rinkos ir susijusių sričių informaciją, teikimo sąlygos ir tvarka (COM(2017) 257 final – 2017/0087 (COD))	88
2018/C 081/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl naujų sunkiųjų transporto priemonių išmetamo CO ₂ kiekio ir degalų sąnaudų stebėsenos bei duomenų teikimo“ (COM(2017) 279 final – 2017/0111 (COD))	95
2018/C 081/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos įgyvendinimo laikotarpio vidurio peržiūra. Sujungta bendroji skaitmeninė rinka visiems“ (COM(2017) 228 final)	102
2018/C 081/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2016 m. konkurencijos politikos ataskaita“ (COM(2017) 285 final)	111
2018/C 081/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kapitalo rinkų sąjungos veiksmų plano įgyvendinimo laikotarpio vidurio peržiūra“ [COM(2017) 292 final]	117
2018/C 081/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl diskusijoms skirto dokumento dėl ekonominės ir pinigų sąjungos ateities [COM(2017) 291 final]	124
2018/C 081/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Diskusijoms skirto dokumento dėl ES finansų ateities“ (COM(2017) 358 final)	131
2018/C 081/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl visos Europos asmeninės pensijos produkto (PEPP)“ (COM(2017) 343 final – 2017/0143 (COD))	139

2018/C 081/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl diskusijoms skirto dokumento dėl Europos socialinio matmens [COM(2017) 206] Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos socialinių teisių ramsčio sukūrimo [COM(2017) 250 final] pasiūlymo dėl Tarpinstitucinės deklaracijos dėl Europos socialinių teisių ramsčio [COM(2017) 251 final]	145
2018/C 081/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatoma Europos solidarumo korpuso teisinė sistema ir iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1288/2013, (ES) Nr. 1293/2013, (ES) Nr. 1303/2013, (ES) Nr. 1305/2013, (ES) Nr. 1306/2013 ir Sprendimas Nr. 1313/2013/ES (COM(2017) 262 final – 2017/0102 (COD))	160
2018/C 081/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl atnaujintos ES aukštojo mokslo darbotvarkės (COM(2017) 247 final) ir dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Mokyklų raida ir aukštos kokybės mokymas gerai gyvenimo pradžia“ (COM(2017) 248 final)	167
2018/C 081/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1380/2013 dėl bendros žuvininkystės politikos“ (COM(2017) 424 final – 2017/0190 (COD))	174
2018/C 081/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos duomenų ekonomikos kūrimas“ (COM(2017) 134 final)	176
2018/C 081/25	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl elektroninės kelių rinkliavos sistemų sąveikumo, kuria sudaromos palankesnės sąlygos tarpvalstybiniu lygmeniu keistis informacija apie kelių mokesčių mokėjimo pažeidimus Sąjungoje “ (COM(2017) 280 final – 2017/0128 (COD))	181
2018/C 081/26	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 1999/62/EB dėl sunkiasvorių krovinių transporto priemonių apmokestinimo už naudojimąsi tam tikra infrastruktūra (COM(2017) 275 final – 2017/0114 (COD)), ir Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos tam tikros Direktyvos 1999/62/EB dėl sunkiasvorių krovinių transporto priemonių apmokestinimo už naudojimąsi tam tikra infrastruktūra nuostatos dėl transporto priemonių apmokestinimo (COM(2017) 276 final – 2017/0115 (CNS))	188
2018/C 081/27	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europa kelyje. Socialiai teisingo perėjimo prie netaršaus, konkurencingo ir susietojo susisiekiimo visiems darbotvarkė“ (COM(2017) 283 final)	195
2018/C 081/28	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „ES ir Korėjos laisvos prekybos susitarimas. Prekybai ir darniam vystymuisi skirtas skyrius“	201
2018/C 081/29	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Keitimasis asmens duomenimis ir jų apsauga globalizuotame pasaulyje“ (COM(2017) 7 final)	209
2018/C 081/30	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1295/2013, kuriuo sukuriamą programa „Kūrybiška Europa“ (2014–2020 m.)“ (COM(2017) 385 final – 2017/0163 (COD))	215
2018/C 081/31	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „2017 m. euro zonos ekonominė politika“ (papildomoji nuomonė)	216

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

529-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2017 M. SPALIO 18–19 D.

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Šeimos ir tradicinio verslo įmonių
potencialas skatinant vystymąsi ir ekonomikos augimą regionuose“****(nuomonė savo iniciatyva)**

(2018/C 081/01)

Pranešėjas: **Dimitris DIMITRIADIS**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 1 26
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2017 9 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinės sesijos Nr.	529
Balsavimo rezultatai	199 / 0 / 1
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Daugelyje nuomonių EESRK nuosekliai išreiškė teigiamą požiūrį į ES politikos priemones, kuriomis siekiama remti mažąsias ir vidutines įmones (MVĮ) ⁽¹⁾. Tačiau MVĮ – labai nevienalytė įmonių kategorija, todėl reikia ypatingų pastangų norint tinkamai išspręsti skirtingiems pogrupiams, visų pirma mažosioms šeimoms ir tradicinio verslo įmonėms, aktualius klausimus.

⁽¹⁾ Žr. EESRK nuomonės MVĮ skirtos politinės priemonės (OL C 27, 2009 2 3, p. 7), Tarptautiniai viešieji pirkimai (OL C 224, 2008 8 30, p. 32), Europos iniciatyva „Small Business Act“ (OL C 182, 2009 8 4, p. 30), Ne biržos išvestinės finansinės priemonės, pagrindinės sandorio šalys ir sandorių duomenų saugyklos (OL C 54, 2011 2 19, p. 44) ir MVĮ galimybė gauti finansavimą (EESC-2014–06006–00–00-RI-TRA).

1.2. Šis pogrupis svarbus tuo, kad būtent šio tipo įmonės sukuria didžiąją dalį darbo vietų ES regionuose. Patvirtindamas ankstesnes savo išvadas ir primindamas ankstesnėse nuomonėse⁽²⁾ pateiktas rekomendacijas, EESRK siekia atidžiau pažvelgti į mažosioms šeimos ir tradicinio verslo įmonėms kylančias problemas ir jas išnagrinėti. Tuo norima suteikti galimybę daryti konstruktyvų poveikį formuojant politiką tiek ES, tiek nacionaliniu ir regionų lygmenimis.

1.3. Komitetas ragina Europos Komisiją (EK) apsvarstyti mažųjų šeimos ir tradicinio verslo įmonių paramos ir skatinimo būdus, nes jos labai svarbios kuriant naujas veiklos rūšis ir generuojant pajamas mažai išteklių turinčiose teritorijose. Jos kuria pridėtinę vertę regionų vystymosi procese, visų pirma mažiau išsivysčiusiuose regionuose, nes yra giliai įleidusios šaknis į vietos ekonomiką, į kurią jos investuoja ir kurioje jos palaiko užimtumą.

1.4. Komitetas mano, kad daugelis vis dar atsiliekančių regionų turi didelį vystymosi potencialą ir kad nepakankamai išnaudojamą potencialą būtų galima realizuoti per vietos mažąsias šeimas ir tradicinio verslo įmones. Ši problema turėtų rūpėti ne tik Europos Komisijai, tačiau ir kitiems subjektams, kurie turėtų aktyviai įsitraukti į jos sprendimą, įskaitant vietos valdžios institucijas ir vietos tarpininkus, pavyzdžiui, verslo organizacijas ir finansų institucijas.

1.5. EESRK ragina Komisiją atkreipti dėmesį į tai, kad mažosios šeimos ir tradicinio verslo įmonės nukentėjo nuo pastarųjų ekonomikos ir pramonės pokyčių ir tendencijų. Jos pralaimi konkurencinę kovą ir joms vis sunkiau vykdyti savo veiklą.

1.6. EESRK kelia nerimą tai, kad paramos priemonės nėra orientuotos į mažąsias šeimas ir tradicinio verslo įmones ir mažai tikėtina, kad jos gali duoti šioms įmonėms reikšmingos naudos. Iš esmės MVĮ skirta parama yra nukreipiama moksliniams tyrimams ir inovacijoms MVĮ stiprinti bei startuoliams. EESRK neabejoja šių priemonių svarba, tačiau nori pabrėžti, kad jos bus naudingos labai mažai MVĮ daliai ir paprastai mažosios šeimos ir tradicinio verslo įmonės šiai daliai nepriklauso. EESRK palankiai vertina EK ketinimą persvarstyti MVĮ apibrėžtį – preliminariai planuojama, kad šis Vidaus rinkos, pramonės, verslumo ir MVĮ generalinio direktorato inicijuotas svarstymas vyks 2019 m. pradžioje⁽³⁾.

1.6.1. Dabartinė MVĮ apibrėžtis jau yra nebeaktuali, todėl Komitetas mano, kad ši numatoma peržiūra būtų naudinga siekiant geriau suvokti MVĮ pobūdį ir sukurti joms tinkamesnę politiką. EESRK taip pat ragina EK įvertinti, kaip dabartinė apibrėžtis taikoma ES, nacionaliniu ir regionų lygmenimis įgyvendinant MVĮ politikos priemones konsultacijų procese, visų pirma dėmesį skiriant mažosioms šeimos ir tradicinio verslo įmonėms.

1.6.2. EESRK manymu, peržiūrėjus apibrėžtį reikėtų bent jau:

- nebetaikyti darbuotojų skaičiaus kriterijaus⁽⁴⁾ kaip pagrindinio kriterijaus ir suteikti MVĮ laisvę rinktis, kuriuos du iš trijų kriterijų tenkinti, taikant naujausią Direktyvoje 2013/34/ES nustatytą požiūrį⁽⁵⁾;
- kruopščiai išnagrinėti Rekomendacijos 2 straipsnyje nustatytas ribines vertes ir prireikus atnaujinti jas ir susieti su Direktyvoje 2013/34/ES nustatytais ribinėmis vertėmis;
- iš naujo įvertinti ir peržiūrėti Rekomendacijos priedo 3 straipsnyje nustatytus apribojimus.

1.7. EESRK manymu, svarbu, kad mažosios šeimos ir tradicinio verslo įmonės būtų pripažįstamos specifiniu pogrupiu, nes paprastai jos labiausiai nukentčia nuo rinkos nepakankamumo. Todėl Komitetas rekomenduoja parengti specialią tokioms įmonėms skirtą ir joms pritaikytą politiką. Siekiant išspręsti aktualiausias problemas, tokia politika turi būti skirta:

- padėti pritraukti ir mokyti darbo jėgą;
- mokyti ir perkvalifikuoti vadovus ir (arba) savininkus;
- suteikti galimybę naudotis patariamosiomis ir konsultavimo paslaugomis;

⁽²⁾ Žr. EESRK nuomonės *Šeimos įmonės* (OL C 13, 2016 1 15, p. 8), *Smulkiojo verslo akto Europai apžvalga* (OL C 376, 2011 12 22, p. 51), *Įmonių rūšių įvairovė* (OL C 318, 2009 12 23, p. 22).

⁽³⁾ Įžanginis poveikio vertinimas (2017)2868537, 2017 m. birželio 8 d.

⁽⁴⁾ Komisijos rekomendacijos 2003/361/EB priedo 4 straipsnis.

⁽⁵⁾ 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/34/ES.

- pagerinti galimybes gauti finansavimą;
- užtikrinti daugiau informacijos ir geresnį mokymą darbuotojams vietos darbdavių asociacijose ir vietos bankuose;
- teikti vieno langelio principu grindžiamas paslaugas;
- peržiūrėti vietos ir ES administracinę naštą;
- užtikrinti galimybę gauti daugiau ir geresnės informacijos apie reglamentavimo reikalavimus, vietos verslo aplinką ir galimybes rinkoje.

2. Mažosios šeimos ir tradicinio verslo įmonės. Bendrosios aplinkybės ir svarba

2.1. Šiuo metu ES politika skirta keletui aktualių pramonėje vykstančių permainų ir tendencijų: skaitmeninimui, „Pramonei 4.0“, sparčiai kintantiems verslo modeliams, globalizacijai, dalijimosi ekonomikai ir inovatyviems konkurencinio pranašumo šaltiniams. Taip pat būtina pripažinti, kad žmonės turėtų galėti gyventi visoje Europoje, įskaitant daugelį regionų, kurių „Pramonė 4.0“ greičiausia lengvai nepasieks.

2.2. Nepaneigiant šių naujų tendencijų svarbos ir palaikant joms remti skirtas politines pastangas, svarbu nepamiršti, kad didžiąją darbo vietų dalį ES regionuose šiuo metu sukuria labai tradicinės MVĮ⁽⁶⁾ ir mažosios šeimos įmonės⁽⁷⁾ – dauguma jų turi savo tradicijas, patirties ir gali pasigirti daugybe sėkmės istorijų. Šią įmonių grupę paprastai sudaro šie pogrupiai:

- mažosios, labai mažos ir vieno fizinio asmens įmonės;
- labai tradicinės MVĮ, veikiančios istoriškai ir tradiciškai susiklosčiusiose srityse;
- MVĮ atokiuose regionuose, pvz., miesteliuose, kaimuose, kalnų regionuose, salose ir pan.;
- mažosios šeimos bendrovės;
- amatininkų bendrovės;
- savarankiškai dirbantys asmenys.

2.3. Kaip jau anksčiau minėjo EESRK, mažosios šeimos ir tradicinio verslo įmonės visame pasaulyje yra daugumos šalių ekonomikos stuburas ir jų skaičius išpūdingai greitai auga. Jos yra svarbios regionų ir vietos vystymuisi ir atlieka ryškų, konstruktyvų vaidmenį vietos bendruomenėse. Šeimos įmonės geba geriau iškęsti sunkius ekonomikos nuosmukio ir sąstingio laikotarpius. Šios įmonės pasižymi unikaliomis valdymo savybėmis, nes jų savininkams labai rūpi ilgalaikės verslo perspektyvos, daugiausia todėl, kad nuo to priklauso jų šeimos turtas, reputacija ir ateitis. Jų valdytojai yra neįprastai atsidavę bendrovės veiklos tęstinumui ir uoliau puoselėja savo darbuotojų kolektyvą bei siekia artimesnių ryšių su klientais verslui išlaikyti. EESRK anksčiau ragino EK įgyvendinti aktyvią strategiją, kad būtų remiama geriausia šeimos įmonių praktika visose valstybėse narėse⁽⁸⁾.

2.4. Pastaraisiais metais daugumai mažų šeimos ir tradicinio verslo įmonių kilo veiklos sunkumų, nes:

- jos nėra gerai pasirengusios numatyti greitai kintančią verslo aplinką ir prie jos prisitaikyti;

⁽⁶⁾ mažosios tradicinio verslo įmonės – tai tokios įmonės, kurios išlaikė tą patį verslo modelį ilgą laiką veikdamos palyginti mažose bendruomenėse, pvz., maži restoranai ir kavinės, nepriklausomos degalinės, kepyklos, šeimos viešbučiai, mažos transporto ir prekybos įmonės ir kt.

⁽⁷⁾ Nėra vienos šeimos įmonės apibrėžties, yra tik per daugelį metų susiformavusios kelios darbinės apibrėžtys. Jomis pabrėžiama, kad šeimos įmonės – tai tokios įmonės, kuriose didžiąją dalį verslo valdo šeima, kuriai verslas priklauso nuosavybės teise ir kurios nariai užima vadovaujamas pareigas. (Sciascia ir Mazzola, „Šeimos įmonių apžvalga“ (angl. *Family Business Review*), 21 tomas, 4 leidimas, 2008 m.). Šeimos valdomos įmonės sudaro daugiau nei 85 % visų įmonių EBPO priklausančiose šalyse. Dalis jų yra labai didelės bendrovės, bet šioje nuomonėje kalbama apie mažąsias šeimos įmones.

⁽⁸⁾ Žr. EESRK nuomonę *Šeimos įmonės* (OL C 13, 2016 1 15, p. 8).

- dėl besikeičiančių verslo modelių – t. y. skaitmeninimo, efektyvesnių įmonių valdymo būdų ir naujų technologijų plėtros – tradiciniai verslo metodai jau nebėra tokie konkurencingi kaip seniau;
- jos turi ribotas galimybes naudotis ištekliais, pvz., finansiniais, informaciniais, žmogiškojo kapitalo ir rinkos plėtros potencialo bei kt.;
- jos susiduria su organizaciniais suvaržymais, pvz., trūksta laiko, kokybiško ir į ateitį orientuoto savininkų požiūrio ir valdymo, inercija stabdo bet kokius įmonės elgesio pokyčius;
- jos nelabai gali formuoti savo aplinką ir turi mažiau derybinės galios, tačiau yra labiau nuo tos aplinkos priklausomos⁽⁹⁾.

2.5. ES yra beveik 23 milijonai MVĮ, ir pietinėse ES šalyse procentinė MVĮ dalis yra didesnė, palyginti su kitomis įmonėmis⁽¹⁰⁾. MVĮ ne tik sudaro 99,8 % visų įmonių ES ne finansų sektoriuje⁽¹¹⁾, jose taip pat dirba 67 % visų darbuotojų ir sukuriama 58 % visos pridėtinės vertės ne finansų sektoriuje⁽¹²⁾. Pagal skaičių, labai mažų įmonių, įskaitant vieno fizinio asmens įmones, kol kas yra daugiausia, palyginti su kitomis įmonėmis.

3. Politikos kryptys ir prioritetai ES lygmeniu

3.1. Bendra taisyklė yra tokia, kad parama MVĮ daugiausia yra skirta MVĮ moksliniams tyrimams ir inovacijoms ir MVĮ plėtrai stiprinti⁽¹³⁾. Nors gebėjimas kurti inovacijas ir patekti į pasaulinę rinką pripažįstami kaip du svarbiausi augimo varikliai, paprastai MVĮ patiria sunkumų abiem šiais aspektais⁽¹⁴⁾. Puse per paskutinį finansavimo laikotarpį nustatytų priemonių rūšių buvo siekiama beveik išskirtinai vien su inovacijomis susijusių tikslų. Tai yra priemonės, kuriomis remiamos technologinės ir netechnologinės inovacijos, ekologinės inovacijos, inovatyvių bendrovių kūrimas, parama mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros projektams, žinių ir technologijų perdavimas.

3.2. 2007–2013 m. laikotarpiu⁽¹⁵⁾ „ERPF parama MVĮ sudarė maždaug 47,5 mlrd. EUR (76,5 % paramos verslui ir 16 % visų ERPF paskirstytų lėšų šiam laikotarpiui)“. Be to, iš 18,5 mln. įmonių nustatyta „maždaug 246 000 paramą gavusių MVĮ“. Palyginus paramos gavėjų skaičių ir bendrą įmonių skaičių, aiškiai matyti, kad šios sumos visiškai nepakanka, ir tai įrodo, kad ES nesuteikė paramos šiai labai svarbiai įmonių kategorijai. EK nenagrinėja šio svarbaus klausimo, nes trūksta išteklių ir šios įmonės yra labai skirtingos.

3.3. Per tą patį laikotarpį buvo taikoma palyginti daug politikos priemonių, kurių naudos gavėjų skaičius labai skiriasi – nuo 1 iki 8 000–9 000. Akivaizdu, kad neefektyvu kurti priemones, kurios tinka labai mažam naudos gavėjų skaičiui. Todėl kyla klausimas, ar verta kurti tiek daug priemonių. Be to, reikia kelti klausimą dėl jų efektyvumo ir veiksmingumo ir palyginti joms kurti reikalingus žmogiškuosius ir finansinius išteklius su gauta nauda (jei tokia yra). Tuo pat metu atlikus konkrečių atvejų tyrimus buvo atkreiptas dėmesys į saviatrakos ar „švelnaus nusitaikymo“ procesą, kai tam tikra grupė paramos gavėjų (paprastai pasižyminčių didesniais lėšų panaudojimo pajėgumais) numatoma jau kuriant atitinkamą politikos priemonę.

⁽⁹⁾ Įvairūs tyrimai (pvz., Europos Parlamento, 2011 m.; CSES, 2012 m.; EK 2008 m.; EBPO, 1998 m.).

⁽¹⁰⁾ Komisijos rekomendacijoje 2003/361/EB MVĮ yra apibrėžiamos ir suskirstytos į tris kategorijas: labai mažas, mažasis ir vidutinio dydžio įmonės (pagal darbuotojų skaičių ir apyvartą). Pagrindiniai statistikos šaltiniai nepateikia duomenų apie MVĮ vadinamas įmones dėl griežto pirmiau minėtos MVĮ apibrėžties taikymo. Turimi duomenys yra pagrįsti tik darbuotojų skaičiaus kriterijumi. Atitinkamai šioje nuomonėje pateikti statistiniai duomenys yra grindžiami šia apibrėžtimi. Būtina pažymėti, kad nors statistiniai duomenys neturėtų labai pasikeisti įtraukus apyvartą ir (arba) viso turto kriterijus, taikant su įmonių savarankiškumu susijusias taisykles galėtų gerokai pakisti rezultatai; Vokietijoje atliktame tyrime pritaikius šią taisyklę bendras MVĮ skaičius sumažėjo 9 % (CSES, 2012 m.).

⁽¹¹⁾ Ne finansų sektorių sudaro visi ES 28 ekonomikų arba valstybių narių sektoriai, išskyrus finansinių paslaugų, valdžios sektoriaus, švietimo, sveikatos, meno ir kultūros, žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektorius.

⁽¹²⁾ 2014–2015 m. Europos MVĮ metinė ataskaita, Europos Komisija.

⁽¹³⁾ Galutinė ataskaita, 2 darbo dokumentų rinkinys, 2007–2013 m. Sanglaudos politikos programų *ex post* vertinimas, pagrindinių dėsnių skiriančių Europos regioninės plėtros fondui (ERPF) ir Sanglaudos fondui (SF), sutartis: 2014CE16BAT002, http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/evaluations/ec/2007-2013/.

⁽¹⁴⁾ Parama MVĮ – mokslinių tyrimų ir inovacijų MVĮ didinimas ir MVĮ plėtra, 2 darbo dokumentų rinkinys, pirmoji tarpinė ataskaita, 1 tomas: apibendrinamoji ataskaita, 2007–2013 m. Sanglaudos politikos programų *ex post* vertinimas, pagrindinių dėsnių skiriančių Europos regioninės plėtros fondui (ERPF) ir Sanglaudos fondui (SF), sutartis: 2014CE16BAT002, 2015 m. liepos mėn.

⁽¹⁵⁾ Tas pats šaltinis kaip ir 13 išnašoje.

3.4. Atlikus išsamią 670 politikos priemonių iš 50 veiksmų programų, įgyvendintų per programavimo laikotarpį, peržiūrą⁽¹⁶⁾, paaiškėjo, kad paskirstymas tarp skirtingų politikos sričių yra ganėtinai nevienodas. Nustatyta, kad tradicinio verslo įmonių poreikiams buvo skirta mažiau nei 30 % visų politikos priemonių. EESRK jau pareiškė remias inovatyvias ir sparčiai augančias įmones⁽¹⁷⁾. Tačiau tuo pat metu EESRK apgailestauja, kad politikos priemonės neproporcingai ir daugiausia yra nukreiptos į MVĮ inovacijų tikslus, nes dauguma ES MVĮ neturi ir artimiausiu metu neturės jokio inovacijų potencialo ir jų pagrindiniam verslui toks potencialas nėra reikalingas. Tiesa, kad inovatyvius produktus galima sukurti itin mažomis sąnaudomis ir kad jie gali turėti milžinišką augimo potencialą, bet tokio pobūdžio augimas yra labiau išimtis nei norma tradicinio verslo ir šeimos įmonėms, kurios dirba vadovaudamosi visiškai kita filosofija. Tam tikros inovacijos galimos ir patartinės, ir naujos kartos, būdamos atviros naujovėms, pradeda jas diegti. Tačiau daugeliu atveju inovacijos yra fragmentiškos ir nėra šių įmonių pagrindinio verslo dalis⁽¹⁸⁾.

3.5. Paramos politikos priemonės nėra orientuotos į mažąsias šeimas ir tradicinio verslo įmones, tai rodo ir faktas, kad tam tikruose sektoriuose veikiančioms MVĮ, daugiausia turizmo srityje, yra skirta mažoji dalis politikos priemonių (tik 7 % viso viešojo įnašo). Tai taip pat rodo ir faktas, kad apie 54 % paramą gaunančių MVĮ priklauso gamybos ir IRT (10 %) sektoriams, ir tik 16 % – didmeninės ir mažmeninės prekybos sektoriams bei 6 % – apgyvendinimo ir maisto paslaugų sektoriams, kurie laikomi tradiciniais sektoriais. Padėti sunkina ir tai, kad pastarąjį programavimo laikotarpį parama MVĮ buvo planuojama vykstant giliai ekonomikos krizei ir atsižvelgiant į būtinybę inovacijoms numatytus išteklius nukreipti į bendresnio pobūdžio augimą.

3.6. Iš duomenų taip pat matyti, kad nuo 2008 m. prasidėjusios krizės penkerius metus MVĮ skaičius augo, o pridėtinė vertė ir darbuotojų skaičius mažėjo⁽¹⁹⁾. Iš tokių statistinių duomenų galima daryti išvadą, kad šį laikotarpį „verslas iš reikalo“ buvo stipresnis už „verslą dėl galimybių“. Akivaizdu, kad žmonės stengėsi rasti būdą įveikti krizę ir įmonės stengėsi išgyventi, bet paramos buvo nepakankamai arba ji buvo netinkama⁽²⁰⁾.

3.7. Daug naujausių tyrimų aiškiai parodė, kad labai skiriasi MVĮ poreikiai Europos šiaurėje ir pietuose, ir yra didelių skirtumų nacionaliniu lygmeniu. Tokiai nuomonei taip pat pritariama Europos Komisijos 2014–2015 m. Europos MVĮ metinėje ataskaitoje, kurioje nurodyta, kad šios srities rodikliai iš esmės yra žemiausi pietinėse Europos šalyse. Šios šalys pateikia duomenis apie labai mažus sėkmingo projektų įgyvendinimo rezultatus, įskaitant programos „Horizontas 2020“ MVĮ dalį.

3.8. Dar viena rimta problema norint gauti veiksmingą paramą mažosioms šeimos ir tradicinio verslo įmonėms kyla dėl to, kad paramos politika dažniausia formuojama pagal remtinų įmonių dydį, o ne pagal aktualesnes ypatybes, kurios turi didesnę įtaką jų veiklai. Toks požiūris gali būti pasenęs ir per plačiai taikomas, nes neatsižvelgiama į įvairius skirtingų grupių, kaip antai mažųjų šeimos ir tradicinio verslo įmonių, poreikius. Todėl EESRK savo nuomonėse nuolat pabrėžia, kad Europoje reikia tikslingesnės ir tiksliau apibrėžtos MVĮ skatinimo politikos, taip pat būtinybę naujai įvertinti MVĮ apibrėžti, kad būtų geriau atspindėta MVĮ įvairovė⁽²¹⁾.

3.9. EESRK kelia nerimą tai, kad iki šiol tik maža dalis ERPF paramos davė dokumentuose užfiksuotų rezultatų⁽²²⁾, kuriais įrodoma, kad ji daro realų poveikį ekonomikai. Todėl kyla abejonių dėl realaus MVĮ paramai skirtų fondų poveikio, ir EESRK primygtinai reikalauja atlikti realaus poveikio vertinimą, įskaitant ir mažosioms šeimos bei tradicinio verslo įmonėms suteiktos paramos analizę.

⁽¹⁶⁾ Tas pats šaltinis kaip ir 14 išnašoje.

⁽¹⁷⁾ Žr. EESRK nuomonę savo iniciatyva *Inovatyvių ir sparčiai augančių įmonių skatinimas* (OL C 75 2017 3 10, p.6).

⁽¹⁸⁾ Puikus pavyzdys yra kaimo turizmas, kurio rinkodara šiais laikais labai priklauso nuo skaitmeninių platformų.

⁽¹⁹⁾ Europos Komisija, MVĮ veiklos rezultatų peržiūros duomenys (2014 m. leidimas).

⁽²⁰⁾ „Verslininkas iš reikalo“ – tai asmuo, kuris tapo verslininku, nes neturėjo geresnio pasirinkimo. „Verslininkas dėl galimybių“ – tai asmuo, kuris aktyviai pasirinko sukurti naują įmonę, vadovaudamasis idėja, kad yra neišnaudotų arba per menkai išnaudojamų verslo galimybių. Yra įrodymų, kad labai skiriasi verslo iš reikalo ir dėl galimybių poveikis ekonomikos augimui ir vystymuisi. Apskritai verslas iš reikalo neturi poveikio ekonomikos vystymuisi, o verslo dėl galimybių poveikis yra teigiamas ir reikšmingas.

⁽²¹⁾ OL C 383, 2015 11 17, p. 64.

⁽²²⁾ Remiantis iš stebėsenos sistemų ir papildomų šaltinių (pvz., *ad hoc* vertinimo) gauta informacija, tik 12 % visų politikos priemonių atveju yra tvirtų įrodymų apie teigiamus jų rezultatus. Politikos priemonės, kurias galima įvertinti kaip neefektyvias, sudaro iki 5 % visų priemonių.

3.10. ERPF nėra vienintelis mažųjų šeimos ir tradicinio verslo įmonių rėmimo šaltinis. MVĮ paramą gauna ir iš kitų šaltinių, pavyzdžiui, Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo (EJRŽF) ⁽²³⁾, Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) ⁽²⁴⁾ arba Europos socialinio fondo (ESF) ⁽²⁵⁾, kuriuos galima naudoti atskirai arba per teritorines priemones (Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros priemonę (CLLD) ir Integruotą teritorinių investicijų priemonę (ITI)). Tačiau šių šaltinių parama nėra tikslingai skirta mažosioms šeimos ir tradicinio verslo įmonėms, ir tik labai nedidelė finansavimo dalis tenka šioms įmonėms. Pasak mažųjų šeimos ir tradicinio verslo įmonių atstovų, jų poreikiai nėra gerai suprantami arba tinkamai patenkinami.

3.10.1. Tai galima paaiškinti tuo, kad kuriant politikos paramos priemones, ES, nacionaliniai ir vietos politikos formuotojai ir administracijos atstovai kartais yra pernelyg nelankstūs ir neatsižvelgia į verslo ir socialinių partnerių požiūrius, kad suprastų realius mažųjų ir labai mažų įmonių poreikius.

3.10.2. Žinoma, dalį kaltės turėtų prisiimti ne tik administracija, bet ir tarpininkų organizacijos, kad nesugebėjo efektyviai informuoti apie realius MVĮ poreikius. Geras pavyzdys yra tai, kad, regis, MVĮ išskirtinai palankiai vertina dotacijas įmonėms, priešingai politinėje diskusijoje vis labiau akcentuojamam akcinio kapitalo finansavimui, grąžinamai paramai ar netiesioginei paramai.

3.10.3. Įmonių ir mokslinių centrų partnerystės ir tarpininkų naudojimas norint teikti paramą MVĮ taip pat yra mažiau išplėtoti, nei tikėtasi, nors šios temos ir sulaukia daug dėmesio. Teigiama, kad iš dalies tai galima paaiškinti krizės įtaka, bet ekonomikos nuosmukio metu politikos formuotojai galėjo rinktis labiau tradicines politikos priemones, kad sunkiu metu paremtų vietos ekonomiką.

3.10.4. Galimybė taikyti įvairias specifines finansines priemones yra praktiškai nepasiekiamą mažosioms šeimos ir tradicinio verslo įmonėms dėl sudėtingo jų įgyvendinimo ir dėl patirties bei žinių stokos.

4. Būtina atkreipti dėmesį į MVĮ įvairiarūšiškumą

4.1. Mažųjų įmonių eksporto dalis, palyginti su apyvarta, paprastai yra mažesnė nei vidutinių ar didelių įmonių, todėl galima daryti išvadą apie įmonės dydžio ir eksporto gebos santykį.

4.2. MVĮ ir startuoliams taip pat dažnai kyla didelių sunkumų bandant gauti finansavimą. Informaciniame pranešime EESRK atkreipė dėmesį į tai, kad nepakankamas finansavimas nuo 2008 m. varžė MVĮ veiklą ⁽²⁶⁾. Nors pastaruoju metu padėtis gerėja, tačiau kuo mažesnė įmonė, tuo pažanga vyksta lėčiau – vėlgi akivaizdi dydžio įtaka įmonės poreikiams ir veiklos efektyvumui. Be to, norėdamos gauti finansavimą MVĮ daugiausia kliaujasi bankų paskolomis, tačiau bankininkystės sistema nėra gerai pritaikyta MVĮ, o ypač mažųjų šeimos ir tradicinio verslo įmonių poreikiams.

4.3. Pastaruoju metu finansinė parama daugiausia buvo orientuota į startuolius, kurie sudaro labai mažą MVĮ dalį ES, bet dar nėra išspręstas klausimas dėl didelio kapitalo poreikio augančioms įmonėms finansuoti, kaip ir dėl poreikio didžiajai daliai tradicinių įmonių, kurios nukentėjo nuo neseniai įvykusios krizės, tiesiog finansuoti savo įprastinę veiklą. Yra pranešimų apie banko įsipareigojimų nevykdymus, dėl kurių mažosioms įmonėms teko pasitraukti iš verslo patyrus paprastų grynųjų pinigų srauto problemų.

4.4. Dar viena rimta MVĮ kliūtis, kurios nepatiria didelės įmonės, yra susijusi su galimybėmis gauti informacijos ir patekti į naujas rinkas. Joms taip pat yra sudėtingiau nusamdyti ir išlaikyti aukštos kvalifikacijos darbo jėgą ir laikytis didėjančių reglamentavimo ir biurokratinių reikalavimų. Tokia nepalanki padėtis yra dar blogesnė MVĮ mažiau išsivysčiusiuose ES regionuose, kuriuose mažai galimybių bendradarbiauti su didelėmis įmonėmis dalyvaujant jų vertės grandinėje, mažiau galimybių prisijungti prie konkurencingų klasterių, tiekama per mažai viešųjų gėrybių, mažesnė prieiga prie infrastruktūros ir paramą teikiančių institucijų ir dažnai mažėja jų klientais esančių gyventojų skaičius. Visi šie veiksniai gali lemti ir didesnes prekių patekimo į rinką sąnaudas.

⁽²³⁾ https://ec.europa.eu/fisheries/cfp/emff_lt

⁽²⁴⁾ https://ec.europa.eu/agriculture/cap-funding_lt

⁽²⁵⁾ <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp>

⁽²⁶⁾ Žr. EESRK informacinį pranešimą MVĮ ir vidutinės kapitalizacijos įmonių galimybės gauti finansavimą 2014–2020 m. laikotarpiu. Galimybės ir iššūkiai.

4.5. Todėl tradicinėms MVĮ ir mažiau išsivysčiusiuose ES regionuose veikiančioms MVĮ gyvybiškai svarbios yra ne tos politikos priemonės, kuriomis skatinamos inovacijos, galimybė pasiekti naujas rinkas, internalizacija, galimybė pasiekti kapitalo rinkas ir kt., bet tokios, kurios padeda MVĮ tobulinti ir geriau vykdyti pagrindinę jų veiklą – tokios, kurios padeda lengviau gauti įprastą bankų finansavimą, informaciją, kvalifikuotą darbo jėgą ir iškart pasiekiamas verslo galimybes (kasdienės veiklos gerėjimas). Šioms įmonėms trumpuoju laikotarpiu yra neprasminga keisti elgesio modelį, nes visų pirma reikia pakeisti visą jų veiklos kontekstą.

4.6. Ir nors vienose šalyse verslo inkubatoriai veikia sklandžiai, kitose jų teigiamas poveikis yra ribotas. Pagrindinis jų sėkmės veiksnys yra organizacinių išteklių dalijimosi ir paramos tinklų kultūra, kuri iš esmės nėra gerai išvystyta mažiau išsivysčiusiuose ES regionuose.

4.7. Didėjanti žinių turinio produkcijos, kaip konkurencinio pranašumo, svarba toliau didina MVĮ įvairiarūšiškumą ir didina skirtumus tarp spartaus augimo MVĮ ir kitų MVĮ, kurių vystymuisi trukdo kliūtys, tradiciškai siejamos su jų mažumu, vieta ir klientų baze.

4.8. EESRK ragina EK skatinti požiūrį „visų pirma veikime mažųjų naudai“ ir kuriant politikos priemones skirti ypatingą dėmesį mažosioms šeimoms ir tradicinio verslo įmonėms.

4.9. Prieš 30 ar 40 metų Europoje buvo daug atsiliekančių regionų, tai buvo geografiniu ir funkcinio požiūriu nuo ekonominio augimo variklių nutolę regionai. Dabar kai kurie iš šių regionų klesti dėl atviro, atsakingo ir nekorumpuoto vietos valdymo, dėl efektyvaus verslo organizacijų darbo ir dėl gerai veikiančių vietos verslo tinklų sukūrimo.

5. Iššūkiai ir būdai jiems įveikti, siekiant geriau remti mažųjų šeimos ir tradicinio verslo įmonių vystymąsi

5.1. *Galimybė gauti finansavimą – sudėtingai išsprendžiama problema.* Palyginti su didesnėmis įmonėmis, mažosios šeimos ir tradicinio verslo įmonės pasižymi didesniais pelningumo, išgyvenimo ir augimo skirtumais, todėl jos ir susiduria su didesnėmis finansavimo problemomis. MVĮ paprastai tenka didesnės palūkanų normos, taip pat ribojama kredito suma, nes trūksta užstatų. Labai skiriasi sparčiai augančių ir lėtai augančių įmonių finansavimo sunkumai.

5.2. Išsiplėtus rizikos kapitalo fondams, privačioms akcijų rinkoms (įskaitant neoficialias rinkas ir neformalius investuotojus), sutelktiniam finansavimui ir vystantis kapitalo rinkų sąjungai, tam tikrų kategorijų MVĮ apskritai pagerėjo galimybės gauti finansavimą, tačiau mažai tikėtina, kad mažosioms šeimoms ir tradicinio verslo įmonėms šie pokyčiai turės daug naudos, greičiausia jos ir toliau liks priklausomos daugiausia nuo tradicinių banko paskolų. Net inovatyvioms bendrovėms, startuoliams ir vidutinio dydžio įmonėms ne visada lengva pasinaudoti šiomis priemonėmis, be to, įvairiose šalyse išlieka didelių skirtumų, susijusių su skirtingu vietos kapitalo rinkų išsivystymu ir tinkamų teisės aktų trūkumu.

5.3. Sveikintina EK politika, kuria siekiama palengvinti galimybę gauti finansavimą teikiant garantijas. Tačiau atrodo, kad pasirinkta sistema iškraipo garantijų rinką ir galiausia lems nepageidaujamų padarinių garantijų institucijų veiklai. Yra empirinių duomenų (konkrečiai – Ispanijos atveju), kad komerciniai bankai savo esamiems paskolų gavėjams atvirai siūlo prašyti garantijos, kurią jiems tiesioginės garantijos forma tiesiogiai suteiktų ES, kad bankas galėtų padengti esamą riziką panaudodamas šią garantiją ir nepadidindamas savo rizikos klasės. „Palankių sąlygų neturinčios MVĮ“ (tos, kurioms sunku gauti paskolą) lieka už borto. Didesnis viešųjų pinigų panaudojimas, nukreipiant juos per priešpriešines garantijas, padidins viešųjų lėšų naudojimo efektyvumą ir sukurs didesnę svertą poveikį rinkai ir platesnei ekonomikai.

5.4. Europos ir vietos valdžios reglamentavimo našta tebėra pagrindinė kliūtis mažosioms šeimoms ir tradicinio verslo įmonėms, nes jos paprastai yra nepasirengusios spręsti problemų, kurių kyla dėl perteklinio reglamentavimo. Todėl būtina pasirūpinti, kad joms būtų lengvai prieinama informacija apie reglamentus ir geriau teikiama informacija apie techninius ir aplinkos standartus. Politikos formuotojai privalo užtikrinti, kad atitikties procedūros nebūtų pernelyg brangios, sudėtingos ar ilgos. Be to, naujus reglamentus ir jų įgyvendinimą turėtų sistemingai ir kruopščiai tikrinti atitinkamos vietos verslo asociacijos.

5.5. Būtina prieiga prie geresnės informacijos ir ne tik dėl reglamentavimo reikalavimų. Tradicinio ir šeimos verslo įmonėms taip pat labai svarbi regiono lygmens informacija apie verslo aplinką ir galimybes rinkoje. Moderniomis technologijomis galima gerokai sumažinti šią informacijos trūkumą, jei jos yra patogios naudotojui. Būtų labai naudinga sukurti „vieno langelio“ principu veikiančią centrą, kuriame visa būtina informacija, turinti įtakos įmonės strategijai ir sprendimams, būtų prieinama vienoje vietoje, kaip jau yra kai kuriose šalyse. Informacijos tinklų skatinimo priemonėmis turėtų būti siekiama pritaikyti duomenų bazes, kad nebūtų informacijos pertekliaus.

5.6. Naujausios patekimo į rinką lengvinimo priemonės visų pirma buvo orientuotos į tarptautines rinkas. Šios srities politika siekiama įveikti MVĮ sunkumus, kurių jos patiria, nes trūksta žmogiškųjų išteklių, galimybės patekti į išorės rinkas ir naudotis technologijomis. Tačiau, kaip minėta pirmiau, tai mažai aktualu mažosioms tradicinio verslo ir šeimos įmonėms. Todėl pastangas reikėtų skirti stipresniam prekybos misijų organizatorių koordinavimui regiono lygmeniu ir teikiant daugiau pagalbos ieškant patikimų verslo partnerių. Dar viena galimybė šioje srityje – skatinti pastangas padidinti dalį, kuri skiriama mažosioms įmonėms valdžios sektoriaus viešųjų pirkimų sutartyse.

5.7. Pastaruoju metu mažosios tradicinio ir šeimos verslo įmonės susiduria su labai specifine problema – galimybe nusišamdyti kvalifikuotą darbo jėgą. Atokiuose regionuose ir daugelyje regionų, kurių vystymasis atsilieka, demografinė padėtis prastėja, todėl daugelyje vietų labai trūksta kvalifikuotų darbuotojų. Todėl šioms įmonėms reikia pagalbos randant ir pritraukiant žmogiškuosius išteklius bei juos mokant. Mokomosios programos turėtų vykti ne sezono metu ir turėtų būti specialiai pritaikytos. Taip pat turėtų būti sukurta sistema, kad šios programos būtų siūlomos nuolat, nes mažosiose įmonėse yra didelė darbuotojų kaita.

5.8. Šeimos verslo įmonėse yra įprasta, kad įmonėje dirba tos pačios ar kitos šeimos vaikai. Tai yra tradicija ir tai yra gerai verslui, nes palengvinamas sklandus įmonės perdavimas iš kartos į kartą arba suteikiama galimybė susipažinti su būsimu darbu. Tokiais atvejais savininkai ir (arba) vadovai visada turėtų atsižvelgti į tai, kad darbo sąlygos turi atitikti TDO konvenciją Nr. 182 ir TDO konvenciją Nr. 138 dėl vaikų darbo.“

5.9. Mokymai reikalingi, tačiau ne tik mažųjų šeimos ir tradicinio verslo įmonių darbuotojams. Kaimo ir atokiuose regionuose bankų darbuotojai ir darbdavių asociacijos dažnai neturi žinių apie įvairias programas ir galimybes, kurias siūlo EK, bei apie susijusius dokumentus ir procedūras. Šis tarpininkų tinklas yra nepaprastai svarbus kalbant apie efektyvią paramą mažosioms šeimos ir tradicinio verslo įmonėms. Turėtų būti remiamos šių tarpininkų informavimo programos ir geriausios praktikos mainai. Taip pat reikėtų organizuoti vieno langelio principu grindžiamą tarnybą visiems finansavimo ir programų tipams.

5.10. Svarbi politikos priemonė būtų mažųjų šeimos ir tradicinio verslo savininkų ir (arba) vadovų veiklos „kokybės“ gerinimas, nes su šiuo veiksmu tokiose įmonėse yra viskas tiesiogiai susiję. Tai būtų galima daryti skatinant mokymus ir (arba) teikiant lengvai pasiekiamas patariamąsias ir konsultacines paslaugas. Reikėtų skatinti mokymąsi visą gyvenimą – internetinės švietimo priemonės, susijusios su verslo planavimu, gamybos standartais, vartotojų teisės aktais ar kitais reglamentais būtų žingsnis reikiama kryptimi.

5.11. Kita priemonė – skatinti mažąsias šeimos ir tradicinio verslo įmones reinvestuoti savo pajamas. Jeigu šios įmonės bus skatinamos tai daryti, jos taps stabilesnės, mažiau priklausomos nuo bankų paskolų ir mažiau pažeidžiamos kilus krizėms.

5.12. Būtų labai naudinga apibendrinti įvairių šalių geriausią praktiką tuose sektoriuose, kuriuose veikia daug mažųjų šeimos ir tradicinio verslo įmonių, pavyzdžiui, turizmo, žemės ūkio, žuvininkystės sektoriuose, ir pateikti šią informaciją valstybėms narėms.

2017 m. spalio 18 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pilietinės visuomenės organizacijų finansavimas ES lėšomis“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2018/C 081/02)

Pranešėjas: **Jean-Marc ROIRANT**

Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 3 30
Atsakinga komisija	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2017 9 27
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 19
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	188 / 15 / 10
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Pilietinės visuomenės organizacijos atlieka labai svarbų vaidmenį skatinant aktyvų pilietiškumą Europoje. Dalyvaujamaiai demokratijai užtikrinti būtinos tarpininkaujančios struktūros, kurios galėtų įtraukti piliečius ir skatinti jų saviraišką visose visuomeninės veiklos srityse. Stipriai, nepriklausomai ir įvairialypei organizuotai pilietinei visuomenei būtinas tinkamas viešasis finansavimas.

1.2. Be vis didesnių sunkumų gauti viešųjų lėšų, kai kuriose ES šalyse mažėja erdvės visuomenei veiklai, o tai yra pavojingiausias veiksnys pilietinės visuomenės organizacijų veiklai ir Europos demokratijai.

1.3. EESRK mano, kad Europos ir nacionaliniu lygmenimis turėtų būti sukurta politinė ir teisinė sistema, kuri būtų palanki Europos pilietinės visuomenės, plėtojančios veiklą pagal pagrindines teises atspindinčias vertybes, vystymuisi.

1.4. Sekdamos kai kurių valstybių narių, nacionaliniu lygmeniu priėmusių abipusių išsipareigojimų chartijas arba paktus, pavyzdžiui, Europos institucijos galėtų išsipareigoti plėtoti tikrą Europos pilietinį dialogą. Reikia atnaujinti diskusijas dėl Europos asociacijos statuto ir dėl Europos fondo statuto ir užtikrinti ES sutarties 11 straipsnio dėl struktūrinio dialogo su pilietine visuomene įgyvendinimą.

1.5. ES turėtų raginti valstybes nares išlaikyti arba sukurti mokesčių paskatas privačioms įnašams ir dalį savo mokesčių pajamų skirti pilietinės visuomenės organizacijoms. ES taip pat turėtų pašalinti kliūtis tarpvalstybiniais įnašams koordinuodama mokesčių įstatymus ir procedūras, taip pat investuoti į filantropinės veiklos plėtojimą ES.

1.6. Europos institucijos turėtų užtikrinti teigiamo požiūrio į pilietinės visuomenės organizacijas skatinimą ir stengtis išsaugoti jų nepriklausomumą, visų pirma stiprinant jų gebėjimus veikti ir priimti išsipareigojimus socialinių inovacijų ir piliečių dalyvavimo srityse.

1.7. EESRK ragina parengti strategiją, kuri sudarytų palankesnes sąlygas plėtoti tvirtą ir nepriklausomą pilietinę visuomenę Europoje, ir įsteigti ES mediatoriaus pilietinės erdvės laisvių srityje pareigybę. Šiam mediatoriui NVO galėtų pranešti apie incidentus, susijusius su bet koku jų veiklos trukdymu ar jos apribojimu.

1.8. EESRK ragina biudžeto valdymo institucijas būsimoje daugiametėje finansinėje programoje padidinti paramą pilietinės visuomenės organizacijoms, visų pirma skiriant subsidijas veiklai ir numatant daugiametį finansavimą.

1.9. EESRK prašo Komisijos pasiūlyti ES sukurti pakankamai didelio biudžeto Europos demokratijos, žmogaus teisių ir ES vertybių fondą⁽¹⁾, kurio lėšos būtų tiesiogiai skiriamos Europos pilietinės visuomenės organizacijoms, užtikrinant jo nepriklausomą, panašų į Europos demokratijos fondo⁽²⁾, valdymą, ir kuriame dalyvautų EESRK atstovai.

1.10. EESRK mano, kad, siekiant skatinti dalyvaujamąją demokratiją, programai „Europa piliečiams“ pagal kitą finansinę programą turėtų būti skirtas 500 mln. EUR biudžetas, kaip siūlė Europos Parlamentas⁽³⁾. Taip pat reikėtų sustiprinti programos „Erasmus +“ veiksmus, skirtus pilietinei visuomenei.

1.11. EESRK ragina Europos Komisiją stebėti, kaip įgyvendinamas elgesio kodeksas dėl partnerystės su pilietine visuomene panaudojant struktūrinius fondus. Komisija taip pat turėtų raginti nacionalines ir regionų valdžios institucijas pilietinės visuomenės organizacijoms taikyti techninės pagalbos priemones, skirtas gebėjimams stiprinti.

1.12. EESRK ragina išsamiau apsvarstyti, kaip užtikrinti tolesnį pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimą mokslinių tyrimų programose stiprinant mokslo darbuotojų ir pilietinės visuomenės ryšius ir pasiūlant į būsimos mokslinių tyrimų bendrosios programos ramtį „Visuomenės uždaviniai“ įtraukti naują pilietinio dalyvavimo ir demokratijos kryptį.

1.13. Darnaus vystymosi tikslai ir lyčių lygybės prioritetai turėtų būti įtraukti į būsimąją daugiametę finansinę programą.

1.14. ES turėtų išlaikyti ir toliau stiprinti savo kaip pagrindinės humanitarinės pagalbos teikėjos vaidmenį bei tarptautinį bendradarbiavimą ir iniciatyvą skatinti visavertę pilietinės visuomenės augimą.

1.15. EESRK teigiamai vertina tai, kad Komisija savo pasiūlyme dėl finansinio reglamento peržiūros pasiūlė prie tinkamų finansuoti išlaidų priskirti savanorių darbo laiką (tiesioginis atsakas į EESRK nuomonę dėl statistikos priemonių savanoriškai veiklai įvertinti⁽⁴⁾), taip pat supaprastinti tvarką, pagal kurią nepiniginiai įnašai laikomi bendro finansavimo dalimi. Komitetas taip pat palankiai vertina Europos Parlamento pranešimą, kuriame ragina supaprastinti lėšų kontrolę, visų pirma kalbant apie bendrą naudojimąsi vertinimais ir auditu, paspartinti atsakymų teikimą pareiškėjams ir sutarčių pasirašymą ir mokėjimus. EESRK ragina ES institucijas susitarti dėl siūlomo teksto, kad savanorių darbo laikas galėtų būti tinkamai įvertintas.

1.16. Pilietinė visuomenė stiprės, jei bus sudaromos geresnės galimybės gauti finansavimą pačioms mažiausioms organizacijoms ir nepalankiausioje padėtyje esančioms visuomenės grupėms. Todėl Europos Komisija turėtų numatyti įvairias finansavimo sąlygas ir labiau supaprastinti administracinę tvarką, rengti mokymus ir gaires dėl sutarčių vykdymo ir finansinių išpareigojimų, kartu siekti, kad jos tarnybos nuosekliai aiškintų finansinių taisyklių reglamentą.

1.17. EESRK ragina Europos Komisiją skubiai reaguoti atitinkamomis priemonėmis, įskaitant pažeidimų nagrinėjimo procedūrą prieš valstybes nares, kai nacionalinės administracinės ar teisinės nuostatos apriboja nacionalinių pilietinės visuomenės organizacijų prieigą prie ES lėšų, taip pat ir tuo atveju, kai joms taikomos tokios finansavimo sąlygos, kurios riboja jų atstovavimą.

2. Įžanga

2.1. Daugelyje savo nuomonių EESRK nagrinėjo pilietinio dialogo ir dalyvaujamosios demokratijos, šių sąvokų apibrėžties, atstovavimo įvairiems subjektams ir Europos lygmeniu įgyvendintinų priemonių klausimus. Visų pirma EESRK pabrėžė, kad ES sutarties 11 straipsnio⁽⁵⁾ įgyvendinimas turi lemiamos reikšmės Europos Sąjungai siekiant įrodyti piliečiams ES demokratinį teisėtumą.

⁽¹⁾ Šis fondas siektų tokių pačių tikslų kaip ir Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonė: <http://www.eidhr.eu/whatis-eidhr#>.

⁽²⁾ Europos demokratijos fondą 2013 m. įsteigė Europos Sąjunga ir ES valstybės narės, ši organizacija teikia subsidijas demokratijai Europos kaimyninėse ir kitose šalyse skatinti. Visos ES valstybės narės yra Europos demokratijos fondo valdytojų tarybos narės kartu su Europos Parlamento nariais ir pilietinės visuomenės ekspertais.

⁽³⁾ Europos Parlamento rezoliucija dėl programos „Europa piliečiams“.

⁽⁴⁾ OL C 170, 2014 6 5, p. 11.

⁽⁵⁾ OL C 11, 2013 1 15, p. 8.

2.2. Vis dėlto iki šiol dar nebuvo parengta atskira nuomonė, kurioje būtų svarstomas klausimas, kaip ES finansavimo priemonėmis galima padėti plėtoti aktyvų pilietiškumą ir dalyvaujimą demokratiją.

2.3. Būtina skubiai išanalizuoti, kaip šioje srityje paskirstomas Europos Sąjungos finansavimas ir koks yra jo veiksmingumas, kadangi ES institucijos rengiasi svarstyti pasiūlymą dėl daugiamečių finansinės programos po 2020 m. ir numato priimti sprendimą dėl Finansinio reglamento peržiūros.

2.4. Finansavimo klausimai taip pat susiję su įvairių Europos pilietinio dialogo dalyvių vaidmens ir statuso pripažinimu. EESRK jau keletą kartų pabrėžė, kad būtina priimti Europos asociacijų statutą⁽⁶⁾.

2.5. Šioje nuomonėje pilietinės visuomenės organizacijomis laikomos nevyriausybinės arba ne pelno organizacijos, nepriklausomos nuo viešųjų institucijų ir neturinčios komercinių interesų, kurios savo veiksmais padeda siekti Pagrindinių teisybų chartijos tikslų, tokių kaip socialinė įtrauktis, aktyvus piliečių dalyvavimas, visapusiškai tvarus vystymasis, švietimas, sveikata, užimtumas, vartotojų teisės, pagalba migrantams ir pabėgėliams, pagrindinės teisės ir t. t.⁽⁷⁾

3. Pilietinės visuomenės organizacijų vaidmuo

3.1. Ryžtinga, pliuralistinė ir nepriklausoma pilietinė visuomenė atlieka esminį vaidmenį skatinant aktyvų piliečių dalyvavimą demokratiniuose procesuose ir užtikrinant valdymą ir skaidrumą ES ir nacionaliniu lygmeniu. Ji taip pat gali dalyvauti kuriant veiksmingesnę ir teisingesnę politiką ir remti tvarų vystymąsi ir įtraukų augimą⁽⁸⁾. Pilietinės visuomenės organizacijos, turėdamos galimybes bendrauti su labiausiai pažeidžiamomis ir daugiausia sunkumų turinčiomis gyventojų grupėmis ir leisti savo nuomonę išsakyti tiems, kurių nepakankamai išklausoma, prisideda prie aktyvesnio piliečių dalyvavimo skatinimo ir Europos politikos kūrimo⁽⁹⁾.

3.2. Pilietinės visuomenės organizacijos vykdo ne tik pilietinę ir socialinę veiklą, bet kai kurios jų taip pat dalyvauja ir socialinės ir solidarumo ekonomikos sektoriuje ir netgi svariai prisideda kuriant darbo vietas.

3.3. Pilietinės visuomenės organizacijoms būdinga tai, kad jos sugeba į įvairius projektus suburti tikrai pasiaukojančius savanorius ir atsakingus dirbančiuosius. Savanoriškai veiklai, kuri laikoma aktyvia piliečių dalyvavimo išraiška ir padeda stiprinti bendrąsias Europos vertybes, tokias kaip solidarumas ir socialinė sanglauda, turi būti sudarytos palankios sąlygos⁽¹⁰⁾.

3.4. Tikrai dalyvaujamajai demokratijai plėtoti būtinos tarpininkaujančios struktūros (profesinės sąjungos, darbdavių ir MVĮ organizacijos, NVO, kitos ne pelno organizacijos ir pan.), kad būtų galima įtraukti piliečius ir stiprinti visuomenės ir piliečių atsakomybę už Europos siekius ir teisingesnę, solidaresnę ir įtraukesnę Europos kūrimą. Stipri ir įvairialypė organizuota pilietinė visuomenė galima, tik jei bus užtikrintas tinkamas viešasis finansavimas ir sistema, kuri leistų pasinaudoti įvairiomis privačiojo sektoriaus finansavimo galimybėmis.

4. Įvairios finansavimo formos

4.1. Europos Sąjungoje yra daug programų, skirtų įvairiems sektoriams (pvz., švietimui, kultūrai, socialiniams reikalams, pilietybei, aplinkosaugai, pagrindinėms teisėms, moksliniams tyrimams, tarptautiniam bendradarbiavimui, humanitarinei pagalbai, sveikatai ir t. t.), į kurias įtraukti konkretūs su pilietinės visuomenės dalyvavimu susiję tikslai, visų pirma įgyvendinami projektų forma. Institucijos taip pat nustatė specialias subsidijas veiklai siekdamas paskatinti jungtis į tinklas nacionalines organizacijas, veikiančias skirtinguose sektoriuose ir sprendžiančias įvairius visuomenės klausimus. Tokia finansinė parama prisidedama prie Europos viešosios nuomonės formavimo.

4.2. Plėtos ir išorės politikos, visų pirma tarptautinio bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos srityse ES plėtojo iniciatyvią politiką siekdama tikslinėmis priemonėmis skatinti visavertės pilietinės visuomenės augimą. ES, be kita ko, yra viena pagrindinių pasaulyje paramos vystymuisi ir humanitarinės pagalbos teikėjų ir Europos piliečiai labai pritaria šiam jos požiūriui⁽¹¹⁾.

⁽⁶⁾ OL C 318, 2006 12 23, p. 163.

⁽⁷⁾ OL C 88, 2006 4 11, p. 41.

⁽⁸⁾ Baltoji knyga dėl Europos valdymo, 2001 m. liepos 25 d.

⁽⁹⁾ COM(2000) 11 final.

⁽¹⁰⁾ Europos savanoriškos veiklos metai (2011 m.).

⁽¹¹⁾ Žr. 2017 m. apklausą http://ec.europa.eu/echo/eurobarometer_en.

4.3. Vis dėlto, kalbant apie vidaus politiką, nuo Komisijos pirmojo konsultacijoms skirtą dokumentą, kuris buvo paskelbtas 2000 m. vykdant administracinę reformą ir kuriame buvo pabrėžta, kad būtina ir toliau skirti didelį viešąjį finansavimą NVO vaidmeniui paremti, nustatyti nuoseklią Komisijos vidaus tarnybų strategiją ir pagerinti subsidijų valdymą, nebuvo atliktas joks naujas ES ir pilietinės visuomenės organizacijų santykių vertinimas (visų pirma atsižvelgiant į ES sutarties 11 straipsnį).

4.4. Pilietinės visuomenės organizacijų finansavimas iš esmės sutelktas humanitarinės pagalbos ir tarptautinio bendradarbiavimo sektoriuose. 2015 m. duomenimis, NVO buvo skirta 1,2 mlrd. EUR (daugiau ar mažiau 15 % pagal išlaidų kategoriją „Europos vaidmuo pasaulyje“)⁽¹²⁾, tuo tarpu finansavimas kitų sričių pilietinės visuomenės organizacijoms yra gana ribotas: 0,08 % pagal išlaidų kategoriją „Tvarus augimas. Gamtos ištekliai“, 2,5 % – „Saugumas ir pilietybė“ ir mažiau nei 0,009 % pagal „Pažangus ir integracinis augimas“ išlaidų kategoriją. Todėl nedelsiant reikėtų įvertinti skiriamas sumas, taip pat numatytų priemonių veiksmingumą.

5. Skiriamos viešosios lėšos ir mažėjanti erdvė pilietinės visuomenės veiklai

5.1. Neseniai atlikti tyrimai ir apklausos, taip pat kai kuriose Sąjungos valstybėse narėse kuriamos priemonės patvirtina, kad kai kuriose ES valstybėse narėse nacionaliniu lygmeniu pilietinės visuomenės veiklai skiriama vis mažiau erdvės⁽¹³⁾. Peržiūrint finansinę programą laikotarpiu po 2020 m. ir šiuo metu tikslinamose kai kuriose finansavimo programose turės būti atsižvelgta į šią naują padėtį.

5.2. Europos Komisija, Europos Parlamentas ir Europos Taryba pasmerkė 2017 m. birželio mėn. priimtą Vengrijos įstatymą dėl užsienio finansavimą gaunančių organizacijų skaidrumo. Šis faktas patvirtina, kad Komisija būtinai turi imtis veiksmų ir užtikrinti, kad kovos su terorizmo finansavimu ir pinigų plovimu priemonės neturėtų nenumatytų pasekmių pilietinės visuomenės organizacijų galimybėms gauti finansavimą ir paskolas.

5.3. Daugelyje Europos šalių kuriamos priemonės, kuriomis siekiama nustatyti subsidijų pilietinės visuomenės organizacijoms sąlygas, kuriomis apribojamas šių organizacijų atstovaujamas vaidmuo ir gebėjimas būti šalimi teismo procese⁽¹⁴⁾.

5.4. Dėl finansų ir ekonomikos krizės daugelyje šalių teko sumažinti viešąjį finansavimą pilietinės visuomenės organizacijoms ir (arba) jį perorientuoti skiriant trumpalaikes subsidijas. Dėl iš esmės į projektus sutelkto finansavimo pilietinės visuomenės organizacijoms gali tekti keisti prioritetus ir taip nutolti nuo savo pradinės užduoties ir visuomenės poreikių. Kai kuriose šalyse dėl Vyriausybės paramos organizacijoms, palaikančioms jos strategines kryptis ir pritariančioms jos politinėms nuostatoms, nukenčia kitos organizacijos ir pastebima, kad vis labiau trūksta skaidrumo skirstant subsidijas.

5.5. EESRK ragina Komisiją atidžiai stebėti *ex ante* sąlygų įgyvendinimą vertinant programas, o taip pat susijusių su partnerystės susitarimais, visų pirma užimtumo, socialinės įtraukties ir nediskriminavimo, aplinkos, lyčių lygybės ir neigaliųjų teises, pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimo ir jų institucinių gebėjimų stiprinimo⁽¹⁵⁾ bei viešųjų sutarčių pildymą ir – jų nesilaikant – mokėjimų sustabdymų, skaidrumo srityse. Komisija turi stebėti kaip įgyvendinamas 125 straipsnis, pagal kurį vadovaujančiosios institucijos įpareigojamos taikyti atrankos procedūras ir kriterijus, kurie būtų skaidrūs ir nediskriminaciniai. EESRK ragina Europos Audito Rūmus savo būsimoje ataskaitoje įvertinti, kaip laikomasi šių nuostatų taikant atrankos procedūras NVO.

5.6. Stiprėjantis ekstremizmas, populizmas ir veiksmai prieš demokratiją tampa iššūkiu visam demokratiniam *acquis* ir sukuria tarpininkaujančioms struktūroms priešišką aplinką. Todėl reikia pabrėžti svarbų pilietinės visuomenės organizacijų vaidmenį ir didinti joms skirtą ES finansinę paramą.

⁽¹²⁾ EuropeAid – Tarptautinio bendradarbiavimo ir vystymosi generalinis direktoratas.

⁽¹³⁾ „Civic Space in Europe 2016“, *Civicius Monitor*.

⁽¹⁴⁾ Žr. Jungtinės Karalystės įstatymą dėl lobizmo, kuris riboja NVO galimybes reikšti savo nuomonę vykstant rinkimų kampanijoms, pvz., per neseniai įvykusį referendumą dėl narystės ES, taip pat šiuo metu Airijoje vykdomą 2011 m. rinkimų įstatymo peržiūrą (pakeitimas), kurios tikslas – trukdyti tretiesiems asmenims daryti įtaką rinkimų kampanijoms, tačiau kuriame pateiktos sąvokos „politiniai tikslai“ ir nustatytos individualių įnašų NVO ribos sulaukė prieštarų vertinimų, įskaitant ir dėl kampanijos už abortus finansavimą.

⁽¹⁵⁾ OL L 347, 2013 12 20, p. 320.

5.7. EESRK ragina įsteigti ES pilietinės erdvės laisvių mediatoriaus pareigybę. Šiam mediatoriui NVO galėtų pranešti apie incidentus, susijusius su bet koku jų veiklos trukdymu ar apribojimu.

6. Galimi sprendimai Europos lygmeniu

6.1. EESRK mano, kad Europos ir nacionaliniu lygmenimis turėtų būti sukurta politinė ir teisinė sistema, kuri būtų palanki įvairialypės ir Europos pilietinės visuomenės, plėtojančios veiklą pagal pagrindines teises atspindinčias vertybes, vystymuisi.

6.2. Europos institucijos turėtų skatinti teigiamą požiūrį į pilietinės visuomenės organizacijas ir saugoti jų nepriklausomumą, visų pirma stiprinant jų gebėjimą veikti ir prisiimti išpareigojimus socialinių inovacijų ir piliečių dalyvavimo srityse, kurios dažnai yra susijusios su finansavimu.

6.3. Europos institucijos, sekdamos kai kurių valstybių narių, nacionaliniu lygmeniu priėmusių abipusių išpareigojimų chartijas arba paktus, pavyzdžiui, galėtų imtis veiksmų pripažinti Europos atstovaujamas organizacijas ir plėtoti su jomis partnerystę ir tokiu būdu sudaryti sąlygas tikram dialogui su piliečiais ir įgyvendinti ES sutarties 11 straipsnį bei vykdyti kitus svarbius tarptautinius išpareigojimus⁽¹⁶⁾.

6.4. Todėl reikėtų skubiai atnaujinti diskusijas dėl Europos asociacijų statuto, kurį 1992 m.⁽¹⁷⁾ pasiūlė Komisija, ir dėl Europos fondo statuto. Tai palengvintų pilietinės visuomenės organizacijų pripažinimą ir sudarytų sąlygas jų bendradarbiavimui Europos lygmeniu ir papildytų 2004 m. priimtą Europos bendrovės statutą⁽¹⁸⁾.

6.5. EESRK nuomone, Sąjunga turėtų raginti valstybes nares išsaugoti dabartines ir numatyti naujas mokesčių paskatas privatiems įnašams, dalį mokesčių pajamų skirti pilietinės visuomenės organizacijoms, pašalinti kliūtis tarpvalstybiniais įnašams koordinuodama mokesčių įstatymus ir procedūras, taip pat investuoti į filantropinės veiklos plėtojimą ES.

6.6. EESRK ragina biudžeto valdymo institucijas būsimoje daugiametėje finansinėje programoje padidinti paramą pilietinės visuomenės organizacijoms, visų pirma skiriant subsidijas veiklai ir numatyti daugiametį finansavimą, kad būtų galima imtis ilgalaikių veiksmų.

6.7. Nuo Pagrindinių teisių chartijos priėmimo nebuvo sukurta aiški paramos Europos Sąjungos šalių pilietinei visuomenei programa žmogaus teisių srityje. Didelė parama, kuri buvo teikiama Vidurio ir Rytų Europos valstybių pilietinei visuomenei stojimo į ES proceso metu, nebuvo pakeista kitais finansavimo mechanizmais. Dėl terorizmo ir ekstremistų ir (arba) populistų judėjimų stiprėjimo vykstantys pastarojo laikotarpio įvykiai patvirtina, kad reikia didinti investicijas į pilietinę visuomenę ir siekti darnesnio pilietinės visuomenės vystymo valstybėse.

6.8. EESRK prašo Komisijos pasiūlyti Europos Sąjungoje įsteigti Europos demokratijos, vertybių ir žmogaus teisių fondą⁽¹⁹⁾, kuriam būtų skiriamas pakankamai didelis biudžetas ir kurio lėšos būtų tiesiogiai skiriamos Europos pilietinės visuomenės organizacijoms, įskaitant žmogaus teises ginančias organizacijas, kurios skatina ir saugo pagrindines ES vertybes. Fondas turėtų finansuoti veiklos išlaidas, taip pat teismines ir priežiūros išlaidas, o jo valdymas turėtų būti nepriklausomas, panašius į Europos demokratijos fondo valdymą, kuriame taip pat turėtų dalyvauti EESRK atstovai⁽²⁰⁾.

6.9. Programa „Europa piliečiams“ yra vienintelė programa, kuria konkrečiai prisidedama prie demokratijos stokos mažinimo ir suteikiama galimybė visiems europiečiams tiesiogiai dalyvauti Europos integracijos projekte, tačiau šiai programai skiriamas pernelyg mažas finansavimas. EESRK mano, kad dabartiniu abejonių dėl Europos vertybių ir demokratijos laikotarpiu ir atsižvelgiant į Europos Parlamento pasiūlymą šiai programai pagal kitą finansinę programą turėtų būti skiriamas 500 mln. EUR biudžetas⁽²¹⁾. Taip pat reikėtų sustiprinti programos „Erasmus +“ veiksmus, skirtus pilietinei visuomenei.

⁽¹⁶⁾ Žr., pvz., su darnaus vystymosi tikslais ir JT neigaliųjų teisių konvencija susijusius išpareigojimus palaikyti struktūrinį dialogą skiriant tam pakankamai lėšų.

⁽¹⁷⁾ OL C 99, 1992 4 21, p. 1.

⁽¹⁸⁾ Europos bendrovės statutas.

⁽¹⁹⁾ Šis fondas siektų tokių pačių tikslų kaip ir Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonė: <http://www.eidhr.eu/whatis-eidhr#>.

⁽²⁰⁾ Europos demokratijos fondą 2013 m. įsteigė Europos Sąjunga ir ES valstybės narės, ši organizacija teikia subsidijas demokratijai Europos kaimyninėse ir kitose šalyse skatinti. Visos ES valstybės narės yra Europos demokratijos fondo valdytojų tarybos narės kartus su Europos Parlamento nariais ir pilietinės visuomenės ekspertais.

⁽²¹⁾ Europos Parlamento rezoliucija dėl programos „Europa piliečiams“.

6.10. Daugumai pilietinės visuomenės organizacijų kyla sunkumų gauti lėšų iš struktūrinių fondų, visų pirma dėl bendro finansavimo reikalavimo. Techninės pagalbos priemonės, kurios skirtos gebėjimų vystymui, taip pat nepakankamai panaudojamos ir dažniausiai yra skirtos viešojo administravimo institucijoms. Pagrindinė priemonė – Partnerystės su pilietine visuomene elgesio kodeksas – nebuvo tinkamai taikoma daugelyje šalių⁽²²⁾. NET ir tais atvejais, kai pilietinės visuomenės organizacijos pakviečiamos dalyvauti priežiūros komitetuose, jų vaidmuo yra ribotas.

6.11. EESRK ragina Europos Komisiją nedelsiant imtis tinkamų priemonių, įskaitant pažeidimų nagrinėjimo procedūras prieš valstybes nares, kai nacionalinės administracinės arba teisinės nuostatos riboja nacionalinių pilietinės visuomenės organizacijų galimybes gauti ES finansavimą, įskaitant atvejus, kai nustatomos finansavimo sąlygos, ribojančios šių organizacijų veiklos propagavimą.

6.12. Nors nuolat palaikydamos ryšius su piliečiais ir veikdamos vietos lygmeniu pilietinės visuomenės organizacijos žino visuomenei kylančius iššūkius ir jos poreikius, jos labai retai dalyvauja atliekant mokslinius tyrimus. Taip pat esama kliūčių pilietinės visuomenės organizacijoms dalyvauti ES užimtumo ir socialinių inovacijų programoje (EaSI). EESRK prašo surengti išsamią diskusiją dėl galimybių stiprinti mokslininkų ir pilietinės visuomenės ryšius ir siūlo į būsimos mokslinių tyrimų bendrosios programos ramstį „Visuomenės uždaviniai“ įtraukti naują pilietinio dalyvavimo ir demokratijos kryptį.

6.13. Jaunimo nedarbo lygis vis dar išlieka labai aukštas ir yra viena iš skubiausiai sprendtinų ES problemų, nes vis daugėja jaunų žmonių, kuriems gresia socialinė atskirtis. Šiomis aplinkybėmis Europos Sąjunga turėtų skirti didesnę finansavimą pilietinės visuomenės organizacijoms, kurių veikla skirta jaunimo gebėjimų ir kompetencijos ugdymui taikant neformalaus mokymosi priemones.

6.14. Kultūros sektoriuje didžioji dalis subsidijų nepritaikytos kultūros sektoriaus pilietinės visuomenės organizacijoms, kurios taip pat negali pasinaudoti ir kitomis finansinėmis priemonėmis, pavyzdžiui, gauti paskolas. Nepakankamas dėmesys skiriamas europiniam kultūros aspektui, ypač dabartinėmis aplinkybėmis, kai vis labiau stiprėja identitietinės ir populistinės tendencijos. ES taip pat turėtų labiau remti, visų pirma pagal programą „Kūrybiška Europa“, nepriklausomą kultūros produkciją, investuoti į nesiekiančios pelno vietos bendruomenių žiniasklaidos vystymą ir tvarumą.

6.15. Vystomojo bendradarbiavimo srityje Europos Sąjunga turėtų daugiau investuoti į teritorijų gyventojams svarbią bendradarbiavimo veiklą, pavyzdžiui, susijusią su lyčių lygybe, valdymu, žmogaus teisėmis, aplinkos apsauga, atsparumu klimato pokyčiams, švietimu ir socialine apsauga, visų pirma laikytis teminio požiūrio į atskiras šalis ir glaudžiai įtraukti pilietinę visuomenę.

6.16. Nustatant būsimą daugiametę finansinę programą taip pat turi būti atsižvelgta į tvaraus vystymosi tikslus ir lyčių lygybės prioritetus.

6.17. Pilietinė visuomenė stiprės, jei bus sudaromos geresnės galimybės gauti finansavimą pačioms mažiausioms organizacijoms ir nepalankiausioje padėtyje esančioms visuomenės grupėms. Todėl Europos Komisija turėtų numatyti įvairias finansavimo sąlygas ir įsipareigoti labiau supaprastinti administracinę tvarką. Turėtų būti sistemingiau taikomi subsidijų perskirstymo (arba kaskadinio finansavimo) mechanizmai, panašūs į tuos, kurie buvo taikomi Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonės įgyvendinimo arba EEE subsidijų atvejais. Subsidijas turėtų skirti nepriklausomas nacionalinis subjektas, nustatytas konkurso tvarka⁽²³⁾.

6.18. Vidurio ir Rytų Europos šalių pilietinės visuomenės organizacijų galimybės gauti lėšų santykinai išlieka ribotos. Europos Komisija turėtų stiprinti informavimą apie įvairius pilietinės visuomenės organizacijoms skirtus fondus ir labiau skatinti organizacijų partnerystę.

6.19. Taip pat būtų naudinga ne tik numatyti paramą gaunančių organizacijų sistemingesnę stebėseną, bet ir suteikti joms ir už finansinio reglamento įgyvendinimą atsakingiems generaliniams direktoratams pagalbą surengiant mokymus apie sutartinius įsipareigojimus ir auditą.

⁽²²⁾ AEIDL – Partnerystės teminis tinklas.

⁽²³⁾ *Mid-term NGO evaluation released – EEA Grants.*

6.20. Siekiant paskatinti inovacijas ir partnerystes, visiems galimiems kandidatams paramai gauti turėtų būti sudarytos sąlygos pasinaudoti duomenų bazėmis, kuriose būtų galima susipažinti su jau įgyvendintais projektais ir gerą patirtimi. Komisija ir toliau turėtų mažinti paraiškų teikimo proceso ir finansavimo valdymo administracinę naštą sukurdamą visoms programoms skirtą vieną bendrą internetinę kandidatūrų teikimo sistemą.

6.21. Komisijos tiesiogiai valdomų programų vertinimas turėtų būti skaidresnis ir atidesnis atsižvelgiant į didelį skaičių prašymų Europos subsidijoms gauti ir žemą patenkintų paraiškų rodiklį. Be to, grįžtamoji informacija leistų nesėkmę patyrusioms pilietinės visuomenės organizacijoms patobulėti ir padidinti pasitikėjimą atrankos procesu.

6.22. Išankstinio pranešimo apie sutartis, sutarčių pasirašymo ir mokėjimo terminai turėtų būti gerokai sutrumpinti, kad sumažėtų atvejų, kai pritrūkus lėšų prireikia prašyti banko paskolos.

6.23. EESRK taip pat prašo Komisijos peržiūrėti bendro finansavimo sumas, visų pirma pačių mažiausių ar atstovavimo veiklą vykdančių organizacijų, kurioms labai sudėtinga rasti kitų finansavimo šaltinių, pavyzdžiui, vartotojų apsaugos organizacijos, aplinkosaugos asociacijos, žmogaus teisių gynimo organizacijos ir pilietiškumą skatinančios organizacijos. Tai ypač svarbu, nes bendro finansavimo taisyklės tik dar labiau padidina pilietinės visuomenės organizacijų administracinę naštą ir riziką, susijusią su įvairiausiomis sutarčių ir paramos teikėjų finansinėmis taisyklėmis.

6.24. EESRK labai teigiamai vertina tai, kad Komisija savo pasiūlyme dėl finansinių taisyklių reglamento peržiūros⁽²⁴⁾ pasiūlė prie tinkamų finansuoti išlaidų priskirti savanorių darbo laiką, taip pat supaprastinti tvarką, pagal kurią nepiniginiai įnašai laikomi bendro finansavimo dalimi. Šis pasiūlymas yra tiesioginis atsakas į EESRK raginimą, išreikštą Komiteto nuomonėje dėl statistikos priemonių savanoriškai veiklai įvertinti⁽²⁵⁾. EESRK taip pat teigiamai vertina Parlamento pranešimą ir Tarybos pasiūlymą dėl nuostatos, leidžiančios nukrypti nuo pelno nesiekimo taisyklės ne pelno asociacijų atveju. EESRK ragina ES institucijas susitarti dėl siūlomo teksto, kad savanorių darbo laikas galėtų būti tinkamai įvertintas.

6.25. Reikėtų padidinti galimybių gauti finansavimą ir jo kontrolės skaidrumą nustatant aiškias Komisijos vykdomos kontrolės gaires, o tuo atveju, kai yra keletas paramos teikėjų, atsižvelgti į *ex ante* vertinimus ir partnerių atranką, taip pat į kitų rėmėjų atliktus *ex post* patikrinimus ir auditą.

6.26. Be to, turėtų būti supaprastinta tvarka visuomenei susipažinti su finansavimo sumomis ir finansuojamais objektais pertvarkant Komisijos finansinio skaidrumo sistemą. Šioje sistemoje vietoje daugiamečių išpareigojimų turėtų būti numatyti metiniai mokėjimai, ji turėtų tapti patikimesnė suvienodinus įvairias programų duomenų bazines. Be to, NVO turėtų ir toliau taikyti aukščiausius savanoriškų ataskaitų skaidrumo standartus.

6.27. Galiausiai, Komisija turėtų plėtoti konstruktyvų įvairių generalinių direktoratų ir pilietinės visuomenės organizacijų dialogą ir stebėseną siekiant išanalizuoti gerąją ir blogąją patirtį bei sukurti nuoseklesnę strategiją.

2017 m. spalio 19 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽²⁴⁾ COM(2016) 605 final.

⁽²⁵⁾ OL C 170, 2014 6 5, p. 11.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Kaimai ir miesteliai – kaimo plėtros katalizatoriai. Iššūkiai ir galimybės“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2018/C 081/03)

Pranešėjas **Tom JONES**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2016 9 22
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 3
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	129/0/1
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

Išvados

1.1. EESRK mano, kad, nepaisant netolygaus gyventojų pasiskirstymo ir tradicinės ekonominės veiklos nuosmukio, daugelyje kaimų ir miestelių yra pakankamai gerosios patirties įrodymų, kad būtų galima optimistiškai tikėtis tvarios ateities daugelyje, jei ne visose kaimo gyvenvietėse. Tokios gyvenvietės gali paskatinti platesnį kaimo vietovių atnaujinimą ir darnų vystymąsi.

1.2. Tačiau toks optimizmas priklauso nuo tvarių, holistinių pastangų įtraukiant žmones ir finansinius išteklius visais valdžios lygmenimis ir visuose trijuose sektoriuose – privačiajame, viešajame ir pilietiniame.

Rekomendacijos

1.3. EESRK visiškai pritaria Europos Komisijos pažangiųjų kaimų iniciatyvai, pirmiausia dėl duotų pažadų, susijusių su direktoratų tarpusavio bendradarbiavimu. Nacionalinės ir regioninės kaimo plėtros programos, kurias AGRI GD bendrai valdo su valstybėmis narėmis, yra labai svarbios, tačiau niekada negalės skirti pakankamai išteklių iniciatyvai be kitų nacionalinių, regioninių arba vietos viešųjų investicijų. EESRK atkreipia dėmesį į rengiamą Regionų komiteto nuomonę dėl pažangiųjų kaimų ⁽¹⁾ ir jai pritaria.

1.4. Spartusis plačiajuostis ryšys – belaidis ir fiksuotasis – yra labai svarbus, nes tik taip pažangiai vystomi kaimai ir miesteliai galės vystytis ekonominiu ir socialiniu požiūriu; toks ryšys turi būti visiškai prieinamas, ką užtikrintų „kaimui skirta patikra“, apie kurią kalbama 2016 m. deklaracijoje „Korkas 2.0“.

1.5. Viešosios švietimo, mokymo, sveikatos ir socialinės priežiūros, taip pat vaikų priežiūros, paslaugos turėtų būti prieinamos, integruotos ir novatoriškos naudojimosi technologijų pažanga požiūriu.

⁽¹⁾ Kaimo vietovių atgaivinimas pasitelkiant pažangiųjų kaimų iniciatyvą (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).

1.6. Kaimo vietovių planavimo institucijos turėtų remti procesus, kurie leistų atnaujinti nereikalingus kaimų ir miestelių pastatus, užtikrinant žemus tarifus veiklą pradedančioms įmonėms ir kompensacines išmokas už užmiestyje vykdomus mažmeninius projektus. Suteikiant galimybę naudotis tokiais atnaujintais pastatais reikėtų atsižvelgti į vietos nevyriausybinių organizacijų, taip pat į privataus ir viešojo sektoriaus poreikius.

1.7. Dar vienas iššūkis – prastos transporto jungtys, todėl rekomenduojama dalytis transporto priemonėmis, naudoti bendruomenėms priklausančius autobusus ir automobilius tais atvejais, kai nėra privataus sektoriaus.

1.8. Jei įmanoma, darbdaviai turėtų būti skatinami remti nuotolinį darbą ir pasinaudoti visa galima kaimo ir miesto partnerystės teikiama nauda. Šiame kontekste labai svarbūs tiek žemės ūkio, tiek ir kaimo turizmo sektorių, su sveikata susijusios veiklos indėlis ir vietinių ūkių ir amatų produktų prekės ženklų formavimas (angl. *branding*), taip pat kultūrinių ir istorinių renginių įvairovės didinimas. Pasinaudodami kaimo plėtros programos parama, verslininkai gali pritraukti investicijas ir kurti bei pateikti į rinką didelės pridėtinės vertės produktus.

1.9. Vietos valdymas arčiausiai piliečių yra nacionalinis arba regioninis klausimas. Tačiau, kaimams ir miesteliams reikia suteikti daugiau galių ir sudaryti palankesnes sąlygas gauti finansinių išteklių, kad jie galėtų patenkinti ir paremti savo rinkėjų pageidavimus.

1.10. Reikėtų visapusiškai remti iniciatyvą LEADER ir vietos veiklos grupes, kai jos stengiasi skatinti vietos plėtrą, ragindamos tiek privačias, tiek ir pelno nesiekiančias įmones pradėti veiklą ir plėtoti ją, bei užtikrinti aktyvaus ir palaikančio bendruomeniškumo dvasias. Jeigu bendradarbiavimas taptų glaudesnis, šios pastangos galėtų būti išplėtos vykdamas bendruomenės inicijuotą vietos plėtrą.

1.11. Visų pirma, kaimų ir miestelių gyventojai turėtų išsiugdyti bendruomeniškumo pojūtį, kuris skatina patiems imtis vadovaujamojo vaidmens. Mokyklų ir vietos mentorai turėtų skatinti lyderystę. Tiems, kurie imasi vadovavimo, reikalinga visapusiška konsultavimo agentūrų ir nevyriausybinių organizacijų parama, nes jos gali gauti informacijos apie geriausios patirties pavyzdžius ir atitinkamas panašias iniciatyvas.

1.12. Regionų, nacionaliniu ir ES lygmenimis reikėtų atkreipti dėmesį į naujai atsirandančius pažangiai vystomus kaimus. ES institucijos ir jų suinteresuotieji subjektai turėtų kasmet surengti vienos dienos šventę, kad atkreiptų dėmesį į sėkmingas, darnias kaimo ir miestelių bendruomenes.

1.13. Siekiant stiprinti ir ugdyti tikrą miestų arba didmiesčių ir jų kaimyninių gyvenviečių partnerystės jausmą, EESRK remia 2016 m. R.E.D.⁽²⁾ rekomendacijas dokumente „Siekime Europos augimo su kaimo teritorijomis“ ir *Carnegie* patikos fondo Susigiminiavusių miestų bandomąjį projektą. Darnaus vystymosi ir žiedinės ekonomikos principai turėtų būti taikomi miesto ir kaimo vietovių partnerystėms.

1.14. Komitetas pritaria 2015 m. lapkričio mėn. paskelbtam 2-ojo Europos kaimo vietovių parlamento Europos kaimo manifestui dėl glaudesnio bendruomenių, organizacijų ir valdžios institucijų bendradarbiavimo kaimo ir miesto teritorijose, kad būtų visapusiškai pasinaudota socialiniais, kultūriniais ir ekonominiais ryšiais, kuriuos gali lemti toks bendradarbiavimas; taip pat subjektai kaimo ir miesto teritorijose turėtų aktyviai keistis idėjomis ir gerosios patirties pavyzdžiais.

1.15. EESRK rekomenduoja, kad Europos investicijų bankas parengtų individualiai pritaikytas paramos schemas mažoms kaimo bendrovėms, tiek privačioms, tiek socialinėms įmonėms, įskaitant kooperatyvus, kaip jis žadėjo savo 2017–2019 m. programoje.

1.16. Europos jaunųjų ūkininkų taryba (CEJA) ir kitos jaunimo atstovaujamosios organizacijos turėtų būti remiamos, kad atvertų galimybę vietos bendruomenėse kurti jaunimo forumus, kurie paskatins imtis veiksmų pagal jų poreikius ir siekius. Joms reikia suteikti daugiau galimybių pareikšti savo nuomonę priimant ekonominius ir socialinius sprendimus; mokymo, mentorystės ir finansinė parama turi būti pritaikyta prie jų siekių.

⁽²⁾ R.E.D.: Kaimo vietovės – Aplinka – Vystymasis.

1.17. JT darnaus vystymosi tikslų sąrašo 11 tikslu minimi miestai ir gyvenvietės. Tvarūs kaimai ir miesteliai turėtų būti įtraukti į „bendruomenių“ nuostatas.

1.18. Vykdam Europos kultūros paveldo metų (2018 m.) reklaminę kampaniją ir įgyvendinant tų metų iniciatyvas reikėtų akcentuoti kaimuose ir miestuose esančias kultūros vertybes. Svarbų vaidmenį reklamuojant tradicijas ir kultūrą gali atlikti vyresnio amžiaus kaimo gyventojai, todėl reikėtų jiems sudaryti sąlygas aktyviai veikti šioje srityje.

1.19. Komitetas rekomenduoja „gerosios patirties pavyzdžiais“ dalytis visais lygmenimis. Taip jau daro EKPT, ELARD, Ecovast ir ERP ir informaciją galima rasti leidinyje „Geriausios kaimas pasaulyje“⁽³⁾.

2. Įžanga

2.1. Kaimo vietovės yra neatsiejama Europos dalis, nuo kurios ypač priklauso žemės ūkio ir miškininkystės įmonės. Miestelių ir kaimų bendruomenės yra iškilusios šiose kaimo vietovėse ir yra jų dalis, – jos visada buvo vietos, kur žmonės ir gyvena, ir dirba.

2.2. Miesteliai kaimo vietovėse yra aplinkinių kaimų ir gyvenviečių centras. Savo ruožtu, miesteliai yra iškilę didelių miestų pakraščiuose. Visi jie yra tarpusavyje susiję. Jie yra svarbūs subjektai kaimo ir (arba) miestų partnerystėje – tai idėja, kurią propagavo REGIO GD⁽⁴⁾ ir EBPO, kai abu partneriai turi vienodą statusą valdant ir planuojant savo ateitį. Kaimai ir miesteliai visoje Europoje patyrė didelių pokyčių – ekonominių ir socialinių – jie ir toliau susiduria su būtinybe prisitaikyti prie šiuolaikinių aplinkybių.

2.3. Kartu su žemės ūkiu ir miškininkyste, kaimai ir miesteliai yra kaimo vietovių „stuburas“, jie kuria darbo vietas, teikia paslaugas bei švietimo paslaugas sau, savo aplinkiniams kaimams ir nedidelėms gyvenvietėms. Savo ruožtu, miesteliai yra iškilę didesnių miestų pakraščiuose. Taip užsimezga ryšys tarp kaimo ir miesto vietovių – tai bet kurio regiono ypatumas. Miesto ir kaimo vietovės teikia paslaugas viena kitoms – miesto teritorijos priklauso nuo kaimo vietovių aprūpinimo maistu požiūriu ir suteikia rinką realizuoti produktus iš kaimo, o kaimo vietovės tampa poilsio ir ramybės oazė miesto gyventojams.

2.4. Daugelyje kaimo vietovių nuo seno vyrauja „priklausymo“ bendruomenei pojūtis. Ši tradicija silpnėja, o atokesnės kaimo vietovės jaučiasi apleistos ir nykstančios.

3. Konkretios problemos

3.1. Pastaraisiais dešimtmečiais kaimo bendruomenės susiduria su sunkumais dėl noro centralizuoti daug paslaugų siekiant masto ekonomijos, modernių susisiekimo ir keliavimo bei žmonių gyvenimo būdo pokyčių. Vietos paslaugų įmonės išsikelia iš kaimo bendruomenių; nebėlieka daugelio parduotuvių, bankų ir pašto skyrių, užsidaro mažos kaimo mokyklos.

3.2. Kaimo vietovėse nedarbas yra paslėptas reiškinys, nes jo mastas yra nedidelis, palyginti su nedarbu miestuose – ir vis tik jos susiduria su papildoma problema, kaip gauti pagalbos iš darbo centrų, kurie yra įsteigti miestuose, ir dažnai nukentčia dėl nykstančių kaimo vietovių viešojo transporto paslaugų. Nedarbo lygis gali būti nedidelis dėl to, kad daugelis jaunų žmonių išvyksta mokytis, įgyti išsilavinimo arba dirbti, o likusieji – dirba už mažą darbo užmokestį.

3.3. Viešųjų finansų, kurie tokie svarbūs kaimo bendruomenėms paremti, paklausa vis didėja – nes apskritai auga pragyvenimo ir paslaugų teikimo išlaidos.

3.4. Investicijos į kelius ir greitkelius skatina naudotis asmeniniais automobiliais kaip paprasčiausiu būdu pasiekti darbą. Žmonės dabar yra kur kas labiau pasirengę keliauti didelius atstumus, tačiau dėl to, savo ruožtu, jie tapo mažiau priklausomi nuo darbo arba paslaugų teikimo savo vietos bendruomenėse.

⁽³⁾ Parengė Ulla Herlitz ir kolegos, kaip praktinį geriausios patirties pavyzdį – ENRD: Europos kaimo plėtros tinklas; ELARD: Europos LEADER kaimo plėtros asociacija; ECOVAST: Europos Vadovų Taryba kaimams ir mažiems miesteliams.

⁽⁴⁾ ECOVAST priklausė ankstesniam REGIO GD RURBAN tinklui.

3.5. Žmonių apsipirkimo įpročiai pasikeitė. Jie dažnai apsiperka ten, kur dirba; paprastai tai būna didelis miestas, o ne jų kaimas ar miestelis. Ir jie perka internetu, o prekės pristatomos į namus. Visa tai prisideda prie vietos parduotuvių žlugimo.

3.6. Jaunimas išvyksta iš kaimo vietovių į miestus mokytis, įgyti išsilavinimo ir dirbti. Jeigu nebus išsaugotos darbo vietos kaimo vietovėse, jaunimą bus sunku susigrąžinti į kaimo bendruomenes. Reikia, kad svari jaunimo nuomonė taptų vietos demokratijos pagrindu. Reikėtų remti jaunimui atstovaujančias organizacijas siekiant paskatinti jas dalyvauti valdyme. Ne mažiau svarbu, kad ekonominės ir socialinės tarnybos, teikdamos konsultacijas ir finansinę paramą, atsižvelgtų į jaunimo poreikius.

3.7. Kartų sanglauda kyla sunkumų dėl skaitmeninio disbalanso tarp amžiaus grupių. Specialios priemonės užimtumui skatinti, mokyklos ir vaikų priežiūros įstaigos, kartu su būstu už prieinamą kainą kaimo vietovėse, yra labai svarbūs siekiant, kad jaunimas ir šeimos su vaikais liktų kaimo bendruomenėse arba grįžtų į jas. Bendruomenėms priklausantys žmonės kartais turi skirtingas nuomones apie vietos ekonominę veiklą. Turi vykti dialogas ir reikia ugdyti supratimą, siekiant pusiausvyros tarp ramybės ir tinkamų iniciatyvų darbo vietoms kurti.

4. Galimybės

4.1. Europos Komisijos pažangių kaimų iniciatyva yra itin svarbi, ypač dėl pažadų dėl jungtinių direktoratų tarpusavio bendradarbiavimo. AGRI GD kaimo plėtros programa niekada negalės skirti pakankamai išteklių iniciatyvai be kitų GD ir nacionalinių, regioninių ar vietos viešojo sektoriaus investicijų. Ši bandomoji iniciatyva, atlikus įvertinimą, turi būti įtraukta į visas naujas bendrosios žemės ūkio politikos ir regionines programas ir plėtojama įtraukiant miestelius kaip „kaimo gaivinimo“ dalį.

4.2. Plačiajuostis ryšys yra labai svarbus visoms kaimo vietovėms. Geresnė plačiajuosčio ryšio – belaidžio ir fiksuotojo – aprėptis būtų naudinga įvairioms veiklos sritims, tai ne tik padėtų vystyti įmones ir suteiktų galimybę dirbti iš namų, bet ir gerintų kasdienio žmonių gyvenimo kokybę. Tai galėtų sudaryti sąlygas mokytis internetu, gauti geresnes sveikatos priežiūros paslaugas ir parduoti internetines paslaugas. Yra gerosios patirties pavyzdžių, kai bendruomenėms buvo naudinga geresnė prieiga prie interneto kaimo vietovėse. Reikėtų sudaryti galimybių, ypač vyresnio amžiaus žmonėms, įgyti pagrindinių naudojimosi internetu įgūdžių.

4.3. Jei įmanoma, darbdaviai turėtų būti skatinami remti nuotolinį darbą ir išnaudoti galimą kaimo ir miesto partnerystės naudą. Pasinaudodami kaimo plėtros programos parama, verslininkai gali pritraukti investicijų ir kurti bei pateikti į rinką didelės pridėtinės vertės produktų, pavyzdžiui, maisto, gėrimų, kraštovaizdžio ir istorinio paveldo, kultūros ir sveikatos priežiūros bei laisvalaikio veiklą, kartu užtikrindami kaimo amatų ir aplinkosauginių įgūdžių tęstinumą.

4.4. Viešosios švietimo, mokymo, sveikatos ir socialinės priežiūros paslaugos turėtų būti įtrauktos, sugrupuotos ir novatoriškos naudojimosi technologijų pažanga požiūriu, siekiant išvengti visų pirma kaime gyvenančių vyresnio amžiaus žmonių ir paauglių diskriminacijos ir atskirties. Geografiškai išskirstytos Vyriausybės tarnybos galėtų parodyti pavyzdį, kaip sumažinti miestų perpildymą ir taršą juose, kartu skatinant teisingumo kaimo atžvilgiu jausmą. Vietos valdžios institucijoms tenka svarbus vaidmuo planuojant kaimo vietas ir užtikrinant, kad būtų imtasi pozityvių veiksmų kaimo bendruomenėse siekiant skatinti jas išlikti perspektyviomis ir remiamomis. Tarnybos galėtų dalytis vienu pastatu arba nenaudojami pastatai galėtų būti pritaikyti naujoms verslo reikmėms, kuriant naujas darbo vietas, kurios galėtų suteikti daugiau galimybių ekonominei veiklai vystyti. Suteikiant galimybę naudotis tokiais atnaujintais pastatais reikėtų atsižvelgti į vietos nevyriausybinių organizacijų, taip pat į privataus ir viešojo sektoriaus poreikius.

4.5. Būtina stengtis išugdyti tikrą partnerystės tarp miestų ar didmiesčių ir jų kaimyninių gyvenviečių dvasią, kad būtų galima abipusiai naudingai dalytis bendruomeniškumo pojūčiu, naudotis prekės ženklu ir bendromis investicijomis. Kartu su kitomis organizacijomis R.E.D. rekomendavo 2016 m. Europos politinę strategiją kaimo vietovėms iki 2030 m. ⁽⁵⁾. Kitas pavyzdys – Carnegie patikos fondo Miestų partnerių bandomasis projektas. Darnaus vystymosi ir žiedinės ekonomikos principai turėtų būti taikomi miesto ir kaimo vietovių partnerystėms.

⁽⁵⁾ Making Europe Grow with its Rural Territories.

4.6. 2-asis Europos kaimo vietovių parlamentas 2015 m. lapkričio mėn. priėmė Europos kaimo manifestą. EKVP tinklas su partneriais 40 Europos šalių nagrinėja manifeste išdėstytas temas. Europos kaimo vietovių parlamentas ragina bendruomenes, organizacijas ir valdžios institucijas glaudžiau bendradarbiauti kaimo ir miesto teritorijose, kad būtų kuo naudingiau pasinaudota socialiniais, kultūriniais ir ekonominiais ryšiais, kuriuos gali lemti toks bendradarbiavimas; taip pat subjektai kaimo ir miesto teritorijose turėtų aktyviai keistis idėjomis ir gerosios patirties pavyzdžiais. Partneriai dirba įvairiausiose srityse, pavyzdžiui, „Miesteliai“, „Tvartos paslaugos ir infrastruktūra“ ir „Integruota kaimo plėtra ir LEADER/ bendruomenės inicijuota vietos plėtra“; po to, bus parengta ataskaita, kuri bus pateikta ir aptarta 3-iajame Europos kaimo vietovių parlamente Venhorste (Nyderlandai) 2017 m. spalio mėn.

4.7. Europos investicijų bankas turėtų parengti konkretiems poreikiams pritaikytas paramos schemas mažoms kaimo bendrovėms, tiek privačioms, tiek socialinėms įmonėms, įskaitant kooperatyvus, kaip pažadėjo savo 2017–2019 m. programoje ir patvirtino paremdamas „Niki's Sweets“ Agrose, Kipro Trodoso kalnuose.

4.8. Kaimo vietovėse labai aktyvus savanoriškos veiklos sektorius; jis padeda koordinuoti veiksmus, o žmonėms – bendradarbiauti. Socialinės ir bendruomeninės įmonės, pavyzdžiui, 300 Danijos socialinių ir ekonominių įmonių buvo leista naudotis ženklu „RSV“, t. y. registruota socialinė ir ekonominė bendrovė (*Virksomhed*), arba „Cletwr“ kavinė vidurio Velse, vis dažniau padeda pakeisti prarastas viešąsias ir privačias paslaugas. Jos dirba vadovaudamosi įmonių socialinės atsakomybės (ĮSA) idėjomis. Svarbi organizacijų, pavyzdžiui, *Plunkett Foundation*, parama ir konsultacijos sukuriant ir išlaikant socialinių ir bendruomeninių įmonių tvarumą.

4.9. Kaimuose ir miesteliuose gyvena žmonės iš įvairiausių visuomenės sluoksnių ir jiems visiems turi būti suteikta teisė pareikšti savo nuomonę savo vietos bendruomenėse. Žemiausio lygmens viešojo administravimo įstaigos – parapijos tarybos ar (mažos) savivaldybės – turėtų dalyvauti vietos sprendimų priėmimo procese, ir turėtų būti sustiprintos, suteikiant joms galias patenkinti šį poreikį. Žmonės didžiuojasi savo vietos bendruomenėmis ir tai gali būti pripažinta kaip išteklis bei panaudota paskatinti kitus dalyvauti. Išėję į pensiją verslininkai ir tie, kurie dirbo viešajame arba pilietinės visuomenės sektoriuose, yra įgiję daug įgūdžių, kurie galėtų būti panaudoti. Pagal Europos ir vietos programas įgyvendinant projektus, kuriais buvo paskatinta kurti vietos partnerystes jų kaime ar miestelyje, buvo išugdyta daug bendruomenės verslininkų. Jie kilę iš visų sektorių ir tapo savo bendruomenių ambasadoriais.

4.10. Kaimai ir miesteliai yra svarbi Europos kultūros dalis. Jie dažnai puoselėja savo vietos papročius ir tradicijas. Šios kaimo gyvenvietės dažniausiai būna „istorinės“, o jų architektūra atspindi vietos statybines medžiagas ir per daugelį amžių formuotą stilių. Paprastai miestelių centruose išsaugota daugiau vietos įmonių ir jų neužgožia standartiniai fasadai, kurių reikalauja tinkliniai prekybos centrai, kaip būna didesnių miestų centruose. Mažos kaimo gyvenvietės taip pat yra glaudžiai susijusios su jas supančiu kraštovaizdžiu – jis sukuria kaimų ir miestelių atmosferą, taip atspindėdamas labai įvairių jų kilmę – ant kalvos įrengtos gynybos sienos, brastos, šaltiniai, ežerų pakrantės, salos ar pakrantės ir kt. Vykdam Europos kultūros paveldo metų (2018 m.) reklaminių kampanijų ir įgyvendinant tų metų iniciatyvas reikėtų akcentuoti kaimuose ir miesteliuose esančias kultūros vertybes. Svarbų vaidmenį reklamuojant tradicijas ir kultūrą gali atlikti vyresnio amžiaus kaimo gyventojai, todėl reikėtų jiems sudaryti sąlygas aktyviai veikti šioje srityje.

4.11. Šie kaimai ir miesteliai turi vertybių, kuriomis gali remtis, kai jiems padedama išlaikyti arba pagerinti savo vietos ekonomiką. Jie yra susiję su vietos žemės ūkiu, miškų ūkiu ir pagaminta energija, taip pat žemės ūkio ir kaimo turizmu, susiję su sveikata, kultūros festivaliais ir aplinkos apsauga bei švietimu. Yra šimtai pavyzdžių visoje Europoje, tokių kaip Kozard Vengrijoje ir Alston Manor Anglijoje, kuriais galėtų sekti kiti. Ecovast parengta ataskaita „Miestelių svarba“ taip pat yra labai svarbus indėlis aprašant ir suprantant, kokį vaidmenį atlieka kaimai ir miesteliai.

4.12. Būsima kaimo politika, kuriai buvo entuziastingai pritarta Korko 2.0 konferencijoje 2016 m. rugsėjo mėn., turėtų padėti valstybėms narėms ir regionams plėtoti palankią kaimo politiką ir skatinti projektus pagal Europos programas. Kaimui skirtos patikros, kuri nurodyta Korko 2.0 deklaracijoje, įgyvendinimas yra labai svarbus ES, valstybėms narėms ir regionams.

4.13. ES remiama LEADER metodika ir bendruomenės inicijuota vietos plėtra (BIVP) užtikrina priemones, skirtas padėti stiprinti kaimo bendruomenes ir suteikti joms galių. LEADER ir vietos veiklos grupės gali remti vietos pastangas siekiant vystyti įmones, tiek privačias, tiek ir ne pelno siekiančias, kad jos pradėtų ir plėstų veiklą, bei siekiant užtikrinti aktyvaus ir palaikančio bendruomeniškumo dviasį. LEADER iki 2014 m. buvo remiama Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai lėšomis, tačiau nuo 2015 m. ir kiti struktūriniai ir investiciniai fondai gali įgyvendinti šią metodiką, pasitelkiant daugiašalį finansavimą kartu su bendruomenės inicijuota vietos plėtra. Tam reikalingas glaudesnis bendradarbiavimas, o tinkamų pavyzdžių galima rasti „IRD Duhallow“ ir „SECAD“ Korko grafystėje bei „PLANED“ Velse, kurios bendruomenės inicijuotos vietos plėtros jau seniai ėmėsi pagal principą „iš apačios į viršų“.

4.14. Įgyvendinama daug kaimo projektų pagal Europos programas, kurie atspindi didelę gerosios patirties pavyzdžių įvairovę miesteliuose ir kaimuose. Geroji patirtis taip pat rodo, kad būtini ir naudingi tarpininkai, remiantys verslininkus ir mažas grupes.

2017 m. spalio 18 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Klimato teisingumas“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2018/C 081/04)

Pranešėjas **Cillian LOHAN**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 2 23
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis
	Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 3
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 19
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	194 / 12 / 8
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Sąvoka „klimato teisingumas“ apibūdinama pasaulinė klimato kaita kaip politinis ir etinis klausimas, o ne vien tik kaip aplinkos problema. Paprastai ji vertinama atsižvelgiant į pasaulines erdves ir laiko tarpusavio sąsajas pripažįstant, kad pažeidžiamiausiems ir neturtingiausiems visuomenės nariams klimato kaitos pasekmės dažnai būna skaudžiausios, nors šios grupės yra mažiausiai atsakingos už išmetamų teršalų kiekius, kurie lemia klimato krizę. Apskritai šioje nuomonėje klimato teisingumo sąvoka pripažįstama, kad reikia svarstyti, ar teisingas dažnai neproporcingas klimato kaitos poveikis piliečiams ir bendruomenėms besivystančiose ir išsivysčiusiose šalyse.

1.2. EESRK mano, jog visi piliečiai turi teisę gyventi sveikoje ir švarioje aplinkoje ir tikėtis, kad Vyriausybės, pripažindamos ne tik akivaizdesnius aplinkos apsaugos ir ekonominius aspektus, bet ir socialinį poveikį, priims atsakomybę už savo nacionalinius įsipareigojimus ir nacionaliniu lygmeniu nustatytus įpareigojančius veiksmus pagal Paryžiaus susitarimą, kuriais siekiama kovoti su klimato kaitą skatinančiomis jėgomis ir klimato kaitos grėsmėmis.

1.3. EESRK siūlo pradėti diskusiją dėl ES klimato srities teisių chartijos, kurioje būtų apibendrintos ES piliečių ir gamtos teisės atsižvelgiant į uždavinius, kylančius dėl pasaulio klimato kaitos krizės. Pripažindamas ES vadovaujamą vaidmenį propaguojant tvirtą ir teisingą tarptautinį klimato kaitos režimą, EESRK ragina ES institucijas ir nacionalines Vyriausybes vertinti, kaip taikomi klimato teisingumo principai visais lygmenimis: pasaulio, Europos, nacionaliniu ir bendruomenių. Semestro procesas galėtų būti naudojamas kaip priemonė šiam tikslui įgyvendinti. Klimato teisingumas – tai teisingumas žmonių ir aplinkos, nuo kurios priklausome, atžvilgiu, nes abu šie dalykai yra tarpusavyje susiję. Šiomis aplinkybėmis EESRK primena dvi neseniai paskelbtas iniciatyvas: Visuotinę aplinkos paktą ir Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos projektą.

1.4. Gamybos ir vartojimo sistemos privalo keistis, kad prisitaikytų prie klimato kaitos ir ją švelnintų. Šis perėjimas turėtų vykti visame pasaulyje ir atsižvelgiant į sektorius, o ES galėtų atlikti vadovaujamą vaidmenį. Reikia nustatyti ir atitinkamai remti labiausiai pažeidžiamus verslo sektorius ir darbuotojus. Itin svarbu pereinamuoju laikotarpiu remti maisto sistemas ir šių sistemų suinteresuotuosius subjektus. Tvarus maisto vartojimas turi prasidėti nuo pradinio dirvožemio paruošimo ir gamtinių sistemų valdymo etapo, siekiant apsirūpinti pagrindinėmis maisto sudedamosiomis dalimis. ES turėtų užtikrintai imtis lyderės vaidmens skatinant tvarų dirvožemio tvarkymą ir apsaugą.

1.5. Pasinaudoti vartotojų galia siekiant permainų galima tik tuo atveju, jei vartotojams suteikiama galimybė rinktis tvarias etiškas alternatyvas, dėl kurių nesusidarytų didelių nepatogumų ir nesumažėtų kokybė paslaugų, naudojimo ir prieinamumo požiūriu. Nauji ekonomikos modeliai, pavyzdžiui, skaitmeninė, dalijimosi ir žiedinė ekonomika, ir tarptautinis bendradarbiavimas visuotinio sektorių perėjimo prie šių modelių srityje leidžia sukurti perspektyvių alternatyvų vartotojams.

1.6. Paramos mechanizmai, įskaitant viešąsias lėšas, ekonomines priemones ir paskatas, turėtų būti naudojami siekiant užtikrinti, kad vartotojams, norintiems pasirinkti tokį gyvenimo būdą, pagal kurį išskiriama kuo mažiau anglies dioksido, būtų suteikiama infrastruktūra ir tinkama parama, įskaitant pagalbą už didesnes išlaidas perkant etiškas, ilgo gyvavimo ciklo ar tausias prekes ir paslaugas, kartu užtikrinant, kad nebūtų pakenkta konkurencingumui.

1.7. Reikia registruoti įgyvendinant mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomiką perkeliamas darbo vietas ir kuo anksčiau nustatyti atsirandančias galimybes. Tai leis parengti ir įgyvendinti veiksmingiausią politiką, kuria siekiama teisingo perėjimo laikotarpiu užtikrinti darbuotojų apsaugą ir išlaikyti jų gyvenimo kokybę.

1.8. EESRK dar kartą ragina įsteigti Europos energijos nepritekliaus observatoriją ⁽¹⁾, kuri suburtų visus suinteresuotuosius subjektus siekiant padėti nustatyti Europos energijos nepritekliaus rodiklius. Teisingumas visiems piliečiams reiškia užtikrinimą, kad kiekvienas žmogus už įperkamą kainą yra aprūpinamas švaria, prieinama energija.

1.9. EESRK ragina panaikinti iškastiniam kurui skiriamas subsidijas ir pradėti remti perėjimą prie atsinaujinančiųjų energijos išteklių.

1.10. Tvarumo politikos veiksmingumas priklauso nuo užtikrinimo, kad yra aiškiai apibrėžta ir tinkamai finansuojama parama perėjimui ir kad jai teikiama pirmenybė. Tuo pat metu ES turi pradėti labai plačias tarptautines derybas dėl pasaulinio susitarimo, galinčio sušvelninti klimato kaitos veiksnius ir paremti tvaresnį pasaulio ekonomikos modelį.

2. Bendrosios aplinkybės. Kodėl parengta ši nuomonė?

2.1. Ši nuomonė savo iniciatyva parengta atsižvelgiant į 2017 m. Tvaraus vystymosi observatorijos darbo planą. Klimato teisingumas yra visiems mums svarbi tema, tačiau šioje srityje trūksta ES lygmens veiksmų. Tai galimybė EESRK imtis iniciatyvos ir pateikti pirmus pasiūlymus, visų pirma susijusius su Europa. Daugelis klimato teisingumo aspektų dar turi būti išsamiau išnagrinėti, pavyzdžiui, pasaulinio ir individualaus apyvartinių taršos leidimų paskirstymo klausimas.

2.2. EESRK nori išreikšti institucinę poziciją, kad, diskutuojant dėl klimato kaitos poveikio ir svarstant, kaip būtų geriausia sąžiningai ir teisingai spręsti šio poveikio problemas, galėtų pristatyti ES organizuotos pilietinės visuomenės nuomonę.

2.3. Atsižvelgiant į tarptautiniu mastu priimtus JT darnaus vystymosi tikslus (DVT), Paryžiaus susitarimą ir tai, kad jau dabar juntame klimato kaitos poveikį, reikia geresnio suvokimo, kad būtina skubiai imtis konkrečių veiksmų klimato teisingumui įgyvendinti.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Sąvoka „klimato teisingumas“ apibūdinama pasaulinė klimato kaita kaip politinis ir etinis klausimas, o ne vien tik kaip aplinkos problema. Vartojant šią sąvoką pripažįstama, kad pažeidžiamiausiems ir neturtingiausiems visuomenės nariams klimato kaitos pasekmės dažnai būna skaudžiausios. Ši sąvoka paprastai vertinama atsižvelgiant į pasaulines erdvės ir laiko tarpusavio sąsajas, visų pirma sutelkiant dėmesį į šalių, kurios vystėsi naudodamos gamtos išteklius, atsakomybę.

3.2. Darnaus vystymosi tikslai (DVT) yra platesnio užmojo nei ankstesni Tūkstantmečio vystymosi tikslai, nes DVT pripažįstama tarpusavio atskaitomybė, atsakomybė, kolektyviniai veiksmai ir įtraukčių dalyvaujamųjų procesų būtinybė. Pripažindamas ES vadovaujamąjį vaidmenį propaguojant tvirtą ir teisingą tarptautinį klimato kaitos režimą, EESRK ragina ES institucijas ir nacionalines Vyriausybes imtis veiksmų klimato teisingumo srityje visais lygmenimis: pasaulio, Europos, nacionaliniu ir bendruomenių. Europos semestro procesas galėtų būti priemonė šiam tikslui pasiekti. Taigi šioje nuomonėje klimato teisingumo sąvoka pripažįstama, kad reikia svarstyti, ar teisingas dažnai neproporcingas klimato kaitos poveikis piliečiams ir bendruomenėms besivystančiose ir išsivysčiusiose šalyse.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl suderintų Europos veiksmų siekiant užkirsti kelią energijos nepritekliui ir su juo kovoti (OL C 341, 2013 11 21, p. 21).

3.3. Susiduriama su priešinosi klimato kaitos politikai problema ir manymu, kad ji daro neigiamą poveikį paprastiems piliečiams, tam tikriems sektoriams (pvz., žemės ūkio ar transporto), bendruomenėms ir asmenims, priklausantiems nuo iškastinio kuro, nepaisant šios politikos naudos.

3.4. Sektoriams ir sritims, kuriems didelę įtaką daro klimato kaitos problemos, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros, transporto, žemės ūkio, energetikos, skiriamos įvairios politikos iniciatyvos. Vykdamas klimato teisingumą gali būti taikomas bendras integruotas požiūris siekiant užtikrinti, kad perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos vyktų teisingai ir nešališkai.

3.5. Svarbu pažymėti, kad vykdamas klimato teisingumą dėmesio skiriama ne tik tiems, kurie patiria tiesioginį klimato kaitos poveikį, bet ir tiems, kuriems įtaką daro klimato kaitą skatinančios jėgos, nes jie yra priklausomi nuo prekių, paslaugų ir gyvenimo būdo, siejamų su dideliu išmetamu teršalų kiekiu ir ne itin efektyviu išteklių naudojimu.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Socialinis teisingumas

4.1.1. EESRK mano, jog visi piliečiai turi teisę gyventi sveikoje ir švarioje aplinkoje ir tikėtis, kad Vyriausybės, pripažindamos ne tik akivaizdesnius aplinkos apsaugos ir ekonominius aspektus, bet ir socialinį poveikį, priims atsakomybę už savo nacionalinius išpareigojimus ir nacionaliniu lygmeniu nustatytus įpareigojančius veiksmus pagal Paryžiaus susitarimą, kuriais siekiama kovoti su klimato kaitą skatinančiomis jėgomis ir klimato kaitos grėsmėmis.

4.1.2. Vykdamas atnaujintą konvergencijos procesą, kuriuo valstybėse narėse siekiama geresnių darbo ir gyvenimo sąlygų, remiamasi Europos socialinių teisių ramsčiu. Jis grindžiamas 20 principų, daugeliui jų tiesioginės įtakos turės klimato kaita arba netiesioginės – būtinybė pereiti prie naujų ekonomikos modelių.

4.1.3. EESRK siūlo, atsižvelgiant į žmogaus ir socialines teises, pradėti diskusijas dėl Klimato srities teisių chartijos rengimo. Į ją būtų įtrauktos piliečių ir gamtos teisės atsižvelgiant į uždavinius, kylančius dėl pasaulio klimato kaitos krizės. Šiomis aplinkybėmis EESRK primena Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos projektą, kurį 2015 m. parengė Corinne Lepage rengiantis COP 21.

4.1.4. Taikant teisėkūros procedūras gamtos teisės jau pripažįstamos įvairiose pasaulio šalyse. Pavyzdžiui, 2015 m. Nyderlandų nevyriausybinių organizacijų „Urgenda Foundation“ laimėjo klimato srities bylą prieš Vyriausybę. Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas patvirtino principą, kad Vyriausybė gali būti laikoma teisiškai atsakinga už tai, kad nesiėmė reikiamų priemonių, kuriomis galėjo užkirsti kelią numatomi žalai dėl klimato kaitos. Panašios bylos rengiamos Belgijoje ir Norvegijoje. Be to, tokiomis iniciatyvomis kaip, pavyzdžiui, 2017 m. birželio 24 d. paskelbtas Visuotinis aplinkos paktas, stengiamasi spręsti būtino sąžiningo pasaulio aplinkos valdymo klausimą „trečiąją teisių kartą“ papildant bendra, horizontalia ir universalia priemone.

4.1.5. Būtina užtikrinti, kad pažeidžiamiausiems visuomenės nariams netektų nepagrįstai didelė našta ir kad išlaidos, patirtos pereinant prie ekonomikos modelio, kurį taikant atsižvelgiama į klimato kaitos problemas, būtų vienodai padalytos visai visuomenei. Pavyzdžiui, tais atvejais, kai nėra tinkamų alternatyvų, principas „teršėjas moka“ turėtų būti taikomas teršiančių ir iš to gaunančių naudos subjektų lygmeniu, o ne galutinių vartotojų lygmeniu. EESRK jau anksčiau nagrinėjo šio svarbaus principo atsargaus ir tinkamo taikymo klausimą⁽²⁾.

4.1.6. Dėl perkeltųjų asmenų padidės visų rūšių migracija (įskaitant pabėgėlius dėl klimato kaitos)⁽³⁾. Jau galėjome įsitikinti, kaip prastai Europos Sąjungoje esame pasirengę spręsti šias problemas, taip pat neproporcingos valstybių narių naštos problemą. EESRK jau atkreipė dėmesį į tai, kaip šiomis aplinkybėmis dėl nesuderintų ekonominių procesų mažėja stabilumas⁽⁴⁾.

⁽²⁾ Nuomonė dėl COP21 išvadų poveikio Europos transporto politikai (OL C 303, 2016 8 19, p.10).

⁽³⁾ Nuomonė dėl Pabėgėlių integracijos ES (OL C 264, 2016 7 20, p. 19).

⁽⁴⁾ Europos konsensusas dėl vystymosi (OL C 246, 2017 7 28, p.71).

4.1.7. Kaip nustatyta naujausiame Europos Parlamento pabėgėlių dėl klimato kaitos tyrime, ES lygmeniu nėra jokios atskiros priemonės, kurią būtų galima taikyti „dėl su aplinka susijusių priežasčių perkeltiesiems asmenims“. Laikinosios apsaugos direktyva politiniu požiūriu yra nepatogi priemonė bet kokio masinio perkėlimo problemoms spręsti ir EESRK pritaria nuomonei, kad Lisabonos sutartyje numatyti pakankamai platūs įgaliojimai persvarstyti imigracijos politiką siekiant reglamentuoti „dėl su aplinka susijusių priežasčių perkeltųjų asmenų“ statusą.

4.2. Žemės ūkio maisto produktų sektorius

4.2.1. Maisto gamybos sistemos ir mitybos įpročiai keisis, kad būtų galima prisitaikyti prie klimato kaitos ir ją švelninti. Visi gyventojai (pvz., ūkininkai, šeimos, visi tiekimo grandinės dalyviai ir vartotojai) yra priklausomi nuo žemės ūkio maisto produktų sektoriaus, todėl pereinant prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų visuomenės turėtų būti užtikrinta, kad permainų laikotarpiu susijusiems subjektams būtų sudarytos palankios sąlygos ir teikiama parama. Be to, šis perėjimas turi vykti visame pasaulyje ir atsižvelgiant į sektorius, o ES galėtų atlikti vadovaujamąjį vaidmenį.

4.2.2. Klimato kaita kelia didelių sunkumų Europos žemės ūkiui, kuris yra ir tokių permainų varomoji jėga, ir jų didžiausią poveikį patiriantis sektorius.

4.2.3. Reikia iš naujo apibrėžti šį sektorių siekiant didesnio jo indėlio į natūralias absorbavimo sistemas, pavyzdžiui, į ekosistemų paslaugas, kurios gali sumažinti tam tikrą klimato kaitos poveikį. Šias funkcijas reikėtų pripažinti, o viešasis finansavimas per BŽŪP turėtų būti orientuotas remti šias paslaugas, kurias žemės ūkio sektorius teikia vykdydamas savo maisto gamybos tikslus. Tokiai bendrajai koncepcijai pritariama neseniai priimtoje nuomonėje⁽⁵⁾.

4.2.4. Tvarus maisto vartojimas turi prasidėti nuo pradinio dirvožemio paruošimo ir gamtinių sistemų valdymo etapo, siekiant apsirūpinti pagrindinėmis maisto sudedamosiomis dalimis. EESRK atkreipia dėmesį į būtinybę pradėti diskusijas dėl Dirvožemio pagrindų direktyvos poreikio ir užtikrintai imtis lyderės vaidmens skatinant tvaraus dirvožemio tvarkymo ir apsaugos svarbą⁽⁶⁾. Šiuo metu ES Tarybai pirmininkaujanti Estija dirvožemio apsaugai ir jos vaidmeniui teikiant ekosistemines paslaugas skiria itin daug dėmesio⁽⁷⁾.

4.2.5. EESRK remia tvarios gamybos ir vartojimo koncepciją. Norint pasiekti susitarimą dėl poreikio keisti požiūrį į mėsos vartojimą, reikės nustatyti galimybes ir paramą, kurių reikia siekiant užtikrinti teisingą perėjimą tiems, kurie yra priklausomi nuo šio žemės ūkio maisto pramonės sektoriaus.

4.2.6. Šiam sektoriui įtaką taip pat daro klimato kaitą skatinančios jėgos, visų pirma dėl to, kad šis sektorius yra priklausomas nuo iškastinio kuro, pradedant maisto gamyba ir perdirbimu, baigiant pakavimu ir gabenimu. Būtina parengti politiką, pagal kurią būtų pripažįstama, kad dabartinio pobūdžio žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modelis yra aklaivietėje ir būtų nubrėžtas įveikiamas kelias kuriant tvarią ir klimatui palankią ūkininkų ateitį.

4.2.7. Aplinkos politika nebūtinai prieštarauja neatidėliotiniams žemės ūkio sektoriaus poreikiams, su sąlyga, kad ji laikoma paramos mechanizmu siekiant sukurti palankesnes sąlygas perėjimui prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų visuomenės.

4.3. Vartotojai

4.3.1. Pasinaudoti vartotojų galia siekiant permainų galima tik tuo atveju, jei vartotojams suteikiama galimybė rinktis tvarią etišką alternatyvą, dėl kurios nesusidarytų didelių nepatogumų ir nesumažėtų kokybės paslaugų, naudojimo ir prieinamumo požiūriu. Nauji ekonomikos modeliai, pavyzdžiui, skaitmeninė, dalijimosi ir žiedinė ekonomika, ir tarptautinis bendradarbiavimas visuotinio sektorių perėjimo prie šių modelių srityje leidžia sukurti perspektyvių alternatyvų vartotojams.

4.3.2. Principas „teršėjas moka“ pernelyg dažnai taikomas netinkamai, o vartotojai verčiami mokėti mokesčius, nors jie neturi perspektyvių alternatyvų. Kad kainodara galėtų būti veiksminga priemonė siekiant reikiamų elgesio pokyčių, vartotojams visų pirma turi būti suteikta galimybė pasirinkti alternatyvą.

⁽⁵⁾ Nuomonė dėl *Galimo bendros žemės ūkio politikos pertvarkymo* (OL C 288, 2017 8 31, p. 10).

⁽⁶⁾ Nuomonė dėl *Žiedinės ekonomikos. Trąšos* (OL C 389, 2016 10 21, p. 80).

⁽⁷⁾ Nuomonė dėl *Žemės naudojimo tvariai maisto gamybai ir ekosisteminiams paslaugoms* (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 72).

4.3.3. Plastikiniams maišeliams taikomas mokestis yra geras nedidelio vartotojams taikomo mokesčio pavyzdys, tačiau vartotojai gali rinktis ir nemokėti šio mokesčio, t. y. jie gali atsinešti savo maišelį arba naudoti mažmeninio duodamą dėžę. Taikant tokį požiūrį galima pasiekti didelio masto elgsenos pokyčių.

4.3.4. Tačiau iškastinio kuro (pvz., benzino) apmokestinamas vartotojų lygmeniu gali sukelti nepasitenkinimą ir nukreipti disponuojamąsias pajamas degalų išsigijimui. Tai taip pat gali skatinti antrinę nelegalią rinką, galiausiai apsaugant teršiančių produktų gamintojų pelną. Padėti dar labiau apsunkina tai, kad daugeliu atvejų šie mokesčiai neduoda apribojamojo poveikio. Piliečiai mano, kad kovos su klimato kaita politika yra susijusi su nesąžiningu sankcijų taikymu kito pasirinkimo, kaip veikti iškastiniu kuru grindžiamoje ekonomikoje, neturintiems subjektams.

4.3.5. Paramos mechanizmai, įskaitant viešąsias lėšas ir ekonomines priemones, turėtų būti investuojami siekiant užtikrinti, kad vartotojams, norintiems pasirinkti tokį gyvenimo būdą, pagal kurį išskiriama kuo mažiau anglies dioksido, būtų suteikiama infrastruktūra ir tinkama parama, įskaitant pagalbą už didesnes išlaidas perkant etiškas, ilgo gyvavimo ciklo ar tausias prekes ir paslaugas. Tai gali būti daroma kuriant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes. Geras pavyzdys – automobilių sektorius, kuriame diegiamos gamintojų remiamos finansavimo priemonės, kad vartotojams būtų lengviau įsigyti naujų automobilių. Panašaus pobūdžio paramos sistemos galėtų būti siūlomos ir kituose sektoriuose, pavyzdžiui, įsigyjant buitinę techniką, naujai įrengiant privačius namus ar įmones.

4.3.6. Kovos su klimato kaita srityje esama nesuderinamumo, kai viešosios lėšos skiriamos remti sistemas ir infrastruktūras, kuriomis didinama galutinių naudotojų priklausomybė nuo klimato kaitą skatinančių jėgų, ir investuoti į jas, nors tuo pat metu siekiama riboti ir valdyti klimato kaitos poveikį. Vartotojai dėl to patiria didžiausią poveikį. Galimybė rinktis mokėti daugiau už taršų variantą arba visai jo atsisakyti nėra „teisinga“ piliečių atžvilgiu.

4.3.7. Dažnai manoma, kad tvarų gyvenimo būdą ir tvarius vartojimo pasirinkimus gali sau leisti tik tie, kurių didelės disponuojamosios pajamos. Etiški, klimatui palankūs, tvarūs pasirinkimai nėra vienodai prieinami visiems. Reikėtų remti tokią kainodarą, pagal kurią būtų įtraukiamos prekių ir paslaugų sąnaudos, susijusios su klimato kaita (pvz., išteklių naudojimo intensyvumas), taikant politikos sistemą, kuri ginčija tokį manymą ir didina prieinamumą visiems vartotojams.

4.3.8. ES vartotojų apsaugos teisės aktai buvo priimti anksčiau nei 1999 m., kai JT pripažino tvarų vartojimą kaip vieną pagrindinių vartotojų teisių, todėl juose tvarus vartojimas visiškai nėra minimas⁽⁸⁾. EESRK dar kartą ragina vykdyti tvaraus vartojimo politiką. Tai ypač svarbu siekiant įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus ir žiedinės ekonomikos iniciatyvą.

4.3.9. Nesant alternatyvaus pasirinkimo vartotojui nebelieka nieko kito kaip skursti, priimti netinkamus, sveikatai nepalankius ir (arba) netausius sprendimus, o galiausiai „aplinkos“ politika jam tampa nebepriimtina, suvokiama kaip kenkianti galutiniam vartotojui. Tuo tarpu tie, kurie pelnosi iš šios sistemos, nieko nemoka ir net dar labiau turtėja, todėl didėja nelygybė, prisidengiant aplinkos politika, prieštaraujanti tvarumo principams.

4.4. Darbo jėga pereinamuoju laikotarpiu

4.4.1. Nepaprastai svarbu pereinamuoju laikotarpiu apsaugoti visus darbuotojus, tiek tuos, kurių įgūdžiai yra riboti ar neuniversali, tiek ir užimančius aukštos kvalifikacijos postus. Reikia nustatyti ir atitinkamai remti labiausiai pažeidžiamus sektorius ir darbuotojus. Dėl darbo vietų automatizavimo pereinant prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos tam tikros darbo vietos gali būti panaikintos⁽⁹⁾.

4.4.2. Viena iš priemonių darbuotojams apsaugoti – švietimas ir perkvalifikavimas. Darbuotojai, kurių darbo vietos panaikinamos dėl klimato kaitos arba dėl to, kad reikia nutraukti priklausomybę nuo klimato kaitą skatinančių jėgų, neturėtų nukentėti nuo tokių pokyčių.

⁽⁸⁾ Nuomonė dėl Bendradarbiavimo arba dalyvavimo grindžiamo vartojimo. Tvarumo modelis XXI amžiui (OL C 177, 2014 6 11, p. 1).

⁽⁹⁾ Nuomonė dėl Perejimo prie tvaresnės Europos ateities. Strategija iki 2050 m. (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 44).

4.4.3. Vienas iš sprendimo elementų – anksti nustatyti būtinus igūdžius, reikalingus norint visapusiškai dalyvauti šiuose naujuose ekonomikos modeliuose, tačiau kartu reikia igūdžius identifikuoti dabartinio užimtumo ir priklausomybės nuo esamo netvaraus modelio kontekste.

4.4.4. Svarbu kiek įmanoma apsaugoti ir išsaugoti susijusias bendruomenes ir skatinti tokį perėjimą, kuris darytų mažiausią poveikį susijusių asmenų gerovei tiek socialiniu, tiek ekonominiu požiūriu.

4.4.5. Siūlomuose naujuose ekonomikos modeliuose, įskaitant funkcinę, dalijimosi ir žiedinę ekonomiką, aiškiai matosi naujos galimybės. Šiuo požiūriu ES turėtų pradėti būtinas tarptautines derybas siekiant sukurti pasaulinį ekonomikos modelį.

4.5. Sveikata

4.5.1. Dėl klimato kaitos ir ją skatinančių jėgų patiriama išlaidų sveikatos srityje. Jas galima apskaičiuoti, pavyzdžiui, atsižvelgiant į mirties ir ligų, susijusių su oro tarša, skaičių; tai kainuoja visuomenei ir visuomenės sveikatos priežiūros sistemoms. Visuomenės sveikatos priežiūros sistemos turi apsvarstyti, kokią vaidmenį klimato kaita ir ją skatinančios jėgos atlieka jų sektoriuje.

4.5.2. Sveikata, gerovė ir galimybės pabūti gamtoje yra tarpusavyje susijusios (IEEP). Daugelis valstybių narių susiduria su sveikatos ir visuomenės problemomis, pavyzdžiui, nutukimu, psichinės sveikatos problemomis, socialine atskirtimi, triukšmu ir oro tarša; visa tai socialiniu ir ekonominiu požiūriu neproporcingai veikia nepalankioje padėtyje esančių ir pažeidžiamų asmenų grupes.

4.5.3. Investuojant į gamtą klimato kaitos problemos sprendžiamos ne tik skatinant atsisakyti teršalų, bet ir sudarant sąlygas investuoti į anglies dioksido saugojimą natūraliose ekosistemose. Su tuo susijusi nauda sveikatai yra dvejopa: didėjančių sveikatos problemų prevencija ir aktyvios gyvensenos, padedančios gerinti piliečių ir bendruomenių sveikatą, propagavimas. Šio aspekto pripažinimas padeda užtikrinti subalansuotus, apgalvotus ir įrodymais grindžiamus politinius sprendimus.

4.6. Energija

4.6.1. Europos Sąjungoje atsinaujinančiosios energijos gamyba pagal procentinę suvartojamos elektros energijos kiekį nuo 2004 iki 2015 m. išaugo daugiau nei dvigubai (nuo 14 iki 29 %). Vis dėlto šildymo, pastatų ir pramonės, taip pat transporto srityse energijos poreikiai vis dar yra milžiniški. Pažanga daroma, tačiau išeities taškas yra labai žemas: pavyzdžiui, atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis transporto sektoriaus sunaudojamų degalų kiekyje per tą patį laikotarpį padidėjo nuo 1 % iki 6 %

4.6.2. Energijos nepriteklis yra visos Europos problema ir, nors jos mastas ir aplinkybės valstybėse narėse skiriasi, tai dar vienas pavyzdys, kad kovos su klimato kaita politika turi būti siekiama apsaugoti labiausiai pažeidžiamus asmenis.

4.6.3. EESRK dar kartą ragina įsteigti Europos energijos nepritekliaus observatoriją⁽¹⁰⁾, kuri suburtų visus suinteresuotuosius subjektus siekiant padėti nustatyti Europos energijos nepritekliaus rodiklius. Teisingumas visiems piliečiams reiškia užtikrinimą, kad kiekvienas žmogus už įperkama kainą yra aprūpinamas švaria, prieinama energija.

4.6.4. Politika, skirta energijos nepritekliaus problemai šalinti ES, taip pat gali padėti spręsti su švarios energijos infrastruktūra ir tiekimu susijusius klausimus perkeldami subsidijas ir koordinuojant politinę valią.

4.6.5. Politika, kuria tiesiogiai arba netiesiogiai remiamos iškastinio kuro subsidijos, reiškia principo „teršėjas moka“ panaikinimą – tokiais atvejais mokama pačiam teršėjui. Daugelis šių subsidijų galutiniam vartotojui yra nematomos, tačiau bet koku atveju jos skiriamos iš viešųjų lėšų. Neseniai priimtoje nuomonėje⁽¹¹⁾ jau išnagrinėtas aplinkai kenksmingų subsidijų panaikinimo Europos Sąjungoje atvejis, o nuomonėje dėl ES darnaus vystymosi politikos planavimo⁽¹²⁾ atkreiptas dėmesys į būtinybę vykdyti nustatytus įpareigojimus siekiant panaikinti aplinkai kenksmingas subsidijas ir aktyviai skatinti aplinkosaugos mokesčių reformą.

⁽¹⁰⁾ Žr. 1 išnašą.

⁽¹¹⁾ Nuomonė dėl Rinkos priemonių siekiant pereiti prie tausiai išteklius naudojančios ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos ES (OL C 226, 2014 7 16, p. 1).

⁽¹²⁾ Nuomonė dėl Darnaus vystymosi. ES vidaus ir išorės politikos planavimas (OL C 487, 2016 12 28, p. 41).

4.6.6. Parama turėtų būti prieinama visiems, subsidijos turėtų būti daugiausia skiriamos atsinaujinantiems energijos ištekliams, tuo tarpu subsidijos klimato kaitą skatinančioms jėgoms turėtų būti skubiai laipsniškai naikinamos, o išimtys turėtų būti taikomos teisingiau, t. y. skiriamos ne tiems, kurie gali sau leisti įpirkti, ir ne tiems, kurie iš teršalų gauna naudos. TVF duomenimis, šiuo metu iškastinio kuro subsidijų norma per minutę pasaulyje siekia 10 mln. JAV dolerių. Panaikinus šias subsidijas valdžios sektoriaus pajamos padidėtų 3,6 % pasaulio BVP, išmetamas teršalų kiekis sumažėtų daugiau kaip 20 %, ankstyvos mirties dėl oro taršos atvejų sumažėtų daugiau nei perpus, o ekonominė gerovė pasaulyje padidėtų 1,8 trln. JAV dolerių (2,2 % pasaulio BVP). Šie duomenys akivaizdžiai rodo neteisingą dabartinės sistemos pobūdį.

4.6.7. Tvarumo politikos veiksmingumas priklauso nuo užtikrinimo, kad yra aiškiai apibrėžta ir tinkamai finansuojama parama perėjimui ir kad jai teikiama pirmenybė.

2017 m. spalio 19 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „ES vystymosi partnerystės ir tarptautinių apmokestinimo susitarimų keliama iššūkiui“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2018/C 081/05)

Pranešėjas **Alfred GAJDOSIK**Bendrapranešėjis **Thomas WAGNSONNER**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 1 26
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2017 9 28
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	182 / 0 / 1
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK remia vystymosi politiką, pagal kurią vystymasis yra vienodomis sąlygomis šalių vykdomas procesas, grindžiamas pagarba ir nepriklausomai priimamais sprendimais. Kad būtų galima finansuoti ir įgyvendinti Jungtinių Tautų (JT) lygmeniu sutartus darnaus vystymosi tikslus (DVT), būtina pasaulio lygmeniu derinti pastangas. Pabrėžiama, kad JT ekonomikos ir socialinių reikalų taryba galėtų atlikti dar svarbesnį vaidmenį kaip tinkamas forumas mokesčių klausimams spręsti. Taip būtų užtikrinamas tiek orientavimasis į Darbotvarkės iki 2030 m. DVT, tiek ir visų šalių dalyvavimas vienodomis sąlygomis.

1.2. Atsižvelgiant į tarptautinius susitarimus dėl tarptautinės mokesčių teisės reformos, pavyzdžiui, įgyvendinant EBPO veiksmų planą dėl mokesčių bazės erozijos ir pelno perkėlimo (BEPS), reikėtų įvertinti šių tarptautinių pastangų vykdyti reformas poveikį DVT ir į juos labiau atsižvelgti toliau plėtojant tarptautinę mokesčių politiką. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad DVT įgyvendinti reikia finansinių išteklių. Vis dėlto daugelis šalių susiduria su dideliais sunkumais užtikrinamos viešąsias pajamas iš surenkamų mokesčių. Viena vertus, taip yra dėl besivystančiose šalyse sunkiai įgyvendinamų pajamų ir apyvartos mokesčių sistemų. Kita vertus, joms sunkumų kelia ir pasaulinė konkurencija pelno mokesčio srityje ir ypač susitarimo dėl dvigubo apmokestinimo vengimo forma. Papildomi veiksniai yra riboti pajėgumai ir netinkamas informacijos perdavimas.

1.3. EESRK ypač palankiai vertina tai, kad Europos Sąjunga ir jos valstybės narės dėjo daug pastangų, kad vykdytų tarptautinę reformą būtų sprendžiami tarptautinės mokesčių sistemos trūkumai. Šios pastangos yra sveikintinos ir turi būti remiamos, veiksmingai įgyvendinamos ir galiausiai reguliariai stebimos. Šių reformų įgyvendinimą labiausiai spartina didžiosios pramoninės EBPO šalys. Reikėtų išanalizuoti, ar JT, atsižvelgiant į pasaulinę narystę šioje organizacijoje, visų pirma besivystančių šalių, nebūtų tinkamesnis forumas tarptautinės mokesčių politikos plėtojimui pasauliniu lygmeniu. Tačiau EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad JT Mokesčių reikalų komitetui trūksta išteklių ir darbuotojų. Todėl JT turėtų būti suteiktos reikiamos priemonės.

1.4. ES priemonės tarptautiniam mokesčių skaidrumui užtikrinti ir BEPS veiksmų planas turės poveikio ir besivystančioms šalims. EESRK palankiai vertina tai, kad Europos Parlamentas (EP) ir Europos Komisija jau pareiškė savo nuomonę dėl mokesčių ir vystymosi politikos sankirtos taškų. Europos Komisijos sukurta Gero mokesčių valdymo platforma yra sveikintina. Joje darbo dokumento forma pristatytas priemonių rinkinys dėl susitarimo dėl dvigubo apmokestinimo vengimo šalutinio poveikio rekomenduotinas valstybėms narėms svarstant susitarimo dėl dvigubo apmokestinimo vengimo su besivystančiomis šalimis peržiūrą.

1.5. EESRK pastebi, kad 2015 m. ataskaitoje EP ragina atlikti ne vieną patobulinimą, tačiau jie dar neatlikti. EESRK šiuo klausimu atkreipia dėmesį į savo ankstesnes nuomones, kuriose pateikiamos pastabos visų pirma dėl atskirų šalių ataskaitų teikimo ir kovos su pinigų plovimu, taip pat dėl viešųjų savininkų registrų. EESRK pažymi, kad rengiamas nenorinčių bendradarbiauti jurisdikcijų mokesčių srityje sąrašas. Jis ragina dėti daugiau pastangų atitinkamiems EP reikalavimams įgyvendinti ir rekomenduoja apsvarstyti nevyriausybinę organizacijų išsakytą kritiką. Tikslinga visame pasaulyje skatinti šių priemonių nustatymą pasitelkus tarptautinius susitarimus dėl mokesčių, siekiant pagerinti besivystančių šalių mokesčių administratorių informavimo padėtį. Reikia siekti standartų suvienodinimo pasaulio lygmeniu, prie kurio besivystančios šalys galėtų prisidėti lygiomis teisėmis.

1.6. EESRK ragina suderinti tarptautinę valstybių narių mokesčių politiką ir vystymosi politikos tikslus, kad būtų išvengta prieštaravimų tarp atskirų šalių mokesčių politikos ir bendrų vystymosi prioritetų.

1.7. EESRK mano, kad valstybių narių tarptautinės mokesčių politikos poveikio vertinimai yra būdas patikrinti susitarimų dėl dvigubo apmokestinimo vengimo ir mokesčių paskatų poveikį besivystančioms šalims. Tai turėtų būti skatinama ir tapti įprasta praktika. Galimų prieštaravimų su Europos vystymosi politika atveju ir Europos Sąjungai būtų tikslinga atlikti tokius vertinimus. Reikėtų peržiūrėti esamus susitarimus dėl dvigubo apmokestinimo vengimo, o naujus susitarimus sudaryti atsižvelgiant į tokius svarstymus.

1.8. EBPO pavyzdinė sutartis dėl apmokestinimo, kuri šiuo metu yra plačiai naudojama, yra pirmiausia orientuota į pramoninių valstybių interesus. Todėl EESRK rekomenduoja, kad vykdydamos derybas su besivystančiomis šalimis dėl susitarimų dėl dvigubo apmokestinimo vengimo, ES valstybės narės labiau atsižvelgtų į besivystančių šalių poreikius. EESRK pažymi, kad EBPO sutarties pagrindu parengta ir JT pavyzdinė sutartis, kuria siekiama reguliuoti apmokestinimą tarp besivystančių ir pramoninių šalių ir šiuo požiūriu šaltinio valstybėms suteikti daugiau apmokestinimo teisių.

1.9. EESRK pritaria privačiojo sektoriaus investicijoms, skirtoms skatinti vystymąsi, jei jis vykdomas atsižvelgiant į DVT ir pagrindines ekonomines, aplinkos ir socialines teises, pagrindines Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijas ir deramo darbo darbotvarkę. Teisinis tikrumas yra svarbus veiksnys remiant investicijoms palankią verslo aplinką, taip pat tiesioginėms užsienio investicijoms. Kadangi apmokestinimo klausimai yra susiję su darnaus vystymosi tikslais, įmonės mokesčius derėtų mokėti ten, kur vertės grandinėje (pavyzdžiui, gamyba, žaliavų gavyba) sukuriamas pelnas.

1.10. EESRK pažymi, kad ES ir jos valstybės narės Naujame Europos konsensuse dėl vystymosi išipareigojo bendradarbiauti su šalimis partnerėmis plačiau taikant progresyvinį apmokestinimą, kovos su korupcija priemonės ir persikirstomąją politiką, taip pat kovojant su neteisėtais finansiniais srautais. Vis dėlto mokesčių politika turėtų tapti dar svarbesne Europos vystymosi politikos dalimi. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pastangas padėti mokesčių srityje veikiantiems besivystančių šalių regioniniams forumams ir pilietinės visuomenės organizacijoms. Besivystančiose šalyse pilietinės visuomenės organizacijos atlieka tikrinimo ir rėmimo funkciją, įskaitant ir mokesčių sritį, todėl jas reikėtų labiau įtraukti ir remti. Parama atitinkamoms mokesčių srities pajėgumų stiprinimo priemonėms, įskaitant tarpusavio mokymąsi ir Pietų šalių savitarpio bendradarbiavimą, turėtų ilgalaikio poveikio vystymosi projektams.

1.11. Atsakingi veiksmai mokesčių srityje turėtų tapti neatsiejama įmonių socialinės atsakomybės dalimi laikantis įmonių ataskaitų teikimo prievolių.

1.12. EESRK siūlo į visus atitinkamus ES ir trečiųjų valstybių ar regionų susitarimus įtraukti sąlygas dėl atsakingų veiksmų mokesčių srityje, kad būtų skatinamas darnus vystymasis.

1.13. EESRK siūlo patikrinti, ar nebūtų galima pasinaudoti naujais ar peržiūrėtais laisvosios prekybos susitarimais kaip galimybe taip pat išanalizuoti dvišalius mokesčių susitarimus. Tokį patikrinimą reikėtų atlikti įvertinant, kokią poveikį valstybių narių mokesčių politika daro vystymosi politikos tikslams.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Atlikus ne vieną tyrimą⁽¹⁾ iškilo klausimas, ar valstybių narių tarptautinė mokesčių politika, ypač daugelis dvišaliuose susitarimuose dėl dvigubo apmokestinimo vengimo išdėstytų nuostatų, nekenkia Europos vystymosi politikos tikslams. Be to, besivystančios šalys yra grynosios kapitalo eksportuotojos į pramonines šalis, o tai didele dalimi priskiriama mokesčių vengiantiems kapitalo srautams. Tai labiausiai paveiktų būtent mažų pajamų besivystančias šalis, nes jose beveik nėra vidaus finansavimo šaltinių.

2.2. ES ir jos valstybės narės kartu yra didžiausios paramos vystymuisi teikėjos ir svarbios formuojant tarptautinius apmokestinimo susitarimus. Jos išpareigojo siekti DVT, nors tik keletas valstybių narių pasiekė užsienio pagalbos tikslą (0,7 % BVP). „Brexit“ poveikis tolesniam Europos vystomojo bendradarbiavimo finansavimui yra neaiškus. Siekiant skatinti privačiojo sektoriaus investicijas, susijusias su vystymosi politikos tikslais, planuojama imtis daugiau veiksmų. Oficialios paramos vystymuisi ištekliai priklauso nuo paramos teikėjų politikos.

2.3. Besivystančioms šalims skirti darnaus vystymosi tikslai apima, be kita ko, vietos išteklių sutelkimą, tarptautinę paramą gebėjimų stiprinimui mokesčių surinkimo srityje, neteisėtų finansinių srautų mažinimą ir dalyvavimą pasaulinėse valdančiosiose institucijose. Taigi, galima daryti išvadą, kad stabili viešųjų pajamų bazė, pastangos kovoti su neteisėtais išteklių srautais ir vienodos galimybės visoms šalims pareikšti savo nuomonę rengiant visuotines mokesčių taisykles yra labai svarbūs darnaus vystymosi ramsčiai. Vystymasis ypač naudingas vaikams, moterims ir kitoms pažeidžiamoms visuomenės grupėms besivystančiose šalyse⁽²⁾.

2.4. Viešajam vystomajam bendradarbiavimui skirtų lėšų nepakanka darnaus vystymosi tikslams pasiekti. Kaip ir tūkstantmečio vystymosi tikslų atveju, tikslams pasiekti reikalingi vietos ištekliai⁽³⁾. Šiems ištekliams sutelkti reikia gerinti mokesčių surinkimą ir siekiant tvaraus ekonomikos augimo bei išplečiant mokestinę bazę užtikrinti daugiau mokestinių pajamų.

3. Besivystančioms šalims kylantys iššūkiai

3.1. Mokesčiai yra stabilus finansavimo šaltinis nei kitų rūšių pajamos, tačiau daugeliui besivystančių šalių yra sunkiau gauti pakankamai mokestinių pajamų nei pramoninėms šalims.

3.2. Per pastaruosius dešimtmečius buvo ryžtingai siekiama pasaulinės prekybos liberalizavimo mažinant importo ir eksporto tarifus ir taip siekiant skatinti ekonominį vystymąsi, investicijas ir visuomenės klestėjimą. Šis iš esmės teigiamas poveikis taip pat leidžia išplėsti mokestinę bazę, jei ją gali naudoti mokesčių administratoriai. Tiesa, dėl to taip pat sumažėjo besivystančių šalių pajamos, gaunamos iš svarbių ir lengvai prieinamų šaltinių. Tačiau augimas ir investicijos taip pat turi atspindėti besivystančių šalių pajamų struktūrą.

⁽¹⁾ Eurodad, „Besivystančių šalių finansavimo padėtis“ (*The State of Finance for Developing countries*), 2014; Braun & Fuentes „Austrijos ir besivystančių šalių sutartys dėl dvigubo apmokestinimo vengimo“ (*Double Taxation Treaties between Austria and developing countries*), 2014 m., Viena; Farny et al. „Mokesčių vengimas, mokestinis sukčiavimas ir mokesčių rojai“ (*Tax Avoidance, Tax Evasion and Tax Havens*), 2015, Viena.

⁽²⁾ EP rezoliucija dėl mokesčių vengimo ir slėpimo – su valdymu, socialine apsauga ir vystymuisi besivystančiose šalyse susijusių problemų P8_TA(2015)0265, 14 punktas.

⁽³⁾ Development Finance International & Oxfam, „Darnaus vystymosi tikslų finansavimas“ (*Financing the sustainable development goals*), 2015 m.

3.3. Siekiant kompensuoti pajamų nuostolius besivystančios šalys dažnai įveda apyvartos mokesčius, kurie gali būti regresyviniai. Skirtingomis mokesčių rūšimis grindžiama mokesčių sistema sumažina priklausomybę nuo atskirų mokesčių rūšių ir užtikrina stabilias vidaus pajamas.

3.4. Besivystančiose šalyse dažnai yra gana sunku įgyvendinti žemės ir turto apmokestinimą. Besivystančiose šalyse dėl mažų pajamų surenkama gana mažai mokesčių pajamų iš darbo užmokesčio išskaičiuojamų mokesčių ir pajamų mokesčių. Iš darbo užmokesčio išskaičiuojami mokesčiai pirmiausia surenkami iš viešojo sektoriaus ir tarptautinių bendrovių darbuotojų. Be to, jose dažnai egzistuoja didelio masto neoficiali ekonomika.

3.5. Mbeki ataskaitoje įplaukos iš mokesčių vengimo buvo priskirtos „neteisėtiems finansiniams srautams“ ⁽⁴⁾. Jos, regis, viršijo vystojamo bendradarbiavimo lėšų srautą ⁽⁵⁾. Siekiant sustabdyti šiuos neteisėtus finansinius srautus reikia vykdyti glaudesnę tarptautinę institucijų bendradarbiavimą, skatinti skaidrumą ir stiprinti teisėkūros ir reguliavimo priemones. Nuosavybės teisių stiprinimas besivystančiose šalyse taip pat yra svarbus veiksnys, stabdantis kapitalo nutekėjimą.

3.6. Mokesčių pajamų struktūroje pelno mokesčio pajamos atlieka svarbesnę vaidmenį besivystančiose šalyse nei pramoninėse šalyse. Dėl to jos labiau nukentčia dėl mokesčių vengimo strategijų. Tuo pat metu nuo praėjusio šimtmečio devintojo dešimtmečio visame pasaulyje mažėja tiek nominalusis, tiek ir efektyvusis mokesčio tarifas, siekiant pritraukti investicijų. Pelno mokesčio pajamos įmonėms yra svarbus investavimo aplinkos rodiklis. Taip atsirado tarptautinė mokesčių konkurencija, kuri besivystančioms šalims, atsižvelgiant į jų mokesčių pajamų struktūrą, kelia daugiau sunkumų nei pramoninėms šalims. Tarptautinis valiutos fondas (TVF) jau iškėlė klausimą dėl vadinamojo šalutinio mokesčių konkurencijos poveikio ⁽⁶⁾. Be to, daug besivystančių šalių susiduria su keletu didelių investuojančių įmonių, kurios sudaro didelę bendrų pelno mokesčių pajamų dalį.

3.7. Mokesčių administratoriams sunku apskaičiuoti sandorių kainas taikant įprastų rinkos sąlygų principą tarpvalstybiniais tos pačios grupės įmonių sandoriams. Besivystančių šalių pajėgumai tai padaryti yra riboti, todėl mokesčių sumetimais sudaromi susitarimai dėl sandorių kainos išlieka opi problema.

3.8. Susitarimuose dėl dvigubo apmokestinimo vengimo išdėstomos apmokestinimo teisės tarp susitarimo šalių, reglamentuojamas mokesčių administratorių keitimasis informacija ir taip suteikiamas teisinis tikrumas. Todėl jie gali paskatinti įmones vykdyti tiesiogines investicijas ir galiausiai skatinti augimą. Tačiau susitarimai dėl dvigubo apmokestinimo vengimo gali turėti poveikio šaltinio valstybių apmokestinimo teisėms. Autorinių atlyginimų mokėjimams, palūkanoms ir dividendams taikomi išskaičiuojamojo mokesčio tarifai paprastai yra žemesni už vietos mokesčių tarifus. Kai kurios nuostatos, pavyzdžiui, siaura įmonės vietos apibrėžtis gali apriboti apmokestinimo teises. Besivystančios šalys, žinoma, suinteresuotos tolesnėmis investicijomis, tačiau jos gali prarasti apmokestinimo teises. Susitarimai dėl keitimosi informacija mokesčių klausimais gali būti geresnė alternatyva, jei šalis pirmiausia siekia gauti su mokesčiais susijusios informacijos iš kitų jurisdikcijų.

3.9. Derybose atskaitos tašku dažniausiai naudojama EBPO pavyzdinė sutartis dėl apmokestinimo yra veikiau orientuota į pramoninių šalių interesus ⁽⁷⁾. Kaip alternatyva besivystančioms šalims buvo parengta JT pavyzdinė sutartis, kuria labiau atsižvelgiama į šių šalių interesus ⁽⁸⁾. Apskritai joje numatyta šaltinio valstybėms suteikti daugiau apmokestinimo teisių nei įmonės gamintojos kilmės šaliai.

⁽⁴⁾ AU/ECA, „Neteisėti finansiniai srautai – Aukšto lygio komisijos neteisėtų finansinių srautų iš Afrikos klausimais ataskaita“ (*Illicit Financial Flows – Report of the High Level Panel on Illicit Financial Flows from Africa*), (p. 23ff).

⁽⁵⁾ EPRS tyrimas „Mokesčių tarnybų įtraukimas į ES laisvosios prekybos ir asociacijos susitarimus. Poveikis pinigų plovimui, mokesčiams sukčiavimui ir mokesčių vengimui“ (*The inclusion of financial services in ES free trade and association agreements: Effects on money laundering, tax evasion and avoidance*), EP 579.326 p. 15.

⁽⁶⁾ TVF dokumentas „Pelno apmokestinimo tarptautiniu mastu šalutinis poveikis“ (*Spillovers in international corporate taxation*), 2014 m.

⁽⁷⁾ Owens & Lang, „Mokesčių sutarčių vaidmuo siekiant palengvinti vystymąsi ir apsaugoti mokesčio bazę“ (*The Role of Tax Treaties in Facilitating Development and Protecting the Tax Base*), Bloomberg Daily Tax Report, 2013 m. gegužės 1 d.

⁽⁸⁾ Lennard (2009 m.): „JT pavyzdinė sutartis dėl apmokestinimo palyginti su EBPO pavyzdine sutartimi dėl apmokestinimo. Dabartiniai skirtumai ir naujausi pokyčiai“ (*The UN Model Tax Convention as Compared with the OECD Model Tax Convention – Current Points of Difference and Recent Developments*), Asia-Pacific Tax Bulletin, Bd. 49, Nr. 8; V. Daurer ir R. Krever (2012): „JT ar EBPO pavyzdinė sutartis dėl apmokestinimo? Afrikos atvejo tyrimas“ (*Choosing between the UN and OECD Tax Policy Models: an African Case Study*), EUI darbo dokumentas RSCAS 2012/60.

3.10. Besivystančios šalys gali netekti mokesčių pajamų, jei bendrovių grupės įsteigia specialiosios paskirties įmones skirtingose šalyse siekdamos pasinaudoti tam tikrais susitarimais dėl dvigubo apmokestinimo vengimo ir taip sumažinti mokesčius. Šaltinio valstybei taip pat gali būti sudėtinga apmokestinti paslaugas ir netiesioginį įmonės akcijų perkėlimą remiantis susitarimų dėl dvigubo apmokestinimo vengimo nuostatomis. Reikėtų atsižvelgti į norą pasinaudoti technologijų perdavimo teikiama nauda siekiant skatinti tvarų augimą besivystančiose šalyse.

3.11. Buvo atliekami tyrimai apie besivystančių šalių pajamų nuostolius. Nyderlandų nevyriausybinių organizacijų SOMO apskaičiavo, kad dėl išskaičiuojamų mokesčių, kurie taikomi palūkanoms ir dividendams, atsirandantiems dėl Nyderlandų ir 28 besivystančių šalių susitarimų dėl dvigubo apmokestinimo vengimo, kasmet prarandama 554 mln. EUR pajamų⁽⁹⁾. Austrijoje atliktame tyrime padaryta išvada, kad reikėtų atlikti susitarimų dėl dvigubo apmokestinimo vengimo poveikio vertinimus, nes dėl šių susitarimų galima patirti pajamų nuostolių net tuo atveju, jei investicijos didėja⁽¹⁰⁾. JT prekybos ir plėtros konferencijos *Unctad* 2015 m. pasaulio investicijų ataskaitos duomenimis, tarptautinės bendrovių grupės besivystančių šalių biudžetus papildė apie 730 mlrd. JAV dolerių. Tačiau ataskaitoje nurodoma, kad besivystančios šalys kasmet praranda apie 100 mlrd. JAV dolerių mokesčių pajamų, susijusių su užsienio investicijų srautais, nukreipiamais per lengvatinių mokesčių zonose esančius investicijų centrus⁽¹¹⁾. Šie pajamų nuostoliai prieštarauja pirmiau nurodytiems darnaus vystymosi tikslams.

4. Nacionalinės, regioninės ir tarptautinės priemonės – Europos Sąjungos ir jos valstybių narių indėlis

4.1. Dedama vis daugiau pastangų remti besivystančias šalis mokesčių srityje, pavyzdžiui įgyvendinant Adis Abebos mokesčių iniciatyvą. Tarptautinė mokesčių politika priklauso valstybių narių kompetencijai. Susitarimai dėl dvigubo apmokestinimo vengimo sudaromi dvišaliu pagrindu ir ES teisėkūros iniciatyvos iš esmės yra susijusios tik su priemonėmis, skirtomis baigti kurti vidaus rinką. Europos Sąjunga ir jos valstybės narės vykdo bendradarbiavimą siekdamos užtikrinti politikos suderinamumą vystymosi labui⁽¹²⁾. Europos Komisija taip pat pripažįsta tarptautinės mokesčių sistemos poveikį vystymuisi ir nagrinėja su tuo susijusius klausimus⁽¹³⁾. Siekiant užtikrinti vystymosi politikos suderinamumą būtina išsiaiškinti, kokią poveikį besivystančioms šalims turės su vystymosi politikos tikslais nesuderinama ES mokesčių politika, ir prireikus imtis tinkamų veiksmų.

4.2. JT lygmeniu su mokesčiais susijusi veikla vykdoma pasitelkiant vystymosi finansavimo procesą, Ekonominę ir Socialinę Tarybą (*Ecosoc*) ir JT Mokesčių reikalų komitetą, taip pat specializuotas agentūras, pavyzdžiui, *Unctad*. G 20 šalių prašymu EBPO susitarta dėl plataus masto reformų įgyvendinant kovos su BEPS projektą. Šiuo atveju vieni svarbiausių aspektų, buvo užkirsti kelią palankesnių mokesčių sąlygų ieškojimui, Vyriausybių vykdomai žalingai mokesčių praktikai (pavyzdžiui, lengvatiniams pajamų iš patentų apmokestinimui ir neskaidriems sprendimams), mokesčių tvarkos neatitikimams apmokestinant skolą ir neveiksmingai sandorių kainodarai ir ataskaitų teikimui. Atsižvelgiant į pelno mokesčio svarbą besivystančioms šalims, tikimasi, kad BEPS veiksmų planas joms turės teigiamo poveikio.

4.3. Daugelis EBPO nepriklausančių šalių, įskaitant Afrikos šalis, įsipareigojo taikyti įtraukią EBPO BEPS veiksmų plano sistemą. 103 šalys įsipareigojo įgyvendinti 2017 m. birželio mėn. priimtą naują daugiašalę BEPS konvenciją, kurioje supaprastinamas dvišalių mokesčių susitarimų aiškinimas kaip apibrėžta BEPS veiksmų plane. Jungtinės Tautos, EBPO, TVF ir Pasaulio bankas įsteigė platformą dėl bendradarbiavimo mokesčių srityje, skirtą stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą mokesčių klausimais. Ši iniciatyva gali padėti užtikrinti didesnę EBPO ir JT organų veiklos suderinamumą. Dar neaišku, ar bus pasiektas pageidaujamas poveikis.

⁽⁹⁾ Mc Gauran, „Ar Nyderlandai turėtų pasirašyti susitarimą dėl mokesčių su besivystančiomis šalimis?“ (*Should the Netherlands Sign Tax Treaties with Developing Countries*), 2013 m.

⁽¹⁰⁾ Žr. 1 išnašą, Braun & Fuentes.

⁽¹¹⁾ JT prekybos ir plėtros konferencijos (*Unctad*) 2015 m. pasaulio investicijų ataskaita, p. 200.

⁽¹²⁾ COM(2016) 740 final; žr. taip pat EESRK nuomonę dėl naujojo Europos konsensuso dėl vystymosi (OL C 246, 2017 7 28, p. 71).

⁽¹³⁾ C(2016) 271 final, COM(2016) 24 final, EK „Daugiau surinkti ir geriau išleisti“ (*Collect More Spend Better*), 2015 m.

4.4. EESRK pripažįsta EBPO pastangas plėtojant geresnę tarptautinę apmokestinimo sistemą. Vis dėlto pilietinės visuomenės organizacijos⁽¹⁴⁾ kritiškai vertina tai, kad besivystančios šalys EBPO neturi balsavimo teisių. Jos buvo pakviestos dalyvauti tik parengus BEPS veiksmų planą. Panašią nuomonę pareiškė ir Europos Parlamentas, kuris paragino stiprinti atitinkamus JT organus, kad tarptautinė mokesčių politika lygiomis teisėmis galėtų būti rengiama ir pertvarkoma⁽¹⁵⁾. TVF darbiname dokumente ekspertai taip pat išreiškė susirūpinimą dėl BEPS veiksmų plano pasekmių besivystančioms šalims⁽¹⁶⁾.

4.5. Norėdami įvertinti tokių reformų poveikį ir, prireikus, atlikti būtinus koregavimus, atitinkami JT organai, visų pirma JT Mokesčių reikalų komitetas, turėtų būti stiprinami ir jiems turėtų būti suteikta daugiau išteklių. Bet kuriuo atveju Europos Komisija turėtų stebėti, ar tinkamai įgyvendinama daugiašalė BEPS konvencija, kuri buvo pasirašyta 2017 m. birželio mėn., ir toliau siekti aktyvesnio tarptautinio JT, EBPO ir tarptautinių finansų įstaigų bendradarbiavimo mokesčių klausimais.

4.6. Dabartinės ES priemonės turi poveikio besivystančioms šalims

4.6.1. Priemonių rinkiniu, skirtu kovai su mokesčių vengimu, buvo sprendžiami ir su tarptautine mokesčių politika susiję klausimai, t. y. neapsiribota tik ES⁽¹⁷⁾. Informacija, teikiama pagal ataskaitų pagal šalis teikimo sistemą⁽¹⁸⁾, kurią priėmė ES, G 20 ir EBPO, yra svarbi mokesčių administratoriams. Konkrečių šalių duomenų skelbimas pasaulio mastu gali suteikti galimybę platesniam visuomenės ratui, įskaitant ir darbuotojus bei atsakingus investuotojus, geriau įvertinti tai, kokių mastu įmonės mokesčius moka šalyse, kuriose jos gauna pelną. EESRK pastebi, kad 2015 m. ataskaitoje EP ragina atlikti ne vieną patobulinimą, tačiau jie dar neatlikti. EESRK šiuo klausimu atkreipia dėmesį į savo ankstesnes nuomones, kuriose pateikiamos pastabos visų pirma dėl atskirų šalių ataskaitų teikimo ir kovos su pinigų plovimu, taip pat dėl viešųjų savininkų registrų. EESRK pažymi, kad rengiamas nenorinčių bendradarbiauti jurisdikcijų mokesčių srityje sąrašas. Jis ragina dėti daugiau pastangų atitinkamiems EP reikalavimams įgyvendinti ir rekomenduoja apsvarstyti nevyriausybinių organizacijų išsakytą kritiką. Tikslinga visame pasaulyje skatinti šių priemonių nustatymą pasitelkus tarptautinius susitarimus dėl mokesčių, siekiant pagerinti besivystančių šalių mokesčių administratorių informavimo padėtį. Reikia siekti standartų suvienodinimo pasaulio lygmeniu, prie kurio besivystančios šalys galėtų prisidėti lygiomis teisėmis.

4.6.2. Automatinis keitimasis su mokesčiais susijusia informacija Europos Sąjungoje buvo nustatytas iš dalies pakeitus Tarpusavio pagalbos direktyvą⁽¹⁹⁾. Tačiau besivystančios šalys vis dar turi sudaryti dvišalius savitarpio pagalbos susitarimus su Europos šalimis. Tam reikia užtikrinti abipusį keitimąsi duomenimis ir duomenų saugumą, o besivystančios šalys dažnai susiduria su pajėgumo tai padaryti problemomis.

4.6.3. Europos Komisija savo komunikate „Veiksmingo apmokestinimo išorės strategija“⁽²⁰⁾ aptaria šioje nuomonėje iškeltus klausimus. Šiuo metu ES rengia bendrą nebendradarbiaujančių jurisdikcijų mokesčių srityje sąrašą⁽²¹⁾. EESRK palankiai įvertino šį žingsnį. Tačiau nevyriausybinių organizacijų tokį sąrašą vertina ganėtinai skeptiškai⁽²²⁾. EP taip pat paragino pasauliniu mastu nustatyti mokesčių rojus apibrėžti, kuri apimtų ir ES valstybes nares bei joms priklausančias užjūrio teritorijas⁽²³⁾.

⁽¹⁴⁾ Christian Aid, 2013 m. liepos 19 d. pranešimas spaudai, „EBPO veiksmų planas dėl mokesčių vengimo yra žingsnis į priekį, tačiau nuvilia besivystančias šalis“ (OECD Action Plan on tax dodging is step forward but fails developing countries); Oxfam, 2014 m. lapkričio 13 d. pranešimas spaudai „Oxfam reakcija į EBPO veiksmų planą įtraukti besivystančias šalis į tarptautinę mokesčių reformą“ (Oxfam reaction to OECD's roadmap to include developing countries in international tax reform).

⁽¹⁵⁾ Žr. EESRK nuomonės dėl naujojo Europos konsensuso dėl vystymosi 13 punktą (OL C 246, 2017 7 28, p. 71).

⁽¹⁶⁾ Crivelli, Ruud De Mooij, Keen, „Mokesčių bazės erozija, pelno perkėlimas ir besivystančios šalys“ (Base Erosion, Profit Shifting and Developing Countries), TVF darbinis dokumentas WP/15/118.

⁽¹⁷⁾ COM(2016) 25 final – 2016/010 (CNS), COM(2016) 26 final – 2016/011 (CNS), žr. EESRK nuomonę „Kovos su mokesčių vengimu dokumentų rinkinys“ (OL C 264, 2016 7 20, p. 93).

⁽¹⁸⁾ Žr. EESRK nuomonę „Mokesčių skaidrumas“ (OL C 487, 2016 12 28, p. 62).

⁽¹⁹⁾ Žr. EESRK nuomonę „Kovos su mokesčių vengimu dokumentų rinkinys“ (OL C 133, 2016 4 14, p. 17).

⁽²⁰⁾ Žr. EESRK nuomonę „Kovos su mokesčių vengimu dokumentų rinkinys“ (OL C 264, 2016 7 20, p. 93).

⁽²¹⁾ Paskelbta https://ec.europa.eu/taxation_customs/tax-common-eu-list_en (paskutinį kartą lankytasi 2017 m. rugpjūčio 29 d.).

⁽²²⁾ Pavyzdžiui, Mokesčių teisingumo tinklo (angl. „Tax Justice Network“) 2017 m. vasario 23 d. pranešimas „Verdiktas finansų ministrų juodajam sąrašui: „mokesčių rojų rehabilitacija“ (Verdict on Finance Ministers' blacklist: 'whitewashing tax havens').

⁽²³⁾ Žr. 2 išnašą, 10 punktą.

4.6.4. Rekomendacijoje dėl mokesčių susitarimų⁽²⁴⁾ nagrinėjami svarbūs klausimai, susiję su susitarimais dėl dvigubo apmokestinimo vengimo, ir valstybės narės primygtinai raginamos stiprinti savo mokesčių sutartis siekiant kovoti su piktnaudžiavimu šiais susitarimais ir palankesnių mokesčių sąlygų ieškojimu. Kita vertus, šioje rekomendacijoje nereikalaujama atlikti susitarimų dėl dvigubo apmokestinimo vengimo poveikio vertinimo, kiek tai susiję su jų poveikiu siekiant politikos suderinamumo vystymosi labai arba jų šalutiniu poveikiu. Palankiai vertinama Gero mokesčių valdymo platforma, kuri kartu su pilietinės visuomenės organizacijomis nagrinėja tarptautinio apmokestinimo klausimus, parengė darbinį dokumentą dėl šio poveikio⁽²⁵⁾. Valstybės narės turėtų į tai atsižvelgti.

4.6.5. Mokesčių vengimo strategijos dažnai yra susijusios su neskaidria turto nuosavybės teise. Iš dalies pakeitus Kėtvirtą kovos su pinigų plovimu direktyvą⁽²⁶⁾ nesukurta viešai prieinamų patikos fondų ir kitų investicijas vykdančių įmonių tikrųjų savininkų registrai. Tokie registrai padėtų besivystančioms šalims tirti įtariamus pinigų plovimo ir sukčiavimo mokesčių srityje atvejus.

4.6.6. Pasiūlymai dėl bendros (konsoliduotosios) pelno mokesčio bazės (B(K)PMB) nagrinėjami kitoje EESRK nuomonėje⁽²⁷⁾. Atsižvelgiant į dalyvavimą įgyvendinant tarptautinius susitarimus dėl mokesčių ir į jų svarbą besivystančių šalių mokesčių administracijoms, toks susitarimas – ir dėl jo gauta informacija – galėtų būti geru pavyzdžiu, turinčiu poveikio susitarimams dėl dvigubo apmokestinimo vengimo su trečiosiomis šalimis. Europoje surinkta informacija suteiktų atskaitos taškus palyginamiesiems skaičiavimams besivystančiose šalyse. Turėtų būti siekiama užtikrinti vienodus standartus visame pasaulyje, suteikiant besivystančioms šalims vienodą galimybę pareikšti savo nuomonę juos rengiant.

4.6.7. EESRK siūlo į visus atitinkamus ES ir trečiųjų valstybių ar regionų susitarimus įtraukti sąlygas dėl atsakingų veiksmų mokesčių srityje, kad būtų skatinamas darnus vystymasis.

4.6.8. EESRK siūlo patikrinti, ar nebūtų galima pasinaudoti naujais ar peržiūrėtais laisvosios prekybos susitarimais kaip galimybe taip pat išanalizuoti dvišalius mokesčių susitarimus. Tokį patikrinimą reikėtų atlikti įvertinant, kokią poveikį valstybių narių mokesčių politika daro vystymosi politikos tikslams. Tai padėtų įgyvendinti ir Europos Parlamento pranešime išdėstytus reikalavimus.

5. EESRK rekomenduojami tolesni veiksmai

5.1. Atsižvelgiant į kovos su mokesčių vengimu dokumentų rinkinį ir siekiant valstybių narių ir ES politikos suderinamumo vystymosi labui, turėtų būti nuolat atliekamas tarptautinės mokesčių politikos ir valstybių narių susitarimų dėl dvigubo apmokestinimo vengimo poveikio vertinimas⁽²⁸⁾. Siekdama geriau suderinti ES vystymosi politiką ir valstybių narių mokesčių politikos priemones, Europos Komisija turėtų užtikrinti, kad vykdydamos derybas su besivystančiomis šalimis dėl susitarimų dėl dvigubo apmokestinimo vengimo, valstybės narės atitinkamai atsižvelgtų suderintą į ES vystymosi politiką. Šiomis aplinkybėmis palankiai vertinama Europos Komisijos rekomendacija dėl kovos su piktnaudžiavimu mokesčių sutartimis priemonių įgyvendinimo⁽²⁹⁾. Siekiant vystymosi tikslų reikėtų skirti daugiau dėmesio besivystančių šalių poreikiams. Atsižvelgiant į tai, reikėtų didinti ES išipareigojimus JT, visų pirma dalyvavimą JT Mokesčių reikalų komiteto veikloje, ir teikti paramą gebėjimų stiprinimui kuriant pasaulinį forumą, kuriame lygiomis teisėmis dalyvautų visos šalys.

5.2. Reikia numatyti pereinamąjį laikotarpį, per kurį, kol pajėgumai dar kuriami, besivystančios šalys galėtų taikyti automatinio keitimosi informacija priemones.

5.3. Geras mokesčių srities valdymas turėtų būti neatsiejama įmonių socialinės atsakomybės dalis, laikantis įmonių ataskaitų teikimo prievolių.

⁽²⁴⁾ Žr. EESRK nuomonę „Kovos su mokesčių vengimu dokumentų rinkinys“ (OL C 264, 2016 7 20, p. 93).

⁽²⁵⁾ Europos Komisijos diskusijų dokumentas, skirtas Gero mokesčių valdymo platformai, „ES mokesčių politikos priemonių rinkinio šalutinis poveikis besivystančioms šalims“ (*Toolbox spill-over effects of ES tax policies on developing countries*), 2017 m. birželio mėn., Platform/26/2017/EN.

⁽²⁶⁾ COM(2016) 450 final – 2016/0208 (COD), žr. EESRK nuomonę „Kovos su pinigų plovimu direktyva“ (OL C 34, 2017 2 2, p. 121).

⁽²⁷⁾ OL C 434, 2017 12 15, p. 58.

⁽²⁸⁾ Žr. 2 išnašą, 15 punktą.

⁽²⁹⁾ Žr. EESRK nuomonę „Kovos su mokesčių vengimu dokumentų rinkinys“ (OL C 264, 2016 7 20, p. 93).

5.4. Planuojant, kad privatūs investuotojai aktyviau dalyvaus Europos vystymosi politikoje, vystymosi projektams taikomų mokesčių lengvatų klausimas tampa aktualesniu⁽³⁰⁾. Kadangi apmokestinimo klausimai yra susiję su darnaus vystymosi tikslais, įmonės mokesčius derėtų mokėti ten, kur vertės grandinėje sukuriama pelnas⁽³¹⁾. Tai turėtų būti užtikrinama remiant privačiojo sektoriaus įsipareigojimus.

5.5. Be to, reikia apskritai užtikrinti, kad suteikiant fiskalines paskatas nebūtų trukdoma įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus.

5.6. EESRK pakartoja savo pastabas dėl viešųjų banko sąskaitų, įmonių, patikos fondų tikrųjų savininkų ir sandorių vykdytojų registrų⁽³²⁾ ir mano, kad būtų tikslinga pasaulio mastu skatinti šių priemonių diegimą sudarant tarptautinius susitarimus dėl mokesčių. Be to, nurodytoms priemonėms reikėtų skirti daugiau dėmesio, visų pirma dedant pastangas stiprinti pajėgumus, siekiant padėti kovoti su neteisėtais finansiniais srautais iš besivystančių šalių. Kadangi gali atsitikti taip, kad daugeliui besivystančiose šalyse veikiančių Europos įmonių netaikoma ataskaitų pagal šalis teikimo prievolė, Komitetas atkreipia dėmesį į savo pastabas šiuo klausimu⁽³³⁾. Jis rekomenduoja įvertinti ir kitų atitinkamų taisyklių, visų pirma tų, kurių ataskaitų teikimo reikalavimai apibrėžiami remiantis metinės apyvartos kriterijumi, poveikį besivystančioms šalims.

5.7. ES ir jos valstybės narės įsipareigojo bendradarbiauti su šalimis partnerėmis plačiau taikant progresyvinį apmokestinimą, kovos su korupcija priemones ir persikristomąją politiką, taip pat kovojant su neteisėtais finansiniais srautais⁽³⁴⁾. Nors besivystančiose šalyse techniniai ir žmogiškieji pajėgumai dar plėtojami, kad būtų galima visapusiškai dalyvauti tarptautiniuose susitarimuose, jau dabar reikia galimybių tarpusavyje keistis informacija, siekiant įgyvendinti bendru sutarimu nustatytus tikslus. Komisijos įsipareigojimas⁽³⁵⁾ per JT Mokesčių reikalų komitetą skatinti regioninius forumus⁽³⁶⁾ yra pripažįstamas ir turėtų būti stiprinamas. Būtina užtikrinti, kad šiuose forumuose būtų nustatoma tvirta suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo ir konsultavimosi praktika. Besivystančiose šalyse pilietinės visuomenės organizacijos atlieka tikrinimo ir rėmimo funkciją, įskaitant ir mokesčių sritį, todėl jas reikia remti.

5.8. Vykdam vystomąjį bendradarbiavimą turėtų būti labiau atsižvelgiama į šalies mokesčių sistemą. Stiprinant pajėgumus turėtų būti padedama paramos gavėjams padėti sau patiems, skatinti mokesčių sistemų veiksmingumą ir stiprinti valstybės teisėtumą. Labai gerų rezultatų pasiekta su panašiais uždaviniais susiduriančioms mokesčių administracijoms tiesiogiai keičiantis informacija (tarpusavio mokymasis) ir bendradarbiaujant su panašias regionų vystymosi sąlygas turinčiomis šalimis (pavyzdžiui, Pietų šalių savitarpio bendradarbiavimas). Tai suteikia galimybę koordinavimui sprendžiant panašius iššūkius ir leidžia keistis pajėgumus atitinkančia geriausia patirtimi.

5.9. EESRK pabrėžia, kad reikia užtikrinti politikos suderinamumą mokesčių srityje vystymosi labui, nes ES viduje priimamos priemonės turi tarptautinio poveikio besivystančioms šalims. Todėl būtina atsižvelgti į šį poveikį ir suteikti susijusioms besivystančioms šalims galimybę dalyvauti šiame procese.

Bruselis, 2017 m. spalio 18 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽³⁰⁾ Žr. EESRK nuomonę „EDVF garantijos ir EDVF garantijų fondo sukūrimas“ (OL C 173, 2017 5 31, p. 62).

⁽³¹⁾ Žr. 2 išnašą, A papunktį ir 6 punktą.

⁽³²⁾ Žr. visų pirma EESRK nuomonės „Kovos su pinigų plovimu direktyva“ 1.5 punktą (OL C 34, 2017 2 2, p. 121).

⁽³³⁾ Žr. visų pirma EESRK nuomonės „Mokesčių skaidrumas“ 1.11 punktą (OL C 487, 2016 12 28, p. 62).

⁽³⁴⁾ Žr. COM(2016) 740 final; žr. taip pat EESRK nuomonę dėl naujojo Europos konsensuso dėl vystymosi (OL C 246, 2017 7 28, p. 71).

⁽³⁵⁾ Žr. Europos Komisija, „Daugiau surinkti ir geriau išleisti“ (*Collect More Spend Better*), 2015 m.

⁽³⁶⁾ Pavyzdžiui, „African Tax Administrations Forum“ (ATAF), „Inter-American Center of Tax Administrations“ (CIAT) bei „Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes“ (Credaf).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės Europos ir Viduržemio jūros regione“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2018/C 081/06)

Pranešėja **Helena DE FELIPE LEHTONEN**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 3 30
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis
	Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2017 9 28
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	123 / 0 / 1
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Jau 1995 m. Barselonos deklaracijoje⁽¹⁾ buvo pabrėžiama ekonominių ir socialinių organizacijų bei apskritai pilietinės visuomenės, kaip būtino veiksnio siekiant Viduržemio jūros regione skatinti laipsnišką taikos ir stabilumo, bendro klestėjimo, skirtingų Viduržemio jūros regiono šalių, visuomenių ir kultūrų bei civilizacijų dialogo erdvės kūrimą, svarbą. Šiuo metu Viduržemio jūros regiono pilietinės visuomenės organizacijos yra įtrauki erdvė, kurioje galima dalyvauti ir palaikyti dialogą su valdžios institucijomis, įskaitant vietos valdžios institucijas, siekiant skatinti ekonomines, socialines ir kultūrines teises Viduržemio jūros regione. EESRK mano, kad būtina **stiprinti** egzistuojančių **ekonomikos ir socialinių reikalų tarybų vaidmenį ir skatinti jų steigimą** tose šalyse, kuriose jų nebeliko arba jos nebuvo įsteigtos, didinant įvairių susijusių dalyvių sinergiją. Skatindamos užtikrinti šias teises ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos ir ekonominės bei socialinės organizacijos turi bendradarbiauti, kad būtų galima veiksmingai siekti šio tikslo.

1.2. Moterys kenčia dėl lyčių stereotipų, lemiančių politines, ekonomines ir švietimo kliūtis, kurios turi rimtų padarinių visuomenės vystymuisi. EESRK ragina mažinti didžiulį atotrūkį tarp teisės aktų nuostatų ir tikrovės. Jo nuomone, šiuo tikslu skubiai reikia suteikti išteklių, kad būtų kuriamos įstaigos, atsakingos už veiksmingo šių teisės aktų taikymo užtikrinimą, ir didinamas jų informuotumas. EESRK rekomenduoja, siekiant stiprinti teises, palaikyti vietos valdžios institucijų ryšius su pilietinės visuomenės organizacijomis, ekonominiais ir socialiniais subjektais bei jų tinklais, susijusiais su lyčių lygybės klausimu ir veikiančiais įvairiose visuomenės srityse. Šį darbą savo indėliu taip pat turi remti specializuoti tyrimų centrai ir universitetai.

1.3. Su smurtinio ekstremizmo grėsme turi būti kovojama šalinant įvairias jo priežastis, ne vien užtikrinant saugumą. Siekiant šio tikslo pagrindinis vaidmuo tenka ekonominėms ir socialinėms organizacijoms bendradarbiaudamos su institucijomis ir tinklais, kurių paskirtis – palaikyti įvairių kultūrų ir religijų dialogą, jos turi siekti užtikrinti didesnę poveikį ir į savo veiklą įtraukti **kultūros paveldą, meninę raišką ir kūrybos pramonę**. EESRK ragina Europos Komisiją ir Viduržemio jūros sąjungos valstybes nares skatinti, kad šia kultūrų dialogo veikla taip pat užsiimtų ir visuomenės subjektai, taip pat stiprinti specializuotas organizacijas, kurios jau daugelį metų vykdo veiklą Viduržemio jūros regione, kaip antai Annos Lindh fondas⁽²⁾. Paveldo srityje EESRK skatina daugiau bendradarbiauti saugant kultūros paveldą, kuriam šiuo metu kyla grėsmė dėl ginkluotų konfliktų ir smurtinių organizacijų.

⁽¹⁾ <http://ufmsecretariat.org/barcelona-declaration-adopted-at-the-euro-mediterranean-conference-2728-november-1995/>

⁽²⁾ <http://www.annalindhfoundation.org/>

1.4. **Ekonominės, darbo ir socialinės teisės** yra labai svarbios ekonominei plėtrai ir demokratinei visuomenei. Šios teisės apima teisę laisvai vykdyti verslą, asociacijų ir kolektyvinių veiksmų laisvę, teisę į kolektyvines derybas ir socialinę apsaugą tokiose srityse kaip sveikata, švietimas ir senatvė. Kaip jau nurodyta TDO Filadelfijos deklaracijoje, būtina didesnę prioritetą teikti socialiniam teisingumui, o ne ekonominei organizacijai. Pagal minėtą deklaraciją socialinis teisingumas turėtų būti pagrindinis visos nacionalinės ir tarptautinės politikos tikslas. Filadelfijos deklaracijoje pabrėžiama, kad ekonomika ir finansai turi tarnauti žmonėms.

1.5. Žiniasklaida atlieka esminį vaidmenį kuriant vizijas ir užtikrinant abipusį pažinimą, taip pat ji yra svarbiausias veiksnys, skatinantis gerinti kultūrų dialogą ir puoselėti pagarbą, toleranciją ir abipusį supratimą. Todėl EESRK palankiai vertina aplinkybę, kad pradėti įgyvendinti projektai, kuriais užtikrinama pagarba įvairovei ir skatinama neiškreipta informacija be stereotipų ir iškreiptų nuostatų. Jis taip pat skatina žiniasklaidos priemonėse aktyviau stebėti, šviesti ir didinti informuotumą kovojant su rasizmu ir islamofobija žiniasklaidos priemonėse, ragina skatinti bendradarbiavimo mechanizmus ir bendras profesinio ugdymo platformas tiek profesinės etikos, tiek saviraiškos laisvės gynimo srityje.

1.6. Švietimas – tai pagrindinė socialinio ir ekonominio judumo priemonė, todėl jis gali pagerinti gyvenimo kokybę. Nelygios galimybės švietimo srityje, priešingai, kelia pavojų regiono stabilumui ir saugumui. Todėl EESRK skatina imtis bendrų veiksmų gerinant pradinio ir vidurinio ugdymo, aukštojo mokslo ir profesinio mokymo kokybę, keičiantis patirtimi, susijusia su mokymo programų rengimu ir metodinėmis inovacijomis. Be to, EESRK mano, kad labai svarbu panaikinti žinių spragas abipus Viduržemio jūros, ir šiuo tikslu siūlo remti bendrus žinių ir tyrimų tinklus, kurie skatintų žinių perdavimą ir judėjimą, taip pat skatinti dėstytojų, studentų, akademikų ir tyrėjų judumą ir remti jų darbų vertimą, ypač iš arabų kalbos ir į ją.

1.7. Neformalusis švietimas, atsižvelgiant į jo vertę kuriant įtraukesnes ir įvairialypes visuomenes, yra būtinas priedas. EESRK mano, kad turi būti didinama formaliojo ir neformaliojo švietimo sinergija ir neformalusis švietimas skatinamas kaip priemonė, kuria siekiama stiprinti taikos kultūrą ir mokymąsi visą gyvenimą. Todėl EESRK ragina neformaliajam švietimui skirti didesnę biudžetą ir skatinti Europos bei pietinės Viduržemio jūros regiono dalies keitimąsi patirtimi ir žiniomis.

1.8. Siekiant stiprinti įtraukią ir konkurencingą ekonomiką, reikia remti asmenų skaitmeninę ir technologinę integraciją. Šiuo tikslu EESRK pabrėžia, kad būtina skatinti regionų ir vietos lygmens projektus, pagal kuriuos piliečiai įgyja gebėjimų naudotis naujomis technologijomis ir verslumo bei skaitmeninimo gebėjimų, taip pat būtina stiprinti piliečių dalyvavimo iniciatyvas ir iniciatyvas, kuriomis skatinama vykdyti skaitmeninį mokymą ir kurti deramo darbo vietas, pavyzdžiui, miestų iniciatyvas, susijusias su socialinėmis ir skaitmeninėmis inovacijomis (laboratorijas).

2. Bendra informacija

2.1. 2011 m. arabų jaunimo viltis sulaukti pokyčių sukrėtė politines sistemas – nelauktai kilo esminių abejonių dėl šių sistemų. Tunise, Egipte, Libijoje ir Jemene buvo nuversti politiniai lyderiai, tačiau konkrečios politinės aplinkybės šiose šalyse susiklostė labai įvairiai: Tunise ryžtingai vykdytas pereinamasis procesas, kurį palaikė dinamiška pilietinė visuomenė, Egipte pakeistas režimas, Libijoje ir Jemene vyko atviri konfliktai. Sirijoje kilo kruvinas karas, kuris šiuo metu yra regiono ir tarptautinė problema. Tai lėmė dramatišką gyventojų perkėlimą ir beprecedentį migrantų judėjimą, destabilizavusius visą Europos ir Viduržemio jūros regiono erdvę.

2.2. Tikslas buvo ne vien pakeisti režimą, bet ir įdiegti teisingesnę ir įtraukesnę sistemą, užtikrinti politines laisves, socialinį teisingumą, galimybes ir orumą. Lūkesčiai nepasiteisino neįvykus pokyčių socialinėje srityje. Prie to, kad jie nepasiteisintų, prisidėjo konkrečios politinės sąlygos šiose šalyse ir už jų ribų. Praėjus šešeriems metams vis dar keliama teisėti reikalavimai dėl ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių, kurie nepatenkinami ir toliau gali sėti nestabilumo sėklą regione.

2.3. EESRK mano, kad svarbiausias prioritetas yra visame regione atkurti taiką ir demokratiją ir užtikrinti, kad būtų gerbiama visų piliečių žmogaus ir pagrindinės teisės.

2.4. Pagrindinės teisės – prigimtinės ir neatimamos

2.4.1. EESRK skatina visas pietinės ir rytinės Viduržemio jūros pakrantės šalis prisijungti prie Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto ⁽³⁾ ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos ⁽⁴⁾. Kartu jis pabrėžia pasaulietiško principų ir vertybių, taip pat asmenų, priklausančių nacionalinėms, etninėms, religinėms ir kalbinėms mažumoms, teisių gynimo svarbą ⁽⁵⁾.

2.4.2. EESRK pabrėžia, kad svarbiausia – užtikrinti deramas visų asmenų gyvenimo sąlygas. EESRK pažymi, kad reikia užtikrinti galimybes gauti geriamojo vandens ir pakankamą kiekį maisto už įperkamą kainą, taip pat sudaryti tinkamas sąlygas apsirūpinti energija, kad būtų išvengta tiek asmenų, tiek bendruomenės energetinės atskirties. Jis taip pat pabrėžia, kad būtina puoselėti tinkamą aplinką ir plėtoti sveikatos priežiūros paslaugų teikimą.

2.4.3. Taip pat atsižvelgiant į ypatingas regione susiklosčiusias aplinkybes reikia sudaryti sąlygas tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu užtikrinti asmens ir šeimos teisę į deramą būstą, arba, jeigu tokios galimybės nėra, į deramą prieglobstį ir (arba) apgyvendinimą. Be to, EESRK mano, kad reikėtų užtikrinti teisę į įtrauką ir tinkamą tiek dėl gaivalinių nelaimių, tiek dėl ginkluotų konfliktų nuniokotų teritorijų atstatymą.

2.5. Teisė į deramą darbą – socialinio stabilumo ir pažangos užtikrinimo veiksnys

2.5.1. EESRK laikosi nuomonės, kad kaimyninių šalių visuomenėms reikia kartu stengtis užtikrinti didesnę įtrauktį ir sanglaudą. Taip pat reikia reformuoti ir atnaujinti šių šalių ekonomiką, kad būtų sukurta deramo darbo vietų, kurios yra svarbiausias darnaus vystymosi veiksnys.

2.5.2. Be to, EESRK pažymi, kad būtina užtikrinti teises, kuriomis turi būti grindžiami šie aprašyti principai. Taigi reikia užtikrinti teisę į deramą darbą šiose šalyse, neatsižvelgiant į asmens padėtį, religiją ar pilietybę.

2.5.3. EESRK mano, kad būtina imtis priemonių siekiant skatinti deramą darbą, kaip visuomenės stabilumo veiksnį, laikantis TDO pagrindinių darbo teisių ir principų deklaracijos ir vėlesnių priemonių ⁽⁶⁾, taip pat Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto ⁽⁷⁾ nuostatų, kuriomis remiantis būtų siekiama išvengti skurdo, ir ragina joms pritarti. Taigi labai svarbu apsaugoti pagrindines darbo teises, kaip antai teisę jungtis į asociacijas, steigti profesinę sąjungą arba tapti pasirinktos profesinės sąjungos nariu, teisę streikuoti, taip pat užtikrinti, kad būtų faktiškai pripažįstama teisė į kolektyvines derybas, darbuotojų saugos ir sveikatos sąlygos darbo metu bei darbo užmokestis.

2.5.4. Būtina, kaip siūlo TDO, užtikrinti teisę į būstą, siekiant apsaugoti visus gyventojus, ypač pažeidžiamiausiomis laikomas gyventojų grupes. Taip pat būtina kovoti su pagrindinių teisių pažeidimais, pavyzdžiui, vaikų išnaudojimu arba priverstiniu darbu, taip pat skatinti moterų ar žmonių su negalia galimybę įsidarbinti.

2.6. Verslumas – svarbiausias ekonominio vystymosi variklis

2.6.1. Europos Sąjungos nuomone, penki svarbiausi Europos ir Viduržemio jūros regiono stabilumo, saugumo ir klestėjimo veiksniai yra šie: ekonominis vystymasis modernizuojant ir įvairinant ekonomiką; verslo ekosistemos stiprinimas ir novatoriškas verslas; darbo vietų, ypač skirtų jaunimui, kūrimas vykdant kvalifikuotą mokymą; privačiojo sektoriaus, ypač MVĮ, vystymas; energetinis ir aplinkos tvarumas ⁽⁸⁾. Pabrėžiama, kad kokybiškų darbo vietų kūrimas yra ekonomikos klestėjimo ir moterų verslumo bei verslo sinergijos abiejose Viduržemio jūros pusėse stiprinimo pagrindas.

Savo ruožtu EESRK mano, kad šie veiksniai yra neatsiejami nuo socialinio vystymosi, nes stabilumas, saugumas ir gerovė visada grindžiami integracija ir socialine sanglauda.

⁽³⁾ <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>

⁽⁴⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=EN>

⁽⁵⁾ <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Minorities.aspx>

⁽⁶⁾ <http://www.ilo.org/declaration/thedeclaration/textdeclaration/lang-es/index.htm>

⁽⁷⁾ <http://www.ohchr.org/ES/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>

⁽⁸⁾ http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/documents/2015/151118_joint-communication_review-of-the-enp_es.pdf

2.6.2. Bendrajame komunikate kaip lemiamas šios ekonomikos vystymosi veiksnys nustatyta būtinybė sudaryti sąlygas objektyviam privačių verslumo iniciatyvų įgyvendinimui ir užtikrinti tokių įgyvendinimą. Todėl reikia išsaugoti teisinę sistemą, kuri užtikrintų garantijas dėl teisės į privačią nuosavybę ir jos neliečiamumą pagal teisės aktų nuostatas.

2.6.3. EESRK nuomone, taip pat svarbu, kad valdžios institucijos saugotų laisvą ir sąžiningą ekonomikos konkurenciją, dėl kurios užtikrinamos vienodos verslininkų veiklos sąlygos. Todėl manome, kad būtina užtikrinti vienodas galimybes gauti finansavimą ir mikrofinansinių paslaugų prieinamumą, taip pat nekorumpuotą ir viešąsias paslaugas teikiantį valdžios sektorių.

2.7. Teisė į kūrybą ir inovacijas – diversifikuotos ir pridėtinę vertę turinčios ekonomikos garantas

2.7.1. Viduržemio jūros sąjungos ministrų deklaracijoje dėl skaitmeninės ekonomikos⁽⁹⁾ svarstomas klausimas, kaip skatinti įtrauką ir kompleksinį naujų technologijų poveikį kultūros, socialinėje, ekonomikos, valdymo ir saugumo srityse.

2.7.2. EESRK taip pat remia bendrajame komunikate pateiktą požiūrį dėl būtinybės tvariai ir įtraukiai diversifikuoti ir vystyti Viduržemio jūros regiono ekonomiką.

2.7.3. Kalbant apie naujas programas, EESRK mano, kad ES turi kurti Europos ir Viduržemio jūros regionui skirtas programas, kuriomis būtų siekiama vystyti inovacijas, skatinančias regiono ekonomikos pažangą ir apsaugančias individualią ir kolektyvinę teisę kurti ir diegti inovacijas. Pagal šią teisę pripažįstama teisė į intelektinę nuosavybę, teisė dalytis minėtomis inovacijomis ir jas platinti, taip pat teisė naudotis naujomis technologijomis.

2.7.4. EESRK kaip su inovacijomis susijusią teisę pripažįsta skaitmeninę įtrauktį ir laisvą tiek individualią, tiek kolektyvinę prieigą prie interneto.

2.8. Teisė į kokybišką švietimą – žmogaus socialinės raidos ramstis

2.8.1. Švietimas – tai pagrindinė socialinio ir ekonominio judumo priemonė, todėl jis gali pagerinti gyvenimo kokybę. Jungtinių Tautų vystymosi programoje (UNDP)⁽¹⁰⁾ pabrėžiama, kad nors daugelyje regiono šalių pradinis ugdymas pasiekė pasaulio standartus ir padaryta didelė pažanga vidurinio ugdymo srityje, ugdymo kokybė nepakankama. Pasaulio bankas, bendradarbiaudamas su kitomis agentūromis, parengė šiam regionui skirtas programas ir būtų tikslinga, jei Europos Komisija taip pat dirbtų šia linkme. Be to, nustatyta, kad labai nevienodos galimybės švietimo srityje kenkia visuomenės sutarčiai Arabų šalyse.

2.8.2. Viduržemio jūros sąjungos veiksmų gairėse⁽¹¹⁾ pabrėžiama, kad būtina stiprinti švietimą, ypač nedirbančių jaunuolių, kurie gali įgyti blogus darbo įpročius, kaip svarbiausią tvary ir kvalifikuotų darbo vietų kūrimo veiksnį, mokslinius tyrimus ir inovacijas, kaip ekonomikos modernizavimo pagrindą, ir tvarumą, kaip kompleksinį veiksnį, siekiant užtikrinti įtrauką socialinį ir ekonominį vystymąsi.

2.8.3. Siekiant regiono stabilumo ir saugumo, labai svarbu stiprinti žmogiškąjį kapitalą. Taigi būtina sudaryti geresnes sąlygas pradiniam ir viduriniam mokymui, aukštajam mokslui ir prieigai prie mokslo ir mokslinių žinių, geresnes galimybes įsidarbinti, prižiūrėti sveikatą, užtikrinti įgalėjimą, jaunimo judumą, lyčių lygybę ir diskusijų forumus, taip pat skatinti socialinę įtrauktį.

2.8.4. Nors patiriama tam tikrų problemų, susijusių su galimybėmis mokytis, visuotinio masto švietimu ir būtinybe gerinti pradinio ir vidurinio ugdymo kokybę, pagrindinis uždavinys yra išspręsti laisvų darbo vietų ir tinkamos kvalifikacijos darbuotojų joms užimti trūkumo problemą. Šiuo klausimu būtina skatinti struktūras, kuriomis darbo rinka būtų susiejama su švietimo sistema, siekiant užtikrinti visapusišką jaunimo integraciją į visuomenę. EESRK mano, kad šiuo tikslu labai svarbu remti keitimąsi patirtimi, susijusia su mokymo programų rengimu ir metodinėmis inovacijomis, skatinant perduoti patirtį ir praktiką, kad būtų įgyta darbo rinkai tinkamų įgūdžių ir gebėjimų. Taip pat svarbu skatinti profesinį rengimą bei mokymą ir didinti jo vertę, atsižvelgiant į tai, kad keliamas uždavinys per artimiausią dešimtmetį Arabų šalyse sukurti 60 mln. darbo vietų.

⁽⁹⁾ <http://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2014/09/UfMMinistersDeclarationEN.pdf>

⁽¹⁰⁾ http://www.arabstates.undp.org/content/rbas/en/home/library/huma_development/arab-human-development-report-2016-youth-and-the-prospects-for/

⁽¹¹⁾ <http://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2017/01/UfM-Roadmap-23-JAN-2017.pdf>

2.8.5. Socialiniai partneriai ir kitos specializuotos organizacijos pabrėžia labai svarbų neformaliojo švietimo vaidmenį – tai yra svarbiausia priemonė ir ilgalaikis sprendimas siekiant kovoti su radikalėjimu ir ekstremizmu, nes neformalusis švietimas prisideda prie riziką patiriančių grupių, ypač jaunimo ir moterų, integracijos.

2.8.6. EESRK palankiai vertina tai, kad pripažįstama neformaliojo švietimo, kaip formaliojo švietimo priedo, svarba, ir mano, kad turi būti didinama abiejų tipų švietimo sinergija. Taigi jis laikosi nuomonės, kad reikia prisiimti daugiau politinių įsipareigojimų skatinti neformalųjį švietimą ir jam skirti didesnę biudžetą, nes jis padeda jaunimui bręsti ir integruotis į visuomenę – jaunimas mokomas aktyviai dalyvauti ir ugdyti demokratines vertybes, taip pat šis švietimas yra tinkama priemonė taikos kultūrai stiprinti.

2.9. Judumas mokslo ir švietimo srityje: siekis panaikinti žinių spragas

2.9.1. Jaunimo judumas yra labai svarbus aspektas sprendžiant problemas, su kuriomis susiduria Viduržemio jūros regionas. Iš tikrųjų migracija Arabų šalyse rodo aukštos kvalifikacijos jaunimo socialinę atskirtį. Taigi būtina skatinti migraciją, kuri naudinga tiek kilmės, tiek kelionės tikslo šalims. Tai reiškia, kad turi būti labiau pripažįstami diplomai ir kvalifikacijos, taip pat sudaromos geresnės sąlygos mokslininkų judumui ir tobulinamos teisinės sistemos, pagal kurias kaimyninių šalių piliečiams taikomos atvykimo į ES ir buvimo joje, siekiant vykdyti mokslinius tyrimus, studijuoti, keistis moksleiviais, mokytis ir savanoriauti, sąlygos.

2.9.2. Be to, žinių spraga – tai viena didžiausių spragų abipus Viduržemio jūros, todėl EESRK mano, kad būtina imtis priemonių siekiant skatinti mokslinių ir akademinį žinių kūrimą ir judėjimą, taip pat siūlo sukurti ir remti Europos ir Viduržemio jūros regiono bendrų žinių ir mokslinių tyrimų tinklus. Jis taip pat mano, kad labai svarbu skatinti šių akademinį ir mokslinių darbų vertimą, ypač iš arabų kalbos ir į ją.

2.9.3. Be to, EESRK nori ypatingą dėmesį atkreipti į studentų, dėstytojų, tyrėjų, akademikų ir mokslininkų judumo skatinimo veiksmus, suteikiant galimybę tam tikrą laiką būti šalyje, vykdyti mainus ir tam tikrą laikotarpį atlikti praktiką – tai svarbiausias veiksnys siekiant skatinti akademinę kokybę ir jaunimo galimybes įsidarbinti, stiprinant programos „Erasmus +“ veiksmingą įgyvendinimą ir rezultatų siekimą Viduržemio jūros regiono šalyse, taip pat užtikrinti žinių judėjimą ir skatinti kultūrų dialogą.

2.10. Žiniasklaida ir kultūrų dialogas – tolerancijos pagrindas

2.10.1. Vietos žiniasklaidos pliuralizmas, nepriklausomumas ir profesionalumas užtikrina socialinę pažangą ir padeda žiniasklaidai skatinti pokyčius kaimyninėse šalyse.

2.10.2. EESRK pabrėžia, kad būtina skatinti Europos ir Viduržemio jūros regiono erdvėje veikiančios žiniasklaidos tarpusavio dialogą ir bendradarbiavimą, siekiant tobulinti ir griežtinti profesinius standartus ir jiems taikomas teisės aktų sistemas. Taip pat labai svarbu padėti užtikrinti ir saugoti žiniasklaidos laisvę ir saviraiškos laisvę.

2.10.3. Būtina pripažinti žiniasklaidos vaidmenį gerinant kultūrų dialogą ir skatinti pagarbą, toleranciją ir abipusį pažinimą. Dabartinėmis aplinkybėmis, kai pietinėje regiono dalyje daugėja prieš Vakarus nukreiptų kalbų, o Europoje – ksenofobiškų populistinių pasisakymų, kaip niekada anksčiau būtina stengtis kovoti su tokiomis kalbomis, prieštaraujančiomis vizijoms, pagal kurias netaikomas atskirtį skatinantis kategoriškas dualistinis požiūris į gyventojus, kultūras ir religijas.

2.10.4. Šiuo klausimu EESRK palankiai vertina tai, kad pradėti įgyvendinti projektai, kuriais užtikrinama pagarba Europoje esančiai įvairovei ir skatinama tolerancija bei neiškreipta informacija be stereotipų ir iškreiptų nuostatų, pavyzdžiui, Ispanijoje veikia Islamofobijos žiniasklaidoje observatorija⁽¹²⁾, skatinanti informaciją be rasizmo. Taigi Komitetas ragina kurti kompleksinius projektus, kuriais būtų siekiama šio tikslo.

2.10.5. Atsižvelgiant ne tik į saugumo sritį, viena iš nestabilumo priežasčių gali būti galimybių nebuvimas, ypač jaunimui, – jis gali prisidėti prie radikalėjimo procesus lemiančių priežasčių. Akivaizdu, kad būtina imtis prevencinių priemonių ir kovoti su ekstremizmu ir rasizmu, skatinant kultūrų dialogą. Taigi už kultūrų ir religijų dialogą atsakingi tinklai ir institucijos turi didinti savo sinergiją ir papildomumą, kad būtų pasiektas didesnis poveikis.

⁽¹²⁾ <http://www.observatorioislamofobia.org/>

2.10.6. Viduržemio jūros regiono ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos, ekonominiai ir socialiniai subjektai ir visa pilietinė visuomenė turi dalyvauti vykdamas radikalizacijos ir smurtinio ekstremizmo prevenciją. Šiuo tikslu būtini mainų ir bendradarbiavimo mechanizmai, kuriems būtų skiriama biudžeto lėšų, taip pat būtina spręsti klausimus, susijusius su teisingumu, lyčių nelygybe, neapykantą kurstančiomis kalbomis, jaunimo nedarbu ir neraštingumu, – tai yra dalis platesnių pastangų vykdyti deradikalizaciją, taip pat apimančių ir kultūrų dialogo skatinimą. Atsižvelgiant į tai reikėtų atkreipti dėmesį į darbą, kurį atlieka Informacijos apie radikalizaciją tinklas (*Radicalisation Awareness Network, RAN*)⁽¹³⁾ ir jo kompetencijos centras.

2.10.7. EESRK mano, kad labai svarbu skatinti regiono intelektualų, menininkų ir kultūros veikėjų mainus, nes šie asmenys pirmieji skatina socialinius pokyčius, remdami bendrus projektus, turinčius įtakos dialogo ir abipusio pažinimo skatinimui. Jis taip pat ragina labiau derinti veiksmus ir bendradarbiauti saugant kultūros paveldą ir didinant informuotumą apie skirtingas kultūrines ir menines disciplinas ir pajautą, kurios bendrai egzistuoja Europos ir Viduržemio jūros regione kaip reikšminga sanglaudos ir abipusio pažinimo dalis.

2.11. Pilietinė visuomenė ir socialinių subjektų sinergija: integracinė ir diskusijų erdvė

2.11.1. Ekonomikos krizė ir ksenofobija šiaurinėje pakrantėje, taip pat reikalavimas užtikrinti saviraiškos laisvę ir kova už žmogaus teises pietinėje pakrantėje esančiose šalyse – tai veiksniai, turintys lemiamą įtaką Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių visuomenių ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių įgyvendinimui.

2.11.2. Šiuo klausimu 2015 m. lapkričio mėn. Europos Parlamento pranešime dėl žmogaus teisių skatinimo⁽¹⁴⁾ nurodoma, kad reikia labiau remti pilietinę visuomenę. Nepaisant to, pietinėse šalyse pilietinės visuomenės organizacijos dar nepakankamai matomos, atsižvelgiant į jų pastangas ir tam tikrais atvejais į prisiimamą riziką, taip pat atliekamą vaidmenį skatinant socialinius pokyčius. Šiuo tikslu Viduržemio jūros regiono ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos gali atlikti sklaidos, bendravimo ir diskusijų platformų vaidmenį.

2.11.3. EESRK pažymi, kad asociacijos yra integracinė erdvė, padedanti užtikrinti įtrauktį. Komiteto nuomone, taip pat būtina, kad Europos Komisija labiau remtų projektus, kuriuos įgyvendina pilietinė visuomenė, pasitelkdama ekonomines ir socialines organizacijas, jų asociacijas ir šių asociacijų tinklus, ir kad būtų stiprinama įvairių susijusių subjektų partnerystė bei sinergija.

2.11.4. EESRK mano, kad Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių ministrai, vykdydami konkrečius projektus, turėtų bendradarbiauti Viduržemio jūros regiono ekonomikos ir socialinių reikalų tarybų ir panašių institucijų aukščiausio lygio susitikimuose, neatmetant galimybes remti pilietines ir kultūros asociacijas.

2.12. **Moterys:** didžiausias dėmesys – ekonominėms, socialinėms ir kultūrinėms teisėms

2.12.1. Trijose Europos ir Viduržemio jūros regiono ministrų konferencijose, kurios moterų vaidmens visuomenėje stiprinimo klausimu surengtos Stambule⁽¹⁵⁾ (2006 m.), Marakeše⁽¹⁶⁾ (2009 m.) ir Paryžiuje⁽¹⁷⁾ (2013 m.), Vyriausybės įsipareigojo įgyvendinti patvirtintus įsipareigojimus dėl moterų ir vyrų lygių teisių dalyvaujant politiniame, ekonominiame, pilietiniame ir visuomenės gyvenime, kovoti su visų rūšių smurtu prieš moteris bei mergaites ir jų diskriminacija ir stengtis pakeisti požiūrį ir elgesį, kad būtų užtikrinta lyčių lygybė siekiant skatinti moterų įgalėjimą ne tik teisių srityje, bet ir realiame gyvenime.

2.12.2. Nors Viduržemio jūros pietinės pakrantės šalyse padaryta teisės aktų pakeitimų, UNDP laikomasi nuomonės, kad jose dar toli gražu nepasiekta moterų lygybė ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių srityje.

2.12.3. EESRK pažymi, kad oficialūs pareiškimai, institucijų pasiūlymai ir net galiojantys teisės aktai labai skiriasi nuo to, ką moterys iš tikrųjų kasdien patiria savo bendruomenėse, ir nurodo, kad nacionalinius įstatymus būtina suderinti su konstitucijomis, taip pat panaikinti teises spragas, dėl kurių moterys vis dar gali būti diskriminuojamos.

⁽¹³⁾ https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network

⁽¹⁴⁾ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2015-0344+0+DOC+XML+V0//ES>

⁽¹⁵⁾ <https://www.euromedwomen.foundation/pg/en/documents/view/4224/ministerial-conclusions-on-strengthening-role-of-women-in-society>

⁽¹⁶⁾ <https://www.euromedwomen.foundation/pg/en/documents/view/4756/second-ministerial-conclusions-on-strengthening-role-of-women-in-society>

⁽¹⁷⁾ <https://www.euromedwomen.foundation/pg/en/documents/view/4226/third-ministerial-conclusions-on-strengthening-role-of-women-in-society>

2.12.4. Šiomis aplinkybėmis EESRK pabrėžia, jog būtina suteikti išteklių, kad būtų kuriamos įstaigos, atsakingos už veiksmingo teisės aktų taikymo užtikrinimą (teisminės institucijos, saugumo pajėgos, įmonės, švietimo sektoriaus subjektai, žiniasklaida, institucijos, pvz., EESRK, ir kt.), ir didinamas jų informuotumas.

2.12.5. EESRK rekomenduoja, siekiant stiprinti teises ir pasiekti geresnių rezultatų, palaikyti vietos valdžios institucijų ryšius su pilietinės visuomenės organizacijomis, veikiančiomis lyčių lygybės srityje, nes šios organizacijos yra geriausiai informuotos apie gyventojų problemas ir poreikius. Šį bendrą įvairių dalyvių darbą savo įnašu gali remti akademinio sluoksnio atstovai (universitetai ir specializuoti tyrimų centrai). Toks pavyzdys yra Europos ir Viduržemio jūros regiono moterų fondas⁽¹⁸⁾, kuris kartu su Moterų teisių lygų federacija, Marakešo regioninės valdžios institucija, *Cadi Ayyad* universitetu, Regionine žmogaus teisių komisija ir kitomis vietos įstaigomis vykde informuotumo didinimo kampaniją, nukreiptą prieš ankstyvas santuokas.

2.12.6. Taigi EESRK ragina Viduržemio jūros sąjungos valstybių narių ministrus artimiausioje ministrų konferencijoje atsižvelgti į šias sritis ir skirti lėšų šiems veiksams ir kampanijoms.

2.12.7. EESRK tvirtina, kad, jeigu nebus atsižvelgta į pirmiau nurodytus klausimus, tai turės didelį poveikį. Ankstyvos santuokos, priešlaikinis švietimo proceso nutraukimas, taigi ir moterų nuvertinimas darbo rinkoje bei politinio atstovavimo srityje yra vieni iš veiksnių, turinčių neigiamos įtakos teisių, ypač moterų ir mergaičių, įgyvendinimui.

Bruselis, 2017 m. spalio 18 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽¹⁸⁾ <https://www.euromedwomen.foundation/>

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Perėjimas prie tvaresnės Europos ateities. Strategija iki 2050 m.“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2018/C 081/07)

Pranešėja: **Brenda KING**

Bendrapranešėjis: **Lutz RIBBE**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2016 7 14
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis
	Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas pakomitetis	Perėjimas prie tvaresnės Europos ateities. Strategija iki 2050 m.
Priimta skyriuje	2017 9 21
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	185/8/6
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Kaip ir visi kiti pasaulio regionai, Europa susiduria su trimis didelėmis problemomis: 1) Žemės gamtos išteklių išsekvojimas, įskaitant klimato kaitą ir biologinės įvairovės nykimą, 2) socialinė nelygybė, įskaitant jaunimo nedarbą ir apleistus žmones, gyvenančius regionuose, kurių pramonės sektoriai nyksta, ir 3) prarandamas visuomenės pasitikėjimas Vyriausybėmis, politiniu elitu, ES bei jos valdymo struktūromis, taip pat kitomis institucijomis.

1.2. Šias tris pagrindines problemas reikia vertinti skaitmeninimo (didžiosios tendencijos) ir globalizacijos kontekste, nes visa tai daro didelį poveikį Europos darbo rinkoms ir šis poveikis ateityje dar labiau stiprės. Skaitmeninimas visų pirma gali arba padėti išspręsti šias tris problemas, arba jas paaštrinti. Būsimas teigiamas arba neigiamas skaitmeninimo poveikis priklausys nuo jo politinio valdymo.

1.3. Remdamasis nuodugnia šių trijų didelių problemų ir skaitmeninimo sąvokos analize, EESRK ragina Komisiją parengti ilgalaikę strategiją dėl darnaus vystymosi Europoje, siekiant skatinti jos ekonomiką stiprinančias priemones, kad būtų gauta socialinės ir aplinkosauginės naudos. Šios nuomonės tikslas – išdėstyti klausimus ir pasiūlymus, į kuriuos reikia atsižvelgti rengiant ilgalaikę strategiją.

Kai kurie žmonės priešinasi pokyčiams. Vykstant nuolatinei technologinei pažangai, kai kurie asmenys yra asmeniškai suinteresuoti išsaugoti *status quo*. Kiti, bandydami prisitaikyti prie nuolat kintančios visuomenės, nesijaučia saugūs. Dar kitų nuomone, pokyčiai nepakankamai spartūs (pvz., taip mano žaliosios energijos propaguotojai). Politikos formuotojai turėtų atsižvelgti į šiuos nuogąstavimus ir tiesiogiai spręsti problemą, užuot laikęsi *status quo*. Pirmasis žingsnis būtų pradėti atviras diskusijas šiais klausimais ir stiprinti dalyvaujamąją demokratiją, įskaitant Europos piliečių iniciatyvą.

1.4. Daugiau nebegalima „sėdėti rankas sudėjus“. Reikia politinės valios siekiant nukreipti pokyčius teisinga linkme. Reikia sustiprinti ekonominio vystymosi, aplinkos apsaugos ir socialinės politikos tarpusavio sąsajas. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) mano, kad įgyvendinus ir pasiekus darnaus vystymosi tikslus (DVT), kartu su Paryžiaus susitarimu, ir užtikrinus tinkamai valdomą perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos ir skaitmeninės ekonomikos bus išspręstos pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria Europa, ir ji taps šios naujos pramonės revoliucijos laimėtoja. Rekomenduojame Komisijai skubiai parengti politiką, išdėstytą dokumente „Tolesni žingsniai“ (Komisijos tarnybų darbinis dokumentas) ⁽¹⁾, ir skirti daugiau dėmesio visiškam DVT ir Paryžiaus susitarimo integravimui į Europos politikos sistemą ir dabartinius Komisijos prioritetus, siekiant sukurti teisingos ir konkurencingos Europos viziją iki 2050 m.

1.5. Poreikis užtikrinti tvirtą politinį indėlį neturi būti klaidingai suprastas. Nors tinkama reglamentavimo sistema yra būtina siekiant nustatyti pertvarkos matmenis, Europai reikia darbotvarkės, kuri daro poveikį visai visuomenei siekiant: padaryti globalizaciją teisingą, didinti konkurencingumą ir padaryti Europą lydere naujų technologijų srityje, nuošalyje nepalikti nė vieno žmogaus, panaikinti skurdą ir sukurti aplinką, kurioje būtų atkurtas žmonių pasitikėjimas politinėmis sistemomis ir daugiašalio valdymo formomis ⁽²⁾. Politikos metodai turi ne tik formuoti įvairias politikos sritis, bet ir siekti suaktyvinti didžiulį pilietinės visuomenės potencialą. Socialinis verslumas, piliečių iniciatyvos ir bendruomeninis darbas – tai tik keli pavyzdžiai, kaip pasiekti darnų vystymąsi pagal principą „iš apačios į viršų“, visų pirma užtikrinant būtiną perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų arba žiedinės ekonomikos. Decentralizuotos atsinaujinančiųjų išteklių energijos atvejais šiuo atžvilgiu yra geriausias lyginamasis kriterijus.

1.6. Artimiausiu metu Komisija ir EESRK turėtų toliau kartu dirbti strategiškai svarbiose politikos srityse, kurios nagrinėjamos šioje nuomonėje, pavyzdžiui:

- ES konkurencingumas besikeičiančiame pasaulyje,
- skaitmeninimo poveikis darbo rinkai (įskaitant deramą darbą) ir aplinkai,
- tvarūs finansai ir mokesčiai,
- besiformuojančių naujų ekonominių modelių keliama iššūkiai,
- energijos gamybos decentralizacijai kylančios kliūtys,
- mokymasis visą gyvenimą naujoje skaitmeninėje eroje ir pereinant prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos,
- daugiašalių suinteresuotųjų subjektų koalicijų skatinimas,
- demokratijos stoka ES teisėkūros procese ir atnaujintas pilietinės visuomenės dalyvavimo iššūkis,
- nepriklausomų ekspertų įtraukimas formuojant politiką ir būtinybė didinti pilietinės visuomenės dalyvavimą,
- naujas Europos mechanizmas, skirtas darnaus vystymosi strategijai.

1.7. Šiam politikos priemonių deriniui sukurti reikia išsamios ir nuoseklios strategijos. Remiantis EESRK rekomendacijomis, tokia strategija turi būti orientuota į ilgalaikę perspektyvą, taip pat būti aiški, horizontaliai ir vertikalčiai integruota, valdoma ir dalyvaujamojo pobūdžio. Todėl EESRK mano, kad itin svarbu užtikrinti, kad pertvarka 2050 m. perspektyvoje būtų planuojama ir vykdoma visapusiškai įtraukiant pilietinės visuomenės atstovus. Siekdama stiprinti dalyvaujamąją demokratiją, Komisija turėtų apsvarstyti savo teisę turėti teisės aktų leidimo monopolį.

⁽¹⁾ SWD(2016) 390 final.

⁽²⁾ JT Generalinio Sekretoriaus pastabos 2017 m. liepos mėn. Aukšto lygio politiniame forume darnaus vystymosi klausimais.

2. Įvadas

2016 m. Komisija paskelbė komunikatą „Tolesni tvarios Europos ateities užtikrinimo žingsniai“. Šioje nuomonėje EESRK pateikia rekomendacijų dėl strategijos, kuria sprendžiamos Europoje kylančios problemos. Joje raginama taikyti į žmones orientuotą požiūrį, kuriuo ilgalaikėje perspektyvoje būtų atsižvelgiama į ekonominius, socialinius ir aplinkosauginius vystymosi aspektus. Šiuo požiūriu reikėtų įveikti dabartinėse ES strategijose vyraujančią trumpalaikiškumą ir uždara mąstymą.

3. Viena didžioji tendencija ir trys pasaulinės problemos

Vykstant skaitmeninimui (didžiajai tendencijai), tvarumo strategijoje turės būti pateikti atsakymai, kaip spręsti 1 skyriuje nurodytas tris pagrindines problemas, kurios yra pasaulinio masto ir Europai daro tokį pat poveikį, kaip ir visiems kitiems žemynams:

- (1) Kaip elgtis atsižvelgiant į ribotas planetos galimybes ir bendrą ekologinį iššūkį, įskaitant klimato kaitą ir biologinės įvairovės nykimą?
- (2) Kaip šalinti globalizuotame pasaulyje didėjančią socialinę nelygybę?
- (3) Galiausiai, kaip užtikrinti, kad nemažėtų visuomenės parama Vyriausybėms ir institucijoms?

Šioms problemoms spręsti reikės bendrų politikos formuotojų, politikų ir pilietinės visuomenės pastangų. Be to, ypatingą dėmesį reikia skirti skaitmeninimo keliama rizikai ir suteikiamoms galimybėms. Šiame skyriuje pristatome klausimus, į kuriuos reikia atsižvelgti ieškant sprendimų, kaip įveikti tris minėtas pagrindines problemas ⁽³⁾.

3.1. Didžioji tendencija: pasaulinė ekonomikos ir visuomenės transformacija vykstant skaitmeninimui

3.1.1. Platformų ekonomika, dirbtinis intelektas, robotika ir daiktų internetas – šiose srityse vis sparčiau vyksta plataus masto pasauliniai pokyčiai ir anksčiau ar vėliau jų poveikis bus jaučiamas visose ekonomikos ir visuomenės gyvenimo srityse. Skaitmeninėmis technologijomis pradeda naudotis vis didesnė visuomenės dalis, tačiau kai kurioms gyventojų grupėms šios itin galingos skaitmeninės priemonės vis dar gali būti neprieinamos.

3.1.2. Skaitmeninių technologijų sujungimas su nanotechnologija, biotechnologija, medžiagų mokslu, atsinaujinančiosios energijos gamyba ir kaupimu bei kvantine kompiuterija turi potencialo sukelti naują pramonės revoliuciją ⁽⁴⁾. Kad Europa pradėtų pirmauti naujoje pasaulinėje technologinėje ir ekonominėje konkurencinėje kovoje, reikia itin didelio masto investicijų ir naujų iniciatyvų.

3.1.3. Skaitmeninimas teikia didelę naudą. Jis skatina naujų vartotojams naudingų gaminių ir paslaugų kūrimą. Skaitmeninimas gali padėti pasiekti tam tikrus darnaus vystymosi tikslus (DVT) didinant visuotinį pajamų dydį, gerinant žmonių gyvenimo kokybę, kuriant galimybes taikyti įtraukesnius demokratinius modelius ir didinant kokybiškų darbo vietų skaičių, taip pat bendrą ES konkurencingumą – kaip įvyko ir per praėjusias pramonės revoliucijas. Esama ir grėsmių – tyrimai rodo, kad skaitmeninimas gali sunaikinti daug daugiau darbo vietų nei jų sukurti.

3.1.4. Skaitmeninės technologijos gerokai suartins gamybą ir vartojimą ir taip bus kuo labiau sumažinta perteklinė gamyba. Tai gali sumažinti ES aplinkosauginį pėdsaką. Tiesioginė prekyba ekonominėmis prekėmis vykstant tarpusavio sandorius arba pasitelkiant bendro vartojimo ekonomiką gali sumažinti išteklių naudojimą. Pavyzdžiui, skaitmeninėmis technologijomis remiamas bendrų transporto paslaugų ir autonominių transporto priemonių paplitimas, dėl kurio gali padidėti mūsų judumo sistemų aplinkosauginis tvarumas.

3.1.5. Vis dėlto skaitmeninimas nėra tvarus *per se*. Esama kliūčių patekti į rinką ir kurti rinkos ekonomiką, kurios gali neleisti piliečiams pasinaudoti visomis jo galimybėmis. Skaitmeninimas gali padidinti nelygybę, ypač atsižvelgiant į tai, kad jis gali sutrikdyti darbo rinkas ir yra linkęs sukelti poliarizaciją, nes daug žemos ir vidutinės kvalifikacijos darbo vietų gali

⁽³⁾ Pirmojo pirmininko pavaduotojo Frans Timmermans kalba 2016 m. gruodžio 15 d. EESRK plenarinėje sesijoje.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė „Įtrauki skaitmeninė vidaus rinka“, OL C 161, 2013 6 6, p. 8.

būtų automatizuotos. Robotizavimas ir platformų ekonomika gali kelti didelę grėsmę daugeliui Europos darbo vietų ir dėl jų kyla nauji pavojai, nes dauguma susijusių technologijų veikia remdamosi duomenimis, ypač asmens duomenimis.

3.1.6. Naujos galimybės kurti gerovę dažnai yra naudingos tik tam tikrai žmonių kategorijai, t. y. išsilavinusiems žmonėms, turintiems gerus socialinius įgūdžius ir gebantiems prisiimti didelę riziką. Pagrindiniai skaitmeninių inovacijų naudos gavėjai daugiausia yra intelektinio, finansinio ir fizinio kapitalo teikėjai: novatoriai, akcininkai, investuotojai ir aukštos kvalifikacijos darbuotojai. Nuogąstaujama, kad skaitmeninės technologijos taps viena iš pagrindinių priežasčių, dėl kurių nekis ar net mažės pajamos.

3.1.7. Norint pasinaudoti skaitmeninio galimybėmis reikia aktyvios ir visa apimančios politikos, atsižvelgiant į tris pagrindines problemas, aprašytas pirmiau. Be to, privaloma stebėti ir valdyti skaitmeninio keliamus pavojus. EESRK turėtų toliau aktyviai dirbti šiais klausimais.

3.2. Ribotos planetos galimybės ir bendrasis ekologinis iššūkis

3.2.1. Europa, kuri yra pasiryžusi prisidėti prie pasaulinės kovos su klimato kaita (pagal Paryžiaus susitarimą) ir užtikrinti gamtos išteklių apsaugą, turi skubiai iš esmės sumažinti savo ekonomikos aplinkosauginį pėdsaką. Ekologinė krizė jau prasidėjo. Pasaulio mastu gyventojų skaičiaus didėjimas, ilgalaikis ekonomikos augimas, pagrįstas iškastiniu kuru, ir netvarus išteklių ir žemės naudojimas daro vis didesnę spaudimą aplinkai. Svarbus iššūkis, kuris taip pat atsispindi darnaus vystymosi tiksluose – užtikrinti, kad ekonominė plėtra ir augimas derėtų su ribotomis planetos galimybėmis, susijusiomis tiek su klimato apsauga, išteklių naudojimu ir valdymu, oro ir vandens kokybe, tiek su sausumos ir jūrų biologinės įvairovės išsaugojimu.

3.2.2. Siekiant labai sumažinti ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro būtina skubiai pertvarkyti daugelį ekonomikos sektorių. Tokiam perėjimui nuo iškastinio kuro prie atsinaujinančiųjų energijos išteklių reikalingas didesnis energetikos sektoriaus lankstumas ir praktinė patirtis. Svarbią ir tvarią ES energetikos politikos dalį ⁽⁵⁾ taip pat turėtų sudaryti bendras energiją gaminančių vartotojų ⁽⁶⁾ energijos išteklių vystymas. Transporto sistemose, pasitelkiant elektrifikaciją ir dalijimąsi automobiliais, reikia įgyvendinti struktūrinius pokyčius. Reikia atnaujinti būsto sektorių ir infrastruktūrą. Pažangi bioekonomika gali būti svarbus veiksnys, skatinantis ekologiškesnę ekonomiką.

3.2.3. Europai reikia nuo dabartinio linijinio „imti, gaminti, vartoti ir išmesti“ ekonomikos modelio pereiti prie žiedinės ekonomikos modelio, kuris yra atkuriamojo pobūdžio ir kiek įmanoma remiasi atsinaujinančiais gamtos ištekliais ir pagal kurį ekonomikoje kuo ilgiau išsaugoma gaminių, medžiagų ir išteklių vertė. Tokiomis aplinkybėmis skaitmeninimas gali būti labai svarbus (žr. 3.1.4 punktą).

3.2.4. Perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų, žiedinės ir aplinką tausojančios ekonomikos – tai galimybė ES padidinti savo konkurencingumą ir atsparumą. Dėl šio perėjimo gali pagerėti ES piliečių gyvenimo kokybė ir gerovė. Juo taip pat mažinama priklausomybė nuo iškastinio kuro ir svarbiausių žaliavų importo ir nustatomas stabilus ekonominio klestėjimo pagrindas.

3.2.5. Tačiau, priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas ir ekologinė pertvarka kels tam tikrų socialinių problemų ⁽⁷⁾, nes sumažės darbo vietų tuose pramonės sektoriuose, kurių ekologinis pėdsakas yra didelis. Reikia pripažinti, kad kyla strateginis politinis uždavinys – išnaudoti visą priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo ir ekologinės pertvarkos turimą potencialą kurti naujas darbo vietas ir gerinti socialinę apsaugą, kad galutinis rezultatas būtų kiek įmanoma pozityvesnis.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė „Energiją gaminantis vartotojas ir energijos kooperatyvai“, OL C 34, 2017 2 2, p. 44.

⁽⁶⁾ Aktyvūs energijos vartotojai, kurie vartoja ir gamina elektros energiją.

⁽⁷⁾ EESRK nuomonė „Klimato teisingumas“, NAT/712 (Žr. šio Oficialiojo leidinio p. 22).

3.2.6. Perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir žiedinės ekonomikos skatina pagal principą „iš apačios į viršų“ piliečių, vietos valdžios institucijų ir vartotojų vykdomos iniciatyvos, susijusios su energetika ar maistu. Tačiau užuot skatinus atitinkamas iniciatyvas ir visoje Europoje didinus kritinę masę, taip pasiekiant teigiamų rezultatų darbo rinkose ir socialinės apsaugos srityje, tolesnę pažangą dažnai varžo administracinė ir reguliavimo sistema. Trūksta supratimo, kad pagal principą „iš apačios į viršų“ vykdomos iniciatyvos gali būti galinga priemonė, padėsianti įveikti priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo ir ekologinės pertvarkos keliamas socialines problemas. Siekiant atskleisti šį potencialą reikia pašalinti struktūrines kliūtis, kurios neleidžia išteklių stokojantiems žmonėms gauti jiems reikalingų išteklių (ypač kapitalo ir susijusios informacijos).

3.3. Didėjanti socialinė nelygybė

3.3.1. Nors globalizacija ir technologinė pažanga gerokai padidino pasaulinę prekybą ir pasaulinį turtą, globalizacijos ir technologinės pažangos kombinacija taip pat prisidėjo prie socialinės (ir ekologinės) nelygybės didėjimo. Pasak „Oxfam“, tik aštuoni asmenys (visi jie – vyrai) turi tiek pat nuosavo turto, kiek pusė skurdžiausių pasaulio gyventojų.

3.3.2. Europoje esanti nelygybė dar labiau didėja. Remiantis naujausiu EBPO tyrimu, Europoje pajamų nelygybė yra didžiausia nei bet kada anksčiau. 1980 m. 10 % turtingiausių gyventojų vidutinės pajamos buvo septynis kartus didesnės nei 10 % neturtingiausių gyventojų. Šiuo metu jos yra didesnės 9,5 karto. Dar didesnė turtinė nelygybė: 10 % turtingiausių namų ūkių turi 50 % viso turto, o 40 % skurdžiausių namų ūkių nuosavybei jo priklauso šiek tiek daugiau nei 3 %⁽⁸⁾

3.3.3. Viena iš priežasčių, dėl kurios didėja nelygybė Europoje – tai augimo atsiejimas nuo grynąjų pajamų. Nors 2008–2015 m. laikotarpiu euro zonos BVP išaugo daugiau nei 16 % (o ES 28 – daugiau kaip 17 %), namų ūkių disponuojamosios pajamos patyrė sąstingį ir ES 28 padidėjo tik 2 %

3.3.4. 24 EBPO šalyse nuo 1995 m. našumas padidėjo 27 %, o vidutinis darbo užmokestis atsiliko ir išaugo tik 22 % Dar blogiau, mažesnę grynąją darbo užmokestį gaunančios visuomenės grupės darbo pajamos didėjo gerokai mažiau. Tokia darbo užmokesčio nelygybė per pastaruosius 20 metų paastrėjo visose Europos šalyse, išskyrus Ispaniją. Ši tendencija pati ryškiausia Vengrijoje, Lenkijoje, Čekijoje ir Jungtinėje Karalystėje⁽⁹⁾.

3.3.5. Kyla pavojus, kad šis atotrūkis didės keičiantis darbo pobūdžiui. Pavyzdžiui, robotikos pagrindu vykdamas sudėtingų pramonės procesų automatizavimą reikės mažiau vidutinės kvalifikacijos darbuotojų ir netgi aukštos kvalifikacijos specialistų, kurie šiuo metu atlieka tokias sudėtingas funkcijas. Tai taip pat gali prisidėti prie tolesnės darbo rinkos poliarizacijos, nes naujos darbo vietos bus sukurtos arba (dar) aukštesnės kvalifikacijos kategorijoje (tokių produktų ir paslaugų kūrimas ir techninė priežiūra), arba labiau į paslaugas orientuotoje žemos kvalifikacijos kategorijoje. Remiantis EBPO, kyla pavojus, kad 9 % darbo vietų bus automatizuotos, o dar 25 % darbo vietų funkcijos iš esmės pasikeis.

3.3.6. Vyriausybių atsakas į skaitmeninimo poveikį paprastai yra reakcinis, o ne iniciatyvus, ir juo iš esmės siekiama sušvelninti šalutinį poveikį, užuot siekus pasinaudoti skaitmeninimo galimybėmis. Vyriausybių sprendimais reikia labiau atsižvelgti į darbuotojų atstovavimą ir dalyvavimą, kaip į svarbų investavimo į žmogiškąją kapitalą aspektą besikeičiančioje darbo rinkoje. EESRK galėtų toliau nuodugniai tirti skaitmeninimo poveikį darbo pobūdžiui.

3.4. Visuomenės paramos Vyriausybėms ir institucijoms netekimas

3.4.1. Nelygybės didėjimas, kurį tik iš dalies sukelia globalizacija ir technologinė pažanga, prisidėjo prie prarandamo pasitikėjimo Vyriausybėmis, politiniu elitu, tarptautinėmis organizacijomis, institucijomis ir pasauliniu valdymu. Be to, ji kursto populistinius judėjimus ir mažina tradicinių politinių partijų įtaką. Itin didelį nerimą kelia jaunimo neaktyvumas (jau nekalbant apie prieš sistemą nukreiptą balsavimą): tik 63 % 15–30 m. amžiaus europiečių balsavo 2015 m. rinkimuose⁽¹⁰⁾.

⁽⁸⁾ EBPO, *Understanding the Socio-Economic Divide in Europe*, 2017 m. informacinis pranešimas.

⁽⁹⁾ C. Schwellnus, A. Kappeler ir P. Pionnier, EBPO darbiniai dokumentai, *Decoupling of Wages from Productivity: Macro-Level Facts*.

⁽¹⁰⁾ Eurobarometro apklausa.

3.4.2. Daugelis Europos piliečių jaučiasi atskirti nuo politinių sprendimų priėmimo nacionaliniu ir Europos lygmenimis. Jie mano, kad tradiciniai demokratiniai procesai nesuteikia jiems galimybės daryti įtaką esminiems sprendimams. Įtraukus demokratinis modelis, galintis padėti įveikti nepasitikėjimą, yra daugiašalis suinteresuotųjų subjektų įtraukimas (pvz., pagal JT darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m.).

3.4.3. Pertvarka siekiant tvarumo negali ir neturi būti primesta „iš viršaus“: ji bus sėkminga tik tuo atveju, jeigu bus pagrįsta didele daugumos įmonių, vietos ir regioninės valdžios institucijų, darbuotojų ir piliečių parama ir aktyviu dalyvavimu. Privaloma bendradarbiauti pagal principus „iš apačios į viršų“ ir „iš viršaus į apačią“. Rengiant darbotvarkę iki 2030 m. buvo pasitelktos daugiašalės suinteresuotųjų subjektų grupės ir jos taip pat kuriamos klimato politikos veiksmų srityje ⁽¹¹⁾. Tokios grupės gali būti įtrauktos demokratinio valdymo modelio, kurį būtų galima taikyti įvairiuose politikos sektoriuose ir kuriuo būtų supaprastinta transformacija ir inovacijos, projektas.

3.4.4. Jaunesnė karta visų pirma reikalauja netradicinių politinio dalyvavimo formų, kurios skiriasi nuo įprastų politinių partijų ir organizacijų. Energijos bendrijos, piliečių ir savivaldybių partnerystės, kuriomis skatinamas energijos vartojimo efektyvumas (pvz., sutarčių modeliais) ar atliekų tvarkymas, virsmo miesto iniciatyvos, bendruomenės remiamas žemės ūkis, politiniai tinklaraščiai ir kiti internetiniai formatai ar netgi vietos valiutos iniciatyvos – tai alternatyvios politinio dalyvavimo formos. Jomis, be abejonės, nebus pakeista tradicinė politinė veikla, tačiau jos gali svariai prisidėti prie politinės socializacijos ir socialinės integracijos.

3.4.5. Kitas daug žadantis kelias iš politinės aklavietės – interneto potencialo išnaudojimas. Informacija niekada nebuvo laisviau prieinama nei decentralizuotame tinkle, neturinčiame tradicinio cenzoriaus. Todėl visuomenei kyla nauji iššūkiai, kaip matyti iš nuvertintos tiesos ir netikrų naujienų reiškinių. Tačiau mes vis tiek susiduriame su alternatyvių, nehierarchinių formų aktyvizmo didėjimu, taip pat aktyviu piliečių, ypač jaunimo, internetinių socialinių tinklų naudojimu.

3.4.6. E. valdžia gali paskatinti valdymo modelius, kuriems būdingas beprecedentis visuomenės dalyvavimo politikos formavimo srityje lygis. ES turėtų lygiuotis į tokias valstybes nares kaip Estija, kurioje jau padaryta didelė pažanga. Skaitmeninimas piliečiams suteikia galimybę santykinai mažomis sąnaudomis dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose. Tačiau esama įrodymų, kad „šališkumas vidurinėsios klasės atžvilgiu“ (didesnis atstovavimas viduriniajai klasei dalyvaujamuosiuose forumuose) taip pat pasireiškia ir e. dalyvavimo srityje. EESRK turi puikias galimybes pradėti dialogą šiuo klausimu pilietinės visuomenės lygmeniu.

4. Tokia Europa, kokios norime

Susidurdama su trimis pasaulinėmis problemomis ir didžiąja skaitmeninimo tendencija, kaip aprašyta pirmiau, ES privalo sėkmingai:

- pasinaudoti geriausiais skaitmeninės revoliucijos aspektais, kad būtų sukurta nauja, konkurencinga ir tvari ekonomika;
- pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų, žiedinės ir aplinką tausojančios ekonomikos, kartu užtikrinant visiems teisingą pertvarką;
- kurti atsparų Europos socialinį modelį;
- užtikrinti labiau į piliečius orientuotą ir labiau decentralizuotą demokratinę sistemą, kartu užtikrinant sąžiningo ekonominio bendradarbiavimo pranašumus pasauliniu lygmeniu.

4.1. EESRK mano, kad darnaus vystymosi tikslai ir Paryžiaus susitarimas (COP 21) pagyvins viziją „tokia Europa, kurios norime“ ⁽¹²⁾ ⁽¹³⁾. Komisija turi suteikti postūmį šių susitarimų įgyvendinimui plėtodama įvairių sričių politiką, išdėstytą komunikate „Tolesni žingsniai“, ir visiškai juos integruodama į Europos politikos sistemą ir dabartinius Komisijos prioritetus. Pagal viziją „tokia Europa, kokios norime“, kaip ir pagal Darbotvarkę iki 2030 m. (t. y. DVT), pilietis yra centrinė

⁽¹¹⁾ EESRK nuomonė „Koalicija Paryžiaus susitarimo įsipareigojimams įgyvendinti“, OL C 389, 2016 10 21, p. 20.

⁽¹²⁾ „Kurime tokią Europą, kokios norime“, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto suinteresuotųjų subjektų forumo tyrimas, 2015 m.

⁽¹³⁾ Bendras Europos pilietinės visuomenės organizacijų ir profesinių sąjungų kreipimasis į Europos vadovus, 2017 m. kovo 21 d.

visuomenės ir ekonomikos ašis ir kiekvienam asmeniui suteikiama galimybė rinktis, kaip patenkinti savo poreikius, nepažeidžiant socialinės ir ekologinės aplinkos sąlygų. Ši koncepcija nėra utopija. Iš tikrųjų, dabar Europa turi technologinių ir ekonominių išteklių šiai vizijai realizuoti: daiktų internetas ir dideli duomenų rinkiniai, sudėtingų procesų kontrolė naudojantis mobiliosiomis programėlėmis, vartotojų vykdoma gamyba (pvz. atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamyba, trimatis spausdinimas) mažinant gamybos apimtis ir gamybos sąnaudas, nauji sandorių sudarymo ir atsiskaitymo metodai (blokų grandinė, bitkoinai ir išmaniosios sutartys), kooperacija ir dalijimosi ekonomika kaip naujos verslo koncepcijos ir kitos inovacijos.

4.2. Visos šios inovacijos gali paversti viziją tikrove, tačiau šiuo tikslu reikia strategijos, kurioje būtų pateikti trijų su inovacijomis susijusių uždavinių sprendimai. Tokia strategija apima naują „ne vien tik pagal BVP vertinamos“ gerovės sampratą, pagal kurią integruotai siekiama ekonominio klestėjimo, socialinės įtraukties, atsakomybės aplinkos apsaugos srityje ir piliečių igalėjimo.

4.3. Daugiau nebegalima „sėdėti rankas sudėjus“: jeigu ES negali arba nenori parengti ir įgyvendinti išsamios strategijos, trūkumai įgyvendinant Darbotvarkę iki 2030 m. ir viziją „tokia Europa, kurios norime“ nebus vienintelė Europos nesėkmė. Nesiimant jokių veiksmų kyla didelė rizika, kad nebus išspręsta nė viena iš pagrindinių problemų: bus sugriauta Europos darbo santykių sistema, nebus nei mažinama priklausomybė nuo iškastinio kuro, nei vykdoma išteklių apsauga, nes socialinė ekologinės pertvarkos kaina laikoma per aukšta, taip pat didelė socialinė nelygybė ir susvetimėjimas, o tai kels grėsmę demokratijai.

4.4. Itin svarbu strategijoje nurodyti tikslas politikos rekomendacijas, kurios padėtų spręsti tris pagrindines Europoje kylančias problemas, kad vizija „tokia Europa, kurios norime“ taptų realybe.

5. Šeši politikos principai, kuriais reikia vadovautis kuriant tokią Europą, kokios norime

Toliau siūlomi pagrindiniai politikos formavimo metodai, pagal kuriuos būtų galima spręsti tris pasaulines problemas (ribotos planetos galimybės, socialiniai skirtumai ir visuomenės paramos praradimas) ir atsižvelgti į didžiąją skaitmeninio tendenciją. Visi šie metodai apima politikos priemonių derinį, sudarytą iš šių šešių dalių:

- inovacijos,
- reglamentavimas/valdymas,
- socialinė politika,
- atviroji prieiga,
- švietimas ir mokymas
- moksliniai tyrimai.

Šis politikos priemonių derinys turėtų būti taikomas bent keturiose politikos srityse: teisinga, skaitmeninė ir ekologiška ekonomika (5.1), naujos valdymo formos (5.2), tvarumas ir finansų sektorius (5.3) ir tvarumo skatinimas per tarptautinę prekybą (5.4). Mes iškeliamo klausimus ir pateikiame rekomendacijas, kurias laikui bėgant ES institucijos ir suinteresuotieji subjektai turėtų toliau tirti.

5.1. Teisinga, skaitmeninė ir ekologiška ekonomika, užtikrinanti klestėjimą ir gerovę

5.1.1. Inovacijos. Nauja pramonės revoliucija – tai galimybė Europai tapti technologijų lydere ir didinti savo konkurencingumą globalizuotose rinkose. Ekonominės vertės kūrimas mažomis išorės sąnaudomis turi tapti standartiniu verslo modeliu. Mums reikia inovatyvių ir pelningų bendrovių ir įmonių, investuojančių į tvarią gamybą, kuriančių kokybiškas darbo vietas ir padedančių ekonominių pagrindą gerovei. Kad inovacijomis būtų prisidedama prie tvaresnės Europos, reikia parengti sistemą, pagal kurią būtų atlyginama už ekonominę veiklą, kuri nepalieka jokio išorinio pėdsako arba kurios išorinis pėdsakas yra iš esmės sumažintas, arba už ribotą išteklių vartojimą. Tai suteiks galimybę tvariams novatoriams (piliečiams, įmonėms, miestams ar regionams) veiksmingai konkuruoti su verslo modeliais, pagal kuriuos naudojama daug išteklių ir (arba) kurie palieka didelį aplinkosauginį pėdsaką. Inicijatyvi parama – pavyzdžiui, sudarant galimybes gauti mikrokreditus MVĮ, piliečiams, privatiems namų ūkiams, bendruomenių iniciatyvoms, socialinėms

įmonėms ir labai mažoms įmonėms, – taip pat turi būti teikiama inovacijų kūrėjams, kurie siūlo naujus sprendimus, kaip spręsti aplinkos ir socialines problemas, ir kurie veikia kaip pirmieji diegėjai⁽¹⁴⁾. Šiuo požiūriu gali būti naudingas bendras Europos patentas, su sąlyga, kad patento suteikimo kaina nėra atgrasanti⁽¹⁵⁾. Kalbant apie MVĮ, reikia peržiūrėti antrosios galimybės priemones, kad būtų sumažintas dabartinis didelis nenoras rizikuoti⁽¹⁶⁾. Politika taip pat turi atverti galimybes eksperimentuoti visoje Europoje, ypač judumo, atliekų, energetikos, žemės ūkio, švietimo ir sveikatos sektoriuose. Pakeičiant viešuosius pirkimus socialiai įtraukiu būdu teikiamomis skaitmeninėmis, mažo anglies dioksido kiekio technologijų, žiedinėmis ir aplinką tausojančiomis paslaugomis būtų galima rasti naujų rinkų.

5.1.2. Reglamentavimas. Reglamentavimo sistema turi atitikti tris tikslus. Pirma, reikia kuo tiksliau įvertinti su išorės poveikiu susijusias sąnaudas, kad būtų galima kurti tokius verslo modelius, kurie padeda siekti tvarumo tikslų⁽¹⁷⁾. Antra, reglamentavimu privaloma užtikrinti, kad visoje Europoje, įskaitant kaimo vietas, būtų sukurta gerai išvystyta skaitmeninė infrastruktūra ir visiems būtų suteikta galimybė ja naudotis (įskaitant pažangiuosius šildymo tinklus, pažangiuosius elektros energijos tinklus ir elektromobilumo tinklus). Pastarieji teisiniu požiūriu turėtų būti traktuojami kaip viešosios paslaugos. Galiausiai, kadangi skaitmeninimas yra linkęs būti palankus platformoms, kyla rizika, kad pagrindinėse skaitmeninėse rinkose susidarys monopolijos. Todėl būtina vykdyti aktyvią antimonopolinę politiką⁽¹⁸⁾. EESRK taip pat jau pasiūlė ES apsvarstyti tokius ES platformų skatinimo būdus, kad sukurta pridėtinė vertė liktų vietos ekonomikos ūkyje⁽¹⁹⁾. Subalansuojant jų įtaką rinkoje svarbų vaidmenį galėtų atlikti nepriklausoma Europos skaitmeninių platformų reitingų agentūra, kurios kompetencija būtų vienoda visose valstybėse narėse ir kuri įvertintų šių platformų valdymą konkurencijos, užimtumo ir apmokestinimo požiūriu⁽²⁰⁾.

5.1.3. Socialinė politika. Priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo ir skaitmeninimo sukelti pokyčiai (žr. 3 skyrių) kelia iššūkių socialinės apsaugos sistemoms, kurioms tenka spręsti prarandamų darbo vietų ir mažėjančių mokesčių pajamų problemą. Todėl turėtų būti tiriami ir plėtojami nauji metodai ir modeliai siekiant valstybėse narėse užtikrinti socialinės apsaugos sistemų tvarumą, pasirengti įvairioms su darbu susijusioms aplinkybėms ateityje ir remti darbuotojus ir bendruomenes pertvarkos poveikį patiriančiuose regionuose ir sektoriuose. EESRK svarstė su darbo ateitimi susijusius iššūkius savo nuomonėje „Europos socialinių teisių ramstis“ ir ragino nustatyti nuoseklią Europos užimtumo strategiją, kuri padėtų spręsti investicijų ir inovacijų, užimtumo ir kokybiškų darbo vietų kūrimo, teisingų darbo sąlygų visiems, sąžiningo ir sklandaus perėjimo, kurį paremtų aktyvios darbo rinkos politikos priemonės, ir visų suinteresuotųjų subjektų, o ypač socialinių partnerių, dalyvavimo klausimus. Be to, viešosiomis investicijomis reikia remti bendruomenes, regionus ir sektorių, kuriems šis perėjimas jau daro poveikį, darbuotojus, taip pat numatyti būsimą restruktūrizavimą ir perėjimą prie ekologiškesnės bei darnesnės ekonomikos ir sudaryti jiems palankesnes sąlygas⁽²¹⁾.

5.1.4. Atvira prieiga. Siekiant pasinaudoti skaitmeninimo teikiamomis galimybėmis ekologiškai ir teisingai ekonomikai, visų pirma reikia bendro ekonomikos atvirumo, leidžiančio žmonėms aktyviai dalyvauti ir naudotis technologinės pažangos potencialu (pvz., derinant skaitmeninius energetinius duomenis su decentralizuota energijos gamyba). Dėl šios priežasties itin svarbu siekiant panaikinti kliūtis dalyvauti ekonominiame gyvenime, pasitelkiant atviras rinkas, atvirojo kodo duomenis, atvirojo kodo modelius ir atvirojo standartus. Kiekvieną iš šių elementų reikia laikyti pagrindiniu politikos programų principu energetikos, transporto, logistikos ir gamybos procesų strateginiuose sektoriuose. Reikia parengti ir Europos teisėje įdiegti „duomenų suverenumo“ teisę: Europos piliečiai privalo turėti teisę naudoti savo duomenis savo tikslais, nustatyti, kokius asmens duomenis naudoja trečiosios šalys, nuspręsti, kaip šie duomenys naudojami, būti informuoti apie duomenų naudojimą bei jį visiškai kontroliuoti ir ištrinti duomenis.

⁽¹⁴⁾ EESRK nuomonė „Nauji tvarūs verslo modeliai“, SC/048 (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 57).

⁽¹⁵⁾ EESRK nuomonė „ES veiksmų planas siekiant iš naujo sutarti dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo“, OL C 230, 2015 7 14, p. 72.

⁽¹⁶⁾ EESRK nuomonė „Europos ateities lyderiai: pradedančiųjų ir veiklų plečiančių įmonių iniciatyva“, OL C 288, 2017 8 31, p. 20.

⁽¹⁷⁾ EESRK nuomonė „Darnus vystymasis. ES vidaus ir išorės politikos planavimas“, OL C 487, 2016 12 28, p. 41.

⁽¹⁸⁾ EESRK nuomonė „Bendrosios skaitmeninės rinkos strategija“, OL C 71, 2016 2 24, p. 65.

⁽¹⁹⁾ EESRK nuomonė „Kintantis darbo santykių pobūdis ir poveikis siekiant išlaikyti pragyvenimą užtikrinantį darbo užmokestį“, OL C 303, 2016 8 19, p. 54.

⁽²⁰⁾ EESRK nuomonė „Bendro vartojimo ekonomika“, OL C 75, 2017 3 10, p. 33.

⁽²¹⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 10.

5.1.5. Švietimas ir mokymas. Tiek žaliajai ekonomikai, tiek skaitmeninei ekonomikai reikia specialių įgūdžių, ypač atsižvelgiant į tai, kad ateityje skaitmeninės technologijos bus svarbi priemonė siekiant sumažinti Europos ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro (žr. 3.1.4 ir 3.2.3 punktus). Į bendrojo lavinimo ir mokymosi visą gyvenimą politiką reikia įtraukti mokymą, kuriuo ugdomi reikalingi formalieji ir savišvietos būdu įgyti įgūdžiai, be kita ko, bendradarbiavimu grindžiamo/bendruomeninio darbo, verslumo⁽²²⁾ ir panašiose srityse. Šiuo klausimu reikia aktyvesnio dialogo ir daugiau tyrimų. Rekomenduojama tikslingai naudoti struktūrinių fondų lėšas, siekiant užtikrinti veiksmingą paramą šalinant dabartinį žalosios ekonomikos ir skaitmeninių įgūdžių trūkumą, visų pirma tuose regionuose, kuriuose jau vyksta pertvarka arba kurie ateityje pajus jos poveikį. Europos švietimo sistemų išteklius reikės orientuoti į švietimą ir įgūdžių ugdymą tose srityse, kuriose dirbtinio intelekto sistemos negali pakeisti žmogaus įgūdžių arba kuriose žmonės būtinai turi papildyti šias sistemas (pvz., darbai, kuriuose būtinas žmonių bendravimas, kuriuose žmonės ir mašinos dirba kartu ir kuriuos mūsų pageidavimu ir toliau turėtų atlikti žmonės)⁽²³⁾.

5.1.6. Moksliniai tyrimai. Skaitmeninė, ekologiška ir teisinga ekonomika bus svarbus kriterijus ateityje perspektyviems ekonominiams modeliams. Tokią ekonomiką padės kurti kryptinga mokslinių tyrimų politika, grindžiama inovacijų, ypač skaitmeninių inovacijų, poveikio aplinkai ir socialiniams reikalams analize. Atsižvelgiant į tai, novatoriams, kuriantiems naujas skaitmenines technologijas ir paslaugas, skirtas aplinkosaugos ir (arba) socialiniams uždaviniams spręsti, privaloma skirti MTTP lėšų. Jiems remti būtina plėsti verslo inkubatorių tinklą.

5.2. Naujos valdymo formos

5.2.1. Inovacijos. Dalyvavimas – svarbus demokratijos aspektas. Rinkimai ir atstovavimas – vienas iš dalyvavimo organizavimo būdų, tačiau reikia naujų, inovatyvių dalyvavimo organizavimo būdų, įskaitant e. dalyvavimą. Svarbu išplėsti įprastą politikos formavimo procesą, į jį įtraukiant nehierarchines, socialiniu požiūriu lanksčias ir mažiau oficialias politinės veiklos formas ir skatinti pilietinės visuomenės inicijuojamas ir pagal principą „iš apačios į viršų“ vykdomas iniciatyvas.

5.2.2. Valdymas. Vykstant pokyčiams, visuose ES teisėkūros procesuose ES ir vietos lygmeniu reikia skaidraus ir laisvai prieinamo įvairių suinteresuotųjų subjektų dialogo. „Pilietinė visuomenė“ neturėtų apsiriboti tik pilietinės visuomenės organizacijomis, bet apimti visus piliečius. Itin svarbios naujos partnerystės klimato politikos veiksmų ir išteklių apsaugos srityse⁽²⁴⁾. Siekiant stiprinti dalyvaujamąją demokratiją, reikia panaikinti beveik monopolinę Europos Komisijos teisę siūlyti teisėkūros iniciatyvas, kad daugiau iniciatyvų galėtų pateikti Europos Parlamentas ir kad teisėkūros iniciatyvos būtų teikiamos pagal principą „iš apačios į viršų“, pavyzdžiui, pašalinant technines, teises ir biurokratinės problemas, susijusias su Europos piliečių iniciatyva⁽²⁵⁾.

5.2.3. Atvira prieiga. Visuomenės patalkos metodai rengiant visus ES teisės aktus yra tinkama priemonė siekiant pašalinti struktūrines kliūtis, kurios trukdo piliečiams dalyvauti ES sprendimų priėmimo procese. Rengiant tokią priemonę ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas prieinamumui, įtraukumui ir atskaitomybei. Atvira prieiga prie politikos sričių ir politinės veiklos gali būti dar labiau padidinta internete skelbiant naudotojui lengvai prieinamą informaciją apie visą ES veiklą ir duomenis.

5.2.4. Švietimas ir mokymas. Reikia vykdyti piliečių įgalėjimo programas siekiant panaikinti „šališkumą vidurinėsios klasės atžvilgiu“ (žr. 3.4.6 punktą). Tokios programos turi būti parengtos taip, kad būtų galima įtraukti tas gyventojų grupes, kurios nėra linkusios aktyviai dalyvauti politikoje, ekonomikoje ir visuomenėje. Bendrojo lavinimo mokyklose reikia akcentuoti dalyvavimo, kaip vieno iš pagrindinių demokratijos principų, suvokimą ir galimybes. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad aktyvus dalyvavimas politiniuose valios formavimo procesuose yra abipusiai naudingas tiek visuomenei, tiek atskiriems piliečiams, nes atsižvelgiama į jų interesus ir požiūrius. Reikia skirti daugiau lėšų pilietinės visuomenės organizacijoms, kurios dirba su pirmiau minėtomis neaktyviomis gyventojų grupėmis ir siekia tvarumo tikslų.

5.2.5. Moksliniai tyrimai. Socialiniai mokslai turi daugiau dėmesio skirti alternatyviai demokratinei praktikai. Vienas iš pavyzdžių – prototipų metodikos taikymas politikai. Laikantis šio požiūrio, politiniai sprendimai būtų parengti per

⁽²²⁾ EESRK nuomonė „Kūrybingumo, verslumo ir judumo skatinimas švietimo ir mokymo srityje“, OL C 332, 2015 10 8, p. 20.

⁽²³⁾ EESRK nuomonė dėl *dirbtinio intelekto* OL C 288, 2017 8 31, p. 1.

⁽²⁴⁾ EESRK nuomonė „Koalicija Paryžiaus susitarimo įsipareigojimams įgyvendinti“, OL C 389, 2016 10 21, p. 20.

⁽²⁵⁾ EESRK nuomonė „Europos piliečių iniciatyva (peržiūra)“, OL C 389, 2016 10 21, p. 35.

trumpesnį terminą, o tada įgyvendinami „bandymų rinkoje“ ir netrukus po to būtų įvertintas jų poveikis, remiantis iš piliečių ir kitų atitinkamų suinteresuotųjų subjektų gauta grįžtamąja informacija. Poveikio vertinimas taptų pagrindu parengti atitinkamas politikos priemonių pataisas prieš pradėdant jas įgyvendinti.

5.2.6. Apskritai, reikia atlikti tolesnius mokslinius tyrimus, kaip būtų galima peržiūrėti (mokslinės) kompetencijos ir politikos formavimo ryšius ir kaip į politikos rengimą būtų galima visiškai skaidžiai integruoti nepriklausomų ekspertų žinias ir patenkinti aktyvesnio pilietinio dalyvavimo poreikį.

5.3. Tvarumas ir finansų sektorius

5.3.1. Inovacijos. Teisinga, ekologiška ir skaitmeninė ekonomika apima didžiules investicijas į privačiuosius įrenginius (pvz., atsinaujinančiosios energijos įrenginius arba elektra varomų transporto priemonių įkrovimo stoteles) ir viešąją infrastruktūrą (pvz., elektros energijos ir judumo sistemų skaitmeninimą). Todėl finansų sektorius turės atlikti pagrindinį vaidmenį, kad tokios inovacijos būtų įmanomos. Finansiniai ištekliai, įskaitant viešuosius išteklius, turi būti skiriami investicijoms, kuriomis remiama tvari pertvarka. Siekiant įgyvendinti klimato kaitos ir energetikos tikslus reikia stabilios ir nuspėjamos investicinės aplinkos, o novatoriškos finansinės priemonės turi padėti sutelkti privačius finansus investicijoms, kurių priešingu atveju nebūtų ⁽²⁶⁾ ⁽²⁷⁾.

5.3.2. Reglamentavimas. Politika privaloma siekti kurti tvaresnę privačią finansinę sistemą į finansinės rizikos vertinimą įtraukiant tvarumo veiksnius, išplečiant finansų įstaigų atsakomybę ir į ją įtraukiant nefinansinių investicinių sprendimų poveikį ir didinant investicinių sprendimų poveikio aplinkai ir socialinio poveikio skaidrumą ⁽²⁸⁾. Įgyvendinama politika taip pat turėtų skatinti investuotojus prisiimti savanoriškus išpareigojimus investuoti į objektus, kurie atitinka tvarumo principus. Būtina žalinti (ekologizuoti) bankų standartus, kad privatus finansavimas nuo tradicinių investicijų būtų perorientuotas į mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir atsparumo klimato kaitai didinimo investicijas. Centriniai bankai turėtų skirstyti kapitalą vadovaudamiesi pinigų ir mikroprudencine bei makroprudencine politika, įskaitant tvarumo standartus.

5.3.3. Socialinė politika. Dėl skaitmeninimo ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo namų ūkiai patirs spaudimą. Todėl reikia esminės fiskalinės reformos, kad būtų galima padidinti namų ūkių disponuojamąsias pajamas ir suderinti šį tikslą su priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo poreikiais. EESRK ragina taikyti apmokestinimo sistemą, grindžiamą aplinkos sąnaudų internalizavimu ir papildomų pajamų panaudojimu siekiant sumažinti darbo jėgai tenkančią mokesčių naštą. Mokesčių naštos perkėlimas nuo darbo jėgos į išteklių naudojimą padeda spręsti rinkos nepakankamumo problemas, sukurti naujų tvarių ir vietinių darbo vietų, didinti namų ūkių disponuojamąsias pajamas ir skatinti investicijas į ekologiškas inovacijas ⁽²⁹⁾.

5.3.4. Moksliniai tyrimai. Iki šiol nėra išsamiai išnagrinėtas skaitmeninimo ir mažesnio iškastinio kuro naudojimo poveikis viešiesiems finansams (mokesčio bazės erozija). Reikia atlikti specialiai šiam aspektui skirtus mokslinius tyrimus, taip pat ištirti, kokią indėlį strateginė finansų politika gali įnešti į darnų vystymąsi.

5.4. Tvarumo skatinimas per tarptautinę prekybą

5.4.1. Inovacijos ir verslo galimybės. Atsižvelgiant į trijų didžiųjų problemų pasaulinį pobūdį, vien aiškos inovacijų politikos nepakaks norint padaryti Europą tvaresne. Bendradarbiaudama su prekybos partneriais, Europa privalo kurti inovacijų koncepcijas, kurias būtų galima perkelti į kitus pasaulio regionus. Šiuo požiūriu gali būti naudinga prekyba, su sąlyga, kad tarptautinės prekybos politikoje, įskaitant daugiašalius ir dvišalius prekybos susitarimus, tvarumo aspektai bus svarbiausi kriterijai. Specialus vaidmuo turėtų būti skirtas Pasaulio prekybos organizacijai (PPO), kuri turėtų labiau atsižvelgti į tarptautinę aplinkos politiką, pavyzdžiui, Paryžiaus susitarimą arba Aičio biologinės įvairovės tikslus. Kai bus

⁽²⁶⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 57.

⁽²⁷⁾ EESRK nuomonė „Rinkos priemonės. Mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomika ES“, OL C 226, 2014 7 16, p. 1 (3.9.4 punktas).

⁽²⁸⁾ Jungtinių Tautų aplinkos programos (UNEP) pranešimas „Tvarių finansų sistemų kūrimas Europos Sąjungoje“, UNEP tyrimas ir 2-oji tiriamoji iniciatyva, 2016 m. kovo mėn.; daugiau pranešimų tvaraus finansavimo klausimais skelbiama adresu <http://web.unep.org/inquiry>.

⁽²⁹⁾ EESRK nuomonė „Rinkos priemonės. Mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomika ES“, OL C 226, 2014 7 16, p. 1 (1.3 punktas).

sukurti atitinkami standartai, Europos įmonės, piliečiai, bendruomenės iniciatyvos, savivaldybės ir regionai galės parengti didelių naujovių (produktų ir paslaugų), kurias galima eksportuoti tenkinant poreikį mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro ir naudojantis didžiosios skaitmeninio tendencijos teikiama galimybėmis. Toks eksportas gali tapti labai sėkmingas. Visų pirma, Europos Komisija turėtų bendradarbiauti su PPO ir jos pagrindiniais partneriais siekiant visuose prekybos susitarimuose numatyti be išlygų taikomą reikalavimą nustatyti CO₂ ir kitų aplinkai žalingų išorės veiksnių kainą.

5.4.2. Reglamentavimas. Vienas iš didesnio mūsų ekonomikos aplinkosauginio pėdsako šaltinių – didėjantis atstumas tarp gaminių gamybos, transformavimo, naudojimo ir kartais šalinimo ir (arba) atkūrimo vietų. Siekiant tarptautinę prekybą suderinti su darniu vystymusi, reikia laikytis pažangaus reglamentavimo požiūrio į liberalizavimą, kuriuo būtų atsižvelgiama į vietos, nedidelio masto gamybos sistemas ir jos būtų stiprinamos. Skatinant ir remiant žiedinės ekonomikos politiką reikėtų užtikrinti, kad sistemos būtų ilgalaikės, nedidelės, vietinės ir švarios. Konkrečiuose pramoninės veiklos sektoriuose ciklai gali būti gana ilgi⁽³⁰⁾. Šią problemą turi išspręsti reglamentavimas, sudarant dvišalius ir daugiašalius prekybos susitarimus.

5.4.3. ES turėtų primygtinai paraginti Pasaulio banką ir Tarptautinį valiutos fondą atlikti svarbų vaidmenį skatinant fiskalines ir finansų sistemos reformas, kad būtų sukurta aplinka, kuri besivystančioms šalims padėtų sutelkti daugiau savų išteklių. Tai turėtų apimti vidaus mokesčių reformas, taip pat priemones sutelkti tarptautinę bendruomenę kovoti su mokesčių slėpimu, pinigų plovimu ir neteisėtais kapitalo srautais, dėl kurių iš besivystančių šalių išsiunčiama daugiau pinigų negu joms skiriama teikiant oficialią paramą vystymuisi. Konkrečiai, Europos Komisija turėtų naudotis Darbotvarke iki 2030 m., kurioje numatyta 17 darnaus vystymosi tikslų, kaip pagrindu visoms ES išorės politikos priemonėms ir programoms⁽³¹⁾.

5.4.4. Socialinė politika. Vienas iš būdų įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus ir skatinti pažangią prekybos politiką, kuri naudinga visiems – taikyti daugiašaliu suinteresuotųjų subjektų dalyvavimu grindžiamą požiūrį dėl atsakingo įmonių elgesio. Pagal šį požiūrį įmonės, NVO, profesinės sąjungos ir Vyriausybės kartu apibrėžia, kaip praktikoje galima užtikrinti pareigą laikytis žmogaus teisių. Vis didesnį susirūpinimą kelia žmogaus teisių pažeidimai tiekimo grandinėse, visų pirma tiekiant „konflikto zonų naudingąsias iškasenas“, pavyzdžiui, kobaltą, kuris naudojamas įkraunamosiose baterijose, esančiose mobiliuosiuose telefonuose, nešiojamuosiuose kompiuteriuose, elektra varomose transporto priemonėse, orlaiviuose ir elektriniuose įrankiuose. Atsižvelgiant į įsipareigojimą pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos, nuolatinį skaitmeninio siekį ir atsakingo įmonių elgesio tarptautinėse tiekimo grandinėse sudėtingumą, daugiašalis suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimas yra itin svarbus. Todėl EESRK palankiai vertina (ir džiaugiasi, kad yra partneris) Nyderlandų Vyriausybės iniciatyvą, kuria siekiama didinti informuotumą apie tai, kaip įvairių suinteresuotųjų subjektų veiksmai gali padėti suvokti, kas yra reikšmingas atsakingas įmonių elgesys, ypač sudėtingose tiekimo grandinėse, kurių produktai išgaunami vaikų išnaudojimo, vergiško darbo arba pavojingomis sąlygomis.

5.4.5. Atvira prieiga. Nauji prekybos susitarimai turi būti pagrįsti naujuose demokratiniuose procesuose, kuriuose priimant bendrus sprendimus dalyvauja vis daugiau piliečių, pasiektu pritarimu. Prekybos ir darnaus vystymosi skyriai galiojančiuose ES prekybos susitarimuose neveikia taip gerai, kaip turėtų. Pirma, prekybos ir darnaus vystymosi skyriai turėtų būti įtraukti į pasaulinius daugiašalius susitarimus (Darbotvarkę iki 2030 m. ir Paryžiaus susitarimą). Antra, reikia sustiprinti pilietinės visuomenės stebėsenos mechanizmus ir įtraukti tyrimus, atliekamus iš pilietinės visuomenės perspektyvos. Trečia, vykdymo užtikrinimo mechanizmai turi būti taikomi ir patiems Prekybos ir darnaus vystymosi skyriams⁽³²⁾.

5.4.6. Moksliniai tyrimai. Reikia daugiau empirinių duomenų siekiant įvertinti, kokį poveikį daro tarptautinės prekybos srityje sparčiai besivystantys nauji vartojimo ir gamybos metodai, kurie palaipsniui plinta ir į tarpvalstybines paslaugas, ypač atsižvelgiant į jų poveikį tarptautinio apmokestinimo srityje. Tai turėtų būti pagrindas priimti sprendimą, ar įtraukti juos į bendras PPO taisykles arba dvišalius ir regioninius susitarimus, kaip buvo padaryta Deramo darbo darbotvarkės atveju.

⁽³⁰⁾ EESRK nuomonė „Žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinys“, OL C 264, 2016 7 20, p. 98 (1.3 punktas).

⁽³¹⁾ EESRK nuomonė „Darbotvarkė iki 2030 m. Europos Sąjungos įsipareigojimas siekti darnaus vystymosi tikslų visame pasaulyje“, OL C 34, 2017 2 2, p. 58.

⁽³²⁾ EESRK nuomonė „Prekyba visiems. Atsakingesnės prekybos ir investicijų politikos kūrimas“, OL C 264, 2016 7 20, p. 123 (1.9 punktas).

5.4.7. Komitetas primena Komisijai savo ankstesnę rekomendaciją atlikti visapusišką galimo darnaus vystymosi tikslų ir Paryžiaus susitarimo įgyvendinimo poveikio ES prekybos politikai vertinimą.

6. Tvarios Europos ateities strategijos rengimas – keturi kriterijai

6.1. 5 skirsnyje nurodytos tam tikros sritys, kuriose reikia imtis politikos priemonių, kad, atsižvelgiant į iš esmės besikeičiančias socialines ir ekonomines sąlygas, būtų kuriama tvaresnė Europa. Kuriant Europos tvarumo strategiją galima nustatyti keturis kriterijus. Ji turi būti:

- ilgalaikė,
- išsami,
- horizontaliu ir vertikaliu požiūriu integruota,
- lengvai valdoma.

Toliau pateikiama išsamesnių paaiškinimų dėl šių keturių kriterijų.

6.2. Ilgalaikiai tikslai

6.2.1. Strateginis mąstymas reiškia, kad reikia kurti ilgalaikę perspektyvą, pagrįstą 4 skyriuje aprašyta vizija „tokia Europa, kokios norime“ ir sprendimu, kuriuo keliu Europa turi eiti, kad realizuotų šią viziją. Socialiniai pokyčiai, kuriuos skatina 3 skyriuje aprašytos pasaulinės problemos ir didžioji skaitmeninimo tendencija, taps akivaizdūs maždaug per tris dešimtmečius. Daugeliui svarbių sprendimų, įskaitant investicinius sprendimus, reikia laiko, kad jie duotų rezultatų. Todėl atrodo, kad trys dešimtmečiai yra tinkamas terminas Europos tvaraus vystymosi strategijai. Atsižvelgiant į šį terminą reikia formuluoti atitinkamus tikslus ir su jais susijusias politikos priemones⁽³³⁾. Šis atvirkštinio prognozavimo požiūris reikštų, kad atskaitos tašku pasirenkamas geriausias atvejo 2050 m. scenarijus ir kad, remiantis šiuo scenarijumi, nustatomi reikiami veiksmai šiam geriausiam atvejui pasiekti. Susitelkimas į geriausio atvejo scenarijų suteikia galimybę vystyti pozityvų diskursą. Perėjimas nuo daug anglies dioksido ir išteklių suvartojančios ekonomikos ir nuo XX-ojo amžiaus centralizuotos visuomenės turi būti laikomas ne bausme arba pažangos pabaiga, o nauju, teigiamu amžiumi, piliečiams suteikiančiu patrauklių galimybių.

6.3. Išsamumas

6.3.1. Ilgalaikiai tvarumo strategijos tikslai nereiškia, kad nėra politikos priemonių, kurių reikia imtis trumpuoju laikotarpiu. Tiksliau, svarbiausias tvarios strategijos aspektas turėtų būti parengti politikos priemonių, kurios reikalingos siekiant 2050 m. numatytų tikslų, grandinę, pradedant nuo politinių programų, kurių poveikis pasireiškia per ilgą laiką, politikos planų, turinčių vidutinės trukmės poveikį, ir konkrečių trumpalaikių priemonių. Kad būtų pasiektas didžiausias galimas veiksmingumas, reikia aiškiai nustatyti politikos programų, politikos planų ir politikos priemonių hierarchiją. Ankstesni požiūriai į tvarumą, ypač parengti remiantis Lisabonos strategija ir strategija „Europa 2020“, buvo akivaizdžiai nepakankamai išsamūs konkrečių politikos priemonių atžvilgiu. Todėl Europos tvarumo strategija turėtų būti pagrįsta Geteborgo darnaus vystymosi strategija⁽³⁴⁾ ir aiškiai sutelkta į politikos priemones, kurios atnaujintos Komisijos komunikate dėl veiksmų programos⁽³⁵⁾.

6.4. Horizontalaus ir vertikalios pobūdžio integracija

6.4.1. Kalbant apie 5 skyriuje aprašytų politinių principų įgyvendinimą ir tame pačiame skyriuje išdėstytą įvairių politikos priemonių taikymą, labai rimtai reikia vertinti vieną aspektą: glaudžią trijų pasaulinių problemų sąsają su didžiąja skaitmeninimo tendencija. Todėl sėkminga strategija turi atsiriboti nuo uždaro mąstymo ir būti horizontaliu požiūriu integruota bei apimti visas šešias politikos sritis. Tokia visa apimanti ilgalaikė strategija galėtų pakeisti dabartinę strategiją „Europa 2020“, apimti 17 visuotinių darnaus vystymosi tikslų, atspindėti tvirtą įsipareigojimą įgyvendinti Paryžiaus klimato susitarimą, visa tai susiejant su Europos Komisijos darbo prioritetais⁽³⁶⁾.

⁽³³⁾ UNFCCC sprendime, pridėtame prie Paryžiaus susitarimo, minimos „ilgalaikės, į amžiaus vidurį orientuotos vystymosi išmetant mažai šiltnamio efektą sukeliančių dujų strategijos“ (35 punktas).

⁽³⁴⁾ Komisijos komunikatas „Darni Europa siekiant geresnio pasaulio: Europos Sąjungos darnaus vystymosi strategija“, COM(2001) 264.

⁽³⁵⁾ Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui „Tvaraus vystymosi strategijos peržiūra. Veiksmų programa“, COM(2005) 658 final.

⁽³⁶⁾ EESRK nuomonė dėl Tolesnių tvarios Europos ateities užtikrinimo žingsnių, OL C 345, 2017 10 13, p. 91.

6.4.2. Sėkminga tvarumo politika taip pat turi būti integruota vertikaliai. Reikės visais atitinkamais politikos lygmenimis (vietos, regionų, nacionaliniu, Europos ir pasauliniu) remti darnų vystymąsi. Todėl reikia aiškiai nustatyti, kokiais politikos lygmenimis reikėtų imtis strateginėje programoje išdėstytų atitinkamų veiksmų. EESRK rekomenduoja kartu su šia strategija sukurti valdymo ir koordinavimo sistemą, siekiant užtikrinti centralizuotų ir decentralizuotų priemonių nuoseklumą ir nacionaliniu bei regioniniu lygmenimis įtraukti organizuotą pilietinę visuomenę. Reikėtų toliau plėtoti Europos semestrą, kad būtų integruotas vertikalios pobūdžio darnaus vystymo tikslų įgyvendinimo koordinavimo mechanizmas.

6.5. Paprastas valdymas

6.5.1. Darniam vystymuisi reikalingas politinis valdymas. Remiantis 2050 m. numatytais išmatuojamais tikslais (žr. 6.2 punktą), reikia nustatyti tarpinius tikslus, kurie taptų orientyrais. Reikia atlikti nuolatinis vertinimus, pagal kuriuos būtų stebima, ar konkrečių politikos priemonių grandine (žr. 6.3 punktą) pasiekiami numatyti rezultatai. Jeigu rezultatai neatitinka tikslų ir uždavinių, būtina nedelsiant suderinti politikos priemones.

6.5.2. Kad būtų įvertinta pažanga, susijusi su ilgalaikę strateginę programą ir 2050 m. geriausio atvejo scenarijumi, reikia išsamios rezultatų suvestinės, atspindinčios šioje nuomonėje aprašytą sudėtingą, įvairius sektorius apimančią požiūrį. Į šią rezultatų suvestinę reikėtų įtraukti visų šešių politikos sričių rodiklius, kad ji atspindėtų 2 skirsnyje aprašytų trijų pasaulinių problemų ir didžiosios skaitmeninio tendencijos tarpusavio sąsają. Išties strateginis požiūris į tvarumą bus įmanomas tik tuomet, jeigu bus įvykdyta itin analitinė užduotis – nustatyti tinkamus rodiklius ir įtraukti juos į visa apimančią rezultatų suvestinę. Taip pat reikia valdyti vertikalios ir horizontalios pobūdžio tvarumo politikos koordinavimą (žr. 6.4 punktą). Kad būtų įgyvendintos šios trys užduotys (stebėseną ir vertinimą, politikos priemonių suderinimą ir horizontalios ir vertikalios pobūdžio integracijos koordinavimą), reikia administracinių įstaigų, kurios gali būti laikomos atskaitingomis. Vienas sprendimas galėtų būti ES lygmens generalinis direktoratas ir panašios nacionalinio lygmens įstaigos.

6.5.3. Be to, EESRK pripažįsta, kad sparčiai besikeičiančiame pasaulyje bendruomenės reikia vertinti ne pagal ekonomikos augimą, o pagal kitus rodiklius. Todėl EESRK pasiūlė naują „visuomenės pažangos“ orientyrą. Pagal šią priemonę bendruomenės pažanga vertinama ne pagal ekonomikos augimą, bet pagal kitus veiksnus. Visuomenės pažanga turėtų būti laikoma ekonomikos augimą papildančiu orientyru, kuriuo remiantis galima susidaryti išsamesnį padėties bendruomenėje vaizdą ⁽³⁷⁾.

Bruselis, 2017 m. spalio 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽³⁷⁾ EESRK nuomonė „BVP ir kiti rodikliai. Pilietinės visuomenės dalyvavimas nustatant papildomus rodiklius“, OL C 181, 2012 6 21, p. 14.

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Naujų tvarių verslo modelių“
(tiriamoji nuomonė)
(2018/C 081/08)**

Pranešėja: **Anne CHASSAGNETTE**

Bendrapranešėjis: **Carlos TRIAS PINTÓ**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 2 7
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Pakomitetis „Nauji tvarūs verslo modeliai“
Priimta pakomitetyje	2017 9 25
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	187/3/4
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europai iškyla vis daugiau ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos uždavinių, todėl tenka vėl suabejoti verslo modelių, grindžiamu schema „išgauti, gaminti, turėti, išmesti“.

1.2. Šiuo metu formuojasi hibridinė ekonomika, kurioje tradicinė rinkos struktūra konkuruoja su daugybe diegiamų naujų modelių, kuriais iš dalies keičiami gamintojų, platintojų ir vartotojų santykiai.

1.3. Kai kurie šių naujų modelių, pavyzdžiui, funkcionalumo ekonomika, dalijimosi ekonomika arba atsakingas finansavimas ne tik teikia ekonominę grąžą, jais siekiama (arba taip teigiama) spręsti kitus uždavinius, kurie yra labai svarbūs žmonėms ir planetai ir kurie yra esminiai siekiant tvaraus vystymosi, pavyzdžiui:

— socialinis teisingumas;

— dalyvaujamas valdymas;

— gamtos turtų išsaugojimas.

1.4. Remdama šias inovacijas Europos Sąjunga (ES) turi galimybę tapti novatoriškų verslo modelių, kurių pagalba ekonominio klestėjimo, kokybiškos socialinės apsaugos ir ekologinio tvarumo sąvokos tampa neatsiejamomis ir sukuria „Europos prekių ženklą“, lydere. Todėl ES turi siekti plataus užmojo tikslų šiuo klausimu.

1.5. Dėl to šioje nuomonėje pateikiama **10 rekomendacijų**:

1.5.1. **ES užtikrinti geresnį darbo tvarios ekonomikos srityje koordinavimą sukuriant nuolatinę naujosios tvarios ekonomikos struktūrą.** Ši struktūra būtų įgaliota vertinti ir informuoti, kad būtų galima stebėti naujų verslo modelių, turinčių tvarios plėtros potencialą, vystymą ir įgyvendinti šiame dokumente pateikiamas rekomendacijas. Tokia priemonė paskatintų įvairių suinteresuotųjų subjektų dialogą Europos lygmeniu. EESRK galėtų prisidėti prie šių pastangų Komitete įsteigdamas naujosios ekonomikos observatoriją, kaip jau rekomenduota ankstesnėse nuomonėse.

1.5.2. Europos Sąjungoje viešosios valdžios institucijos turėtų remti mokslinius tyrimus, visų pirma atsakingus mokslinius tyrimus ir inovacijas ⁽¹⁾, kad būtų galima:

- geriau suprasti faktinių naujų verslo modelių poveikį tvarumui per visą gyvavimo ciklą ir toliau tirti kliūtis, trukdančias naujiems verslo modeliams vystyti;
- sukurti rodiklius, pagal kuriuos būtų galima stebėti šiuos naujus verslo modelius ir didinti jų matomumą.

1.5.3. Būtina užtikrinti, kad nauji modeliai iš tiesų atitinka tvarumo kriterijus. Prisidengdami naujos tvarios ekonomikos idėjomis, kai kurie suinteresuotieji subjektai plėtoja verslo modelius, kurie nebūtinai yra tvarūs visais aspektais. Komisija turi atsižvelgti ne tik į galimybes, bet ir į galimą riziką ir nukrypimus nuo tam tikrų naujų verslo modelių, ypač socialinių klausimų, darbo reglamentavimo ir nesąžiningos mokesčių konkurencijos požiūriu.

1.5.4. ES turi skatinti ir remti švietimą, mokymą ir informavimą siekiant gerinti visų suinteresuotųjų subjektų žinias apie naujus tvarius verslo modelius ir tvaraus finansavimo vaidmenį. Reikia atkreipti dėmesį į tvarumo problemų ir ekonominio pelningumo suderinamumą ir galimą įtampą bei kompromisus.

1.5.5. Komisija turėtų išanalizuoti ir papildyti privačias iniciatyvas (jų nepakeičiant), kuriomis siekiama keistis gerąja praktika ir patirtimi tarp inovacijų kūrėjų pasitelkiant tinklus, interneto platformas, rengiant konferencijas ir t. t. EESRK jau remia tokias iniciatyvas kartu su Europos Komisija valdydamas naują žiedinės ekonomikos platformą.

1.5.6. ES viešosios valdžios institucijos turi užtikrinti, kad tikrai tvarių naujų verslo modelių kūrėjams būtų suteikiamos galimybės gauti finansavimą pirmaisiais vystymosi etapais ir vėliau. Reikia parengti priemones ir apibrėžtis, kad šiems kūrėjams būtų teikiama pirmenybė naudotis viešojo finansavimo mechanizmais ir (arba) sudarytos palankesnės sąlygos gauti socialiai atsakingų investuotojų finansavimą.

1.5.7. Europos Komisija galėtų paskatinti eksperimentuoti su naujais modeliais, pasitelkdama tvariems modeliams skirtą inovacijų finansavimo fondą, kuris būtų atviras viešojo ir privačiojo sektorių partnerystei. Atsižvelgdamas į tai EESRK rekomenduoja pradėti įgyvendinti bandomuosius projektus, kurie gali duoti bendros naudos ir integruoti naujosios ekonomikos tinklus.

1.5.8. ES viešosios valdžios institucijos privalo integruoti šių naujų verslo modelių kūrėjus į esamą ES sektorių politiką, kad jie taptų matomesni ir būtų sukurtas šių modelių taikymui naudingas „svertas poveikis“. Tokiu būdu šiuo metu rengiant judumo dokumentų rinkinį būtų naudinga paremti naujuosius susitarimų pavežti arba dalijimosi automobiliais modelius, kad būtų galima jais papildyti viešojo transporto pasiūlą.

1.5.9. Apskritai ES turi sukurti politinę, apmokestinimo ir reglamentavimo aplinką, kurioje būtų galima šiuos naujus tvarius modelius pritaikyti plačiu mastu, o taip pat:

- šią temą nagrinėti politiniu lygmeniu ir sukurti aiškią viziją, pagal kurią tvarumas būtų laikomas ES socialinio ir ekonominio modelio modernizavimo pagrindu;
- skatinti į verslo logiką integruoti išorinius socialinius ir aplinkos apsaugos aspektus ir stengtis valstybių narių mokesčiuose pereiti prie ekologinių mokesčių. Kol šie išorės veiksniai nebus įtraukti į kainą, mūsų ekonomikoje toliau dominuos linijinės ekonomikos prekės ir paslaugos;
- sukurti reguliavimo sistemą, kuri skatintų tvarų vartojimą ir gamybą, didinant esamų ir besiformuojančių sektorių skaidrumą ir atsakomybę, kad visoje vertės grandinėje būtų atsižvelgta į socialinį poveikį ir poveikį aplinkai.

1.5.10. Reikia iš naujo apvarstyti finansų sektoriaus veikimą, kad šis sektorius taptų tvariu, ir iš naujo apibrėžti rizikos sąvoką, siekiant į ją įtraukti ilgalaikius makro ir mikro lygmens uždavinius aplinkos, socialiniu ir valdymo požiūriu. Visi finansinės vertės grandinės dalyviai (vartotojai, bankai, investuotojai, reguliavimo institucijos, Vyriausybės) turi dalyvauti šioje pertvarkoje. Tokiu būdu bus galima rezultatus investicijų ir paskolų srityje geriau suderinti

⁽¹⁾ Pavyzdžiui, įgyvendinant devintąją bendrąją programą (BP 9) 2021–2027 m. laikotarpiu.

su atsakingų vartotojų lūkesčiais. EESRK siūlo įsteigti platformą („centrą“), kuri vartotojams teiktų objektyvią informaciją, padėsiančią susiorientuoti šioje srityje.

2. Bendrosios pastabos: būtina remti inovacijų kūrėjus, kurie siūlo naujus tvarius verslo modelius Europoje.

2.1. **Mūsų verslo modelio tvarumas** – t. y. jo gebėjimas patenkinti dabartinių kartų poreikius nepakenkiant ateities kartų gebėjimui patenkinti jų poreikius – yra vis dažniau aptariama tema ⁽²⁾.

2.2. Kai kuriose šalyse toliau tebesitęsiantis masinis nedarbas ekonomikos požiūriu atspindi sunkumus, su kuriais susidūrė tam tikros gyventojų kategorijos, norėdamos gauti prieigą prie sparčiai kintančios darbo rinkos. Mažėjant perkamajai galiai ir esant lėtam ekonomikos augimui kai kuriose išsivysčiusiose šalyse kyla klausimas dėl tolesnių mūsų verslo modelio tikslų.

2.3. **Visuomenės požiūriu**, didėjant nelygybei, kyla klausimas dėl teisingo išteklių (ekonominių ir gamtos) paskirstymo ir padalijimo. Kadangi dalis visuomenės negali naudotis ekonomikos augimo teikiamomis gėrybėmis, privalome persvarstyti savo **valdymo metodus**, siekdami sukurti **verslo modelį, kuris būtų įtraukesnis ir labiau pagrįstas dalyvavimu**.

2.4. **Aplinkos požiūriu** klimato kaitos keliama rizika verčia persvarstyti mūsų priklausomybę nuo daugiau CO₂ išmetančio kuro. Dėl mūsų gamybos ir vartojimo sistemų linijškumo gamtos ištekliai pereikvojami, todėl mažėja biologinė įvairovė. Dėl mūsų ekonominės veiklos susidaranti tarša daro poveikį aplinkai ir piliečių gerovei.

2.5. **Šiomis aplinkybėmis dabartinis verslo modelis konkuruoja su daugybe atsirandančių novatoriškų „naujųjų verslo modelių“.**

2.5.1. Šie nauji modeliai, kurie gali remtis naujomis technologijomis, visų pirma skaitmeninėmis, keičia ryšius tarp gamintojų, platintojų ir vartotojų, kurie kartais tampa gaminančiais vartotojais (angl. „prosumers“). Jie reformuoja tam tikras tradicines sąvokas, pavyzdžiui, samdomųjų darbuotojų, pasiūlydami lankstesnes darbo formas ir darbo pasidalijimą. Nors šie modeliai laikomi „naujais“, jais iš tikrųjų galima atnaujinti senąją praktiką.

2.5.2. Šioje nuomonėje nagrinėjami visi nauji verslo modeliai, kuriais siekiama (**arba taip teigiama**) ne tik užtikrinti ekonominę grąžą, bet ir spręsti kitus pagrindinius tvaraus vystymosi uždavinius, tai yra:

- užtikrinti **socialinį teisingumą** (pagarbą žmogaus orumui, galimybių naudotis prekėmis ir paslaugomis didinimą, teisingą išteklių paskirstymą, teisingas kainas, solidarumą);
- siekti **dalyvavimo pagrįsto valdymo metodo** (didesnio samdomųjų darbuotojų ir vartotojų dalyvavimo įmonės veikloje ir strategijoje, labiau su tikraisiais gyventojų poreikiais ir teritorijų realijomis susieto gamybos ir vartojimo būdo);
- **išsaugoti išteklius ir gamtos turtus** (atsiejant išteklių naudojimą ir ekonominį klestėjimą, integruojant neigiamą išorinį poveikį aplinkai).

2.5.3. Novatoriški verslininkai, siūlantys **naujus verslo modelius**, kurie turėtų būti tvaresni, prisidengia **įvairiomis sąvokomis**, pavyzdžiui, žiedine ekonomika, funkcionalumo ekonomika, dalijimosi ekonomika, ekonomika bendrosios gerovės kūrimui, atsakingu finansavimu. Jie praturtina jau struktūruotą socialinės ekonomikos (SE) ekosistemą, pagal kurią didžiausias dėmesys skiriamas valdymo klausimams ir socialinei bei ekologinei naudai. SE negalima laikyti „nauju“ ir „tvariu“ verslo modeliu, bet veikiant šiems inovacijų kūrėjams ji atsinaujina. **Nors šiais naujais modeliais ne visada siekiama tokių pačių tikslų** (vieni jų daugiausia dėmesio skiria aplinkos aspektams, kiti – socialiniams klausimams), **jais norima sukurti įvairią vertę** (ekonominę, socialinę, aplinkos), todėl jie neturėtų būti svarstomi izoliuotai.

2.6. ES **būtina pasinaudoti proga tapti tvaraus verslo modelio lydere. Europos verslo modeliui reikia toliau tobulėti**, kad į jį būtų įtraukti ilgalaikiai uždaviniai, o verslo klestėjimo ir tvarumo sąvokos taptų neatskiriamai susietos.

⁽²⁾ SC/047: „Perėjimas prie tvaresnės Europos ateities. Strategija iki 2050 m.“ (šiuo metu rengiama nuomonė) (Žr. šio Oficialiojo leidinio p. 44).

2.6.1. **Europos vartotojai vis daugiau informuojami apie jų vartojimo socialinį ir aplinkosauginį poveikį.** Atsiradęs **gaminančio vartotojo vaidmuo**, visų pirma atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje, taip pat padeda vertės grandinėje modeliuoti naujus ryšius bei ryšius tarp gamintojų, platintojų ir vartotojų. **Tą patį galima pasakyti ir apie ekonominės veiklos vykdytojus. Finansų sektoriuje, pavyzdžiui, rizikos sąvoka yra išplečiama ir apima ne tik finansinius kriterijus, ypač atliekant turto vertinimą.** Pavyzdžiui, keli turto valdytojai bando paskatinti dinamiką, ragindami įmones priimti – be teisės aktuose nustatytų prievolių – tam tikrą socialinę atsakomybę bei atsakomybę už aplinką. Ši dinamika, kol kas dar labai menkai išvystyta, turėtų būti tęsiama ir stiprinama remiantis tikra atsakomybe⁽³⁾. Tvaraus finansavimo plėtojimas yra geriausias būdas pertvarkyti Europos finansų sistemą pereinant nuo trumpalaikio stabilizavimo logikos prie ilgalaikio poveikio logikos.

2.6.2. Tapusi šios naujosios ekonomikos lydere, Europa gali gauti daug naudos.

2.6.3. **ES, pasinaudodama šiais naujais modeliais, gali rasti konkrečių problemų sprendimų.** Dalijimasis automobiliu, tapęs viena iš naujų transporto rūšių, gali paskatinti įtraukesnį ir ekologiškesnį judumą. Verslo modeliais, kuriais siekiama į darbo rinką sugrąžinti sunkumų patiriančius asmenis, prisidedama prie geresnių galimybių daliai gyventojų patekti į darbo rinką.

2.6.4. **ES požiūriu, verslo modelio tvarumas gali tapti ir diferencijavimo siekiant paženklinti Europos „prekių ženklų“ veiksmu.**

2.6.5. **ES turi priemonių išugdyti šių sričių „Europos čempionus“.** Tam tikroms įmonėms ekonominės grąžos ir tvarumo kriterijų derinimas jų modelyje tampa – arba jau yra – tikru lyginamuoju pranašumu užkariaujant naujas rinkas.

2.6.6. **Tvarumo sąvoką įtraukdama į savo ekonomikos modernizavimo projekto ir politinių interesų esmę,** ES gali vėl sutelkti savo valstybės nares ties bendru projektu, po patirto šoko dėl „Brexit“, ir svarbiausiame Europos projekte vėl didžiausią dėmesį skirti žmonėms.

3. **Nors atsirandantys nauji modeliai, žadantys siekti tvarumo, sudaro tikrų galimybių ES, apie šį „derlių“ dar reikia gerai išsiaiškinti ir jį įvertinti, kad būtų galima nustatyti ir paskatinti šių permainų organizatorius.**

3.1. Funkcionalumo ekonomikoje, pavyzdžiui, turto pardavimo sąvoka pakeičiama naudojimosi turtu pardavimo sąvoka. Individualus vartotojas perka nebe transporto priemonę, o judumo paslaugą per paslaugų teikėją. Tvarumo požiūriu perėjimas nuo nuosavybės prie panaudos *a priori* leidžia: paskatinti tiekėjus optimizuoti gaminių priežiūrą, ilginti jų naudojimo trukmę ar net imtis jų ekologinio projektavimo bei perdirbimo; sutelkti keletą vartotojų, besinaudojančių tuo pačiu gaminiu, ir taip skatinti jau pagamintų, bet kartais nepakankamai naudojamų prekių naudojimą; siūlyti mažesnę kainą už galimybę naudotis gaminiu nei jį įsigyti.

3.2. **Dalijimosi ekonomika** yra koncepcija, kurios apibrėžtis dar neįtvirtinta⁽⁴⁾. Paprastai ji taikoma verslininkams, kuriantiems skaitmenines platformas, kuriose privatūs asmenys gali keistis prekėmis arba paslaugomis: sudaryti susitarimus pavežti, vieni kitiems nuomotuoti turtą, įsigyti naudotas prekes, skolinti, dovanoti ir pan. Bet ši apibrėžtis plačiai svarstoma, kartais jai priskiriamos skaitmeninėmis platformomis negrindžiamos privačių asmenų tarpusavio mainų sistemos, kartais – įmonės, nuomojančios joms nuosavybės teise priklausančią turtą, kartais nepriskiriamos jokios pelno siekiančių įmonių iškeltos iniciatyvos.

3.3. **Žiedinė ekonomika** kaip tokia buvo sukurta kaip kontrastas linijiniam modeliui⁽⁵⁾. Ji grindžiama „teigiamais vertės ciklais“, t. y. gamybos cikle pakartotinai naudojant besibaigiančio ciklo prekes arba medžiagas. Idealiame žiediniame modelyje gaminiai projektuojami ekologiškai, pagaminami panaudojant atsinaujinančius arba perdirbtus išteklius arba kitų sektorių atliekas, panaudojami pakartotinai, suremontuojami, patobulinami ir, galiausiai, perdirbami. Žiedinės ekonomikos pranašumai tokie: mažesnė rizika, mažesnės sąnaudos, papildoma nauda, vartotojų lojalumas ir darbuotojų motyvacija.

3.4. **Ne visi nauji verslo modeliai yra tvarūs ir atitinka tris pirmiau paminėtas sąvokas.** Tačiau šios sąvokos vis dėlto leidžia atkreipti dėmesį į tai, kad **tam tikros koncepcijos**, naudojamos apibūdinant naujus verslo modelius, yra neaiškios, pavyzdžiui, diskusijos dėl dalijimosi ekonomikos profilio ar dėl jos sąsajų su dalijimosi ekonomika. Kai kurios sąvokos gali persipinti, pavyzdžiui, funkcionalumo ekonomika ir dalijimosi ekonomika gali būti laikomos žiedinės ekonomikos dalimis.

⁽³⁾ Žr. OL C 21, 2011 1 21, p. 33, kur išsamiai paaiškinamas „socialinė atsakomybė grindžiamų finansinių produktų“ kūrimas.

⁽⁴⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 36.

⁽⁵⁾ OL C 264, 2016 7 20, p. 98.

3.5. Taip pat reikia pabrėžti, **kad šiuos naujus verslo modelius plėtoja labai įvairūs verslininkai**: atsinaujinančios didžiosios įmonės ir eksponentinio augimo siekiantys startuoliai, socialinės iniciatyvos, kurios gali tapti SE dalimi, savanorių asociacijos ir pilietinės iniciatyvos.

3.6. Be to, nors kai kurie verslininkai siekia ir ekonominės naudos, ir kartu įveikti aplinkosaugos, socialinius ar valdymo iššūkius, tvarumui skirdami didžiausią dėmesį savo projektuose ir vertindami savo poveikį norėdami, kad rezultatai gerėtų, kiti nepritaria šiai tvarumo „intencijai“. Jiems svarbiausia – pelnas ir jie mano, kad jų verslo modelis turi teigiamą išorinį poveikį visai visuomenei, ir nereiki jo matuoti ar didinti.

3.7. Šiais naujais modeliais nebūtinai siekiama tvarumo visais atžvilgiais. **Žiedinė ekonomika grindžiamus modelius plėtojančios įmonės, pvz., siekia savo projektais pirmiausia spręsti aplinkos klausimus ir sutaupyti kuo daugiau išteklių.** Tačiau siekiant užtikrinti, kad sistema taip pat yra socialiai tvari, žiedinės ekonomikos galimybė turi išlikti įperkama ir prieinama vartotojui. Pvz., nors sukurti gamybos ciklai gali būti vietiniai, – juose pirmenybė teikiama vietiniams ištekliams ir vietinėms darbo vietoms – nereikia atmesti galimybių, kad ištekliai, naudojami kaip perdirbtos žaliavos, nukeliaus ilgus atstumus. **Dalijimosi ekonomika, priešingai, gali būti siekiama pirmiausia išplėsti naudotojų galimybes naudotis tam tikru turtu, nenustatant su aplinka susijusių reikalavimų.**

3.8. **Taip pat būtina nepamiršti, kad tikrasis naujų vadinamųjų tvarių verslo modelių poveikis yra abejotinas.** Taigi, dalijimosi ekonomikos platformų nauda aplinkai vis dar yra aptarinėjama. Platformų, kuriose privatūs asmenys gali pasinaudoti kitų privačių asmenų turtu, užuot patiems pirkus naują gaminį, ekologinis rezultatas dažnai yra sudėtingesnis, nei atrodo iš pirmo žvilgsnio⁽⁶⁾. Pavyzdžiui, susitarimais pavežti ilgą atstumą dažnai sudaroma tiesioginė konkurencija geležinkelių eismui, o ne individualiam lengvojo automobilio naudojimui. Antra vertus, privatūs asmenys, perkantys prekes iš kitų privačių asmenų, tai daro ne tam, kad pirtų mažiau naujų gaminių, o tam, kad padidintų savo vartojimą. Apskritai, **perėjimas nuo nuosavybės prie naudojimo nėra pakankama priemonė siekiant sumažinti vartojimo aplinkosauginį pėdsaką ir vartotojų išlaidas.** Todėl įmonės, siūlančios išmaniųjų telefonų nuomos, o ne pardavimo paslaugas, yra linkusios savo klientams siūlyti paspartintą gaminių atnaujinimą ir nebūtinai sukuria perdirbimo ar pakartotinio panaudojimo sistemą.

3.9. Galiausiai pažymėsime, kad dalijimosi ekonomikoje keliama svarbūs monopolizavimo, duomenų apsaugos, darbo teisės, sandorių apmokestinimo arba konkurencijos su tradiciniais verslo modeliais klausimai, panašiai kaip platformose vyksta diskusijos dėl privačių asmenų apgyvendinimo.

3.10. **Nors viešosios institucijos privalo remti verslininkus, kurie inovacijas diegia vadovaudamiesi šiomis koncepcijomis, jos privalo kritiškai vertinti jų ketinimus ir realų poveikį** bei suvokti, kad šie verslininkai yra skirtingi, o jų koncepcijos – neapibrėžtos.

4. **Šioje paskutinėje nuomonės dalyje sudaromas sąrašas svarbių svertų, kurie padėtų ES paskatinti pradėti naudotis šiais naujais modeliais ir jų tvarumu.**

4.1. Pirmą, būtina apžvelgti iniciatyvas, kurių jau imtasi Europos lygmeniu siekiant prisidėti prie šių naujų verslo modelių. **Šis klausimas iš tiesų jau sulaukė politikos formuotojų dėmesio tiek valstybių narių, tiek Sąjungos lygmenimis.** Jie pradeda stebėti šių naujų modelių plėtrą, kelti klausimus dėl realaus jų indėlio į darnų vystymąsi ir svarstyti viešųjų veiksmų priemones, kuriomis būtų galima paremti didžiausią poveikį turinčius modelius.

4.1.1. **Europos Komisija** šiuo metu vykdo keletą projektų pagal savo komunikatą dėl išmanios, novatoriškos ir tvarios pramonės, pagal kurį planuojama priimti bendrą pramonės konkurencingumo strategiją, aktyviai įtraukiant visus suinteresuotuosius subjektus ir įgalinant piliečius, t. y.:

- rengiamas žiedinės ekonomikos teisės aktų rinkinys⁽⁷⁾, apimantis pasiūlymus persvarstyti atliekų srities teisės aktus ir išsamų žiedinės ekonomikos veiksmų planą, kuriame nurodytos iki 2018 m. įgyvendintinos priemonės;
- kuriama Europos suinteresuotųjų subjektų žiedinės ekonomikos platforma, kurioje bus skatinama keistis gerąja patirtimi, didinti jos matomumą ir padėti jungtis į tinklą;

⁽⁶⁾ IDDDI (Darnaus vystymosi ir tarptautinių santykių institutas), „Dalijimosi ekonomika, uždaviniai ir galimybės pereinant prie ekologiškumo“.

⁽⁷⁾ http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm.

- rengiama Europos dalijimosi ekonomikos reglamentavimo darbotvarkė⁽⁸⁾ ir internetinės platformos⁽⁹⁾;
- atlikti tyrimai dalijimosi ekonomikos tvarumo ir pramoninės ekologijos klausimais;
- rengiamos savanoriškos gairės dėl konkursų vykdant viešųjų pirkimų procedūras;
- aukšto lygio ekspertų grupė tvarių finansų klausimais 2017 m. rengia rekomendacijas, kad tvarusis finansavimas būtų aiškiai įtrauktas į Europos Sąjungos strategiją ir į kapitalo rinkų sąjungą.

4.1.2. EESRK yra priėmus įvairių nuomonių funkcionalumo ekonomikos⁽¹⁰⁾, dalijimosi ekonomikos ar jai artimos dalijimosi ekonomikos koncepcijos⁽¹¹⁾, žiedinės ekonomikos⁽¹²⁾, inovacijų kaip naujų verslo modelių skatinimo priemonės⁽¹³⁾ ir bendrosios gerovės ekonomikos⁽¹⁴⁾ klausimais. Šiose nuomonėse pabrėžiama:

- šių naujų modelių tvarumo potencialas ir poreikis geriau išnagrinėti tikrąjį jų poveikį;
- būtinybė pirmenybę teikti įmonėms, iš tikrųjų diegiančioms teritorinius, bendradarbiavimo, ekologinius ir socialinius modelius.

4.2. Šiose nuomonėse išdėstyti pasiūlymai dėl veiksmų, kurių turi imtis viešosios institucijos, kad paremtų naujus ir tvarius verslo modelius diegiančių įmonių plėtrą. Toliau pateiksime šių veiksmų gairių sąrašą ir išdėstysime kitas mintis, iškilusias per klausymus, įvykusius rengiant šią nuomonę.

4.2.1. Visų pirma, būtina sukurti **nuolatinę struktūrą naujiems verslo modeliams**, turintiems tvarumo potencialą. Ši struktūra būtų atsakinga už jų vystymo stebėseną ir šioje nuomonėje pateiktų rekomendacijų įgyvendinimą. Šioje struktūroje turėtų dalyvauti Europos institucijos, visų pirma Komisija ir EESRK, o taip pat novatoriškų įmonių federacijos, profesinės sąjungos, asociacijos ir mokslo darbuotojai.

4.2.2. Be to, **Europos viešosios valdžios institucijos turi padėti labiau suprasti šiuos pokyčius ir padėti geriau juos stebėti.**

4.2.2.1. Šiuo tikslu Komisija turėtų labiau prisidėti prie mokslinių tyrimų, visų pirma prie atsakingų mokslinių tyrimų, siekiant **geriau suprasti realų atsirandančių naujų verslo modelių poveikį visuomenei ir aplinkai** bei jų plėtros trukdžius. Tai taip pat padėtų išaiškinti daugelį neaiškių sąvokų. Šis darbas turėtų būti vykdomas kartu su visais suinteresuotaisiais subjektais, dalyvaujančiais mokslinių tyrimų ir inovacijų procese, kad būtų galima remtis jų patirtimi.

4.2.2.2. ES lygmeniu, pasitelkiant Eurostatą, ir valstybėse narėse, padedant jų statistikos institucijoms, reikia **kurti rodiklius ir rinkti statistinius duomenis**, kuriais remiantis būtų galima stebėti šių modelių plėtrą ir **didinti jų matomumą**.

4.2.2.3. Vienas svarbiausių svertų, padedančių kurti naujus verslo modelius, yra **įvairių suinteresuotųjų subjektų švietimo ir mokymo skatinimas siekiant gerinti jų žinias apie šiuos modelius ir didinti jų matomumą**. Šiuo metu tvarus verslo modeliai sudaro tik mažytę ES ekonomikos dalį. Jie dažnai susiduria su nusistovėjusiais mechanizmais ir logika, taip pat žinių apie problemas stygiu. Todėl būtų naudinga tobulinti profesinį rengimą, skirtą:

- **viešuosius sprendimus priimančioms asmenims ir jų administracijoms**, siekiant parengti tokius konkursus, kurie skatintų įmones kurti naujus tvarius verslo modelius;

⁽⁸⁾ COM(2016) 356 final.

⁽⁹⁾ COM(2016) 288 final.

⁽¹⁰⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 1.

⁽¹¹⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 33; OL C 303, 2016 8 19, p. 36; OL C 177, 2014 6 11, p. 1.

⁽¹²⁾ OL C 264, 2016 7 20, p. 98 ir OL C 230, 2015 7 14, p. 91.

⁽¹³⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 28.

⁽¹⁴⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 26.

- **novatoriškoms įmonėms**, skatinant inkubatorius organizuoti mokymus tvarumo tema, pavyzdžiui, apie pakartotinių produktų naudojimą;
- **visoms įmonėms, ypač MVĮ**, siekiant padidinti jų informuotumą apie novatoriškus ir tvarius verslo modelius;
- **samdomiems darbininkams ir darbuotojams, dirbantiems besikeičiančios veiklos ar pertvarkomuose sektoriuose**, siekiant padėti jiems įgyti gebėjimų, kurių reikia dėl naujų verslo modelių ir tvarumo uždavinių;
- **piliečiams ir vartotojams** taikant programą, kuria siekiama geriau juos informuoti apie šiuos naujus verslo modelius ir jų produktus.

4.2.3. Be stebėsenos ir geresnio šių modelių supratimo turime pasinaudoti ir kitais svertais:

4.2.3.1. nepaprastai svarbu per interneto platformas ir tinklus **skatinti inovacijų kūrėjų ir mokslinių tyrimų bendruomenės keitimąsi gerąja praktika ir patirtimi**. Dėl tam tikrų naujų verslo modelių jau imtasi privačių iniciatyvų. Komisija turėtų išnagrinėti, kaip jas paremti ir papildyti (jų nepakeičiant) ir prie jų prisidėti, kad būtų galima geriau identifikuoti šias inovacijas ir bendrauti su inovacijų kūrėjais. Su kitais verslo modeliais susijusios iniciatyvos sunkiai įgyvendinamos dėl žmogiškųjų ir finansinių išteklių trūkumo. Todėl Komisija joms turėtų skirti didesnę paramą ir pati aktyviau dalyvauti.

4.2.3.2. Viena iš užduočių šiems tinklams taip pat turėtų būti sudaryti **palankesnes sąlygas inovacijų kūrėjams naudotis Europos paramos mechanizmais, į kuriuos jie turi teisę**. Naujus tvarius verslo modelius kuriančios įmonės labai dažnai yra MVĮ, kurios skundžiasi, kad sunku suprasti sudėtingas ES procedūras.

4.2.3.3. Komisija gali **sudaryti palankesnes sąlygas gauti finansavimą tvariems verslo modeliams organizuodama inovacijoms skirtus konkursus**. Ji taip pat turėtų užtikrinti, kad viešųjų pirkimų taisyklės nesudaro neproporcingų kliūčių naujų tvarių verslo modelių kūrėjams, ir apsvarstyti galimybę taikyti nukrypti leidžiančią nuostatą, skirtą juos apsaugoti nuo konkurencijos, kurią jiems neįmanoma įveikti. Be to, tradiciniai inovacijų finansuotojai – tiek viešojo, tiek privatačio sektorių atstovai – mažai žino apie šiuos naujus modelius, todėl yra nelinkę juos paremti ir dėl to neįvertina jų socialinės ir aplinkosauginės naudos. Europos Komisija turi geriau išnagrinėti sunkumus, patiriamus siekiant gauti naujų tvarių verslo modelių finansavimą, ir pateikti rekomendacijų, kaip juos įveikti. Be to, ji galėtų apsvarstyti atsirandančios alternatyvios valiutos (virtualios, visuomeninės) galimybes ir galimą jos vaidmenį siekiant remti šiuos modelius.

4.2.3.4. **Tam, kad galėtų vystytis, nauji tvarūs verslo modeliai turi būti bandomi**. Tam tikrais atvejais – kaip antai judumo ar pramonės ekologijos srityse – šie eksperimentai turi būti vykdomi bendradarbiaujant su viešosiomis institucijomis. Europos Komisija gali paskatinti eksperimentuoti su naujais modeliais, pasitelkdama tvariems modeliams skirtą inovacijų finansavimo fondą, kuris būtų atviras viešojo ir privatačio sektorių partnerystei. Visų pirma Komisija turėtų užtikrinti, kad šie bandymai būtų skirti kaimo ir priemiesčių vietovėms, o ne tik didiesiems miestams.

4.2.3.5. Grįžtamoji informacija apie patirtį turi leisti nustatyti **naujus poreikius standartų srityje ir tai, kokie standartai ir reglamentai neleidžia atsirasti tam tikriems novatoriškiems ir tvariems modeliams**. Jie turi būti suderinti su inovacijomis, panašiai, kaip vyksta naujų produktų ir paslaugų patvirtinimo procesai statybų sektoriuje. Daugumą šių naujų verslo modelių sukūrė MVĮ, bet jos vis dar neturi galimybių susidoroti su darbo krūviu, susidariusiu priėmus standartus.

4.2.3.6. **Naujus modelius įtraukti į ES sektorių politiką taip pat yra svarbi priemonė siekiant skatinti jų kūrimą**. Tokiu būdu naujosios platformos, kuriose privatūs asmenys mainosi prekėmis su funkcionalumo ekonomikos įmonėmis, turi būti laikomos atliekų susidarymo prevencijos veiksniais ir ES politikoje remiamos siekiant paskatinti žiedinę ekonomiką. Šiuo atveju reikėtų ne paskatinti naujas sektorių iniciatyvas ar reglamentavimą, o naujus verslo modelius įtraukti į naują pramonės strategiją⁽¹⁵⁾ ir į esamą sektorių politiką.

4.2.3.7. **Galiausiai Komisija turi ir toliau budriai stebėti galimus nukrypimus nuo tam tikrų naujų verslo modelių, ypač socialinių klausimų, darbo reglamentavimo ir nesąžiningos mokesčių konkurencijos atžvilgiu**. Dalijimosi ekonomikos srityje Europos Sąjunga turi toliau dėti pastangas stebėsenos ir suderinimo ES lygmeniu srityje.

⁽¹⁵⁾ COM(2017) 479 final.

4.2.4. Apskritai naujus tvarius verslo modelius bus įmanoma plėtoti tik tuo atveju, jei įmonės ir verslininkai bus įsitikinę, kad tai ES bus ekonominiu požiūriu prasminga 2030 ar 2050 m. Dėl šios priežasties **tvarumas turi būti laikomas universaliu ES tikslu. ES politinė, mokesčių ir reguliavimo sistema turi suteikti matomumo, kad galėtų orientuoti viešųjų institucijų, ekonominės veiklos vykdytojų ir pilietinės visuomenės veiksmus.** Atsižvelgiant į tai, šioje nuomonėje rekomenduojama:

- **šią temą aptarti politiniu lygmeniu, tvarumą laikant horizontaliuoju kriterijumi, kuriuo vadovaujantis galima modernizuoti Europos ekonomiką.** Reikia orientuoti ES politiką atsižvelgiant į tvarumo kriterijus ir juos įtraukti į teisėkūrą. Todėl kiekvienam naujam reglamentui galėtų būti atliekamas griežtesnis tvarumo reikalavimų tikrinimas. Politiniu lygmeniu ES turi parengti ryžtingą pranešimą, kuriame būtų parodyta jos parama tvariam vystymuisi ir ES kaip lyderės vaidmuo. Tai galima padaryti perkeliant darnaus vystymosi tikslus į naująją ES 2030 m. strategiją, patvirtinant glaustą ES efektyvumo ir ne vien tik BVP rodiklių sąrašą, įtraukiant juos į Europos semestrą;
- **įtraukiant visuomenės ir aplinkos išorinius aspektus į ekonominę logiką, skatinant valstybės nares geriau inkorporuoti ekologinius mokesčius⁽¹⁶⁾ ir sustabdyti aplinkai žalą darančias subsidijas.** Anglies dioksido kainos signalas turi būti sustiprintas Europos lygmeniu, visų pirma reformuojant ATLPS ar imantis papildomų priemonių nacionaliniu lygmeniu energetikos sektoriuje, kuriam tenka 60 % viso išmetamo CO₂ kiekio. Tokios integracijos sąlygomis tvarūs produktai ir technologijos – kuriais siekiama sumažinti tokius išorės aspektus ir kuriuos gaminti kartais būna brangiau – taptų konkurencingesni;
- **sukurti reglamentavimo aplinką, palankią tvariam vartojimui ir gamybai** (parengti ekologinio projektavimo standartus, pailginti turto naudojimo laiką, sukurti energetinius ženklus, nustatyti atliekų susidarymo prevencijos, taršos mažinimo tikslus, energijos vartojimo efektyvumo pastatuose standartus ir pan.). Pavyzdžiui, dabartinių ekologinio projektavimo teisės aktų aprėptis yra nepakankamai plati⁽¹⁷⁾. Standartai turėtų būti pritaikyti prie konkrečių MVĮ aplinkybių („poveikio MVĮ tyrimas“).

4.2.4.1. **Galiausiai, dar kartą apsvarstyti finansų sektoriaus veikimo būdą siekiant šio sektoriaus tvarumo ir aiškiai įtraukti socialinius ir aplinkosauginius uždavinius renkantis investicijas ir apibrėžiant rizikos sąvoką** rizikos ribojimo bei mokymo taisyklėse. Šį procesą jau yra pradėję socialiai atsakingi investuotojai ir kai kurios didžiosios įmonės, strateginius ir veiklos sprendimus priimančios pagal integruoto mąstymo koncepciją⁽¹⁸⁾. Šis svarstymas praktiškai taip pat galėtų lemti:

- mažesnę greitų rezultatų vaikymąsi, pavyzdžiui, skatinant santaupų turinčius asmenis įsigyti ilgalaikio turto;
- paramą atvirojo kodo programinės įrangos ir sprendimų diegimui finansų sektoriuje siekiant skatinti konkurenciją;
- skatinimą suderinti „FinTech“ kriterijus ir tvarumo kriterijus;
- geresnę ataskaitų tvarumo klausimais teikimą (parama reitingavimui ir sertifikavimui aplinkosaugos srityje) įmonėms ir finansų įstaigoms (žr. *Taskforce on Climate Disclosure* rekomendacijas šia tema);
- tvarumo kriterijų įtraukimą į patikėtinio pareigą;
- būsimų Europos finansinių taisyklių tvarumo reikalavimų tikrinimą.

Bruselis, 2017 m. spalio 18 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽¹⁶⁾ OL C 226, 2014 7 16, p. 1.

⁽¹⁷⁾ 2016–2019 m. ekologinio projektavimo darbo programa.

⁽¹⁸⁾ Aukšto lygio ekspertų grupės darbą tvaraus finansavimo klausimais.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Bendro vartojimo ekonomikos apmokestinimas. Galimos mokesčių politikos analizė atsižvelgiant į bendro vartojimo ekonomikos augimą“

(tiriama nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Estijos prašymu)

(2018/C 081/09)

Pranešėjas: **Giuseppe GUERINI**

Bendrapranešėjis: **Krister ANDERSSON**

Konsultavimasis	Tiriama nuomonė (ES Tarybai pirmininkaujančios Estijos prašymu), 2017 3 17
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 19
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	168 / 0 / 1
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK mano, kad bendro vartojimo ekonomika, kurdama socialinę vertę skaitmeninės ekonomikos sąlygomis, Europos Sąjungos šalims gali sukurti naujų ekonomikos augimo ir vystymosi galimybių, nes ji leidžia sutelkti nepanaudotus išteklius ir paskatinti atskirus piliečius imtis iniciatyvos. EESRK aiškiai atskiria bendro vartojimo ekonomiką, skaitmeninę ekonomiką arba platformų ekonomiką, nes skiriasi jų taikymo sritis ir įtraukties bei bendradarbiavimo aspekto aprėptis.

1.2. Kadangi bendro vartojimo ekonomikos plėtrą skatina ir stiprina naujų informacinių ir ryšių technologijų sklaida, visų pirma skaitmeninės platformos ir plataus masto išmaniųjų telefonų naudojimas, EESRK mano, kad svarbu bendro vartojimo ekonomikos reiškinį įvertinti kompleksiskai ir nepriskirti jo vien tik skaitmeninės ekonomikos sričiai.

1.3. EESRK laikosi nuomonės, kad ES negali praleisti bendro vartojimo ekonomikos teikiamos galimybės nustatyti naują institucijų, įmonių, piliečių ir rinkų santykių sistemą. Vis dėlto, atsižvelgiant į itin sklandžią ir sparčią šio sektoriaus raidą, labai svarbu mokesčių reglamentavimo sistemas ir mokesčių režimus protingai ir lanksčiai pritaikyti prie naujų bendro vartojimo ekonomikos ir apskritai skaitmeninės ekonomikos aplinkybių.

1.4. EESRK nemano, kad būtina nustatyti naują specialią bendro vartojimo ekonomikos įmonių apmokestinimo tvarką. Tačiau, jo nuomone, itin svarbu aktyviau bendradarbiauti ir koordinuoti veiksmus tarp valstybių narių ir tarp skirtingose valstybėse narėse veikiančių įvairių administravimo institucijų, kad valdžios institucijos neatsilikytų nuo sparčios ir dinamiškos skaitmeninės ekonomikos bei bendro vartojimo ekonomikos raidos.

1.5. EESRK rekomenduoja bendro vartojimo ekonomikos apmokestinimo sistemoje laikytis neutralumo principo (t. y. ji neturi trukdyti rinkos vystymuisi) ir nustatyti tinkamas bei teisingas apmokestinimo priemones, skirtas įvairių rūšių įmonėms, veikiančioms bendro vartojimo ekonomikos sektoriuje arba vykdančioms tradicinių formų veiklą.

1.6. EESRK tikisi, kad greitai bus sukurta suderinta ir integruota europinė sistema, užtikrinanti, kad skirtingose valstybėse narėse skaitmeninės ekonomikos reiškiniui būtų taikomos bendros taisyklės, atsižvelgiant į natūralią skaitmeninių tinklų tendenciją veikti tarpvalstybiniu mastu. Todėl būtų žalinga kiekvienoje valstybėje narėje kurti skirtingas taisykles – būtinas tikras europinis požiūris.

1.7. EESRK ragina Europos institucijas dėti visas įmanomas pastangas siekiant už Europos ribų užmegzti tarptautinį bendradarbiavimą, kuriuo būtų siekiama nustatyti tam tikras pagrindines skaitmeninės ekonomikos taisykles, nes dabar skaitmeninių tinklų potencialas jau yra toks, kad jie gali teikti paslaugas ir prekiauti prekėmis visame pasaulyje, naudodamiesi vienoje planetos vietoje įsteigta skaitmenine platforma.

1.8. Be to, EESRK mano, kad prie naujų aplinkybių, kurios nuo ankstesnių, be kita ko, skiriasi naujų technologijų sukuriama galimybėmis, turėtų būti tinkamai priderintos šiuo metu galiojančios taisyklės ir principai, siekiant užtikrinti vienodas ir proporcingas sąlygas visiems tam tikros ekonominės veiklos vykdytojams, veikiantiems tiek tradicinėmis, tiek skaitmeninės ekonomikos sąlygomis.

1.9. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares bendradarbiauti siekiant priimti bendrą skaitmeninės ekonomikos teisinę sistemą, pagal kurią būtų galima koordinuoti ir suderinti mokesčių taisykles, taikomas šioms naujoms ekonomikos formoms.

1.10. Be to, kad būtų paprasčiau administruoti apmokestinimo sistemą ir visų pirma lengviau taikyti PVM, EESRK mano, kad vis labiau tarpvalstybinėje ir vis mažiau teritorinėje aplinkoje, kurioje vystosi skaitmeninė ekonomika ir bendro vartojimo ekonomika, galėtų būti naudinga išbandyti „nuolatinės virtualios organizacijos“ koncepciją.

1.11. EESRK taip pat mano, jog svarbu prisiminti, kad reikia ne tik tinkamos apmokestinimo sistemos, bet ir būtina apsaugoti bei ginti: i) vartotojų teises; ii) asmens privatumą ir asmens duomenų tvarkymo taisykles; iii) darbuotojus ir paslaugų teikėjus, tiek veikiančius pagal naujus verslo modelius, tiek dalyvaujančius bendradarbiavimo platformų veikloje.

2. Įžanga

2.1. Kaip matyti iš įvairių duomenų, bendro vartojimo ekonomika plečia savo apimtį ir sparčiai auga. Apskaičiuota, kad 2015 m. Europos Sąjungoje iš bendro vartojimo ekonomikos gauta apie 28 mlrd. EUR pajamų (vos metais anksčiau jos sudarė tik pusę šios sumos).

2.1.1. Nuo 2015 m. didelės pagrindinių platformų investicijos dar labiau padidino sektoriaus plėtrą: numatoma, kad ateityje bendro vartojimo ekonomikos apyvarta visoje ES bus nuo 160 iki 572 mlrd. EUR.

2.2. Kaip rodo šie skaičiai, bendro vartojimo ekonomika išplinta į vis daugiau ir daugiau sektorių, be to, ji turi potencialo kurti pridėtinę vertę ir darbo vietas įvairiais lygmenimis, taip pat Europos vartotojams užtikrinti veiksmingą paslaugų teikimą konkurencingomis kainomis.

2.3. Tačiau kartu bendro vartojimo ekonomikos sektorius kelia tam tikrų sunkumų Sąjungos teisės aktų leidėjams, kurie turi užtikrinti principus ir taisykles, skirtus nustatyti aiškią ir nuspėjamą teisinę sistemą⁽¹⁾. Vis dėlto, reguliavimo veiksmais neturi būti pakenkta dideliame šio sektoriaus inovacijų diegimo potencialui, kurį jis iki šiol rodo.

2.4. Terminas „bendro vartojimo ekonomika“ dažnai vartojamas kaip termino „dalijimosi ekonomika“ sinonimas: 2015 m. terminas „dalijimosi ekonomika“ kaip vienas iš naujų įrašų buvo įtrauktas į Oksfordo anglų kalbos žodyną, kuriame jis apibrėžiamas kaip „ekonominė sistema, kurioje privatūs asmenys nemokamai arba už mokestį bendrai naudojami turtu arba paslaugomis, paprastai susisiekdami internetu“.

2.5. Šioje nuomonėje bus vartojamas terminas „bendro vartojimo ekonomika“, kurį savo 2016 m. birželio 2 d. komunikate Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos bendro vartojimo ekonomikos darbotvarkė“ patvirtino Europos Komisija.

2.6. Konkrečiau kalbant, „bendro vartojimo ekonomika“ reiškia verslo modelius, kai veikla vykdoma per bendradarbiavimo platformas, sudarančias sąlygas laikinai naudotis prekėmis ar paslaugomis, kurias dažnai teikia privatūs asmenys.

⁽¹⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 36, 8.2.4 punktą.

2.6.1. Bendro vartojimo ekonomika apima tris subjektų grupes: i) paslaugų teikėjai, kurie dalijasi turtu, ištekliais, laiku ir (arba) įgūdžiais: tai gali būti privatus asmenys arba specialistai; ii) tokių paslaugų naudotojai; iii) tarpininkai, kurie per internetinę platformą (bendradarbiavimo platformą) leidžia paslaugų teikėjams susisiekti su galutiniais naudotojais. Bendro vartojimo ekonomikos sandoriai paprastai neapima nuosavybės teisių perdavimo ir gali būti atliekami siekiant pelno arba jo nesiekiant.

2.7. Konkrečiau kalbant, bendro vartojimo ekonomika atveria galimybę paprasčiau ir veiksmingiau nei anksčiau naudotis prekėmis ir paslaugomis per susisiektimo ir bendradarbiavimo platformas, todėl lengviau suderinti vartojimo paklausą su tiek specialistų, tiek ne specialistų tiekiamų prekių ir teikiamų paslaugų pasiūla.

2.8. Veiksmingų technologijų ir susisiektimo platformų naudojimas iš esmės pakeitė įvairius sektorius, kaip antai keleivių pervežimo trumpais ir ilgais atstumais, viešbučių ir namų ar patalpų nuomos, nes tokios platformos padeda itin veiksmingai ir sparčiai organizuoti paslaugas, atitinkančias pasiūlą ir paklausą.

2.8.1. Tokiomis aplinkybėmis įsitvirtino kai kurie dideli veiklos vykdytojai, kurių dauguma yra įsisteigę už Europos Sąjungos ribų, – tai aiškūs bendro vartojimo ekonomikos stiprėjimo pavyzdžiai. Tokie pavyzdžiai rodo, kad šis sektorius turi didelį augimo potencialą, tačiau kartu kelia problemų teisės aktų leidėjams teisiniu požiūriu apibrėžti apmokestinimo tvarką ir reglamentuoti darbo santykius ir darbuotojų socialinę apsaugą ir draudimą.

2.9. Be šių sektorių, vis dažniau į bendro vartojimo ekonomikos sferą patenka ir kiti sektoriai, pavyzdžiui, tam tikrų finansinių paslaugų, asmens priežiūros ir sveikatos priežiūros paslaugų. Artimiausioje ateityje prie jų prisijungs dar daugiau sektorių, todėl bendro vartojimo ekonomika taps dar svarbesnė: taigi akivaizdu, kad išsami diskusija dėl šios srities reglamentavimo ir mokesčių aspektų dabar yra ne tik naudinga, bet ir būtina.

3. Bendro vartojimo ekonomika ir nauji verslo modeliai

3.1. Vykstant vis platesnei informacinių ir ryšių technologijų bei vadinamojo daiktų interneto sklaidai, atsirado daug naujų technologijų įmonių. Šiandien jau esama daug įvairių verslo modelių, siejamų su skaitmeninės ir bendro vartojimo ekonomikos sektoriumi. Tokie modeliai tarpusavyje skiriasi pagal savo struktūrą ir įmonės dydį, taip pat pagal atitinkamų rinkų mastą, technologijų naudojimą ir organizacinį modelį. Apmokestinimo tvarkos požiūriu galima išskirti tris pagrindines grupes:

- labai didelių įmonių, kurios internetu vykdo skirtingas skaitmenines funkcijas ir kurios didžiąją dalį pajamų gauna iš surinktų duomenų prekybos bei valdymo ir reklamos, modelis (pvz., „Google“);
- paklausos bei pasiūlos valdymo ir derinimo platformų modelis, kuris grindžiamas vartotojams ir veiklos vykdytojams sudaromomis galimybėmis susisiekti naudojantis skaitmeninėmis platformomis kaip tarpininkavimo priemone ir pagal kurį iš sandorių uždirbamos pajamos tenka arba susisiektimo platformai, arba galutiniams paslaugų teikėjams (pvz., „Airbnb“, „Uber“);
- savitarpio mainų platformų modelis, pagal kurį teoriškai nevykdomi piniginiai ekonominiai sandoriai, tačiau naudotojai ir tiekėjai gali tarpusavyje keistis prekėmis ir paslaugomis.

3.2. Pagal didelių bendrosios internetinės paieškos platformų modelį platforma sudaro sąlygas apdoroti duomenis ir sukurti pridėtinę vertę, o tai vėliau galima priderinti prie konkrečių vartotojų poreikių ir parduoti.

3.3. Šiuo klausimu EESRK norėtų atkreipti dėmesį į specialią duomenų vertę – jie netgi yra apibūdinami kaip „nauja valiuta“⁽²⁾. Pridėtinė vertė yra apmokestinama PVM ir taikomas paskirties šalies principas. Vis dėlto gali būti sudėtinga įvertinti skirtinguose etapuose sukuriamos vertės dydį ir atitinkamai nustatyti mokesťines prievoles.

⁽²⁾ Daugiau informacijos pateikiama Pasaulio ekonomikos forumo straipsnyje <https://www.weforum.org/agenda/2015/08/is-data-the-new-currency/>

3.4. Atsižvelgiant į spartų naujų verslo modelių vystymąsi būtina atlikti bendrą vertės kūrimo ir mokestinių prievolių įvertinimą.

3.5. Kalbant apie platformas, kurios padeda suderinti paklausą ir pasiūlą („Uber“ tipo modelis), kyla svarbus preliminarus klausimas dėl galimybės nustatyti patekimo į rinką reikalavimus ir taisykles, kurie būtų taikomi bendro vartojimo ekonomikos sektoriuje veikiančioms skaitmeninėms platformoms ir – visų svarbiausia – paslaugų teikėjams, kurie naudojami tokiomis platformomis.

3.5.1. Patekimo į rinką reikalavimai gali apimti būtinybę gauti oficialų verslo vykdymo leidimą, turėti licenciją arba patenkinti būtiniausius kokybės reikalavimus (pvz., patalpų dydis arba transporto priemonės rūšis, draudimas ar užstato reikalavimas ir pan.). Dažnai gaunamos pajamos yra įvertinamos ir priskiriamos asmeniui ar ūkio subjektui, kuriam tenka prievolė mokėti įmonių pelno mokestį.

3.6. Paslaugų direktyvoje nurodoma, kad skirtingose valstybėse narėse nustatyti patekimo į rinką reikalavimai privalo būti pagrįsti ir proporcingi, atsižvelgiant į konkretų verslo modelį ir teikiamas inovatyvias paslaugas, neteikiant pirmenybės vienam iš verslo arba paslaugų vykdymo modelių (neutralumo principas).

3.7. EESRK sutinka su 2016 m. metinėje augimo apžvalgoje išdėstytu Komisijos teiginiu, kad dėl lankstesnio paslaugų rinkų, įskaitant bendro vartojimo ekonomiką, reguliavimo padidėtų našumas ir galėtų būti sudarytos palankesnės sąlygos patekti į rinką naujiems dalyviams, sumažinti paslaugų kainas ir užtikrinti vartotojams didesnę pasirinkimą.

3.8. Todėl tikimasi, kad bendro vartojimo ekonomikai taikomi patekimo į rinką reikalavimai, jeigu ir kai jie bus numatyti skirtingose nacionalinėse teisinėse sistemose, atitiks Paslaugų direktyvą ir užtikrins: i) vienodas sąlygas įvairiems ekonominės veiklos vykdytojams tuose sektoriuose, kuriuose tradicinės ir bendro vartojimo ekonomikos veiklos vykdytojai veikia tuo pačiu metu; (ii) aiškius ir paprastus reguliavimo reikalavimus, skatinančius inovacijų diegimo potencialą ir galimybes, kurias bendro vartojimo ekonomika gali atverti vis didesniai žmonių skaičiui.

4. Institucinė struktūra

4.1. Kadangi bendro vartojimo ekonomiką sudaro per skaitmenines platformas teikiamos internetinės paslaugos, šios ekonomikos sektoriai, bent jau iš dalies, peržengia teritoriškumo sąvokos, kuria apibūdinama tradicinė ekonominė veikla, ribas. Todėl svarbu taip pat ir bendro vartojimo ekonomikai sukurti tinkamą ir aiškią reguliavimo sistemą, atsižvelgiant į bendrą Europos Komisijos tikslą – apmokestinti pilną faktinę jo gavimo vietą.

4.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad teisinį tikrumą reikėtų užtikrinti taisyklėmis, pagal kurias įmonės, teikiančios ar skatinančios bendro vartojimo ekonomikos paslaugas, būtų laikomos įregistruotomis mokesčių tikslais Europoje. Šiuo klausimu, būtent atsižvelgiant į specialias skaitmeninių įmonių savybes, svarstoma galimybė parengti naują virtualios įmonės buveinės koncepciją, kuri apibrėžiama kaip „nuolatinė virtuali organizacija“. Tai įdomi formuluotė siekiant pašalinti problemas nustatyti tokio pobūdžio veiklos vykdytojo įsisteigimo vietą, tačiau šią koncepciją dar reikia artimiausioje ateityje plačiai apsvarstyti ir deramai iširti. Taip būtų galima nustatyti skaitmeninėje rinkoje veiklą vykdančio subjekto buveinės vietą Europos Sąjungoje, užtikrinant, kad sandorių ekonominė vertė būtų apmokestinama Europoje ir apskritai ten, kur sukuriamą vertę.

4.3. Bendro vartojimo ekonomika gali iš dalies palengvinti nacionalinių mokesčių administravimo institucijų darbą, nes mokėjimai per bendradarbiavimo platformas vykdomi skaitmeniniu būdu ir yra visiškai lengvai atsekami. Mokėjimų sistema gali būti suprojektuota taip, kad šio sektoriaus veiklos vykdytojams būtų lengviau įvykdyti savo mokestines prievole, kaip, pavyzdžiui, Estijoje, kur, bendradarbiaujant su skaitmeninėmis platformomis, buvo supaprastinta vairuotojams ir kai kuriems paslaugų teikėjams taikoma procedūra deklaruoti savo pajamas.

4.4. Apskritai EESRK tikisi, kad galimybė mokesčių administravimo institucijoms, veiklos vykdytojams ir bendradarbiavimo platformoms keistis tikslia ir atsekama informacija padės mažinti administracinę naštą, susijusią su mokesčių mokėjimu bendro vartojimo ekonomikos sektoriuje, ir vykdymo užtikrinimo naštą, tenkančią finansų administravimo institucijoms, nes technologinėje aplinkoje, kurioje vykdomi sandoriai, bus sudarytos paprastesnės ir aiškesnės bendradarbiavimo sąlygos.

5. Bendro vartojimo ekonomikos apmokestinimas

5.1. Bendro vartojimo ekonomikos apmokestinimo klausimu reikia pažymėti, kad Europos Komisijos sukurta ekspertų grupė dėl skaitmeninės ekonomikos apmokestinimo savo 2014 m. gegužės 28 d. ataskaitoje padarė išvadą, kad speciali apmokestinimo tvarka skaitmeninei ekonomikai ar įmonėms neturėtų būti taikoma, ir manoma, kad būtų tikslingiau prie naujų aplinkybių pritaikyti esamus teisės aktus ir apmokestinimo modelius, remiantis didesniu bendro vartojimo ekonomikos platformose sudaromų sandorių atsekamumu mokestinių prievolių vykdymo kontrolės tikslais.

5.2. Praktiniu požiūriu naujiems verslo modeliams reikia ypatingo Europos Komisijos ir nacionalinių mokesčių administravimo institucijų dėmesio, ypač tais atvejais, kai platformos įsteigtos už ES ribų, siekiant teisingai ir proporcingai paskirstyti mokesčių našlą ekonominei vertei, kurią sukūrė įvairūs veikėjai: tiekėjai, naudos gavėjai ir tarpininkavimo platformos.

5.3. EESRK mano, kad pritaikant taisykles ir principus, reglamentuojančius mokesčių klausimus bendro vartojimo ekonomikos sektoriuje, reikia laikytis pagrįsto ir proporcingo požiūrio. Šis požiūris turėtų padėti nustatyti aiškus ir nuspėjamas taisykles šio sektoriaus veiklos vykdytojams, kad neatsirastų pernelyg didelių reikalavimų laikymosi išlaidų, trukdančių augti šiam neseniai susiformavusiam sektoriui, kurio ateities perspektyvos didelės, tačiau dar neviseiškai nuspėjamos ar išmatuojamos.

5.4. Visose būsimose Europos iniciatyvose dėl skaitmeninės ekonomikos apmokestinimo ir verslo modelių reikėtų atsižvelgti į įvairias kovas su mokesčių vengimu iniciatyvas, kurias pastaraisiais metais mokesčių srityje pradėjo Europos Komisija, kad visi reguliavimo veiksmai būtų glaudžiai koordinuojami pagal išsamią ir nuoseklią veiksmų sistemą.

5.5. Iniciatyva dėl suderinto skaitmeninės ekonomikos apmokestinimo yra reikalinga siekiant stiprinti Europos vidaus rinką ir paskatinti jos augimą, nes tai yra sektorius, kuris jau dabar sudaro didelę Europos ekonomikos dalį ir atliks dar svarbesnį vaidmenį ateityje.

5.5.1. Šiuo požiūriu Sutarties 113 ir 115 straipsniai suteikia tvirtą teisinį pagrindą parengti tiesiogiai ir netiesiogiai bendro vartojimo ekonomikai taikomas apmokestinimo taisykles, kuriomis būtų stiprinama vidaus rinka ir gerinamas jos veikimas.

5.6. Kai kurios valstybės narės nusprendė imtis veiksmų skaitmeninės ekonomikos sektoriaus apmokestinimo srityje priimdamos naujus privalomus teisės aktus, o kitos patvirtino gaires, skirtas šio sektoriaus ūkinės veiklos vykdytojams. Tačiau, kaip nurodyta pirmiau, iniciatyva dėl skaitmeninės ekonomikos apmokestinimo turėtų būti nustatyta Europos lygmeniu.

5.7. Todėl EESRK tikisi, kad skaitmeninės ekonomikos apmokestinimo srityje bus galima imtis Europos lygmens teisėkūros priemonių, numatant deramą koordinavimą ir valstybių narių dalyvavimą ir siekiant sustiprinti vidaus rinką bei visapusiškai išnaudoti skaitmeninės ekonomikos teikiamas galimybes.

5.8. Bendro vartojimo ekonomikos paslaugų teikėjams, be abejonės, yra taikomos mokestinės prievolės, tačiau kyla sunkumų nustatyti mokesčių mokėtojus, be kita ko, atsižvelgiant į tai, kad jie gali būti profesionalūs veiklos vykdytojai (pvz., paslaugas teikti nuolat) arba nenuolatiniai veiklos vykdytojai (pvz., užsiimti veikla pajamų rėmimo tikslu, nepadarant jos savo profesija). Sunku nustatyti ne tik mokesčių mokėtojus – dažnai būna sudėtinga tiksliai įvertinti apmokestinamąsias pajamas.

5.9. Šiuo požiūriu EESRK mano, kad naudingas būdas nuspręsti, ar tam tikra veikla turėtų būti laikoma profesine ar kitokia veikla, galėtų būti minimalių pajamų ribos nustatymas. Vis dėlto jis tikisi, kad tokia ribinė vertė bus pagrįsta tinkamais įrodymais ar argumentais.

5.10. Taikant naujus verslo modelius reikia ES lygmeniu koordinuoti veiksmus siekiant išvengti dvigubo apmokestinimo arba piktnaudžiavimo mokesčiais. Valstybės narės turi įvesti ir įgyvendinti geriausią apmokestinimo modelių taikymo praktiką, visų pirma skirtą įmonėms, kurios valdo ir vykdo veiklą derindamos pasiūlą ir paklausą skaitmeninėse platformose. Europos Komisija turi užtikrinti taisyklių koordinavimą, priimdama direktyvą, kurioje būtų nustatytos kai kurios bendros ir suderintos taisyklės.

5.11. Be to, EESRK primygtinai ragina nacionalines finansų administravimo institucijas paskelbti gaires, kuriose būtų pateikti aiškūs nurodymai bendro vartojimo ekonomikoje veikiančioms paslaugų teikėjams. Kadangi paslaugų teikėjai dažnai yra privatūs asmenys, jiems iš tikrųjų būtina teikti informaciją apie mokestines prievoles, nes jie dažnai nežino, kada jiems taikoma prievolė mokėti mokesčius.

5.12. EESRK tikisi, kad Europos ir nacionaliniuose teisės aktuose bus numatyti mechanizmai, skirti skatinti bendro vartojimo ekonomikos subjektų ir mokesčių administravimo institucijų bendradarbiavimą. Plačiai naudojantis patikimais ir atsekamais duomenimis, toks bendradarbiavimas galėtų sudaryti palankias sąlygas apmokestinimo supaprastinimui ir skaidrumui, kad galiausiai būtų galima mokesčius už tam tikrą veiklą rinkti tiesiogiai iš skaitmeninių platformų, bendradarbiaujančių su mokesčių administravimo institucijomis.

5.12.1. Šiuo atžvilgiu EESRK pabrėžia, kad siekiant tikrumo mokesčių srityje, būtina ypatingą dėmesį skirti sparčiai besivystantiems naujiems verslo modeliams; būtent jie kelia vis didesnę susirūpinimą dėl netikrumo mokesčių srityje ir dėl šių modelių poveikio tarpvalstybinei prekybai ir investicijoms, visų pirma tarptautinio apmokestinimo kontekste⁽³⁾.

5.13. EESRK pažymi, kad bendro vartojimo ekonomika, kurdama darbo vietas ir naujus išteklius šalies ekonomikoje, potencialiai gali išplėsti nacionalinę mokesčių bazę. Siekdamas pasinaudoti šia nauja baze, kompetentingos nacionalinės institucijos turėtų sukurti veiksmingesnes tarpžinybinio keitimosi informacija sistemas. Šie duomenys, kartu su naujomis technologinėmis galimybėmis, galėtų užtikrinti didesnę mokestinį tikrumą mažesnėmis sąnaudomis, tenkančiomis tiek paslaugų teikėjams, tiek mokesčių institucijoms. Kadangi skaitmeninės platformos, paslaugų teikėjai ir klientai gali būti skirtingose valstybėse narėse, šį klausimą reikėtų toliau nagrinėti ES lygmeniu, siekiant skirti pakankamai dėmesio tarpvalstybinei duomenų apsaugai.

6. PVM

6.1. Kalbant apie bendro vartojimo ekonomikos veiklą ir jos apmokestinimą PVM, iš pradžių būtina aiškiai atskirti veiklą, vykdomą pagal įvairius naujus verslo modelius, pavyzdžiui, tiesiogiai per bendradarbiavimo platformas vykdomą veiklą ir tokiose platformose užsiregistravusių individualių paslaugų tiekėjų vykdomą veiklą, ir modelius, pagal kuriuos platformose plėtojama skirtinga veikla, pavyzdžiui, vietos ir naudotojų duomenų pardavimas siekiant įterpti reklaminius pranešimus.

6.2. Pagal pastaruosius modelius dirbančios įmonės jau moka įmonių pajamų mokestį. Jos renka informaciją iš naudotojų: kiekvieną kartą, kai naudotojas ką nors įrašo į internetinę naršyklę, įmonės gauna informacijos. Tada jos gali tą informaciją parduoti reklamuotojams ir kitiems suinteresuotiems subjektams ir, jeigu sukuriami vertė, duomenų sandoriai (informacijos surinkimas ir pardavimas) turi būti apmokestinami PVM.

6.3. Pasiūlą ir paklausą suderinančių modelių atveju gali būti laikoma, kad „ pridėtinė vertė“ sukuriami suteikiant paslaugą ir sudarant sąlygas klientams ir paslaugos teikėjams sudaryti sandorį ir už jį atsiskaityti; todėl jiems turėtų būti taikomas PVM.

6.4. Apskritai PVM tikslais turi būti aiškiai atskiriami trys skirtingi atvejai, susiję su bendro vartojimo ekonomikos sektoriuje taikomais atsiskaitymo už suteiktas paslaugas metodais: pirmiausia, kai paslaugos teikiamos už tam tikrą pinigų sumą; antra, kai už paslaugą atsiskaitoma ne pinigais, o kita paslauga ar nepiniginis atlygiu; trečia, kai paslauga suteikiama nemokamai, nieko už ją negaunant.

6.5. Pirmo tipo atvejams taikomas PVM taisyklės galima išvesti iš galiojančiuose teisės aktuose nustatytų taisyklių ir principų, kaip išaiškino ES Teisingumo Teismas, o trečio tipo atvejams šiuo metu galiojančios PVM taisyklės gali būti netaikomos.

6.5.1. Kalbant apie konkrečias aplinkybes, kurias galbūt galima priskirti antro tipo atvejams, EESRK ragina atidžiai išnagrinėti, ar bendradarbiavimo platformų veiklai taikomos apmokestinimo PVM prievolės. Šios srities teisinė sistema šiuo metu iš tikrųjų yra neaiški, ypač tais atvejais, kai paslaugos, kaip nurodyta pirmiau, suteikiamos be piniginio atsiskaitymo, tačiau komerciniais tikslais pasinaudojama duomenimis apie vartotojus, jų pageidavimus ir įpročius.

⁽³⁾ Daugiau informacijos žr. TVF ir EBPO pranešimą G20 šalių finansų ministrams „Tikrumas mokesčių srityje“.

6.6. EESRK nuomone, labai svarbu, kad Komisija bendro vartojimo ekonomikos apmokestinimo PVM klausimą spręstų ir reguliuotų pagal savo veiksmų planą, galbūt taikant supaprastintas taisykles ir principus tais atvejais, kai nepasiekiamos tam tikros apyvartos ribos (kaip tai jau daroma kai kuriose šalyse), siekiant sumažinti reikalavimų laikymosi išlaidas, ypač MVĮ ir nenuolatiniams paslaugų teikėjams.

6.7. Europos Komisija ir nacionalinės mokesčių administravimo institucijos turėtų skatinti bendradarbiavimą ir veiksmų koordinavimą taikant PVM taisykles bendro vartojimo ekonomikos sektoriui.

7. Baigiamosios pastabos

7.1. EESRK pritaria Europos Parlamento nuomonei dėl Europos bendro vartojimo ekonomikos darbotvarkės, kurioje Europos Parlamentas pažymi, kad „Europos verslininkai demonstruoja stiprų polinkį socialiniais tikslais kurti bendradarbiavimu grindžiamas platformas, ir pripažįsta, jog didėja susidomėjimas bendro vartojimo ekonomika, pagrįsta bendradarbiaujamojo verslo modeliais“⁽⁴⁾.

7.2. Bendro vartojimo ekonomikos ypatumai, jos inovacijų diegimo potencialas ir poreikis suderinti mokesčių taisykles su šio sektoriaus eksponentiniu augimu rodo, kad organizuota pilietinė visuomenė turi dalyvauti konsultacijose ir tyrimuose, kuriuos rengia Europos Komisija, siekdama sutelkti sektoriaus suinteresuotuosius subjektus, ES institucijų ir nacionalinių finansų administravimo institucijų atstovus ir mokslo specialistus, kad būtų pradėta bendra diskusija dėl bendro vartojimo ekonomikos apmokestinimo klausimų.

7.3. EESRK ragina Europos Komisiją pasiūlyti papildomų rekomendacijų dėl geresnio keitimosi informacija tarp nacionalinių mokesčių administravimo institucijų ir paslaugų teikėjams taikomų vienodų apmokestinimo taisyklių. Komitetas mano, kad vėliau reikės parengti papildomą nuomonę, kurioje būtų išsamiau įvertinti mokesčių politikos reikalavimai, taip pat skaitmeninės ekonomikos apmokestinimo poveikis ir rezultatai.

7.4. Bendro vartojimo ekonomikoje veikiančių darbuotojų ir vartotojų teisių klausimu EESRK primena savo nuomonę „Bendro vartojimo ekonomika ir savireguliacija“⁽⁵⁾. Tačiau šiame kontekste svarbu paminėti, kad bendro vartojimo ekonomikos poveikis darbo rinkai yra labai didelis, todėl reikia ypatingą dėmesį skirti darbuotojų apsaugai, ypač kalbant apie įmokas į socialinės ir sveikatos apsaugos sistemą ir pašalpų sistemą.

7.4.1. Šiuo požiūriu EESRK dar kartą pabrėžia, kad reikia apsvarstyti bendro vartojimo ekonomikos poveikį darbo rinkai, ir atkreipia dėmesį į tai, kad visiška darbuotojų ir paslaugų teikėjų apsauga turėtų būti nuolatinis ES ir nacionalinės teisės aktų leidėjų tikslas.

2017 m. spalio 19 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
George DASSIS

⁽⁴⁾ Pranešimas dėl Europos bendro vartojimo ekonomikos darbotvarkės (2017/2003(INI)), 2017 m. gegužės 11 d.

⁽⁵⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 36, 8.2.4 punktą.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Žemės naudojimas tvariai maisto gamybai ir ekosisteminiams paslaugoms“

(tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Estijos prašymu)

(2018/C 081/10)

Pranešėjas **Roomet SÕRMUS**

Konsultavimasis	Estijos Respublikos Ministro Pirmininko raštas, 2017 3 17
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Biuro sprendimas	2017 3 28
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 3
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	126/0/2
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Siekiant tvaraus žemės ūkio paskirties žemės naudojimo ir apsaugos ypač svarbi yra bendra ES sistema, leidžianti stebėti pažangą, daromą duomenų rinkimo ir naudojimo srityse; be to, ji galėtų būti naudinga nustatant geros dirvožemio būklės apibrėžtį, bendrą terminologiją, bendrus stebėsenos kriterijus bei prioritetus, taip pat įvairias politines priemones gerai dirvožemio būklei pasiekti.

1.2. Visose valstybėse narėse didelė problema yra dėl dirvožemio blogėjimo, žemės apleidimo, klimato kaitos ir urbanizacijos prarandama žemės ūkio paskirties žemė. Todėl EESRK siūlo modernizuoti esamą ES sistemą, kad valstybėse narėse būtų saugoma maisto produktų gamybai ir kitoms ekosisteminiams paslaugoms naudojama vertinga žemės ūkio paskirties žemė ir jos derlingumas ir kartu gerinama stebėsenos bei teikiama patikima informacija.

1.3. Būtina pripažinti ir remti tai, kad ūkininkams, kaip žemės ūkio paskirties žemės savininkams ir naudotojams, tenka ypatinga užduotis teikiant ekosistemines paslaugas. Dirvožemis teikia svarbiausias ekosistemines paslaugas. Dirvožemis – tai didžiosios dalies pasaulinės maisto produktų gamybos pagrindas, jis būtinas biomasės gamybai. Dirvožemis kaupia anglį ir taip padeda švelninti klimato kaitą.

1.4. Siekiant modernizuoti BŽŪP, be kita ko, turėtų būti ir toliau siekiama apsaugoti sveiką žemės ūkio paskirties žemės ir dirvožemio būklę ir derlingumą, nes tai yra ypač svarbu siekiant išsaugoti ir toliau gerinti žemės ūkio produktyvumą ir tvarumą.

1.5. Vadovaujantis Susitarimu dėl klimato kaitos, turėtų būti remiamos esamos ir naujos iniciatyvos dirvožemio anglies ciklui subalansuoti nekenkiant maisto produktų gamybai. Siekiant padidinti anglies kiekį dirvožemyje, EESRK siūlo tvaraus dirvožemio valdymo principus įtraukti į ES politikos priemones. Reikėtų, *inter alia*, remti biomasės gamybą gerinant prieigą prie vandens ir kitas dirvožemio savybes (dirvožemio struktūrą ir vėdinimąsi, maistines medžiagas, pH rodiklį, dirvožemio

biologinį aktyvumą), ypač tausiai apdirbant žemę, skatinant ganyklų ūkius ir tvarų žaliųjų plotų tvarkymą, integruotą žemės ūkio produktų gamybą, įskaitant ekologinio ir tradicinio ūkininkavimo geriausią praktiką, pavyzdžiui, sėjomainą, ankštinių pasėlių auginimą, organinių atliekų naudojimą, kompostavimą ir žieminės augalų dangos laukuose kūrimą. Anglies prisotintas dirvožemis ir pievos turi būti valdomi tvariai, kad būtų skatinama anglies dioksido sekvestracija dirvožemyje ir augaluose.

1.6. Vadovaujantis antruoju BŽŪP ramsčiu, valstybės narės taip pat turėtų būti skatinamos ir motyvuojamos imtis atitinkamų dirvožemio apsaugos priemonių.

1.7. Siekiant tvaraus žemės ir dirvožemio naudojimo, būtina remti papildomas investicijas į aplinkai ir klimatui nekenkiančias technologijas ir žemės gerinimo sistemas.

1.8. Turi būti skatinamas žiniomis grindžiamas žemės ūkis (t. y. tikslusis ūkininkavimas ir agroekologiniai metodai). Išteklius, dirvožemį ir aplinką tausojančio tikslo ūkininkavimo galimybes galima atskleisti integruojant dirvožemio, trąšų, pesticidų, oro ir derliaus duomenis, todėl reikalinga geresnė prieiga prie nacionalinėse duomenų bazėse saugomų naudojimui tinkamų duomenų, didesnis judrumas ir patogumas naudotojams, laikantis principo, kad ūkininkai yra surinktų duomenų savininkai. To prielaida – prieiga prie interneto ir ūkininkų naudojamos informacinės ir komunikacinės technologijos.

1.9. Duomenimis apie dirvožemį reikėtų daugiau naudotis formuojant politiką ir priimant sprendimus dėl žemės naudojimo. Taip pat būtina gerinti dirvožemio duomenų kokybę ir prieinamumą, visų pirma srityse, kuriose nėra atlikta pakankamai mokslinių tyrimų. ES lygmeniu reikia susitarti dėl bendros dirvožemio stebėsenos.

1.10. Visoje švietimo sistemoje reikia gerinti dirvožemio svarbos suvokimą. Šiuo tikslu reikėtų naudoti šiuolaikiškas pedagogines priemones ir dirvožemio temą įtraukti į mokymo programas atskirais švietimo lygmenimis.

1.11. Taip pat svarbus vaidmuo tenka priemonėms, skirtoms informuoti ūkininkus apie dirvožemį ir gerąją ūkininkavimo patirtį. Siekiant šio tikslo ypač svarbus yra konsultacinių tarnybų dalyvavimas.

2. Įžanga

2.1. EESRK nuomonė parengta ES Tarybai pirmininkausiančios Estijos prašymu ir ja siekiama pabrėžti didelę tvaraus žemės ⁽¹⁾ ir dirvožemio ⁽²⁾ naudojimo svarbą maisto produktų gamybos ir ekosisteminių paslaugų teikimo srityje.

2.2. ES Tarybai pirmininkausiančios Estijos prašymu Komitetas nagrinėja, kaip šis žemės ūkio paskirties žemės klausimas sprendžiamas įvairiose ES politikos srityse. Jis taip pat svarsto, ką galėtų padaryti ES politikos formuotojai ir įmonės, kad paskatintų tvariai ir veiksmingai naudoti dirvožemį, kuris yra būtinas maisto produktų gamybos ir kitų ekosisteminių paslaugų išteklius.

2.3. Šiuo metu ES turi daug dirvožemio apsaugos taisyklių. Nors prie tvaraus žemės ūkio paskirties žemės valdymo ir apsaugos prisidedama įvairiomis ES politikos priemonėmis, dirvožemio apsauga dažniausiai nėra pagrindinis jų tikslas. EESRK mano, kad dabar yra tinkamas laikas pradėti diskusijas, kaip skirtingos priemonės galėtų būti geriau koordinuojamos ES lygmeniu.

⁽¹⁾ Žemė yra planetos paviršiaus dalis, kurios nedengia vanduo.

⁽²⁾ Dirvožemis gali būti apibrėžiamas kaip viršutinis žemės plutos sluoksniu, sudarytas iš mineralinių dalelių, organinių medžiagų, vandens, oro ir gyvųjų organizmų. Tai sąlyčio paviršius tarp žemės, oro ir vandens, kuriame yra didžioji biosferos dalis. [<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52006DC0231>].

2.4. ES ir valstybės narės turi grįžti savo politikos formavimą JT tvaraus vystymosi tikslais laikotarpiui iki 2030 m. ⁽³⁾. Šie tikslai apima ekosistemų rėmimą, kovą su dykumėjimu, žemės blogėjimo sustabdymą ir ištaisymą, tvarų gamtos išteklių valdymą ir veiksmingą jų naudojimą bei klimato kaitos priemonių integravimą į nacionalinę politiką, strategiją ir planavimą. Būtina sąlyga tvariam žemės ūkiui ir maisto produktų gamybai – žemės ūkio paskirties žemės apsauga ir tvarus dirvožemio naudojimas, nes dirvožemis yra baigtinis ir iš esmės neatsinaujantis išteklius.

2.5. Taip pat buvo paskelbtos kelios iniciatyvos ⁽⁴⁾ tvariam dirvožemio valdymui skatinti ir informuotumui apie svarbų žemės ūkio paskirties žemės vaidmenį apsirūpinimo maistu saugumo ir klimato kaitos švelninimo srityse didinti.

2.6. Be to, EESRK atkreipia dėmesį į mūsų planetos galimybių koncepciją. Ja būtų galima naudotis nustatant ekologines ribas, kurių negalima peržengti, jei norima nepakenkti aplinkai. Jis pažymi, kad trys iš devynių planetos galimybių ribų (klimato kaita, biologinės įvairovės nykimas, azoto ciklas) jau yra peržengtos ⁽⁵⁾. Be to, Komitetas pripažįsta, kad vis opesnė tampa ir pasaulinio aprūpinimo maistu problema, kurią Europa turi padėti spręsti atsižvelgdama į savo pasaulinę atsakomybę.

3. Pagrindiniai su žemės ūkio produktų gamyba susiję žemės ir dirvožemio naudojimo klausimai

3.1. Ateinančius dešimtmečius maisto poreikis pasaulyje didės. Todėl kai kurių pasaulio regionų žemės ūkio paskirties žemėje bus ūkininkaujama dar intensyviau, o tai gali turėti neigiamą poveikį dirvožemiui ir platesnei aplinkai, jei žemė bus naudojama ne ekologiškai. Siekiant užtikrinti tinkamą maisto tiekimą, būtina išlaikyti turimos žemės ūkio paskirties žemės produktyvumą ir jos derlingumą biologiniu, cheminiu ir fizikiniu požiūriu.

3.2. EESRK nuomonėje „Tvaresnės maisto sistemos“ ⁽⁶⁾ aprašomi netvarios ūkininkavimo praktikos maisto produktų gamybos srityje padariniai: sunykusi biologinė įvairovė, dirvožemio blogėjimas, vandens ir oro tarša bei išmetamos šiltnamio efektą sukeliančios dujos. Todėl būtina užtikrinti, kad šie ištekliai būtų naudojami efektyviai ir tvariai, kad būtų apsaugotas maisto produktų tiekimas. Tai taip pat turėtų būti visapusiškos maisto politikos dalis, kaip aprašoma rengiamoje EESRK nuomonėje „Pilietinės visuomenės indėlis rengiant visapusišką ES maisto politiką“.

3.3. Klimato kaita taip pat turi padarinių pagrindinių gamtos išteklių – vandens ir dirvos – prieinamumui. Nors buvo imtasi daug priemonių klimato kaitai sušvelninti, remiantis dirvos paviršiaus duomenimis, anglies kiekis dirvoje kasmet mažėja. Vis dėlto tikroviškesnę tendenciją būtų galima pamatyti iš papildomų duomenų, gautų iš gilesnių dirvos sluoksnių.

3.4. Europos aplinkos agentūra (EAA) savo ataskaitoje „Europos aplinka. Būklė ir raidos perspektyvos 2015 m.“ ⁽⁷⁾ įspėja, kad dirvožemio ekosisteminėms paslaugoms – įskaitant maisto produktus, biologinės įvairovės apsaugą ir anglies, vandens ir maisto medžiagų kaupimą dirvožemyje – kyla vis didesnis pavojus. Atsižvelgiant į regioną, pagrindinės ataskaitoje nustatytos problemos yra šios: dirvožemio erozija, organinės medžiagos nykimas dirvožemyje, dirvožemio tarša ir sandarinimas, taip pat urbanizacija, žemės apleidimas ir vis intensyvesnės žemės ūkio gamybos padariniai natūralioms ir pusiau natūralioms buveinėms. Kita plačiai pripažįstama grėsmė dirvožemiui yra jo derlingumo mažėjimas.

⁽³⁾ <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.

⁽⁴⁾ Tokios iniciatyvos, pvz., yra: Tarptautinis dirvožemio dešimtmetis, Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO) pasaulinė partnerystė dirvožemio klausimais, Prancūzijos iniciatyva „4 %: dirvožemis apsirūpinimo maistu saugumui ir klimato apsaugai“, Europos Sąjungos piliečių iniciatyva „People4Soil“ ir kt.

⁽⁵⁾ J. Rockström, et al., 2009 m., „Planetary Boundaries: Exploring the SAFE Operating Space for Humanity, Ecology and Society [Planetos ribos: saugi erdvė žmonijai, aplinkai ir visuomenei]“, 14 tomas, <https://www.consecol.org/vol14/iss2/art32/main.html>.

⁽⁶⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 64.

⁽⁷⁾ <https://www.eea.europa.eu/soer>.

4. Žemės ūkio paskirties žemės klausimai įvairiose ES politikos srityse

4.1. Europos Komisijos parengtoje ataskaitoje buvo išanalizuotos 28 ES valstybių narių dirvožemio apsaugos priemonės⁽⁸⁾. Nustatytos 35 ES ir 671 nacionalinės dirvožemio apsaugos politikos priemonės. ES priemonės apima strategijos dokumentus, direktyvas, reglamentus ir įvairias papildomas priemones. Trys ketvirtadaliai nacionalinių priemonių visų pirma yra privalomos taisyklės.

4.2. Tai, kad valstybėse narėse taikomos įvairios priemonės, suteikia galimybę geriau spręsti kompleksinius dirvožemio klausimus, taip pat geriau koordinuoti. Sąjungos teisėje iš dalies siūlomos naudingos ir griežtos taisyklės dėl dirvožemio apsaugos, bet ši sistema turi trūkumų. Nacionalinės politikos neužtenka, kad būtų panaikinti ES dirvožemio apsaugos teisės aktų trūkumai, o dirvožemio apsaugos taisyklės įvairiose šalyse gerokai skiriasi.

4.3. Nuo 2014 m. pradžios galiojančioje 7-ojoje ES aplinkosaugos veiksmų programoje pripažįstama, kad dirvožemio blogėjimas yra rimta problema, ir nustatomas tikslas, kad 2020 m. ES būtų tvariai valdomas dirvožemis, užtikrinama tinkama dirvožemio apsauga ir daroma pažanga rekultivuojant užterštą žemę. ES ir jos valstybės narės taip pat išsipareigojo sustiprinti priemones prieš dirvožemio eroziją ir gerinti dirvožemio organinę medžiagą.

4.4. Aktualiomis dirvožemio apsaugai ir palyginti veiksmingomis galima laikyti, pavyzdžiui, šias ES priemones: Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyvą, Direktyvą dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą ir taisyklės dėl vandens apsaugos (Vandens pagrindų direktyva), Nitratų direktyvą, BŽŪP kompleksinės paramos sistemą ir Geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės (GAAB) taisyklės. Veiksmingiau įgyvendinant šias priemones ir lanksčiai atsižvelgiant į vietos sąlygas bei geriau tarpusavyje derinant priemones vis dėlto būtų įmanoma pagerinti dirvožemio būklę.

4.5. Dirvožemio būklės klausimus taip pat būtų galima spręsti naudojant įvairios formos finansinę paramą per Sanglaudos fondą, Europos regioninės plėtros fondą, programas „LIFE+“ ir „Horizontas 2020“.

4.6. Tiesioginės išmokos pagal pirmąjį BŽŪP ramstį, taikomos maždaug 90 % ES naudojamos žemės ūkio paskirties žemės, yra svarbi ekonominė paskata ūkininkams priimant sprendimus dėl žemės naudojimo ir valdymo. Tiesioginės išmokos yra griežtai susietos su geros agrarinės ir aplinkosauginės žemės būklės išsaugojimu ir kompleksinės paramos ir žalinimo reikalavimų laikymusi pagal pagrindinius BŽŪP reglamentus. Šioje srityje valstybėms narėms suteikta tam tikra sprendimų priėmimo laisvė. 30 % tiesioginių išmokų taikomi aplinkos apsaugos reikalavimai, kuriais siekiama pagerinti dirvožemio kokybę, apsaugoti biologinę įvairovę ir skatinti anglies fiksavimą⁽⁹⁾. Svarbu užtikrinti, kad ši žalinimo nauda nebūtų prarasta dėl pernelyg didelių biurokratinių kliūčių įgyvendinant šią priemonę.

4.7. Kaimo plėtros programos valstybėms narėms taip pat suteikia galimybę pagal antrąjį BŽŪP ramstį įgyvendinti atitinkamos valstybės narės vietos ypatumams pritaikytas ES dirvožemio apsaugos priemones.

4.8. Pasiūlymų dėl dirvožemio apsaugos, klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jo padarinių galima rasti ir keliose planuojamose teisėkūros iniciatyvose (pavyzdžiui, Klimato kaitos ir energetikos dokumentų rinkinyje, Reglamente dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų, išmetamų ir šalinamų dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės, kiekio (LULUCF), Reglamente dėl pastangų pasidalijimo ir kt.).

4.9. ES trąšų reglamento modernizavimas – aptariamas kartu su žiedinės ekonomikos dokumentų rinkiniu – užtikrins, kad organinės ir iš atliekų gautas trąšas būtų galima lengviau naudoti; tai taip pat yra labai susiję su dirvožemio apsaugos klausimais. Vis dėlto perdirbtoje žaliavoje, kuri bus naudojama kaip dirvožemio gerinimo medžiaga ar trąša, neturėtų būti pavojingųjų medžiagų (ksenobiotikų). Nors Komisijos pasiūlyme nustatomos kenksmingų medžiagų koncentracijos

⁽⁸⁾ „Updated Inventory and Assessment of Soil Protection Policy Instruments in ES Member States“ („Atnaujintas dirvožemio apsaugos politikos priemonių valstybėse narėse sąrašas ir vertinimas“) <http://ecologic.eu/14567>

⁽⁹⁾ https://ec.europa.eu/agriculture/direct-support/greening_lt

mineralinėse ir organinėse trąšose ribos, vis dėlto būtini nauji, švarūs technologiniai sprendimai gaminant trąšas ir dirvožemio gerinimo medžiagas, kurios būtų nepavojingos žemės naudojimui ir nedarytų poveikio pirminiam produktyvumui. EESRK nuomonėje teigiamai vertinama Komisijos iniciatyva, atkreipiant dėmesį, kad dirvožemio derlingumas ir apsauga yra pagrindiniai Reglamento peržiūros tikslai⁽¹⁰⁾.

5. Pasiūlymai skatinti tvarų dirvožemio, kaip būtino maisto gamybos ir ekosisteminių paslaugų ištekliaus, naudojimą Europos Sąjungoje

5.1. Siekiant tvaraus žemės ūkio paskirties žemės naudojimo ir apsaugos ypač svarbi yra bendra ES sistema, leidžianti stebėti pažangą, daromą duomenų rinkimo ir naudojimo srityse; be to, ji galėtų būti naudinga nustatant bendrą terminologiją, geros dirvožemio būklės apibrėžtį, prioritetus, stebėsenos kriterijus atsižvelgiant į skirtingas dirvožemio ir klimato sąlygas, taip pat įvairias politines priemones gerai dirvožemio būklei pasiekti. Tai būtina sąlyga norint tinkamai įvertinti dirvožemio sąlygas ir imtis reikiamų priemonių.

5.2. Visose valstybėse narėse didelė problema yra dėl dirvožemio blogėjimo, žemės apleidimo, klimato kaitos ir urbanizacijos prarandama žemės ūkio paskirties žemė. Žemės ūkio paskirties žemės plotai nyksta plėtojant dirbtinius paviršius. 2006–2012 m. laikotarpiu Europos šalyse per metus buvo užimama maždaug 107 000 hektarų žemės. Dažniausiai dirbtiniam vystymui imama žemė buvo ariamoji žemė ir nuolatinių pasėlių žemė, taip pat buvo imamos ganyklos ir mišrios žemės ūkio paskirties žemės plotai⁽¹¹⁾. Todėl EESRK siūlo modernizuoti esamą ES sistemą, kad valstybėse narėse būtų saugoma maisto produktų gamybai ir kitoms ekosisteminėms paslaugoms naudojama vertinga agrarinė žemė ir jos derlingumas. Šiuo tikslu reikėtų sudaryti daugiau techninių galimybių gerinti stebėseną ir suteikti patikimos informacijos.

Europos Sąjungos bendroji žemės ūkio politika

5.3. Siekiant modernizuoti BŽŪP, būsimajame finansinio programavimo laikotarpyje reikėtų užtikrinti veiksmingą ir tvarų žemės ūkio paskirties žemės valdymą. Be kita ko, turėtų būti ir toliau siekiama apsaugoti sveiką žemės ūkio paskirties žemės ir dirvožemio būklę ir derlingumą, nes tai yra ypač svarbu siekiant išsaugoti ir toliau gerinti žemės ūkio produktyvumą ir tvarumą.

5.4. Pirmojo BŽŪP ramsčio žalinimo priemonių sistemoje reikėtų rasti geresnių sprendimų dirvožemio būklei pagerinti. Pirmiausia turėtų būti taikoma sėjomaina naudojant ankštinių augalų ar žolės rūšis. Diskusijos apie žalinimo veiksmingumą daugiausia yra orientuotos į biologinės įvairovės klausimus, bet daugiau dėmesio nei iki šiol reikėtų skirti teigiamam poveikiui dirvožemio derlingumui jame auginant ankštinius pasėlius⁽¹²⁾.

5.5. Žemės ūkis nėra skirtas vien tik aukštos kokybės maisto produktams gaminti. Jis susijęs ir su biologine įvairove bei atvira kraštovaizdžiais. Taip pat jis atlieka svarbų vaidmenį prisitaikant prie klimato kaitos ir ją švelninant. Viešosios gėrybės visų pirma užtikrinamos taikant tvaraus gamtos išteklių naudojimo, suteikiančio pridėtinės vertės ir sprendžiančio žemės ūkio poveikio dirvožemiui, vandeniui ir biologinei įvairovei klausimus, priemones.

5.6. Remiantis antruoju BŽŪP ramsčiu reikėtų skatinti ir motyvuoti valstybes nares taikyti dirvožemio apsaugos priemones, kurios leistų maksimaliai lanksčiai atsižvelgti į vietos aplinkybes, skirtingas sąlygas (įskaitant dirvožemio tipą) ir konkrečias problemas.

5.7. EESRK ragina Europos Komisiją labiau nei anksčiau atsižvelgti į konkrečius valstybių narių pasiūlymus gerinti dirvožemio kokybę ir tvariai jį naudoti (pavyzdžiui, remiant kalkinimą dirvožemio rūgštėjimui sumažinti, arba drėkinimą ar drenavimą, kovojant su vandens trūkumu arba jo pertekliumi). Valdant organinius dirvožemius negalima atmesti jokių variantų, tačiau reikėtų pateikti įvairių priemonių dirvožemio apsaugai ir priežiūrai.

⁽¹⁰⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl trąšų, OL C 389, 2016 10 21, p. 80.

⁽¹¹⁾ <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/land-take-2/assessment-1>.

⁽¹²⁾ Gumbelinės bakterijos (rhizobia genties), kurios veikia daugumos ankštinių pasėlių rūšių šaknų mazgeliuose (dobilų, barkūnų, lubinų, pupų, žirnių ir kt.), yra svarbiausi organizmai, dalyvaujantys fiksuojant azotą, o tai yra labai svarbu išsaugant dirvožemio derlingumą.

5.8. Siekiant tvaraus žemės ir dirvožemio naudojimo, būtina skatinti papildomas investicijas į aplinkai ir klimatui nekenkiančias technologijas. Siekiant tvarios maisto produktų gamybos reikėtų skatinti žiniomis grindžiamą žemės ūkį (įskaitant tikslųjį ūkininkavimą ir agroekologinius metodus); tai užtikrintų, kad žemės ūkio ištekliai būtų naudojami tinkamu kiekiu, tinkamoje vietoje ir reikiamu metu. Ypač svarbu gerinti biologinį aktyvumą naudojant organines medžiagas ir užtikrinant maisto medžiagų pusiausvyrą dirvožemyje, nes dėl per daug patręšus išplautų maistinių medžiagų kyla pavojus aplinkai, o esant maisto medžiagų trūkumui sumažėja dirvožemio derlingumas. Be to, reikėtų atkreipti dėmesį į Liebigo dėsnio laikymąsi⁽¹³⁾, nes nesant tam tikros maistinės medžiagos (pavyzdžiui, fosforo), padidėja kitų maistinių medžiagų išplovimo rizika.

5.9. Naudojant žemę svarbus ir dažnai lemiamas vaidmuo tenka gyvuliams, nes jie padeda palaikyti maisto medžiagų apykaitą, dirvožemio derlingumą⁽¹⁴⁾ ir anglies dioksido sekvestraciją. Europos Sąjungoje yra daug žemės ūkio paskirties žemės, įskaitant ganyklas, kurios tinka tik gyvuliams ganyti arba pašarinei žolei auginti, todėl tam tikruose regionuose reikia ir toliau skatinti gyvulininkystės ūkius, kad ūkininkai tų žemių neapleistų. Tam tikrose ES dalyse plačiai paplitusi praktika, kai daugiamečiai žolynai palaikomi vien tik juos šienaujant, nėra tinkama alternatyva ganykloms nei maisto produktų gamybos, nei efektyvaus išteklių naudojimo ar dirvožemio atžvilgiu. Todėl BŽŪP reikalingos priemonės, kurios užtikrintų gyvulininkystės pelningumą įvairiuose ES regionuose, ir būtina rasti sprendimus, kurie leistų aktyviai ir tvariai naudoti žemę maisto produktų gamybai.

5.10. Tam tikruose ES regionuose kyla didelių problemų dėl pasenusių žemės ūkio drenavimo sistemų; todėl atsižvelgiant į klimato kaitą kaip niekad anksčiau reikėtų labiau akcentuoti ilgalaikes investicijas į žemės ūkio infrastruktūrą, pavyzdžiui, drenavimo sistemų modernizavimą, kad būtų išsaugota galimybė naudoti žemės ūkio paskirties žemę maisto produktų gamybai ir kad būtų išsaugotas dirvožemio derlingumas.

Žemės naudojimas ir ekosisteminės paslaugos

5.11. 2005 m. Tūkstantmečio ekosistemos vertinime⁽¹⁵⁾ ekosisteminės paslaugos apibūdinamos kaip aplinkos, socialinės ir ekonominės gėrybės, kurias teikia ekosistemos. Dirvožemio formavimas yra ekosisteminė paslauga ir būtina sąlyga visoms kitoms ekosisteminėms paslaugoms, pavyzdžiui, maisto produktų gamybai. Todėl tvari maisto produktų gamyba neišsivaizduojama be dirvožemio apsaugos.

5.12. Būtina pripažinti ir remti tai, kad ūkininkai atlieka esminį vaidmenį teikiant ekosistemines paslaugas. Dirvožemis teikia svarbiausias ekosistemines paslaugas⁽¹⁶⁾. Tai yra gyvybės šaltinis mikroorganizmams, augalams ir gyvūnams ir svarbus biologinės įvairovės telkinys; jis filtruoja vandenį ir saugo augalams augti reikalingą vandenį, jis reguliuoja potvynius, saugo maisto medžiagas ir leidžia jas pasiekti augalams, jis taip pat gali transformuoti toksinus. Dirvožemis – tai didžiosios dalies pasaulinės maisto produktų gamybos pagrindas, jis būtinas biomasės gamybai. Dirvožemis kaupia anglį ir taip gali padėti švelninti klimato kaitą.

5.13. Būtina skirti daugiau dėmesio žemės naudojimui, nes tai turi įtakos ekosistemų veikimui ir ekosisteminių paslaugų teikimui. Dirvožemio blogėjimas, netvarus žemės naudojimas ir buveinių suskaidymas dėl urbanizacijos, namų statybos ir kelių tiesimo kenkia kelių pagrindinių ekosisteminių paslaugų teikimui, kelia pavojų biologinei įvairovei ir mažina Europos atsparumą klimato kaitai ir gaivalinėms nelaimėms. Dėl to taip pat blogėja dirvožemio būklė ir vyksta dykumėjimas⁽¹⁷⁾. Siekiant išspręsti apibūdintas problemas reikėtų labiau atsižvelgti į 2012 m. Europos Komisijos parengtose „Geriausiosios dirvožemio sandarinimo ribojimo, mažinimo arba kompensavimo patirties gairės“ nurodytus principus⁽¹⁸⁾.

⁽¹³⁾ https://en.wikipedia.org/wiki/Liebig%27s_law_of_the_minimum.

⁽¹⁴⁾ EESRK nuomonė dėl tvaresnių maisto sistemų, OL C 303, 2016 8 19, p. 64.

⁽¹⁵⁾ <http://www.millenniumassessment.org/en/index.html>

⁽¹⁶⁾ http://www.iuss.org/index.php?article_id=588

⁽¹⁷⁾ <https://www.eea.europa.eu/soer-2015/synthesis/report/3-naturalcapital>

⁽¹⁸⁾ <http://ec.europa.eu/environment/soil/pdf/guidelines/LT%20-%20Sealing%20Guidelines.pdf>

5.14. Dirvožemio funkcijos ir ekosisteminės paslaugos yra temos, kurios ne dažnai nagrinėjamos teisės aktuose, nes šioms paslaugoms nėra rinkos, be to, jas nepakankamai pripažįsta visuomenė. Pavyzdžiui, BŽŪP tiesioginių išmokų pagrindiniame reglamente yra keletą kartų minima dirvožemio kokybė, bet nekalbama apie dirvožemio biologinę įvairovę ir jos sinergiją su pirminiu produktyvumu. Ne tik dirvožemio chemines ir fizikines savybes, bet ir pagrindines funkcijas lemia mikroorganizmų ir faunos būklė dirvožemyje ir jais pagrįsti biologiniai procesai, įskaitant azoto fiksavimą, anglies sekvestraciją, vandens filtravimą ir gebėjimą sustabdyti maistinių medžiagų išplovimą. Svarbios yra ne tik dirvožemio savybės, bet ir kultūrų būklė, kad būtų galima dirvožemio potencialą visapusiškai išnaudoti maisto produktų gamybai ir anglies dioksido sekvestracijai.

5.15. EESRK nuomonėje dėl BŽŪP pertvarkymo ⁽¹⁹⁾ teigiama, kad pagal antrąją BŽŪP ramstį aplinkos, klimato kaitos ir biologinės įvairovės priemonės galėtų būti labiau nei iki šiol orientuotos į ūkininkų ekosistemines paslaugas. Dirvožemio ir žemės naudojimo atžvilgiu paramos priemonės turėtų visų pirma būti skirtos pievų ir organinių dirvožemių valdymui tokiu būdu, kad būtų skatinama anglies dioksido sekvestracija dirvoje. Dirvožemio naudai reikėtų kaip įmanoma sumažinti žemės įdirbimą. Vis dėlto žemę tam tikru mastu reikia apdirbti, kad nedarbomos žemės plotai būtų praturtinami maistinėmis medžiagomis tam, kad maistinės medžiagos pasiektų šaknis ir sumažėtų maistinių medžiagų išplovimo rizika. Dėl sutankėjimo dirvožemis taip pat praranda gebėjimą sustabdyti maistinių medžiagų praradimą.

5.16. Tam tikruose ES regionuose reikėtų skatinti užleisti ariamąją žemę pievomis, mažinti gyvūnų laikymo tankį pievose (išlaikant minimalų tankį), saugoti durpynus ir skatinti priemones, kuriomis mažinama dirvožemio erozija ir sausrinių teritorijų dykumėjimas.

5.17. Kai kuriuose regionuose didžiausi žemės ūkio iššūkiai yra biologinės įvairovės žemės ūkio paskirties žemėje išsaugojimas, tolesnis tvaraus ūkininkavimo praktikos skatinimas ir gamybos efektyvumo didinimas nebedidinant ūkininkavimo intensyvumo. Kituose regionuose pagrindinė užduotis – sumažinti spaudimą dėl žemės naudojimo, dirvožemio ir natūralių ekosistemų. Pietiniuose regionuose didelių problemų kyla ir dėl vandens trūkumo.

5.18. Tai yra žemės ūkio produktų gamybos aspektai, kurie yra labai svarbūs ekosistemai, ir į juos būtina atsižvelgti formuojant ir performuojant Bendrą žemės ūkio politiką ir kitas politikos sritis.

Dirvožemis ir klimato kaita

5.19. Dirvožemis yra didžiausias pasaulyje antžeminis anglies absorbentas ⁽²⁰⁾, jis atlieka svarbų vaidmenį kovojant su klimato kaita ir vykdamas anglies dioksido sekvestraciją. Tarptautinėje klimato apsaugos programoje tvariam dirvožemio valdymui skiriamas svarbus vaidmuo, nes taip stabilizuojamas ir didinamas organinių medžiagų kiekis, o jos padeda išsaugoti dirvožemio funkcijas ir apsaugo nuo dirvožemio blogėjimo. Vadovaujantis Paryžiaus klimato susitarimu (COP 21), turėtų būti remiamos esamos ir naujos iniciatyvos dirvožemio anglies ciklui subalansuoti tokiu būdu, kuris nekenktų maisto produkcijai, kaip nurodyta Paryžiaus klimato susitarimo 2 straipsnyje.

5.20. Remiantis Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO) Pasaulio dirvožemių chartijos 9 principu ⁽²¹⁾, visur dirvožemis teikia ekosistemines paslaugas, kurios yra itin svarbios pasauliniam klimato reguliavimui. Siekiant padidinti anglies sudėtį dirvožemyje, EESRK siūlo 2016 m. FAO priimtus savanoriškų tvaraus dirvožemio valdymo gairių principus ⁽²²⁾ įtraukti į ES politikos priemones. Reikėtų, *inter alia*, remti biomasės gamybą gerinant vandens pasiekiamumą (pavyzdžiui, statant drėkinimo sistemas atsižvelgiant į vietos aplinkos sąlygas), kuo labiau mažinant įdirbimą, skatinant ganyklų ūkius, integruotą gamybą, ekologinį ūkininkavimą, sėjomainą, ankštinių pasėlių auginimą, organinių atliekų naudojimą, kompostavimą ir žemės augalų dangos laukuose kūrimą. Anglies prisotintas dirvožemis ir pievos turi būti valdomi tvariai.

5.21. Pagrindines klimato kaitos iniciatyvas būtina remti Europos lygmeniu. Tačiau reikėtų nepamiršti, kad dirvožemio būklė įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi, todėl esamomis ir naujomis priemonėmis būtina atsižvelgti į regionų skirtumus.

⁽¹⁹⁾ OL C 288, 2017 8 31, p.10.

⁽²⁰⁾ Dirvožemyje yra dukart daugiau anglies nei atmosferoje ir triskart daugiau nei sezono metu augančiuose augaluose.

⁽²¹⁾ <http://www.fao.org/soils-2015/news/news-detail/en/c/293552/>

⁽²²⁾ <http://www.fao.org/documents/card/en/c/5544358d-f11f-4e9f-90ef-a37c3bf52db7/>

Su dirvožemiu susijusių duomenų prieinamumas ir jų panaudojimas

5.22. Formuojant žemės naudojimo politiką ir priimant sprendimus reikėtų daugiau naudotis duomenimis apie dirvožemį, kad būtų įgyvendinama faktais pagrįsta politika; tai svarbu ir planuojant žemės naudojimą nacionaliniu, regionų ir vietos lygmenimis. Keitimasis duomenimis turėtų būti koordinuojamas pagal susitartą reguliavimo sistemą nepažeidžiant duomenų nuosavybės teisių.

5.23. Taip pat būtina gerinti dirvožemio duomenų kokybę ir prieinamumą, visų pirma srityse, kuriose nėra atlikta pakankamai mokslinių tyrimų (pvz., apie anglį dirvožemyje). Siekiant pagerinti duomenų prieinamumą, būtini aiškūs trumpalaikiai ir ilgalaikiai tikslai.

5.24. Siekiant pagerinti duomenų apie dirvožemį prieinamumą ir skatinti juos naudoti, būtina modernizuoti dirvožemio žemėlapių ir toliau didinti būtinuosius reikalavimus dėl erdvinio dirvožemio žemėlapių mastelio, kurių turi laikytis valstybės narės. Tačiau būtina atsižvelgti į tai, kad tam tikruose Europos Sąjungos regionuose yra sunku parengti dirvožemio žemėlapius.

5.25. ES lygmeniu būtina susitarti dėl suderinto ir nepertraukiamo dirvožemio stebėjimo, kartu nustatant ribotą skaičių rodiklių, susijusių su dirvožemio būklės pokyčiais ir dirvožemio apsaugos priemonių efektyvumu.

5.26. Ūkininkams kasdien tenka priimti sudėtingus sprendimus dėl gamybos planavimo. Neįmanoma įsivaizduoti išteklių, dirvožemį ir aplinką tausojančio tikslojo ūkininkavimo be informacinių ir ryšių technologijų. Todėl būtina skatinti ūkininkus taikyti skaitmeninius sprendimus, kurie leistų lanksčiai rinktis atsižvelgiant į dirvožemio ir klimato sąlygas.

5.27. Tikslojo ūkininkavimo galimybes galima įgyvendinti integruojant dirvožemio, trąšų, pesticidų, oro ir derliaus duomenis, todėl, *inter alia*, reikalingos geresnės galimybės susipažinti su nacionalinėse duomenų bazėse saugomais duomenimis, didesnis judrumas ir patogumas naudotojams. Reikėtų skatinti sprendimus, kuriuos taikydami ūkininkai galėtų kasdien pasiekti didelius duomenų kiekius nacionalinėse duomenų bazėse, naudodamiesi viešųjų ir privačiųjų teikėjų programinės įrangos sprendimais, taip pat bendradarbiaujant su konsultavimo tarnybomis. Programinės įrangos teikėjai privalo, pavyzdžiui, gavę susijusių subjektų sutikimą, gauti lengvesnę prieigą prie kuo tikslesnių duomenų apie žemės ūkio dirvožemį ir dirvožemio mėginius. Ūkininkams turėtų priklausyti jų sukurti duomenys.

Žinių bazės kūrimas, mokslinių tyrimų ir inovacijų taikymas

5.28. Kuriant naujas žinias, skleidžiant inovacijas, plėtojant technologijas ir kuriant sąlygas tvariam žemės ir dirvožemio naudojimui, svarbus vaidmuo tenka mokslui. EESRK sutinka su Vienos dirvožemio deklaracijoje⁽²³⁾ pateikta rekomendacija, kad „žmogaus veiklos ir dirvožemio santykis ir jų poveikis kitiems aplinkos komponentams turėtų būti svarbiausia dirvotyros tyrimo sritis“. Taip pat svarbus bendradarbiavimas dirvotyros ir susijusiose mokslo srityse.

5.29. Palyginti geros finansavimo galimybės moksliniams tyrimams apie dirvožemį ir maisto produktų gamybą yra sukurtos ES programoje „Horizontas 2020“, jos turėtų likti ir rengiant 9-ąją mokslinių tyrimų ir inovacijų pagrindų programą.

5.30. Ypač daug dėmesio turėtų būti skiriama mokslinių tyrimų ir plėtos rezultatų perdavimui bendrovėms, kurios užtikrintų, kad žemė ir dirvožemis būtų naudojami tvariai maisto produktų gamybai. EESRK ragina mokslininkus, ūkininkus, konsultantus ir kitus suinteresuotuosius subjektus stiprinti bendradarbiavimą šioje srityje, pasinaudojant Europos inovacijų partnerystės (EIP-AGRI) teikiama galimybėmis.

⁽²³⁾ http://www.iuss.org/index.php?article_id=588

5.31. Žemės ūkyje vis plačiau naudojami įvairūs biologiniai stimulatoriai, kad būtų pagerinta dirvožemio struktūra, augalų maistingumas ir vandentiekis, taip didinant pasėlių derlingumą ir kokybę. Atsižvelgiant į tai, kad kiekvienas dirvožemis yra unikalus ir jo sudėtis nuolat kinta, tokių biologinių stimuliatorių naudojimo poveikis biologinei dirvožemio pusiausvyrai dar yra per mažai ištirtas ir šioje srityje reikėtų atlikti daugiau nepriklausomų tyrimų.

Informuotumo didinimas

5.32. Siekiant padidinti ūkininkų, politikos formuotojų ir kitų suinteresuotųjų subjektų informuotumą apie žemės ūkio paskirties dirvožemio svarbą tvariai maisto produktų gamybai ir ekosisteminėms paslaugoms, reikia vykdyti plataus masto diskusijas apie dirvožemio būklę ir dirvožemio apsaugos galimybes, kuriose dalyvautų įvairių sričių suinteresuotieji subjektai. Didesnis informuotumas padėtų užtikrinti didesnes investicijas į tvarų dirvos naudojimą ir mokslinius tyrimus.

5.33. Būtina visais švietimo sistemos lygmenimis gerinti suvokimą apie dirvožemio vaidmenį ir suteikti galimybę gauti praktinės patirties. Su žemės naudojimu ir dirvožemio apsauga susijusiems klausimams nagrinėti reikėtų naudoti modernius mokymo metodus.

5.34. Ypač svarbus vaidmuo tenka priemonėms, kuriomis didinamas ūkininkų informuotumas apie įvairias dirvožemio savybes, gerą žemėtvarką, sėjomainos svarbą, trąšas ir kt. Labai svarbu, kad būtų įtrauktos ir dalyvautų konsultavimo tarnybos.

2017 m. spalio 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „ES teisės aktų taikymo stebėseną“**(Europos Audito Rūmų tyrimas)****(nuomonė savo iniciatyva)**

(2018/C 081/11)

Pranešėjai: **Bernd DITTMANN, Denis MEYNENT, Ronny LANNOO**

Biuro sprendimas	2017 5 30
Teisinis pagrindas	EESRK Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis
Priėmimas plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	176/0/1
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Siekiant parengti tinkamus teisės aktus, kurie leistų įgyvendinti ES sutarties 3 straipsnyje nustatytus tikslus, EESRK primena tinkamo savalaikio įgyvendinimo, subsidiarumo ir proporcingumo, atsargumo, numatomumo, *visų pirma galvokime apie mažuosius* principų bei konkurencingumo išorės aspektų ir vidaus rinkos tyrimo svarbą.

1.2. ES teisės aktais visada turi būti siekiama sukurti teisinę sistemą, kuri įmonėms ir piliečiams leistų pasinaudoti vidaus rinkos galimybėmis ir išvengti nereikalingos administracinės naštos. Todėl EESRK mano, kad labai svarbu stebėti, kaip teisės aktai taikomi vietos lygmeniu. Komitetas taip pat remia lankstų reguliavimą. Jis pažymi, kad ateityje turi būti galima keisti ne tik teisės akto turinį, bet ir teisėkūros procesą, kad jie atitiktų įmonių ir piliečių poreikius.

1.3. Todėl mano, kad į Europos Sąjungos teisės aktų taikytinumą turi būti atsižvelgiama nuo pat teisėkūros ciklo pradžios, kai atliekami poveikio vertinimai, ir kad Europos ekosistemą šioje srityje dar reikia tobulinti.

1.4. Vis dėlto EESRK pabrėžia, kad geresnis reglamentavimas nepakeičia politinių sprendimų ir jokių atveju neturi lemti nei reguliavimo, nei socialinės, aplinkos ir pagrindinių teisių apsaugos lygio mažinimo.

1.5. Didžioji dalis Europos Sąjungos teisės aktų taikymo ir įgyvendinimo sunkumų kyla dėl to, kad direktyvos neperkeliamos į nacionalinę teisę. Todėl EESRK savo nuomonėse paprastai rekomenduoja pirmenybę teikti reglamentų, o ne direktyvų naudojimui.

1.6. EESRK nuomone, siekiant parengti teisės aktus, kuriuos valstybės narės ir suinteresuotieji subjektai galėtų lengvai įgyvendinti, labai svarbu, kad Komisija patobulintų konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais modelį.

1.7. Atsižvelgdamas į tai, EESRK mano, kad jis gali atlikti naudingą tarpininko tarp ES teisės aktų leidėjų ir naudotojų vaidmenį. EESRK, savo ruožtu, nuolat peržiūri savo darbo metodus. Pavyzdžiui, Komitetas neseniai nusprendė aktyviai dalyvauti teisėkūros ciklo vertinime atlikdamas Sąjungos *acquis ex post* vertinimus.

2. Įžanga

2.1. 2016 m. gruodžio 21 d. Europos Audito Rūmų narys Pietro Russo raštu informavo EESRK pirmininko pavaduotoją Michael Smyth, kad bus užmegzti ryšiai administraciniu lygmeniu dėl Europos Audito Rūmų pagal jam suteiktus įgaliojimus pradėtos padėties apžvalgos dėl Europos Komisijos vykdomos ES teisės aktų taikymo stebėsenos. Europos

Audito Rūmų prašymas atlikti tyrimą grindžiamas ES sutarties 17 straipsnio 1 dalimi, kurioje nustatyta, kad *Komisija remia bendruosius Sąjungos interesus ir imasi atitinkamos iniciatyvos šiuo tikslu. Ji užtikrina, kad Sutarčių nuostatos ir priemonės, kurių jomis vadovaudamasi imasi institucijos, būtų taikomos. Ji prižiūri Sąjungos teisės taikymą kontroliuojant Europos Sąjungos Teisingumo Teismui [...]*.

2.2. 2017 m. gegužės 3 d. Europos Audito Rūmų narys Leo Brincat pateikė EESRK Generaliniam sekretoriui dokumentą, kurį sudarė trys klausimų grupės.

2.3. Atsižvelgdamas į politinę dokumento reikšmę, EESRK Generalinis sekretorius apie jį informavo Biurą, kuris nusprendė sudaryti trijų narių *ad hoc* grupę ir jai pavesti parengti atsakymą pateikiant nuomonę savo iniciatyva remiantis EESRK Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi. EESRK turi pateikti dokumentą Europos Audito Rūmams, kad jie galėtų jį įtraukti į savo ataskaitą, kurią numatyta paskelbti 2018 m. gegužės mėn.

2.4. Iš esmės Europos Audito Rūmai norėtų sužinoti, ar, EESRK nuomone, veiksmai, kurių ėmėsi Europos Komisija, kad užtikrintų ES teisės aktų vykdymą, atitinka Europos piliečiams rūpimus klausimus. Europos Audito Rūmai norėtų sužinoti, kurie konkretūs ES teisės aktų taikymo kontrolės aspektai EESRK atrodo ypač svarbūs.

3. Europos Audito Rūmų klausimai

3.1. Audito Rūmai pateikia tris klausimų grupes, kad sužinotų EESRK nuomonę dėl:

- a. Europos Komisijos pradėtų **pagrindinių iniciatyvų**, skirtų gerinti ES teisės aktų taikymą (*Geresnis reglamentavimas ir ES teisė. Geresnis taikymas – geresni rezultatai*), visų pirma prašo įvertinti iniciatyvų aktualumą, pateikti pilietinės visuomenės požiūrį ir galimus pirmuosius teigiamus šių iniciatyvų rezultatus;
- b. **teminių sričių**, susijusių su geresniu ES teisės aktų taikymu, visų pirma dėl jų taikytinumo, skaidrumo ir dėl visuomenės informavimo apie ES teisę;
- c. **svarbiausių Komisijos įgaliojimų** geresnio ES teisės aktų taikymo srityje, visų pirma prašo paaiškinti, kaip EESRK pasinaudoja Komisijos parengta informacija ir ataskaitomis⁽¹⁾, ir pateikti pastabų ir pasiūlymų, kaip pagerinti ataskaitų apie teisės aktų taikymą rengimą.

3.2. Šioje nuomonėje pateikti bendro pobūdžio atsakymai, nesiekiant, kad jie būtų išsamūs, tačiau remiantis įvairiose EESRK nuomonėse⁽²⁾ pateikta pozicija.

4. Bendrosios pastabos

4.1. Sąjungos tikslai nustatyti Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnyje. Visų pirma: *ji siekia Europos, kurioje vystymasis būtų tvarus, pagrįstas subalansuotu ekonomikos augimu ir stabiliomis kainomis, didelio konkurencingumo socialine rinkos ekonomika, kuria siekiama visiško užimtumo ir socialinės pažangos, bei aukšto lygio aplinkos apsauga ir aplinkos kokybės gerinimu. [...] Ji skatina ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą bei valstybių narių solidarumą.*

4.2. Atsižvelgdamas į tai EESRK primena, kad svarbu laikytis principų, kurie jau buvo nustatyti siekiant parengti tinkamus teisės aktus pirmiau minėtiems tikslams pasiekti. Tai, be kita ko, apima tinkamo savalaikio įgyvendinimo, subsidiarumo ir proporcingumo, atsargumo, numatomumo, visų pirma *galvokime apie mažuosius* principus ir konkurencingumo išorės aspektus ir vidaus rinkos tyrimą⁽³⁾.

⁽¹⁾ Žr. Komisijos ataskaitą *Sąjungos teisės taikymo stebėseną. 2015 m. metinė ataskaita* [COM(2016) 463 final].

⁽²⁾ OL C 132, 2011 5 3, p. 47, OL C 18, 2011 1 19, p. 100, OL C 277, 2009 11 17, p. 6, OL C 248, 2011 8 25, p. 87 OL C 24, 2006 1 31, p. 52, OL C 325, 2006 12 30, p. 3, OL C 43, 2012 2 15, p. 14, OL C 230, 2015 7 14, p. 66, OL C 383, 2015 11 17, p. 57, OL C 13, 2016 1 15, p. 192, OL C 303, 2016 8 19, p. 45, OL C 487, 2016 12 28, p. 51.

⁽³⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 51 (2.14 punktas).

5. Konkrečios pastabos

5.1. **Europos Komisijos pradėtos pagrindinės iniciatyvos**, skirtos gerinti ES teisės aktų taikymą (*Geresnis reglamentavimas* ⁽⁴⁾) ir *ES teisė. Geresnis taikymas – geresni rezultatai* ⁽⁵⁾)

5.1.1. EESRK jau ilgą laiką domisi *Geresnio reglamentavimo* klausimu ir parengė daug nuomonių ir informacinių pranešimų ⁽⁶⁾ šia tema, taip pat surengė nemažai diskusijų, seminarų, tyrimų ir klausymų ⁽⁷⁾.

5.1.2. Kalbant apie *Geresnio reglamentavimo* programos principų taikymą, EESRK mano, kad reglamentavimas savaime nėra kliūtis ir kad, priešingai, jis yra labai svarbus norint pasiekti Sutartyje nustatytus tikslus. Todėl Komitetas palankiai vertina tai, kad Komisijos pirmininko pavaduotojas F. Timmermans keletą kartų priminė, kad programa REFIT negali lemti nei reglamentavimo, nei socialinės, aplinkos ir pagrindinių teisių apsaugos lygio mažinimo ⁽⁸⁾.

5.1.3. EESRK mano, kad geresnis, kartu ir pažangus reglamentavimas yra bendrai visų ES institucijų ir valstybių narių atsakomybei tenkantis uždavinys, svarbus piliečių, įmonių, vartotojų ir darbuotojų interesams. Vis dėlto EESRK pabrėžia, kad geresnis reglamentavimas nepakeičia politinių sprendimų.

5.1.4. Todėl savo nuomonėje dėl komunikato *Geresnis reglamentavimas* ⁽⁹⁾ EESRK:

- palankiai įvertino tai, kad geresnio reglamentavimo priemonės bus taikomos per visą teisės akto gyvavimo ciklą, taigi apims tiek *ex ante*, tiek *ex post* priemones,
- paragino į tarpinstitucinį susitarimą dėl geresnio reglamentavimo įtraukti ES patariamąsias institucijas,
- pritarė tam, kad rengiant konsultacijas būtų plačiai įtraukiami suinteresuotieji subjektai per visą politinės iniciatyvos gyvavimo ciklą,
- pabrėžė, kad reikia pasirinkti tinkamus suinteresuotuosius subjektus ir paragino laikytis nepriklausomumo, nešališkumo ir skaidrumo principų atrenkant ekspertus į įvairius organus,
- paragino užtikrinti didesnę neoficialių trišalių dialogų skaidrumą ir paprašė ribotai taikyti šią priemonę,
- paprašė Komisijos daugiau dėmesio skirti trūkumams, susijusiems su nepakankamu ES teisės aktų perkėlimu į valstybių narių nacionalinę teisę ir įgyvendinimu, todėl pasiūlė daugiau naudoti reglamentus, o ne direktyvas.

5.1.5. Kita vertus, priimdamas Komisijos kvietimą dalyvauti REFIT platformoje ir parengdamas pasiūlymų šios platformos veikimui pagerinti ⁽¹⁰⁾, EESRK parodė savo pasiryžimą dalyvauti kuriant Sąjungos teisinę sistemą, kuri įmonėms ir piliečiams suteiktų galimybes pasinaudoti vidaus rinkos privalumais ir išvengti nereikalingos administracinės naštos.

5.1.6. Dalyvaudamas REFIT platformos suinteresuotųjų subjektų svarstymų grupės veikloje EESRK aktyviai padėjo rengti keletą platformos nuomonių, kuriomis buvo pasinaudota ir toliau bus naudojama rengiant Komisijos metinę darbo programą. EESRK prioritetai buvo nustatyti remiantis jo specializuotų skyrių pateiktomis pastabomis, įskaitant, be kita ko, pasiūlymą supaprastinti, kadangi kyla problemų dėl skirtinguose Sąjungos teisės aktuose pasitaikančio dubliavimosi ir besikartojančių reikalavimų, taip pat būtinai nustatyti aiškius ir išsamius Europos statybos produktų standartus

⁽⁴⁾ COM(2016) 615 final.

⁽⁵⁾ OL C 18, 2017 1 19, p. 10.

⁽⁶⁾ Žr. nuomones: *Geresnis reglamentavimas* (pranešėjas Bernd Dittmann, OL C 13, 2016 1 15, p. 192), Europos Komisijos atliktas konsultacijų su suinteresuotosiomis šalimis vertinimas (pranešėjas Ronny Lannoo, OL C 383, 2015 11 17, p. 57), *Reglamentavimo kokybės ir rezultatų programa (REFIT)* (pranešėjas Denis Meynt, OL C 303, 2016 8 19, p. 45), *Geresnis reglamentavimas. Įgyvendinimo ir deleguotieji aktai* (informacinis pranešimas dar nepaskelbtas OL, pranešėjas Jorge Pegado Liz).

⁽⁷⁾ Galima paminėti šiuos pavyzdžius: 2016 m. Europos vartotojų dienos renginys *Ar geresnis reglamentavimas skirtas vartotojams?*, diskusija su Europos Komisijos pirmininko pavaduotoju Frans Timmermans 2017 m. kovo 18 d. plenarinėje sesijoje, tyrimas *Geresnės teisėkūros įgyvendinimas. Stoiberio ataskaitos poveikis*, taip pat 2015 m. Pilietinės visuomenės diena *Pilietinis dialogas – geresnio reglamentavimo priemonė bendro intereso labui*.

⁽⁸⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 45 (2.2 punktas).

⁽⁹⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 192.

⁽¹⁰⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 45 (2.12.1 punktas).

(Reglamentas dėl statybos produktų). Komitetas taip pat padėjo parengti išsamų pasiūlymą, kaip patobulinti Europos Komisijos konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais sistemą, sąrašą, kuriuo bus pasinaudota peržiūrint geresnio reglamentavimo gaires ir priemonių rinkinį.

5.2. Su geresniu ES teisės aktų taikymu susijusios teminės sritys (teisės aktų taikytinumas, skaidrumas ir visuomenės informavimas apie ES teisę)

5.2.1. Taikytinumas

5.2.1.1. EESRK nuolat peržiūri savo darbo metodus, kad galėtų prisidėti prie ES teisės aktų taikymo įvertinimo. Pavyzdžiui, beveik prieš dvejus metus Komitetas nusprendė aktyviai dalyvauti teisėkūros ciklo vertinime atlikdamas Sąjungos *acquis ex post* vertinimus.

5.2.1.2. EESRK mano ⁽¹¹⁾, kad Sąjungos teisės aktų taikytinumui turi būti skiriamas dėmesys nuo pat teisėkūros ciklo pradžios, kai atliekami poveikio vertinimai. Nepaisant pasiektos pažangos, ES poveikio vertinimo ekosistemą dar reikia tobulinti. EESRK siūlo keletą tobulinimo galimybių, siekiant pagerinti poveikio vertinimų kokybę, pavyzdžiui, nustatyti skaidrias, prieinamas ir pliuralistines poveikio vertinimo srities mokslinių tyrimų bendrąsias sąlygas, išplėsti Europos poveikio vertinimų registrą, taip pat įvairioms Europos institucijoms laikytis kokybinio požiūrio ir taikyti vienodą metodiką sukuriant atitinkamą poveikio vertinimo tyrimo matricą. Be to, EESRK ateityje turėtų išanalizuoti kai kuriuos poveikio tyrimus (pvz., susijusius su sritimis, kuriose Komitetas turi tvirtą poziciją), peržiūrėti metodinius aspektus ir pateikti nuomonę apie tai, ar atsižvelgiama į ekonominius, socialinius, aplinkos ir teritorinius aspektus vėliausiame teisėkūros ciklo etape. Atlikus tokį darbą, taip pat būtų lengviau rengti EESRK patariamąsias nuomones dėl tais pačiais poveikio vertinimais grindžiamų teisės aktų projektų.

5.2.1.3. EESRK laikosi nuomonės ⁽¹²⁾, kad ES teisės aktais visada turi būti siekiama sukurti teisinę sistemą, kuri įmonėms ir piliečiams suteiktų galimybes pasinaudoti vidaus rinkos privalumais ir išvengti nereikalingos administracinės naštos. Todėl EESRK mano, kad labai svarbu stebėti, kaip teisės aktai taikomi vietos lygmeniu. Komitetas taip pat remia lankstų reguliavimą.

5.2.1.4. Europos teisės aktais turi būti tvirtai siekiama jų tikslų, jie visada turi atitikti Sutartyje nurodytus siekius ir juos turi būti galima lanksčiai perkelti į nacionalinę teisę ⁽¹³⁾. Todėl EESRK pritaria, kad reikia patikslinti subsidiarumo ir proporcingumo principus.

5.2.1.5. EESRK, be kita ko, pažymi, kad ateityje turi būti galima keisti ne tik teisės akto turinį, bet ir teisėkūros procesą, kad jie atitiktų įmonių ir piliečių poreikius ⁽¹⁴⁾. Todėl EESRK siūlo ⁽¹⁵⁾:

- a. griežčiau taikyti *Geresnio reglamentavimo* principus;
- b. užtikrinti didesnę skaidrumą visais teisės akto rengimo etapais;
- c. nacionaliniu lygmeniu sukurti sistemingesnio direktyvų perkėlimo į nacionalinę teisę stebėjimo sistemą;
- d. atsižvelgti į Sutartimis sustiprintus nacionalinių parlamentų įgaliojimus ir vaidmenį;
- e. Komisijai dažniau rengti aiškinamuosius komunikatus;
- f. dėti daugiau pastangų teisės aktams supaprastinti ir kodifikuoti.

5.2.1.6. Dauguma sunkumų taikant ir įgyvendinant Sąjungos teisės aktus kyla dėl to, kad direktyvos neperkeliamos į nacionalinę teisę. Todėl EESRK taip pat savo nuomonėse paprastai rekomenduoja pirmenybę teikti reglamentų, o ne direktyvų naudojimui ⁽¹⁶⁾.

⁽¹¹⁾ OL C 434, 2017 12 15, p. 11 (4.6.1 punktas).

⁽¹²⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 51 (1.7 punktas).

⁽¹³⁾ Ten pat (1.11 punktas).

⁽¹⁴⁾ Ten pat (2.7 punktas).

⁽¹⁵⁾ OL C 248, 2011 8 25, p. 87 (3.6 punktas).

⁽¹⁶⁾ OL C 204, 2008 8 9, p. 9 (2.1 punktas).

5.2.1.7. Be to, Komisija paskelbė, kad įgyvendinant Reglamentavimo kokybės ir rezultatų programą (REFIT) turėtų būti konsultuojamasi dėl deleguotųjų ir įgyvendinimo aktų vertinimo, tinkamumo patikros ir rengimo. Šiuo klausimu Komisija taip pat turėtų labiau atsižvelgti į Europos Komisijos reglamentavimo patikros valdybos, kuri nuo šiol taip pat yra atsakinga už *ex post* vertinimus, nuomones.

5.2.1.8. EESRK nuomone, siekiant parengti teisės aktus, kuriuos valstybės narės ir suinteresuotieji subjektai galėtų lengvai įgyvendinti, svarbiausia, kad Komisija patobulintų konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais modelį. Šiuo klausimu Komitetas jau yra pateikęs pasiūlymų, kaip struktūriškai pagerinti konsultacijų procesą ir užtikrinti jų tęstinumą⁽¹⁷⁾.

5.2.1.9. EESRK jau išreiškė apgailestavimą, kad *Geresnio reglamentavimo* programos priemonėse nepakankamai atsižvelgiama į Sutartyse įtvirtintą EESRK vaidmenį, funkcijas ir reprezentatyvumą, todėl neišnaudojamos galimybės pasinaudoti jo narių žiniomis ir kompetencija ir tinkamai įvertinti jo atliekamų uždavinių naudą. Deja, EESRK dalyvavimo REFIT platformoje (*ex post* etapu) nepakanka, kad būtų tinkami atspindėti jo uždaviniai ir atsakomybė už institucijų demokratinio teisėtumo ir veiksmingumo didinimą⁽¹⁸⁾.

5.2.1.10. EESRK nuomone, sunkumų taikyti ES *acquis* kyla ir todėl, kad dažnai trūksta nacionalinių valdžios institucijų politinės valios laikytis teisinių nuostatų ir užtikrinti jų taikymą, nes manoma, kad šios nuostatos prieštarauja jų nacionalinei teisei ir nacionalinėms tradicijoms, taip pat todėl, kad nuolat norima ES teisės aktus papildyti naujomis nereikalingomis taisyklėmis arba laikytis tam tikros šių taisyklių dalies, o kitos – nepaisyti⁽¹⁹⁾.

5.2.1.11. Be to, EESRK mano, kad ES *Pilot* sistema (neoficialus Komisijos ir valstybių narių dialogas dėl ES teisės aktų nesilaikymo, vykstantis prieš pradėdant oficialią pažeidimo nagrinėjimo procedūrą) – tai dar vienas tinkamas sprendimas, tačiau jos veikimas dar turi būti įvertintas. Vis dėlto ši sistema neturėtų pakeisti pažeidimo nagrinėjimo procedūros.

5.2.2. Skaidrumas

5.2.2.1. EESRK⁽²⁰⁾ įsitikinęs, kad bet koks teisės aktas turi būti viešų politinių diskusijų rezultatas. Komitetas mano, kad pagal Lisabonos sutartį ir, prirėkęs, pagal naują sutartį, vertėtų persvarstyti Europos teisėkūros procesą, kad Europos politika duotų geresnių rezultatų. EESRK norėtų, kad būtų pabrėžt teisės aktų kokybė, teisėtumas, skaidrumas ir įtraukumas.

5.2.2.2. Siekiant užtikrinti skaidrumą ir demokratiją, kvalifikuotos balsų daugumos pagrindu veikiančios Tarybos sudėčių posėdžiai turėtų būti vieši. EESRK mano, kad paspartinta teisėkūros procedūra vykdančią trišalį dialogą turi būti taikoma tik skubos atvejais ir tai, beje, atitinka Sutarties nuostatas⁽²¹⁾.

5.2.2.3. Priešingai nei Europos Parlamento komitetai, trišalio dialogo posėdžiai nėra nei skaidrūs, nei prieinami. Teisėkūros procedūroje apsiriboti tik vienu svarstymu – reiškia apriboti pilietinės visuomenės dalyvavimo galimybes⁽²²⁾.

5.2.2.4. Ne tik Parlamentas, bet ir tokios institucijos, kaip Europos regionų komitetas (RK) ir EESRK, turi būti labiau įtrauktos į Europos semestro ciklą⁽²³⁾.

5.2.2.5. Komitetas ne kartą pabrėžė, kad Europos Komisija turėtų skaidriau priimti savo sprendimus dėl deleguotųjų teisės aktų (žr. SESV 290 straipsnį)⁽²⁴⁾.

5.2.2.6. Be to, didinant darbotvarkių ir programų skaičių (*Geresnis reglamentavimas, Pažangus reglamentavimas, Visų pirma galvokime apie mažuosius* ir t.t.) kilo tam tikra painiava. Reikėtų aiškiai nurodyti šių programų ir projektų eiliškumą pagal svarbą ir jų sąveiką, kad visuomenė suprastų, kam jie skirti⁽²⁵⁾.

⁽¹⁷⁾ OL C 383, 2015 11 17, p. 57.

⁽¹⁸⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 192 (2.6 punktas).

⁽¹⁹⁾ OL C 18, 2011 1 19, p. 100 (3.5 punktas).

⁽²⁰⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 51 (1.9 ir 2.6 punktai).

⁽²¹⁾ Ten pat (3.11 punktas).

⁽²²⁾ Ten pat (3.15 punktas).

⁽²³⁾ Ten pat (3.16 punktas).

⁽²⁴⁾ Ten pat (3.17 punktas).

⁽²⁵⁾ OL C 230, 2015 7 14, p. 66 (5.2 punktas).

5.2.2.7. Siekiant užtikrinti skaidrumą ir teisėtumą, EESRK taip pat prašė⁽²⁶⁾, kad Komisijos konsultacijos vyktų nedarant neigiamo poveikio struktūruotam pilietiniam dialogui (ES sutarties 11 straipsnio 2 dalis) arba konsultavimuisi konkrečiomis aplinkybėmis, pavyzdžiui, konsultacijoms su socialiniais partneriais palaikant socialinį dialogą (SESV 154 straipsnis), arba konsultavimuisi su patariamaisiais organais, pavyzdžiui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu (SESV 304 straipsnis).

5.2.3. Visuomenės informavimas

5.2.3.1. Būtina skatinti ir gerinti komunikaciją su visuomene. Komunikacija sužadina susidomėjimą, o jis skatina supratimą. Vadinamasis naujasis Europos naratyvas turėtų prasidėti bendra Komisijos ir valstybių narių komunikacijos ir supaprastinimo strategija. Šiuo požiūriu būtų naudinga priminti tai, ką EESRK pabrėžė savo nuomonėje dėl *Bendrosios rinkos akto*, t. y. kad politinės partijos, žiniasklaida, švietimo įstaigos ir visi suinteresuotieji subjektai turi istorinę pareigą padėti ES įveikti globalaus pasaulio iššūkius vadovaujantis vertybėmis, kurios iki šiol buvo siejamos su mūsų socialine rinkos ekonomika⁽²⁷⁾.

5.2.3.2. Komisijos sukurti paramos tinklai dar mažai žinomi; tai visų pirma pasakytina apie SOLVIT tinklą, kurio tikslas – padėti ES piliečiams arba įmonėms tais atvejais, kai kurios nors kitos valstybės narės administravimo institucijos pažeidžia jų teises. EESRK palankiai vertina Komisijos iniciatyvą geriau supažindinti su šiuo tinklu.

5.2.3.3. Vienas iš galimų sprendimų⁽²⁸⁾ – Komisijos pastangos suteikti daugiau informacijos visuomenei apie šiuos pažeidimus, nes galiausiai būtent valstybių narių Vyriausybės teisės aktus perkelia netinkamai, vėluodamos, arba visai jų neperkelia. Nors būtent jos priima atitinkamus reglamentus Taryboje. Jos yra atsakingos už dažnai nepakankamą Europos teisės aktų įgyvendinimą ir tai patvirtinama kasmet rengiamose ES teisės aktų taikymo ataskaitose. Komisija taip pat turėtų atlikti sisteminių patikrinimų, kokių priemonių būtina imtis norint iš esmės pakeisti dabartinę padėtį, ir atsižvelgti į ankstesnius EESRK pasiūlymus šiuo klausimu⁽²⁹⁾.

5.3. **Svarbiausi Komisijos įgaliojimai geresnio ES teisės aktų taikymo srityje** (ES teisės aktų taikymo stebėseną⁽³⁰⁾ ir šių teisės aktų vykdymas valstybėse narėse)

5.3.1. EESRK, be abejo, svarbus ES teisės aktų taikymo stebėsenos klausimas, kuriam jis skyrė keletą nuomonių⁽³¹⁾. Komitetas šį klausimą svarstė ir nuomonėse kitomis temomis (*Pažangus reglamentavimas*, *Geresnis reglamentavimas*, *REFIT* ir kt.), taip pat šiai sričiai skirtuose klausimuose ir seminaruose (visų pirma *Bendrosios rinkos observatorijoje*).

5.3.2. Šiomis aplinkybėmis EESRK ne kartą ragino Komisiją paprašyti jo nuomonės dėl metinės ataskaitos, kad būtų galima atsižvelgti į organizuotos pilietinės visuomenės požiūrį į ES teisės aktų įgyvendinimą ir taip sustiprinti jų taikymą⁽³²⁾.

5.3.3. EESRK mano, kad jis iš tiesų gali atlikti naudingą tarpininko tarp ES teisės aktų leidėjų ir naudotojų vaidmenį. Komitetas galėtų konkrečiai prisidėti prie Europos Parlamento pranešimo savo iniciatyva dėl metinės ataskaitos dėl valstybių narių įgyvendinamų ES teisės aktų, pavyzdžiui, įvertindamas perkėlimo metu valstybių narių atliktus papildymus⁽³³⁾.

5.3.4. Be to, EESRK pasiūlė priemones⁽³⁴⁾ direktyvų perkėlimui į nacionalinę teisę pagerinti, visų pirma:

- iš anksto nustatyti perkėlimo norminę priemonę,
- direktyvą paskelbus *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*, greičiau atlikti perkėlimo procedūrą, koordinavimui valstybėje narėje paskiriant kontaktinį asmenį, kuris naudotųsi perkėlimui sukurta duomenų baze,
- kai tai susiję su tiksliais ir besąlygiškais nuostatomis arba apibrėžtimis, rinktis perkėlimą perrašant,

⁽²⁶⁾ OL C 383, 2015 11 17, p. 57 (2.1.2 punktas).

⁽²⁷⁾ OL C 132, 2011 5 3, p. 47 (1.7 punktas).

⁽²⁸⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 192 (4.4.9 punktas).

⁽²⁹⁾ JO C 230, 2015 7 14, p. 66.

⁽³⁰⁾ COM(2016) 463 final.

⁽³¹⁾ OL C 204, 2008 8 9, p. 9 ir OL C 347, 2010 12 18, p. 62.

⁽³²⁾ OL C 347, 2010 12 18, p. 62 (1.10 punktas).

⁽³³⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 45 (3.2.4 punktas).

⁽³⁴⁾ OL C 204, 2008 8 9, p. 9 (5 punktas).

- pritarti perkėlimui darant konkrečią nuorodą į privalomas (besąlygiškas) direktyvos nuostatas, kai jos pateiktos kaip sąrašai, lentelės, kuriose išvardyti direktyvoje nurodyti gaminiai, medžiagos ir dalykai, priedai su formų arba pažymėjimų pavyzdžiais,
- pritaikyti nacionalines perkėlimo procedūras atsižvelgiant į direktyvos taikymo sritį, taikyti pagreitintas procedūras, tačiau nepamiršti privalomų vidaus konsultacijų, susijusių su norminių tekstų priėmimu.

5.3.5. Be to, EESRK mano, kad Komisijai būtų labai naudinga, jei valstybėse narėse būtų tinkamai vykdoma ES reikalų stebėseną, nes tai galėtų užtikrinti geresnę jos darbo kokybę⁽³⁵⁾.

2017 m. spalio 18 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽³⁵⁾ OL C 325, 2006 12 30, p. 3 (6.1.13 punktas).

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

529-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2017 M. SPALIO 18–19 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Atitikties dokumentų rinkinys:

a) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „SOLVIT vaidmens stiprinimo veiksmų planas: bendrosios rinkos nauda piliečiams ir įmonėms“

(COM(2017) 255 final – SDW(2017) 210 final),

b) Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrųjų skaitmeninių vartų sukūrimo informacijai teikti, procedūroms atlikti ir pagalbos bei problemų sprendimo paslaugoms teikti, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012

(COM(2017) 256 final – 2017/0086 (COD)),

c) Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos Komisijos prašymų įmonėms ir įmonių asociacijoms, kad pateiktų vidaus rinkos ir susijusių sričių informaciją, teikimo sąlygos ir tvarka

(COM(2017) 257 final – 2017/0087 (COD))

(2018/C 081/12)

Pranešėjas **Bernardo HERNÁNDEZ BATALER**

Konsultavimasis

- a) Europos Komisija, 2017 7 5
- b) Europos Parlamentas, 2017 6 12
Taryba, 2017 6 14
- c) Europos Parlamentas, 2017 5 31
Taryba, 2017 10 10

Teisinis pagrindas

- a) SESV 304 straipsnis
- b) SESV 21 straipsnio 2 dalis, 48 straipsnis ir 114 straipsnio 1 dalis
- c) SESV 43 straipsnio 2 dalis, 91, 100, 114, 192 straipsniai, 194 straipsnio 2 dalis ir 337 straipsnis

Atsakingas skyrius

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius

Priimta skyriuje

2017 10 4

Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	184/0/5
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos ketinimą sukurti bendrosios rinkos taisyklių laikymosi ir pažangaus įgyvendinimo kultūrą, nes ši rinka suteikia daug galimybių asmenims, norintiems gyventi ir dirbti kitoje valstybėje narėje, ir įmonėms, norinčioms išplėsti savo rinkas.

1.2. EESRK remia Komisijos veiksmų planą, kuriuo siekiama gerinti SOLVIT tinklo kokybę ir veiksmingumą. Jis taip pat rekomenduoja Komisijai, glaudžiai bendradarbiaujant su visomis pilietinės visuomenės organizacijomis, didinti informuotumą apie šio tinklo egzistavimą, kad jos galėtų geriau pasinaudoti SOLVIT teikiamomis paslaugomis, kuriomis turėtų aktyviau naudotis įmonės atsižvelgiant į bendrosios rinkos ekonomines laisves, todėl svarbu stiprinti šią priemonę.

1.3. EESRK pritaria pasiūlyme dėl reglamento išdėstyti iniciatyvai dėl bendrųjų skaitmeninių vartų, kuriuose piliečiai ir įmonės galėtų lengvai gauti išsamią informaciją. Komitetas teigiamai vertina tai, kad šiuose vartuose bus galima gauti informacijos, atlikti procedūras ir veiksmingai teikti pagalbą bei problemų sprendimo paslaugas, taikant principą „tik vieną kartą“ ir veiksmų visais valdžios lygmenimis metodu.

1.4. Pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo nustatomos prašymo pateikti informacijos sąlygos ir procedūros, įvairios pilietinės visuomenės organizacijos vertina skirtingai – vieni subjektai tai vertina palankiai, o kiti, pavyzdžiui, įmonės atstovaujanti organizacija, reiškia didelį susirūpinimą. Darydamas prielaidą, kad pasiūlymas dėl reglamento bus priimtas nustatytomis sąlygomis, EESRK pageidauja, kad Komisija šią priemonę naudotų kuo labiau laikydamosi proporcingumo principo, tarpvalstybiniu mastu svarbiais atvejais, kai tai būtina, ir gerbdama susijusių asmenų pagrindines teises, visų pirma kiek tai susiję su konfidencialios informacijos apsauga. Kalbant apie EK turimą informaciją dėl kliūčių bendrajai rinkai pašalinimo, yra daug plačių informacijos kanalų, kuriuos reikėtų geriau ir sistemingiau ištirti siekiant nustatyti kliūtis bendrajai rinkai, įskaitant ES teisėkūros nesilaikymą. Bet kuriuo atveju EESRK tikisi, kad per penkerių metų laikotarpį būtinai bus atliktas vertinimas dėl reglamento veikimo.

1.5. EESRK ragina ES valstybes nares siekti daugiau pažangos e. valdymo srityje, ypač kai tai susiję su elektroninės tapatybės ir užsienio šalių tapatybės dokumentų atpažinimu, kadangi teikiamos paslaugos nėra labai tinkamai vertinamos.

1.6. EESRK ragina Komisiją įtraukti pilietinę visuomenę, pasinaudojant jos veikla ir darbo rezultatais, į šį procesą, kuris galėtų būti priemonė ES vidaus rinkos padėčiai įvertinti. Bet kuriuo atveju EESRK sudarančios organizacijos turi patirties, priemonių ir gebėjimų bendradarbiauti dėl SOLVIT siekiant paskatinti aktyvesnę pasiūlyme dėl bendrųjų skaitmeninių vartų nurodytą veiklą, kuria siekiama didinti žmonių informuotumą apie ją ir stebėti jo kokybę. Visa tai reikėtų atlikti kartu prisidedant prie vertinimų, kurių gali prireikti.

2. Komisijos pasiūlymai

2.1. 2016 m. gruodžio 13 d. Bendroje deklaracijoje dėl 2017 m. ES prioritetų teisėkūros srityje Europos Parlamentas, Taryba ir Europos Komisija pakartojo savo įsipareigojimą skatinti teisingą galiojančios teisėkūros taikymą. Tą pačią dieną Komisija pateikė komunikatą „ES teisė. Geresnis taikymas – geresni rezultatai“, kuriame nurodoma, kaip Komisija ketina stiprinti savo pastangas siekdama užtikrinti visiems naudingą ES teisės vykdymą. Visų pirma Bendrosios rinkos strategijoje nustatyta 10 Komisijos prioritetų siekiant sukurti bendrosios rinkos taisyklių laikymosi kultūrą ypatingą dėmesį skiriant SOLVIT stiprinimui.

2.2. Šiuo metu ⁽¹⁾ SOLVIT veikia kaip valstybių narių (ir EEE priklausančių šalių) nacionalinėse administracijose įsteigtų centrų tinklas, kurio tikslas – greitai ir neoficialiai spręsti problemas, iškilusias savo teisėmis vidaus rinkoje besinaudojantiems asmenims ir įmonėms.

2.2.1. SOLVIT tinklas sprendžia bet kokias tarpvalstybines problemas, kurios kyla, jei valdžios institucija galimai pažeidžia Sąjungos teisės nuostatas, kuriomis reglamentuojama vidaus rinka, kai ir tiek, kiek tokių problemų nesprendžia nacionalinio arba ES lygmens teismai.

2.2.2. SOLVIT yra nacionalinės administracijos dalis ir veikia tik neoficialiai. Šis tinklas negali imtis veiksmų tokiais atvejais:

- įmonių tarpusavio problemos,
- vartotojų teisės,
- žalos atlyginimas,
- ieškiniai.

2.3. Vadinamąjį Komisijos atitikties dokumentų rinkinį sudaro toliau nurodyti dokumentai:

2.4. SOLVIT vaidmens stiprinimo veiksmų planas ⁽²⁾.

2.4.1. Komisija yra pasiryžusi kartu su valstybėmis narėmis imtis naujų priemonių **SOLVIT strateginiam vaidmeniui stiprinti**, kad bendroji rinka būtų praktiškai naudingesnė piliečiams ir įmonėms.

2.4.2. Juo papildomi Europos socialinių teisių ramsčio ir kitų susijusių iniciatyvų tikslai, atsižvelgiant į Komisijos prioritetą – skatinti socialinį teisingumą ir lygias galimybes Sąjungoje.

2.4.3. Komunikato tikslas – trimis būdais skatinti naudotis SOLVIT:

- i. gerinti tinklo kokybę;
- ii. vykdyti aktyvesnę informuotumo didinimo veiklą;
- iii. stiprinti jo vaidmenį Sąjungos teisės aktų vykdymo užtikrinimo srityje.

2.4.4. Apskritai vykdant strategiškesnę skatinimo naudotis SOLVIT veiklą ir sistemingiau bendradarbiaujant su tarpininkavimo organizacijomis bei susijusiais tinklais **stiprės SOLVIT vaidmuo teikiant naudingą grįžtamąją informaciją ir įrodymus**, kaip praktiškai veikia bendroji rinka: bus didesnė bylų „kritinė masė“ ir didesnis įmonių skaičius.

2.4.5. Įgyvendindama e. valdžios veiksmų planą **Komisija ištirs principo „tik vieną kartą“ taikymo galimybes**. Laikantis šio principo, piliečiams ir įmonėms, norintiems pirmą kartą pateikti Komisijai skundą dėl neišspręstos jų bylos, nereikėtų dar kartą pateikti SOLVIT duomenų bazėje jau esančios informacijos.

2.5. Pasiūlymas dėl reglamento dėl bendrųjų skaitmeninių vartų sukūrimo ⁽³⁾.

2.5.1. Pasiūlyme dėl reglamento nustatomos taisyklės, pagal kurias kuriami ir veikia bendrieji skaitmeniniai vartai, leidžiantys piliečiams ir įmonėms lengvai gauti aukštos kokybės, išsamią informaciją ir veiksmingas pagalbos bei problemų sprendimo paslaugas, taip pat veiksmingai atlikti procedūras, susijusias su Sąjungos ir nacionalinės teisės aktais, kurie taikomi piliečiams ir įmonėms, besinaudojantiems arba ketinantiems naudotis pagal Sąjungos vidaus rinkos teisę nustatytais teisėmis.

2.5.2. Jame taip pat siūloma kitų valstybių narių naudotojams suteikti galimybių lengviau naudotis procedūromis, remiamas principo „tik vieną kartą“ įgyvendinimas ir nustatomos taisyklės, pagal kurias pranešama apie vidaus rinkoje kylančias kliūtis, remiantis naudotojų grįžtamąją informaciją, pranešimais dėl vidaus rinkos veikimo ir statistika, surinkta teikiant į vartus įtrauktas paslaugas.

⁽¹⁾ 2013 m. rugsėjo 17 d. Komisijos rekomendacija (OL L 249, 2013 9 19, p. 10).

⁽²⁾ COM(2017) 255 *final*.

⁽³⁾ COM(2017) 256 *final*.

2.5.3. Šio pasiūlymo prieduose pateikiamuose sąrašuose išvardyta trylika esminių procedūrų piliečiams ir įmonėms, kurie persikelia į kitą valstybę narę, ir privalomuose Sąjungos teisės aktuose nustatytos pagalbos bei problemų sprendimo paslaugos, kuriomis galima pasinaudoti portale.

2.5.4. Informacijos, susijusios su piliečiais, sritys: kelionės Sąjungoje, darbas ir pensija Sąjungoje, transporto priemonės Sąjungoje, gyvenimas kitoje valstybėje narėje, mokymasis arba mokomoji praktika kitoje valstybėje narėje, sveikatos priežiūra, šeimoms taikomos tarpvalstybinio pobūdžio teisės, pareigos ir taisyklės ir vartotojų srities tarpvalstybiniai klausimai.

2.5.5. Informacijos, susijusios su įmonėmis, sritys: įmonės steigimas, valdymas ir veiklos nutraukimas, darbuotojai, mokesčiai, prekės, paslaugos, įmonės finansavimas; viešosios sutartys ir darbuotojų sauga ir sveikata.

2.6. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos Komisijos prašymų įmonėms ir įmonių asociacijoms, kad pateiktų vidaus rinkos ir susijusių sričių informaciją, teikimo sąlygos ir tvarka ⁽⁴⁾.

2.6.1. Šio pasiūlymo dėl reglamento tikslas – padėti Komisijai stebėti ir užtikrinti vidaus rinkos taisyklių vykdymą sudarant jai sąlygas laiku gauti išsamią ir patikimą kiekybinę ir kokybinę informaciją iš atrinktų rinkos dalyvių, teikiant tikslinius prašymus pateikti informacijos.

2.6.2. Pasiūlymu, kuris netaikomas labai mažoms įmonėms, nenustatoma jokios papildomos administracinės naštos, nes jame numatyta procedūra yra išskirtinė ir papildoma, siekiant gauti reikiamos informacijos tais atvejais, kai esama kliūčių, trukdančių vidaus rinkos veikimui. Šioje iniciatyvoje numatyta informacijos rinkimo priemonė yra krašutinė priemonė, kuri būtų taikoma išnaudojus visas kitas galimybes gauti informacijos.

2.6.3. Pasiūlyme nustatoma procedūra, kurios reikia laikytis prašant informacijos, ją patvirtinantis sprendimas, konfidencialios informacijos apsauga ir verslo paslapties išsaugojimas, ir galimybė taikyti baudas tyčinio neveikimo arba didelio aplaidumo, kai pateikiama neteisinga, ne visa ar klaidinanti informacija, atvejais. Bet kuriuo atveju teisminės peržiūros įgaliojimus reguliuoja Teisingumo Teismas.

2.6.4. Remiantis pasiūlymu, turėdamos patikimos informacijos apie netinkamą bendrosios rinkos veikimą, Komisija ir nacionalinės institucijos galėtų užtikrinti geresnį bendrosios rinkos teisės įgyvendinimą ir Sąjungos politikos formavimą. Komisijos teigimu, tai sustiprintų vartotojų pasitikėjimą bendrąja rinka ir padėtų kuo labiau išnaudoti jos potencialą.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Komitetas pabrėžia, kad, siekiant padidinti Komisijos pasiūlymo dėl teisės akto teisėtumą, patenkinti visų institucijų ir organų dalyvausiančių jį taikant ateityje, lūkesčius ir užtikrinti, kad jis bus veiksmingai taikomas visose atitinkamose valstybėse, į Komisijos pateiktą atitikties dokumentų rinkinį reikia įtraukti tam tikrus elementus.

3.2. Tiek valstybės narės, pasitelkdamos aiškius prašymus, kuriuos Komisijai pateikė Konkurencingumo taryba, tiek Europos Parlamentas ragina siekti pagrindinio minėto dokumentų rinkinio tikslo – stiprinti SOLVIT vaidmenį. Taip sukuriamas tvirtas šio pasiūlymo dėl teisės akto demokratinio teisėtumo pagrindas.

3.2.1. Reikėtų išplėsti ir patikslinti organų ir institucijų, kurios turi užtikrinti, kad ateityje būtų taikoma atitinkama reguliavimo sistema, konkrečiau, Reglamentas, kuriuo nustatomos Komisijos prašymų įmonėms ir įmonių asociacijoms, kad pateiktų vidaus rinkos ir susijusių sričių informaciją, teikimo sąlygos ir tvarka, taikomas taisyklės ir funkcijas.

3.2.2. Todėl Komitetas tvirtina, kad būtina iš naujo apibrėžti Komisijos pasiūlymo tikslus, nes, viena vertus, jame nenurodoma, kokį vaidmenį taikant reglamentą atlieka Komitetas, ir, kita vertus, atrodo, kad jo pagrindinis tikslas – sustiprinti Komisijos vaidmenį administraciniu skundų dėl įpareigojimų nevykdymo pateikimo etapu.

⁽⁴⁾ COM(2017) 257 final.

3.2.2.1. Šiuo pasiūlymu pirmiausia mažinamas Sąjungos funkcinio subsidiarumo teisėtumas, nes Komitetui nesudaromos sąlygos pagal konkrečius Sutartyse numatytus įgaliojimus vykdyti užduotis, kurioms jis sėkmingai paskyrė atitinkamą dalį savo veiklos.

3.2.2.2. EESRK turi patirties, priemonių ir pajėgumų padėti didinti informuotumą apie SOLVIT veikimą. Be to, Komitetui nesudaromos sąlygos bendradarbiauti prižiūrint ir vertinant, kaip taikomi siūlomi reglamentai.

3.2.2.3. Šį pasiūlymą dėl bendrųjų skaitmeninių vartų pateiktą požiūrį reikia iš dalies pakeisti, nes į dabartinę pasiūlymo versiją neįtrauktas ES sutarties 11 straipsnio 2 dalyje nurodytas institucinis aspektas, mažinamas Komiteto, kaip organizuotos pilietinės visuomenės interesams atstovaujančios institucijos, vaidmuo ir kyla grėsmė dalyvaujamajai demokratijos principo funkciniam aspektui, todėl mažėja būsimo reglamento taikymo veiksmingumas.

3.2.2.4. Bendrieji skaitmeniniai vartai turi padėti greičiau įgyvendinti veiksmingą, sąveikią ir visiems prieinamą e. valdžią. EESRK pritaria principo „tik vieną kartą“ taikymui ir pakartoja ⁽⁵⁾, kad taikant veiksmų visais valdžios lygmenimis metodą įvairios viešosios institucijos turėtų bendradarbiauti, kad neapsiribodamos savo kompetencija galėtų pateikti integruotą pasiūlymą iš vienos įstaigos.

3.2.3. Antra, SOLVIT vaidmens stiprinimo veiksmų plano III punktas apima svarbias priemones, kuriomis sustiprinamas SOLVIT kaip ES teisėsaugos priemonės vaidmuo, kaip jau ne kartą ragino Konkurencingumo taryba ir Europos Parlamentas.

3.3. Be to, reikia pateikti įvairių pastabų, siekiant užtikrinti, kad pasiūlymas dėl komunikato būtų kuo veiksmingiau įgyvendinamas.

3.3.1. Pirmiausia, kalbant apie ketinimą skatinti naudotis SOLVIT paslaugomis, reikėtų aptarti du klausimus, kurie neįtraukti į Komisijos veiksmų planą.

3.3.2. Viena vertus, Jungtinei Karalystei traukiantis iš ES (numatyta, kad išstojimo iš ES procedūra bus įgyvendinta 2019 m. viduryje), minėto plano II punkte nurodytos rinkos sąvokos svarba gerokai sumažės. Jeigu iki to laiko nebus sudarytas Jungtinės Karalystės ir ES dvišalių santykių susitarimas ir nurodyta valstybė bus pašalinta iš Europos ekonominės erdvės, jos administravimo institucijos automatiškai neteks bet kokių įpareigojimų dėl plano įgyvendinimo, todėl nukentės šios valstybės ir valstybių, kuriose veikia SOLVIT centrų tinklas, piliečiai.

3.3.3. Kita vertus, atsižvelgiant į tai, kad ES teisė, konkrečiau, jos pagrindinės ekonominės laisvės, taikomos ES nepriklausančiose šalyse ir tai atneša naudos trečiųjų šalių piliečiams ir šių šalių administravimo institucijoms bei jas įpareigoja, reikėtų parengti planą ateityje prireikus įkurti SOLVIT centrus ir įgyvendinti SOLVIT programą valstybėse, su kuriomis ES sudariusi tarpusavyje susijusius specialius tarptautinius susitarimus, pavyzdžiui, kaip numatyta SESV 218 straipsnio 6 dalies a punkto pirmuose trijuose papunkčiuose. Tai suteiktų akivaizdžios naudos piliečiams ir įmonėms, taip pat šių trečiųjų šalių piliečiams. Be to, būtų geriau įgyvendinamos vidaus rinkos taisyklės.

3.4. Antra, reikia sukurti paskatas viešojo administravimo institucijoms valstybėse narėse, kurioms dėl skaitmeninės atskirties ar kitokio pobūdžio priežasčių reikia daugiau išteklių negu kitoms valstybėms narėms, kad jos galėtų taikyti reglamentą dėl bendrųjų skaitmeninių vartų sukūrimo.

3.4.1. Komisija galėtų apsvarstyti galimybę pasiūlyti patvirtinti veiksmus, skirtus ekonominei, socialinei ir teritorinei sanglaudai stiprinti. Šie veiksmai taip pat atrodo pagrįsti, siekiant paskatinti atitinkamas įmones imtis veiksmų, susijusių su minėto Komisijos plano III punkte nurodytais duomenimis, kurie neproporcingai skiriasi įvairiuose SOLVIT centro pateiktuose dokumentuose. Šiuos skirtumus lemia ne vien skirtingas susijusių valstybių demografinis ir ekonominis svoris.

3.5. Galiausiai būtina pasiekti visoms valstybėms, kuriose veikia SOLVIT tinklas, privalomą susitarimą, kad būtų galima kuo greičiau, vykdamas viešus ir skaidrius konkursus, paskirti kompetentingus nuolatinius darbuotojus, atsakingus už tinklo centrų pateiktą dokumentų nagrinėjimą.

⁽⁵⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 99.

4. Konkrečios pastabos

4.1. SOLVIT

4.1.1. EESRK pritaria konkretiems patobulinimams, skirtiems pagerinti SOLVIT veiklą. Jis gali būti naudinga priemonė, nes suteikia platformą piliečiams ir įmonėms spręsti įvairius klausimus, susijusius su vidaus rinka. Komisija turėtų dar labiau gerinti bendrą SOLVIT matomumą.

4.1.2. Geresnis teisės aktų vykdymas naudingas ir piliečiams, ir įmonėms. Duomenys rodo, kad į SOLVIT besikreipiančių piliečių skaičius, visų pirma socialinio saugumo kontekste, ilgainiui padidėjo labiau nei įmonių. Kita vertus, išnagrinėtų įmonių problemų skaičius (80 %) buvo mažesnis už vidutinį tinklo išnagrinėjamų atvejų rodiklį (89 %). Komisija turėtų imtis tinkamų priemonių, kad visi vartotojai galėtų pasinaudoti tinklo teikiamomis galimybėmis. Svarbu stiprinti šią priemonę ir EESRK tikisi, kad lūkesčiai dėl „SOLVIT stiprinimo veiksmų plano“ bus pateisinti, visų pirma dėl teisių gynimo procedūros nustatymo įmonėms abipusio prekių pripažinimo srityje, taip pat dėl labiau tiesioginio pobūdžio ir veiksmingesnės teisinės pagalbos naudojantis tinklu ir tobulesnės neoficialios teisinių konsultacijų sistemos ir sąveikių mokymo priemonių su galimybe spręsti skirtingų nuomonių klausimą.

4.2. Pasiūlymas dėl reglamento dėl bendrųjų skaitmeninių vartų

4.2.1. Komitetas pritaria pasiūlyme dėl reglamento numatytai iniciatyvai sukurti bendruosius skaitmeninius vartus. Šiuose vartuose piliečiams ir įmonėms turėtų būti teikiama visa informacija ir pagalba, kurios jiems reikia norint vykdyti veiklą visoje vidaus rinkoje. Ši priemonė, jei ji gerai parengta, gali padėti tiek piliečiams, kurie gyvena ir dirba kitoje ES šalyje, tiek įmonėms, kurios nori pasinaudoti bet kuria ekonomine laisve kitoje valstybėje narėje, ypač MVĮ ir naujoms įmonėms.

4.2.2. Piliečiai ir įmonės dažnai nėra tinkamai informuoti apie savo teises ir galimybes bendrojoje rinkoje. Bendrieji skaitmeniniai vartai turėtų patobulinti ir sujungti esamas priemones bei padėti įmonėms atlikti dažniausiai internetu tvarkomas administracines procedūras ir formalumus. Ši priemonė turėtų užtikrinti, kad bendroji rinka būtų skaidresnė, saugesnė ir labiau nuspėjama.

4.2.3. Būtina, kad bendrieji skaitmeniniai vartai suteiktų visą reikiamą informaciją ir pagalbą, kurios reikia įmonėms siekiant sklandžiau vykdyti savo veiklą tarpvalstybiniu lygmeniu. Tai pasakytina apie kokybišką naujausią informaciją apie rinką, problemų sprendimo, ginčų sprendimo mechanizmus ir elektronines procedūras įmonėms, kurios pageidauja vykdyti tarpvalstybinę veiklą.

4.3. Pasiūlymas dėl reglamento dėl bendrosios rinkos informacijos rinkimo priemonės

4.3.1. EESRK sudarančios įvairios pilietinės visuomenės organizacijos, visų pirma įmonių organizacijos, nesutaria dėl pasiūlymo dėl reglamento, kuriuo nustatomos Komisijos prašymų įmonėms ir įmonių asociacijoms, kad pateiktų vidaus rinkos informaciją, teikimo sąlygos ir tvarka.

4.3.2. Įmonėms atstovaujančios organizacijos abejoja pasiūlymu remdamosi tuo, kad jis yra iš esmės skirtas įmonėms, tačiau už išliekančias kliūtis bendrojoje rinkoje yra atsakingos valstybės narės:

- a) Geresnis sutartų taisyklių laikymosi užtikrinimas yra būtinas, kad bendroji rinka veiktų veiksmingiau. Pirmiausia reikia teikti konsultacijas ir paramą valstybėms narėms perkeliančias šias taisykles į nacionalinę teisę ir jas įgyvendinant. Komisija turėtų atlikti reikšmingesnę vaidmenį taisyklių laikymosi užtikrinimo procese, kad visi ekonominės veiklos vykdytojai laikytųsi taisyklių ir nedvejodami įgyvendintų bandomuosius projektus arba taikytų pažeidimo nagrinėjimo procedūras nesilaikymo atvejais.
- b) Kalbant apie EK turimą informaciją dėl kliūčių bendrajai rinkai pašalinimo, yra daug plačių informacijos kanalų, pavyzdžiui, Europos įmonių tinklas, EGS platforma, TRIS, Vidaus rinkos informacinė sistema ir platforma „REFIT“. Reikėtų geriau ištirti šiuos kanalus ir sistemingiau nustatyti kliūtis bendrajai rinkai ir segmentaciją, įskaitant ES teisės aktų nuostatų nesilaikymą.

- c) Įmonės bijo ir nerimauja dėl naujo įpareigojimo pateikti konfidencialios komercinės informacijos ir įmonių neskelbtinų duomenų (kainų nustatymo politika, verslo strategija) užkraunamos vis didesnės administracinės naštos, dėl kurios gali tekti mokėti baudą ir delspinigius.

4.3.3. Savo ruožtu pilietinės visuomenės subjektams atstovaujančios organizacijos palankiai vertina pasiūlymą dėl reglamento, nes mano, kad svarbu:

- a) užtikrinti galimybę laiku gauti patikimus duomenis, nes turint reikiamą, naudingą, nuoseklią ir Komisijai priimant tam tikras priemones ypač svarbią informaciją, ne tik didinamas skaidrumas, bet ir gerinamas vidaus rinkos veikimas;
- b) laiku gauti kiekybinę ir kokybinę, išsamią ir patikimą tam tikrų rinkos dalyvių informaciją pateikiant konkrečiai apibrėžtus prašymus pateikti informaciją;
- c) padėti Komisijai užtikrinti, kad bendrojoje rinkoje būtų gerbiamos piliečių ir įmonių teisės, taip pat padėti stiprinti bendradarbiavimą su valstybėmis narėmis.

4.3.4. Todėl, darydamas prielaidą, kad pasiūlymas dėl reglamento bus priimtas nustatytomis sąlygomis, EESRK pageidauja, kad Komisija šią priemonę naudotų kuo labiau laikydamasi proporcingumo principo, tarpvalstybiniu mastu svarbiais atvejais, kai tai būtina, ir gerbdama susijusių asmenų pagrindines teises, visų pirma kiek tai susiję su konfidencialios informacijos apsauga.

4.3.4.1. Be to, pasiūlymas atlikti vertinimą, nurodytą pasiūlymo paaiškinamojoje dalyje, turėtų būti perkeltas į reguliuojamąją dalį, kad taptų privaloma nuostata. Šį vertinimą reikės atlikti per penkerius metus nuo šio reglamento priėmimo siekiant išnagrinėti, kaip veikia ši priežiūros veikla.

5. EESRK vaidmuo šiame procese

5.1. ES bendrosios rinkos sukūrimas ir tinkamas jos taisyklių taikymas yra vienas iš pagrindinių EESRK prioritetų.

5.2. Piliečiai ir įmonės dažnai nėra tinkamai informuoti apie savo teises ir galimybes vidaus rinkoje. Bendrieji skaitmeniniai vartai turi patobulinti ir sujungti esamas priemones bei padėti įmonėms atlikti dažniausiai internetu tvarkomas administracines procedūras ir formalumus. Ši priemonė turėtų užtikrinti, kad vidaus rinka būtų skaidresnė ir tuo pat metu saugesnė ir labiau nuspėjama.

5.3. EESRK, kaip pilietinės visuomenės organizacijų atstovas, yra pasirengęs prisidėti prie šios iniciatyvos. Šiuo tikslu jis siūlosi padėti stebėti ir vertinti, kaip įgyvendinamas Reglamentas dėl bendrųjų skaitmeninių vartų.

5.4. EESRK kviečia Komisiją glaudžiai su juo bendradarbiauti ir pasinaudoti Komiteto narių iš visų 28 valstybių narių žiniomis ir patirtimi.

2017 m. spalio 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl naujų sunkiųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekio ir degalų sąnaudų stebėsenos bei duomenų teikimo“

(COM(2017) 279 final – 2017/0111 (COD))

(2018/C 081/13)

Pranešėjas: **Dirk BERGRATH**

Bendrapranešėjis: **Mihai MANOLIU**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 6 15 Taryba, 2017 6 22
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	188 / 0 / 3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK nuomone, svarbiausi ES politikos tikslai turėtų būti darbo vietų kūrimas, investavimas į Europos pramonės atgaivinimą, ekonomikos augimas, perėjimas prie švarios energijos, nauji verslo modeliai, naujausios technologijos, aplinkosauga ir visuomenės sveikata.

1.2. EESRK mano, kad vežėjai neišnaudojo galimybių sumažinti savo išlaidų degalams, kurios sudaro ketvirtadalį visų veiklos sąnaudų. Degalų vartojimo efektyvumas yra svarbiausias kriterijus darant pirkimo sprendimus, o degalų sąnaudų mažinimas padėtų sumažinti kuro importo išlaidas. ES būtinas sertifikavimas, degalų sąnaudų vertinimas ir degalų sąnaudų bei išmetamųjų teršalų normos, ir tai turėtų skatinti inovacijas. Su elektromobiliais susijusi politika ir planai sukėlė nuožmią konkurenciją tarp transporto priemonių gamintojų. Transporto sektorius, kaip ir statybų, žemės ūkio ir atliekų sektoriai, turi įnešti savo indėlį į išmetamųjų teršalų kiekio mažinimą.

1.3. ES veiksmai yra pagrįsti, nes klimato kaitos poveikis yra tarpvalstybinis ir reikia apsaugoti degalų, transporto priemonių ir transporto paslaugų bendrąsias rinkas. Transporto rinkos susiskaidymas ir rinkos skaidrumo praradimas, skirtingi teisės aktai ir skirtinga stebėsenos politika, bendros stebėsenos duomenų bazės nebuvimas daro reikšmingą socialinį ir ekonominį poveikį.

1.4. EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlymas dėl reglamento palengvina naujai ES įregistruotų STP išmetamo CO₂ kiekio stebėseną ir duomenų platinimą ir suteikia klientams, kurių dauguma yra MVĮ, aiškią informaciją, susijusią su degalų sąnaudomis.

1.5. EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlyme dėl reglamento pasirinkta 3 galimybė, nes ja užtikrinama, kad būtų perduodama skaitmeninė informacija ir būtų renkami tiek nacionaliniai, tiek ES lygmens duomenys, o administracinės sąnaudos yra nedidelės.

1.6. EESRK pabrėžia, kad pastaruoju metu tokios svarbios rinkos kaip JAV, Kanada, Japonija ir Kinija, siekdamos paskatinti inovacijas ir skubiai pagerinti transporto priemonių efektyvumą, įdiegė sertifikavimo ir degalų vartojimo efektyvumo priemones – nustatė degalų sąnaudų ir (arba) išmetamųjų teršalų normas. Todėl Europos sunkiųjų transporto priemonių gamintojų konkurencingumas priklauso nuo šių normų laikymosi.

1.7. Nors rinka iš esmės verčia gamintojus nuolat mažinti sunkvežimių degalų sąnaudas ES, transporto įmonės, tarp kurių daugiausia yra MVI, dažnai susiduria su sunkumais finansuodamos didesnę efektyviau degalus vartojančių STP pirkimo kainą.

1.8. EESRK rekomenduoja, kad nustatydamas potencialas sunkiųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekio ribines vertes, Komisija turėtų stengtis rasti tinkamą pusiausvyrą tarp tikslų, kurie gali būti pasiekti per trumpą ar vidutinės trukmės laikotarpį, ir ilgesnio laikotarpio tikslo – visiškai netaršaus kelių transporto sukūrimo. Tai reiškia, kad turėtų būti skatinama investuoti į esamų technologijų inovacijas neribojant investicijų į netaršias transporto priemones.

1.9. Šiomis aplinkybėmis EESRK mano, kad jo rekomendacijos, pateiktos nuomonėje dėl galutinės CARS 21 aukšto lygio grupės ataskaitos, galėtų būti taikomos ir sunkiosioms transporto priemonėms, visų pirma tos, kuriose kalbama apie įgyvendinimo laikotarpį.

1.10. EESRK pabrėžia viešųjų investicijų ir reglamentavimo vaidmenį mažinant kelių transporto priemonių išmetamų teršalų kiekį, įskaitant sunkiasvorių krovininių transporto priemonių.

1.11. EESRK pabrėžia, kad visi reglamentavimo veiksmai turi neatsilikti nuo kitų politikos priemonių kelių transporto, įskaitant sunkiasvorių krovininį transportą, paklausai mažinti pereinant prie kitų transporto rūšių (geležinkelių, vidaus vandenų kelių ir kt.), kurios gamina mažiau šiltnamio efektą sukeliančių dujų.

2. Įžanga

2.1. Šiuo reglamentu nustatomi naujų Europos Sąjungoje užregistruotų sunkiųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekio ir degalų sąnaudų stebėsenos bei duomenų teikimo reikalavimai. Jis taikomas tik sunkiosioms transporto priemonėms, suprojektuotoms ir sukonstruotoms keleivių arba krovininių vežimui, ir priekaboms ⁽¹⁾.

2.2. Transportas ir susisiekimas yra gyvybiškai svarbūs Europos ekonomikai ir konkurencingumui. Ši svarba taip pat atsispindi daugelyje kitų politikos programų, darančių didelę įtaką šiam sektoriui. Energetikos sąjungos, bendrosios skaitmeninės rinkos ir darbo vietų kūrimo, ekonomikos augimo ir investicijų darbotvarkės prioritetų įgyvendinimas bus naudingas susisiekimo ir transporto sektoriui.

2.3. 2014 m. spalio mėn. ES valstybių ir Vyriausybės vadovai ⁽²⁾ nustatė privalomą tikslą – sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį visoje ES iki ekonomikoje 2030 m. bent 40 %, palyginti su 1990 m. lygiu. Šis tikslas pagrįstas pasaulinėmis prognozėmis, kurios atitinka Paryžiaus susitarimo dėl klimato kaitos (COP 21) ⁽³⁾ vidutinės trukmės laikotarpį. Komisija paskelbė, kad naujoms sunkiosioms transporto priemonėms ji nustatys degalų vartojimo efektyvumo normas.

2.4. Remiantis sektoriaus duomenimis, 2015 m. sunkvežimių eksportas lėmė 5,1 mlrd. eurų prekybos balanso perteklių. Šis sektorius yra automobilių pramonės dalis, sukurianti Europoje 12,1 mln. tiesioginių ir netiesioginių darbo vietų, sudarančių 5,6 % visų darbo vietų ES.

⁽¹⁾ Transporto priemonių kategorijos apibrėžtos Direktyvoje 2007/46/EB, iš dalies pakeistoje Reglamentu (EB) Nr. 385/2009: M1, M2, N1 ir N2 klasių sunkiosios transporto priemonės, kurių standartinė masė viršija 2 610 kg ir kurioms netaikomas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 715/2007, ir visos M3 ir N3 bei O3 ir O4 klasių transporto priemonės.

⁽²⁾ 2014 m. spalio 24 d. Europos Vadovų Tarybos išvadų EUCO 169/14 2 punktas.

⁽³⁾ FCCC/CP/2015/L.9/Rev.1.

2.5. Atsparios energetikos sąjungos ir perspektyvios klimato kaitos politikos pagrindų strategijoje (2015 m. vasario mėn.)⁽⁴⁾ nustatyta, kad perėjimas prie efektyviai energiją vartojančio, mažo anglies dioksido kiekio transporto sektoriaus, yra viena pagrindinių sričių, kurioje reikia imtis veiksmų. Paryžiaus susitarimas dėl klimato kaitos paskatino įgyvendinti Europos mažataršio judumo strategijoje (2016 m. liepos mėn.)⁽⁵⁾ nustatytas priemones. Investicijos į infrastruktūrą, kaip Investicijų plano Europai dalis, turėtų paskatinti kurti netaršų konkurencingą ir susietąjį susisiekimą Europoje.

2.6. ES 1990–2014 m. laikotarpiu iš komercinių transporto priemonių išmetamas CO₂ kiekis didėjo kur kas sparčiau nei iš automobilių. CO₂ kiekis, išmetamas iš komercinių transporto priemonių, padidėjo 25 %, o iš automobilių – tik apie 12 % Sunkvežimiams ir autobusams dabar tenka apie ketvirtadalis kelių transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekio ES. Jų išmetamųjų teršalų dalis toliau didėja, kadangi nuolat griežtinamos CO₂ ribinės vertės mažina lengvųjų automobilių ir furgonų išmetamuosius teršalus.

2.7. Dabartiniu metu tipinis europinis 40 tonų 4×2 vilkikas per „ilgo nuotolio bandymo ciklą“ suvartoja apie 33,1 l degalų 100 km kelių ir greitelių. Tipinis europinis 12 tonų 4×2 prekių išvežiojimui skirtas sunkvežimis per „pristatymo mieste bandymo ciklą“ suvartoja apie 21,4 l degalų 100 km⁽⁶⁾.

2.8. Sunkiosios transporto priemonės paprastai gaminamos per kelis etapus: paprastai jos yra pritaikytos konkrečioms poreikiams. Važiuklę gamina vienas gamintojas, o kitame etape kėbulą gamina kitas gamintojas. Tai reiškia, kad keli skirtingi gamintojai turi įtakos sukomplektuoto automobilio degalų sąnaudoms, taigi ir išmetam CO₂ kiekiui.

2.9. Sunkiųjų transporto priemonių pirkėjai daugiausia yra krovininių vežėjai. Išlaidos degalams gali sudaryti daugiau nei ketvirtadalį krovininių vežėjų veiklos sąnaudų, taigi degalų vartojimo efektyvumas yra svarbiausias jų pirkimo kriterijus. Per pastaruosius dešimtmečius sunkiųjų transporto priemonių degalų vartojimo efektyvumas pagerėjo, tačiau daugelis iš daugiau kaip pusės milijono transporto įmonių, kurios dažniausia yra MVĮ, neturi prieigos prie standartizuotos informacijos, leidžiančios įvertinti degalų vartojimo efektyvumo technologijas, palyginti sunkvežimius ir priimti geriausius, informacija pagrįstus jų pirkimo sprendimus ir taip sumažinti savo išlaidas degalams. Prie viso šito dar prisideda bendrai sutartos degalų sąnaudų nustatymo metodikos nebuvimas.

2.10. Dėl rinkos skaidrumo trūkumo ES STP gamintojai patiria mažesnę spaudimą stengtis gerinti degalų vartojimo efektyvumą ir investuoti į inovacijas tokioje konkurencingoje pasaulinėje rinkoje. Todėl kyla pavojus, kad ES gamybos sektorius gali prarasti dabartinį pirmavimą degalų vartojimo efektyvumo srityje.

2.11. Skaidrumas degalų vartojimo efektyvumo ir išmetamo CO₂ kiekiu srityje taip pat skatintų konkurenciją ES vidaus rinkoje, kur 2016 m. Komisija nustatė sunkvežimių gamintojų, kurie veiklą vykdė 1997–2011 m., kartelinių susitarimą.

3. Pasiūlymas dėl reglamento

3.1. Šis siūlomas reglamentas yra dalis dokumentų rinkinio „Europa kelyje“ (*Europe on the move*), kurio tikslas: pagerinti kelių eismo saugumą; skatinti sąžiningesnes rinkliavas už naudojimąsi kelių infrastruktūra; mažinti išmetamo CO₂ kiekį, oro taršą, eismo spūstis ir biurokratinę įmonėms tenkančią naštą; kovoti su neteisėtu darbu; užtikrinti darbuotojams deramas sąlygas ir poilsio trukmę.

3.2. Šios priemonės ilgainiui turės teigiamą poveikį ne tik transporto sektoriui: jos skatins užimtumą, augimą ir investicijas, stiprins socialinį teisingumą, didins vartotojų pasirinkimo galimybes ir suteiks Europai aiškias priemones išmetamųjų teršalų kiekiui mažinti.

⁽⁴⁾ COM(2015) 80 final.

⁽⁵⁾ COM(2016) 501 final.

⁽⁶⁾ Delgado, O., Rodríguez, F., Muncrief, R., *Fuel efficiency technology in European heavy-duty vehicles: Baseline and potential for the 2020–2030 timeframe* („Degalų vartojimo efektyvumo technologijos Europos sunkiosiose transporto priemonėse: bazinio lygio scenarijus ir potencialas 2020–2030 m. laikotarpiu“), Tarptautinės švaraus transporto tarybos (ICCT) baltoji knyga, Berlynas, 2017 m. liepos mėn.

3.3. Per artimiausius 12 mėnesių šis dokumentų rinkinys bus papildytas tolesniais pasiūlymais, kuriuose bus nustatytos išmetamųjų teršalų normos po 2020 m. lengviesiems automobiliams ir furgonams, taip pat pirmą kartą – ir sunkiosioms transporto priemonėms. Šie pasiūlymai dar labiau paskatins diegti inovacijas, didins konkurencingumą, sumažins išmetamą CO₂ kiekį, pagerins oro kokybę, visuomenės sveikatą ir kelių eismo saugumą.

3.4. Žinių spraga bus sumažinta modeliavimo kompiuterine programa – veiksminga priemonė degalų sąnaudoms ir išlaidoms apskaičiuoti. Naujas (tipo patvirtinimo) sertifikavimo reglamentas dėl išmetamo CO₂ kiekio nustatymo bus grindžiamas individualiais eksploataciniais duomenimis ir sertifikuotu įvesties duomenų gavimo ir tvarkymo procesu.

3.5. Šiuo pasiūlymu dėl reglamento įgyvendinamas 2014 m. komunikatas dėl sunkiųjų transporto priemonių degalų sąnaudų ir išmetamo CO₂ kiekio mažinimo strategijos“. STP strategijoje pranešta apie įgyvendinimo priemonę, kuria bus nustatyta naujų ES rinkai pateikiamų STP degalų sąnaudų ir išmetamo CO₂ kiekio, apskaičiuojamų VECTO modeliavimo priemonė, sertifikavimo tvarka, ir teisės akto pasiūlymą dėl išmetamo CO₂ kiekio stebėsenos ir duomenų teikimo.

3.6. Atsižvelgiant į tai, kad VECTO yra tik modeliavimo priemonė, antrasis dokumentų rinkinys turėtų apimti degalų sąnaudų testavimą kelyje, kaip kad Komisija ketina taikyti automobiliams ir mažos keliamosios galios krovininėms transporto priemonėms. Reikia sukurti metodiką mokesčių, taikomų STP už naudojimąsi infrastruktūra, diferencijavimui atsižvelgiant į išmetamą CO₂ kiekį (Eurovinjetės direktyvos ir Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos peržiūra).

3.7. EESRK ragina Europos Komisiją ir valstybes nares pritarti tam, kad būtų užtikrinta, kad trečiosios šalys (mokslinių tyrimų institutai, transporto bendrovės, NVO) turėtų prieigą prie oficialių VECTO duomenų apie degalų sąnaudas, kad būtų galima sutikrinti duomenis atliekant nepriklausomą testavimą. Siekiant spręsti spragų ar pažeidimų problemą, turi būti atliekami kokybės kontrolė ir pateiktų duomenų tikrinimas. Šie tikrinimai turėtų būti atliekami laikantis pagrindinių teisių.

3.8. Šiuo pasiūlymu įgyvendinama ir 2016 m. Europos mažataršio judumo strategija, kurios tikslai, be kita ko, iki 2050 m. kelių transporto išmetamų ŠESD kiekį sumažinti bent 60 %, palyginti su 1990 m. lygiu, ir radikaliai sumažinti oro teršalų išmetimą. Strategijoje taip pat nurodyta, kad Komisija sparčiau nagrinės išmetamo CO₂ kiekio normų nustatymo variantus, kad atitinkamą teisės aktą galėtų pasiūlyti dar per šios Komisijos kadenciją.

3.9. Stebėsenos tikslais, pradedant 2020 m., valstybių narių kompetentingos institucijos turi pateikti duomenis apie naujas transporto priemones, pirmą kartą užregistruotas ES per praėjusius metus, o sunkiųjų transporto priemonių gamintojai privalo pateikti duomenis apie transporto priemones, kurių pagaminimo data patenka į praėjusius kalendorinius metus. Šią metinę ataskaitą reikia pateikti iki kiekvienų metų vasario 28 d. Duomenų, kurie turi būti pateikti, tipas yra nurodytas pasiūlymo dėl reglamento I priedo A ir B dalyse.

3.10. Europos aplinkos agentūra turi (EEE) valdyti Komisijos vardu pateiktų duomenų centrinę duomenų bazę, kuri bus viešai prieinama (išskyrus tam tikrus neskelbtinus duomenis).

3.11. Už duomenų tikslumą ir kokybę atsako kompetentingos institucijos ir gamintojai. Tačiau Komisija gali pati patikrinti pateiktų duomenų kokybę ir pririnkti imtis reikiamų priemonių siekiant ištaisyti centriname registre paskelbtus duomenis. Tiesioginių duomenų teikimo prievolių MVĮ ir labai mažoms įmonėms nenustatoma.

3.12. Komisija parengs metinę ataskaitą, kurioje bus pateikta valstybinių narių ir gamintojų pateiktų duomenų už praėjusius kalendorinius metus analizė. Analizė turi apimti bent jau duomenis apie vidutines visos Sąjungos sunkiųjų transporto priemonių parko ir kiekvieno gamintojo degalų sąnaudas ir išmetamą CO₂ kiekį. Jei įmanoma, joje taip pat atsižvelgiama į naujų ir pažangių CO₂ kiekio mažinimo technologijų naudojimo duomenis.

3.13. Komisija įgaliojama deleguotaisiais aktais iš dalies pakeisti duomenų reikalavimus, nustatytus pasiūlymo dėl reglamento prieduose, ir gali keisti stebėsenos ir ataskaitų teikimo procesą.

4. Bendrosios pastabos

4.1. Kaip ir ankstesnėse nuomonėse dėl Komisijos teisės aktų pasiūlymų mažinti išmetamo CO₂ kiekį, EESRK patvirtina, kad remia visas ES iniciatyvas, skirtas konkrečioms išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo tikslams pasiekti, kadangi tai yra svarbiausias kovos su klimato kaita aspektas. Šiuo tikslu negalima nekreipti dėmesio į jokią pagrindą priemonę, skirtą mažinti ir komercinių transporto priemonių išmetamų teršalų kiekį, kadangi šios transporto priemonės sudaro daugiau kaip 10 % viso transporto priemonių parko.

4.2. Be to, pasirinkta priemonė – ES reglamentas – yra tinkamiausia siekiant užtikrinti, kad priimtos nuostatos būtų taikomos iš karto ir būtų išvengta konkurencijos iškraipymo, kuris gali turėti padarinių vidaus rinkai.

4.3. Duomenys apie išmetamą CO₂ kiekį ir degalų sąnaudas yra gaunami naudojant kompiuterinę modeliavimo programą, vadinamą VECTO (Transporto priemonės energijos sąnaudų skaičiavimo priemonė).

4.3.1. Sprendimas sukurti šią priemonę buvo priimtas išnagrinėjus kitas pasirinkimo galimybes, įskaitant variklio bandymų įrenginius, važiuoklės dinamometro bandymus ir bandymus automobilyje realiomis eismo sąlygomis su nešiojamąja išmetamųjų teršalų matavimo sistema (PEMS). Pagrindinės priežastys, kodėl buvo pasirinktas modeliavimas, o ne kitos bandymų procedūros buvo šios:

- 1) palyginamumas: skirtingų tipų STP bandymų rezultatai yra tiesiogiai palyginami;
- 2) išlaidų veiksmingumas: aukšta bandymų įrenginių kaina, palyginti su modeliavimu;
- 3) galimybė lyginti labai įvairias STP: STP gamybos serijos yra labai mažos, kadangi automobiliai iš esmės gaminami pagal galutinio naudotojo nurodymus;
- 4) bandymų atkuriamumas: modeliavimas leidžia atkurti bandymus daugiausia kartų;
- 5) tikslumas: galima aptikti nedidelę ekonomiją, kurią duotų vienos sudedamosios dalies optimizavimas;
- 6) išsamumas: modeliavimas gali būti naudojamas visos transporto priemonės konfigūracijai optimizuoti siekiant sumažinti degalų sąnaudas, kadangi jis apima visas sudedamąsias dalis (kabiną, padangas, variklį, pavarą ir kt.). Šis metodas buvo patvirtintas 2014 m. STP strategijoje.

4.3.2. Prievolė tvarkyti ir padaryti prieinamus su visais naujais sunkiaisiais automobiliais susijusius VECTO duomenis sudaro pirkėjams galimybę tiek palyginti skirtingus automobilių modelius, degalų sąnaudų technologijas ir įvairias automobilio kėbulo dalis, pavyzdžiui, kraną, šaldymo patalpą, tiek palyginti skirtingas atskirų sudedamųjų dalių kombinacijas. Kitaip nei lengvųjų automobilių, skirtingi sunkiųjų automobilių modeliai naudojami labai skirtingiems tikslams priklausomai nuo jų kėbulo ir todėl labai skiriasi jų degalų sąnaudos ir išmetamas CO₂ kiekis. Be to, lyginimo galimybė didina konkurenciją tiek tarp automobilių gamintojų, tiek tarp automobilių kėbulų gamintojų.

4.3.3. EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlymas dėl reglamento palengvina naujai ES įregistruotų STP išmetamo CO₂ kiekio stebėseną ir duomenų platinimą ir suteikia klientams, dauguma kurių yra MVĮ, aiškią, su degalų sąnaudomis susijusią informaciją.

4.3.4. EESRK žino, kad pirmenybė teikiama išmetamų teršalų kiekio iprastinėmis važiavimo sąlygomis matavimui su nešiojama išmetamųjų teršalų kiekio matavimo sistema (NITMS), o ne išmetamų teršalų kiekio matavimui naudojant važiuoklės dinamometrą arba (kaip čia siūloma – naudojant kompiuterinę modeliavimo programą). Po diegimo laikotarpio ir įvertinus patirtį su VECTO sistema, Komisija turėtų išanalizuoti, ar galima praktiškai įgyvendinti realiomis važiavimo sąlygomis išmetamų teršalų kiekio nustatymo bandymus sunkiosioms transporto priemonėms, ir jei taip, tai, kaip tai padaryti.

4.4. Atliekant poveikio vertinimą, Komisija išbandė tris duomenų rinkimo ir teikimo Europos aplinkos agentūrai galimybes: 1) duomenis teikia nacionalinės institucijos; 2) duomenis teikia sunkiųjų transporto priemonių gamintojai; 3) duomenis teikia ir nacionalinės institucijos, ir gamintojai.

4.4.1. EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlyme dėl reglamento pasirinkta 3 galimybė, nes ja užtikrinama, kad būtų perduodama skaitmeninė informacija ir būtų renkami tiek nacionaliniai, tiek ES lygmens duomenys, o administracinės sąnaudos yra nedidelės.

4.4.2. EESRK palankiai vertina tai, kad kompetentingų nacionalinių institucijų ir sunkiųjų transporto priemonių gamintojų Komisijai pateikti duomenys turi būti viešai prieinami. Siekiant apsaugoti duomenis ir išsaugoti konkurenciją, EESRK taip pat palankiai vertina pasiūlymą, kad nei transporto priemonės identifikavimo numeris (VIN), nei gamybos duomenys, susiję su tam tikromis dalimis (pavara, ašimis ir padangomis), kuriomis aprūpina tiekėjas, neturi būti skelbiama viešai.

4.5. EESRK nuomone, vertėtų pagalvoti apie sunkiųjų transporto priemonių apmokestinimą CO₂ grindžiamais kelių naudotojo mokesčiais. Tam reikėtų, kad centrinio registro duomenys (transporto priemonės identifikavimo numeris ir išmetamo CO₂ kiekio rodmenys) būtų susieti su registracijos data (registracijos numeris) ir perduoti kelių naudotojų mokesčių administratoriui.

4.5.1. EESRK ne kartą pritarė⁽⁷⁾ Komisijos ketinimui sukurti vieną bendrą Europos lygmens kelių naudotojų mokesčių sistemą, pagrįstą principu „teršėjas moka“. Valstybės valdoma viena bendra kelių naudotojų mokesčių sistema taip pat būtų naudinga duomenų apsaugos požiūriu.

4.6. Komisija savo pasiūlymą dėl reglamento vertina kaip būtina žingsnį, kad ateityje būtų galima įgyvendinti ir taikyti sunkiųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekio normas. Stebėsenos ir duomenų teikimo sistema ypač reikalinga, kad būtų galima įvertinti tokių būsimų normų (kaip jau taikomos lengviesiems automobiliams ir furgonams) laikymąsi.

4.6.1. ES privalomos CO₂ kiekio ribinės vertės keleiviniams automobiliams įvestos nuo 2009 m., o furgonams – nuo 2011 m. Vienok tokios CO₂ ribinės vertės sunkiosioms transporto priemonėms iki šiol nebuvo nustatomos. Tačiau Komisijos pasiūlyme dėl teisėkūros procedūra priimamo akto numatoma, kad 2018 m. privalomos CO₂ ribinės vertės bus pradėtos taikyti ir šioms transporto priemonėms.

4.6.2. Pastaruoju metu tokios svarbios rinkos kaip JAV, Kanada, Japonija ir Kinija, siekdamos paskatinti inovacijas ir skubiai pagerinti transporto priemonių efektyvumą, įdiegė sertifikavimo ir degalų vartojimo efektyvumo priemones – nustatė degalų sąnaudų ir (arba) išmetamųjų teršalų normas. Todėl Europos sunkiųjų transporto priemonių gamintojų konkurencingumas priklauso nuo šių normų laikymosi.

4.7. Iš tiesų, iš esmės rinka daro spaudimą gamintojams ES toliau mažinti sunkvežimių degalų sąnaudas: išlaidos degalams yra didžiausias išlaidų punktas (apie 30 %) prekių vežimo tolimaliais reisais išlaidų struktūroje. Todėl transporto bendrovės, kaip sunkiųjų transporto priemonių pirkėjus, domina sunkvežimiai, kurie vartoja kuo mažiau degalų.

4.7.1. Kita vertus, patirtis parodė, kad norint reikšmingai sumažinti naujų transporto priemonių degalų sąnaudas, o savo ruožtu ir išmetamą CO₂ kiekį, neprivalomų tikslų ir rinkos jėgų nepakanka.

4.7.2. Transporto sektoriuje dominuoja mažos ir vidutinės įmonės. Viena svarbiausių problemų, su kuriomis susiduria MVĮ, – sudėtinga prieiga prie finansavimo. Taigi, transporto bendrovės dažnai susiduria su sunkumais finansuodamos aukštesnę efektyviau degalus vartojančių transporto priemonių pirkimo kainą.

4.7.3. EESRK rekomenduoja, kad nustatydamas potencialas sunkiųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekio ribines vertes, Komisija turėtų stengtis rasti tinkamą pusiausvyrą tarp tikslų, kurie gali būti pasiekti per trumpą ar vidutinės trukmės laikotarpį, ir ilgesnio laikotarpio tikslo – visiškai netaisus kelių transporto sukūrimo. Tai reiškia, kad turėtų būti skatinama investuoti į esamų technologijų inovacijas neribojant investicijų į netaisus transporto priemones.

4.7.4. Šiomis aplinkybėmis EESRK mano, kad rekomendacijos, pateiktos nuomonėje dėl galutinės CARS 21 aukšto lygio grupės ataskaitos⁽⁸⁾, galėtų būti taikomos ir sunkiosioms transporto priemonėms. Šiose rekomendacijose patariama duoti pramonininkams laiko įdiegti technologijas, kurios būtinos laikantis griežtesnių reikalavimų, tačiau tokias, dėl kurių smarkiai nepabrangtų produktai ir nesulėtėtų transporto priemonių parko atnaujinimo tempas.

⁽⁷⁾ EESC-2017-02887 (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 181), EESC-2017-02888 (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 188), EESC-2017-03231 (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 195).

⁽⁸⁾ OL C 10, 2008 1 15, p. 15.

4.7.5. Šiame kontekste JAV reglamentas dėl naujų STP, vilkikų, priekabų ir variklių gali būti laikomas teigiamu išankstinio įgyvendinimo pavyzdžiu. Antrasis reglamentų etapas bus įgyvendintas nuo 2018–2027 modelio metų, remiantis 1-ojo pradinio etapo normomis, kurios apima 2014–2018 modelio metus.

4.8. EESRK pabrėžia viešųjų investicijų ir reglamentavimo vaidmenį mažinant kelių transporto priemonių išmetamų teršalų kiekį, įskaitant sunkiasvorių krovininių transporto priemonių.

4.8.1. Kitas variantas ateityje gali būti „e. greitkelio“ sistema, pagal kurią hibridiniai sunkvežimiai važiuotų arteriniais krovinių koridoriais, varomi kontaktinėmis elektros energijos tiekimo orinėmis linijomis, panašiai kaip šiuo metu tramvajai, traukiniai ir troleibusai. Prijungti prie elektros energijos linijos, sunkvežimiai galėtų būti varomi vien tik elektra. Važiuojant keliu, kur nėra tokios elektros linijos, transporto priemonė būtų varoma dyzeliniu kuru arba elektriniu varikliu, įkrovus transporto priemonėje įtaisytą bateriją.

4.8.2. Sinchronizuotas sunkvežimių vairavimas turi galimybę sumažinti išmetamą CO₂ kiekį apie 10 % Sunkvežimiai važiuoja vienas paskui kitą nustatytu atstumu, naudodamiesi naujausia susietumo technologija ir pagalbinėmis vairavimo priemonėmis. Kolonos priekyje važiuojanti transporto priemonė atlieka „vedlio“ funkciją. Kai jis stabdo, visi kiti sinchronizuotai važiuojantys sunkvežimiai taip pat stabdo. Visi sunkvežimiai suveikia beveik tuo pačiu metu. Sinchronizuotas važiavimas sumažina degalų sąnaudas ir didina saugumą, tačiau gali prireikti keisti reglamentavimą.

4.8.3. Direktyva (ES) 2015/719⁽⁹⁾ pagaliau įdiegti nauji sunkiosioms transporto priemonėms taikomi reglamentavimo pakeitimai sudarytų galimybę Europos keliais važiuoti geresnėmis aerodinaminėmis savybėmis ir didesniu energiniu efektyvumu pasižyminčioms, mažiau taršioms transporto priemonėms. Šiuose pakeitimuose yra leidžiančios nukrypti nuostatos dėl maksimalaus sunkiųjų krovininių transporto priemonių bendrojo ilgio, sudarančios galimybę modifikuoti esamus sunkvežimius įrengiant gale aerodinaminius aptakus ir gaminti naujus sunkvežimius, turinčius šiuos aerodinaminius elementus bei apvalesnių, ilgesnių konstrukcijų kabinas. Tačiau priekabų gamintojai skundžiasi, jog jie patiria problemų, registruojant transporto priemones, pagamintas pagal šiuos naujus teisės aktus.

4.9. EESRK pabrėžia, kad visi reglamentavimo veiksmai turi neatsilikti nuo kitų politikos priemonių kelių transporto – įskaitant sunkiųjų krovininių transporto – paklausai mažinti pereinat prie kitų transporto rūšių (geležinkelių, vidaus vandenų kelių ir kt.), kurios gamina mažiau šiltnamio efektą sukeliančių dujų.

2017 m. spalio 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽⁹⁾ OL L 115, 2015 5 6, p. 1.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos įgyvendinimo laikotarpio vidurio peržiūra. Sujungta bendroji skaitmeninė rinka visiems“

(COM(2017) 228 final)

(2018/C 081/14)

Pranešėjas **Antonio LONGO**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 7 5
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	111 / 0 / 0
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) remia pasiūlymą peržiūrėti *Bendrosios skaitmeninės rinkos strategiją* ir kartu teigiamai vertina Komisijos pastangas imtis teisėkūros iniciatyvos, kad būtų galima siekti ES tikslų technologinės, ekonomikos ir socialinės pažangos srityje.

1.2. Vis dėlto EESRK reiškia susirūpinimą, kad vėluojama priimti ir įgyvendinti pateiktus 35 veiksmus ir teises iniciatyvas ir dėl to gali padidėti ES technologinis atsilikimas ir sumažėti konkurencingumas kitų pasaulio konkurentų atžvilgiu.

1.3. EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui susieti Bendrosios skaitmeninės rinkos strategiją su trimis naujomis teisėkūros iniciatyvomis dėl interneto platformų, duomenimis grindžiamos ekonomikos ir kibernetinio saugumo. Komitetas rekomenduoja laikytis holistinio požiūrio, kuriuo būtų atsižvelgiama į poreikį stiprinti konkurencingumą ir skaitmeninių teisių apsaugą tiek vidaus rinkoje, tiek trečiųjų šalių atžvilgiu.

1.4. Komitetas dar kartą pabrėžia, kad reikia stiprinti Bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos *socialinį matmenį* ⁽¹⁾. Tik užtikrinant valdymą Europos lygmeniu įtraukiant nacionalines Vyriausybes, socialinius partnerius ir pilietinę visuomenę bus galima įveikti skaitmeninės revoliucijos keliamus iššūkius ir pavojus, apsaugoti pažeidžiamus asmenis ir suteikti daugiau galimybių piliečiams ir įmonėms.

1.5. EESRK tikisi, kad ES, atsižvelgdama į nacionalinę kompetenciją šioje srityje, skatins įgyvendinti plataus masto skaitmeninio švietimo ir mokymo planą ir suteikti visiems piliečiams žinių siekiant užtikrinti sklandesnę perėjimą. Šis planas turėtų apimti visų tipų ir visų lygių švietimą, įskaitant mokytojų rengimą, mokymo programų ir metodikos peržiūrą, ir turėtų būti glaudžiai susietas su tęstinio mokymo sistema, skirta darbuotojų įgūdžiams atnaujinti arba juos perkvalifikuoti. Ypatingas dėmesys taip pat turėtų būti skiriamas vadovams jiems rengiant aukšto lygio mokymo kursus bendradarbiaujant su universitetais.

⁽¹⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 10, 3.8 ir 3.9 punktai.

1.6. Skaitmeninė revoliucija pakeis visus darbo aspektus: jo organizavimą, vietą, užduotis, terminus, sąlygas ir sutartis. EESRK mano, kad socialinis dialogas gali atlikti labai svarbų vaidmenį šioje srityje, ir ragina Komisiją kartu su socialiniais partneriais apsvaistyti perspektyvas vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu ir nustatyti ryžtingus veiksmus siekiant užtikrinti deramą darbo užmokestį, kokybiškas darbo vietas, darbo ir šeimos gyvenimo derinimą ir galimybes visiems naudotis socialine apsauga.

1.7. EESRK palankiai vertina pastarojo meto pasiekimus skaitmeninėje srityje, tačiau ragina ES ir nacionalines institucijas stebėti, kad būtų tinkamai ir visapusiškai įgyvendinami teisės aktai (pvz., *panaikinti mokesčiai už mažmenines tarptinklinio ryšio paslaugas*) ir būtų toliau mažinamas susiskaidymas ir iškraipymas. Todėl EESRK rekomenduoja Komisijai kuo greičiau paskelbti reglamentą dėl internetinių turinio paslaugų perkeliavimo.

1.8. Komitetas pabrėžia, kad svarbu kuo greičiau įveikti skaitmeninę infrastruktūros, teritorinę ir kultūrinę atskirtį, kuri šiuo metu stabdo ES ekonominę ir socialinę vystymąsi ir yra nevienodų gyvenimo sąlygų ir galimybių piliečiams ir įmonėms priežastis. Iki šiol skiriamas didelis finansavimas, tačiau jo nepakanka, kad būtų patenkinti visi ES vystymosi poreikiai.

1.9. EESRK dar kartą pabrėžia, kad prieiga prie interneto yra kiekvieno piliečio pagrindinė teisė ir būtina priemonė siekti socialinės įtraukties ir ekonomikos augimo, todėl negalima delsti pripažinti ją universaliąja paslauga.

1.10. EESRK ragina Komisiją paspartinti e. valdžios ir e. sveikatos strategijų įgyvendinimą, nes tai yra viena iš būtinų ES skaitmeninės plėtros sąlygų ir šios strategijos turės teigiamo poveikio paslaugų kokybei ir piliečių gyvenimui.

1.11. Komitetas mano, kad reikėtų labiau remti MVĮ, nes skaitmeninių technologijų naudojimas jau dabar yra būtina sąlyga išlikti rinkoje. Be to, skiriant paramą įmonėms negalima neatsižvelgti į pradedančiosioms įmonėms skirtą *ad hoc* strategiją, grindžiamą trimis svarbiausiais tikslais: teisės aktų supaprastinimu, tinklų kūrimu ir palankesnėmis sąlygomis gauti finansavimą.

1.12. Komitetas ragina Komisiją stiprinti skaitmeninių paslaugų vartotojų teisių apsaugą visoje ES ir užtikrinti, kad derinant įvairius svarbius teisės aktus nebūtų sumažinta apsauga ten, kur ji jau yra nustatyta ir tinkama.

1.13. EESRK mano, kad kibernetinis saugumas yra ypač svarbus užtikrinant ES suverenitetą ir konkurencingumą, nes jis apima visas su skaitmeninimu susijusias sritis. Komitetas rekomenduoja Komisijos pasiūlyme numatyti gerokai patobulinti krizės prevencijos, atgrasymo, valdymo ir atsparumo standartus laikantis ES pagrindinių teisių ir sukurti pagrindą stipresniam bendradarbiavimui tarp valstybių narių ir su trečiosiomis šalimis.

2. Bendrosios skaitmeninės rinkos padėtis

2.1. 2015 m. gegužės mėn. Europos Komisija pateikė Bendrosios skaitmeninės rinkos strategijoje numatytus 35 pasiūlymus dėl teisės aktų⁽²⁾, kurių dauguma dar nėra įgyvendinti, nes dėl jų vyksta diskusija tarp Komisijos, Parlamento ir Tarybos arba jų veiksmingai dar netaiko atskiros valstybės narės. Komunikate dėl Bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos įgyvendinimo laikotarpio vidurio peržiūros pateikiama pirmoji įgyvendintų iniciatyvų apžvalga ir pasiekti rezultatai.

2.2. Tarp svarbiausių įgyvendintų iniciatyvų arba tų, kurias reikia įgyvendinti, paminėtinos šios:

— dėl mokesčių už mažmenines tarptinklinio ryšio paslaugas panaikinimo⁽³⁾ nuo 2017 m. birželio 15 d.,

⁽²⁾ COM(2015) 192 final.

⁽³⁾ COM(2016) 399 final.

— dėl internetinių turinio paslaugų tarpvalstybinio perkeliamumo užtikrinimo ⁽⁴⁾ nuo 2018 m. pradžios,

— dėl nepagrįsto geografinio blokavimo ⁽⁵⁾, kuriuo kenkiama vartotojams.

2.3. Komisija mano, kad būtina įgyvendinti junglumo dokumentų rinkinį ⁽⁶⁾, kuriuo bus skatinama kurti aukštos kokybės skaitmeninę infrastruktūrą visoje ES, kad skaitmeninės revoliucijos privalumais galėtų pasinaudoti visos įmonės ir piliečiai.

2.4. Siekiant skatinti tarpvalstybinę e. prekybą bus svarbu priimti Komisijos pasiūlymus, kurie leistų suderinti *elektroninių sutarčių taisykles* ⁽⁷⁾, stiprinti nacionalinių vartotojų teisių apsaugos institucijų bendradarbiavimą ⁽⁸⁾, užtikrinti įperkamas tarpvalstybinio siuntinių pristatymo paslaugas ⁽⁹⁾, supaprastinti PVM deklaravimo tvarką ⁽¹⁰⁾ siekiant kovoti su nesąžininga verslo praktika ir užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą, įskaitant autorių teises ⁽¹¹⁾.

2.5. Siekdama užtikrinti aukštesnius *duomenų apsaugos* standartus ⁽¹²⁾ ir *internetinių pokalbių konfidencialumą* ⁽¹³⁾ Komisija priėmė du *ad hoc* reglamentus, kurie turės būti taikomi nuo 2018 m.

2.6. Europos garso ir vaizdo sektoriaus teisinė sistema ⁽¹⁴⁾ bus pritaikyta skaitmeninio amžiaus poreikiams, kartu peržiūrint *autorių teisių taisykles* ⁽¹⁵⁾, siekiant užtikrinti geresnę tarpvalstybinę prieigą prie internetinio turinio ir sukurti daugiau galimybių naudotis autorių teisėmis apsaugota medžiaga švietimo, mokslinių tyrimų ir kultūros srityje.

3. Naujų Komisijos pasiūlymų santrauka

3.1. Vykstant natūraliai skaitmeninei pasaulio raidai, dėl kurios reikės nuolat pritaikyti infrastruktūrą ir teisės aktus, labai svarbu užtikrinti visiems vartotojams saugią, atvirą ir sąžiningą skaitmeninę aplinką. Šios sąlygos yra būtinos siekiant sustiprinti pasitikėjimą, dėl kurio stokos šiuo metu vis dar ribojamos bendrosios skaitmeninės rinkos plėtos galimybės ⁽¹⁶⁾.

3.2. Komisija nurodė tris sritis, kuriose ES turi imtis ryžtingesnių veiksmų ir kuriose artimiausiu metu ji numato pateikti teisės aktus: 1) **internetu platformos**, 2) **duomenimis grindžiama ekonomika** ir 3) **kibernetinis saugumas**.

3.3. *Internetu platformos* ⁽¹⁷⁾ pakeitė bendrąją skaitmeninę rinką, jos tapo „svarbiausiomis tarpininkėmis internete“, nes per jas pasiekiamą informaciją, turinys ir elektroninė prekyba. Todėl 2017 m. Komisija parengs iniciatyvą dėl jų įtraukimo į tinklo veiklą ir jų atsakomybės. Visų pirma bus sprendžiami klausimai, susiję su nesąžiningomis sutarčių sąlygomis ir nesąžininga prekybos praktika platformų ir įmonių santykiuose. Be to, sukūrus oficialią neteisėto turinio „žymėjimo ir šalinimo“ sistemą bus greičiau ir veiksmingiau išspręsta neteisėto turinio šalinimo problema.

3.4. Tikėtina, kad *duomenimis grindžiama ekonomika* turės vis daugiau įtakos įmonėms, piliečiams ir viešosioms paslaugoms. 2017 m. Komisija paskelbs dvi teisėkūros iniciatyvas dėl *tarpvalstybinio laisvo ne asmens duomenų judėjimo* ir dėl *viešųjų ir viešai finansuojamų duomenų prieinamumo ir pakartotinio naudojimo*. Galiausiai, siekiant parengti skaitmeninę rinką daiktų internetu plėtrai, bus apibrėžti principai, kuriais remiantis bus nustatyta, kam tenka atsakomybė už produktų, kuriems sukurti reikia daug duomenų, sukeltą žalą.

⁽⁴⁾ COM(2015) 627 final.

⁽⁵⁾ COM(2016) 289 final.

⁽⁶⁾ COM(2016) 587, 588, 589, 590, 591 final.

⁽⁷⁾ COM(2015) 634 ir 635 final.

⁽⁸⁾ COM(2016) 283 final.

⁽⁹⁾ COM(2016) 285 final.

⁽¹⁰⁾ COM(2016) 757 final.

⁽¹¹⁾ COM(2016) 593 final.

⁽¹²⁾ Reglamentas (ES) 2016/679.

⁽¹³⁾ COM(2017) 10 final.

⁽¹⁴⁾ COM(2016) 287 final.

⁽¹⁵⁾ COM(2016) 593 ir 594 final.

⁽¹⁶⁾ Specialus „Eurobarometro“ tyrimas Nr. 460.

⁽¹⁷⁾ COM(2016) 288 final.

3.5. 2017 m. Komisija peržiūrės ES kibernetinio saugumo strategiją⁽¹⁸⁾, taip pat Europos Sąjungos tinklų ir informacijos apsaugos agentūros (ENISA) įgaliojimus siekiant, kad jie atitiktų naujus uždavinius ir pavojus. Taip pat bus pasiūlytos priemonės dėl kibernetinio saugumo standartų, sertifikavimo ir ženklinimo siekiant geriau apsaugoti nuo kibernetinių išpuolių į tinklus jungiamus objektus. Vykstant šiam procesui reikės stiprinti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę.

3.6. Siekiant kelti kvalifikaciją ir didinti galimybes įsidarbinti Komisija ragina skubiai įgyvendinti *Europos igūdžių darbotvarkę*⁽¹⁹⁾ ir iniciatyvą *Skaitmeninė igūdžių ir darbo vietų koalicija*⁽²⁰⁾. Be to, 2018 m. Komisija ketina pradėti įgyvendinti projektą *Skaitmeninės galimybės*, kuriuo siekiama suteikti absolventams galimybę dalyvauti tarpvalstybinėse stažuotėse skaitmeninėje srityje.

3.7. *Europos pramonės skaitmeninimo strategija*⁽²¹⁾ bus skatinamas bendradarbiavimas ir keitimasis geriausiaja praktika. Ši iniciatyva finansuojama programai „Horizontas 2020“ skirtais ištekliais (5,5 mlrd. EUR) ir privačiomis ir nacionalinėmis investicijomis pasinaudojant viešojo ir privataus sektorių partneryste. Kai kurie svarbūs sektoriai, pvz., energetikos, transporto ir finansų, bus iš esmės pertvarkyti atsižvelgiant į tvarumo ir efektyvumo kriterijus.

3.8. 2016–2020 m. e. valdžios planu⁽²²⁾ bus sudaryta galimybė lengviau pereiti prie skaitmeninių viešųjų paslaugų nacionaliniu ir Europos lygmeniu. Komisija numato, kad didžiausi pokyčiai vyks sveikatos sektoriuje, pavyzdžiui, bus užtikrinta teisė gydytis bet kurioje ES šalyje (sveikatos įrašai ir elektroniniai receptai) ir vis dažnesnis technologijų naudojimas medikų praktikoje (tyrimams, operacijoms, gydymui ir kt.).

3.9. Siekdama pasaulio lygmeniu sustiprinti savo poziciją ES skyrė daugiau lėšų moksliniams tyrimams ir inovacijoms ir pradėjo įgyvendinti dvi svarbias technologijų iniciatyvas: Europos debesijos (angl. *cloud computing*) iniciatyvą, skirtą dalytis įgytomis žiniomis ir jas pakartotinai naudoti, ir kvantinių informacinių technologijų iniciatyvą, kurios tikslas – spręsti sudėtingesnes skaičiavimo problemas, su kuriomis šiuo metu susiduria superkompiuteriai.

3.10. Komisija mano, kad Bendrosios skaitmeninės rinkos strategija visada bus svarbi ES ir trečiųjų šalių santykiams. Ja bus siekiama ginti naujas skaitmenines teises, kovoti su skaitmeniniu protekcionizmu ir skatinti iniciatyvas, skirtas mažinti skaitmeninę atskirtį pasaulio mastu.

4. Bendrosios pastabos

4.1. EESRK teigiamai vertina Komisijos pastangas imtis teisėkūros iniciatyvos, kad būtų galima siekti Bendrosios skaitmeninės rinkos strategijoje numatytų ES tikslų technologinės, ekonomikos ir socialinės pažangos srityje. Visų pirma Komitetas mano, kad ši laikotarpio vidurio peržiūra yra labai svarbi siekiant įgyvendinti šią strategiją mažinant jos susiskaidymą ir iškraipymus.

4.2. EESRK teigiamai vertina neseniai pasiektus rezultatus: mokesčių už mažmenines tarptinklinio ryšio paslaugas panaikinimą⁽²³⁾, internetinių turinio paslaugų tarpvalstybinį perkeliamumą⁽²⁴⁾ ir nepagrįstą geografinį blokavimą⁽²⁵⁾. Šios iniciatyvos leis pagerinti ES įvaizdį, nors vis dar esama daug problemų, kurias reikia išspręsti siekiant užtikrinti vartotojų teises ir sąžiningą įmonių konkurenciją.

4.2.1. Vis dėlto Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad daugelyje valstybių narių tarptinklinio ryšio mokesčių panaikinimas vyksta fragmentiškai ir nevienodai ir yra akivaizdžiai žalingas ES vartotojams ir įvaizdžiui. Įvairiose šalyse vartotojų organizacijos smerkia bandymą išvengti tarptinklinio ryšio mokesčių panaikinimo, dažniausiai ribojant internetui naršyti skirtus gigabitus. Todėl EESRK ragina Komisiją atidžiai stebėti šį procesą ir stiprinti jo įgyvendinimą.

⁽¹⁸⁾ JOIN(2013) 1.

⁽¹⁹⁾ COM(2016) 381 final.

⁽²⁰⁾ 2016/C484/01.

⁽²¹⁾ COM(2016) 180 final.

⁽²²⁾ COM(2016) 179 final.

⁽²³⁾ OL C 24, 2012 1 28, p. 131; OL C 34, 2017 2 2, p. 162.

⁽²⁴⁾ OL C 264, 2016 7 20, p. 86.

⁽²⁵⁾ OL C 34, 2017 2 2, p. 93.

4.2.2. Internetinių turinio paslaugų tarpvalstybinio perkeliamumo klausimu EESRK tikisi, kad netrukus bus praktiškai įgyvendintas laikinas Tarybos ir Komisijos susitarimas, kurį Europos Parlamentas priėmė gegužės 18 d. Susitarime numatyta priimti reglamentą, kuriame bus nustatytas bendras požiūris dėl interneto turinio perkeliamumo, siekiant suteikti paslaugų abonentams galimybę naudotis šiomis paslaugomis jiems laikinai būnant kitoje šalyje, nei jų gyvenamoji ES valstybė narė.

4.3. EESRK reiškia susirūpinimą dėl to, kad veiksmingai įgyvendinti tik kai kurie su Bendrosios skaitmeninės rinkos strategija susiję Komisijos pasiūlymai dėl teisės aktų. Tai yra rimta kliūtis tiek įvertinti visą strategiją, tiek realias ES augimo ir konkurencingumo didinimo perspektyvas. Komitetas ragina visas bendro sprendimo procedūroje dalyvaujančias institucijas sutrumpinti derybų laiką ir tikisi, kad valstybės narės laiku ir nuosekliai taikys teisės aktus.

4.4. EESRK mano, kad skaitmeninė revoliucija iš esmės pakeis piliečių gyvenimą, taip pat ir verslą, gamybą ir prekybą ir turės ilgalaikio poveikio, visų pirma darbo ir užimtumo rinkai, kurį šiuo metu sunku prognozuoti. Dėl skaitmeninių technologijų pasikeis darbo organizavimas, užduotys, vieta, terminai, darbo ir sutarčių sąlygos. Todėl Komitetas dar kartą pabrėžia, kad reikia stiprinti Bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos *socialinį matmenį* ⁽²⁶⁾. Tik taip bus galima įveikti visus su skaitmenine revoliucija susijusius iššūkius ir pavojus ir sudaryti visiems sąlygas pasinaudoti ja ir jos teikiamomis galimybėmis.

4.5. EESRK mano, kad labai svarbu kuo greičiau pradėti įgyvendinti plataus masto skaitmeniniam švietimui ir mokymui skirtą Europos programą ir taip užtikrinti visiems piliečiams priemones siekiant sklandesnio perėjimo. EESRK žino konkrečias nacionalines kompetencijas šioje srityje, tačiau tikisi, kad tokia programa bus skirta mokykloms, kad bus stiprinamos mokytojų žinios, pritaikomos mokymo programos ir metodika prie skaitmeninių technologijų (įskaitant *e. mokymąsi*) ir suteikiamas visiems besimokantiejiems aukštos kokybės mokymas. Ši programa bus natūrali mokymosi visą gyvenimą tąsa siekiant formuoti naujus visų darbuotojų įgūdžius arba juos atnaujinti ⁽²⁷⁾.

4.6. Komitetas mano, kad verslo pasaulis privalo skubiai pritaikyti savo skaitmeninius įgūdžius ir daugiausia dėmesio skirti kibernetinio saugumo klausimams. Iš tiesų EESRK mano, kad ES, prisidedant akademinėi bendruomenei, turėtų remti lavavams skirtą aukšto lygio mokymo procesus siekiant didinti informuotumą ir sąmoningumą apie riziką, susijusią su duomenų vagystėmis ir kibernetiniais nusikaltimais. EESRK mano, kad taip pat svarbu remti informatikų, atsakingų už saugumą naudojant *ad hoc* priemones, leidžiančias imituoti kibernetinius išpuolius ir išbandyti jų reagavimo pajėgumą, rengimą.

4.7. EESRK pabrėžia, – nors jau yra nurodęs 2015 m. ⁽²⁸⁾, – kad kai kurie pagrindiniai uždaviniai siekiant sukurti bendrąją skaitmeninę rinką iki šiol nebuvo deramai sprendžiami. Skaitmeninių įgūdžių sklaida, e. raštingumas, įmonių skaitmeninimas ir *e. valdžia* ir toliau yra būtinos plataus masto, bendro ir subalansuoto vystymosi sąlygos.

4.8. ES investavo ir toliau investuoja milijardus eurų į mokslinius tyrimus ir inovacijas, įskaitant skaitmeniniame sektoriuje. Tačiau palyginti su Komisijos numatytais poreikiais (apie 155 mlrd. EUR) šių investicijų toli gražu nepakanka, kad būtų galima užtikrinti tvirtą ir darnų, pagrindiniams pasaulio konkurentams prilygstantį skaitmeninio sektoriaus vystymąsi. Todėl dažnai Komisija reiškė savo ketinimą pasinaudoti viešojo ir privačiojo sektorių partneryste investicijų trūkumui pašalinti.

4.8.1. Žinoma, viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė yra svarbi priemonė siekti vystymosi ir inovacijų, tačiau EESRK mano, kad tai nėra būdas visoms problemoms spręsti. Todėl EESRK ragina ES institucijas imtis aktyvesnių veiksmų ir finansuoti *mažiau į rinką orientuotą sritį*, taip pat vykdyti iniciatyvas, kurios padėtų kurti didelės pridėtinės vertės infrastruktūrą, nors jos nauda bus jaučiama tik ilguoju laikotarpiu (EITP programa).

⁽²⁶⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 10, 3.8 ir 3.9 punktai.

⁽²⁷⁾ OL C 434, 2017 12 15, p. 30.

⁽²⁸⁾ OL C 71, 2016 2 24, p. 65, „Europos bendrosios skaitmeninės rinkos strategija“, 1.1, 1.2, 1.3 ir 1.8 punktai.

4.9. Jau seniai vyksta diskusijos ir vykdytos ryžtingos institucijų iniciatyvos dėl daugiašalių skaitmeninių technologijų įmonių apmokestinimo. Ypač nacionalinės mokesčių sistemos, atrodo, ne visuomet teisingai apmokestina tokių įmonių Europos Sąjungoje gautą pelną. Komitetas ragina Komisiją nurodyti sprendimus, kurie leistų, laikantis subsidiarumo principo, užtikrinti pusiausvyrą: teisingai apmokestinti pelną ir kartu nesudaryti kliūčių inovacijoms ir plėtrai.

4.10. EESRK pakartoja, kad svarbu mažinti skaitmeninę atskirtį, kuri gali tapti vienu pagrindinių ekonominės, profesinės ir socialinės atskirties veiksnių. Todėl būtina kuo greičiau įgyvendinti ES skaitmeninės srities švietimo ir mokymo strategijas (*Europos įgūdžių darbotvarkė ir iniciatyvą „Skaitmeninių įgūdžių ir užimtumo koalicija“*). Taigi EESRK rekomenduoja Komisijai stebėti, kad valstybės narės greitai ir tinkamai įgyvendintų minėtą procesą.

4.11. Komitetas pabrėžia nuostatą, kad interneto prieiga yra viena pagrindinių kiekvieno piliečio teisių ir būtina socialinės įtraukties ir ekonomikos augimo priemonė. Todėl nebegalima delsti ir prieigą prie interneto ir sparčiojo tinklo reikia pripažinti universaliąja paslauga⁽²⁹⁾. Be to EESRK mano, kad skaitmeninę revoliuciją bus galima valdyti tik aktyviai į ją įtraukus piliečius, kurie turi žinoti apie interneto teikiamas galimybes ir susijusius pavojus.

4.12. Todėl svarbu, kad ES remtų metinį Interneto valdymo forumą ir aktyviai jame dalyvautų: kitas forumas vyks 2017 m. gruodžio mėn. Ženevoje ir bus pavadintas *Shape Your Digital Future!* Jame bus diskutuojama apie tai, kaip kuo labiau padidinti interneto teikiamas galimybes ir kartu mažinti kylančius pavojus ir įveikti iššūkius.

4.13. EESRK palankiai vertina *junglumo dokumentų rinkinį*⁽³⁰⁾ ir ypač iniciatyvas, kuriomis mažinama teritorinė skaitmeninė atskirtis („WiFi4EU“) ir užtikrinama skaitmeninio ryšio (5G) kokybė. EESRK nuomone, siekiant užtikrinti, kad bendroji skaitmeninė rinka iš tiesų būtų visiems prieinama, ypač svarbi yra programa „WiFi4EU“. Todėl tikisi, kad šis bandomasis projektas, kuriam šiuo metu numatyta skirti 125 mln. EUR, galės tapti struktūriniu ES politikos dalimi ir jos biudžetas bus atitinkamai pritaikytas, siekiant užtikrinti kokybišką interneto ryšį visiems piliečiams, taip pat ir gyvenantiems teritorijose, kuriose ekonominės veiklos mastas yra nedidelis (salose, kalnų, atokiose vietovėse ir kt.).

4.14. EESRK palankiai vertina siūlymą įtraukti **internetines platformas** į didelės apimties projektą ir taip suteikti dalyviams atsakomybę už sąžiningą ir skaidrią interneto ekosistemą. Tačiau šio proceso negalima atsieti nuo poreikio mažinti teisinės sistemos susiskaidymą atsižvelgiant į poveikį įmonėms (nesąžininga konkurencija), darbuotojams (sutartys) ir vartotojams⁽³¹⁾ (tarpvalybiniai ginčai), užtikrinant, kad bus laikomasi nustatytų standartų.

4.15. EESRK mano, kad **duomenimis grindžiama ekonomika** yra vienas iš sektorių, kuriuose yra akivaizdžiausias skirtumas tarp ES ir skaitmeninių inovacijų lyderių. Komitetas taip pat pritaria pasiūlymui sukurti teisinę sistemą, su sąlyga, kad ji būtų tinkamai taikoma ir *debesijos kompiuterijai*⁽³²⁾, *dirbtiniam intelektui ir daiktų internetui, kad joje būtų atsižvelgiama į sutarties laisvę pašalinant kliūtis naujovėms* ir kad jai būtų skiriamas deramas ES finansavimas.

4.16. EESRK mano, kad labai svarbu užtikrinti **kibernetinį saugumą**, nes jis apima visas su skaitmeniniu susijusias sritis ir yra būtinas siekiant užtikrinti Europos suverenitetą, kurio negalima atsieti nuo skaitmeninio nepriklausomumo tiek renkant ir tvarkant duomenis, tiek turint omenyje pačią įrangą, naudojamą šiam procesui kontroliuoti ir stebėti. Atsižvelgiant į platų susijusių sričių spektrą, EESRK mano, kad kibernetiniam saugumui turėtų būti skiriama kur kas daugiau lėšų, apimant ne tik mokslinius tyrimus, bet ir pažeidžiamus gamybos sektorius (transporto, didelės pridėtinės vertės pramoninės gamybos ir t. t.), taip pat padedant valstybėms narėms stiprinti skaitmeninės gynybos procesus.

⁽²⁹⁾ OL C 161, 2013 6 6, p. 8.

⁽³⁰⁾ Dėl kiekvieno iš pasiūlymų EESRK parengė po nuomonę, tačiau laikydamasis vienos krypties siekdamas užtikrinti vizijos ir turinio nuoseklumą: OL C 125, 2017 4 21, p. 51; OL C 125, 2017 4 21, p. 56; OL C 125, 2017 4 21, p. 65; OL C 125, 2017 4 21, p. 69; OL C 125, 2017 4 21, p. 74.

⁽³¹⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 119.

⁽³²⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 86.

4.17. Kibernetinis terorizmas ir kibernetiniai nusikaltimai šiuo metu kelia grėsmę visoms šalims ir Vyriausybėms. Komitetas rekomenduoja pasiūlyme dėl kibernetinio saugumo strategijos persvarstymo numatyti gerokai patobulinti krizės prevencijos, atgrasymo, jos sprendimo, valdymo ir atsparumo standartus laikantis ES pagrindinių teisių ir sukurti stipresnę pagrindą bendradarbiavimui tarp valstybių narių ir su trečiosiomis šalimis.

4.17.1. EESRK pritaria Komisijos požiūriui, kad visi skaitmeniniai produktai ir susijusios sistemos turi būti saugios nuo pat jų pateikimo rinkai, ir tikisi, kad netrukus bus priimtose numatytos priemonės.

4.17.2. Komitetas pritaria Komisijos pasiūlymui išplėsti ENISA⁽³³⁾ įgaliojimus ir juos pritaikyti prie naujų pasaulinių grėsmių. EESRK ypač pabrėžia, kad persvarstant Europos kibernetinio saugumo strategijas be kita ko reikia, kad ENISA būtų atviresnė piliečiams ir organizuotai pilietinei visuomenei, palaikytų su jais dialogą ir būtų skaidresnė bei galėtų pasinaudoti jų iniciatyvomis ir veikla.

5. Konkrečios pastabos

5.1. Nors 90 % Europos įmonių reikalauja skaitmeninių įgūdžių, 2016 m. pakankamą tokių įgūdžių lygį turėjo tik 44 % Europos piliečių ir 37 % darbuotojų. Be to, beveik pusė Europos įmonių neperkvalifikuoja savo darbuotojų taip pakenkiama tiek darbuotojui, tiek pačios įmonės konkurencingumui⁽³⁴⁾. Todėl EESRK dar kartą pabrėžia, kad svarbu *ad hoc* išteklius skubiai finansuoti plataus masto skaitmeninio švietimo ir mokymo strategiją⁽³⁵⁾, ypač daug dėmesio skiriant atotrūkiui tarp skaitmeninių technologijų epochos kartos ir vyresnio amžiaus žmonių⁽³⁶⁾, ir apskritai remti visus įvairaus amžiaus ir įvairiomis sąlygomis gyvenančius skaitmeninių įgūdžių neturinčius asmenis.

5.2. Poveikio užimtumui požiūriu tikėtina, kad dėl robotų naudojimo apskritai sumažės darbo vietų ir jie palaipsniui bus įdiegti visose pasikartojančio ir mažiau kūrybingo darbo vietose⁽³⁷⁾. Todėl EESRK ragina Komisiją, pasitelkiant Europos socialinio dialogo priemonę, imtis veiksmų siekiant užtikrinti deramą darbo užmokestį, darbo ir šeimos gyvenimo derinimą, kokybiškas darbo vietas ir galimybes visiems naudotis socialine apsauga⁽³⁸⁾.

5.2.1. Norint įveikti skaitmeninio iššūkį, bus labai svarbu imtis veiksmų švietimo ir mokymo srityse ES lygmeniu numatant *ad hoc* veiksmus, skirtus perkelti darbuotojus, kurių darbas bus patikėtas mašinoms arba atsiradus robotams taps nebeaktualus, numatant tinkamas socialinės apsaugos sistemas, kurios užtikrintų orų gyvenimą profesinio perkvalifikavimo etapu. Taip pat bus labai svarbu šias priemones įtraukti į plataus masto, lanksčią ir ilgalaikę strategiją, kuri leistų greitai ir veiksmingai reaguoti į skaitmeninės revoliucijos lemtus pokyčius ir taip ją valdyti, o ne patirti jos pasekmes.

5.3. EESRK pakartoja, kad remia *e. valdžios* veiksmų planą, kuriuo siekiama užtikrinti klientams patogias asmeninėms reikmėms pritaikytas tarpvalstybines skaitmenines paslaugas. Tačiau Komitetas mano, kad šiuo metu šių tikslų nebus galima pasiekti, nes vėluojama įgyvendinti strategiją nacionaliniu lygmeniu ir trūksta visa Europa apimančios ir *tarpusavyje sujungtos* skaitmeninės infrastruktūros. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad nuolat kyla problemų dėl *vieno karto* principo ir kad vėluojama sukurti *bendruosius skaitmeninius vartus*. Be to, EESRK dar kartą pabrėžia, kad būtina užtikrinti atnaujinimą atsižvelgiant į naujausias technologijas ir suteikti naudotojams daugiau galimybių keisti ar ištrinti savo asmens duomenis (*teisė į užmarštį*)⁽³⁹⁾.

⁽³³⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 124.

⁽³⁴⁾ Europos Komisija, *Skaitmeninės transformacijos rezultatų suvestinė*, 2017 m.

⁽³⁵⁾ OL C 173, 2017 5 31, p. 1; OL C 173, 2017 5 31, p. 45.

⁽³⁶⁾ OL C 389, 2016 10 21 p. 28.

⁽³⁷⁾ *The Risk of Automation for Jobs in OECD Countries: A Comparative Analysis*, EBPO, 2016 m. Aktyviai diskutuojama apie skaitmeninės revoliucijos poveikį užimtumo lygiui. EBPO duomenimis, darbo vietų (laikomų labiausiai susijusių su pasikartojančiu darbu) sumažės 9 %, tačiau kituose tyrimuose, pavyzdžiui, Pasaulio banko arba kitų institucijų, numatomas darbo vietų padidėjimas arba panaikintų darbo vietų kompensavimas naujai sukurtoomis. Iš tiesų visuose tyrimuose sutariama dėl principo, kad darbo rinkoje vyks dideli pokyčiai ir kad reikia imtis savalaikių ir atsparių atsakomųjų priemonių.

⁽³⁸⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 161.

⁽³⁹⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 99.

5.4. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad e. sveikatos (angl. *e-health*) sektoriuje susiduriama su panašiomis problemomis kaip ir e. valdžios srityje. Todėl EESRK siūlo skatinti kurti pažangias skaitmenines infrastruktūras, stiprinti bendradarbiavimą su mokslinių tyrimų ir inovacijų sektoriumi ir aktyviau įtraukti vartotojus ir sveikatos priežiūros specialistus⁽⁴⁰⁾.

5.5. EESRK palankiai vertina komunikatą „Europos pramonės skaitmeninimas“ ir dar kartą pabrėžia, kad nei viena valstybė narė negali savarankiškai pasinaudoti visomis skaitmeninių technologijų teikiamomis galimybėmis. ES – priešingai: gali varžytis su pagrindiniais pasauliniais konkurentais, jei parengtų bendrą strategiją, kuria būtų stiprinamas savarankiško konkurencingumo veiksnys – Europos pramoninė bazė (pramonė 4.0), sudaranti galimybę pritraukti investicijas, kurti daugiau darbo vietų ir toliau daugiausia dėmesio skirti tikslui, kad iki 2020 m. pramonės produkcija siektų 20 % Europos BVP⁽⁴¹⁾.

5.6. Komitetas ragina Komisiją remti skaitmenines inovacijas visose įmonėse, ypatingą dėmesį skiriant MVĮ, kurioms skaitmeninimas galėtų būti labai naudingas (supaprastinimas ir biurokratinės naštos sumažėjimas), tačiau be reikiamos paramos joms kyla pavojus būti išstumtoms iš rinkos. Skaitmeninimas visose įmonėse jau dabar yra būtina, bet nepakankama sąlyga išlikti rinkoje ir mažiau priemonių ir išteklių turinčioms MVĮ gali būti sunkiau prisitaikyti prie pokyčių.

5.7. EESRK mano, kad reikia remti startuolius sudarant sąlygas jų vystymuisi ir konsolidavimui (įmonės veiklos plėtrai), nes jie yra labai svarbūs skaitmeninių inovacijų diegimo, ekonomikos augimo skatinimo ir darbo vietų kūrimo požiūriu. Visų pirma rekomenduojama laikytis horizontalaus požiūrio į įvairaus tipo įmones, grindžiamo trimis svarbiausiais tikslais: teisės aktų supaprastinimas, tinklų kūrimas ir palankesnės sąlygos gauti finansavimą⁽⁴²⁾.

5.8. EESRK laikosi nuomonės, kad tarpvalstybinė e. prekyba yra vienas iš svarbiausių sektorių plėtojant bendrąją skaitmeninę rinką. Komitetas dar kartą ragina imtis ryžtingesnių veiksmų, kad siuntinių pristatymo kaina būtų visiems prieinama⁽⁴³⁾. Be to, rekomenduojama geriau suderinti skaitmeninėms sutartims taikomas taisykles, nes dėl pasirinktos teisinės priemonės (dvi direktyvos) gali kilti painiava, o ne būti supaprastinta reglamentavimo sistema⁽⁴⁴⁾.

5.9. EESRK palankiai vertina Komisijos pateiktą informaciją apie rezultatus, pasiektus vartotojų apsaugos srityje įdiegus elektroninio vartotojų ginčų sprendimo platformą⁽⁴⁵⁾, tačiau mano, kad reikia dar daug ką nuveikti siekiant plačiai informuoti apie platformą ir didinti vartotojų pasitikėjimą prekyba internetu. Visų pirma, EESRK ragina stiprinti neteismines, ypač tarpvalstybines, ginčų sprendimo priemones. Be to, ragina imtis priemonių duomenų apsaugos⁽⁴⁶⁾, audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų⁽⁴⁷⁾, kovos su sukčiavimu ir autorių teisių apsaugos⁽⁴⁸⁾ srityse atkreipiant dėmesį į vartotojų, ypač labiausiai pažeidžiamų, apsaugą, tyčiojimąsi internete, netikrų naujienų skleidimą ir visų formų smurto kurstymą.

5.10. Komitetas taip pat palankiai vertina Komisijos pradėtą procesą, kuriuo siekiama suderinti vartotojų apsaugą ES lygmeniu, su sąlyga, kad išliks nepasikeitę jau esantys aukšto lygio vartotojų apsaugos standartai ir bus siekiama bendrai pagerinti skaitmeninių vartotojų apsaugą ES.

5.11. EESRK ragina Komisiją užtikrinti vis labiau horizontalų Bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos pobūdį ją susiejant su kitais sektoriais ir (arba) svarbiausiomis ES vystymosi strategijomis, pvz., energetikos, žiedinės ekonomikos⁽⁴⁹⁾ ir transporto⁽⁵⁰⁾, atsižvelgiant į platesnius Jungtinių Tautų nustatytus tvaraus vystymosi tikslus. Tai iš tiesų galėtų būti svarbus indėlis siekiant tvarumo, supaprastinimo ir veiksmingumo tikslų.

⁽⁴⁰⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 14.

⁽⁴¹⁾ OL C 389, 2016 10 21 p. 50.

⁽⁴²⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 20.

⁽⁴³⁾ OL C 34, 2017 2 2, p. 106.

⁽⁴⁴⁾ OL C 264, 2016 7 20, p. 57.

⁽⁴⁵⁾ Pirmaisiais metais buvo išnagrinėta daugiau kaip 24 000 bylų, kaip pranešė Komisijos narė V. Jourova. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-727_it.htm?locale=en.

⁽⁴⁶⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 107.

⁽⁴⁷⁾ OL C 34, 2017 2 2, p. 157.

⁽⁴⁸⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 27.

⁽⁴⁹⁾ OL C 264, 2016 7 20, p. 98.

⁽⁵⁰⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 85; OL C 345, 2017 10 13, p. 52.

5.12. EESRK mano, kad ES turi daugiau investuoti į mokslinius tyrimus ir inovacijas, kad galėtų konkuruoti su skaitmeninių inovacijų lyderiais. Iniciatyvos, kuriomis siekiama stiprinti infrastruktūros bazę, yra svarbios, bet ne pačios svarbiausios. Europa visų pirma turi kuo skubiau įgyvendinti debesijos kompiuteriją ⁽⁵¹⁾ kaip numatyta strategijoje „Atviros inovacijos, atviras mokslas, atvira pasauliui – Europos vizija“ (angl. *Open Innovation, Open Science, Open to the World – a vision for Europe*), Komitetas taip pat mano, kad tikslinga ir toliau tobulinti kvantinio skaičiavimo ir dirbtinio intelekto sritis ⁽⁵²⁾.

5.13. EESRK pritaria Komisijos nuostatai dėl Bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos išorės aspekto stiprinimo, tačiau mano, kad iki šiol labai nedaug nuveikta šioje srityje. Visų pirma Komitetas norėtų, kad būtų imtasi veiksmų dviem lygmenimis:

- *iš naujo apibrėžti santykius su konkurentais skaitmeninėje srityje*. ES turėtų užtikrinti skaitmeninių teisių apsaugą, kovoti su skaitmeniniu protekcionizmu ir skatinti kurti pasaulinį kibernetinio saugumo aljansą. Šis procesas atliks svarbų vaidmenį apibrėžiant naują pasaulinį valdymą,
- *skatinti skaitmeninę plėtrą*. Skaitmeninimas gali būti svarbi varomoji jėga, padedanti pašalinti karo, skurdo ir migracijos priežastis. EESRK taip pat mano, kad norint pasiekti didžiąją dalį Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų, būtina plačiau naudoti skaitmenines technologijas, aktyviai dalyvaujant šalims ir piliečiams, o ne tik turtingiausiems ir pažangiesiems. Todėl technologinio atotrūkio mažinimas turėtų būti ES prioritetas pasauliniu mastu, o ne tik siekiant vykdyti tarpvalstybinį bendradarbiavimą.

Bruselis, 2017 m. spalio 18 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
George DASSIS

⁽⁵¹⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 86.

⁽⁵²⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 1.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2016 m. konkurencijos politikos ataskaita“

(COM(2017) 285 final)

(2018/C 081/15)

Pranešėjas **Paulo BARROS VALE**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 7 5
Teisinis pagrindas	SESV 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	177/1/3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina 2016 m. konkurencijos politikos ataskaitos ⁽¹⁾ turinį ir iš esmės jam pritaria. Vis dėlto jis reiškia tam tikrą susirūpinimą dėl dabartinės padėties ir dėl to, kokia, jo nuomone, ES konkurencijos politika galėtų būti.

1.2. EESRK palankiai vertina Komisijos pastangas užtikrinti, kad būtų laikomasi taisyklių, ir skatinti sąžiningą ir laisvą konkurenciją, taip pat plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą.

1.3. EESRK mano, kad reikėtų geriau apibrėžti konkurencijos politiką ir kad daugeliu atvejų ji nedera su kitomis jai poveikio turinčiomis Sąjungos politikos sritimis. Įmonės ir vartotojai susiduria su įvairiomis problemomis, kurios yra susijusios ne tik su Komisijos nagrinėjamomis konkurencijos politikos sritimis ir kurios daro poveikį vidaus rinkai, pavyzdžiui, su apmokestinimu susijusiomis problemomis.

1.4. Komisijos įgaliojimai yra riboti, tačiau ji turi iniciatyvos teisę ir gali siekti platesnio užmojo tikslų, kad konkurencijos politika būtų derinama su kitomis ES politikų sritimis ir su nacionalinių konkurencijos institucijų veikla. Siekiant, kad Komisijos ir nacionalinių konkurencijos institucijų veikla būtų veiksmingesnė, reikia visiškai suderinti Europos ir nacionalinę konkurencijos politiką.

1.5. Kiekvieną dieną galima pastebėti neigiamą konkurencijos poveikį kai kurioms kategorijoms, ypač MVĮ ir vartotojams: agresyvi stambiųjų mažmenininkų grupių derybų praktika, žlugdanti mažesnes įmones ir ribojanti vartotojų pasirinkimą, neaiškūs kainų nustatymo būdai, pavyzdžiui, energijos ir degalų, dėl kurių nukenčia įmonės ir vartotojai, arba toliau vykstantis dempingas, visų pirma mažmeninės prekybos ir transporto sektoriuose. Sprendžiant visus šiuos klausimus būtinas nacionalinių konkurencijos institucijų ir Komisijos budrumas ir susitelkimas.

1.6. Nors gerai žinoma, kad didelių grupių galios gali iškreipti konkurenciją, Komisija ėmėsi remti susijungimus ir koncentraciją, kurie lėmė tikrų sektorių milžinių atsiradimą. EESRK ragina Komisiją šių procesų atžvilgiu numatyti iš tiesų veiksmingus sprendimus, labai budriai stebėti didelių grupių veiklą ir įsitikinti, ar laikomasi taisyklių ir ar užtikrinami vartotojų ir MVĮ interesai.

⁽¹⁾ COM(2017) 285 final.

1.7. Pagal Sutartį mokesčių politika negali būti derinama. Kartais tiek tiesioginio, tiek netiesioginio apmokestinimo skirtumai daro neigiamą poveikį įmonėms ir vartotojams ir didina asimetriją. EESRK pakartoja, kad, kol Europoje apmokestinimo įgaliojimai bus priskiriami nacionalinio lygmens kompetencijai, konkurencijos politika turi būti mažinamas su apmokestinimu susijęs konkurencijos iškraipymas.

1.8. Vykdamas derybas dėl įvairių susitarimų buvo plėtojamas tarptautinis bendradarbiavimas. EESRK pritaria, kad būtina siekti tikrų aljansų ir kad šiuose susitarimuose turi būti atsižvelgiama į jau vykusias išsamias diskusijas dėl prekybos susitarimų turinio.

2. 2016 m. konkurencijos politikos ataskaitos turinys

2.1. Ataskaitoje iš esmės pateikiamos konkurencijos srityje Komisijos priimtos priemonės ir joje plačiau apibendrinamas darbinis dokumentas dėl 2016 m. vykdytų veiksmų ⁽²⁾.

2.2. 2016 m. pranešime apie Sąjungos padėtį Europos Komisijos pirmininkas Jeanas-Claude'as Junckeris priminė, kad „vienodomis veiklos sąlygomis taip pat užtikrinama Europos vartotojų apsauga nuo galingų įmonių kartelinių susitarimų ir nesąžiningo jų elgesio. (...) Komisija yra tokio teisingumo sergėtoja. Tai – konkurencijos teisės socialinė pusė.“

2.3. Ataskaitą sudaro šešios dalys: „Įvadas“, „Vienodų sąlygų visiems užtikrinimas. Kaip šį uždavinį padeda spręsti valstybės pagalbos kontrolė“, „Konkurencijos ir inovacijų skatinimas visoje bendrojoje skaitmeninėje rinkoje“, „Bendrosios rinkos, kuri suteikia galių ES piliečiams ir įmonėms, sukūrimas“, „Europos energetikos sąjungos ir žiedinės ekonomikos galimybių panaudojimas“ ir „Europos ir pasaulinės konkurencijos kultūros formavimas“.

2.4. Apskritai EESRK pritaria ataskaitos turiniui. Vis dėlto Komitetas reiškia kritiką dėl skyriaus „Vaisingo tarpinstitucinio dialogo palaikymas“, kuriame teigiama: „Valstybės pagalbos taisyklėmis taip pat užtikrinama, kad sąlygos būtų vienodos bankams, kurie gauna valstybės pagalbą, ir tiems, kurie jos negauna.“ Valstybės pagalbą gavusiems bankams iš tiesų buvo nustatytos tam tikros sąlygos, tačiau negalima teigti, kad buvo užtikrintas teisingumas tarp tų, kurie gavo tokią pagalbą, ir kitų bankų. Taigi konkurencija iš tiesų iškraipoma ir taisomieji veiksmai šio iškraipymo visiškai nepadeda sumažinti.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK teigiamai vertina 2016 m. konkurencijos politikos ataskaitą, kurioje nagrinėjami įmonių ir piliečių gyvenimui labai svarbūs klausimai.

3.2. Europos pramonės struktūrą iš esmės sudaro MVĮ. Būtent jos yra ES ekonomikos pagrindas ir dėl savo dydžio yra labiausiai pažeidžiamos esant nesąžiningai konkurencijai.

3.3. Mažmeninės prekybos sektoriuje MVĮ ypač kenčia nuo piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, kurį vykdo didžiųjų platintojų grupės. Jos, pasinaudamos didele savo derybine galia ir nesilaikydamos jokių konkurencijos taisyklių, vykdo nesąžiningą derybų praktiką, kuri toliau žlugdo smulkiuosius gamintojus ir smulkiają prekybą ir sąlygoja vartotojų pasirinkimą ir interesus. EESRK rekomenduoja Europos Komisijai į kitas savo ataskaitas dėl konkurencijos politikos įtraukti maisto tiekimo grandinės veikimo analizę.

3.4. Sprendžiant piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi rinkoje ir kitas konkurenciją ribojančias problemas labai svarbūs nacionalinių konkurencijos institucijų veiksmai. Komisija išanalizavo nacionalinių konkurencijos institucijų pajėgumus išteklių požiūriu, jų įgaliojimus ir nepriklausomumą ir turėtų būti imtasi priemonių siekiant reaguoti į akivaizdų poreikį didinti šių institucijų veiksmingumą. EESRK dar kartą pakartoja, kad nacionalinės konkurencijos institucijos gali ir turi imtis daugiau prevencinių veiksmų, o ne reaguoti gavus veiklos vykdytojų ar vartotojų skundą, visų pirma dėl piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi praktikos, kurios atvejų nuolat pasitaiko vykstant deryboms. Derybų stebėseną galėtų padėti užkirsti kelią tam tikram piktnaudžiavimui dominuojančia padėtimi ir apsaugoti smulkiuosius veiklos vykdytojus ir vartotojus.

3.5. Būtent šioje srityje itin svarbu veiksmingai užtikrinti nuo antikonkurencinės veiklos nukentėjusių asmenų teisę į žalos atlyginimą, nes nei 2014 m. lapkričio 26 d. Direktyva 2014/104/ES, nei rekomendacija dėl kolektyvinio teisių

⁽²⁾ SWD(2017) 175 final.

gynimo mechanizmų bendrųjų principų konkurencijos taisyklių pažeidimo atvejais nesugebėta suteikti reikiamo kolektyvinio žalos atlyginimo ginant nuo tokių pažeidimų nukentėjusių asmenų teises.

3.6. Daugelyje sektorių įvyko įvairūs susijungimai ir koncentracija, paskatinę atsirasti „milžinus“, galinčius daryti poveikį rinkos veikimui ir pažeisti konkurencijos taisykles. Komisija buvo paraginta priimti sprendimą dėl kai kurių iš šių procedūrų. Iš tiesų buvo sustabdyta mažai procedūrų, o taisomieji veiksmai, kurių reikalauta siekiant gauti leidimą vykdyti šias procedūras, neatitiko lūkesčių. Viena vertus, Komisija pagrįstai siekia užkirsti kelią karteliams, kita vertus, ji leidžia susijungimus ir įsigijimus nenustatydamą kompensuojamųjų priemonių. EESRK reiškia susirūpinimą dėl to, kad kai kuriuose sektoriuose gali susikurti didelės grupės, taip galinčios smarkiai iškreipti konkurenciją, sužlugdyti daugelį MVĮ ir sąlygoti vartotojų pasirinkimą; jis taip pat prašo Komisijos būti budriai.

3.7. Su ES išorės santykiais susijęs konkurencijos iškreipimas daro poveikį Sąjungos importui ir eksportui. Iš tiesų, į Europos rinką patenka produktai iš šalių, kuriose vis dar vykdomas socialinis dempingas, netinkama aplinkos apsaugos praktika ar netgi skiriama valstybės pagalba, kurią pagal ES taisykles būtų galima laikyti neteisėta. Be to, standartų besilaikančios ES įmonės susiduria su sunkumais norėdamos patekti į kitas rinkas, nes jos akivaizdžiai negali nustatyti tokių kainų, kokias nustato jų konkurentai iš šalių, kuriose teisės aktai palankesni arba kuriose šių teisės aktų laikymosi kontrolė yra neveiksminga.

3.8. Tačiau konkurencijos iškreipimą taip pat gali lemti pačios Sąjungos taisyklės. Taip yra, pavyzdžiui, REACH reglamento (dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų) atveju: jis nuo 2018 m. gegužės 31 d. bus taikomas įmonėms, per metus gaminančioms arba tiekiančioms rinkai ne mažiau kaip vieną toną cheminės medžiagos – atskiros arba mišiniuose ar gaminiuose. Šiuo reglamentu įmonės įpareigojamos pateikti Europos cheminių medžiagų agentūrai (ECHA) atskirų cheminių medžiagų arba esančių mišinių ar gaminių sudėtyje registrą, jei jų kiekis yra daugiau nei viena tona per metus, ir kartu sumokėti atitinkamą mokestį. Registruotojas laikomas teisėtu tyrimo ataskaitos turėtoju ir joje pateikta informacija gali tapti preke, parduodama rinkoje pirmųjų registruotojų, dažniausiai įmonių, kurios paprastai yra labai didelės arba ir ekonomiškai stiprios. Praktiškai, kai įmonė kreipiasi į ECHA dėl įregistravimo, jai siūloma susisiekti su pagrindiniu registruotoju, kuris ją informuoja apie išlaidas, susijusias su leidimu naudotis informacija, kurią jis pateikė, ir šios išlaidos gali siekti dešimtis ar net šimtus tūkstančių eurų dėl vienos medžiagos. Nustatyta, kad pagal reglamentą ne mažiau kaip prieš 12 metų atliktais įregistravimais gali naudotis kiti gamintojai ar importuotojai registruodami savo produktus. Tačiau praktikoje, artėjant terminui, kai REACH reglamentas bus pradėtas visapusiškai taikyti visoms cheminėms medžiagoms, kurių pagaminta arba pateikta rinkai daugiau nei viena tona per metus, šiuo metu registruotojai reikalauja labai mažų įmonių bei MVĮ sumokėti dideles sumas arba net procentą nuo pardavimo mainais į „sutikimą“ gauti informaciją, kurią jie pateikė Europos cheminių medžiagų agentūrai, nors ši informacija turėtų būti vieša ir nemokamai prieinama visiems Europos Sąjungos piliečiams ir įmonėms, kad būtų įgyvendintas agentūros sukūrimą pateisinantis tikslas, t. y. apsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką. Šiuo atveju teisės aktas, kuris buvo parengtas siekiant pagerinti žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugą nuo pavojų, galinčių kilti naudojant chemines medžiagas, gali kelti kliūčių naujų bendrovių patekimui į rinką ir laisvam cheminių medžiagų judėjimui; dėl tokios padėties gali susidaryti padėtis, kai konkurencija yra ribojama, o didelės įmonės piktnaudžiauja savo dominuojančia padėtimi. EESRK primygtinai prašo atkreipti dėmesį į poreikį atlikti REACH reglamento vertinimą ir jį persvarstyti siekiant pašalinti galimas konkurencijos kliūtis, kurios gali būti susijusios su šio reglamento taikymu.

3.9. Darbotvarkėje ir toliau išlieka bankų koncentracijos ir valstybės pagalbos bankams klausimas. Dėl pastarosios finansų krizės ir jos poveikio realiajai ekonomikai ir pasitikėjimui rinkomis praktika šioje srityje yra nuolat stebima ir teisėtai baiminasi, kad vėl nekiltų didelių problemų. Laikina valstybės pagalba padėjo finansų sektoriui išvengti žlugimo. Per finansų krizę bankai patyrė didelių nuostolių ir šiuo metu dėl dabartinių palūkanų normų skirtumų sumažintos jų maržos. Restruktūrizavus šį veiklos sektorių nebeliko kai kurių įstaigų, tačiau įvyko ir susijungimų, kurie gali kelti pavojų ne tik finansų sektoriaus stabilumui ateityje kilus naujai krizei: būtent dėl šių naujų grupių atsiradimo gali būti iškreipoma konkurencija. EESRK ragina Komisiją labai atidžiai ir budriai stebėti galimo piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi atvejus, kurie gali pakenkti vartotojų interesams ir įmonių, visų pirma MVĮ, finansavimui.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Valstybės pagalba

4.1.1. Valstybės pagalba yra svarbi vystymosi priemonė, nes ji leidžia siekti mažiau išsivysčiusių regionų konvergencijos ir suteikia galimybę skatinti užimtumą ir ekonomiką. Reikia tinkamai naudoti šiuos ribotus išteklius, nepažeidžiant gerosios konkurencijos praktikos.

4.1.2. EESRK dar kartą patvirtina savo įsitikinimą, kad reikia derinti šiuo metu vykdomą valstybės pagalbos modernizavimą ir strategijos „Europa 2020“, sanglaudos ir konkurencijos politikos tikslus, kartu išsaugant svarbų valstybės pagalbos vaidmenį sektoriuose, kurie padeda plėtoti Europos ir socialinius poreikius atitinkančias viešąsias paslaugas.

4.1.3. EESRK jau yra anksčiau išreiškęs savo pritarimą valstybės pagalbos modernizavimui. Šiuo metu jis palankiai vertina pagalbą skiriančioms valdžios institucijoms nustatytą prievolę teikti informaciją apie didesnę kaip 500 000 EUR sumą siekiančią pagalbą ⁽³⁾.

4.1.4. Prievole teikti šią informaciją reaguojama į ES piliečių nepasitenkinimą dėl nepakankamo jų informavimo apie valstybės teikiamą pagalbą ⁽⁴⁾. Dabartinis uždavinys – supažindinti su galimybe konsultuotis, taip pat informuoti apie pagalbos skyrimo ir susigrąžinimo taisykles skatinant su viešųjų lėšų naudojimu susijusį skaidrumą.

4.1.5. EESRK remia Komisijos veiksmus, skirtus kovoti su neteisėta valstybės pagalba, suteikta sprendimų dėl mokesčių forma, kuriais suteikiamos neteisėtos mokesčių lengvatos, taip pat dokumentų rinkinį dėl kovos su mokesčių vengimu, kuriuo siekiama užtikrinti, kad bendrovės mokėtų mokesčius ten, kur jos gauna pelną, ir užkirsti kelią agresyviams mokesčių planavimui ⁽⁵⁾.

4.2. Bendroji skaitmeninė rinka

4.2.1. Padidinus prieigą prie plačiajuosčio ryšio, skaitmeninės paslaugos užima vis svarbesnę vietą Europos įmonių ir piliečių gyvenime. Vis dažniau vykdoma elektroninė prekyba ir konkurencijos politika siekiama užtikrinti, kad rinka veiktų ir kartu būtų apsaugoti vartotojai, taip pat kad galingiausios įmonės neapeitų taisyklių.

4.2.2. EESRK ragina Komisiją toliau dėti pastangas sprendžiant geografinio blokavimo problemą, nes tai trukdo e. prekybai ir gali būti kliūtis sukurti tikrą bendrąją skaitmeninę rinką. Pasaulinėje rinkoje negali būti jokios formos skirtingo požiūrio į klientus priklausomai nuo jų buvimo vietos.

4.2.3. Skaitmeninėje rinkoje dominuoja keletas didžiųjų technologijų įmonių, todėl užtikrinti, kad vartotojai galėtų įsigyti geriausius produktus geriausiomis kainomis, pateikti rinkai naujus produktus ir į ją patekti naujoms konkurencinėms įmonėms yra sunkus uždavinys.

4.2.4. Šiuo metu viešbučių savininkams didelį susirūpinimą kelia kai kurios internetinės užsakymų platformos, nes jos piktnaudžiauja savo dominuojančia padėtimi su kelionėmis susijusių užsakymų srityje. Šios platformos taiko daug didesnius įkainius nei kelionių agentūros ir netgi verčia viešbučių savininkus taikyti tas pačias kainas to paties tipo kambariams visuose pardavimo kanaluose. EESRK prašo Komisijos ištirti pariteto išlygą ir taikomus įkainius, dėl kurių kyla pavojus laisvai konkurencijai šiame sektoriuje.

4.2.5. Komisija tęsė savo tyrimą dėl „Google“ praktikos (paieškos sistemos veikimas, tam tikrų trečiųjų interneto svetainių galimybių ribojimas rodyti pranešimus, susijusius „Google“ konkurentų paieška, ribojančios sąlygos „Android“ prietaisų gamintojams ir judriojo ryšio tinklų operatoriams) ir „Amazon“ praktikos (sutartys su leidėjais), kuria gali būtų pažeidžiamos antimonopolinės taisyklės. Neseniai „Google“ skirta rekordinio dydžio 2,4 mlrd. EUR bauda už piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi paieškos sistemų rinkoje suteikiant neteisėtą pranašumą kitam „Google“ produktui, t. y. kainų palyginimo paslaugai.

⁽³⁾ <https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public/search/home?lang=fr>

⁽⁴⁾ *Perception and Awareness about Transparency of State Aid* (liet. „Valstybės pagalbos skaidrumo suvokimas ir įsisąmoninimas“). Eurobarometras, 2016 m. liepos mėn.

⁽⁵⁾ http://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/anti-tax-avoidance-package_en

4.2.6. Tarp paieškos sistemų „Google“ užima dominuojančią padėtį ir Komisija turi užtikrinti, kad paieškos rezultatai nebūtų siauriami ir neribotų naudotojų teisės pasirinkti informaciją. Komisija taip pat turėtų sutelkti savo dėmesį į „Booking“ interneto svetainę, kuri piktnaudžiauja savo dominuojančia padėtimi, riboja Europos turizmo pasiūlos paieškos rezultatus ir daro itin neigiamą poveikį mažoms rinkoms ir įmonėms.

4.2.7. Telekomunikacijų sektorius yra ypač svarbus vartotojams ir įmonėms. EESRK atkreipia Komisijos dėmesį į tai, kad šios srities rinka vis dar nėra atvira ir konkurencinga. Iš tiesų, telekomunikacijų operatoriai ir toliau taiko su laisva konkurencija nesuderinamą praktiką, t. y. didina tarifus sutarties galiojimo laikotarpiu iš anksto vartotojui nepateikdami jokios informacijos, kad jis turėtų galimybę nutraukti sutartį, kaip numatyta teisės aktuose. Šis kainų didinimas ypač opus atsižvelgiant į tarptinklinio ryšio mokesčio tarifo panaikinimą, dėl kurio iš esmės padidėjo visi tarifai, o tai lėmė dideles neigiamas pasekmes nekeliaujantiems asmenims.

4.3. Energijos ir žiedinės ekonomikos rinka

4.3.1. Nepaisant pastaraisiais metais dėtų pastangų, bendroji energijos rinka dar nebaigta kurti. Didelės energijos kainos, ypač kai kuriose šalyse, yra didelė našta namų ūkių ir įmonių biudžetui, nes rinkos liberalizavimas nepadėjo veiksmingai sumažinti tarifų. Dėl šių kainų Europa yra nepalankesnėje padėtyje energijos sąnaudų požiūriu, palyginti su jos pasauliniais konkurentais.

4.3.2. Energijos vartojimo efektyvumo didinimas ir investicijos į atsinaujinančiųjų išteklių energiją ir toliau turi būti pagrindinė veiklos kryptis siekiant konkurencingesnės ir tvaresnės Europos, nors yra aplinkos problemų, kurias lemia su atitinkamų technologijų naudojimu susijusių atliekų (baterijos ir fotovoltiniai elementai) tvarkymas. Nepaisant technologinės pažangos, atsinaujinančiųjų išteklių energija dar nepasiekė išsivystymo lygio, kad galėtų konkuruoti su iškastine ir branduoline energija; būtina toliau skatinti atsinaujinančią energiją, kad ji taptų konkurencinga sąžiningesnėje rinkoje.

4.3.3. Atsinaujinančiųjų išteklių energija yra ne tik švarus energijos šaltinis. Ją taip pat reikėtų vertinti kaip vietos bendruomenių vystymosi galimybę, kai taikant decentralizuotą joms naudingą energijos gamybos modelį vienu metu jos yra ir vartotojai, ir energijos gamintojai.

4.3.4. Technologijos patobulėjo ir saulės fotovoltinės energijos gamyba tapo prieinama įmonėms ir namų ūkiams, norintiems įrengti fotovoltines plokštes savo vartojimo poreikiams, tačiau licencijos išduodamos tik tam tikro galingumo įėjimams įrengti. Dėl to gali sumažėti šių investicijų patrauklumas tam tikro dydžio veiklos vykdytojams, kurių energijos sąskaitos galėtų gerokai sumažėti ar netgi praktiškai prilygti nuliui didelio saulėtumo laikotarpiu.

4.3.5. Be to, Europa turi ir toliau išsaugoti savo energetinę nepriklausomybę ir šiuo tikslu stiprinti jungtis siekdama sumažinti savo pažeidžiamumą ir padidinti konkurenciją.

4.3.6. EESRK dar kartą pabrėžia, kad būtina ypatingą dėmesį skirti pagrindiniams ES kylantiems uždaviniais:

- mažinti energijos kainas namų ūkiams ir įmonėms; tai būtų akivaizdžiai naudinga socialiniu ir ekonominiu požiūriu ir ES bendrovių išorės konkurencingumui,
- skatinti kurti tikrą Europos energetikos politiką,
- gerinti energijos rinkų integraciją skatinant Europos tinklų sujungimą,
- imtis vadovaujamo vaidmens įgyvendinant Paryžiaus susitarimą siekiant mažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį atsižvelgiant į darnaus vystymosi tikslus.

4.4. Tarptautinis bendradarbiavimas

4.4.1. Globalizuotoje rinkoje Europa toliau susiduria su nesąžininga konkurencija tų šalių, kuriose vykdoma piktnaudžiavimo praktika socialinėje ir aplinkos srityje. Socialinis aspektas yra labai svarbus, tačiau tarptautinės diplomatijos srityje būtina imtis aktyvių su konkurencijos iškraipymu susijusių veiksmų Europos Sąjungos išorės santykiuose siekiant apsaugoti įmones ir vartotojus nuo konkurencijos iškraipymo reiškinių tiek importo, tiek eksporto srityje.

4.4.2. EESRK palankiai vertina Komisijos įsipareigojimą aktyviai dalyvauti konkurencijos srityje veikiančiose tarptautinėse struktūrose, pavyzdžiui, EBPO konkurencijos komiteto, Pasaulio banko, Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencijos ir Tarptautinio konkurencijos tinklo veikloje.

4.4.3. EESRK taip pat palankiai vertina Komisijos pastangas derybose dėl laisvosios prekybos susitarimų su Armėnija, Meksika, Indonezija, Filipiniais ir Japonija, taip pat techninį bendradarbiavimą su besiformuojančios rinkos ekonomikos šalimis. Komitetas prašo šiais susitarimais ne tik užtikrinti konkurencijos pusiausvyrą apsaugant įmones ir vartotojus, bet ir prisidėti prie Europos ekonominės ir socialinės sanglaudos.

2017 m. spalio 18 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kapitalo rinkų sąjungos veiksmų plano įgyvendinimo laikotarpio vidurio peržiūra“

[COM(2017) 292 final]

(2018/C 081/16)

Pranešėjas: **Daniel MAREELS**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 7 5
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 19
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	136/0/3
(už/prieš/susilaikė)	

Preambulė

Ši nuomonė yra viena iš keturių EESRK nuomonių, sudarančių platesnį nuomonių rinkinį dėl Europos ekonomikos ateities (Ekonominės ir pinigų sąjungos stiprinimas, euro zonos ekonominė politika, Kapitalo rinkų sąjunga ir ES finansų ateitis) ⁽¹⁾. Šis nuomonių rinkinys skirtas svarstymų procesui, kurį neseniai pradėjo Europos Komisija paskelbusi Baltąją knygą dėl Europos ateities, ir jis rengiamas atsižvelgiant į Komisijos pirmininko J.-C. Junckerio 2017 m. pranešimą apie Sąjungos padėtį. Kaip ir EESRK rezoliucijoje dėl Europos ateities ⁽²⁾ bei ankstesnėse nuomonėse dėl ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimo ⁽³⁾, šiame nuomonių rinkinyje pabrėžiama būtinybė siekti bendro tikslo Sąjungos valdyme, kuris apima gerokai daugiau nei techninius metodus bei priemones ir kuris visų pirma yra politinės valios ir bendros perspektyvos klausimas.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Kadangi apskritai dabar kapitalo rinkų sąjunga yra ypač svarbi tiek tolesnei ir stipresnei Europos integracijai bei pažangai, tiek kiekvienai valstybei narei, be to, reikia atsižvelgti į besikeičiančią tarptautinę padėtį, EESRK tvirtai remia kapitalo rinkų sąjungą ir ryžtingai siekia, kad ji būtų įgyvendinta. Komitetui svarbu, kad būtų dedamos visos pastangos, kad šis darbas būtų sėkmingas. Dabar svarbu greitai daryti pažangą ir pasiekti rezultatų, siekiant trumpuoju laikotarpiu Europos ekonomikai suteikti naują postūmį ir skatinti tolesnę dinamiką.

1.2. Iš tiesų Komitetas visada tvirtai rėmė ir aiškiai pasisakė už tolesnį EPS stiprinimą ir kūrimo užbaigimą. Šiandien Komitetas tai dar kartą pabrėžia ir tvirtai pritaria kapitalo rinkų sąjungos naudai. Kapitalo rinkų sąjunga kartu su bankų sąjunga turėtų padėti sukurti finansinę sąjungą, o jos įgyvendinimas taip pat turi garantuoti Europos pinigų sąjungos sukūrimą, nes tai yra vienas iš ją pagrindžiančių elementų. Kuriant kapitalo rinkų sąjungą jau pasiekti pirmieji laimėjimai, pažengta į priekį ir kuriant bankų sąjungą: plečiamas pirmasis ir antrasis ramstis ir pateikta pasiūlymų dėl trečiojo ramsčio.

⁽¹⁾ Į nuomonių rinkinį įtrauktos šios nuomonės: „2017 m. euro zonos ekonominė politika“ (papildomoji nuomonė) (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 216), „Kapitalo rinkų sąjungos laikotarpio vidurio peržiūra“, „EPS stiprinimas iki 2025 m.“ (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 124) ir „ES finansai iki 2025 m.“ (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 131).

⁽²⁾ EESRK rezoliucija Komisijos baltoji knyga dėl Europos ateities ir ne tik, 2017 m. liepos 6 d., OL C 345, 2017 10 13, p. 11.

⁽³⁾ OL C 451, 2014 12 16, p. 10 ir OL C 332, 2015 10 8, p. 8.

Dabar svarbu tęsti darbą abiejose srityse ir kuo greičiau iš tiesų įgyvendinti galutinius tikslus.

1.3. Be to, kapitalo rinkų sąjunga gali svariai prisidėti prie tvirtesnio ekonomikos atsigavimo, skatindama ekonomikos augimą, investicijas ir darbo vietų kūrimą. Tai naudinga tiek kiekvienai valstybei narei atskirai, tiek ir visai ES. Struktūriniu požiūriu su tuo susijęs finansavimo šaltinių išplėtimas ir įvairinimas turi užtikrinti didesnę integraciją. Tai savo ruožtu padės pasiekti pageidaujamą didesnę ekonomikos ir finansų sistemos stabilumą, saugumą ir atsparumą. Daugiau nebegalima veikti susiskaidžius, nes dėl to prarandame daug galimybių.

1.4. Be to, atsižvelgiant į tarptautiniu ir pasauliniu mastu vykstančius galios bei jėgų pusiausvyros pokyčius ir – visai šalia – Jungtinės Karalystės išstojimą iš ES, labai svarbu, kad dabar ES pati sutelktų daugiau galių ir sustiprintų savo ekonominę padėtį. Sektinas pavyzdys Europai galėtų būti JAV ekonomika, kuri po krizės parodė didelį atsparumą bei dinamiškumą.

1.5. EESRK aiškiai supranta, kad kapitalo rinkų sąjunga visose ES valstybėse narėse privalo būti ne tik kai kam naudingas savanoriškas pasirinkimas, o realybė. Tai yra absoliuti būtinybė. Europos lygmeniu ir valstybėse narėse turi būti rodoma politinė valia šiuo tikslu dėti visas būtinas pastangas ir sukurti tinkamas sąlygas, kurių reikia. Rezultatas turėtų būti tokia kapitalo rinkų sąjunga, kuri gintų integraciją visoje Sąjungoje, tačiau kartu atsižvelgtų į esamus poreikius, lūkesčius ir siekius, be kita ko, kylančius tam tikruose regionuose ir vietovėse. Reikia nuoseklios ir suderintos politikos visose srityse, o iniciatyvos, kurios neatitinka nustatytų tikslų, turi būti atmetos.

1.6. EESRK nuomone, ypač svarbu kiek įmanoma padidinti kapitalo rinkų sąjungos sėkmės tikimybę. Todėl primygtinai siūloma numatyti reikiamas priemones, skirtas nustatyti ir įvertinti faktines pastangas ir padarytą pažangą kuriant kapitalo rinkų sąjungą visose valstybėse narėse. Konkrečiau kalbant, Komitetas tvirtai pritaria tam, kad būtų sukurta reguliaraus valstybių narių pažangos įgyvendinant kapitalo rinkų sąjungą vertinimo sistema, taikant tiek kokybines, tiek kiekybines priemones, ir skelbiant tokio vertinimo rezultatus viešai. Trūkumų atveju turėtų būti taikomos atitinkamos priemonės ir veiksmai.

1.7. Galutinė kapitalo rinkų sąjungos sėkmė priklausys nuo to, kokių mastu siūlomos sudedamosios dalys tikrai virs realybe ir ar iš tikrųjų bus sukurta bendroji rinka, kuria veiksmingai naudosis visi atitinkami suinteresuotieji subjektai, visų pirma finansinių paslaugų teikėjai, bendrovės, investuotojai ir indėlininkai. Todėl Komitetas pritaria dabartinei skubiai laikotarpio vidurio peržiūrai ir rekomenduoja, kad ateityje tai būtų daroma reguliariai. Peržiūrose turi aktyviai ir glaudžiai dalyvauti ir pirmiau nurodyti suinteresuotieji subjektai.

1.8. Kad būtų galima imtis tolesnių veiksmų siekiant įgyvendinti pagrindines kapitalo rinkų sąjungos sudedamąsias dalis, reikės pasirinkti. Komiteto nuomone, pirmenybė turėtų būti teikiama priemonėms ir veiksams, kurie užtikrina didžiausią konvergenciją ir palieka mažiausiai galimybių valstybėms narėms viršyti tai, kas yra tikrai būtina. Reikia nuolat omenyje turėti REFIT požiūrį, kad pavyktų supaprastinimas ir kartu būtų išvengta nereikalingos administracinės naštos bei sumažėtų sąnaudos.

1.9. Komisijos dokumente numatytos 38 kapitalo rinkų sąjungos sudedamosios dalys, kurios (dar) turi būti įgyvendintos iki 2019 m. Nors toks didelis trumpuoju laikotarpiu įgyvendintinių priemonių skaičius gali kelti klausimų dėl šio požiūrio, Komiteto nuomone, svarbu užtikrinti, kad kuo greičiau neatšaukiamai ir negrįžtamai būtų nustatytas kapitalo rinkų sąjungos kūrimo pagrindas.

1.10. Šiomis aplinkybėmis EESRK visų pirma ragina skirti ypatingą dėmesį MVĮ finansavimui. Joms bankų finansavimas išlieka labai svarbus. Be jau esamų MVĮ skirtų priemonių, nurodytų pradiname veiksmų plane (pvz., paprastas, skaidrus ir standartizuotas pakeitimas vertybiniais popieriais ir Prospekto direktyva), turėtų būti dedamos pastangos siekiant įgyvendinti visas šiame komunikate nurodytas iniciatyvas, galinčias dar labiau pagerinti šių bendrovių padėtį. Taip pat reikia plėtoti ir skatinti kitas MVĮ skirtas priemones, įskaitant alternatyvius finansavimo šaltinius ir kitų politikos priemonių propagavimą.

1.11. Be to, EESRK palankiai vertina tai, kad daug dėmesio skiriama tvarių investicijų stiprinimui ir šioje srityje ES atliekinam vadovaujamam vaidmeniui. Komitetas pritaria minčiai, kad būsimose finansinių teisės aktų peržiūrose reikėtų atsižvelgti į tvarumo aspektus (6 prioritetas).

1.12. Galiausiai Komitetas labai palankiai vertina tai, kad kuriant kapitalo rinkų sąjungą priežiūra laikoma esminiu dalyku. Europos lygmens priežiūrai tenka lemiamas vaidmuo tiek užtikrinant saugumą ir stabilumą, tiek siekiant norimos rinkos integracijos bei šalinant kapitalo rinkų sąjungai kylančias kliūtis, trikdžius ir nelygybę.

2. Bendrosios aplinkybės

2.1. Savo veiklos pradžioje J.-C. Junckerio vadovaujama Komisija pačiais svarbiausiais savo prioritetais nustatė ekonomikos augimo, investicijų ir darbo vietų kūrimo skatinimą. Siekiant tai įgyvendinti, nuo pat pradžių buvo parengtas „Investicijų planas Europai“, kuris apima keletą ramsčių.

2.2. Plane nurodomas siekis sukurti bendrąją kapitalo rinkų sąjungą. Ji pradėta įgyvendinti 2015 m. rugsėjo mėn. pabaigoje, Komisijai paskelbus „Kapitalo rinkų sąjungos kūrimo veiksmų planą“⁽⁴⁾. Šiame veiksmų plane išdėstyta, ko labiausiai reikia, kad iki 2019 m. būtų sukurta visas valstybes nares apimanti gerai veikianti integruota kapitalo rinkų sąjunga.

2.3. Mažiau nei po metų Europos Vadovų Taryba paragino „sparčiai ir ryžtingai daryti pažangą“ įgyvendinant šį planą siekiant „įmonėms užtikrinti paprastesnes galimybes gauti finansavimą ir remti investicijas į realiąją ekonomiką toliau įgyvendinant kapitalo rinkų sąjungos darbotvarkę“⁽⁵⁾. Netrukus po to Komisija paskelbė komunikatą, kuriame ji taip pat paragino paspartinti reformas⁽⁶⁾.

2.4. Be to, pastaruoju metu finansinei integracijai iškilo keletas naujų iššūkių, kaip antai neišvengiamas didžiausio finansinio centro pasitraukimas iš ES („Brexit“).

2.5. Dėl to neseniai⁽⁷⁾ buvo paskelbtas Komisijos komunikatas „Kapitalo rinkų sąjungos veiksmų plano laikotarpio vidurio peržiūra“⁽⁸⁾. Šioje laikotarpio vidurio peržiūroje ne tik a) apžvelgiama dabartinė padėtis įgyvendinant pradinį veiksmų planą ir b) paskelbiama keletas naujų teisėkūros iniciatyvų dėl likusių priemonių, bet visų svarbiausia c) išdėstomi tam tikri nauji prioritetiniai veiksmai.

2.5.1. Laikotarpio vidurio peržiūra siekiama konkrečiau reaguoti į kylančius ir kintančius iššūkius ir atsižvelgti į viešų konsultacijų, kurios vyko 2017 m. pavasarį, rezultatus.

2.5.2. Iš pradiname plane numatytų (33) priemonių⁽⁹⁾ Komisija, laikydamasi pirminio grafiko, įgyvendino daugiau negu pusę (20). Pateikta pasiūlymų, be kita ko, dėl rizikos kapitalo rinkų plėtros, dėl prospektų taisyklių tobulinimo, kad įmonėms būtų lengviau ir pigiau patekti į viešąsias rinkas, dėl apmokestinimo tvarkos, kuri skola palankesnė labiau negu nuosavam kapitalui, panaikinimo, dėl paskatų kurti saugią ir likvidžią pakeitimo vertybiniais popieriais rinką ir dėl galimybių sąžiningiems verslininkams verslą restruktūrizuoti arba pradėti iš naujo po bankroto.

2.5.3. Įgyvendindama likusias priemones⁽¹⁰⁾, Komisija nurodo ketinanti, be kita ko, parengti *tris pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų*, kurie labai svarbūs kuriant kapitalo rinkų sąjungą. Konkrečiai, tai: pasiūlymas dėl visos Europos asmeninės pensijos produkto (jau paskelbtas 2017 m. birželio 29 d.), pasiūlymas, kuriame išdėstomos teisės kolizijos taisyklės, kai vertybinių popierių sandoriai ir ieškiniai (reikalavimai) turi įtakos trečiosioms šalims (2017 m. ketvirtąjį ir pasiūlymas dėl ES padengtųjų obligacijų sistemos (2018 m. pirmąjį ketvirtį).

⁽⁴⁾ COM(2015) 468 final.

⁽⁵⁾ <http://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2016/06/28-euco-conclusions/>

⁽⁶⁾ COM(2016) 601 final.

⁽⁷⁾ 2017 m. birželio 8 d.

⁽⁸⁾ COM(2017) 292 final.

⁽⁹⁾ COM(2017) 292 final, 2 punktas.

⁽¹⁰⁾ Žr. 9 išnašą.

2.5.4. Siekiant spręsti kintančius uždavinius, nurodomi 9 nauji prioritetiniai veiksmai ⁽¹¹⁾, kuriais siekiama stiprinti kapitalo rinkų sąjungą:

- Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos (EVPRI) įgaliojimų išplėtimas, kad visoje ES ir už jos ribų būtų skatinama veiksminga ir nuosekli priežiūra;
- proporcingesnė reglamentavimo aplinka, kuri būtų palanki MVĮ įtraukimui į viešųjų rinkų prekybos sąrašus;
- investicinių įmonių rizikos ribojimo tvarkos peržiūra;
- įvertinimas, ar finansinių paslaugų technologijų veiklai tikslinga ES licencijavimo ir paso mechanizmo sistema;
- priemonės, kuriomis remiamos neveiksnių paskolų antrinės rinkos, ir vertinimas, ar tikslinga paskelbti galimą teisėkūros iniciatyvą, kuri padidintų užtikrinimo priemonę turinčių kreditorių pajėgumą susigrąžinti įmonėms ir verslininkams išduotą užtikrintų paskolų vertę;
- sprendimas, kokių konkrečių veiksmų imtis gavus Aukšto lygio darbo grupės tvarių finansų klausimais rekomendacijas;
- palengvinti kolektyvinio investavimo į perleidžiamus vertybinius popierius subjektų ir alternatyvaus investavimo fondų vienetų tarpvalstybinį platinimą ir jų priežiūrą;
- padėti aiškinti tarpvalstybinėms ES investicijoms pagal galiojančias ES taisykles taikytiną tvarką ir sukurti tinkamą sistemą, kuria remiantis ginčus dėl investicijų būtų galima išspręsti draugiškai;
- visapusė ES strategija dėl priemonių, kurių galima imtis siekiant paremti vietos ir regioninių kapitalo rinkų plėtrą.

2.6. Toliau siekiama ryžtingai ir tvariai prisidėti, kad iki 2019 m. būtų suformuotos kapitalo rinkų sąjungos sudedamosios dalys. Į tai bus atsižvelgta jau rengiant 2018 m. Komisijos darbo programą.

3. Pastabos ir komentarai

3.1. Visų pirma Komitetas dar kartą pakartoja ⁽¹²⁾ savo principinį pritarimą ir primena savo ankstesnes nuomones, remiančias kapitalo rinkų sąjungą, kurios sukūrimas yra būtinas siekiant tolesnės finansinės ir ekonominės integracijos Europos Sąjungoje. Reikėtų pasinaudoti šiuo metu įgytu pagrėičiu, ypač dabar, kai keičiasi pasaulinė galios ir jėgų pusiausvyrą tarp Rytų ir Vakarų. ES turi ryžtingai veikti.

3.2. Kapitalo rinkų sąjunga yra neatsiejama platesnės programos, kuria siekiama skatinti ekonomikos augimą, investicijas ir darbo vietų kūrimą, dalis. Svarbiu darbotvarkės klausimu turėtų išlikti ilgalaikis ir tvirtas ekonomikos atgaivinimas, kurio reikia nedelsiant toliau siekti. Iš tiesų pagrindinis uždavinys – konsoliduoti ekonomikos atsigavimą ir padėti daugiau žmonių rasti ir išlaikyti darbo vietas.

3.3. Be to, kapitalo rinkų sąjunga turėtų leisti sutelkti daug kapitalo Europoje ir vienesnėje aplinkoje jį nukreipti į visas įmones, infrastruktūrą ir tvarius ilgalaikius projektus. Atlikus finansavimo šaltinių išplėtimą ir įvairinimą – o tai ir yra šios sąjungos tikslas, kurį įgyvendinant visapusišką vaidmenį gali atlikti tiek bankų, tiek rinkos finansavimas, – ekonomika turi tapti dinamiškesnė ir galingesnė. Šiuo požiūriu įkvėpimo būtų galima pasisemti iš JAV modelio, kuris po krizės parodė didesnę atsparumą, taip pat iš kitų naujovių, kuriose svarbesnį vaidmenį atlieka, be kita ko, nebankiniai paskolų teikėjai.

⁽¹¹⁾ COM(2017) 292 final, 4 punktas.

⁽¹²⁾ OL C 133, 2016 4 14, p. 17.

3.4. Kartu reikia siekti ekonominės ir socialinės konvergencijos ir atitinkamai stiprinti ES ekonominę ir finansinę stabilumą. Pirmenybė turėtų būti teikiama kokybiniam požiūriui, kuriam būdingas tvirtas ir tvarus ekonomikos augimas ir gerovė. Įmonėms, investuotojams ir indėlininkams taip pat turėtų būti suteikta galimybė naudotis kapitalo rinkų sąjungos teikiamais pranašumais, tačiau kartu negalima leisti, kad tai darydami jie prisiimtų pernelyg didelę riziką.

3.5. Be to, kapitalo rinkų sąjunga turi lemti svarbos tolesniam EPS stiprinimui bei kūrimo užbaigimui ir šiuo tikslu jos įgyvendinimas yra būtinas⁽¹³⁾. Komitetas dar kartą patvirtina savo įprastą poziciją šiuo klausimu⁽¹⁴⁾. Kapitalo rinkų sąjunga kartu su visaverte bankų sąjunga turėtų padėti pagrindą tikrai finansinei sąjungai, kuri yra viena iš keturių pagrindinių ekonominės ir pinigų sąjungos⁽¹⁵⁾ ramsčių⁽¹⁶⁾. Šiose srityse jau pradėti tam tikri veiksmai ir svarbu toliau atkakliai dėti pastangas.

3.6. Beje, visos valstybės narės yra suinteresuotos kapitalo rinkų sąjunga. Kaip neseniai buvo pažymėta, ji turi „ir kitą svarbų privalumą (...), būtent prisideda prie konvergencinio valstybių narių augimo, atsirandančio pagerinus santaupų apyvartą ir paskirstymą visoje Sąjungoje“. Silpnesnės ekonomikos šalims tai turėtų padėti greičiau pasivyti veiksmingesnės ekonomikos šalis⁽¹⁷⁾. Toliau nurodoma, jog „žvelgiant iš šios perspektyvos, „Brexit“ aplinkybėmis tampa dar svarbiau, kad kapitalo rinkų sąjunga būtų faktiškai įgyvendinta ir kad Europos augimas galėtų gauti naudos iš integruotos finansų sistemos paslaugų“⁽¹⁸⁾.

3.7. Todėl, Komiteto požiūriu, labai pageidautina sparčiai daryti pažangą. Jis pritaria 2016 m. birželio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadoms⁽¹⁹⁾ ir kitiems pareiškimams⁽²⁰⁾ šia tema.

3.8. Šia skubiai atlikta⁽²¹⁾ veiksmų plano laikotarpio vidurio peržiūra siekiama patikrinti, ar viskas vyksta taip, kaip numatyta, ir skubiai imtis reikalingų veiksmų. Komitetas ją vertina palankiai, nes dabar sudarytos galimybės ryžtingiau bei tiksliau reaguoti į įvairius su ateities perspektyvomis susijusius iššūkius, kurie kyla nuolat besikeičiančioje politinėje ir ekonominėje aplinkoje. Be to, ateityje tikslinga numatyti tokias tarpines peržiūras rengti reguliariai. Komiteto požiūriu, į jas aktyviai ir glaudžiai reikia įtraukti įvairius suinteresuotuosius subjektus. Tai ypač svarbu, nesgalutinė kapitalo rinkų sąjungos sėkmė priklausys nuo to, koku mastu siūlomos sudedamosios dalystikraivirs realybe ir ar faktiškai bus sukurta bendroji rinka, kuria veiksmingai naudosis kiek įmanoma daugiau finansinių paslaugų teikėjų, bendrovių, investuotojų ir indėlininkų.

3.9. Siekiant sukurti kapitalo rinkų sąjungą, pirmenybė turi būti teikiama priemonėms, kurios užtikrina didžiausią konvergenciją⁽²²⁾ ir palieka mažiausiai galimybių valstybėms narėms viršyti tai, kas yra tikrai būtina. Reikia vengti skirtingo Europos teisės aktų perkėlimo į nacionalinę teisę ir nevienodo konkrečių teisinių nuostatų taikymo. Be to, kiek įmanoma turėtų būti skatinamas REFIT požiūrio taikymas.

3.10. Komitetas mano, kad kapitalo rinkų sąjunga turi būti ne savanoriškas pasirinkimas, kuris būtų naudingas tik kai kurioms šalims, bet, priešingai, ji privalo tapti realybe visose ES valstybėse narėse. Tai yra absoliuti būtinybė. Todėl ypač svarbu, kad Europos lygmeniu ir kiekvienoje valstybėje narėje būtų rodoma (politinė) valia sukurti tinkamas sąlygas ir numatyti reikiamas paskatas, kad sėkmė būtų įmanoma ir reali.

⁽¹³⁾ OL C 451, 2014 12 16, p. 10, I punktas.

⁽¹⁴⁾ Taip pat žr. EESRK nuomonę „EPS stiprinimas iki 2025 m.“ (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 124).

⁽¹⁵⁾ Taip pat žr. Penkių pirmininkų pranešimą „Europos ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas“, 2015 m. birželio mėn.

⁽¹⁶⁾ Be veiksmų, kuriais įgyvendinama finansinė sąjunga, taip pat reikia sukurti tikrą ekonominę sąjungą, fiskalinę sąjungą ir politinę sąjungą. Penkių pirmininkų pranešimas „Europos ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas“, 2015 m. birželio mėn.

⁽¹⁷⁾ Taip galima labiau sušvelninti asimetrinių ekonominių sukrėtimų poveikį.

⁽¹⁸⁾ Be kita ko, žr. Europos Centrinio Banko pirmininko pavaduotojo Vítor Constâncio pranešimą „Pinigų sąjungos ir kapitalo rinkų sąjungos veiksmingumas“, 2017 m. balandžio 6 d., Malta. <http://malta2017.eurofi.net/highlights-eurofi-high-level-seminar-2017/vitor-constancio-vice-president-european-central-bank/>

⁽¹⁹⁾ Žr. šios nuomonės 2.3 punktą.

⁽²⁰⁾ Žr. 13 išnašą.

⁽²¹⁾ Ji atlikta praėjus mažiau nei dvejiems metams po veiksmų plano paskelbimo.

⁽²²⁾ Pavyzdžiui, jei įmanoma, pirmenybė galėtų būti teikiama reglamentams, o ne direktyvoms.

3.11. Negalima atsiriboti nuo absoliučios būtinybės sukurti kapitalo rinkų sąjungą visose valstybėse narėse (žr. 3.10 punktą). Todėl būtina numatyti priemones, kuriomis būtų galima veiksmingai siekti nustatytų tikslų ir realios pažangos visose valstybėse narėse. Atsižvelgdamas į tai, Komitetas tvirtai ragina sukurti reguliaraus valstybių narių pažangos įgyvendinant kapitalo rinkų sąjungą vertinimo sistemą, taikant tiek kokybinius, tiek kiekybinius kriterijus. Tokio vertinimo rezultatai turi būti skelbiami viešai. Trūkumų atvejais reikia numatyti atitinkamus veiksmus ir priemones.

3.12. Rezultatas turėtų būti tokia kapitalo rinkų sąjunga, kuri gintų integraciją visoje Sąjungoje, tačiau kartu atsižvelgtų į esamus atskirų valstybių narių poreikius, lūkesčius ir siekius, nesukurdama naujos fragmentacijos ar susiskaldymo. Tokiomis aplinkybėmis akivaizdu, kad regioninių kapitalo rinkų plėtra konkrečioms regionams ir joje įsisteigusiems ekonominės veiklos vykdytojams yra labai svarbi (9 prioritetasinis veiksmas). Tai taip pat galėtų padėti skatinti tarpvalstybinę prekybą ir paslaugas, kurios dažnai yra dar brangesnės ir sudėtingesnės už vietinę prekybą.

3.13. Be to, kad būtų galima toliau sėkmingai įgyvendinti kapitalo rinkų sąjungą, reikia nuoseklios ir suderintos politikos visais lygmenimis. Būtina atsisakyti iniciatyvų, kurios yra nesuderinamos su kapitalo rinkų sąjunga ir (arba) gali kelti susiskaidymą, kliūtis ar kitokius apribojimus.

3.14. Šiuo metu Komisijos dokumente ⁽²³⁾ pateikiama kapitalo rinkų sąjungos sudedamųjų dalių, kurios (dar) turi būti įgyvendintos iki 2019 m., apžvalga apima ne mažiau kaip 38 priemones ir veiksmus. Siekiant kiek įmanoma padidinti sėkmės tikimybę, kaip nurodyta pirmiau, galima iškelti klausimą, ar tik nėra siekiama per labai trumpą laikotarpį padaryti pernelyg daug ir ar nebūtų geriau sutelkti dėmesį į ribotą prioritetų skaičių ⁽²⁴⁾. Bet kuriuo atveju, nepriklausomai nuo atsakymo, svarbu šiame darbe per nustatytą laikotarpį kuo labiau orientuotis į rezultatus ir negrįžtamai nustatyti kapitalo rinkų sąjungos pagrindą.

3.15. Kaip Komitetas jau nurodė savo ankstesnėje nuomonėje dėl veiksmų plano, jis daugiausia dėmesio skiria MVĮ finansavimui, nes šios įmonės sudaro Europos ekonomikos pagrindą ir yra labai svarbios užimtumui. Po šios laikotarpio vidurio peržiūros Komitetui vis dar kyla abejonių ⁽²⁵⁾ dėl kapitalo rinkų sąjungos naudos ir veiksmingumo MVĮ.

3.16. MVĮ, visų pirma mažųjų, atžvilgiu reikia dėti visas pastangas, siekiant sudaryti joms paprastesnes galimybes gauti bankų finansavimą tiek vietos, tiek tarptautiniu lygmeniu, ir padidinti ir (arba) išlaikyti jo patrauklumą ⁽²⁶⁾. Be to, turėtų būti skatinamos ir gerinamos MVĮ galimybės pasinaudoti alternatyviais finansavimo šaltiniais. Pasiūlymai dėl pakeitimo vertybiniais popieriais (paprastas, skaidrus ir standartizuotas pakeitimas vertybiniais popieriais), dėl kurių EESRK jau anksčiau yra pateikęs teigiamą nuomonę ⁽²⁷⁾, be abejonės, yra žingsnis teisinga kryptimi, tačiau tai ne kelio pabaiga. Šiuo atžvilgiu pagrindinį vaidmenį taip pat gali atlikti neveiksnių paskolų antrinės rinkos plėtra (4 prioritetasinis veiksmas) ir padengtųjų obligacijų sistema, taip pat MVĮ skirtų politikos priemonių skatinimas.

4. Konkretios pastabos ir komentarai

4.1. Nesiekdamas sudaryti baigtinio sąrašo, Komitetas toliau pateikia keletą pastabų ir komentarų dėl Komisijos dokumente aprašomų prioritetinių veiksmų ⁽²⁸⁾, kurie patraukė jo dėmesį

⁽²³⁾ Žr. Komisijos dokumento COM(2017) 292 final priedą.

⁽²⁴⁾ Per Maltoje vykusį Europos finansinės integracijos asociacijos (angl. EUROFI) aukšto lygio seminarą (2017 m. balandžio 5–7 d.) buvo surengtos skirtingos dalyvių apklausos. Vienas iš užduotų klausimų: „Kokiais būdais būtų galima žymiai paspartinti kapitalo rinkų sąjungos kūrimą?“ 37 % respondentų pasirinko atsakymą „sutelkti dėmesį į keletą pagrindinių prioritetų“, 29 % nurodė, kad reikia „suteikti politinį postūmį vidaus kliūtims pašalinti“. 12 % dalyvių atsakė, kad būtina „sukurti vieną finansinį centrą ES 27“, ir tokia pat procentinė dalis pasirinko atsakyti, kad „kapitalo rinkų sąjungos gerokai paspartinti nėra įmanoma“. Ketvirta ir penkta vieta atiteko atsakymams „didinti priežiūros konvergenciją“ (8 %) ir „toliau derinti bankų sektoriaus reguliavimą prie ES finansų rinkos ypatumų“ (3 %).

Kitas užduotas klausimas buvo toks: „Kokie yra du pagrindiniai ES 27 prioritetai siekiant kapitalo rinkų sąjungos tikslų?“ Nurodyti tokie trys svarbiausi atsakymai: „didinti bankrotą ir vertybinius popierius reglamentuojančių įstatymų nuoseklumą“ (21 %), „plėtoti nuosavo kapitalo finansavimą“ (16 %) ir „sėkmingai įgyvendinti trumpalaikius prioritetus (pakeitimas vertybiniais popieriais, prospektas...)“ (15 %).

EUROFI aukšto lygio seminaras (įskaitant apklausų rezultatus), žr. https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2017/html/sp170406_2.en.html.

⁽²⁵⁾ OL C 133, 2016 4 14, p. 17, 1.6 punktas.

⁽²⁶⁾ Padėtis valstybėse narėse skiriasi.

⁽²⁷⁾ OL C 82, 2016 3 3, p. 1.

⁽²⁸⁾ ir kurie dar nebuvo nagrinėti šioje nuomonėje.

4.2. Komitetas labai palankiai vertina tai, kad kuriant kapitalo rinkų sąjungą priežiūra laikoma esminiu dalyku (1 prioritetinis veiksmas), ir tikisi, kad tam bus skiriama daugiausia dėmesio. Europos lygmens priežiūrai tenka lemiamas vaidmuo tiek užtikrinant finansų ir ekonomikos sistemos saugumą ir stabilumą, tiek siekiant norimos rinkos integracijos bei šalinant skirtumus ir kitas bet kokio pobūdžio kliūtis bendrojoje rinkoje.

4.3. Proporcingesnių taisyklių užtikrinimas siekiant paremti pradinį viešą akcijų platinimą ir investicines įmones (2 prioritetinis veiksmas) yra labai pagirtinas ir, be abejonės, vertas dėmesio, tačiau kartu būtina atkreipti dėmesį į smulkiųjų indėlininkų ir investuotojų interesus ir apsaugą.

4.4. Visiškai teisingai pabrėžiama, kad svarbu stiprinti vadovaujamąjį ES vaidmenį užtikrinant tvarias investicijas (6 prioritetinis veiksmas). Išties reikia, kad Europa atliktų pagrindinį vaidmenį „gero“ ir tvaraus augimo srityje. Pirmenybė turi būti skiriama kokybiniam požiūriui. Taip pat svarbu, kad indėlininkai ir investuotojai gautų reikiamą informaciją, pavyzdžiui, per pakankamai ilgą laikotarpį. Pavyzdžiui, duomenys, susiję su investicijų poveikiu, saugomi ne ilgiau kaip trejus metus. Reikėtų išnagrinėti, ar nebūtų galima šį laikotarpį pratęsti.

4.5. Be to, EESRK pritaria Europos Komisijos ⁽²⁹⁾ manymui, kad privatus kapitalas, ESIF ir kitų ES fondų finansavimas turėtų būti veiksmingai derinami siekiant nukreipti investicijas į tas MVĮ, kurių išorinis socialinis poveikis ir poveikis aplinkai yra teigiamas ir kurios tokiu būdu prisideda siekiant Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų (DVT) ir ypač neseniai paskelbto Europos socialinių teisių ramsčio tikslų.

Bruselis, 2017 m. spalio 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽²⁹⁾ COM(2017) 292 final, 4.5 punktas.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl diskusijoms skirtą dokumentą dėl ekonominės ir pinigų sąjungos ateities

[COM(2017) 291 final]

(2018/C 081/17)

Pranešėjas: **David CROUGHAN**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 7 5
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 19
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	138/3/8
(už/prieš/susilaikė)	

Preambulė

Ši nuomonė yra viena iš keturių EESRK nuomonių, sudarančių platesnį nuomonių rinkinį dėl Europos ekonomikos ateities (Ekonominės ir pinigų sąjungos stiprinimas, euro zonos ekonominė politika, Kapitalo rinkų sąjunga ir ES finansų ateitis) ⁽¹⁾. Šis nuomonių rinkinys skirtas svarstymų procesui, kurį neseniai pradėjo Europos Komisija paskelbusi Baltąją knygą dėl Europos ateities, ir jis rengiamas atsižvelgiant į Komisijos pirmininko J.-C. Junckerio 2017 m. pranešimą apie Sąjungos padėtį. Kaip ir EESRK rezoliucijoje dėl Europos ateities ⁽²⁾ bei ankstesnėse nuomonėse dėl ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimo ⁽³⁾, šiame nuomonių rinkinyje pabrėžiama būtinybė siekti bendro tikslo Sąjungos valdyme, kuris apima gerokai daugiau nei techninius metodus bei priemones ir kuris visų pirma yra politinės valios ir bendros perspektyvos klausimas.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Bendra valiuta ir jos institucijos buvo stabilizuojantis veiksnys pasaulinės finansų krizės metu, o prieš ją atnešė įmonėms ir piliečiams naudos žemos infliacijos ir žemų palūkanų normų forma ir palengvindamos tarpvalstybinę prekybą ir keliones.

1.2. Tačiau diskusijoms skirtame dokumente aiškiai parodoma, kad EPS yra neišsami ir ES lygmens integracijos požiūriu ekonominis komponentas atsilieka nuo pinigų politikos ramsčio, o dėl to mažėja ES gebėjimas remti pinigų politiką ir nacionalinę ekonominę politiką. Sprendimų, kuriais siekiama ištaisyti institucinio pobūdžio ir valdymo trūkumus, iš dalies dėl kurių euro zona toliau išlieka pažeidžiama, negalima atidėti neribotam laikui. Norint, kad EPS, kaip sąjunga, būtų tvirta, reikia stiprinti politinę valią.

1.3. Polinkis į protekcionizmą ir galiausiai pradėtinas itin žemų palūkanų normų bei monetarinio stimuliavimo atsisakymas sukuria dar nepastovesnę aplinką, kurioje lieka mažai laiko daryti pažangai. EESRK politiniams lyderiams primena, kad dabar kaip niekad svarbu, kad europiečiai įsipareigotų siekti bendro tikslo tolesne integracija sustiprindami

⁽¹⁾ Į nuomonių rinkinį įtrauktos šios nuomonės: „2017 m. euro zonos ekonominė politika“ (papildomoji nuomonė) (EESC-2017-02837-00-00-AC-TRA-EN)) (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 216), „Kapitalo rinkų sąjungos laikotarpio vidurio peržiūra“ (EESC-2017-03251-00-00-AC-TRA) (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 117), „EPS stiprinimas iki 2025 m.“ (EESC-2017-02879-00-00-ASAC-TRA) ir „ES finansai iki 2025 m.“ (EESC-2017-03447-00-00-AC-TRA-EN) (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 131).

⁽²⁾ EESRK rezoliucija Komisijos baltąją knygą dėl Europos ateities ir ne tik, 2017 m. liepos 6 d.

⁽³⁾ Žr., pavyzdžiui, EESRK nuomonės „Ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas. Būsimas ES teisėkūros laikotarpis“, OL C 451, 2014 12 16, p. 10 ir „Europos ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas. Politinis ramstis“, OL C 332, 2015 10 8, p. 8.

savo įtaką ir galią. Komitetas primygtinai ragina Komisiją ir Europos Vadovų Tarybą iki šios kadencijos pabaigos priimti drąsius sprendimus kuriant reikiamus ES masto valdymo elementus.

1.4. Vienas svarbiausių stabilumo elementų yra didėjanti nevienodų ekonomikų konvergencija. Šiuo tikslu nacionaliniai politikai ir socialiniai partneriai, nacionaliniu lygmeniu svarstydami ekonominę ir fiskalinę politiką, turės atsižvelgti į Europos aspektą. EESRK skatina labiau „parlamentarizuoti“ euro zoną, įsteigiant Europos Parlamento didįjį komitetą, kurį sudarytų visi euro zonos ir prie jos prisijungti norinčių šalių Europos Parlamento nariai ir kuriame euro zonos nariai labiau derintų savo požiūrį EPS klausimais.

1.5. Siekiant veiksmingumo, pusiausvyros ir sąžiningumo, nacionalinė ekonomikos augimo ir gerovės politika turėtų būti formuojama ir koordinuojama atsižvelgiant į bendrąją euro zonos interesą; siekiant demokratinės atskaitomybės ir atsakomybės, į Europos semestro procesą reikėtų įtraukti Europos Parlamentą, nacionalinius parlamentus, socialinius partnerius ir pilietinę visuomenę. Į socialinį aspektą būtina atsižvelgti tokiu pat mastu, kaip ir į ekonominį aspektą.

1.6. EESRK pripažįsta finansų sektoriaus valdymo trūkumus ir visiškai pritaria veiksmams, numatytiems siekiant baigti kurti finansinę sąjungą, įskaitant bankų sąjungą ir kapitalo rinkų sąjungą.

1.7. Būtina neatidėliotinai priimti sprendimus dėl neveiksnių paskolų, kurios, sekindamos bankų finansinius bei žmogiškuosius išteklius, kliudo skirti finansavimą investicijoms, kartu atgraso investuotojus, kurie baiminasi, kad naujų investicijų grąža bus panaudota neveiksnio paskoloms grąžinti.

1.8. Komitetas pritaria, kad iki 2018 m. reikia sukurti palankią sistemą, kad būtų galima pradėti leisti Vyriausybės obligacijomis užtikrintus vertybinius popierius, kaip siūloma diskusijoms skirtame dokumente. Vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu reikėtų sukurti Europos saugų turtą, kuris būtinas siekiant sumažinti finansų rinkos svyravimus ir užtikrinti valstybių narių ekonomikos stabilumą asimetrinių sukrėtimų atveju.

1.9. Raginama sukurti nuosavų išteklių biudžetą, kuris būtų didesnis nei daugiametėje finansinėje programoje numatytas 1 % BVP, kad būtų galima finansuoti patobulintą Europos stabilumo mechanizmą (ESM). Jis turėtų virsti Europos valiutos fondu, galinčiu skirti išteklių krizę patiriančioms valstybėms narėms, ir tapti bankų sektoriaus stabilumo priemone. Didesnis biudžetas taip pat turėtų būti išteklių šaltinis, skirtas euro zonoje palaikyti reikiamo lygio investicijas į našią infrastruktūrą, iš kurios naudos turėtų visa Europa. Galimybė naudotis tokiomis lėšomis turėtų būti susieta su pažanga siekiant sutartų ekonominių ir socialinių standartų.

1.10. Reikalinga fiskalinė politika, kuria būtų galima skatinti euro zonos ekonomiką nuosmukio laikotarpiais. Dabar taikomos fiskalinės taisyklės ir konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos turi prociklinį poveikį, dėl kurio dar labiau prastėja silpnos ekonomikos valstybių padėtis. Svarbi Semestro proceso dalis – makroekonominio disbalanso procedūra, kuri turėtų būti svarbiausia priemonė siekiant užkirsti kelią makroekonominiam disbalansui visoje euro zonoje. Reikėtų labiau pabrėžti valstybių narių, kuriose nuolat fiksuojamas mokėjimų balanso perteklius, daromą neigiamą poveikį euro zonai.

1.11. Komitetas rekomenduoja ištirti priemones, skirtas EPS valdymui gerinti, pavyzdžiui, nuolatinio euro zonos finansų ministro pareigybės steigimą, kartu užtikrinant visapusišką demokratinę atskaitomybę. Sutelkus kompetencijas būtų galima patobulinti EPS politiką, už kurią šiuo metu atsako daug skirtingų institucijų.

2. Aplinkybės

2.1. 2017 m. kovo 1 d. Europos Komisija paskelbė Baltąją knygą dėl Europos ateities, o vėliau – keletą diskusijoms skirtų dokumentų skirtingose Europos politikos formavimo srityse. Šioje nuomonėje nagrinėjamas trečiasis *diskusijoms skirtas dokumentas dėl ekonomikos ir pinigų sąjungos ateities*.

2.2. Bendra valiuta ir jos institucijos buvo stabilizuojantis veiksnys pasaulinės finansų krizės metu, o prieš ją atnešė įmonėms ir piliečiams naudos žemos infliacijos ir žemų palūkanų normų forma ir palengvindamos tarpvalstybinę prekybą ir keliones.

2.3. Tačiau dokumente aiškiai parodoma, kad EPS yra neišsami ir ES lygmens integracijos požiūriu *ekonominis* komponentas atsilieka nuo pinigų politikos ramsčio, o dėl to mažėja ES gebėjimas visu pajėgumu remti pinigų politiką ir nacionalinę ekonominę politiką. Dokumente nepateikiama jokių kritinių pastabų dėl vykdytos politikos ir priimtų arba atmestų sprendimų. Norint, kad EPS, kaip sąjunga, būtų tvirta, reikia stiprinti politinę valią.

2.4. Europos Sąjunga privalo spręsti iš tiesų svarbią sistemine problemą: kaip galime kurti bendrą valiutą bei vykdyti bendrą pinigų politiką ir kartu laikytis pasirinkto **politinio** sprendimo ekonominę ir fiskalinę politiką toliau įgyvendinti nacionaliniu lygmeniu?

2.5. Krizė aiškiai parodė, kad tai yra visiškai neįtikinama. Nepavykus sutelkti būtinų suverenumo elementų ir nesukūrus savitarpio pasitikėjimo tarp valstybių narių, pradėjo trūkti solidarumo. Dėl silpno ir beviltingai nepakankamo ekonominės ir fiskalinės politikos koordinavimo skirtingomis kryptimis pasuko nevienodos euro zonos valstybių ekonomikos, todėl pasitelkiant tarpvyriausybinių procesą reikėjo nustatyti krizės valdymo priemones. Nenuostabu, kad euro zona pasidalijo į valstybes skolininkes ir joms sąlygas diktuojančias valstybes kreditores, ir nieko nebuvo sprendžiama dėl euro zonos finansų ministro pareigybės sukūrimo.

3. Kodėl reikia stiprinti ekonominę ir pinigų sąjungą?

3.1. EESRK ragino stiprinti EPS daugelyje pastaraisiais metais priimtų nuomonių ⁽⁴⁾. Todėl Komitetas palankiai vertina ir patvirtina Komisijos argumentus dėl būtinybės baigti kurti ekonominę ir pinigų sąjungą ir atkreipia dėmesį į tai, kad skiriasi kiekvienos valstybės narės ekonominė padėtis, todėl laikomasi gana skirtingo požiūrio į iššūkius, su kuriais susiduria euro zona. Stipresnei EPS reikia didesnės konvergencijos.

3.2. EESRK suvokia, kad nuomonės valstybėse narėse dėl Europos ateities skiriasi ir kad šie skirtumai atspindi jų istoriją bei įvairovę. Tačiau negalima neribotam laikui atidėti sprendimų, kuriais siekiama ištaisyti institucinio pobūdžio ir valdymo trūkumus, kurie iš dalies kalti dėl tebesitęsiančio euro zonos pažeidžiamumo, išliekančio disbalanso ir labai skirtingų ekonominių ir socialinių valstybių narių rezultatų ⁽⁵⁾.

3.3. Nesugebėjome pasiekti didėjančios valstybių narių konvergencijos, kuri, kaip kartais manyta, galėjo būti bendros pinigų politikos rezultatas. Nepavykus išspręsti visų realiosios ekonomikos konkurencingumo klausimų, išryškėjo skirtumai, dėl kurių daugeliui valstybių narių bendra pinigų politika tapo nepriimtina, todėl atsirado posakis „universalus sprendimas netinka niekam“. EESRK jau yra išreiškęs nuogastavimų dėl to, kad paskelbus penkių pirmininkų pranešimą, o vėliau – baltąją knygą gali būti prarastas įgytas pagreitis ir pasiryžimas veikti neatidėliotinai.

3.4. Dabar būtina visais lygmenimis – ekonominiu ir socialiniu, finansiniu, fiskaliniu ir politiniu – kurti sąlygas, kad būtų galima sutelkti svarbiausius suverenumo elementus, nesibaiminant neatsakingo elgesio rizikos, siekiant užtikrinti, kad ES veiktų siekdamą visuotinės gerovės. Taip bus pakeistos nepakankamai optimalios dabartinio valdymo struktūros, o ES, ypač euro zona, galės atgauti piliečių ir investuotojų pasitikėjimą ir visapusiškai atlikti savo vaidmenį sprendžama pasaulinio masto klausimus.

3.5. Komitetas reiškia susirūpinimą, kad po krizės, 2012 m. paskelbus keturių pirmininkų pranešimą, o 2015 m. – penkių pirmininkų pranešimą, nepadaryta pakankamai akivaizdžios pažangos siekiant iš tiesų sustiprinti EPS. Labai didelį susirūpinimą kelia tai, kad neskubama vykdyti svarbių institucinių reformų, kuriomis būtų siekiama vykdomiesiems sprendimams suteikti demokratinio teisėtumo, taip pat užtikrinti įgyvendinimą ir atitiktį. Ši valdymo spraga didina polinkį į populizmą ir tendencijas imtis nacionalinių bei protekcionistinių sprendimų kai kuriose valstybėse narėse.

3.6. Globalizuotame pasaulyje, kuriame gyvename, lieka vis mažiau tikrumo, nes šalys nusigręžia nuo laisvos prekybos ir linksta į protekcionizmą. Kažkada artimiausioje ateityje reikės atsakyti itin žemų palūkanų normų ir monetarinio stimuliavimo, kurie daugumoje išsivysčiusių šalių palaikė ekonomikos atsigavimą, o tai turės nenusipėjamų ir tikriausiai neigiamų pasekmių. Šiuo metu turime nedaug galimybių daryti pažangą.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė „Ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas. Būsima ES teisėkūros laikotarpis“, OL C 451, 2014 12 16, p. 10; EESRK nuomonė „Demokratinė ir socialinė EPS taikant Bendrijos metodą“, OL C 13, 2016 1 15, p. 33; EESRK nuomonė „Europos ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas. Politinis ramstis“, OL C 332, 2015 10 8, p. 8; EESRK nuomonė „Tolimesnė ekonominės ir pinigų sąjungos kūrimo žingsniai“, OL C 177, 2016 5 18, p. 28.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė „Ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas. Politinis ramstis“, OL C 332, 2015 10 8, p. 8.

3.7. Nors visiškai fiskalinė ir politinė sąjunga yra vidutinės trukmės ar ilgalaikės perspektyvos projektas, trumpuoju laikotarpiu reikia imtis esminių priemonių šia kryptimi, siekiant stiprinti EPS ir užtikrinti didesnę stabilumą. EESRK politiniams lyderiams primena, kad dabar kaip niekad svarbu, kad europiečiai įsipareigotų siekti bendro tikslo tolesne integracija sustiprindami savo įtaką ir galią.

3.8. Komitetas primygtinai ragina Komisiją ir Europos Vadovų Tarybą, būtinai ir visapusiškai išitraukiant Europos Parlamentui, iki šios kadencijos pabaigos imtis ryžtingų sprendimų siekiant paspartinti reikiamų ES masto valdymo elementų kūrimą. Jeigu ryžtingi veiksmai dėl būtiniausių reformų bus atidėti iki kitos kadencijos, bus pasiduota inercijai, kuri gali tapti rinkų ir piliečių kantrybės išbandymu.

4. Finansinė sąjunga: rizikos mažinimas ir paskirstymas

4.1. EESRK pripažįsta finansų sektoriaus valdymo trūkumus ir visiškai pritaria veiksams, numatytiems siekiant baigti kurti finansinę sąjungą, įskaitant bankų sąjungą ir kapitalo rinkų sąjungą.

4.2. Siekiant stiprinti EPS itin svarbu baigti kurti bankų sąjungą. Susiskaidžiusi rinka ir reguliavimas buvo veiksniai, kurie labai trukdė šalinti finansų krizę. EESRK pripažįsta, kad buvo daug padaryta siekiant koordinuoti šį sektorių, tačiau ragina visus su procesu susijusius subjektus kuo greičiau baigti kurti bankų sąjungą.

4.3. Itin svarbu užbaigti darbus, susijusius su bankų sąjunga, siekiant stiprinti finansinę integraciją ir rizikos pasidalijimą pasitelkiant finansų rinkas. Iki 2019 m. būtina, pasitelkus Europos stabilumo mechanizmą, Bendram pertvarkymo fondui sukurti stabilumo priemonę, skirtą tinkamam, greitam ir efektyviam veikimui užtikrinti. Kartu taip būtų galima išvengti galimo politinio šališkumo. EESRK pritaria minčiai, kad ESM taip pat turėtų perimti Europos valiutos fondo vaidmenį ir galėtų naudotis nuosavų išteklių biudžeto priemone, kai ji bus pradėta taikyti pagal ES teisę.

4.4. Atsižvelgiant į jau esamas nacionalines sistemas, nedelsiant reikia sukurti ir Europos indėlių garantijų sistemą (EIGS)⁽⁶⁾, kuria siekiama užtikrinti, kad bankų sąskaitose laikomos santaupos būtų vienodomis sąlygomis geriau apsaugomos visoje Europos Sąjungoje.

4.5. Norint užtikrinti, kad šiose srityse būtų daroma pažanga, reikia visapusiškai spręsti klausimą dėl neveiksnių paskolų⁽⁷⁾, kurių ypač padaugėjo krizės metais. Sekindamos bankų finansinius ir žmogiškuosius išteklius, neveiksnių paskolos kliudo skirti finansavimą naujoms investicijoms, kurios itin svarbios augimui. ECB, Komisija ir Vyriausybės turėtų bendromis pajėgomis spręsti šią išsienėjusią problemą laikydamosi pagrindinio principo, kad veiksnios skolos būtų toliau tvarkomos, o neveiksnių skolų atveju būtų greitai priimamas sprendimas. Nepakankamai greitas sprendimo procesas potencialius investuotojus atgraso nuo naujų investicijų, nes jie baiminasi, kad gaunamos pajamos bus nukreiptos senoms paskoloms padengti.

4.6. Geresnė restruktūrizavimo ir nemokumo sistema visos euro zonos mastu yra vienas pagrindinių elementų siekiant atsigausti po krizės ir šiuo tikslu reikia veikti antrinėse rinkose naudojantis specialiomis žiniomis. EESRK rekomenduoja mokytis iš pavyzdžių, kai buvo įsteigti vadinamieji blogi bankai. Ekonominėi ir pinigų sąjungai reikia protingų ir tvarių sprendimų dėl neveiksnių paskolų, kurios šiuo metu vis dar kelia susirūpinimą.

4.7. EESRK primygtinai ragina Komisiją paspartinti kapitalo rinkų sąjungos kūrimą; ši sąjunga būtų svarbus papildomo finansavimo šaltinis didesnėms įmonėms ir atliktų svarbų vaidmenį dalijantis rizika. Komitetas pripažįsta, kad tai nesuteiks papildomų finansavimo šaltinių MVĮ, ypač mažoms ir labai mažoms įmonėms. Todėl bankų sektorius ir toliau atliks esminį vaidmenį, taigi, bankai turės vėl sutelkti savo veiklą į realiosios ekonomikos poreikių patenkinimą, o tam visose valstybėse narėse reikia sudaryti tinkamas galimybes naudotis tvariu bankų finansavimu⁽⁸⁾.

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė „Europos indėlių garantijų sistema“, OL C 177, 2016 5 18, p. 21, ypač 1.1–1.3 punktai.

⁽⁷⁾ EESRK nuomonė „Kapitalo rinkų sąjungos kūrimo veiksmų planas“, OL C 133, 2016 4 14, p. 17, ypač 3.3.1 punktas.

⁽⁸⁾ EESRK nuomonė „Kapitalo rinkų sąjungos kūrimo veiksmų planas“, OL C 133, 2016 4 14, p. 17 ir EESRK nuomonė „Kapitalo rinkų sąjunga. Laikotarpio vidurio peržiūra“ (EESC-2017–03251–00–00-AC-TRA) (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 117).

4.8. Komitetas pritaria, kad artimiausioje ateityje (iki 2018 m.) reikia sukurti palankią sistemą, kad būtų galima pradėti leisti Vyriausybės obligacijomis užtikrintus vertybinius popierius, kaip siūloma diskusijoms skirtame dokumente ir 2018 m. Komisijos darbo programos projekte. Valstybės obligacijomis užtikrinti vertybiniai popieriai gali padėti nutraukti viešųjų finansų ir bankų ryšius, atimant privilegijas iš Vyriausybės obligacijų ir diversifikuojant bankų balansą, kartu išvengiant skolų pasidalijimo. Siekiant užtikrinti tinkamą reguliavimą ir skatinti privatų rizikos pasidalijimą, būtina konsultuotis su finansinių paslaugų teikėjais.

4.9. Vidutinės trukmės ar ilguoju laikotarpiu (iki 2025 m.) reikėtų sukurti Europos saugų turtą, prilygstantį JAV išdo obligacijoms, kuris būtinas siekiant sumažinti finansų rinkos svyravimus ir užtikrinti valstybių narių ekonomikos stabilumą asimetrinių sukrėtimų atveju. EESRK jau anksčiau rekomendavo naudoti Sąjungos obligacijas ir euro obligacijas ⁽⁹⁾. Taip pat buvo svarstomi kiti panašūs pasiūlymai, pavyzdžiui, dėl skolų grąžinimo fondo ir euro vekselių fondo. Vadovaudamasi ekspertų grupės, kuriai buvo pavesta ištirti skirtingų galimybių leisti bendrus skolos vertybinius popierius pranašumus ir riziką, pateiktomis išvadomis, Komisija dabar turėtų pateikti konkretų pasiūlymą dėl naudotinų priemonių ir jų naudojimo laiko ⁽¹⁰⁾. Siekiant išvengti neatsakingo elgesio rizikos, valstybėms narėms turėtų būti suteikta galimybė pasinaudoti šia priemone, su sąlyga, kad bus laikomasi konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų.

5. Siekis atnaujinti konvergenciją labiau integruotoje ekonominėje ir fiskalinėje sąjungoje

5.1. Komitetas palankiai vertina tai, kad dokumente aiškiai pripažįstama, jog didėjanti konvergencija kuriant atsparesnes ekonomines ir socialines struktūras yra esminis stipresnės EPS elementas. Pripažįstant valstybių narių nevienalytiškumą, negali būti universalus sprendimo politikos srityse, kuriose reikia derinti veiksmus, tačiau siekiant konkrečių rezultatų būtina laikytis bendro požiūrio.

5.2. EPS ekonominės ir fiskalinės politikos silpnumas iš esmės kyla dėl to, kad nepakanka Europos masto politinės valios leisti ES įsitraukti į nacionalinę ekonominę ir fiskalinę politiką. EESRK jau pabrėžė, kad reikia atnaujinto sustiprino makroekonominio dialogo (visų pirma su euro zonos šalimis), kuris padėtų geriau atsižvelgti į euro zonos aspektą nacionaliniu lygmeniu. Taip pat būtina vykdomųjų sprendimų priėmimo sistema, kuri būtų demokratiškesnė nei Ministrų Taryba, kurios atskiri nariai yra atskaitingi tik savo nacionaliniams parlamentams, o ne visai euro zonai.

5.3. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymus dėl tolesnio Europos semestro stiprinimo. Siekiant veiksmingumo, pusiausvyros ir sąžiningumo, nacionalinė ekonomikos augimo ir gerovės politika turėtų būti formuojama ir koordinuojama atsižvelgiant į bendrąjį euro zonos interesą; siekiant demokratinės atskaitomybės ir atsakomybės, į Europos semestro, apimančio nacionalines ir Europos politikos sritis, procesus reikėtų įtraukti Komisiją, Europos Vadovų Tarybą, Europos Parlamentą, nacionalinius parlamentus, socialinius partnerius ir pilietinę visuomenę. Labai ribotu mastu šis procesas jau pradėtas vykdyti, tačiau būtinas aktyvesnis dalyvavimas nacionaliniu lygmeniu ir visų įsitraukusių šalių susitarimas. Tai sustiprintų eurą ir, jeigu Europos semestras taptų paprastesnis ir skaidresnis, jis paskatintų labai reikalingą geresnį reformų įgyvendinimą.

5.4. Siekiant stabilumo Europoje, būtina mažinti makroregioninį disbalansą. Anksčiau toks disbalansas būdavo kuriam laikui sušvelninamas devaluojant valiutą. Dabar, negalint pasinaudoti šia priemone, vyksta itin skausminga vidaus devaluacija, dėl kurios kyla rimtų sunkumų, pasireiškiančių dideliu nedarbu ir neigiamu augimu. Kad būtų užtikrintas euro zonos stabilumas ir išvengta tokio griežto koregavimo, privalu užkirsti kelią makroekonominio disbalanso susidarymui.

5.5. Todėl nacionalinio lygmens dialoguose makroekonomikos klausimais būtina atsižvelgti į šį Europos aspektą. Ankstyvas makroekonominio disbalanso, atspindinčio nevienodą konkurencingumo lygį, nustatymas ir pašalinimas plačiaja prasme (žr. 5.6 punktą) yra svarbus Semestro procesų elementas. Nacionaliniai politikai turėtų būti gerai informuoti apie tai, kokią poveikį pasiūlyta politika gali turėti jų šalies konkurencingumui euro zonoje, taip pat atsižvelgti į pokyčius euro zonoje, dėl kurių gali tekti pateikti su konkurencingumu susijusį atsaką. Vietos lygmeniu veikiantys Komisijos Europos semestro pareigūnai ir nepriklausomos nacionalinės produktyvumo tarybos, susietos su euro zonos tinklu, gali prisidėti veikdami, kaip ekonominės ir socialinės politikos atspindys ⁽¹¹⁾.

⁽⁹⁾ EESRK nuomonė „euro perspektyvos praėjus dešimčiai metų nuo jo įvedimo“, OL C 271, 2013 9 19, p. 8; EESRK nuomonė „Ekonomikos augimas ir valstybės skolos ES. Du novatoriški pasiūlymai“, OL C 143, 2012 5 22, p. 10.

⁽¹⁰⁾ EESRK nuomonė „Ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas. Būsimas ES teisėkūros laikotarpis“, OL C 451, 2014 12 16, p. 10.

⁽¹¹⁾ EESRK nuomonė „Nacionalinių konkurencingumo valdybų įsteigimas euro zonoje“, OL C 177, 2016 5 18, p. 35.

5.6. Svarbus šių diskusijų elementas yra socialinis aspektas, į kurį Semestro procese iki šiol nebuvo pakankamai atsižvelgiama, todėl Europos Sąjungoje didėja socialinis deficitas ir daromas neigiamas poveikis milijonų ES piliečių gyvenimui. Tai taip pat stiprina prieš ES nukreiptas populizmo tendencijas ir bendrą nepasitenkinimą ES. Pakoregavus konkurencingumo apibrėžtį („konkurencingumas 2.0“) ⁽¹²⁾, į kurią būtų įtrauktas „šalies gebėjimas pasiekti „BVP viršijančius“ tikslus“ ir kuri būtų grindžiama trimis ramsčiais, t. y. pajamomis, socialiniais veiksniais ir tvarumu, Semestro procesas galėtų tapti išsamesnis.

5.7. EESRK sutinka, kad nacionalinės politikos sričių, kuriose kompetencija yra palikta nacionaliniam lygmeniui, įgyvendinimas galėtų būtų koordinuojamas per Europos semestro procesą ⁽¹³⁾.

5.8. Komitetas pritaria galimybių naudotis ES lėšomis ir galima stabilizavimo priemone susiejimui su pažanga siekiant sutartų ekonominių ir socialinių standartų, taip pat vykdant su skaitmeninimu susijusią reikalingą pertvarką, orientuotą į visų piliečių gerovę. Tai būtų stebima Europos semestro procese ⁽¹⁴⁾. Labai atsiliekančios ekonomikos šalims, patiriančioms sunkumų įgyvendinant savo konkrečiai šaliai skirtas rekomendacijas, reikėtų sudaryti galimybę naudotis Sanglaudos fondo parama gamybinėms investicijoms, kurios joms padėtų pasivyti kitas šalis arba kuriomis būtų sukurta visai Europai naudinga pagrindinė infrastruktūra.

5.9. EESRK pritaria, kad dabartinis ES biudžetas, į kurį skiriama tik po 1 % BVP, yra pernelyg mažas ir nesukurtas stabilizavimo funkcijai vykdyti, o po „Brexit“ jis bus dar mažiau tinkamas. Komitetas taip pat pritaria požiūriui, kad stiprūs stabilizavimo pajėgumai būtų labai naudingi euro zonai didelių asimetrinių sukrėtimų atveju ⁽¹⁵⁾. Komitetas pripažįsta, kad ši funkcija neturėtų paskatinti nuolatinių perkėlimų ar neatsakingo elgesio rizikos.

5.10. EESRK palankiai vertina pasiūlymą ištirti galimybes sukurti euro zonos fiskalinį pajėgumą, kuriuo būtų siekiama euro zonoje išlaikyti būtino lygio investicijas į našią infrastruktūrą, pavyzdžiui, transporto, miestų atnaujinimo, švietimo, mokslinių tyrimų ir perėjimo prie ekologiškesnės ekonomikos srityse ⁽¹⁶⁾. Šis finansinis pajėgumas taip pat galėtų būti ESM finansavimo šaltinis, o pats ESM laikui bėgant turėtų virsti Europos valiutos fondu, finansuojančiu krizės valdymo fondus.

5.11. Siekiant Europos ekonominės integracijos, klestėjimo ir mažėjančios socialinės nelygybės reikia veiksmingo investicijų plano, kaip gauti pajamų skatinant augimą, socialinę sanglaudą ir solidarumą. EESRK pritarė, kad viešosioms gamybinėms investicijoms turėtų būti leidžiama taikyti visapusišką subalansuoto biudžeto taisyklę, kurią reikėtų įtraukti į keičiamas fiskalines taisykles.

5.12. Fiskalinėmis taisyklėmis grindžiamą požiūrį reikia tobulinti ir sukurti iki kitos kadencijos, kad būtų galima užkirsti kelią procikliškai politikai. Reikėtų atsižvelgti į vyraujančias vietas sąlygas. Struktūrinis balansas pasirodė esąs nepatikimas latentinis kintamasis, kad juo remiantis būtų galima pagrįsti vykdytinus politikos pokyčius per konkrečiai šaliai skirtų rekomendacijų procesą.

5.13. Per daug dėmesio skiriama skolos mažinimui, kartais įgyvendinant pasmerktą žlugti fiskalinį konsolidavimą, o ne taikant veiksmingesnes BVP didinimo priemones. Semestro procese Vyriausybės metinio deficitą mažinimui, kaip didelio skolos ir BVP santykio mažinimo priemonei, teikiama kur kas daugiau svarbos nei veiksmingesnėms BVP augimo didinimo priemonėms ⁽¹⁷⁾.

⁽¹²⁾ EESRK nuomonė „Nacionalinių konkurencingumo valdybų įsteigimas euro zonoje“, OL C 177, 2016 5 18, p. 35.

⁽¹³⁾ EESRK nuomonė „Ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pasiūlymai būsimam ES teisėkūros laikotarpiui“, OL C 451, 2014 12 16, p. 10; EESRK nuomonė „Demokratinė ir socialinė EPS taikant Bendrijos metodą“, OL C 13, 2016 1 15, p. 33; EESRK nuomonė „Tolėsi ekonominės ir pinigų sąjungos kūrimo žingsniai“, OL C 177, 2016 5 18, p. 28; EESRK nuomonė „Europos socialinių teisių ramstis“, OL C 125, 2017 4 21, p. 10.

⁽¹⁴⁾ EESRK nuomonė „Ekonomikos valdymo peržiūra“, OL C 268, 2015 8 14, p. 33; EESRK nuomonė „Europos ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas. Mokesčių politikos vaidmuo“, OL C 230, 2015 7 14, p. 24.

⁽¹⁵⁾ EESRK nuomonė „ES finansai iki 2025 m.“, (EESC-2017-03447-00-00-AC-TRA) (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 131).

⁽¹⁶⁾ EESRK nuomonė „Ekonomikos valdymo peržiūra“, OL C 268, 2015 8 14, p. 33; EESRK nuomonė „euro zonos ekonominė politika“, OL C 177, 2016 5 18, p. 41; EESRK nuomonė „Struktūrinių reformų rėmimo programa“, OL C 177, 2016 5 18, p. 47; EESRK nuomonė „2014–2020 m. daugiamečių finansinės programos laikotarpio vidurio peržiūra“, OL C 75, 2017 3 10, p. 63.

⁽¹⁷⁾ EESRK nuomonė „Ekonomikos valdymo peržiūra“, OL C 268, 2015 8 14, p. 33.

5.14. EESRK mano, kad iki 2019 m. reikėtų vykdyti permainas ir ištaisyti padėtį, nes „dabartinė fiskalinė padėtis maskuoja šiuo metu tikrai neoptimalų fiskalinio koregavimo pasiskirstymą šalyse“⁽¹⁸⁾.

5.15. Svarbi Semestro proceso dalis – makroekonominio disbalanso procedūra, kuri turėtų būti svarbiausia priemonė siekiant užkirsti kelią makroekonominiam disbalansui visoje euro zonoje. Reikia panaikinti neatsiejamą asimetriją, kai nuolatinis teigiamas disbalansas nėra smerkiamas, o dėl neigiamo disbalanso taikomos sankcijos⁽¹⁹⁾. Jau ir taip prastą padėtį pablogina ne tik finansinės baudos: kai kuriose valstybėse narėse esamas nuolatinis perteklius gali dar labiau pabloginti deficito poziciją kaimyninėje šalyje.

6. EPS struktūros stiprinimas ir demokratinės atskaitomybės įtvirtinimas

6.1. EPS nėra savitiksle. Tai priemonė optimizuoti galimybes siekti: tvaraus augimo, gerų darbo vietų kūrimo, ekonominės ir socialinės konvergencijos, **visų** valstybių narių stabilumo ir klestėjimo veikiant kartu, ekonominės atsakomybės, neatsiejamoms nuo solidarumo, ir mažesnės rizikos, neatsiejamoms nuo rizikos pasidalijimo. Nors šie būtini pokyčiai turi būti įgyvendinami euro zonoje, EPS turėtų būti atvira ir kitoms valstybėms narėms. EESRK sutinka, kad reikia didesnio skaidrumo, geros komunikacijos ir aktyvesnio socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės dalyvavimo, nes tai – kartu su didesniu nacionalinių parlamentų vaidmeniu sprendimų priėmimo procese – būtų naudinga demokratinėi atskaitomybei.

6.2. EESRK ragina labiau „parlamentarizuoti“ euro zoną, įsteigiant Europos Parlamento didįjį komitetą, kurį sudarytų visi euro zonos valstybių ir prisijungti norinčių šalių Europos Parlamento nariai ir kuriame nariai iš euro zonos valstybių labiau derintų savo požiūrį EPS klausimais (COSAC+)⁽²⁰⁾. Kaip jau minėta 5.2 ir 5.3 punktuose, demokratizuojant Semestro procesą pagrindinį vaidmenį turėtų atlikti visų pirma Europos Parlamentas, taip pat nacionaliniai parlamentai, socialiniai partneriai ir apskritai pilietinė visuomenė.

6.3. Komitetas rekomenduoja ištirti priemones, skirtas EPS valdymui gerinti, pavyzdžiui, nuolatinio euro zonos finansų ministro pareigybės steigimą, kartu užtikrinant visapusišką demokratinę atskaitomybę. Sutelkus kompetencijas būtų galima patobulinti EPS politiką, už kurią šiuo metu atsako daug skirtingų institucijų. euro zonos fiskalines kryptis reikėtų nustatyti *ab initio*, o būdus šiam tikslui įgyvendinti turėtų apibrėžti finansų ministras. Dabar fiskalines kryptis sudaro visų valstybių narių biudžetų balansai, o euro zonos fiskalinės kryptys yra atsitiktinės.

6.4. EESRK palankiai vertina pasiūlymą stiprinti EPS, kad ji taptų visapusiškai veiksminga krizės valdymo priemone. Laikantis Europos Sąjungos sutarčių ir svarbų vaidmenį atliekant Europos Parlamentui, pertvarkius EPS į Europos valiutos fondą būtų galima padidinti demokratinį teisėtumą ir greičiau priimti sprendimus.

6.5. Reikėtų liautis taikyti tarpvyriausybinių bendradarbiavimą kaip Europos Sąjungos valdymo metodą, o fiskalines taisykles reikėtų peržiūrėti prieš integruojant jas į ES teisę.

Bruselis, 2017 m. spalio 19 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽¹⁸⁾ COM (2016) 727 final.

⁽¹⁹⁾ EESRK nuomonė „Ekonomikos valdymo peržiūra“, OL C 268, 2015 8 14, p. 33.

⁽²⁰⁾ EESRK nuomonė „Demokratinė ir socialinė EPS taikant Bendrijos metodą“, OL C 13, 2016 1 15, p. 33.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Diskusijoms skirtą dokumentą dėl ES finansų ateities“

(COM(2017) 358 final)

(2018/C 081/18)

Pranešėjas **Stefano PALMIERI**Bendrapranešėjas **Petr ZAHRADNÍK**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 8 4
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 19
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	138/8/14
(už / prieš / susilaikė)	

Preambulė

Ši nuomonė yra viena iš keturių EESRK nuomonių, sudarančių platesnį nuomonių rinkinį dėl Europos ekonomikos ateities (Ekonominės ir pinigų sąjungos stiprinimas, euro zonos ekonominė politika, Kapitalo rinkų sąjunga ir ES finansų ateitis) ⁽¹⁾. Šis nuomonių rinkinys skirtas svarstymų procesui, kurį neseniai pradėjo Europos Komisija paskelbusi Baltąją knygą dėl Europos ateities, ir jis rengiamas atsižvelgiant į Komisijos pirmininko J.-C. Junckerio 2017 m. pranešimą apie Sąjungos padėtį. Kaip ir EESRK rezoliucijoje dėl Europos ateities ⁽²⁾ bei ankstesnėse nuomonėse dėl ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimo ⁽³⁾, šiame nuomonių rinkinyje pabrėžiama būtinybė siekti bendro tikslo Sąjungos valdyme, kuris apima gerokai daugiau nei techninius metodus bei priemones ir kuris visų pirma yra politinės valios ir bendros perspektyvos klausimas.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK mano, kad *Diskusijoms skirtame dokumente dėl ES finansų ateities* taikomas požiūris visų pirma leidžia numatyti tam tikrus uždavinius, kuriuos Sąjungai teks spręsti artimiausiais metais, ir kartu susieti galimus biudžeto sprendimus ir penkis skirtingus Europos Komisijos scenarijus, kuriuos ji išdėstė *Baltojoje knygoje dėl Europos ateities*.

1.2. EESRK dar kartą pabrėžia, kad Europos piliečiams reikia ne mažiau, o daugiau (ir geresnės) Europos siekiant įveikti ES politinę krizę, kurią lemia aiškos strateginės ateities vizijos ir gebėjimo tinkamai spręsti ekonomikos ir finansų krizę stoka. Vis didėja atotrūkis tarp konkrečios naudos kasdieniame gyvenime reikalaujančių Europos piliečių problemų ir lūkesčių, taip pat tarp ribotų galių ir šiuo metu ES turimų finansinių išteklių. Europos projektas ir pati ES praranda pasitikėjimą, kelia abejonių ir taip skatina dabartinius nacionalistinius ir populistinius reikalavimus.

⁽¹⁾ Į nuomonių rinkinį įtrauktos šios EESRK nuomonės: 2017 m. *euro zonos ekonominė politika* (papildomoji nuomonė) (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 216), *Kapitalo rinkų sąjunga. Laikotarpio vidurio peržiūra* (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 117), *EPS stiprinimas iki 2025 m.* (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 124) ir *ES finansai iki 2025 m.*

⁽²⁾ 2017 m. liepos 6 d. EESRK rezoliucija *Komisijos baltąji knyga dėl Europos ateities ir ne tik* (OL C 345, 2017 10 13, p. 11).

⁽³⁾ OL C 451, 2014 12 16, p. 10 ir OL C 332, 2015 10 8, p. 8.

1.3. EESRK pritaria diskusijoms skirtame dokumente pateiktam požiūriui, kad pagrindinis ES biudžeto principas turėtų būti užtikrinti Europos pridėtinę vertę siekiant geresnių rezultatų, kurių nebūtų galima pasiekti atskirais nekoordinuojamais nacionaliniais biudžetais. Tam reikia atsisakyti „teisingos grąžos“ principo, valstybių narių skirstymo į grynųjų įnašų mokėtojas ir grynosios naudos gavėjas ir *ad hoc* korekcijų atskiroms valstybėms narėms logikos.

1.4. ES pirmiausia reikėtų apibrėžti didelės Europos pridėtinės vertės turinčius politinius prioritetus ir tik po to nustatyti reikiamus išteklius jiems pasiekti ir parengti ES biudžeto reformą. Pagal tokį scenarijų, EESRK manymu, mažai tikėtina, kad ES biudžetas ir toliau sieks mažiau kaip 1 % 28 ES šalių gautų pajamų ir tik 2 % viešųjų išlaidų, nes tokio lygio nepakanka atsižvelgiant į iššūkius, sukrėtimus ir krizes, kuriuos reikia įveikti.

1.5. ES biudžeto reforma būtina siekti pagerinti biudžeto kokybę iš naujo apibrėžiant tiek biudžeto struktūros išlaidų, tiek nuosavų išteklių kategorijas atsižvelgiant į atitinkamus racionalizavimo, efektyvumo ir veiksmingumo kriterijus ir tiesiogiai bei skaidriai bendraujant su piliečiais.

1.6. Norint kokybiniu ir kiekybiniu požiūriu patikslinti biudžetą, būtina surengti rimtas ir išsamias konsultacijas su pilietine visuomene, kaip jai atstovaujama EESRK, siekiant atspindėti realius teritorijų poreikius ir užtikrinti teigiamą poveikį visiems piliečiams ir viešajam interesui.

1.7. Išlaidų klausimu EESRK pabrėžia, kad didelę Europos pridėtinę vertę turinčios programos apima vidutinės trukmės ir ilgalaikės investicijas į ekonominį, socialinį ir aplinkosauginį vystymąsi, užimtumą, inovacijas ir konkurencingumą, nepalankiausias sąlygas turinčių regionų ir pažeidžiamiausių socialinių grupių apsaugą, lankstų ir skubų atsaką į asimetrinius sukrėtimus ir netikėtas krizes be kita ko pasitelkiant nepriklausomą euro zonos biudžetą.

1.8. EESRK mano, kad ypač svarbi yra makroekonominio stabilizavimo biudžeto funkcija euro zonoje, nes neigiamas poveikis labiausiai nuo globalizacijos ir technologijų revoliucijos nukentėjusiems socialiniams sluoksniams ir gamybos sektoriams yra viena iš strateginės krizės, kurią išgyvena ES, ir populizmo reiškinio atsiradimo priežasčių.

1.9. Kalbant apie pajamas, EESRK pritaria Aukšto lygio darbo grupės nuosavų išteklių klausimais parengtoje ataskaitoje „ES finansavimas ateityje“ pateiktai analizei, kaip formuoti naują biudžetą, kurį iš esmės sudarytų nuosavi, skaidrūs ir teisingi ištekliai, būtų vienodi mokesčiai nepalankiausioje padėtyje esantiems piliečiams ir mažosioms ir vidutinėms įmonėms.

1.9.1. EESRK dar kartą pabrėžia, jog pritaria, kad būtų nustatyta bendra konsoliduotoji įmonių pelno mokesčio bazė (BKPMB), taip pat apmokestinti finansiniai sandoriai, degalai ir išmetamas anglies dioksido kiekis; šią bazę taikant Europos lygmeniu būtų galima nustatyti tarpvalstybiniu lygiu taikomą mokesčių bazę ir kovoti su visuotiniu poveikiu aplinkai.

1.10. EESRK mano, kad dėl „Brexit“ pasekmių daugiametei finansinei programai (DFP) po 2020 m. gali kilti grėsmė ES projektui, jei valstybės narės derybose vadovausis „teisingos grąžos“ principu; kita vertus, pabrėžiant Europos pridėtinės vertės principą šios derybos gali būti puiki galimybė pagerinti ir padidinti ES biudžetą.

1.10.1. Todėl EESRK mano, kad būtina nedelsiant imtis šių priemonių:

- Europos Komisija turi kiekybiškai įvertinti „Brexit“ poveikį ES pajamų ir išlaidų sistemai ir jo pasekmes daugiametei finansinei programai po 2020 m. atsižvelgdama į tai, ar vyks griežtas „Brexit“, ar švelnusis „Brexit“ scenarijus,
- taip pat reikia pradėti skaidrią viešą diskusiją dėl DFP po 2020 m. su visais instituciniais, ekonominiais ir socialiniais dalyviais, pilietinės visuomenės atstovais ir ES piliečiais,
- bet kuriuo atveju neturi būti sumažinti sanglaudos politikai ir socialiniams tikslams pasiekti būtini ištekliai.

Šios priemonės leis suderinti skirtingus ir prieštarigus subjektų interesus ir rasti bendrą sprendimą dėl DFP po 2020 m.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Pagal *Diskusijoms skirtame dokumente dėl ES finansų ateities* pasirinktą metodą nustatomas ryšys tarp galimų biudžeto sprendimų ir penkių skirtingų *Baltojoje knygoje dėl Europos ateities* išdėstytų Europos Komisijos scenarijų. EESRK kritikavo šį metodą savo neseniai priimtoje rezoliucijoje dėl baltosios knygos ⁽⁴⁾ ir įvardijo „dirbtiniais“ penkis scenarijus, nes jie skirti tik valstybėms narėms ir tiesiogiai neturi jokios reikšmės Europos piliečiams, kurie tikisi bendros ir aiškos strategijos.

2.1.1. Taip prarandama puiki galimybė ir, nors galima visiškai pritarti didžiajai daliai analizės turinio – dėl ES finansų pridėtinės vertės, tendencijų ir iššūkių nustatymo ir įvairių ES finansų ateities galimybių – vis dėlto nepateiktas bendras politinis veiksmingas ir efektyvus pasiūlymas.

2.2. Keletą pastarųjų metų EESRK atkreipė dėmesį ⁽⁵⁾ į ES ekonomikai ir visuomenei kylančias problemas, į svarbiausius principus, kurių būtina laikytis, taip pat kryptis, kurių reiktų laikytis siekiant suteikti naują dinamiką ES institucijų veiksmams ir užtikrinti didesnę jų veiksmingumą. EESRK ne kartą įvairiomis progomis yra pabrėžęs, kad Europos piliečiams reikia ne mažiau, o daugiau (ir geresnės) Europos ⁽⁶⁾, nes ES politinę krizę lemia aiškos strateginės ateities vizijos ir gebėjimo tinkamai spręsti ekonomikos ir finansų krizę stoka.

2.3. Dėl 2014–2020 m. DFP laikotarpio vidurio peržiūros (tikslinimo) ⁽⁷⁾ 2016 m. Komitetas pabrėžė, kad palankiai vertina Komisijos pastangas, ypač nuostatas dėl lankstumo, kad būtų galima reaguoti į netikėtai kilusias krizes, ir į rezultatus orientuotą požiūrį. Tačiau konkrečių pasiūlymų ir skirtų išteklių jau šiuo metu nepakanka ES kylantiems uždaviniams spręsti ir prioritetams įgyvendinti, nes DFP yra nepakankamai ambicingo „grynuoju likučiu“ suinteresuotų valstybių narių kompromiso rezultatas, naudingas tam tikroms interesų grupėms, o ne visos ES interesams.

2.4. Tokiomis aplinkybėmis EESRK pritaria diskusijoms skirtame dokumente išdėstytam požiūriui, kad „modernizuoto ES biudžeto esmė – tai pridėtinė vertė, gaunama sujungus išteklius ir pasiekus rezultatus, kurių negalima pasiekti nekoordinuotomis nacionalinėmis išlaidomis“ ⁽⁸⁾.

2.5. Siekiant daugiau ir geresnės Europos, pirmiausia reiktų nustatyti didelės Europos pridėtinės vertės turinčius politinius prioritetus, o tik po to išteklius, kurių reikia jiems pasiekti, ir į tai atsižvelgiant parengti ES biudžeto reformą. Pagal šį scenarijų nebebūtų patikima, kad Sąjunga skirtų savo biudžetui mažiau kaip 1 % pajamų ir tik 2 % 28 valstybių narių viešųjų išlaidų – dalis, kuri, beje, nuolat mažėja ⁽⁹⁾. Šis lygis yra visiškai nepakankamas atsižvelgiant į naujus ES kylančius uždavinius ir į sukrėtimus ir krizes, į kurias ji turi reaguoti.

2.5.1. ES biudžetas turėtų būti didinamas kartu gerokai jį tobulinant ir iš naujo apibrėžiant jo struktūrą: tiek išlaidų, tiek nuosavų išteklių kategorijas. Šiuo tikslu reikia atsižvelgti į atitinkamus biudžeto racionalizavimo, efektyvumo ir veiksmingumo kriterijus ir taikyti tiesiogines ir skaidrias komunikacijos formas bendraujant su piliečiais.

2.5.2. ES biudžeto gerinimas ir didinimas turėtų vykti rengiant rimtas ir išsamias konsultacijas su pilietine visuomene, kaip jai atstovaujama EESRK, siekiant užtikrinti, kad išlaidų kategorijose būtų iš tiesų atspindėti realūs teritorijų poreikiai ir būtų daromas teigiamas poveikis piliečių gerovei ir viešajam interesui.

⁽⁴⁾ 2017 m. liepos 6 d. EESRK rezoliucija *Komisijos baltoji knyga dėl Europos ateities ir ne tik*: „EESRK nemano, kad galimybė rinktis iš kelių scenarijų yra sėkmingas būdas skatinti siekti bendro tikslo ar būsimai raidos kryptį nustatyti“ (OL C 345, 2017 10 13, p. 11).

⁽⁵⁾ OL C 248, 2011 8 25, p. 75, OL C 229, 2012 7 31, p. 32, OL C 451, 2014 12 16, p. 10 ir OL C 487, 2016 12 28, p. 62.

⁽⁶⁾ „[...] ieškoti problemų sprendimų subsidiarumą orientuojant į „daugiau ir geresnės Europos“ (OL C 351, 2012 11 15, p. 36).

⁽⁷⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 63, 1.1 punktas.

⁽⁸⁾ COM(2017) 358 final, p. 6 (versijoje lietuvių kalba).

⁽⁹⁾ Tarybos sprendime dėl Europos Sąjungos nuosavų išteklių sistemos (2014/335/ES, Euratomas) nustatyta viršutinė biudžeto riba – 1,2 % bendrųjų nacionalinių pajamų (BNP), tačiau laikantis logikos, kuria vadovaujama šioje nuomonėje (t. y. pirmiausia nustatyti politikos prioritetus, o po to reikiamus išteklius jiems pasiekti), neturi būti iš anksto nustatyta ES biudžeto viršutinė riba.

2.6. Atsižvelgiant į naujus iššūkius, susijusi su kintančia geopolitine padėtimi ir poreikiu prisitaikyti prie ekonomikos ir finansų krizės pasekmių, nenuostabu, kad ES turimas biudžetas visiškai neadekvatus ir kad ES iš pradžių ištiko ekonomikos ir finansų, vėliau socialinė ir galiausiai politinė krizė.

2.6.1. Šią politinę krizę lėmė atotrūkis tarp vis didėjančių problemų ir lūkesčių, kuriuos su ES sieja jos piliečiai, norintys konkrečios naudos kasdieniam gyvenimui, ir dabartinių ribotų galių ir šiuo metu ES turimų finansinių išteklių. Dėl šio atotrūkio didėja netolerancija ir nacionalistiniai bei populistiniai reikalavimai, keliantys grėsmę Europos projektui ir pačiai ES.

2.7. Diskusija dėl ES ateities iš tiesų vyksta istoriniu etapu, kai ES piliečiams kyla daug ekonominio, socialinio, politinio ir institucinio pobūdžio klausimų ir neaiškumų⁽¹⁰⁾. Visų pirma vis dar sunkios finansų ir ekonomikos krizės pasekmės, ypač labiausiai nukentėjusiose valstybėse narėse, kai kuriose geografinėse zonose ir, visų pirma, mažesnes ir vidutines pajamas gaunantiems asmenims. Antra, dėl šių priežasčių plačiai paplitęs skeptiškas požiūris į valstybių narių ir ES politiką ir gebėjimą išlaikyti ekonominę gerovę ir socialinę sanglaudą globalizacijos ir tarptautinės konkurencijos sąlygomis⁽¹¹⁾. Trečia, vis didėja nuo karo ir skurdo Afrikoje ir Artimuosiuose Rytuose bėgančių migrantų ir pabėgėlių srautas. Ketvirta, neseniai paskelbtas Jungtinės Karalystės pasitraukimas iš ES akivaizdžiai parodė, kad ES nėra savaime suprantamas ir negrįžtamas pasirinkimas ir kad tai gali paskatinti ir kitas valstybes nars tokiam žingsniui.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Kalbant apie išlaidas, svarbiausia – Europos pridėtinės vertės principas, nors tai gali pasirodyti paradoksalu istoriniu laikotarpiu, kai, viena vertus, vis labiau reikalaujama suteikti daugiau veiksmų laisvės nacionalinėms Vyriausybėms, o kraštutiniu atveju – pasitraukti iš ES, o, kita vertus, nebegalima toliau laikytis „teisingos grąžos“, valstybių narių skirstymo į grynųjų įnašų mokėtojas ir grynosios naudos gavėjas ir *ad hoc* korekcijų atskiroms valstybėms narėms logikos.

3.1.1. Tačiau Komisijai pagrįstai primena šį principą, nes, jei ES veiksmas būtų paremti plačiu politiniu konsensu, būtų galima nukreipti ES biudžetą ir siekti ES lygmeniu Europos piliečiams realios naudos, kurios valstybės narės negali pasiekti savarankiškai.

3.1.2. Todėl EESRK pritaria Komisijai, kad Europos pridėtinės vertės principas turi būti pagrindinis diskusijos dėl ES finansų ateities klausimas. Konkrečiai turi būti⁽¹²⁾:

— siekiama pagrindiniuose ES teisės aktuose nurodytų tikslų, visų pirma ES sutarties 3 straipsnyje, kuriame nustatytas tikslas užtikrinti ES piliečiams deramas gyvenimo sąlygas ir jų gerovę⁽¹³⁾,

— nustatytas biudžetas, kuriame būtų numatyta užtikrinti Europos viešąsias gėrybes, galinčias padėti ginti pagrindines laisves, kurti bendrąją rinką, Ekonominę ir pinigų sąjungą⁽¹⁴⁾.

3.1.3. Atsižvelgiant į tai, labai svarbus visapusiškai laikytis SESV 311 straipsnio, pagal kurį „Sąjunga pasirūpina savo tikslams pasiekti ir savo politikai įgyvendinti reikalingomis priemonėmis“.

3.2. Diskusijoms skirtame dokumentas aiškiai nurodoma, kad pasauliniams iššūkiams ir krizėms įveikti būtinas ES lygmens sprendimas, t. y. tinkamai sutelkti ES biudžeto ištekliai, pasinaudojama sinergija su nacionaliniais biudžetais ir nukreipiamos lėšos į didelę Europos pridėtinę vertę turinčias programas, galinčias:

— vidutinės trukmės ir ilgalaikėmis investicijomis paskatinti ekonominę, socialinę ir aplinkos vystymąsi, užimtumą, inovacijas ir konkurencingumą esant vangiam našumui ir investavimui, vykstant visuomenės senėjimui ir klimato kaitai,

⁽¹⁰⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 63, 2.3 punktas.

⁽¹¹⁾ Tik trečdalis Europos piliečių pasitiki ES ir jos institucijomis. Europos Komisija, *Viešoji nuomonė Europos Sąjungoje, standartinė „Eurobarometro“ apklausa Nr. 85*, 2016 m. gegužės mėn.

⁽¹²⁾ COM(2017) 358 final, p. 9 (versija lietuvių kalba).

⁽¹³⁾ „Sąjungos tikslas – skatinti taiką, savo vertybes ir savo tautų gerovę.“

⁽¹⁴⁾ „Sąjunga sukuria vidaus rinką. Ji siekia Europos, kurioje vystymasis būtų tvarus, pagrįstas subalansuotu ekonomikos augimu ir stabiliomis kainomis, didelio konkurencingumo socialine rinkos ekonomika, kuria siekiama visiško užimtumo ir socialinės pažangos [...]“ (SESV 3 straipsnio 3 dalis).

- apsaugoti nepalankiausias sąlygas turinčius regionus ir pažeidžiamiausias socialines grupes, kurie nukentėjo tiek nuo besitęsiančios ekonomikos krizės, tiek nuo neigiamų globalizacijos padarinių⁽¹⁵⁾,
- tiek pajamų, tiek išlaidų požiūriu greitai ir lanksčiai reaguoti į asimetrinius sukrėtimus, su kuriais susiduria kai kurios valstybės narės, migracijos ir pabėgėlių krizė, vidaus saugumo problemas, išorės ekstremaliąsias situacijas ir bendrą gynybą.

3.3. Tarp didžiausių Europos pridėtinę vertę turinčių elementų, kuriuos EESRK jau nurodė svarstant DFP ir savo rezoliucijoje dėl baltosios knygos⁽¹⁶⁾, yra šie:

- suderinta Europos pramonės politika siekiant didinti užimtumą, skatinti konkurencingumą Europos socialinės rinkos ekonomikoje, plėtojant visų suinteresuotųjų subjektų dialogą, investicijas ir paramą mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVI),
- didesnė socialinė konvergencija kartu su ekonomine konvergencija skatinant siekti rezultatų užimtumo ir socialinėje srityje, įgyvendinant Europos socialinių teisių ramstį ir išplėtojant Europos socialinį fondą (ESF),
- migracijos politika, kuri suteikia pabėgėliams apsaugą pagal tarptautinę teisę ir užtikrina jų integraciją į ES, bendra prieglobsčio sistema, kova su neteisėta migracija ir prekyba žmonėmis, teisėtų patekimo į ES būdų propagavimas,
- klimato kaitos problemų sprendimas, pagrįstas Paryžiaus susitarimu ir perėjimu prie ekologijos, į visas ES politikos sritis integruojant Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m.,
- bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) reforma, leidžianti pasiekti aplinkos kokybės, kaimo plėtros ir apsirūpinimo maistu saugumo tikslus, taip pat remti ūkininkų pajamas;
- sanglaudos politikos reforma, aiškiai nustatant rezultatus, įgyvendinimo metu juos sistemingai persvarstant ir atliekant ex post poveikio vertinimą didinant skaidrumą ir skatinant partnerystę,
- didelių investicijų į infrastruktūrą, transeuropinius tinklus, mokslinius tyrimus ir inovacijas finansavimas tiek iš Europos strateginių investicijų fondo (ESIF), tiek pagal programą „Horizontas 2020“,
- nepriklausomas euro zonos biudžetas, iš kurio būtų galima perkelti laikinus, bet didelius išteklius regioninių sukrėtimų atveju, užkirsti kelią dideliems ekonomikos nuosmukiams visoje euro zonoje ir užtikrinti finansinį stabilumą⁽¹⁷⁾ ir kuris atliktų makroekonominio stabilizavimo funkciją siekiant apsaugoti investicijas ir spręsti nedarbo ir mažų garantijų darbo problemą.

3.3.1. Makroekonominio stabilizavimo funkcija yra ypač svarbi, nes viena iš ES patiriamos strateginės krizės ir populizmo reiškinių atsiradimo priežasčių yra neigiamas poveikis visuomenės grupėms ir gamybos sektoriams, kurie labiausiai nukentėjo nuo globalizacijos ir technologijų ir IT pokyčių. Valstybės narės turi mažesnę gebėjimą veikti nepriklausomai ir daryti poveikį darbo rinkai ir socialinės gerovės sistemai, tačiau joms kol kas nepavyko sukurti socialinės apsaugos tinklų ES lygmeniu, kad visi piliečiai galėtų pasinaudoti augimu ir pasauline konkurencija⁽¹⁸⁾.

3.4. Todėl ES biudžetas turi būti funkcionalus ir suteikti reikiamus išteklius strateginiams prioritetams įgyvendinti, o jo struktūra, įvertinimo ir atnaujinimo metodai grindžiami tinkamais racionalizavimo, efektyvumo ir veiksmingumo kriterijais⁽¹⁹⁾:

- labiau orientuoti biudžetą į efektyvumą ir rezultatus,

⁽¹⁵⁾ COM(2017) 240 final; *Growing unequal? Income distribution and poverty in OECD Countries*; EBPO, 2008 m.; *Divided We Stand: Why Inequality Keep Rising*, EBPO, 2011 m.; *In It Together. Why Less Inequality Benefits All*, EBPO, 2015 m.

⁽¹⁶⁾ 2017 m. liepos 6 d. EESRK rezoliucijos dėl Komisijos baltosios knygos dėl Europos ateities ir ne tik 13 punktas (OL C 345, 2017 10 13, p. 11).

⁽¹⁷⁾ OL C 177, 2016 5 18, p. 41, 3.5 punktas.

⁽¹⁸⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 63, 4 punktas. Taip pat žr. P. de Grauwe, *What Future for the ES After Brexit?* (Kokia ES ateitis po „Brexit“?), CEPS, 2016 m. spalio mėn.

⁽¹⁹⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 63.

- įvertinti ES biudžeto išlaidų paskirstymo reglamentavimo sistemos kokybę,
- išanalizuoti išlaidų raidą kaip nuolatinį vidutinės trukmės vystymosi procesą, kuriame atskirais metais yra vystymosi trajektorija, reikalinga rezultatams pasiekti,
- atsižvelgti į labai glaudžią ES biudžeto, ekonomikos politikos valdymo ir dabartinės ES ekonomikos dinamikos tarpusavio sąsają,
- užtikrinti ES biudžeto politikos tęstinumą ir tikslų įgyvendinimą bei įvertinimą.

3.4.1. Visų pirma, subalansuoto biudžeto taisyklę reikia papildyti kitais rodikliais, kurie leistų įvertinti išlaidų veiksmingumą ir jų poveikį piliečių gerovei ir kurie turi būti nustatyti įgyvendinant Europos semestrą, taikant tinkamus metodus ir formas derinant su Europos Parlamentu ir nacionaliniais parlamentais.

3.5. Dėl gausybės ES lygmeniu turimų išteklių šiuo metu viskas yra labai sudėtinga ir neskaidru. Be įprastų dotacijų ir subsidijų yra ir finansinių priemonių, skirtų privačioms lėšoms sutelkti pasinaudojant ESIF ir struktūrinių fondų svorto poveikiu ir įvairių priemonių, pavyzdžiui, Europos stabilumo mechanizmas (ESM), kuriuos sukūrė euro zonos valstybės narės, tačiau jie apima plačiau nei ES teritoriją, siekiant finansinio stabilizavimo⁽²⁰⁾.

3.6. Kalbant apie įplaukas, EESRK pritaria analizei, pateiktai ataskaitoje „ES finansavimas ateityje“, kurią parengė Mario Monti vadovaujama Aukšto lygio darbo grupė nuosavų išteklių klausimais⁽²¹⁾. Ypač svarbu susitarti dėl naujo biudžeto, kuriame dauguma nuosavų išteklių būtų savarankiški, skaidrūs ir teisingi. Jie patektų tiesiai į ES biudžetą, o ne per valstybes nares, tačiau nei didinant mokesčius, nei užkraunant nepalankiausiomis sąlygomis gyvenantiems piliečiams ir mažoms ir vidutinėms įmonėms dar didesnę naštą.

3.6.1. Kai kurie šioje ataskaitoje pasiūlyti nauji ištekliai pajamų požiūriu gali turėti Europos pridėtinę vertę, nes jie būtų gaunami tinkamiausiu lygmeniu tiek taikant tarptautines paslankias mokesčių bazes, tiek sprendžiant poveikio aplinkai problemas pasaulio lygmeniu: apmokestinant įmones (BKPMB)⁽²²⁾, ypač daugiašales, finansinius sandorius, degalus ir išmetamą anglies dioksido kiekį.

3.6.2. Šiuo požiūriu EESRK taip pat pabrėžia, kad svarbu kovoti su mokesčių slėpimu – be kita ko užtikrinant didesnę skaidrumą⁽²³⁾ – ir su visų formų nesąžininga mokesčių konkurencija tarp valstybių narių.

3.7. Jungtinės Karalystės išstojimas iš ES neišvengiamai turės pasekmių ES biudžeto po 2020 m. sudarymui. „Brexit“ turės įtakos ne tik biudžeto dydžiui, kurio oficialiai dar nenustatė nei viena ES institucija⁽²⁴⁾, bet ir galimi kiti trys scenarijai, kaip kompensuoti Jungtinės Karalystės išstojimo iš ES lemtą biudžeto deficitą: i) gali padidėti ES valstybių narių įnašas, ii) sumažėti ES išlaidos, iii) derinamos šios dvi galimybės. Todėl „Brexit“ yra ir grėsmė, ir galimybė ES biudžetui.

⁽²⁰⁾ *Future financing of the EU. Final report and recommendations of the High Level Group on Own Resources*, 2016 m. gruodžio mėn., p. 82–84.

⁽²¹⁾ *Future financing of the EU. Final report and recommendations of the High Level Group on Own Resources*, 2016 m. gruodžio mėn..

⁽²²⁾ EESRK tai teigiamai jau įvertino 2011 m. nuomonėje dėl Bendros konsoliduotosios pelno mokesčio bazės (OL C 24, 2012 1 28, p. 63) ir 2017 m. EESRK nuomonėje dėl Bendros (konsoliduotosios) pelno mokesčio bazės. Dar nepaskelbta.

⁽²³⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 62.

⁽²⁴⁾ Kai kurių mokslinių tyrimų institutų duomenimis, vidutinis metinis grynas Jungtinės Karalystės įnašas į ES biudžetą sudaro nuo 8 mlrd. EUR (*Institute for Fiscal Studies; Centre for European Policy Studies*), 10 mlrd. EUR (*J. Delors Institute Berlin – Bertelsman Stiftung*) ar 20–27 mlrd. EUR (*European Policy Centre*). Žr. *Institute for Fiscal Studies* (Mokesčių studijų institutas), 2016 m. *The Budget of the EU: a guide* (ES biudžeto vadovas). IFS Briefing Note BN 181. J. Browne, P. Johnson, D. Phillips; CEPS, 2016, *The impact of Brexit on the EU Budget: A non-catastrophic event*. J. Nunez Ferrer; D. Rinaldi, Policy Brief 347; J. Delors Institute Berlin – Bertelsmans Stiftung, 2017, *Brexit and the EU Budget: Threat or Opportunity?* J. Haas– E. Rubio; EPC, 2017, *EU Budget post-Brexit – Confronting reality, exploring viable solutions*. E. Chonicz. Diskusijoms skirtas dokumentas.

3.7.1. Grėsmė, nes, jei būsimose derybose dėl DFP po 2020 m. daugiausia dėmesio bus skiriama „teisingos gražos“ principui, jos dar labiau padidins nesutarimą tarp valstybių narių grynųjų įnašų mokėtojų ir grynosios naudos gavėjų, bus tolstama nuo Europos pridėtinės vertės principo ir dar labiau padidės netikrumas dėl Europos projekto.

3.7.2. Be to, „Brexit“ yra puiki galimybė pertvarkyti ES biudžetą ir jį pagerinti kokybiniu ir kiekybiniu požiūriu, iš esmės peržiūrint jo išlaidų mechanizmus ir, jei bus atsižvelgiama į M. Monti ataskaitoje pateiktą pasiūlymą, sukurti didelę ES nuosavų išteklių sistemą. Taip bus galima sudaryti pavyzdinį, veiksmingą, efektyvų ir skaidrų ES biudžetą, kuriuo pasitikėtų Europos piliečiai ir kuris aiškiai jiems parodytų Europos privalumus ir Europos masto veiksmų nebuvimo (angl. *non-Europe*) kainą.

3.7.3. Todėl tikslinga:

- a) kad Europos Komisija, atsižvelgdama į griežtąjį ar švelnųjį „Brexit“ scenarijų, kuo skubiau kiekybiškai įvertintų „Brexit“ poveikį ES biudžeto pajamoms ir išlaidoms; šis poveikis iš esmės jau turėjo būti nurodytas diskusijoms skirtame dokumente visų pirma numatant pateikti pasiūlymą dėl DFP po 2020 m.;
- b) pradėti rimtą, skaidrią ir viešą diskusiją dėl ES biudžeto su visais instituciniais, politiniais, socialiniais dalyviais, pilietine visuomene ir ES piliečiais;
- c) vis dėlto nesumažinti išteklių, skirtų sanglaudos politikos ir socialiniams tikslams pasiekti, nes tai yra esminės ES vystymosi priemonės.

Taip sudarant ES biudžetą ir esant skirtingiems ir prieštaringsiems interesams bus galima skaidriai ir demokratiškai nustatyti, kaip būtų galima šiuos interesus suderinti ir rasti visoms šalims plačiai priimtinus sprendimus.

Briuselis, 2017 m. spalio 19 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Priedas

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė

Toliau pateikiami diskusijų metu atmesti pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota daugiau kaip 1/4 balsų:

1.9.1 punktas

Punktą išbraukti:

~~EESRK dar kartą pabrėžia, jog pritaria, kad būtų nustatyta bendra konsoliduotoji įmonių pelno mokesčio bazė (BKPMB), taip pat apmokestinami finansiniai sandoriai, degalai ir išmetamas anglies dioksido kiekis; šią bazę taikant Europos lygmeniu būtų galima nustatyti tarpvalstybiniu lygiu taikomą mokesčių bazę ir kovoti su visuotiniu poveikiu aplinkai.~~

Paiškinimas

Šiame punkte nagrinėjamas galimų ES nuosavų išteklių klausimas. Todėl netikslinga minėti įmonių pelno mokestį, nes už jį atsakingos valstybės narės, o ne ES. Kol kas per anksti svarstyti degalų ir išmetamo anglies dioksido kiekio apmokestinimo klausimą. Komitetas kol kas dar nenagrinėjo Europos įmonių pelno mokesčio bazės degalams ir išmetamam anglies dioksido teršalų kiekiui arba jų apmokestinimo klausimo.

Pakeitimas atmestas 76 nariams balsavus už, 62 – prieš ir 16 susilaikius.

3.6.1 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

~~Kai kurie šioje ataskaitoje pasiūlyti nauji ištekliai pajamų požiūriu gali turėti Europos pridėtinę vertę, nes jie būtų gaunami tinkamiausiu lygmeniu tiek taikant bendrą konsoliduotąją pelno mokesčio bazę (BKPMB), tiek sprendžiant poveikio aplinkai problemas pasaulio lygmeniu: apmokestinant įmones (BKPMB), ypač daugiasaides, finansinius sandorius, degalus ir išmetamą anglies dioksido kiekį.~~

Paiškinimas

Siekiant išvengti nesklaidumų reikėtų apsiriboti bendro pobūdžio teiginiu. Komitetas iki šiol nenagrinėjo nei tarptautinių įmonių apmokestinimo, kaip nuosavų išteklių šaltinio, nei bendros Europos mokesčių bazės degalams ir išmetamam anglies dioksido kiekiui arba jų apmokestinimo klausimo.

Pakeitimas atmestas 76 nariams balsavus už, 62 – prieš ir 16 susilaikius.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl visos Europos asmeninės pensijos produkto (PEPP)“

(COM(2017) 343 final – 2017/0143 (COD))

(2018/C 081/19)

Pranešėjas **Philip VON BROCKDORFF**

Konsultavimasis	Europos Sąjungos Taryba, 2017 9 4 Europos Parlamentas, 2017 9 11
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 19
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	132/4/4
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pritaria šiam siūlomam reglamentui ir jo tikslui skatinti investicijas visoje ES, tačiau neaišku, ar šios iniciatyvos paskatintos investicijos ir toliau išliks ES.

1.2. EESRK palankiai vertina bet kokią mėginimą skatinti ES piliečius užsitikrinti deramas pajamas išėjus į pensiją. Tačiau Komitetui taip pat neaišku, kokią poveikį visos Europos asmeninės pensijos produktai (PEPP) turės darbo jėgos judumui visoje ES.

1.3. EESRK pripažįsta, kad PEPP greičiausiai bus patrauklūs tik tam tikroms grupėms, visų pirma, mobiliems specialistams, kurie per savo profesinį gyvenimą dirba kelyje valstybėse narėse, ir savarankiškai dirbantiems asmenims. Reikėtų dėti visas įmanomas pastangas siekiant skatinti valstybės nares taikyti sąžiningą šios rūšies produkto apmokestinimą. Be to, pabrėžia, kad ši iniciatyva jokių būdu neturėtų būti laikoma profesinės ar valstybinės pensijos reikšmės menkinimu.

1.4. EESRK pabrėžia, kad santaupų turėtojams būtina užtikrinti vartotojų apsaugos ir rizikos mažinimą per jų profesinį gyvenimą ir jiems išėjus į pensiją. Taip pat primygtinai rekomenduojama aiškiau išdėstyti, kas yra garantuojama pasirinkus numatytąją galimybę. Pageidautina, kad šį klausimą Komisija spręstų kuo anksčiau.

1.5. EESRK taip pat pabrėžia EIOPA⁽¹⁾ vaidmens svarbą stebint rinką ir nacionalines priežiūros sistemas, siekiant užtikrinti konvergenciją ir nuoseklumą visoje ES, ypač dėl bet kokio teikėjo teikiamų PEPP valdymo struktūros.

1.6. Atsižvelgiant į tai, kad valstybinės, profesinės ir asmeninės pensijų sąveika kiekvienoje valstybėje narėje yra unikali, EESRK rekomenduoja, kad paslaugų teikėjai galėtų pritaikyti savo PEPP prie nacionalinių rinkų, tuo pat metu atsižvelgdami į būtinybę užtikrinti konvergenciją ir nuoseklumą, kaip nurodyta pirmiau. Be to, turėtų būti deramai atsižvelgiama nacionalinių pensijų sistemų struktūra, kad būtų išvengta sutrikimų ir konkurencijos iškraipymo.

⁽¹⁾ Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija.

1.7. EESRK abejoja, ar PEPP turės kokio nors poveikio valstybėse narėse, kurios yra itin priklausomos nuo valstybinių pensijų ir kuriose privačių pensijų kaupimo tradicijos yra silpnos. Todėl valstybių narių vaidmuo skatinant PEPP laikomas itin svarbiu siekiant remti šią iniciatyvą.

1.8. EESRK daro išvadą, kad PEPP neturėtų būti laikomi paprasčiausiu papildymu to, kuo šiuo metu gali naudotis asmenys, kurie renkasi savanoriškus, privačius pensijų kaupimo planus.

1.9. EESRK pabrėžia, kad siekiant didinti asmeninės pensijos produktų patrauklumą, labai svarbu užtikrinti vartotojų apsaugą. Todėl EESRK prašo paaiškinti, ar siūlomas 1,5 % bus taikomas kaip fiksuotas procentinis dydis, ar jam bus nustatoma viršutinė riba atsižvelgiant į absoliučiąsias vertes. Komisija taip pat turėtų apsvarstyti galimybę panaikinti teikėjo pakeitimo po tam tikro laikotarpio mokestį – tai būtų naudinga santaupų turėtojams ir PEPP ateities perspektyvai. Be to, reglamente taip pat turi būti nustatytos pagrindinės taisyklės dėl santaupų turėtojo paveldėtojų priegios prie sukauptų lėšų santaupų turėtojo mirties atveju.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1. Apskaičiuota, kad tik maždaug 27 % iš ES 243 mln. 25–59 metų amžiaus piliečių šiuo metu taupo pensijai. Europos Komisija mano, kad pasiūlius visos Europos asmeninės pensijos produktą būtų skatinama labiau taupyti. Siekdama šio tikslo, 2017 m. birželio 29 d. Europos Komisija paskelbė savo pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo nustatoma nauja visos Europos asmeninės pensijos produkto (PEPP) sistema. Šis pasiūlymas visiškai atitinka 2015 m. ES veiksmų planą dėl kapitalo rinkų sąjungos kūrimo ir juo siekiama iki 2030 m. išplėsti asmeninių pensijų rinką iki 2,1 trln. EUR.

2.2. Kai šis reglamentas bus priimtas, visos Europos asmeninės pensijos produktai galės būti siūlomi įvairiose valstybėse narėse. Siūlomu reglamentu nustatomas savanoriškos ES lygmens sistemos, kuri egzistuos greta esamų asmeninių pensijų sistemų, pagrindas. PEPP nepakeis esamų nacionalinių pensijų sistemų. Jie papildys esamas asmeninių pensijų sistemas. Tačiau PEPP siūlys įvairūs teikėjai, t. y. draudikai, turto valdytojai ir bankai. Šiuos produktus bus galima platinti ir įsigyti internetu visose valstybėse narėse.

2.3. Kaip viena iš pagrindinių kapitalo rinkų sąjungos plano sudėtinių dalių, PEPP suteiktų ilgalaikių investicijų ir augimo galimybių ES masto kapitalo rinkoje, užtikrindami kapitalo judėjimą visoje ES. Tai paskatintų verslo investicijas ir suteiktų kapitalo infrastruktūros projektams. Didinant tiek privačiojo, tiek viešojo sektoriaus investicijas būtų galima padėti sukurti daugiau darbo vietų visoje ES.

2.4. Komisijos pasiūlymas padėtų teikėjams sutelkti pensijų turtą, taip užtikrinant didesnę masto ekonomiją ir žemesnes sąnaudas teikėjams, taip pat didesnę konkurenciją naujiems teikėjams, patenkantiems į pensijų rinką. Padaugėjus teikėjų, santaupų turėtojams bus siūlomos mažesnės kainos, nes padidės konkurencija tarp teikėjų, ir jie galbūt gaus didesnę grąžą. Tačiau labai svarbu, kad pensijai taupantys asmenys turėtų visą informaciją apie riziką, kurią jie prisiima, ir jų PEPP taikomas sąlygas.

2.5. Didesnis pasirinkimas, supaprastinimas, mažesnės kainos ir galbūt didesnė grąža santaupų turėtojams galėtų paskatinti daugiau žmonių pirkti tokius produktus, kad papildyti teises į pensiją, jei manoma, kad pensinės pajamos bus nepakankamos, ar suteikti pensinių pajamų tais atvejais, kai asmenys nėra apdrausti pagal valstybinę pensijų sistemą arba profesinių pensijų sistemą.

2.6. Komisija mano, kad PEPP gali būti ypač patrauklūs mobiliesiems darbuotojams, kurie per savo profesinį gyvenimą dirba kelyje valstybėse narėse, ir savarankiškai dirbantiems asmenims. Šie produktai taip pat galėtų sukurti papildomų pensinių pajamų galimybių tose valstybėse narėse, kuriose asmeninės pensijos produktų pasirinkimas šiuo metu yra ribotas.

2.7. Siūlomame reglamente numatytos standartinės produktų savybės, kuriomis siekiama užtikrinti apsaugą vartotojams, o siūloma sistema suteiktų daugiau lankstumo rengiant pensijų produktus.

2.8. Pagrindiniai siūlomo reglamento elementai yra šie:

- Teikėjai turi gauti Europos draudimo ir profesinių pensijų institucijos (EIOPA) leidimą ir būti užsiregistravę centriniame registre, o nacionalinės valdžios institucijos juos prižiūrės ir toliau. Siekdama konvergencijos EIOPA stebės rinką ir nacionalines priežiūros sistemas. Tai įpareigos nacionalines valdžios institucijas prižiūrėti teikėjus, vykdančius veiklą pagal skirtingas nacionalines sistemas (t. y. skyrius). Tačiau neaišku, kaip tai būtų daroma praktiškai, visų pirma atsižvelgiant į tai, kad asmeninių pensijų produktai yra iš esmės nustatomi nacionaliniu lygmeniu, ir norint atlikti tinkamą priežiūrą, gali reikėti konkrečių žinių apie kiekvieną nacionalinę rinką.
- Paslaugų teikėjai turi užtikrinti išlaidų ir mokesčių skaidrumą ir laikytis kitų informacijos atskleidimo reikalavimų, t. y. parengti pagrindinės informacijos dokumentą (prieš sudarant sutartį), taip pat teikti standartines periodines išmokų ataskaitas.
- PEPP teikėjai pasiūlys iki penkių taupymo variantų su numatyta mažos rizikos investavimo galimybe ir ribota garantija, pagal kurią užtikrinama investuoto kapitalo grąža. Vartotojai gali atsisakyti reikalavimo gauti konsultaciją, tokiu atveju teikėjai paprašys santaupų turėtojų pateikti informacijos apie savo žinias ir patirtį.
- Asmenys turi teisę kas penkerius metus keisti teikėjus savo šalyje ir užsienyje, taikant nustatytos ribos neviršijanti mokesť.
- Teikėjai gali turtą investuoti įvairiai, atsižvelgdami į rizikos ribojimo principą ir paisydami ilgalaikių santaupų turėtojų interesų.
- PEPP įmokas galima bus tęsti ir tuo atveju, jei nariai judės tarp valstybių narių, o sukauptas turtas galės būti perkeliamas be likvidavimo.
- Bus galima pasirinkti įvairias išmokų mokėjimo galimybes. PEPP pirmumą teikia anuitetui, kai draudėjui mokamos išmokos yra fiksuoto dydžio ir garantuotos.
- Taip pat turi būti užtikrinta galimybė pasinaudoti naudotojui patogiomis skundų pateikimo ir ginčų nagrinėjimo procedūromis.

2.9. Galiausiai Komisija mano, kad siekiant užtikrinti šio naujo produkto konkurencingumą ir patrauklumą svarbu nustatyti PEPP palankią mokesčių aplinką, ir rekomenduoja valstybėms narėms taikyti PEPP tokią pat apmokestinimo tvarką kaip ir panašiams vidaus produktams. Arba, jei skirtingi asmeninių pensijų planai apmokestinami skirtingai, jos turėtų šiems produktams taikyti palankiausią apmokestinimo tvarką ⁽²⁾.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Asmeninės pensijos produktai visoje ES dar nėra visapusiškai išvystyti. Tačiau jų vaidmuo gali būti labai svarbus siekiant užtikrinti deramas pajamas išėjus į pensiją tiems darbuotojams, kurių valstybinės ir profesinės pensijos yra nedidelės arba nepakankamai išvystytos. Be to, plačiai pripažįstama, kad daugiapakopės pensijų sistemos yra veiksmingiausias būdas užtikrinti pensinių pajamų tvarumą ir adekvatumą.

3.2. Todėl EESRK palankiai vertina bet kokią mėginimą skatinti ES piliečius užsitikrinti deramas pajamas išėjus į pensiją. Dėl gyventojų senėjimo ir mažėjančio gimstamumo būsimoms kartoms gali tekti apmokėti šias išlaidas, nebent žmonės dirbtų ilgiau. Visose valstybėse narėse, ypač tose, kuriose daugiapakopės pensijų sistemos nėra visapusiškai išvystytos ir pagrindinis teikėjas yra valstybinė pensijų sistema, visiškai logiška skatinti žmones kaupti asmenines santaupas savo pensijai.

3.3. EESRK taip pat pritaria tikslui sukurti PEPP kaip galimą būdą padidinti privačių pensijų aprėptį ir skirti lėšų ilgalaikėms investicijoms. Ilgalaikio taupymo didinimas taip pat gali turėti teigiamo poveikio valstybių narių ekonomikoms.

3.4. EESRK žino, kad Europos pensijų sistemų visuma šiuo metu yra susiskaidžiusi. Kai kuriose šalyse piliečiai gali rinktis iš kelių asmeninės pensijos produktų, o kitose šalyse jų pasirinkimas labai nedidelis. Dėl Europos ir nacionalinių taisyklių įvairovės ir skirtingos apmokestinimo tvarkos finansinio turto perkėlimas ES ribojamas, iš dalies dėl to, kad visoje ES per asmens profesinį gyvenimą pensijų produktų perkelti negalima. Jei Komisijos prognozės pasitvirtintų, PEPP, kartu su

⁽²⁾ C(2017) 4393 final.

kitomis priemonėmis, kurios sudaro platesnio reformų rinkinio dalį, padėtų iki 2030 m. padidinti santaupas nuo 700 mlrd. EUR iki daugiau nei 2 trln. EUR. Taip būtų itin paskatintos investicijos visoje ES.

3.5. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad Komisijos pasiūlymu siekiama padidinti teikėjų skaičių. Padidėjusi konkurencija visoje ES turėtų padėti sumažinti kainas ir kartu suteikti tam tikrų garantijų dėl pensijų produktų, kuriuos visoje ES siūlo draudikai, investicinės įmonės, pensijų fondai, turto valdytojai ir bankai. Didesnė tarpvalstybinė konkurencija yra labai svarbi ir turėtų suteikti akivaizdžios naudos piliečiams – sumažės sąnaudos, padidės produktų pasirinkimas ir pensijų perkeliamumas.

3.6. Taip pat teigiamai vertinama tai, kad daug dėmesio skiriama apsaugos priemonėms ir ES masto priežiūros institucijos atliekamai kontrolei. EESRK tikisi, kad EIOPA atliks pagrindinį vaidmenį vykdamas teikėjų priežiūrą ir rinkos stebėseną.

3.7. EESRK taip pat pabrėžia, kad labai svarbu apsaugoti vartotojus teikiant santaupų turėtojams aiškią informaciją, taip pat apsaugant kapitalą pasirinkus numatytąją mažos rizikos galimybę, teikti informaciją apie sukauptas santaupas, taikyti supaprastintas administracines procedūras ir naudotojui patogias skundų pateikimo ir neteisminio teisių gynimo procedūras, jei iškiltų nesutarimų tarp santaupų turėtojų ir teikėjų, nustatyti pagrįstą teikėjų keitimo kainą ir apsaugoti santaupų turėtojus, jei jie nutrauktų sutartį dėl, pavyzdžiui, negalios ar ligos.

3.8. Kadangi PEPP būtų galima perkelti, EESRK mano, kad numaćius galimybę keisti teikėjus tarpvalstybiniu mastu būtų galima prisidėti prie darbo jėgos judumo didinimo, tačiau neaišku, kiek dėl to padidėtų darbo rinkos judumas.

3.9. EESRK sutinka, kad šis pasiūlymas galėtų būti svarbus kalbant apie naujų kapitalo išteklių kūrimą. Iki šiol kapitalo rinkų sąjunga (KRS) ir jos iniciatyvos, pavyzdžiui, liberalizuoti rizikos kapitalo fondams taikomas taisyklės ir sudaryti palankesnes sąlygas mažosioms įmonėms būti įtrauktoms į vertybinių popierių biržos sąrašus, nebuvo labai sėkmingos. EESRK mano, kad siekiant sukurti naują pajamų šaltinį, kurį būtų galima nukreipti į investicijas, PEPP galėtų būti labai naudingi.

3.10. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad ši iniciatyva yra aktualė ir atsižvelgiant į „Brexit“ scenarijų. Vienas iš tikslų kuriant kapitalo rinkų sąjungą buvo priartinti žemyninės Europos rinkas prie Jungtinės Karalystės rinkų. Kadangi artėja momentas, kai Jungtinė Karalystė išstos iš ES, poreikis sukurti visos Europos kapitalo rinką tapo svarbesnis nei kada nors anksčiau. PEPP bus pradėti naudoti labai tinkamu laiku, ypač atsižvelgiant į tai, kad pagrindinės finansų įstaigos perkelia savo verslą iš Jungtinės Karalystės į kitas valstybes nares. Visa tai galėtų padėti palengvinti kapitalo judėjimą visoje ES su mažesne priklausomybe nuo bankų teikiamo finansavimo.

3.11. EESRK pripažįsta, kad PEPP greičiausiai bus patrauklūs tik tam tikroms grupėms, visų pirma, mobiliems specialistams, kurie per savo profesinį gyvenimą dirba keliose valstybėse narėse, savarankiškai dirbantiems asmenims ir asmenims, gyvenantiems šalyse, kurių rinkose asmeninės pensijos produktai nėra išvystyti. Vis dėlto EESRK supranta, kad, Komisijos nuomone, profesinės pensijos yra vienodai svarbios, kaip pabrėžiama persvarstytoje Profesinių pensijų įstaigų direktyvoje, kuria nustatomi pagrindiniai profesinių pensijų fondų valdymo reikalavimai. Kaip ir persvarstyta Profesinių pensijų įstaigų direktyva, šiuo siūlomu reglamentu taip pat siekiama pagerinti valdymą ir padidinti skaidrumą, skatinti tarpvalstybinę veiklą ir suteikti PEPP teikėjams papildomų galimybių vykdyti ilgalaikes investicijas.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK laikosi nuomonės, kad PEPP neturėtų būti laikomi paprasčiausiu papildymu to, kuo gali naudotis asmenys, kurie renkasi savanoriškus, privačius pensijų kaupimo planus. Todėl valstybių narių vaidmuo skatinant PEPP ir informuojant apie taupymo pasirenkant šiuos produktus naudą yra labai svarbus. Remdamasi nacionalinio režimo principu Komisija gali reikalauti, kad PEPP būtų taikoma tokia pati palanki apmokestinimo tvarka, kurią valstybės narės taiko savo panašiams nacionaliniams produktams. Tais atvejais, kai PEPP produktų savybės neatitinka visų kriterijų, pagal kuriuos dabartiniais nacionaliniais pensijų produktams taikomos mokesčių lengvatos, Komisija ragina valstybes nares taikyti tokias pačias mokesčių lengvatas, kurios taikomos šioms nacionaliniams pensijų produktams.

4.2. EESRK abejoja, ar PEPP turės kokio nors poveikio valstybėse narėse, kurios yra itin priklausomos nuo valstybinių pensijų ir kuriose privačių pensijų kaupimo tradicijos yra silpnos. Kaip nurodyta pirmiau, PEPP greičiausiai bus patrauklūs savarankiškai dirbantiems asmenims, mobiliems specialistams, kai tuo tarpu mažas pajamas gaunantys asmenys, taip pat nepastovias ir nereguliaras darbo sutartis turintys darbuotojai arba sezoniniai darbuotojai greičiausiai negali sau leisti asmeninės pensijos produkto.

4.3. Todėl EESRK pabrėžia, kad svarbu skatinti piliečius pradėti taupyti profesinio gyvenimo pradžioje, naudojantis valstybės narės teikiamomis mokestinėmis lengvatomis. EESRK taip pat rekomenduoja, kad piliečiai turėtų galimybę pasinaudoti profesinėmis konsultacijomis, kaip nustatyti minimalius investicinius laikotarpius, kad galėtų gauti naudos iš ilgalaikių investicijų.

4.4. EESRK pritaria Komisijos pasiūlymams, kuriais siekiama santaupų turėtojams pateikti iki penkių investavimo galimybių, kurioms visoms taikomos rizikos mažinimo priemonės. Pagrindinė problema šiuo atveju yra skirtumai visose valstybėse narėse. Nacionalinės valdžios institucijos ir toliau prižiūrės jų jurisdikcijoje veikiančius teikėjus, todėl EIOPA vaidmuo stebint rinką ir nacionalines priežiūros sistemas, siekiant konvergencijos, laikoma ypač svarbia norint užtikrinti šiokių tokių nuoseklumą visose valstybėse narėse.

4.5. EESRK taip pat sutinka su Komisijos pozicija, kad PEPP teikėjams reikėtų taikyti atitinkamą reglamentą, kuriuo būtų atsižvelgta į ilgalaikį produktų pobūdį ir jų atitinkamas specifikacijas. EESRK primena, kad direktyva „Mokumas II“ (2009/138/EB), kuria nustatyta ES masto draudimo reguliavimo tvarka, siekiama sukurti bendrą ES draudimo rinką ir padidinti vartotojų apsaugą įvedant „ES pasą“ (bendrąją licenciją) draudimo įmonėms veikti visose valstybėse narėse, jei jos atitinka ES reikalavimus. „Mokumas II“ buvo visų pirma siekiama apsaugoti vartotojus, o draudikai buvo pagrindiniai asmeninių pensijų teikėjai. EESRK laikosi nuomonės, kad siekiant suteikti vienodo lygio apsaugą, kitoms finansų įstaigoms turėtų būti taikomi tokie pat griežti reikalavimai.

4.6. EESRK mano, kad daugiau dėmesio reikia skirti išmokėjimui. PEPP įsigyjantys santaupų turėtojai turės daug konsultuotis, kad galėtų atsakyti į klausimus apie tai, kiek lėšų reikia norint išeiti į patogią pensiją ir kaip geriausiai panaudoti pensinį turtą. Reikia pasinaudoti patirtimi, įgyta taikant profesinių pensijų išmokėjimo metodus, kad būtų galima teikti patarimų dėl geriausių išmokėjimo strategijų. EESRK mano, kad tokios strategijos yra neatsiejamoms nuo pensijų produktų ir kėtinantis išeiti į pensiją asmenys turėtų būti informuoti apie išmokėjimo ir apsaugos mechanizmų praktiką ir taisykles.

4.7. Finansinis raštingumas yra be galo svarbus⁽³⁾. EESRK mano, kad sėkmingas PEPP įvedimas didele dalimi priklausys nuo to, ar pateikta informacija yra pakankamai aiški, kad santaupų turėtojai galėtų palyginti produktus ir galiausiai išsirinkti labiausiai jiems tinkamą. Be to, atsižvelgiant į pensijų perkeliamumo svarbą, tai turi būti standartizuota visoje ES.

4.8. Labai svarbu prieš sudarant sutartį pateikti informaciją apie išmokėjimo laikotarpį ir atitinkamą apmokestinimo tvarką. Nors EESRK sutinka, kad tiesioginė atsakomybė už aukštos kokybės informacijos teikimą tenka teikėjams, taip pat labai svarbus nacionalinių valdžios institucijų vaidmuo. Pensijų produktai yra glaudžiai susiję su valstybių narių socialine politika ir mokesčių režimu. Taigi informavimas turi būti susijęs su konkrečia valstybe nare, todėl svarbu, kad nacionalinės valdžios institucijos užtikrintų, kad potencialūs klientai gautų faktinę, naudingą ir konkrečią informaciją.

4.9. EESRK mano, kad teikėjo pakeitimo taisyklės turi būti patrauklesnės vartotojams ir kartu jiems užtikrinti didesnę apsaugą. PEPP įsigiję asmenys visada turi turėti teisę pakeisti teikėją. Atskiras klausimas – tokiomis aplinkybėmis taikomas mokestis. Todėl EESRK prašo paaiškinti, kaip bus taikoma siūloma 1,5 % teigiamo likučio viršutinė riba. Nors 1,5 % viršutinė riba teoriškai gali atrodyti pagrįsta, tačiau jei nebus nustatyta taip pat ir viršutinė riba vertinant absoliučiais skaičiais, fiksuotas procentinis dydis reikš, kad santaupų turėtojams teks mokėti mokestį, susijusį su santaupų absoliučiąja verte. EESRK mano, kad tai yra neteisinga ir taip iš tiesų būtų apribotos santaupų turėtojų galimybės pakeisti teikėją. Komisija taip pat turėtų apsvarstyti galimybę panaikinti teikėjo pakeitimo po tam tikro laikotarpio mokestį – tai būtų naudinga santaupų turėtojams ir PEPP ateities perspektyvai.

⁽³⁾ OL C 318, 2011 10 29, p. 24.

4.10. EESRK mano, kad reikia aiškiai apibrėžti taisykles, susijusias su prieiga prie PEPP sąskaitoje sukauptų lėšų santaupų turėtojo mirties atveju. Teisę į šias lėšas turintys asmenys turėtų jas gauti ne vėliau kaip po 2 mėnesių nuo reikiamų dokumentų pateikimo, o produkto teikėjas neturėtų turėti teisės reikalauti jokio mokesčio.

4.11. Kaip nurodyta pirmiau, mokesčių paskatos atlieka svarbų vaidmenį asmeniui priimant sprendimą atidėti vartojimui skirtas lėšas ir jas taupyti pensijai. EESRK sutinka su Komisija, kad mokesčių lengvatos galėtų būti svarbus veiksnys, lemiantis PEPP sėkmę arba nesėkmę. Vis dėlto EESRK pažymi, kad būtent valstybės narės turi nuspręsti, ar suteikti savo piliečiams galimybę pasinaudoti visomis galimomis mokesčių paskatomis.

4.12. Kadangi PEPP visų pirma yra skirti mobiliems specialistams ir savarankiškai dirbantiems asmenims, kurie gali sau leisti įsigyti asmeninės pensijos produktą, EESRK mano, kad valstybių narių teikiamos mokesčių lengvatos diskriminuoja mažesnes pajamas gaunančius asmenis, kurie neturi galimybės sudaryti sutarties dėl PEPP. Atsižvelgdamos į tai valstybės narės turėtų atidžiai apsvarstyti, ar taikyti tokias mokesčių lengvatas.

4.13. EESRK pripažįsta, kad pensijų produktams būdinga tam tikra rizika dėl ilgalaikio jų pobūdžio. Tačiau sukūrus tam tikro sudėtingumo lygio produktą būtų galima sumažinti riziką ir neaiškumus, kartu atsižvelgiant į santaupų turėtojų poreikius ir pageidavimus. Manoma, kad sumažinti riziką fizinių asmenų, kurie neturi patirties su pensijų produktais, yra ypač svarbu, ir EESRK teigiamai vertina įvairius variantus, kuriais santaupų turėtojai galėtų pasinaudoti pasirinkę vieną privalomą numatytąją investavimo galimybę, pagal kurią jie galės susigrąžinti bent savo investuotą nominalųjį kapitalą.

4.14. Turėtų būti vengiama ir situacijų, kai vartotojų apsaugos lygis priklauso nuo PEPP teikėjo. EESRK laikosi nuomonės, kad finansų įstaigoms, siūlančioms ilgalaikius, su pensija susijusius produktus, turėtų būti taikomas principas „vienoda rizika, vienodos taisyklės“.

4.15. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad, kaip nurodoma 2017 m. spalio 9 d. Europos investuotojų ir finansinių paslaugų naudotojų federacijos „Better Finance“ pranešime spaudai⁽⁴⁾, ilgalaikiai asmeninės pensijos produktai negali tinkamai pakeisti pajamų dėl nepakankamos ir kartais net neigiamos realios (po infliacijos) ilgalaikės grąžos. Norint, kad PEPP būtų sėkmingi, labai svarbu, kad teikėjai užtikrintų santaupų turėtojams visą būtiną apsaugą ir geresnę grąžą. Tačiau, kadangi dauguma Europos pensijų fondų lėšų šiuo metu yra investuota į obligacijas, neatrodo, kad bent jau trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiu grąžą būtų galima pagerinti.

4.16. Galiausiai EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad valstybinės, profesinės ir asmeninės pensijų vaidmenys ir sąveika kiekvienoje valstybėje narėje yra skirtingi. Šie veiksniai nacionalines pensijų rinkas formavo dešimtmečiais, todėl nenuostabu, kad ES galima rasti tiek įvairių pensijų produktų. Atsižvelgiant į šias aplinkybes būtina užtikrinti, kad teikėjai galėtų pritaikyti savo PEPP prie nacionalinių rinkų.

2017 m. spalio 19 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽⁴⁾ Europos investuotojų ir finansinių paslaugų naudotojų federacijos „Better Finance“ tyrimo ataskaita, „Tikroji pensijų kaupimo grąža“ (angl. *Pension Savings: The Real Return*), 2017 m.

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl
diskusijoms skirto dokumento dėl Europos socialinio matmens**

[COM(2017) 206]

**Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos socialinių teisių ramsčio sukūrimo**

[COM(2017) 250 final]

pasiūlymo dėl Tarpinstitucinės deklaracijos dėl Europos socialinių teisių ramsčio

[COM(2017) 251 final]

(2018/C 081/20)

Pranešėja: **Gabriele BISCHOFF**

Bendrapranešėjis: **Jukka AHTELA**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 7 5
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2017 9 27
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 19
Plenarinės sesijos Nr.	529
Balsavimo rezultatai	229/4/2
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados

1.1. Susidurdami su tokiais uždaviniais kaip darbo ateitis, didėjanti nelygybė bei skurdas, globalizacija ir migracija, piliečiai vis labiau abejoja Europos Sąjunga, o kartu ir valstybėmis narėmis, kurios nesugeba užtikrinti saugumo, socialinės ir ekonominės pažangos bei kokybiško užimtumo arba mažina nacionalinę apsaugą valstybėse narėse. Diskusija dėl socialinio Europos aspekto ir Europos socialinių teisių ramsčio galėtų būti esminė priemonė siekiant naujo konsensuso dėl šių skubių klausimų ir galėtų padėti rasti išeitį iš aklavietės, kurioje šiuo metu atsidūrė ES.

1.2. EESRK primygtinai pabrėžia, kad sprendimai, kuriuos priimsime pasirinkdami scenarijus arba kelius socialinio aspekto atžvilgiu, yra ne akademinio pobūdžio – jais iš esmės bus daromas poveikis žmonių gyvenimui. EESRK mano, kad realistiška Europos Sąjungos ateitis gali būti grindžiama tik patikimo ekonominio pagrindo jungtimi su tvirtu socialiniu aspektu. Ypač šiuolaikinės socialinės paslaugos ir vienodos galimybės gyvenime skatina žmonių gebėjimus, santarvę ir ekonominę vystymąsi. EESRK pakartoja, kad Sutarties tikslų – subalansuoto ekonomikos augimo ir socialinės pažangos užtikrinant geresnes gyvenimo ir darbo sąlygas – siekimas turėtų būti pagrindinis principas nustatant būsimą ES socialinio aspekto kryptį.

1.3. Komitetas supranta, kad Europos socialinių teisių ramstis yra politinė ketinimų deklaracija ir pats savaime nesukuria naujų įstatymuose įtvirtintų teisių, kurias būtų galima įgyvendinti. Todėl, Komiteto manymu, svarbu, kad Taryba galėtų Gетеborgo socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikime 2017 m. lapkričio mėn. pademonstruoti paramą savo deklaracijai. EESRK mano, kad aiškus ramsčio įgyvendinimo veiksmų planas padėtų skatinti konvergenciją ir siekti jo tikslų.

1.4. Tačiau Komitetas taip pat pripažįsta, kad, atsižvelgiant į dabartinę politinę padėtį, yra skirtingų nuomonių dėl to, kokių kelių ES turėtų eiti. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad socialinį aspektą stiprinti geriau visoms 27 valstybėms narėms kartu, daugiausia dėmesio skiriant pagrindiniams projektams, kurie užtikrina socialinę ir ekonominę pažangą. Tačiau, jei tai neįmanoma, reikėtų apsvarstyti alternatyvius būdus, pavyzdžiui, kelioms šalims žengti priešakyje ir paraginti visas kitas sekti. Komitetas taip pat pabrėžia, kad reikia daugiau aiškumo, kurios priemonės turėtų būti taikomos 27 ES šalims ir kurios euro zonai.

1.5. Visi suinteresuotieji subjektai turėtų visais lygmenimis kovoti su augančia nelygybe, skurdu ir socialine atskirtimi. Šiuo požiūriu EESRK mano, kad reikėtų toliau dėti pastangas atitinkamais lygmenimis apibrėžti bendrus principus, standartus, politiką ir strategijas siekiant darbo užmokesčio konvergencijos ir nustatant arba padidinant minimalų darbo užmokestį iki tinkamo lygio užtikrinant visišką pagarbą socialinių partnerių autonomijai. EESRK savo pirmojoje nuomonėje dėl ESTR⁽¹⁾ jau yra pabrėžęs, kad TDO tyrimas⁽²⁾ yra naudingas atskaitos taškas. Jame teigiama, kad galima naudoti minimalaus darbo užmokesčio dydžių palyginimo rodiklius, kurie atspindėtų nacionalines aplinkybes, tačiau šiuo metu dažniausiai naudojamas minimalaus darbo užmokesčio ir medianos santykio koeficientas. Be to, svarbu užtikrinti, kad visi piliečiai gautų minimalias pajamas. EESRK pabrėžia, kad, siekiant spręsti ateities uždavinius, socialinei sanglaudai ir socialinėms investicijoms turėtų būti skiriama daugiau lėšų.

1.6. ES teisinėje sistemoje socialinė politika priskiriama pasidalijamajai kompetencijai. Bus svarbu pasiekti sutarimą dėl to, kas turėtų daryti ką socialinės politikos srityje, visų pirma, kuriose srityse ir kaip ES turėtų imtis veiksmų kartu užtikrindama didesnę skaidrumą ir atskaitomybę už atliktus veiksmus ar, tam tikrais atvejais, už neveikimą. Atsižvelgiant į tai, reformomis ir politinėmis iniciatyvomis turi būti sprendžiamos įvairios problemos, o visuomenės ir ekonomika pritaikomos ateities poreikiams. Jei politinis išpareigojimas įgyvendinti bendrus principus per tam tikrą laikotarpį pasirodys esąs nepakankamas, reikėtų apsvarstyti naujas tinkamas priemones, įskaitant teises ir neteises iniciatyvas.

1.7. Visos susijusios pilietinei visuomenei atstovaujančios organizacijos turi tinkamai dalyvauti rengiant ir įgyvendinant atitinkamas politikos priemones, kartu pripažįstant socialinių partnerių vaidmenį ir gerbiant jų autonomiją. Užtikrinant gerai veikiančią darbo rinką, visų atžvilgiu sąžiningas darbo sąlygas, didesnę produktyvumą ir tvarų socialinį saugumą taip pat bus svarbu skatinti kolektyvines derybas ir socialinį dialogą visais lygmenimis.

1.8. Šio politinio projekto centre – bendros ES vertybės, įtvirtintos pagrindinėse teisėse. EESRK ir toliau yra labai susirūpinęs dėl to, kad nepakankamai užtikrinamas esamų socialinių teisių įgyvendinimas ir nevienodais lygmenimis laikomasi ES teisės. Komisija, kaip „Sutarčių sergėtoja“, yra atsakinga už vykdymo užtikrinimą, tačiau valstybės narės privalo tinkamai įgyvendinti ES taisykles ir jų laikytis. EESRK mano, kad jis galėtų atlikti aktyvesnį vaidmenį propagavimo, informuotumo didinimo ir esamos padėties stebėsenos srityje įsteigdamas nuolatinį forumą, skirtą pagrindinėms teisėms ir teisinės valstybės principui.

1.9. Diskusijos dėl Europos socialinio aspekto negali vykti atsietai nuo diskusijų dėl ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) stiprinimo, debatų, kaip suvaldyti globalizaciją kartu sprendžiant jos keliamus uždavinius ir kaip šiuos tikslus bus galima tinkamai ir veiksmingai finansuoti.

1.10. Socialiniam aspektui sustiprinti veiksmų ypač reikia imtis dviejose pagrindinėse srityse – EPS ir bendrosios rinkos. Socialinė politika turi būti įtvirtinta kitokioje ES ekonominėje politikoje, kuri apimtų gerą makroekonominės politikos priemonių derinį ir užtikrintų pažangą stiprinant EPS. EPS atžvilgiu Europos semestru teks vienas iš pagrindinių vaidmenų atkuriant pusiausvyrą ekonomikos ir socialinės politikos srityse, taip pat sudarant palankesnes sąlygas gerai parengtoms reformoms atitinkamose valstybėse narėse. Komitetas pabrėžia, kad reikalingas ekonomikos ir socialinės sritys Europos semestras. Europos socialinių teisių ramsčiu taip pat siekiama daryti poveikį Europos ekonomikos valdymui. Ramsčio socialinių rodiklių suvestinę reikia gerinti įvedant tinkamesnius rodiklius.

⁽¹⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 10.

⁽²⁾ Socialinių teisių ramsčio sukūrimas siekiant Europos konvergencijos, TDO, 2016 m. liepos 18 d.

1.11. Komitetas ir toliau yra įsitikinęs, kad ateitis gali būti gera ir kad stipresnė ES gali padėti geriau valdyti globalizaciją ir skaitmeninimą siekiant suteikti geras galimybes visiems piliečiams. Tačiau visi turi suprasti, kokios gali būti pasekmės – kas galėtų būti prarasta, jei žengtume atgal, ir ką galima būtų laimėti, jei judėtume į priekį.

2. Įžanga (bendroji informacija, iššūkiai ir aplinkybės)

2.1. Praėjus dešimčiai metų po finansų krizės vis dar tebejauiamas jos ekonominis, socialinis ir politinis poveikis, kuris iš esmės paveikė ES ir jos piliečius. ES turi turėti ateities viziją ir rasti naują kryptį, kuri sudarytų galimybes jai spręsti pagrindines problemas, kaip antai darbo ateitis, globalizacija, migracija, didėjanti nelygybė ir skurdas.

2.2. EESRK mano, kad realistiška Europos Sąjungos ateitis gali būti grindžiama tik patikimo ekonominio pagrindo jungtimi su tvirtu socialiniu aspektu. Yra įsitikinęs, kad Europos Sąjungai reikia naujo bendro sutarimo dėl tvarios ekonominės ir socialinės strategijos siekiant tesėti savo pažadą dėl subalansuoto ekonomikos augimo ir socialinės pažangos užtikrinant didesnę savo piliečių gerovę. Todėl jis palankiai vertina diskusijas dėl socialinio Europos aspekto, kurios yra platesnės diskusijos apie Europos ateitį dalis, taip pat Komisijos pasiūlymą dėl tarpinstitucinės deklaracijos dėl Europos socialinių teisių ramsčio (ESTR).

2.3. Diskusijoms skirtas dokumentas dėl socialinio Europos aspekto, paskelbtas 2017 m. balandžio 26 d., yra vienas iš penkių tokių dokumentų, skirtų pateikti medžiagos 27 Europos Sąjungos valstybių narių vadovų, ES institucijų, socialinių partnerių ir piliečių plataus masto diskusijoms, kurioms pradžią davė Komisijos baltoji knyga dėl Europos ateities⁽³⁾. Socialiniam aspektui skirtas dokumentas – tai Komisijos indėlis į diskusiją dėl to, kaip Europos socialinius modelius pritaikyti esamiems ir būsimiems uždaviniams, ir dėl to, kokią ir kokio masto vaidmenį turėtų atlikti ES.

2.4. Šiame dokumente nagrinėjamas klausimas, ar ir, jei taip, koku būdu gali būti remiamas socialinis aspektas, atsižvelgiant į baltojoje knygoje pateiktus įvairius scenarijus. Kadangi baltojoje knygoje pateikiami penki scenarijai neišsemia visų galimybių ir nėra privalomi, dokumente išdėstyti trys galimi socialinio Europos aspekto vystymo keliai. Jame taip pat apžvelgiamos keturios pagrindinės priemonės, galinčios padėti ES pasiekti integracinio augimo tikslą: teisės aktai, gairės, finansavimas ir bendradarbiavimas.

2.5. EESRK visiškai remia Komisijos baltosios knygos iniciatyvą: atėjo laikas Europos Sąjungai rimtai apsvarstyti, koku keliu turi eiti Europos Sąjunga, kuri greitai gali sumažėti iki 27 valstybių narių. Socialinis aspektas yra neatsiejama šios diskusijos dalis.

2.6. Kartu su diskusijoms dėl socialinio aspekto skirtu dokumentu Komisija taip pat pateikė rekomendaciją ir pasiūlymą dėl tarpinstitucinės deklaracijos dėl Europos socialinių teisių ramsčio (ESTR/ramstis)⁽⁴⁾. Tai buvo padaryta po 2016 m. vykusių išsamių konsultacijų dėl preliminaraus ramsčio projekto. EESRK išdėstė savo pirminę nuomonę dėl šio ramsčio 2017 m. sausio mėn. priimtoje nuomonėje⁽⁵⁾, remdamasi 28 valstybėse narėse surengtų debatų pagrindiniais rezultatais.

2.7. EESRK šią nuomonę parengė gavusi Europos Komisijos prašymą parengti nuomonę dėl diskusijoms skirto dokumento dėl socialinio Europos aspekto. Tokiu būdu Komitetas taip pat susieja siūlomą iniciatyvą su rekomendacija ir siūloma deklaracija dėl socialinių teisių ramsčio.

2.8. „Socialinė Europa“ yra labai plati sąvoka ir, kaip nurodyta diskusijoms skirtame dokumente, ji suprantama labai įvairiai. Kai kas netgi gali neigti ES socialinio aspekto reikalingumą, nes, jų nuomone, ES socialinė politika kelia grėsmę Europos konkurencingumui. Kiti, priešingai, „socialinę Europą“ laiko ES indėlio į demokratines, darnias, kultūriškai įvairias ir klestinčias visuomenes esmine dalimi.

2.9. Europos Sąjungai visada buvo labai svarbus socialinis aspektas, tačiau, nepaisant nemažo ES socialinės srities *acquis*, laikui bėgant sukaupto kartu su bendrosios rinkos, Ekonominės ir pinigų sąjungos, darbuotojų ir piliečių pagrindinių teisių teisynu, kartais jis atrodydavo nematomas ir neegzistuojantis, palyginti su valstybių narių nacionaline politika. Vis dėlto socialinė tikrovė Europoje labai skiriasi. Kyla pavojus, kad skirtumai toliau dar gilės, ypač jeigu ES realiai nuspręs žengti

⁽³⁾ https://ec.europa.eu/commission/white-paper-future-europe-reflections-and-scenarios-eu27_lt

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights_lt

⁽⁵⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 10.

žingsnį atgal socialinio aspekto integracijos atžvilgiu. Diskusijoms skirtame dokumente taip pat nurodoma keletas veiksmų, skatinančių pasikeitimus, kurie turės padarinių valstybių narių socialiniams modeliams, įskaitant su visuomenės senėjimu susijusius demografinius pokyčius, įvairesnės ir sudėtingesnės struktūros visuomenės, kintantį gyvenimo būdą ir darbo pokyčius, sudarančius sąlygas vis įvairesnių ir nepastovesnių darbo modelių ir darbo sąlygų atsiradimui.

2.10. EESRK mano, kad realistiška Europos Sąjungos ateitis gali būti grindžiama tik patikimo ekonominio pagrindo jungtimi su tvirtu socialiniu aspektu. ES ir valstybės narės dalijasi kompetencija socialinės politikos srityje, nors atsakomybė visų pirma tenka nacionalinio lygmens Vyriausybėms, socialiniams partneriams ir pilietinė visuomenės atstovams. Žvelgiant į ateitį ir atsižvelgiant į bendrai pasiektą sutarimą dėl Europos ateities, taip pat bus svarbu pasiekti sutarimą dėl to, kas turi ką daryti socialinės politikos srityje, visų pirma, kokiose srityse ir koku būdu ES turėtų imtis veiksmų.

2.11. EESRK taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad nepakankamai užtikrinamas esamų socialinių teisių įgyvendinimas. Komisijai, kaip „Sutarčių sergėtojai“, tenka didžiausia atsakomybė už vykdymo užtikrinimą. Tačiau valstybės narės privalo tinkamai įgyvendinti ES teisės aktus ir jų laikytis. Valstybėse narėse nevienodais lygmenimis laikomasi ES teisės⁽⁶⁾, o Komisija nelabai noriai imasi spręsti šią problemą. Tai taip pat trukdo pasiekti didesnę konvergenciją, ir šią problemą reikia spręsti. Komitetas jau pabrėžė poreikį propaguoti esamas socialines ir pagrindines teises, užtikrinti jų įgyvendinimą ir vykdyti jų pažeidimų stebėseną⁽⁷⁾. EESRK turi atlikti aktyvesnį vaidmenį šioje srityje ir gali įsteigti nuolatinį forumą, skirtą pagrindinėms teisėms ir teisinės valstybės principui, kad būtų galima stebėti esamą padėtį. Būtina užtikrinti skaidrumą ir aiškumą, sudarysiančius sąlygas matyti, kas ką daro, kad piliečiai galėtų suprasti, kam tenka atsakomybė ir kas turėtų būti atskaitingas.

2.12. EESRK daugelyje nuomonių⁽⁸⁾ pabrėžė, kad reikalingas makroekonomikos politikos priemonių derinys, kuriuo būtų ne trukdoma, o padedama siekti su socialine politika susijusių tikslų. Todėl palankiai vertina rekomendacijos dėl Europos socialinių teisių ramsčio 11 konstatuojamąją dalį, kurioje nurodyta, kad „ekonominė ir socialinė pažanga glaudžiai tarpusavyje susijusios, todėl Europos socialinių teisių ramstis turėtų būti tik dalis platesnių pastangų sukurti labiau integracinį ir tvaresnį ekonomikos augimo modelį gerinant Europos konkurencingumą ir sudarant joje geresnes sąlygas investicijoms, darbo vietų kūrimui ir socialinės sanglaudos skatinimui“. Taigi diskusija dėl socialinio aspekto turi būti aiškiai susieta su diskusija dėl būsimos ekonominės ir pinigų sąjungos struktūros, kuriai skiriamas atskiras diskusijoms skirtas dokumentas dėl Europos ateities.

2.13. Vienas pagrindinių klausimų yra toks: koks bus Europos socialinių teisių ramsčio poveikis? Kyla daugybė lūkesčių ir klausimų, pavyzdžiui, ar jis padės spręsti socialinio deficito problemą bendrojoje rinkoje arba atstatyti ekonominių laisvių ir socialinių teisių pusiausvyrą⁽⁹⁾? Tiesa yra ta, kad dideli lūkesčiai šiuo klausimu gali turėti bumerango efektą. Todėl EESRK rekomenduoja laikytis realistiško, bet plataus užmojo požiūrio.

2.14. EESRK jau yra pabrėžęs, kad, atsižvelgdama į diskusijas dėl Europos socialinių teisių ramsčio, ES turi pateikti visiems naudingą projektą, kad būtų užkirstas kelias didėjančiam populizmui, nacionalizmui ir Europos piliečių skepticizmui, ir įrodyti, kad ES vis dar gali tesėti pažadą užtikrinti ekonomikos augimą, kurti darbo vietas ir pagerinti Europos piliečių gyvenimo ir darbo sąlygas. Jis pakartoja, kad tai turėtų būti pagrindinis principas nustatant būsimą ES socialinio aspekto kryptį.

3. Diskusijoms skirtas dokumentas dėl socialinio Europos aspekto

3.1. Savo rezoliucijoje dėl baltosios knygos dėl Europos ateities EESRK jau pabrėžė, kad numatyti debatai su Vyriausybėmis ir pilietine visuomene valstybėse narėse turėtų būti skirti ne tam, kad būtų renkamosi iš baltojoje knygoje pateiktų penkių scenarijų, o tam, kad būtų išryškintos skirtingų pasirinkimų galimos pasekmės ir atsiveriantys keliai. Taigi

⁽⁶⁾ Gerda Falkner, Oliver Treib, Miriam Hartlapp, *Complying with Europe: ES Harmonisation and Soft Law in the Member States*, 2007.

⁽⁷⁾ Pavyzdžiui, OL C 376, 2011 12 22, p. 74.

⁽⁸⁾ OL C 271, 2013 9 19, p. 1.

OL C 451, 2014 12 16, p. 10.

OL C 13, 2016 1 15, p. 33.

⁽⁹⁾ OL C 143, 2012 5 22, p. 23.

OL C 271, 2013 9 19, p. 1.

scenarijuose aptarti keliai nelaikomi vienintele įmanoma galimybe ar skirtingus, tarpusavyje nesusijusius kelius apibūdinančiais „modeliais“. Tas pats požiūris turėtų būti taikomas diskusijoms skirtam dokumentui dėl socialinio aspekto.

3.2. Diskusijoms skirtame dokumente aptariama skirtinga socialinė realybė ES, nustatomi galimi pokyčių veiksniai ir nurodomi trys galimi keliai:

- socialinis aspektas apsiriboja laisvu judėjimu (tik laisvas judėjimas),
- kas norės, nuveiks daugiau socialinėje srityje (glaudesnis bendradarbiavimas),
- 27 ES šalys bendromis jėgomis stiprina Europos socialinį aspektą (socialinio aspekto stiprinimas 27 valstybėse narėse).

3.3. Siekdamas geriau suprasti galimus padarinius, EESRK šiuos tris kelius apsvaustė atsižvelgdamas į diskusijoms skirtame dokumente aptartus iššūkius ir pokyčius skatinsiančius veiksnus, ir į iššūkius, kuriuos EESRK minėjo savo pirminėje nuomonėje dėl Europos socialinių teisių ramsčio. Orientacinis jų sąrašas pateikiamas priede.

3.4. Pirminis kelias – „tik laisvas judėjimas“ – būtų didžiausias pokytis, palyginti su *status quo*, ir galėtų būti vertinamas kaip didelis žingsnis atgal. Tai galėtų tapti dar didesnės ES divergencijos veiksmu, kuris padarytų nemažą poveikį ES piliečių gyvenimui ir galėtų tapti išcentrine jėga, atvesiančia galiausiai prie ES iširimo. Kita vertus, laisvas judėjimas ir judumo ES viduje reglamentavimas galėtų būti geresnės kokybės ir didesnio masto; be to, Komisijai būtų lengviau užtikrinti jo vykdymą ir stebėseną (t. y. mažiau, bet geriau).

3.5. Antrasis kelias – „glaudesnis bendradarbiavimas“ – bent jau galėtų paskatinti didesnę kai kurių valstybių narių konvergenciją, tačiau kartu padidintų atotrūkį nuo kitų valstybių narių (dalinė konvergencija). Tai būtų žingsnis pirmyn, palyginti su *status quo*, ir padėtų išvengti sunkumų, su kuriais susiduriama visuomet bandant surasti visiems bendrą žemiausią vardiklį arba numatant per daug išimčių, kurios trukdo užtikrinti tų taisyklių vykdymą. Tačiau tokiu atveju skirtingose valstybėse narėse gyvenantys piliečiai įgytų skirtingo lygio teises. Dėl to taip pat kiltų naujų iššūkių ir netikrumo visoje ES veiklą vykdančioms įmonėms, kurioms būtina užtikrinti vienodas sąlygas ir kurios taip pat susidurtų su nevienodais teisės laikymosi lygmenimis. Dėl to taip pat mažėtų parama bendrajai rinkai, jei piliečiai neprisijungusiose šalyse vis labiau jaustų, kad jie atsilieka.

3.6. Trečiasis kelias – „socialinio aspekto stiprinimas 27 valstybėse narėse“ – sužadintų rimtus dabartinės padėties pokyčius ir būtų viena iš pagrindinių ES konvergencijos varomųjų jėgų. Jis galėtų apimti 27 ES šalyse privalomas priemones ir lyginamuosius rodiklius, o ES finansavimas būtų susietas su veiklos rezultatais atsižvelgiant į lyginamuosius rodiklius ir bendrus tikslus. Tačiau, net jei EESRK mano, kad socialinį aspektą stiprinti geriau visoms 27 valstybėms narėms kartu, atsižvelgiant į tai, kad derybos dėl Europos socialinių teisių ramsčio neaiškios koncepcijos ir taip yra pakankamai sudėtingos, neatrodo realu tikėtis, kad šis kelias būtų remiamas, visų pirma tose valstybėse narėse, kurios nori išlaikyti savo santykinį pranašumą, kurį joms suteikia žemesnis darbo užmokesčio ir socialinių standartų lygis, arba tose, kurios baiminasi, kad jų nacionaliniams modeliams ir aukštiesiems standartams bus daromas neigiamas poveikis.

3.7. EESRK mano, kad „kur įmanoma stiprindami socialinį aspektą ir daugiau dėmesio skirdami rezultatams“ taip pat paremtume vieną iš pagrindinių konvergencijos varomųjų jėgų. Todėl jis remia labiau privalomas priemones, pagrįstas Europos semestru⁽¹⁰⁾, su lyginamaisiais rodikliais, bent jau euro zonoje, tačiau pageidautina – visose 27 ES šalyse, užimtumo, švietimo ir socialinės gerovės srityse (pavyzdžiui, bendrą atskaitos sistemą, numatant pajamų rėmimą tiems, kuriems būtina pagalba). Kartu turėtų būti pateikiamas veiksmų planas, kuriame būtų išdėstytos bendros iniciatyvos svarbiausiose srityse, kuriose ES veiksmai sukuria akivaizdžią pridėtinę vertę, ir, kai įmanoma, sutelkiamas dėmesys į rezultatus. Reikia padidinti socialinei sanglaudai ir socialinėms investicijoms skiriamą finansavimą siekiant atremti iššūkius, susijusius su įgūdžiais ir kompetencijomis, skaitmeninimu ir demografiniais pokyčiais Europos Sąjungoje.

⁽¹⁰⁾ Tai yra Komisijos pasiūlymas dėl „glaudesnės ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS)“.

4. Deklaracija dėl Europos socialinių teisių ramsčio

4.1. EESRK jau nurodė, kad ESTR turėtų padėti užtikrinti tinkamą ekonominių ir socialinių aspektų pusiausvyrą Europos Sąjungoje. Ekonominių ir socialinių tikslų subalansavimas pranoksta vieno ramsčio kūrimo ribas ir atsiremia į Europos Sąjungos horizontaliuosius pamatus.

4.2. Socialinių teisių ramsčio deklaruoti tikslai – prisidėti prie „sąžiningos ir iš tiesų visą Europą apimančios darbo rinkos“ ir „tinkama linkme nukreipti atnaujintą euro zonos vidaus konvergenciją“ – viršija SESV X antraštinėje dalyje nustatytos kompetencijos socialinės politikos srityje ribas. Jais taikoma į pačią ekonominės ir pinigų politikos, taip pat užimtumo strategijos, numatytą SESV VIII ir IX antraštinėse dalyse, šerdį.

4.3. Ramstyje apibrėžiama 20 „principų ir teisių“, kuriuos Komisija laiko gyvybiškai svarbiais sąžiningoms ir sklandžiai veikiančioms darbo rinkoms ir socialinės gerovės sistemoms XXI amžiuje, jie sugrupuojami į 3 kategorijas: 1) lygios galimybės ir galimybė įsidarbinti, 2) tinkamos darbo sąlygos, 3) socialinė apsauga ir įtrauktis.

4.4. Kuriant Europos socialinių teisių ramstį žvelgiama ir atgal, ir į priekį. Jame siekiama atspindėti dabartinę ES *acquis* socialinių teisių srityje ir nurodoma, ar ir kaip šis teisynas prirėkęs turėtų būti papildytas atsižvelgiant į didžiulius darbo pasaulio ir visuomenės pokyčius, kad būtų padėta sukurti sklandžiai veikiančias darbo rinkas ir socialinės gerovės sistemas XXI amžiaus Europoje.

4.5. Reikėtų šiek tiek paaiškinti ramsčio teisinį pobūdį, nes jis pristatytas dviem atskirais, nors beveik identiškais, dokumentais: Komisijos rekomendacija⁽¹¹⁾ ir Pasiūlymu dėl tarpinstitucinės deklaracijos⁽¹²⁾. Juos papildančiame komunikate nurodoma, kad renkančios priemonės buvo atsižvelgta į platesnes politines aplinkybes ir teisinius apribojimus, visų pirma ES kompetencijos apribojimus socialinės politikos srityje.

4.6. Pagal SESV 292 straipsnyje numatytą Komisijos kompetenciją rekomendacija įsigalioja iš karto. Joje aiškiai nenurodoma, kam ji skirta, tačiau 17–20 konstatuojamosiose dalyse paaiškinama, kad „Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimas – bendras Sąjungos, jos valstybių narių ir socialinių partnerių įsipareigojimas ir atsakomybė. Europos socialinių teisių ramstyje nustatyti principai ir teisės turėtų būti įgyvendinami ir Sąjungos, ir valstybių narių lygmenimis, atsižvelgiant į atitinkamas jų kompetencijas ir laikantis subsidiarumo principo“. Šiuo aspektu EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad reikia gerbti socialinių partnerių savarankiškumą.

4.7. Savo ruožtu Europos Komisija taip pat siūlo, kad Europos socialinių teisių ramstį turėtų „iškilmingai paskelbti visos ES institucijos kartu“. ES sutartyse nėra jokio teisinio pagrindo deklaracijai, nors šia priemone buvo pasinaudota vieną kartą, kai per 2000 m. gruodžio 7 d. Nioje įvykusį Europos Vadovų Tarybos susitikimą buvo pirmą kartą paskelbta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (Pagrindinių teisių chartija). Deklaraciją reikia skirti nuo SESV 295 straipsnyje minimo tarpinstitucinio susitarimo; remiantis Tarybos teisiniu vertinimu, deklaracija „yra netipinis aktas, kuris nėra teisiškai privalomas ir nesuteikia tiesiogiai vykdytinų teisių“.

4.8. Deklaracijos dėl Europos socialinių teisių ramsčio procesas taip pat skiriasi nuo to, kaip 1989 m. gruodžio 9 d. buvo priimta Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartija. Be to, pastaroji yra vien deklaratyvus pobūdžio, nors ją pasirašė visos valstybės narės, išskyrus Jungtinę Karalystę. Tai nebuvo kartu su kitomis Europos institucijomis priimta bendra deklaracija, nors Europos Komisija pristatė socialinių veiksmų programą, skirtą chartijai įgyvendinti (COM(89) 568 *final*). Be to, joje pateikiamos nuostatos dėl jos vykdymo užtikrinimo.

4.9. Jei „Europos socialinių teisių ramsčio sukūrimas“ yra bendras Sąjungos, jos valstybių narių ir socialinių partnerių įsipareigojimas ir atsakomybė, Taryba ir Europos Parlamentas turėtų prisijungti prie Komisijos ir kartu iškilmingai paskelbti deklaraciją dėl ramsčio. Europos socialinių teisių ramstis taip pat turėtų padaryti poveikį ES ekonomikos valdymui (Europos semestras, socialinių rodiklių suvestinė), todėl būtų svarbu, kad Taryba pasiektų bendrą sutarimą dėl paramos deklaracijai. Nors buvo pripažinta, kad socialiniai partneriai yra kompetentingi daugelyje sričių, Komitetas pažymi, kad jie nebuvo oficialiai įtraukti į paskelbimo procesą⁽¹³⁾.

⁽¹¹⁾ OL L 113, 2017 4 29, p. 56.

⁽¹²⁾ Be to, prie rekomendacijos ir deklaracijos buvo pridėtas atitinkamos antraštės komunikatas ir keletas kitų papildomų ne teisėkūros iniciatyvų, įskaitant socialinių rodiklių suvestinę, kuria remiantis būtų stebima pažanga, konsultacijas su dviem socialiniais partneriais ir pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamos direktyvos dėl profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros, kuriam skirta atskira EESRK nuomonė.

⁽¹³⁾ Žr. Europos Komisijos komunikatą dėl Europos socialinių teisių ramsčio sukūrimo (COM(2017) 250 *final*, p. 6).

4.10. Komitetas supranta, kad Europos socialinių teisių ramstis yra politinė ketinimų deklaracija ir pats savaime nesukuria naujų įstatymuose įtvirtintų teisių, kurias būtų galima įgyvendinti. Komisija skiria teises ir principus: pirmosios minimos tam, kad būtų patvirtintos kai kurios iš Sąjungos *aquis* jau nustatytų teisių, o principai yra nauji ir jais siekiama spręsti dėl visuomeninių, technologinių ir ekonominių pokyčių kylančius iššūkius. Iš tiesų, kaip teigiama komunikate, šie principai ir teisės nėra tiesiogiai vykdytini.

4.11. Nepaisant to, kad deklaracija nėra teisiškai privalomo pobūdžio, ją paskelbdamos ES institucijos, Taryba ir valstybės narės priimtų politinį įsipareigojimą įgyvendinti Europos socialinių teisių ramstį, kartu laikydamosi kompetencijos pasidalijimo ir subsidiarumo principo.

4.12. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, priešingai negu Europos socialinių teisių ramstis, turi tokią pačią galią kaip ir Sutartys, todėl ji yra Sąjungos pirminės teisės dalis, nors ji nesukuria naujų įgaliojimų ES lygmeniu ir, nors ji yra teisiškai privaloma ES institucijoms, ES piliečiai negali jos tiesiogiai taikyti. Jos požiūris į ekonomines ir socialines teises yra platesnis. Jei per tam tikrą laikotarpį pirmiau minėtas politinis įsipareigojimas nepaskatino visose valstybėse narėse imtis konkrečių priemonių įgyvendinant šį ramstį, reikėtų apsvarstyti tinkamas priemones, įskaitant teises ir neteises iniciatyvas. EESRK jau prašė parengti pagrindų direktyvą dėl minimalių pajamų⁽¹⁴⁾. Naujose teisinėse nuomonėse, pvz., užsakytoje Vokietijos darbo ministerijos, nagrinėjama, kaip tai būtų galima padaryti⁽¹⁵⁾.

4.13. EESRK savo 2011 m. nuomonėje⁽¹⁶⁾ jau pabrėžė, kad pagrindinės socialinės teisės yra neatsiejamos nuo pilietinių ir politinių teisių, taigi joms būtina skirti ypatingą strateginę dėmesį. Jis pasiūlė imtis tolesnių priemonių ir propaguojamosios veiklos siekiant padidinti pagrindinių teisių įgyvendinimo strategijos veiksmingumą. Komisija skiria nepakankamai dėmesio tam, kad nepakankamai užtikrinamas esamų socialinių teisių įgyvendinimas, ir EESRK mano, kad esama tam tikro pavojaus, kad ESTR silpnina konkretų Komisijos, kaip „Sutarčių sergėtojos“, vaidmenį.

5. Diskusijoms skirtą dokumentą dėl socialinio aspekto sąsaja su Europos socialinių teisių ramsčiu

5.1. Taip pat privaloma apsvarstyti Europos socialinių teisių ramsčio sąsają su diskusijoms skirtu dokumentu dėl socialinio aspekto ir su kitais diskusijoms skirtais dokumentais vykstant platesnio masto svarstymams apie Europos ateitį. Europos socialinių teisių ramsčio analizė rodo, kad keletas iš scenarijų, nurodytų baltojoje knygoje ir (arba) diskusijoms skirtame dokumente dėl socialinio aspekto, iš tiesų gali būti suderinti su Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimu.

5.2. Europos socialinių teisių ramstis visų pirma yra skirtas euro zonos valstybėms narėms. Šiuo požiūriu Europos socialinių teisių ramsčio esminiams principams yra artimesnis scenarijus „kas norės, nuveiks daugiau“. Tam tikros pažangos šia kryptimi būtų galima pasiekti pagal socialinių rodiklių suvestinę vykdant ramsčio įgyvendinimo stebėseną, kuri turėtų būti įtraukta į Europos semestrą. Dėl šių rodiklių turėtų būti konsultuojamasi su pilietine visuomene ir socialiniais partneriais, nes dabartinis pasiūlymas yra nepakankamas.

5.3. Kai kurios iš siūlomų tolesnių priemonių, nurodytų komunikate dėl Europos socialinių teisių ramsčio, atitinka 27 ES valstybių narių scenarijų, tačiau kitos galėtų atrodyti visų pirma skirtos scenarijui „kas norės, nuveiks daugiau“. Taigi Socialinio ramsčio dokumentų rinkinyje pristatytos priemonės, pavyzdžiui, iniciatyva, kuria siekiama skatinti tėvų ir prižiūrėtinųjų asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, bus taikoma 27 ES valstybėse narėse. Pagal tą patį principą priemonės, susijusios su esamų teisės aktų vykdymo užtikrinimu ir socialiniu dialogu, taip pat yra skirtos taikyti 27 ES valstybėse narėse. Poreikis veikti labiau apribotame geografiniame lygmenyje gali kelti naujų sunkumų ir socialiniams partneriams, kuriems atstovaujama ES lygmeniu.

5.4. Kitos rekomendacijoje siūlomos priemonės, pavyzdžiui, susijusios su Europos semestru ir Europos ekonominės ir pinigų sąjungos kūrimo užbaigimu, yra taikomos ir skirtos tik euro zonai. Jos labiau tiktų scenarijui „kas norės, nuveiks daugiau“. Iš tiesų, diskusijoms skirtame dokumente kaip tokio scenarijaus pavyzdys nurodoma didesnė konvergencija, siekiant labiau integruotos darbo rinkos ir veiksmingiausių socialinių sistemų, ir stipriausios švietimo ir sveikatos apsaugos sistemos.

⁽¹⁴⁾ OL C 170, 2014 6 5, p. 23 (Darbdavių grupė šios nuomonės neparėmė; žr. www.eesc.europa.eu/resources/docs/statement-minimum-income.pdf).

⁽¹⁵⁾ *Ein verbindlicher ES-Rechtsrahmen für soziale Sicherungssysteme in den Mitgliedstaaten*, teisinė nuomonė, parengta prof. dr. Thorsten Kingreen, 2017 m. rugsėjo mėn.

⁽¹⁶⁾ OL C 376, 2011 12 22, p. 74.

5.5. ES finansinė parama, teikiama iš Europos socialinio fondo, geriau dera su 27 ES valstybių narių scenarijumi. Diskusijoms skirtame dokumente idėja skirti daugiau lėšų iš tiesų paminėta kaip pavyzdys 27 ES valstybių narių stiprinant socialinį aspektą.

6. Sąsaja su kitais diskusijų apie Europos ateitį dokumentais

6.1. Diskusijoms skirto dokumento dėl socialinio Europos aspekto negalima vertinti atskirai, todėl taip pat svarbu atsižvelgti į sąsajas su kitais diskusijoms dėl Europos ateities skirtais dokumentais ir į jų pagrindines nuostatas, susijusias su socialiniu aspektu ir tolesniais veiksmais, nors EESRK parengs atskiras nuomones dėl kai kurių iš šių dokumentų ⁽¹⁷⁾.

6.2. Diskusijoms skirtame dokumente dėl **ekonominės ir pinigų sąjungos ateities** nurodoma, kad pagrindiniai ekonominės ir pinigų sąjungos stiprinimo principai yra darbo vietų kūrimas, ekonomikos augimas, socialinis teisingumas, ekonominė konvergencija ir finansinis stabilumas. Tai veikiau atrodo kaip gana ribota ekonominės ir pinigų sąjungos socialinio aspekto koncepcija. Visų pirma, ji nėra nuosekli ekonominės ir socialinės konvergencijos, ypač didėjančios konvergencijos, atžvilgiu, o, antra, ji daugiausia yra susijusi su „socialiniu teisingumu“. Nėra jokių sąvokos „socialinis teisingumas“ ar jos reikšmės paaiškinimų ir nenurodoma, kodėl vartojamas angliškas terminas *social fairness*, o ne *social justice*, kaip SESV 3 straipsnyje [vert. pastaba – abu terminai lietuviškai verčiami „socialinis teisingumas“].

6.3. Diskusijoms skirtame dokumente dėl ekonominės ir pinigų sąjungos ekonominės politikos koordinavimas nurodomas kaip pagrindinė ES semestro priemonė. Semestro metu Europos socialinių teisių ramstyje bus pateiktos „atnaujintos daugelio šių politikos sričių gairės siekiant geresnių darbo ir gyvenimo sąlygų“. Šiuo tikslu reikės „skatinti bendradarbiavimą ir dialogą su valstybėmis narėmis, įtrauk[iant] ir nacionalinius parlamentus, socialinius partnerius, nacionalines produktyvumo tarybas bei kitas suinteresuotąsias šalis“, siekiant užtikrinti „didesnės atsakomybės prisiėmimą šalyse ir skatin[ti] geriau įgyvendinti reformas“. Diskusijoms skirtame dokumente Komisija taip pat pabrėžia nacionalinių reformų sąsają su esamu ES finansavimu. Iš esmės kalbos apie tai, kad reikia užtikrinti didesnę atsakomybės jausmą, socialinių partnerių dalyvavimą ir įtvirtinti sąlygas ES finansavimui gauti, nėra naujos ir tik parodo tai, kad reikia užtikrinti geresnį valdymą ir Europos semestro įgyvendinimą.

6.4. Diskusijoms skirtame dokumente dėl EPS išdėstyti pasiūlymai dėl konvergencijos proceso atnaujinimo daugiausia sutelkti į ES lygmens sistemos naudojimą, kad vyktų konvergencija, stiprėtų ekonominės politikos koordinavimas, o nacionalinės reformos būtų glaudžiau susietos su esamu ES finansavimu. Nuomonės dėl ES finansavimo sąlygų susiejimo su reformomis skiriasi, ir EESRK rekomenduoja tai leisti tik su sąlyga, kad viso proceso metu vienodomis sąlygomis visapusiškai dalyvaus Europos Parlamentas ir bus suteiktas aiškus vaidmuo nacionaliniams parlamentams. Pasiiekti didesnę konvergenciją ir stabilumą tikimasi **įgyvendinant tinkamas struktūrines reformas**. Nors EESRK pritaria nuomonei, kad gerai parengtos reformos atitinkamose valstybėse narėse gali būti labai svarbios norint pasiekti didesnę konvergenciją ir padaryti socialines sistemas tinkamesnes ir atsparesnes, jis taip pat pabrėžia, kad reikia taikyti geresnį makroekonominės politikos priemonių derinį ir labiau įtraukti socialinius partnerius į makroekonominį dialogą, Europos semestro rengimo procesą ir susijusias reformas.

6.5. Atsižvelgiant į EPS priemonių rinkinį, socialinių rodiklių suvestinė Europos socialinių teisių ramsčio kontekste vertinama kaip vienas iš ekonominės sąjungos elementų, kuris kartu su nacionalinėmis tarybomis yra skirtas našumo pokyčiams stebėti. Tai rodo ekonominės ir pinigų sąjungos stiprinimo ir Europos socialinių teisių ramsčio ryšį. Europos socialinių teisių ramsstis turi būti **kelrodžiu tam tikroms struktūrinėms reformoms pasiekti** 20 principų apibūdintose srityse.

6.6. Dokumento dėl EPS 2 priede nurodoma naujos socialinio dialogo pradžios svarba ir Europos Komisijos pastangos sukurti Europos socialinių teisių ramsčių apibūdinamos kaip „svarbus žingsnis“ (p. 32–33). Atsižvelgiant į tai, itin svarbu traktuoti socialinį dialogą plačiąja prasme – jis negali būti priskiriamas vien socialinei politikai pagal SESV X antraštinę dalį. Nors Europos Sąjungos išipareigojimas skatinti socialinių partnerių vaidmenį yra nurodytas SESV X antraštinėje dalyje, skirtoje socialinei politikai, šis įpareigojimas turi daryti poveikį, jei taikytina, ne tik šioje vienoje politikos srityje.

6.7. Diskusijoms skirtame dokumente dėl globalizacijos suvaldymo Europos Komisija stengiasi spręsti klausimus, susijusius su didėjančia baime ir kritika dėl dabartinės globalizacijos politikos ir jos rezultatų. Todėl Komisija pabrėžia, kad globalizacija gali būti naudinga, jeigu ji tinkamai valdoma užtikrinant, kad pernelyg daug žmonių nesijaustų palikti nuošalyje.

⁽¹⁷⁾ „EPS stiprinimas iki 2025 m.“ (ECO/438) (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 124), „ES finansai iki 2025 m.“ (ECO/439) (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 131).

6.8. Pasak Komisijos, tvirta socialinė politika atlieka svarbų vaidmenį užtikrindama piliečių įgalėjimą ir apsaugą šiame procese. Ji tai laiko išankstine sąlyga skatinant piliečių pasitikėjimo ir saugumo jausmą globalizacijos iššūkių ir privalumų atžvilgiu.

6.9. Diskusijoms skirtame dokumente dėl **globalizacijos suvaldymo** daroma speciali nuoroda į socialinį aspektą. EESRK pritaria nuomonei, kad „geresnis globalizacijos teikiamos naudos paskirstymas ir veiksminga socialinė apsauga padės žmonėms susirasti gerą darbą ir prisitaikyti prie pokyčių. Platesne prasme teisingas ir sąžiningas gerovės perskirstymas, tikslinės labiau pažeidžiamų gyventojų, įskaitant migrantus, socialinę įtrauktį skatinančios investicijos padės padidinti socialinę sanglaudą.“ Tai labai atitinka EESRK pabrėžiamą būtinybę teisingai įgyvendinti pertvarką skaitmeninių technologijų ir globalizacijos kontekste. Be to, Komisija pabrėžia, kad „ES ekonomika turėtų būti inovatyvi ir konkurencinga, jos įmonės – pirmauti pasaulyje, o piliečiai – gebėti prisitaikyti prie kaitos ir pajėgti kurti tokią vertę, kokios reikia mūsų socialiniam modeliui išlaikyti“.

6.10. EESRK taip pat pritaria nuomonei, kad būtina gerinti pasaulinius socialinius ir darbo standartus bei praktiką, glaudžiai bendradarbiaujant su Tarptautine darbo organizacija (TDO), socialiniais partneriais ir pilietinės visuomenės organizacijomis, visų pirma tomis, kurios aktyviai dalyvauja įgyvendinant šią darbotvarkę, pavyzdžiui, socialinės ekonomikos organizacijomis.

6.11. EESRK sutinka, kad ES gali rengti pasaulinį taisyklių sąvadą, ne tik todėl, kad ji yra didžiausia pasaulyje bendroji rinka ir didžiausia prekybos vykdytoja ir investuotoja, bet ir todėl, kad ji tiki, jog pasaulines problemas galima išspręsti pasauliniais sprendimais. Todėl Europos socialinis modelis, mūsų pamatinės vertybės ir pagrindinės teisės turėtų būti mūsų kelrodis ir pavyzdinis modelis teisingai globalizacijai pasiekti.

6.12. Nors diskusijoms skirtas dokumentas dėl **ES finansų ateities** paskelbtas paskutinis, ES biudžeto reikšmė bus esminė, tačiau ji, be abejonės, lems pasirinkti sprendimai dėl Europos ateities. Diskusijoms skirtame dokumente dėl ES finansų vertinamas ES išlaidų poveikis pagal penkis baltojoje knygoje nurodytus scenarijus, o tai bus ypatingai svarbu piliečiams, regionams ir žmonių, kuriems labiausiai reikia paramos, grupėms. Tik pagal penktą scenarijų, pagal kurį valstybės narės susitaria bendromis jėgomis nuveikti daug daugiau, bus skiriama daugiau lėšų ekonominei, socialinei ir teritorinei sanglaudai.

6.13. Jungtinės Karalystės išstojimas iš ES turės didelio poveikio ES biudžetui. EESRK supranta, kad dėl to gali sumažėti socialinių lėšų. EESRK pabrėžia, kad Europos socialinis fondas yra svarbus konvergencijos didinimo veiksnys ir jis neturėtų būti mažinamas, jei norime įveikti ateities uždavinius.

7. EESRK prioritetinės sritys ir atitinkamų subjektų veiksmai įvairiais lygmenimis

7.1. Savo pradinėje nuomonėje dėl Europos socialinių teisių ramsčio EESRK jau nurodė šias pagrindines sritis, kuriose, jo nuomone, reikia imtis veiksmų ES ir (arba) nacionaliniu lygmeniu, atsižvelgiant į atitinkamą kompetenciją:

- investicijos ir inovacijos,
- užimtumas ir kokybiškų darbo vietų kūrimas,
- kovos su skurdu priemonė, įskaitant minimalias pajamas,
- sąžiningi ir sklandūs pokyčiai, paremti aktyvia darbo rinkos politika,
- pagrindinės sąlygos darbo rinkose, kad būtų remiamos naujos ir įvairesnės karjeros galimybės ir sąžiningos darbo sąlygos visiems,
- socialinė apsauga visiems (naujos darbo formos, pavyzdžiui, platformos ir pan.),
- socialinės investicijos (igūdžiai, pertvarka ir pan.),

— visuotinės svarbos socialinės paslaugos.

7.2. Siekiant bendro sutarimo dėl tolesnių veiksmų, šiose srityse turėtų būti nustatyti pagrindiniai projektai. ES turėtų pradėti nuo tų projektų, kurie daro tiesioginį teigiamą poveikį ir kuriems pritars visi.

8. Kiti žingsniai po socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikimo Geteborge (2017 m) ir vėliau. Kelias nuo principų iki teisių⁽¹⁸⁾?

8.1. Jau prabėgo treji metai po to, kai Pirmininkas J.-C. Juncker nurodė, kad norėtų pasiekti socialinį AAA reitingą ES⁽¹⁹⁾. J.-C. Juncker Komisija savo iniciatyvas pradėjo įgyvendinti gana vėlai ir jai prireikė nemažai laiko konsultacijoms dėl ESTR (1 metų). Dar daugiau laiko praėjo pradėjus diskusijas dėl Europos ateities ir Komisija nepateikė jokių praktinių rekomendacijų, ką daryti toliau. Europos Parlamento rinkimai įvyks 2019 m., taip pat bus renkama nauja Komisija. Daugelio manymu, tai yra laiko paradoksas – viena vertus, trūksta laiko stabilizuoti EPS ir Europos socialinį (-ius) modelį (-ius) iki 2019 m., o, kita vertus, norima laimėti laiko prieš svarbius rinkimus 2017 m. rudenį – ir šis paradoksas, deja, neleidžia ES grįžti į vėžes.

8.2. 2017 m. balandžio mėn. Komisijos pasiūlymas dėl bendros tarpinstitucinės deklaracijos dėl Europos socialinių teisių ramsčio sulaukė įvairių atsiliepimų. Kai kas mano, kad tai svarbi pažanga, kitiems – tai tik simbolinis veiksmas, kuris nėra pakankamai apčiuopiamas, kad išspręstų socialinę krizę, o treči baiminasi, kad šis pasiūlymas yra pernelyg platus. Po Geteborgo socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikimo (2017 m. lapkričio mėn.) remdamasis deklaracija dėl ESTR ir diskusijoms skirtu Komisijos dokumentu dėl socialinio Europos aspekto, EESRK ragina visas tris ES institucijas parengti teigiamą darbotvarkę ES piliečiams, skirtą sutvirtinti prie ateities poreikių pritaikytą Europos ekonominį ir socialinį modelį skatinant ekonomikos augimą, užimtumą, piliečių gerovę ir didėjančią konvergenciją užimtumo ir socialinių rezultatų srityje.

8.3. Ši ramstį gaubia daug neaiškumų, nes nežinia, ar jį paskelbs visos valstybės narės. Jei jis bus paskelbtas, EESRK svarbus klausimas bus nustatyti, kokių priemonių reikėtų imtis siekiant užtikrinti, kad jis būtų veiksmingas. EESRK mano, kad reikės imtis tolesnių žingsnių tinkamiausiu lygmeniu, įskaitant bendras iniciatyvas svarbiausiose srityse, kuriose ES veiksmai suteikia neginčijamos pridėtinės vertės ir, jei įmanoma, daugiausiai dėmesio skirti rezultatams. EESRK mano, kad aiškus veiksmų planas dėl ESRT įgyvendinimo padėtų skatinti konvergenciją ir pasiekti jo tikslus.

8.4. EESRK taip pat siūlo į poveikio vertinimus taip pat įtraukti suderinamumo su ESRT įvertinimą. Geresnio reglamentavimo darbotvarkėje reikėtų daugiau dėmesio skirti tam, ar iniciatyvos palengvina socialinę pažangą piliečiams ir ar jų galima lengvai laikytis ir užtikrinti jų įgyvendinimą, ir koku būdu tai galima daryti.

8.5. EESRK manymu, jo vaidmuo yra stebėti procesą, jį remiant per nacionalinio lygio diskusijas, ir primygtinai reikalauti daugiau skaidrumo ir aktyvesnio pilietinės visuomenės dalyvavimo. Jis taip pat išpėja, kad nauji procesai neturi būti sudėtingi, o į ES ateitį negalima žiūrėti daugiausiai tik iš institucijų perspektyvos.

Bruselis, 2017 m. spalio 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽¹⁸⁾ Pastaba. Tai svarbus skyrius, susijęs su valdymo ir įgyvendinimo klausimais, pavyzdžiui, Europos semestru ir socialinių partnerių vaidmeniu, taip pat su tuo, kokių vaidmenį gali atlikti EESRK. Jis turi būti visapusiškai išplėtotas. Toliau pateikiama (politinių) žingsnių dėl ESTR apžvalga.

⁽¹⁹⁾ 2014 m. spalio 22 d., Europos Parlamentas.

Priedėlis

Socialinio aspekto santrauka

Iššūkiai	1 scenarijus „Tik laisvas judėjimas“	2 scenarijus „Glaudesnis bendradarbiavimas“	3 scenarijus „Socialinio aspekto stiprinimas visose valstybėse narėse“	4 EESRK scenarijus „Socialinio aspekto stiprinimas, jei įmanoma, ir didesnis dėmesys rezultatams“
Demografinė raida ir nauji šeimos modeliai	Galėtų sukurti naujų traukos ir skatinimo veiksnių, visų pirma kvalifikuotiems piliečiams, kad jie galėtų išvykti iš šalies ir ieškoti geresnio darbo užmokesčio. 27 sprendimai/mažesnė naujų šeimos modelių konvergencija/lyčių vaidmenys visuomenėje.	Taip pat galėtų sukurti naujų traukos ir skatinimo veiksnių, visų pirma kvalifikuotiems piliečiams, kad jie galėtų išvykti į pažangesnes valstybes nares. Inovaciniai naujo profesinio ir asmeninio gyvenimo derinimo sprendimai, lyčių lygybė/aktyvesnis moterų dalyvavimas darbo rinkoje ir kt., toliau pažengusiose šalyse.	Geresnis naudojimasis ES darbo rinka ir geresnė jos sandara taikant bendrus standartus, didesnė konvergencija. Vienodas pensinis amžius visoje ES susietas su vidutine gyvenimo trukme (tačiau daugelyje šalių dėl to labai protestuojama).	— Tvirti lyginamieji rodikliai darbo rinkos rezultatams (moterų/pažei-džiamų grupių/vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimas, deramas darbas). — Socialinės apsaugos lyginamieji rodikliai (nauda ir paslaugos). — Teisėkūros ir ne teisėkūros priemonės, skirtos profesinio ir asmeninio gyvenimo derinimui siekiant pagerinti gyvenimo ir darbo sąlygas.

	1 scenarijus „Tik laisvas judėjimas“	2 scenarijus „Glaudesnis bendradarbiavimas“	3 scenarijus „Socialinio aspekto stiprinimas visose valstybėse narėse“	4 EESRK scenarijus „Socialinio aspekto stiprinimas, jei įmanoma, ir didesnis dėmesys rezultatams“
Iššūkiai				
Skaitmeninimas/ Darbo pokyčiai	Vietoj 1 ES reglamento turėsime 27 sprendimus dėl darbo naudojant platformas, darbo laiko, dirbtinio intelekto ir kt., tačiau nacionalinės priemonės bus ribotos.	Galima rasti naujų sprendimų siekiant geriau apsaugoti piliečius ir juos įgalinti, imtis permainingų sumąžinančių riziką. Kitos valstybės narės gali prisijungti vėliau. Lengviau rasti kvalifikuotų darbuotojų taikant bendrus standartus ir vieną socialinio draudimo numerį.	1 standartas/taisyklės, taikomos platformų darbuotojų užimtumo statuis, nauji inovaciniai sprendimai ir projektai. ES IT sistemos.	— Darbo ateitis – teigiamas projektas. — Lyginamoji veiksmingos ir tikslinės darbo rinkos politika siekiant gerų užimtumo rezultatų. — Pereinama į ketvirtąjį revoliucijos darbo srityje etapą (Darbas 4.0) tuo pat metu pereinant prie Socialinės apsaugos 4.0. — Darbo rinkose pagrindinės sąlygos turi būti tokios, kad būtų remiamos naujos ir įvairios karjeros galimybės. — Reikalinga sąžiningų darbo sąlygų visoms sistema. — Įgalinti piliečius įveikti būtinas permainas (igūdžiai, naujos darbo vietos).
Globalizacija	ES socialinis modelis nėra pavyzdinis modelis sąžiningai globalizacijai, pasauliniu lygiu sudėtingiau nustatyti standartus.	Toliau pažengusių valstybių narių ribotas pavyzdinis modelis globalizacijai. Toliau pažengusios valstybės narės pasinaudamos geriau užtikrina bendromis priemonėmis ir lėšomis geriau užtikrina perėjimą/laviną igūdžius.	ES socialinis modelis gali būti tvirtesnis pavyzdinis modelis sąžiningai globalizacijai, padeda nustatyti standartus pasaulio mastu nustatydami standartus didžiausiai bendrajai rinkai visame pasaulyje.	— ES ekonominis ir socialinis modelis yra grindžiamas užimtumo didinimu, socialine pažanga ir našumu. — Įgyvendinant TVO, visų pirma 1 (jokio skurdo), 3 (gera sveikata ir gerovė), 5 (lyčių lygybė) ir 8 (deramas darbas ir ekonomikos augimas).

Iššūkiai	1 scenarijus „Tik laisvas judėjimas“	2 scenarijus „Glaudesnis bendradarbiavimas“	3 scenarijus „Socialinio aspekto stiprinimas visose valstybėse narėse“	4 EESRK scenarijus „Socialinio aspekto stiprinimas, jei įmanoma, ir didesnis dėmesys rezultatams“
Skirtumai tarp valstybių narių ir jų viduje	Didesni skirtumai, daugiau jokio ES finansavimo didesnei konvergencijai. Valstybės narės turi sutelkti savo pačių išteklių, tai dar labiau padidins skirtumus.	Didėja skirtumai tarp toliau pažengusių ir likusių valstybių narių. Galėtų paskatinti kurti kitokių verslo modelių ir traukos bei skatinimo veiksmus įmonėms.	Labai sumažės dėl didėjančios konvergencijos. Ypačinga stebėseną/veiksmai pasitelkiant lyginamuosius rodiklius ir finansines paskatas.	— Socialinės apsaugos lyginamieji rodikliai (tinkamumo sąlygos, pašalpų mokėjimo trukmė ir lygis). — Europos strateginių investicijų fondo ir Europos struktūriniai ir investicijų fondų (ESI fondų) tikslas – kurti darbo vietas ir skatinti teritorinę ir socialinę sanglaudą.
Auganti nelygybė ir skurdas	Augs dar greičiau kai kuriose valstybėse narėse, kitos valstybės narės sugebės geriau apsaugoti savo piliečius apribodamos ETT sprendimus ir kt. Padidins skirtumus dėl didesnio socialinio/darbo užmokesčio dempingo.	Mažesni skirtumai geriau kompensuojant socialinės politikos priemonėmis toliau pažengusiose šalyse, tikriausiai daugiau nelygybės kitose šalyse.	Galėtų būti sumažinta taikant bendrus standartus ir politiką.	— Darbuotojams turi būti taikomi pagrindiniai darbo standartai ir tinkama socialinė apsauga. — Tolesnės pastangos siekiant darbo užmokesčio konvergencijos ir minimalaus darbo užmokesčio nustatymo valstybėse narėse. — Išnagrinėti Europos minimalių pajamų idėją. — ES ir nacionalinės iniciatyvos socialinei apsaugai didinti (socialinis draudimas, socialinė pagalba, socialinės paslaugos, sveikatos priežiūra, būstas).

Iššūkiai	1 scenarijus „Tik laisvas judėjimas“	2 scenarijus „Glaudesnis bendradarbiavimas“	3 scenarijus „Socialinio aspekto stiprinimas visose valstybėse narėse“	4 EESRK scenarijus „Socialinio aspekto stiprinimas, jei įmanoma, ir didesnis dėmesys rezultatams“
Įmonių konkurencingumas	Mažiau ES reguliavimo, tačiau brangiau laikyti 27 skirtingų taisyklių dėl sveikatos ir saugos, darbo laiko ir kt.	Apskritai sudėtingesnė stebėseną/vykdymo užtikrinimo taisyklės. Konkurencingumas taip pat padidėtų dėl didesnės konvergencijos ir naujų inovacinių sprendimų pažangiose šalyse; tačiau taip pat padidėtų kai kurių verslo modelių konkurencingumas dėl mažesnio reguliavimo likusiose šalyse.	Vienodos veiklos sąlygos, mažiau biurokratijos taikant 1 standartą ir geriausias pasinaudojimas ES darbo rinka ir igūdžiais (pvz., tobulesnė programa „Erasmus+“ ir kt.). Mažesnės išlaidos dėl bendrų IT sprendimų, taip pat paprastas diplomų pripažinimas ir kt.	— Tvirta makroekonomikos politika, skatinanti palankią verslo aplinką siekiant užimtumo augimo. — Naujų igūdžių ir darbo vietų darbotvarkės įtvirtinimas, suderinus ją su darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyra. — Į sprendimus orientuotas socialinis dialogas, skatinantis konkurencingumą.
Piliečių pritarimas ES integracijai	Socialinė sritis gali būti reguliuojama arčiau piliečių, tačiau pritarimas integracijai galėtų sumažėti, jei spartės lenktynės dėl žemesnių standartų.	Likusiose šalyse pritarimas greičiau taptų mažesnis, jei socialinės realijos prastės, nes valstybės narės gali sumažinti socialinius standartus, kad taptų patrauklesnės verslui. Toliau pažengusiose šalyse jis gali padidėti.		— ESTR turėtų būti teigiamas projektas visiems, turėtų padėti atgauti pasitikėjimą ES gebėjimu pagerinti gyvenimo perspektyvas, užtikrinti pakankamas užimtumo galimybes ir sąžiningas darbo sąlygas visiems. — Veiksmingesnis ir demokratinis ekonomikos valdymas, visų pirma euro zonoje siekiant panaikinti disbalansą.

	1 scenarijus „Tik laisvas judėjimas“	2 scenarijus „Glaudesnis bendradarbiavimas“	3 scenarijus „Socialinio aspekto stiprinimas visose valstybėse narėse“	4 EESRK scenarijus „Socialinio aspekto stiprinimas, jei įmanoma, ir didesnis dėmesys rezultatams“
Iššūkiai				
Išvados	— Divergencijos varomoji jėga — Didelė permaina/žingsnis atgal — Reikšmingi padariniai piliečių gyvenimui — „Švelnus „Brexit“ scenarijus“ vieta — „Lenkynių dėl žemėsnių standartų“ rizika — Laisvo judėjimo judumo reguliavimas galėtų būti aukštesnės kokybės (mažiau, bet geriau) ir geriau įgyvendinamas/kontroliuojamas Komisijos	— Didesnė kai kurių valstybių konvergencija, tačiau didesnis atotrūkis tarp kitų (didejantys skirtumai) — Jokios politikos pagal mažiausią bendrą vardiklį — Piliečių teisės valstybėse narėse skiriasi — Kyla bendrosios rinkos erozijos rizika	— Konvergencijos varomoji jėga, esminės permainos — Stiprinamos bendros vertybės/teisės — Privaloma priemonė, 27 valstybių narių lyginamieji rodikliai (užimtumo, švietimo, gerovės sistemos) — ES finansavimas, susijęs su veiklos rodikliais (sąlygos)	— Konvergencijos varomoji jėga, esminės permainos — Skatinamos ir įtvirtinamos bendros vertybės/teisės — Bendras orientacinis pagrindas dėl pajamų paramos stokojantiems — Europos semestro privalomos priemonės, 27 valstybių narių lyginamieji rodikliai (užimtumo, švietimo, gerovės sistemos) — Didesnis ES finansavimas socialinei sanglaudai ir investicijoms (laikantis Stabilumo ir augimo pakto be jokių išlygų)

Priemonės, kaip pasiekti 1–4 scenarijų tikslus

- ES semestras
- Socialinių rodiklių suvestinės įtraukimas į Europos semestrą
- Finansinės paskatos per DFP
- ESTR, pagrindinės teisės ir principai
- Veiksmų planas dėl ESTR įgyvendinimo (įskaitant teisėkūros ir ne teisėkūros priemones)
- Socialinis dialogas

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatoma Europos solidarumo korpuso teisinė sistema ir iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1288/2013, (ES) Nr. 1293/2013, (ES) Nr. 1303/2013, (ES) Nr. 1305/2013, (ES) Nr. 1306/2013 ir Sprendimas Nr. 1313/2013/ES

(COM(2017) 262 final – 2017/0102(COD))

(2018/C 081/21)

Pranešėjas **Pavel TRANTINA** (CZ-III)

Bendrapranešėjis **Antonello PEZZINI** (IT-I)

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 6 20 Europos Sąjungos Taryba, 2017 6 20
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 165 straipsnio 4 dalis ir 166 straipsnio 4 dalis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2017 9 27
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 19
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	124 / 0 / 1
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina Europos Komisijos pasiūlymą, kurį laiko gera pradžia platesnei diskusijai, tačiau mano, kad daugelį pasiūlymo elementų reikėtų patikslinti ir patobulinti. Komitetas džiaugiasi, kad kai kurie prioritetai, kuriuos per Komisijos organizuotas konsultacijas su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais iškėlė pilietinės visuomenės organizacijos, buvo įtraukti į teisinį pagrindą (t. y. finansavimo didinimas, vietos savanoriška veikla, siekis gerinti palankių sąlygų neturinčio arba specialiųjų poreikių jaunimo galimybes, orientavimasis į veiklos vietų kokybės užtikrinimą, administracinių procedūrų supaprastinimas).

1.2. EESRK mano, kad Europos solidarumo korpuso finansuojamų projektų pridėtinė vertė yra tai, kad jie tapatinami su Europos solidarumo idėja. Palyginti su ankstesnėmis iniciatyvomis, Europos solidarumo korpuso projektais siekiama užtikrinti, kad dalyviai ir juos priimančios bendruomenės gerai suvoktų Europos pilietiškumą ir jautų priklausą vienai Sąjungai. Komitetas laikosi nuomonės, kad nepaprastai svarbus yra novatoriškas aspektas, kuriuo grindžiamas Europos solidarumo korpusas ir kurio esmė yra ta, kad jis paremtas vertybėmis, susijusiomis su Europos tapatybe, ir kad šios vertybės yra integruojamos į projektų planavimą ir paverčiamos praktiniais rezultatais. Šios vertybės yra aiškiai išdėstytos ES sutartyje, tai – taika, pagarba žmogiškajam orumui, laisvė, demokratija, lygybė, pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises, tolerancija, nediskriminavimas, moterų ir vyrų lygybė, teisinė valstybė, pagarba socialinės rinkos ekonomikos principams ir jų taikymas.

1.3. EESRK teigiamai vertina šias paskelbtas naujas investicijas į jaunimą, tačiau nerimauja, kad investuojama daugiausia bus nuo 2018 m. perimant Europos savanorių tarnybos biudžetą iš „Erasmus+“. EESRK mano, kad Europos solidarumo korpuso biudžetas neturi būti skiriamas sėkmingai vykdomų programų, kuriomis jau dabar suteikiamos neįkainojamos galimybės jaunimui, o ypač šiuo metu ir taip nepakankamai finansuojamos „Erasmus+“, sąskaita. Todėl Komitetas prašo programai finansuoti skirti daugiau naujų lėšų.

1.4. EESRK labai nerimauja dėl to, kad Europos solidarumo korpuso tikslai buvo susieti su jaunimo užimtumo politikos tikslais. Todėl EESRK siūlo dar kartą apvarstyti, ar verta į Europos solidarumo korpuso programą įtraukti paskyrimus dirbti ir stažuotis. EESRK teigia, kad paskyrimų dirbti ir stažuotis dalį reikėtų užtikrinti per kitas jau įgyvendinamas ES programas, skirtas užimtumui ir stažuotėms, jose sustiprinus solidarumo aspektą. Europos solidarumo korpusą orientuojant vien savanoriškumo kryptimi, būtų daugiau aiškumo ir susitelkimo ir ši programa nebūtų painiojama su kitomis jaunimui skirtomis ES programomis.

1.5. Plačiai pasitaręs su pagrindiniais suinteresuotaisiais subjektais EESRK parengė šiuos pasiūlymus dėl Europos solidarumo korpuso teisinio pagrindo projekto patobulinimo (pasiūlymai išsamiau išdėstyti ketvirtame skyriuje):

- reikėtų pakeisti savanoriškos veiklos ir solidarumo veiksmų apibrėžtis,
- paskyrimai turėtų būti siūlomi tik ne pelno organizacijoms, fondams ir socialinėms įmonėms,
- internetinis registracijos portalas privalo tapti iš tiesų veiksminga interaktyvia valdymo priemone,
- reikėtų jaunimui, taip pat ir palankių sąlygų neturintiems jaunuoliams, teikti daugiau paramos, geriau juos parengti prieš paskyrimą ir padėti jaunimo organizacijoms užtikrinti tokią pasiruošimą,
- jaunimo organizacijos ir socialiniai partneriai privalo dalyvauti bendrame Europos solidarumo korpuso valdyme,
- priešingai dabartiniams „Erasmus+“ principams, reikia didinti prieinamumą, mažinti administracinę naštą ir keisti nacionalinių agentūrų požiūrį, kad norintiems į jas būtų lengviau kreiptis.

Toliau išsamiai išdėstyti EESRK ir kiti pasiūlymai.

2. Komisijos iniciatyvos santrauka

2.1. Apie Europos solidarumo korpuso steigimą savo 2016 m. rugsėjo mėn. pranešime apie Sąjungos padėtį paskelbė Europos Komisijos pirmininkas Jeanas-Claude'as Junckeris. Jis pareiškė, kad solidarumas yra viena iš Europos Sąjungos sudedamųjų dalių, ir sakė, jog norėtų, kad daugiau jaunimo dalyvautų solidarumo programose ir savanoriškoje veikloje.

2.2. Europos solidarumo korpuso iniciatyva oficialiai pradėta 2016 m. gruodžio 7 d., tikintis iki 2020 m. sulaukti 100 000 dalyvių. Pagrindinis Europos solidarumo korpuso tikslas yra sustiprinti sanglaudą ir puoselėti solidarumą Europos visuomenėje, suteikiant jauniems žmonėms galimybę dalyvauti įvairiausioje solidarumu paremtoje veikloje, pavyzdžiui, padedant reaguoti į nepaprastąsias situacijas, tokias kaip pabėgėlių krizė, taip pat tada, kai prireikia *ad hoc* veiksmų (pavyzdžiui, stichinių nelaimių atvejais).

2.3. Gavus patvirtinimą, Europos solidarumo korpuso programa bus atnaujinta 2018 m. sausio 1 d. ir jai skirtas 341 milijono EUR biudžetas bus paskirstytas trimis pagrindinėms veiklos sritims:

- paskyrimai į solidarumo veiklos vietas, padėsiantys jauniems žmonėms vykdyti savanorišką veiklą, truksiančią iki 12 mėnesių, paskyrimai į vidutiniškai 2–6 mėnesių trukmės stažuotes ir paskyrimai dirbti 2–12 mėnesių, laikantis atitinkamų nacionalinių teisės aktų. Taip pat bus remiamos savanorių grupių veiklos vietos 10–40 jaunųjų savanorių iš skirtingų šalių, numatant veiklą vykdyti nuo dviejų savaičių iki dviejų mėnesių.
- Solidarumo projektai leis nedidelėms mažiausiai penkių registruotų dalyvių grupėms savo iniciatyva vietos lygmeniu parengti ir 2–12 mėnesių įgyvendinti solidarumo projektus.
- Tinklų kūrimo veikla leis registruotiems dalyviams ir dalyvaujančioms organizacijoms keistis gerąja praktika, užtikrins paramą jau paskyrus į vietą ir leis steigti buvusių programos dalyvių tinklus.

Šiai veiklai paskirti bus galima jaunuolius nuo 18 iki 30 metų. Kol kas programa skirta tik 28 ES valstybėms narėms.

2.4. Programa truks trejus metus nuo 2018 m. iki 2020 m. 80 % Europos solidarumo korpuso biudžeto atiteks paskyrimams į savanoriškos veiklos vietas, o 20 % – paskyrimams dirbti (t. y. dirbti ir stažuotis). Iš programai skirtų 341 mln. EUR beveik 58 % (197,7 mln. EUR) bus gauti iš „Erasmus+“. Beveik visos šios lėšos (191 mln. EUR) bus gautos iš Europos savanorių tarnybos.

2.5. Registruotų dalyvių bus prašoma interneto portale susikurti paskyrą, nurodant pageidaujamas veiklos sritis ar paskyrimo pobūdį ir jie gaus paskyrimo pasiūlymus iš viešųjų ar privačių subjektų arba tarptautinių organizacijų, kurioms buvo suteiktas Europos solidarumo korpuso kokybės ženklas. Norėdamos gauti Europos solidarumo korpuso ženklą ir galimybę naudotis duomenų baze organizacijos turės akredituotis (panašiai kaip ir Europos savanorių tarnybos atveju), įrodymas, kad atitinka Europos solidarumo korpuso chartijos reikalavimus ⁽¹⁾ (t. y. be kita ko, gali užtikrinti įgūdžių ugdymą, saugias ir deramas darbo sąlygas ir adekvatų mokymą).

2.6. ES lygmeniu Europos solidarumo korpuso programos įgyvendinimą prižiūrės Europos Komisija ir Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga (EQACEA), o „Erasmus+“ nacionalinės agentūros stebės, kaip programa įgyvendinama nacionaliniu lygmeniu.

2.7. Paskyrimų į savanoriškos veiklos vietas atvejais visiems dalyviams padengiamos pragyvenimo išlaidos (maistas, būstas), kelionės išlaidos, draudimas ir mokama apie 155 EUR per mėnesį. Paskyrimų dirbti ir stažuotis atveju, darbo sutartis, atlyginimas, stažuotės rašytiniai susitarimai ir atlyginimas nustatomi vadovaujantis nacionaline teise. Numatoma, kad šių paskyrimų atveju bus prisidedama prie kelionės išlaidų.

2.8. Numatoma papildoma finansinė parama palankių sąlygų neturintiems jaunuoliams ir gali būti padengtos tam tikros priimančiųjų organizacijų išlaidos (t. y. administracinės, valdymo ir paramos išlaidos). Parama iki paskyrimo (pavyzdžiui, kalbos mokymas) daugiausia bus teikiama internetu, tačiau organizacijos gali papildyti šią paramą savo pačių rėmimo sistemomis. „Erasmus+“ nacionalinėse agentūrose bus steigiami Europos solidarumo korpuso išteklių centrai, kurie teiks paramą dalyvaujančioms organizacijoms.

3. Bendrosios pastabos dėl Europos solidarumo korpuso

3.1. EESRK teigiamai vertina tai, kad buvo sukurta nauja jaunimui, ypač jaunimo savanoriškai veiklai skirta programa, kurios trūko dabartinėje ES struktūroje. EESRK taip pat teigiamai vertina paskyrimų, kuriuos siūlo Europos solidarumo korpusas, rūšių įvairovę, pavyzdžiui, „solidarumo projektus“ vietos lygmeniu, iš dalies atkartojant buvusias labai sėkmingas Jaunimo iniciatyvas.

3.2. EESRK tikisi, kad įgyvendinant šią programą, ES lygmeniu bus galima parengti platesnę savanoriškos veiklos strategiją ne tik 100 000 programoje dalyvaujančių jaunuolių, bet ir maždaug 100 milijonų jaunų ir suaugusių ES piliečių, kurie šiuo metu dalyvauja savanoriškoje veikloje visoje Europoje. Kaip EESRK jau pabrėžė savo nuomonėje dėl ES politikos ir savanoriškos veiklos ⁽²⁾, ES institucijos turėtų laikytis labiau koordinuojamo požiūrio į savanoriškos veiklos politiką. Ši politika turėtų būti pripažinta horizontaliąja politikos tema ir ją turėtų koordinuoti specialus Europos Komisijos skyrius, sustiprintas reikiamomis politinėmis struktūromis kitose ES institucijose. Šiuo tikslu Europos savanoriškos veiklos politikos darbotvarkėje (PAVE) pateikiama keletas įkvėpiančių pasiūlymų dėl tolesnio savanoriškos veiklos vystymo ES ir valstybių narių lygmeniu, taip pat pasiūlymų socialiniams partneriams ir nevyriausybiniams organizacijoms. Europos solidarumo korpusas taip pat galėtų stiprinti ir puoselėti nacionalinių savanoriškos veiklos struktūrų kūrimą ir įveikti daugelį kliūčių, kurios vis dar egzistuoja vykdamas tarpvalstybinę savanorišką veiklą.

3.3. Europos solidarumo korpusas turėtų prisidėti prie Europos socialinių vertybių. Tačiau EESRK labai nerimauja, kad Europos solidarumo korpuso tikslai susiejami su jaunimo užimtumo politika. Yra pavojus, kad dėl tokio požiūrio apmokamą darbą Europos jaunimui pakeis neatlyginama veikla. Todėl EESRK susirūpinimą kelia tai, kad Europos solidarumo korpuso teisinio pagrindo dokumente pateikta savanoriškos veiklos apibrėžtis (visą darbo dieną, penkis dienas per savaitę, septynias valandas per dieną vykdoma nemokama savanorių tarnyba) yra labai artima paskyrimo dirbti aprašymui. Tačiau savanoriška veikla paprastai nėra darbas visą darbo dieną, tai – veikla vykdoma savanorių laisvu laiku.

⁽¹⁾ https://europa.eu/youth/solidarity/charter_lt

⁽²⁾ EESRK nuomonė „ES politika ir savanoriška veikla. Tarpvalstybinės savanoriškos veiklos pripažinimas ir skatinimas ES“ (OL C 181/150, 2012 6 21, p. 150).

3.4. EESRK teigia, kad paskyrimų dirbti ir stažuotis dalį reikėtų užtikrinti per kitas jau įgyvendinamas ES programas, skirtas užimtumui ir stažuotėms, jose sustiprinus solidarumo aspektą. Europos solidarumo korpusas turėtų būti orientuojamas tik savanorystės kryptimi, nes taip būtų aiškiau ir tikslingiau ir nekiltų painiavos su kitomis jaunimui skirtomis ES programomis.

3.5. Jeigu paskyrimai dirbti ir stažuotis vis tiek išliktų Europos solidarumo korpuso programoje, EESRK norėtų, kad būtų laikomasi kokybės standartų (Europos stažuotčių ir pameistrystės kokybės chartija (angl. *European Quality Charter on Internships and Apprenticeships*), būsima Pameistrystės veiksmų programa (angl. *Framework of Actions for Apprenticeships*), dėl kurios bendrai sutaria Europos socialiniai partneriai), o atlyginimas būtų visiškai suderintas su nacionaliniais teisės aktais dėl darbo užmokesčio ir (arba) taikytinų kolektyvinių sutarčių. Be to, paskyrimai turėtų būti siūlomi tik ne pelno organizacijoms, fondams ir socialinėms įmonėms. Taip pat reikėtų mokiniams ir stažuotojams numatyti mokymą naujame darbe, sutartis dėl sveikatos ir socialinio draudimo ir aiškius mokymosi ir kvalifikacinius tikslus.

3.6. Europos solidarumo korpuso programos įgyvendinimą reikėtų stebėti dalyvaujant jaunimo organizacijoms ir socialiniams partneriams; jie turėtų atlikti ypatingą vaidmenį užtikrinant aiškų skirtumą tarp savanoriškos veiklos ir bet kokie galimo paskyrimo dirbti.

3.7. EESRK yra įsitikinęs, kad užuot kūrus visai naują programą, kuri būtų administruojama naudojant „Erasmus+“ struktūrą, Europos solidarumo korpuso iniciatyva turėtų būti visiškai priskirta „Erasmus+“. Tai taip pat padėtų visiškai suderinti likusios Europos savanorių tarnybos dalies sąlygas su Europos solidarumo korpuso programa. Be to, tai reikėtų, kad po 2020 m. programa nebūtų nutraukiama. Tačiau bet kuriuo atveju reikės papildomo finansavimo ir paramos.

3.8. Atsižvelgdamas į praeityje sukaupą savo patirtį EESRK mano, jog svarbu:

- užtikrinti, kad visos iniciatyvos remiant nepelno solidarumo veiklą atitiktų realius, aiškiai nustatytus tikslinės bendruomenės poreikius,
- vengti dubliavimosi, biurokratinės naštos ir nekelti kliūčių gerai veikiančioms sistemoms, pavyzdžiui, Europos savanorių tarnybai,
- pirmenybę teikti vietos iniciatyvoms, kurios atitinka vietos bendruomenių poreikius, o ne tarpvalstybinėms, kurioms reikia didesnio pasiruošimo, mokymo ir ilgesnio įsivažiavimo laikotarpio,
- numatyti galimybę sumažinti minimalų dalyvių amžių iki šešiolikos metų šių iniciatyvų ir kitos veiklos atvejais,
- pritarti savanoriškai veiklai tik, jeigu ji atitinka Europos savanoriškos veiklos politikos darbotvarkės (PAVE) ir Europos savanorių teisių ir pareigų chartijose nustatytus kokybės kriterijus,
- užbaigus veiklą išduoti pažymą, kaip nurodyta 2012 m. gruodžio 20 d. rekomendacijoje dėl formaliojo ir neformaliojo mokymosi patvirtinimo, siekiant didinti įsidarbinamumą,
- teikti paramos priemonės organizacijoms ir asmenims, kad jie galėtų ugdyti savo savanoriškos veiklos organizavimo gebėjimus,
- užtikrinti lankstumą Europos solidarumo korpusui siūlant veiklą ne visą darbo dieną, kad neįgalūs savanoriai arba turintys mažiau galimybių keliauti galėtų dalyvauti vietos projektuose,
- rasti galimą sinergiją tarp Europos solidarumo korpuso projektų ir vietos ar nacionalinių programų,
- įtraukti pagrindinius suinteresuotuosius subjektus į programos rengimą, vykdymą ir vertinimą,
- sudaryti palankesnes sąlygas programoje dalyvauti neįgaliesiems ir socialiai nepalankioje padėtyje esantiems asmenims (įskaitant globos namus paliekančius jaunuolius, asmenis, gyvenančius atokiose vietovėse ir kt.),
- ypatingą dėmesį skirti tam, kad programose, ypač tose, kuriose tiesiogiai dirbama su vaikais, būtų laikomasi saugos standartų,

— plačiai ir efektyviai propaguoti programą, kad ji pasiektų tuos, kurie patys nebūtų į ją kreipęsi.

4. Konkrečios pastabos dėl Europos solidarumo korpuso

4.1. Savanoriškos veiklos ir solidarumo veiksmų apibrėžtis

Savanoriškos veiklos apibrėžtis dabartiniame dokumente yra pernelyg ribota ir neatspindi savanoriškos veiklos įvairovės Europoje. Dabar savanoriška veikla apibūdinama, kaip „iki dvylikos mėnesių visą darbo dieną trunkanti [t. y. nuolat, penkias dienas per savaitę, septynias valandas per dieną vykdoma] nemokama savanorių tarnyba“. Vienas būdas šiai problemai išspręsti būtų terminą „savanoriška veikla“ taikyti visai veiklai, kurią jauni žmonės vykdo savanoriškai (pavyzdžiui, savanoriškos veiklos vietoms, grupei savanoriškai veiklai arba savanoriškoms iniciatyvoms laisvalaikio).

Solidarumo veiksmų apibrėžtis yra ne mažiau neaiški ir labai plati, todėl kyla klausimų dėl projektų, kurie bus vykdomi pagal Europos solidarumo korpuso programą, rūšių.

4.2. Paskyrimų siūlymas

Dabartiniame pasiūlyme formaliai nėra skirtumo tarp savanoriškos veiklos ir paskyrimo dirbti ar stažuotis, todėl kyla bereikalinga painiava tarp dviejų skirtingų reiškinių, t. y. savanoriškos veiklos ir darbo. Kadangi tie patys kokybės kriterijai taikomi visai veiklai ir visoms dalyvaujančiosioms organizacijoms, kyla klausimų dėl pasiūlymų kokybės užtikrinimo, nes tie patys kriterijai bus taikomi akredituojant pelno siekiančias įmones, pilietines visuomenės organizacijas ir kitas viešąsias ar privačias organizacijas. Todėl EESRK yra įsitikinęs, kad paskyrimai turėtų būti siūlomi tik ne pelno organizacijoms, fondams ir socialinėms įmonėms.

4.3. Europos solidarumo korpuso poveikis „Erasmus+“

EESRK teigiamai vertina šias paskelbtas naujas investicijas į jaunimą, tačiau nerimauja, kad jos daugiausia bus gautos nuo 2018 m. perėmus Europos savanorių tarnybos biudžetą iš „Erasmus+“. Todėl Komitetui kyla abejonių dėl Komisijos prioritetų tuo metu, kai dalies dabartinio „Erasmus+“ jaunimo skyriaus rezultatai sparčiai blogėja ir daugelis kokybiškų projektų nesulaukia pakankamo finansavimo (kaip buvo nustatyta ir EESRK informaciniame pranešime dėl „Erasmus+“⁽³⁾). EESRK mano, kad Europos solidarumo korpuso biudžetas neturi būti skiriamas sėkmingai vykdomų programų, kurios jau dabar suteikia neįkainojamas galimybes jaunimui, o ypač šiuo metu ir taip nepakankamai finansuojamos „Erasmus+“, sąskaita. Be to, gali iškilti grėsmė Erasmus+ programos ateičiai, o kartu jos plačiai mokymosi visą gyvenimą dimensijai, kuri sujungia formalųjį ir neformalųjį švietimą.

4.4. Internetinis registracijos portalas kaip iš tiesų veiksminga interaktyvi valdymo priemonė

EESRK mano, kad internetinis registracijos portalas iš tiesų gali padėti supaprastinti procedūras ir Europos solidarumo korpusui bus lengviau pasiekti daugiau jaunų žmonių. Vis dėlto nereikėtų pernelyg pasikliauti portalu registruojant, atrenkant dalyvius, o parama prieš paskyrimą yra nepakankama kokybiškai ir teisingai atrankai ir tolesnėms procedūroms užtikrinti. Atrankos proceso pasyvumas (t. y. dalyviams reikia laukti, kol į juos kreipsis akredituotos organizacijos) atima iš dalyvių iniciatyvą, sukuria nesubalansuotą santykį tarp dalyvių ir priimančiųjų organizacijų ir yra galimas nusivylimo Europos solidarumo korpusu šaltinis.

Todėl EESRK siūlo iš esmės pakeisti portalą taip, kad jis taptų interaktyvesnis abiem pusėms ir leistų jam prisidėti prie administravimo supaprastinimo viso projekto gyvavimo ciklo laikotarpiu, pradedant susidomėjimo registravimu, aktyvia priimančiųjų organizacijų paieška, paraiškų teikimu, atranka, pasiruošimu, veikla ir vertinimu ir netgi tinklaveikos galimybėmis veiklą užbaigusiems dalyviams. Reikia užtikrinti, kad duomenų nereikėtų suvesti daugiau kaip vieną kartą.

Reikia užtikrinti lygias galimybes visiems, įskaitant tuos, kurie neturi lengvos prieigos prie interneto. Tokiems asmenims reikia užtikrinti paramą, kuri veiktų be interneto.

⁽³⁾ SOC/552: Programos „Erasmus+“ laikotarpio vidurio peržiūra, priimta 2017 m. gegužės 31 d.

4.5. Pasiruošimas prieš paskyrimą, įskaitant palankių sąlygų neturinčių jaunuolių rėmimą

Jeigu tikimasi užtikrinti sėkmingą patirtį, vien teikti mokymą internetu prieš paskyrimą nepakanka. EESRK mano, kad reikia labiau remti ir paruošti jaunuolius, ypač reikiamų palankių sąlygų neturinčius jaunos žmones, prieš juos paskiriant, o jaunimo organizacijos, turinčios savo patirtį, galėtų tapti remiančiomis organizacijomis visais programos etapais ir turėtų gauti reikiamas paskatas.

4.6. Jaunimo organizacijų ir socialinių partnerių dalyvavimas Europos solidarumo korpuso bendrame valdyme

Kad programa būtų sėkminga, pagrindiniai suinteresuotieji subjektai privalo nuo pat pradžių dalyvauti jos kūrime. Šiuo metu pasiūlyme nenumatyta įtraukti jaunimo ir kitas savanoriškos veiklos organizacijas ar socialinius partnerius įgyvendinant, bendrai valdant ir stebint Europos solidarumo korpuso veiklą. Pasiūlyme programos valdymo klausimu prioritetas teikiamas „Erasmus+“ nacionalinėms agentūroms, numatant struktūrą, kuri yra labai panaši į Europos savanoriškos tarnybos programos struktūrą. Biudžetas svarbiausioms veiklos sritims taip pat bus skirstomas pagal Komisijos metines darbo programas, remiantis tų programų kriterijais. EESRK ir toliau mano, kad su jaunimo organizacijomis ir kitomis pilietinės visuomenės organizacijomis, įskaitant socialinius partnerius, turi būti nuolat konsultuojamasi rengiant iniciatyvos programą, ją įgyvendinant ir stebint, pasitelkiant patariamąsias grupes ir kitas formalias ir neformalias priemones. Jaunimas taip pat turėtų dalyvauti stebėsenos ir vertinimo procese visais lygmenimis (ES, nacionaliniu ir vietos), pavyzdžiui, naudojant priemonę, leidžiančią jaunuoliams įvertinti savo patirtį.

4.7. Prieinamumas, administracinė našta ir nacionalinės agentūros

Kaip EESRK jau minėjo savo informaciniame pranešime dėl „Erasmus+“ laikotarpio vidurio įvertinimo⁽⁴⁾, vis dar sunku teikti paraiškas „Erasmus+“ ir joje dalyvauti savanoriškomis organizacijoms, kurios nėra visiškai profesionalios. Nors absoliutus darbo krūvis ne visada yra labai didelis, dėl ribotų žmogiškųjų ir finansinių išteklių šios organizacijos nebando kreiptis arba ieško alternatyvių, ne tokių brangių kelių. Todėl nepaprastai svarbu, kad nacionalinės agentūros keistų savo požiūrį, kad jis taptų kiek galima palankesnis vartotojams ir būtų galima pritraukti potencialių Europos solidarumo korpuso dalyvių ir jų galimų priimančiųjų organizacijų ir paremti jų pastangas. Ne tokia formali kontrolė ir neformalesnis kuravimas labai prisidėtų prie programos sėkmės. Todėl reikėtų suteikti pakankamą paramą nacionalinėms agentūroms ir numatyti joms papildomą finansavimą, kuris būtų skiriamas su paraiškų teikėjais dirbsiantiems darbuotojams.

4.8. Kiti svarstyliniai klausimai

- a) Kaip užtikrinti, kad informacija apie šią iniciatyvą pasiektų visus jaunuolius, visus regionus ir visas naujiems dalyviams skirtas organizacijas, ypač tų, kurių padėtis yra kiek pažeidžiamesnė, atveju? O gal tai bus kažkoks „uždaras klubas“ saujelei laimingų išrinktųjų?
- b) Kaip užtikrinti, kad mažiau galimybių turintys jaunuoliai iš tiesų galėtų pasinaudoti šia programa? Labai svarbu finansuoti informavimo veiklą, skirtą programoje dalyvaujančioms organizacijoms. Remiančiųjų organizacijų vaidmuo būtų ypač svarbus vykdant informavimo veiklą ir remiant tolesnį dalyvavimą. Programa taip pat turėtų būti stiprinamas jaunimo noras tarnauti visuomenei už Europos solidarumo korpuso veiklos ribų.
- c) Reikėtų užtikrinti programos kokybę dalyviams, tačiau kaip vertinsime solidarumo kokybę (atskirų projektų rezultatus)?
- d) Ar reikėtų Europos solidarumo korpusą integruoti į kitas Europos programas? Vietos savanoriškos veiklos matmenį taip pat būtų galima įtraukti į „Erasmus+“ studentų mobilumo programas ir susieti jį su Europos solidarumo korpusu.
- e) Kokius objektyvius kriterijus naudotų Komisija kasmet tikslindama kiekvienam konkrečiam veiksmui skiriamą biudžetą? Biudžeto tikslinimai, paremti kiekvienos veiklos paklausos lygiu, padėtų išvengti spaudimo tam tikrai veiklai ir sulaikytų pasitraukti iš programos norinčius jaunuolius ir dalyvaujančias organizacijas.

⁽⁴⁾ SOC/552: Programos „Erasmus+“ laikotarpio vidurio peržiūra: paskutinė techninio priedo skyriaus „Ar jūsų veiklos srityje sumažėjo „Erasmus+“ projektų valdymo administracinė našta?“ dalis.

- f) Kaip garantuoti, kad prašymai skirti finansavimą būtų pakankamai lankstūs savanorių organizacijoms ir jaunimo grupėms? Būtų naudinga taikyti supaprastintą tvarką užtikrinant, kad bet kada ir be griežtai nustatytų terminų, užpildžius supaprastintą formą būtų galima prašyti mikrostipendijos (mažesnės kaip 5 000 EUR).

Briuselis, 2017 m. spalio 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl atnaujintos ES aukštojo mokslo darbotvarkės

(COM(2017) 247 final)

ir dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Mokyklų raida ir aukštos kokybės mokymas gerai gyvenimo pradžiai“

(COM(2017) 248 final)

(2018/C 081/22)

Pranešėjas **Pavel TRANTINA (CZ-III)**

Bendrapranešėjis **Antonello PEZZINI (IT-I)**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 7 5
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 165 straipsnio 4 dalis ir 166 straipsnio 4 dalis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės (SOC) skyrius
Priimta skyriuje	2017 9 27
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 19
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	148 / 1 / 3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Nors EESRK palankiai vertina šias iniciatyvas ir pritaria jų principams, jis norėtų pasinaudoti šia galimybe pareikšti savo požiūrį į būtinų priemonių, skirtų Europos švietimo sistemų tobulinimui, svarbą siekiant aukštos kokybės švietimo visiems, taip pat į būtinybę gerinti švietimo sektoriaus pajėgumą spręsti visuomenės uždavinius ir veiksmingai parengti besimokančiuosius kokybiškam gyvenimui ir darbo vietoms. Stiprindama savo pačios vertybes, Europa gali ir privalo atlikti pagrindinį inovacinį vaidmenį kuriant tvarią ir įtraukią ekonomiką. Šios rūšies ekonomikoje turėtų būti sudaromos sąlygos stiprinti konkurencingumą ir apsaugoti savo ypatingą socialinį modelį. Bendradarbiavimas švietimo srityje suteikia realią prasmę pačiai ES koncepcijai ir formuoja „bendrijos“, t. y. ES, kaip konstruktyvaus darinio, įvaizdį.

1.2. Atsižvelgdamas į dabartinę politinę aplinką Europoje, EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares švietimo politikoje numatyti poreikį pripažinti kultūrų įvairovės ir tolerancijos vertę. Tokiu būdu, įgyvendinant ES uždavinius, kuriais siekiama puoselėti pagrindines ES vertybes, švietimo politika taptų dar viena aktyvaus pilietiškumo skatinimo sritimi. Mes visi esame atsakingi už žmonių švietimą ir visapusiško bendros Europos istorijos ir vertybių bei tolerancijos ir žmogaus teisių svarbos suvokimo ugdymą.

1.3. EESRK mano, kad, siekiant sugebėti reaguoti į didėjančius šių dienų iššūkius, reikia platesnio užmojo iniciatyvos, kuri padėtų parengti visapusiškesnę švietimo strategiją, pakeisiančią dabartinę paradigmą, kad būtų galima paremti mūsų vaikus ir jaunimą ir skubiai spręsti kylančius uždavinius.

1.4. Siekiant tobulinti švietimą ypatingai svarbu gerinti mokytojų ir mokyklų vadovų statusą. Reikia sudaryti tęstinio mokymosi galimybes ne tik mokytojams ir mokyklų vadovams, bet ir švietimo sistemai nepriklausantiems ugdytojams, kurie lavina vaikus ir jaunuolius realiaame gyvenime, pavyzdžiui, tėvams, bendruomenėms ir neformaliojo švietimo paslaugų teikėjams. Svarbu su šiomis grupėmis užmegzti partnerystės ryšius.

1.5. Valstybėms narėms turėtų būti pateikta konkretesnių pasiūlymų dėl švietimo ir paramos mokytojams, įskaitant geresnę mokyklų aplinką, kuri yra vienas pagrindinių jų darbo sąlygų ir besimokančiųjų mokymosi sąlygų lemiančių aspektų. Kai kuriuos pasiūlymus galima suformuluoti per Europos semestrą rengiant konkrečiai šaliai skirtas rekomendacijas.

1.6. Atsižvelgdamas į aukščiausiojo lygio susitikimą švietimo klausimais, kurį Komisija planuoja surengti 2018 m. pradžioje, EESRK ypač skatina valstybes nares imtis reikšmingų veiksmų ir sukurti – be kita ko, plėtojant veiksmingą socialinį ir pilietinį dialogą – švietimo, mokymo ir mokymosi visą gyvenimą sistemas, kurios padėtų užtikrinti perspektyvią besimokančių asmenų ateitį Europoje.

1.7. EESRK mano, kad toliau nurodyti du elementai turi sudaryti švietimo sistemų tobulinimo ir atnaujinimo pagrindą: prieinamas pakankamas, teisingai paskirstytas finansavimas ir koordinuotas valdymas vykdant kokybišką ir veiksmingą socialinį dialogą. Tai reikėtų labiau pripažinti būsimose diskusijose. Švietimo sistemos ištekliai turėtų būti skiriami ne tik veiklos rezultatams užtikrinti, bet ir palankių sąlygų neturinčių besimokančių asmenų ir pabėgėlių įtraukčiai skatinti.

1.8. ES turi daugiau investuoti į švietimą ir mokymą, mokslinius tyrimus ir inovacijas, didindama programoms „Erasmus +“, „Horizontas 2020“ ir planuojamoms vėlesnėms programoms skirtą finansavimą. Ateityje tai gali sukurti daugiau darbo vietų ir atverti naujų galimybių.

1.9. Be to, EESRK norėtų pabrėžti, kad svarbu į šį procesą veiksmingai įtraukti socialinius partnerius ir kitas pilietinės visuomenės organizacijas.

1.10. Nors šis komunikatas skirtas mokykloms ir aukštojo mokslo įstaigoms, taip pat privaloma spręsti klausimus dėl bendradarbiavimo ir ryšių tarp formaliojo, neformaliojo mokymosi ir savišvietos bei jų rezultatų patvirtinimo.

1.11. EESRK pabrėžia, kad svarbu laikytis visapusiško požiūrio į verslumą. Reikia apibrėžti verslumo igūdžių mokymosi rezultatus visiems ugdytojams, kad praktikoje būtų galima pradėti veiksmingai taikyti verslumo igūdžių ugdymo metodiką. Socialinių projektų, kurie įgyvendinami mokyklose arba už jų ribų, rengimas yra puiki galimybė įgyti šių igūdžių ir reikalingą mąstyseną, kartu tai padeda kurti glaudesnius ryšius su kitų rūšių mokymosi aplinka.

1.12. EESRK mano, kad platesnis švietimo tikslas yra užtikrinti pusiausvyrą ir glaudų bendradarbiavimą tarp MTIM (mokslo, technologijų, inžinerijos ir matematikos) dalykų ir socialinių bei humanitarinių mokslų. Todėl EESRK ragina laikytis labiau tarpdisciplininio požiūrio į švietimą ir mokymąsi visą gyvenimą, grindžiamą partnerystėmis ir lanksčiais mokymosi būdais, kurie nėra susiję tik su vienu švietimo lygmeniu ir konkrečia studijų sritimi.

2. Komisijos iniciatyvų santrauka

2.1. Remdamasi savo komunikatu dėl švietimo sistemų tobulinimo ir atnaujinimo (2016 m. gruodžio 7 d.), Europos Komisija 2017 m. gegužės 30 d. pradėjo įgyvendinti naują jaunimo iniciatyvą, susijusią su mokyklomis ir aukštuoju mokslu, kuri vadinama „Kokybiško, įtraukaus ir į ateitį orientuoto švietimo strategija“. Dokumentų rinkinį sudaro dvi atnaujintos ES darbotvarkės, kuriomis siekiama modernizuoti švietimą; viena darbotvarkė yra susijusi su mokyklomis, kita – su aukštuoju mokslu.

2.2. Kalbant apie mokyklas, pažymėtina, kad remiantis valstybių narių duomenimis buvo nustatytos trys sritys, kuriose reikia imtis veiksmų ir kuriose ES parama gali padėti spręsti šiuos svarbius uždavinius:

— mokyklų kokybės ir įtraukumo didinimas,

— parama aukštos kvalifikacijos mokytojams ir mokyklų vadovams,

— mokyklinio ugdymo sistemų valdymo gerinimas.

2.3. Komisija siūlo papildyti priemones, kurių šiose trijose srityse ėmėsi valstybės narės, remiant tarpusavio mokymąsi, stiprinant faktais pagrįstą informaciją apie veiksmingas priemones švietimo srityje ir teikiant paramą nacionalinėms reformoms vykdyti toms valstybėms narėms, kurios pageidauja tokią paramą gauti. Tokios paramos pavyzdžiai apima: kvalifikacijos kėlimo skatinimą ir tarpkultūrinį mokymąsi pasitelkiant mokyklų partnerystes, pagal programą „Erasmus+“ įgyvendinamus judumo ir „e-Twinning“ projektus, savitarpio mokymosi mokytojų ir mokyklų vadovų karjeros ir profesinio tobulėjimo srityje stiprinimą ir naujo paramos mechanizmo, kuris padėtų paramą siekiančioms gauti valstybėms narėms parengti ir įgyvendinti švietimo reformas, sukūrimą.

2.4. Atnaujinta aukštojo mokslo strategija yra pagrįsta 2011 m. modernizavimo darbotvarke. Komunikate Komisija išdėsto savo planus keturioje pagrindinėse srityse:

- užtikrinti, kad aukštojo mokslo absolventai baigtų aukštąsias mokyklas turėdami jų pačių ir šiuolaikinės ekonomikos poreikius tenkinančius įgūdžius,
- kurti įtraukias aukštojo mokslo sistemas,
- užtikrinti, kad aukštosios mokyklos prisidėtų prie inovacijų kituose ekonomikos sektoriuose,
- remti aukštąsias mokyklas ir Vyriausybes, kad jos kuo geriau išnaudotų turimus žmogiškuosius ir finansinius išteklius.

2.5. Galiausiai, siekiant užtikrinti, kad aukštasis mokslas galėtų padėti skatinti augimą ir kurti darbo vietas, universitetams turi pritaikyti mokymo programas prie dabartinių ir numatomų ekonomikos ir visuomenės poreikių, o būsimiems studentams turi būti suteikta naujausia ir patikima informacija, kuri padėtų jiems nuspręsti, kokias studijas pasirinkti. Būtent todėl Komisija kartu pateikė pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos dėl absolventų karjeros stebėjimo, kuris yra sudedamoji Naujos Europos įgūdžių darbotvarkės dalis. Šiame pasiūlyme, be aukštojo mokslo absolventų, taip pat aptariama profesinio rengimo ir mokymo įstaigų absolventų padėtis. Tai turėtų paskatinti valstybių narių valdžios institucijas gerinti informacijos apie absolventų karjeros pažangą arba mokslų tęsimą baigus studijas kokybę ir prieinamumą ir paremti jų pastangas.

3. Bendrosios pastabos dėl naujosios ES švietimo strategijos

3.1. EESRK palankiai vertina šias iniciatyvas ir norėtų pareikšti savo požiūrį į būtinų priemonių, skirtų Europos švietimo sistemų tobulinimui, svarbą siekiant aukštos kokybės švietimo visiems, taip pat į būtinybę gerinti švietimo sektoriaus pajėgumą spręsti visuomenės uždavinius ir veiksmingai parengti besimokančiuosius kokybiškam gyvenimui ir darbo vietoms. Komitetas pritaria skiriamam dėmesiui ikimokykliniam ugdymui, investavimui į mokytojų švietimą, skirtingų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimo skatinimui, mokyklų valdymo gerinimui, sinergijai su moksliniais tyrimais ir apskritai socialinei įtraukčiai.

3.2. Nors visuotinai pabrėžiama, kad švietimas yra vienas pagrindinių socialinės ir ekonominės nelygybės mažinimo ir socialinės įtraukties skatinimo vektorių⁽¹⁾, naujausioje Komisijos rekomendacijoje dėl Europos socialinio ramsčio ir 2015 m. Paryžiaus deklaracijoje⁽²⁾ atkreiptas dėmesys į tai, kad daugumoje ES šalių nelygybė toliau didėja. Pokyčiai, kurie daro įtaką darbui, įgūdžių paklausai ir visuomenei, visame pasaulyje vyksta kaip niekad sparčiai; todėl ES turi skatinti valstybes nares pritaikyti savo švietimo sistemas prie šių naujų aplinkybių. Šiuo požiūriu galėtų būti naudingas nuolatinis įgūdžių paklausos ir pasiūlos neatitikties ir padėties darbo rinkoje vertinimas. Siekiant sukurti visuomenę, kurioje visiems užtikrinamos tikros lygios galimybės, būtina užtikrinti lankstesnę, novatoriškesnę ir visapusiškesnę mokymo programą ir mokymo praktiką ir šiuo tikslu pasinaudoti įvairiais per pastaruosius metus ypač daug dėmesio sulaukusiais geriausios patirties pavyzdžiais.

⁽¹⁾ Švietimas yra svarbus šių naujausių ES deklaracijų elementas: ES socialinis ramstis (2017 m. balandžio mėn.), Nauja Europos įgūdžių darbotvarkė (2016 m. birželio mėn.), Diskusijoms skirtas dokumentas dėl socialinio Europos aspekto (2017 m. balandžio mėn.), Romos deklaracija (2017 m. kovo mėn.).

⁽²⁾ Neformalus švietimo ministrų susitikimas 2015 m. kovo mėn. Paryžiuje, kuriame priimta Deklaracija dėl pilietiškumo ir bendrų laisvės, tolerancijos ir nediskriminavimo švietimo srityje vertybių skatinimo.

3.3. Šiomis aplinkybėmis EESRK nori atkreipti dėmesį į tai, kad švietimas yra bendras turtas ir turėtų išlikti viena svarbiausių priemonių viešajam interesui remti, šiuo tikslu imantis tikslinių investicijų, kuriomis siekiama sumažinti viešojo ir privačiojo sektorių išlaidas, susijusias su švietimo stoka įvairiose srityse, pavyzdžiui, smurto prevencijos, sveikatos gerinimo sportuojant ir didinant gerovę, informuotumo apie klimato kaitą didinimo ir socialinės santarvės užtikrinimo vis didesne įvairove pasižyminčioje visuomenėje. Šiuo požiūriu švietimo reformomis reikėtų siekti ne tik perduoti rytojaus žinias, įgūdžius ir gebėjimus, reikalingus jaunimui patekti į darbo rinką, bet ir skatinti besimokančių asmenų gebėjimą spręsti skubius visuomeninius klausimus, kurie turi įtakos kasdieniam Europos piliečių gyvenimui.

3.4. Komisijos suplanuotoje strategijoje ypatingą dėmesį reikia skirti perėjimui nuo vieno švietimo lygmens prie kito ir skirtingų – formaliojo ir neformaliojo – švietimo paslaugų teikėjų bendradarbiavimui. Nors EESRK teigiamai vertina tai, kad daugiau dėmesio skiriama įtraukti ir sujungti aukštojo mokslo sistemų kūrimui ir paskatoms mokyklose kurti tvirtesnius ryšius ir bendradarbiavimą su aukštosiomis mokyklomis mokslo, technologijų, inžinerijos ir matematikos (MTIM) srityje, jis mano, kad platesnis švietimo tikslas yra užtikrinti pusiausvyrą ir glaudų bendradarbiavimą tarp MTIM dalykų ir socialinių bei humanitarinių mokslų. Todėl EESRK ragina laikytis labiau tarpdisciplininio požiūrio į švietimą ir mokymąsi visą gyvenimą, grindžiamo partnerystėmis ir lanksčiais mokymosi būdais, kurie nėra susiję tik su vienu švietimo lygmeniu ir konkrečia studijų sritimi. Toks požiūris taip pat padėtų kovoti su įvairaus pobūdžio nelygybe, pavyzdžiui, lyčių nelygybe MTIM dalykų ir apskritai mokslo srityje, nes taip būtų pašalinti stereotipai apie tai, kas yra tinkamiau ir (arba) labiau priimtina atsižvelgiant į lytį, rasę ir kitas asmenines savybes.

3.5. Komitetas dar kartą⁽³⁾ ragina Komisiją imtis iniciatyvus vaidmens diegiant daugiau novatoriškų sprendimų švietimo ir įgūdžių tobulinimo srityse, taip pat stebint ir skatinant praktiką bei naujoviškus metodus, kurie jau yra taikomi kai kuriose valstybėse narėse. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad būtent dabar būtina iš tikrųjų keisti švietimo sektoriaus tikslų bei veikimo ir jo vietos bei vaidmens visuomenėje suvokimo paradigmą, taip pat pripažinti, kad pats švietimas yra našumo veiksnys. Labai svarbus aspektas formuojant geresnį rytojaus švietimą – ES lygmens iniciatyvumas.

3.6. EESRK savo ankstesnėse nuomonėse jau nurodė, kad „<...> rengiant ir įgyvendinant mokymo programas labai svarbu suburti visus suinteresuotuosius subjektus ir padėti sukurti mokymosi partnerystę visuomenėje, įtraukiant mokyklas, įmones, miestų tarybas, socialinius partnerius, pilietinės visuomenės organizacijas, jaunimo NVO, jaunuolius ir kitus bendruomenės darbuotojus, tėvus ir mokinius, kad būtų sudarytos palankios sąlygos pakeisti nusistovėjusią tvarką švietimo srityje“⁽⁴⁾.

3.7. Nuo pat pirmųjų mokyklos metų moksleiviams turėtų būti teikiama pagalba kuriant savo kompetencijos portfelius, kurie apimtų ne tik jų žinias, bet ir įgūdžius, inovacinį pajėgumą bei kūrybiškumą, kritinį mąstymą ir bendrą Europos istorijos suvokimą. Juose taip pat turėtų būti pakankamai vietos įvairiems skaitmeniniams įgūdžiams, bendravimo ir kolektyvinio darbo patirčiai bei gebėjimui būti atviriems skirtingoms kultūroms. To turėtų būti siekiama padedant jų ugdytojams ir su jaunimu dirbantiems asmenims.

3.8. Pradinis iniciatyvų pavadinimas („Jaunimo iniciatyva“) buvo klaidinantis, nes susidarydavo įspūdis, kad jos yra skirtos tik jaunimui, nors formaliojo švietimo sistemose mokosi vis daugiau suaugusiųjų. Tenka apgailestauti, kad komunikate dėl aukštojo mokslo „suaugusieji“ minimi itin retai, nepaisant to, kad aukštasis mokslas gali atlikti svarbų vaidmenį užtikrinant mokymąsi visą gyvenimą visoms amžiaus grupėms, taip pat atnaujinant dirbančių asmenų ir bedarbių gebėjimus, kompetencijas ir žinias.

3.9. Esminis dalykas tobulinant ir atnaujinant švietimo sistemas – užtikrinti pakankamą, teisingai paskirstytą finansavimą ir koordinuotą valdymą vykdant kokybišką ir veiksmingą socialinį dialogą. Komisija savo darbinuose dokumentuose nevisiškai pripažįsta šią nuostatą ir neskiria pakankamai dėmesio faktui, kad švietimo srities ištekliai turi būti orientuoti ne tik į veiklos rezultatus, bet ir į pavienių palankių sąlygų neturinčių besimokančių asmenų ir pabėgėlių įtrauktį. Be to, ji vos ne vos pripažįsta, kad šiame procese svarbu konsultuotis su skirtingais suinteresuotaisiais subjektais, visų pirma pilietinės visuomenės organizacijomis, ir užtikrinti jų dalyvavimą.

⁽³⁾ OL C 173, 2017 5 31, p. 45.

⁽⁴⁾ OL C 214, 2014 7 8, p. 31.

4. Konkrečios pastabos dėl naujosios ES švietimo strategijos

Reaguodamas į dvi Europos Komisijos iniciatyvas ir apskritai į ES ir valstybių narių politiką, EESRK šioje dalyje daugiau dėmesio skirs toliau nurodytiems trimis horizontaliesiems prioritetams, susijusiems su mokyklomis ir aukštojo mokslo.

4.1. Baziniai dalykiniai įgūdžiai yra būtini, tačiau taip pat reikalingi socialiniai emociniai ir universalieji įgūdžiai, gebėjimai ir žinios.

4.1.1. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kaip svarbu Komisijai užtikrinti, kad valstybės narės nustatytų visapusišką besimokančių asmenų poreikių apibrėžtį, t. y. į ją įtrauktų dalykinius ir universaliuosius įgūdžius, taip pat gebėjimus ir tarpdisciplinines žinias. Šie trys aspektai turėtų būti susiję ne tik su darbu reikalingais gebėjimais, bet ir apimti platesnį tikslą, t. y. siekti visų asmenų profesinio tobulėjimo per visą jų gyvenimą. Todėl švietimo tobulinimas, visų pirma aukštojo mokslo sistemose, taip pat turėtų būti orientuotas į tai, kaip geriau skatinti aktyvų pilietiškumą, jaunimo įgalėjimą, visą gyvenimą trunkantį mokymąsi ir žinias, kaip veikia ES ir kokią naudą ji duoda. Turime sau priminti, kad švietimas pats savaime negali padėti pašalinti socialinių ir ekonominių skirtumų, nes sinergija su papildoma socialine ir užimtumo politika yra būtina sąlyga siekiant tvaresnio sprendimo būdo.

4.1.2. Ypatinę dėmesį reikėtų skirti vadinamųjų socialinių emocinių įgūdžių stiprinimui, nes darbdaviai vis labiau vertina šiuos įgūdžius ir jie yra itin naudingi su darbu nesusijusioje aplinkoje. Todėl EESRK skatina imtis tokių priemonių, kokios, pavyzdžiui, yra numatytos Komisijos komunikate: kūrybiškumo vertinimo projektai, problemų sprendimas, bendradarbiavimas⁽⁵⁾, kolektyvinis darbas ir kritinis mąstymas. Politikos formuotojams reikia suteikti tinkamą paramą ir mokymą, kad jie suprastų bendrą šių įgūdžių aspektą.

4.1.3. Nors EESRK teigiamai vertina paramą universitetų bendradarbiavimui ir darbo rinkai, jis mano, kad ji neturėtų būti suprantama tik kaip verslo sektorius. Įmonių ir mokymo įstaigų partnerystė užmezgimas neturėtų būti grindžiamas vien kriterijumi, ar jaunimą galima tiesiogiai įdarbinti. Įmonės turi turėti galimybę visapusiškai pasinaudoti žmonių potencialu sutelkdamos tinkamus įgūdžius ir visoms amžiaus grupėms suteikdamos naujas galimybes, kurios atsiveria dėl skaitmeninės revoliucijos. Įmonės taip pat turėtų remti jaunus žmones, kurie siekia mokytis net ir įsidarbinę: švietimas yra tęstinis procesas, kuris negali per ribotą formaliojo švietimo metų skaičių patenkinti visų poreikių.

4.1.4. Tačiau, kaip jau nurodė EESRK, esama poreikio „skatinti švietimo įstaigose įvesti dualiąją (pakaitinio) mokymo ir lavinimo sistemą, kai studijos klasėje derinamos su patirtimi darbo vietoje, ir didinti už švietimą atsakingų institucijų ir įmonių įsitraukimą, kad tokios iniciatyvos svarbios“⁽⁶⁾. Moksleivių darbo patirtis ir glaudesni mokyklų, pramonės, universitetų ir mokslinių tyrimų institucijų ryšiai yra esminės svarbos siekiant kurti aukštos kvalifikacijos ir tvarias darbo vietas jaunimui.

4.1.5. Nepaisant dalykinių įgūdžių poreikio, ekonominės aplinkybės negali nulemti (aukštojo mokslo) švietimo krypties. Kitaip tariant, tokios iniciatyvos kaip sisteminio lygmens absolventų karjeros stebėsena turėtų užtikrinti, kad aukštojo mokslo programos ir mokymo programos nebūtų grindžiamos instrumenatizuotais švietimo rezultatais, pavyzdžiui, darbo užmokesčiu arba absolventų užimtumo lygiu. Kai kurios valstybės narės jau yra nustačiusios savo stebėsenos sistemas, todėl galima nauja ES masto sistema turėtų jas apjungti ir bet kuriuo atveju neturi būti naudojama griežtomis taupymo priemonėms humanitarinių ir socialinių mokslų mokymo programose pateisinti.

4.2. Parama mokytojams kokybiško mokymo ir mokymosi visą gyvenimą srityje

4.2.1. Šiame „skaitmeniniame švietimo amžiuje“ mokymosi procesui naudingos turi būti švietimo srities technologijos: pavyzdžiui, nors programavimo mokymasis nėra savitiksliis dalykas, moksleiviai turi suprasti programavimo principus ir įgyti reikalingų gebėjimų, kad galėtų naudotis besikeičiančiomis technologinėmis priemonėmis mokymosi ir gyvenimo aplinkoje.

⁽⁵⁾ Mokymo ir mokymosi Europos aukštosiose mokyklose kokybės gerinimas, Aukšto lygio grupės aukštojo mokslo modernizavimo klausimams spręsti ataskaita, Europos Komisija, 2013 m. birželio mėn.

⁽⁶⁾ OL C 327, 2013 11 12, p. 58.

4.2.2. Nors IRT suteikia galimybių daugelyje sričių, jos sudaro sąlygas realiam pavojui, pavyzdžiui, kibernetiniams nusikaltimams, pavojingam ir žalingam turiniui, didėjančiai paslaugų komercializacijai, taip pat leidžia technologinėmis priemonėmis stebėti ir netinkamai naudoti asmens duomenis. Todėl reikia stiprinti skaitmeninį raštingumą, tokiu būdu kiekvienam asmeniui suteikiant priemonių integruotis į ateities darbo rinką. IRT išplito visuose pramonės ir paslaugų lygmenyse, todėl jos turi būti neatsiejama mokymosi visą gyvenimą dalis.

4.2.3. Skaitmeninio švietimo patobulinimai taip pat turėtų padėti jaunimui aiškiau atskirti informaciją nuo žinių ir išugdyti kritinį mąstymą bei atitinkamą žiniasklaidos raštingumą, taip pat sugebėti, pavyzdžiui, atpažinti suklaidotas naujienas arba apsaugoti savo privatumą internete.

4.2.4. Nors šis komunikatas skirtas mokykloms ir aukštojo mokslo įstaigoms, klausimai dėl bendradarbiavimo ir ryšių tarp formaliojo, neformaliojo mokymosi ir savišvietos bei jų rezultatų patvirtinimo nėra pakankamai aptarti, kaip nurodyta 2012 m. Tarybos išvadose ⁽⁷⁾ „Partnerystė ir lankstūs visą gyvenimą trunkančio gebėjimų ugdymo būdai“. NET ir šiandien tik pusė ES valstybių narių parengė išsamią mokymosi visą gyvenimą strategiją ⁽⁸⁾. Šiuo atžvilgiu taip pat gali būti naudingos technologijos, pajėgindamos požiūrį į švietimą.

4.2.5. Komisija jau daugelį metų skatina ES tinklų kūrimą ir bendradarbiavimą, siekiant keistis gerąja praktika ir propaguoti savitarpio mokymąsi. Tačiau taip pat būtų įdomu įvertinti, koku mastu ugdytojai iš tikrųjų pritaria šioms priemonėms ir mechanizms. Labai tikėtina, kad dauguma mokytojų ir ugdytojų vis dar nežino apie visas jiems ES lygmeniu prieinamas paramos galimybes ir finansinius bei mokymo išteklius. Gebėjimų stiprinimas ir darbo sąlygų gerinimas, įskaitant mokytojų darbo užmokestį, turėtų būti valstybių narių prioritetas.

4.2.6. Remdamosi Komisijos rekomendacijomis, valstybės narės privalo sudaryti palankesnes ugdytojų ir mokytojų mokymosi visą gyvenimą sąlygas ir privalo padidinti jų judumą, pavyzdžiui, per „Erasmus+“ programas. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas su mokymu susijusių dalyvavimo aspektų gerinimui, nes paaikškėjo, kad tai yra labai gera pedagoginė praktika, leidžianti besimokantiems asmenims įgyti žinių ir tobulinti tam tikrus universaliuosius įgūdžius, pavyzdžiui, bendravimo įgūdžius. Tai būtų svarbus perėjimas nuo į mokytojus orientuoto švietimo prie švietimo, orientuoto į besimokantį asmenį, kai mokytojas tampa labiau mokymosi pagalbininku.

4.3. Verslumo mokymasis įgyvendinant socialinius projektus

4.3.1. Švietimu turi būti stiprinami pagrindiniai gebėjimai, įgūdžiai ir požiūriai, kurie yra reikalingi siekiant sėkmingo gyvenimo baigus formalųjį mokymą, pavyzdžiui, kolektyvinis darbas ir projektų valdymas. Šie nauji įgūdžiai ne tik padėtų padidinti įsidarbinamumą, bet ir pagerintų būsimų suaugusiųjų gebėjimą individualiai ir kolektyviai patiems kurti darbo vietas. Aktyvus mokymasis ir patirtimi grindžiamas mokymasis yra alternatyvūs požiūriai į mokymąsi, kurie gali padidinti gebėjimą įgyti žinių ir kurie yra naudingesni tobulinant praktinius įgūdžius, palyginti su konkrečios disciplinos praktine patirtimi.

4.3.2. EESRK pabrėžia, kad svarbu laikytis visapusiško požiūrio į verslumą, tinkamai naudojant naują *EntreComp* ⁽⁹⁾ sistemą. Socialinių projektų, kurie įgyvendinami mokyklose arba už jų ribų, rengimas yra puiki galimybė įgyti šių įgūdžių ir reikalingą mąstyseną, kartu tai padeda kurti glaudesnius ryšius su kitų rūšių mokymosi aplinka. Šiuo atžvilgiu parama Europos solidarumo korpuso iniciatyvai, kuri yra orientuota į vidurinių ir aukštųjų mokyklų jaunimą, turi būti valstybių narių veiksmų pagrindas. Be to, vis labiau domimasi socialiniu verslumu, kuris yra vienas iš būdų patenkinti jaunų žmonių siekį gauti prasmingesnius darbus.

⁽⁷⁾ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Partnerystė ir lankstūs visą gyvenimą trunkančio gebėjimų ugdymo būdai“, pridamas prie Komisijos komunikato „Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų“, 2012 m. lapkričio mėn.

⁽⁸⁾ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, pridamas prie [...] 2015 m. Tarybos ir Komisijos Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“) įgyvendinimo bendros ataskaitos projekto „Nauji Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje prioritetai“, 2015 m. rugpjūčio mėn.

⁽⁹⁾ Europos verslumo įgūdžių programa.
<https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/entrecomp-entrepreneurship-competence-framework>

4.3.3. Verslumas – galinga ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo varomoji jėga. Verslumo gebėjimų ugdymui reikėtų skirti itin daug dėmesio. Kaip EESRK jau nurodė, iš politikos formuotojų pusės dar trūksta realaus išsipareigojimo, kad Europoje mokymo programose ir mokymosi visą gyvenimą procese būtų užtikrintas verslumo ugdymas. Užmojai, kūrybiškumas ir verslumas turi būti vertinami kaip svarbūs aspektai, kuriuos reikia skatinti, be to, jų nereikėtų painioti su įmonių veikla arba pelno uždirbimu. Kūrybiškumas ugdomas mokantis formaliose ir neformaliose sistemose. Ugdytojai privalo visapusiškai dalyvauti šiame procese, siekiant užtikrinti, kad jie perduotų teisingą žinią. Mokytojai gali nepalankiai žiūrėti į verslumo sąvoką siaurąja prasme, kai ji suprantama kaip verslo sukūrimas, tačiau jie galėtų būti palankesni plačiajai verslumo, kaip pagrindinės gyvenimo kompetencijos, sampratai. Užsiėmimams ir mokymui galėtų būti panaudoti „verslumo laiptai“, kurie padėtų sukurti auditorijoje tinkamą verslumo „dvasią“⁽¹⁰⁾.

4.3.4. Nepriklausomai nuo to, ar jie ateityje sukurs verslą ar įsteigs socialinio verslo įmonę, verslumo įgūdžių mokomi jaunuoliai įgyja verslui reikalingų žinių, pagrindinių įgūdžių ir mąstysenos būdų, įskaitant kūrybingumą, iniciatyvumą, atkaklumą, kolektyvinio darbo sampratą, rizikos supratimą ir atsakomybės jausmą. Tai yra verslumo dvasia, kuri padeda verslininkams verslo idėjas paversti veiksmais ir kuri taip pat gerokai padidina įsidarbinamumą. Reikia apibrėžti verslumo įgūdžių mokymosi rezultatus visiems ugdytojams, kad praktikoje būtų galima pradėti veiksmingai taikyti verslumo įgūdžių ugdymo metodiką. Todėl valstybės narės turėtų siekti ugdyti verslumo įgūdžius, taikydamos naujus ir kūrybiškus mokymo ir mokymosi metodus nuo pat pradinės mokyklos, o vidurinio ugdymo ir aukštojo mokslo įstaigose – akcentuoti galimybę sukurti verslą kaip vieną iš karjeros galimybių. Realiomis sąlygomis sukaupia patirtis, įgyjama mokantis spręsti problemas ir palaikant ryšius su įmonėmis, turėtų būti neatskiriama visų mokomųjų dalykų dalis ir pritaikyta visų lygmenų švietimui.

Bruselis, 2017 m. spalio 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽¹⁰⁾ OL C 48, 2011 2 15, p. 45.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1380/2013 dėl bendros žuvininkystės politikos“

(COM(2017) 424 final – 2017/0190 (COD))

(2018/C 081/23)

Pranešėjas **Gabriel SARRÓ IPARRAGUIRRE**

Konsultavimasis	Taryba, 2017 9 14 Europos Parlamentas, 2017 9 11
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis
Biuro sprendimas	2017 9 19
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 3
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	179/2/2
(už / prieš / susilaikė)	

1. EESRK pozicija

1.1. Atsižvelgdamas į ankstesnę savo nuomonę dėl įpareigojimo iškrauti visas sužvejotas žuvis⁽¹⁾, kurioje reikalavo būtinų lankstumo priemonių, kuriomis būtų sudarytos sąlygos palaipsniui įgyvendinti įpareigojimą iškrauti laimikį, EESRK remia pasiūlymą dar trejiems metams pratęsti laikotarpį, kurį Komisija naudotųsi įgaliojimais priimti deleguotuosius aktus, kuriais dar trejiems metams būtų nustatyti žuvų išmetimo į jūrą mažinimo planai.

1.2. Tačiau tenka nuogąstauti, kad siūlomų trejų metų gali nepakakti norint priimti visus regioninius daugiametčius planus ir kad 2020 m. metų pabaigoje padėtis bus panaši, kaip dabar. EESRK būtų norėjęs, kad pratęsimo terminas būtų buvęs ilgesnis.

2. Pastabos

2.1. Laipsniškas įpareigojimo iškrauti laimikį įgyvendinimas (pirmieji Komisijos deleguotieji reglamentai, kuriais nustatomi žuvų išmetimo į jūrą mažinimo planai įsigaliojo 2015 m. sausio 1 d.) atskleidė keletą problemų.

2.1.1. Be abejonės, pati rimčiausia problema buvo (ir toliau ji tik aštrės) žvejybą stabdančios žuvų rūšys, t. y. rūšys, kurioms veiklos vykdytojai turi mažas arba jokių kvotų, tačiau kurios, ne dėl šios priežasties, nepatenka į žvejybos tinklus ar kitus žvejybos įrankius. Reglamente numatytų lankstumo priemonių visiškai nepakanka šiai padėčiai ištaisyti. Kai 2019 m. visiškai įsigalios įpareigojimas iškrauti laimikį, daugelis žvejybos laivų, netgi turėdami neišnaudotą tikslinių rūšių kvotą, turės likti uoste ir negalės išplaukti žvejoti, nes bus išnaudoję labai mažą savo prieigaudos rūšių kvotą.

2.1.2. Kitas neišspręstas klausimas – žvejybos uostų ir jų aukcionų pritaikymas rūšių, kurios tradiciškai būdavo išmetamos į jūrą ir kurios dabar turi būti iškraunamos, pardavimui. Be to, ne žmogaus vartojimui skirtų nedidelių žuvų pardavimo ribojimas kelia papildomų problemų, nes daugelyje ES uostų nėra nei infrastruktūros, nei įmonių, kurios užsiimtų tokios pirminės žaliavos realizavimu.

⁽¹⁾ OL C 311, 2014 9 12, p. 68.

2.1.3. Galiausiai laivuose reikia vis daugiau sandėlių ir didėja darbuotojų darbo krūvis, nes jie turi išrūšiuoti daugiau ir įvairesnių dydžių rūšių, todėl didėja stresas ir rizika.

2017 m. spalio 18 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos duomenų ekonomikos kūrimas“

(COM(2017) 134 final)

(2018/C 081/24)

Pranešėjas **Brian CURTIS**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 5 31
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 2
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	180/2/0
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

Išvados

1.1. Norint užtikrinti sklandų ir veiksmingą pilietinės visuomenės veikimą ES, būtina skaitmeninė ekonomika, ypač su ja susijusi ir ją remianti viešųjų paslaugų sistema. Komitetas palankiai vertina Europos Komisijos daromą nuolatinę pažangą ir teikiamą paramą toliau vystant Europos sąveikumo sistemą.

1.2. Komunikate atkreipiamas dėmesys į tolesnę pažangą, susijusią su patariamąja ir sanglaudos funkcija, kurią atlieka Informatikos GD skatindamas sklandžią valstybių narių ir jų viešojo administravimo institucijų sąveiką visais lygmenimis.

1.3. Vis dėlto Komitetas pažymi, kad skirtingose valstybėse narėse ir valstybių narių viduje smarkiai skiriasi sąveikumo pajėgumai. Pagal dabartinį bendrą susitarimą vis dar neįtrauktas reguliavimas ar privalomos valdymo procedūros, tačiau dėl to valstybėms narėms tenka didesnė atsakomybė visais įmanomais būdais savanoriškai dalyvauti laikantis Europos sąveikumo sistemos ir jos įgyvendinimo programų principų. Saugumas ir privatumas tebėra vieni iš 12 Europos sąveikumo sistemos principų ir EESRK teigiamai vertina tai, kad šie principai išsamiai išdėstyti ir dėl jų sąveikumo įgyvendinimo plane pateiktos dvi aiškos rekomendacijos. Europos sąveikumo sistemos pobūdis valstybėms narėms suteikia plačias galimybes naudotis savo subsidiarumo teisėmis, tačiau neįkyla abejonių, kad visuomenės nerimas dėl asmens duomenų nuosavybės, naudojimo ir saugumo yra plačiai paplitęs, o bendros svarbos klausimai būdingi visai Europai. Tokie klausimai susiję su ES Sutartyse įtvirtintomis pagrindinėmis teisėmis.

Rekomendacijos

1.4. EESRK palankiai vertintų visapusišką valstybių narių ir Europos Sąjungos institucijų dalyvavimą įgyvendinant Europos sąveikumo sistemą.

1.5. Nors kibernetinis saugumas nepatenka į šio komunikato kompetencijos sritį, akivaizdu, kad kitomis ES teisinėmis priemonėmis reikia užtikrinti, kad didesnis sąveikumas ir galimybė visuomenei susipažinti su informacija nereikštų didesnio pažeidžiamumo didėjančiai kibernetinės atakos grėsmei.

1.6. Kitas bendros svarbos klausimas – kaip padėti tiems, kurie dėl įvairių priežasčių negali dalyvauti sparčiai besiplečiančiame ir besiskverbiančiame skaitmeninių paslaugų pasaulyje. EESRK ragina valstybes nares taikyti Europos sąveikumo sistemos rekomendacijas dėl orientavimosi į paslaugų gavėją, ypač rekomendaciją dėl daugiakanalio, tiek fizinio, tiek skaitmeninio, skaitmeninių viešųjų paslaugų teikimo.

1.7. EESRK šiek tiek nerimauja, kad šiais veiksmais nenustatyti tikslai ir panašu, kad valstybės narės ir Komisija yra bendrai už juos atsakingos. Aiškesnė atsakomybė ir nurodyti prioritetai padėtų skirstant išteklius.

1.8. Reikia daugiau aiškumo, kaip būtų galima patenkinti reikalavimą dėmesį sutelkti į įmonių ir piliečių poreikius (į paslaugos gavėją orientuotos paslaugos).

1.9. Komitetas rekomenduoja vertinant Europos sąveikumo sistemos įgyvendinimo lygį teikti pirmenybę į Komisijos priimto pasiūlymo COM(2017) 256 II priedą įtrauktiems piliečių ir verslo įvykiams ir susijusioms procedūroms.

1.10. Komitetas pažymi, kad aktyvi Nacionalinių sąveikumo sistemų stebėjimo centro (angl. *National Interoperability Framework*, NIFO) veikla suteikia tvirtą pagrindą būsimoms rekomendacijoms. Šiuo pagrindu po dvejų trejų metų būtų galima sukurti teisinę priemonę dar neišspręstiems klausimais spręsti.

2. Įžanga

2.1. Bendrosios skaitmeninės rinkos sukūrimas – vienas iš 10-ies Europos Komisijos politinių prioritetų, kuris per metus galėtų prisidėti prie Europos ekonomikos, darbo vietų kūrimo ir viešųjų paslaugų keitimo 415 mlrd. EUR. Bendrojoje skaitmeninėje rinkoje labai reikalingas skaitmeninis viešojo administravimo institucijų bendradarbiavimas. Viešajame sektoriuje dirba daugiau kaip 25 % visų darbuotojų, o jame vykstantys viešieji pirkimai sudaro penktadalį ES BVP. Dėl didėjančio studentų mainų, turizmo, migracijos, tarpvalstybinio verslo plėtojimo ir prekybos internetu masto daugelyje sričių stiprėja sąveikumo poreikis.

2.2. Europos sąveikumo sistema pirmą kartą priimta 2010 m. Ja viešojo administravimo institucijoms pateiktos konkrečios gairės, kaip sukurti sąveikias viešąsias paslaugas, remiantis pagrindiniais sąveikumo principais ir koncepciniais modeliais pagrįstomis rekomendacijomis.

2.3. Pagrindinės priemonės, kuriomis įgyvendinama 2010 m. Europos sąveikumo sistema, yra Europos viešojo administravimo institucijų sąveikumo sprendimų (ISA) programa (2010–2015 m.) ir ją pakeitusi ISA² programa (2016–2020 m.).

2.4. Nuo 2010 m. viešajam sektoriui įtaką daranti Europos politika ir iniciatyvos buvo išplėtos, pvz., peržiūrėtos direktyvos dėl viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio naudojimo, Elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų (angl. eIDAS) reglamento ⁽¹⁾ ir 2016–2020 m. e. valdžios veiksmų plano atveju, arba yra rengiamos, pvz., bendrųjų skaitmeninių vartų ir laisvo tarptautinio (ne asmens) duomenų judėjimo atveju.

2.5. Informacinės technologijos – tai sparčiai besivystanti atvirųjų duomenų ir debesijos kompiuterijos sritis.

2.6. Dėl su pirmiau minėta politika ir technologija susijusių aspektų ir poreikio peržiūrėti Europos sąveikumo sistemos efektyvumą 2016 m. surengtos konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais, kuriose buvo analizuojami suinteresuotųjų subjektų poreikiai ir problemos, susiję su sąveikumu ir Europos sąveikumo sistemos įgyvendinimu, nustatytas numatomų peržiūrų poveikis ir surinkta grįžtamoji informacija apie pridėtinę vertę.

2.7. Dėl to naujoje sistemoje atkreiptas didesnis dėmesys į tai, kaip sąveikumo principai ir modeliai turėtų būti taikomi praktikoje, ir išaiškinta Europos sąveikumo sistemos svarba susiejant nacionalines ir konkrečioms sritims pritaikytas sistemas. Rekomendacijų skaičius padidintas nuo 25 iki 47, nes atnaujintos ir naujai priimtose sąveikumo rekomendacijos tapo konkretesnės, kad būtų paprasčiau jas įgyvendinti, didesnę dėmesį skiriant atvirumui ir informacijos valdymui, duomenų perkeliamumui, sąveikumo valdymui ir integruotų paslaugų teikimui.

⁽¹⁾ Reglamentas (ES) Nr. 910/2014 (OL L 257, 2014 8 28, p. 73) dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje užtikrina nuspėjamą reglamentavimo aplinką, kad elektroninis įmonių, piliečių ir viešųjų institucijų bendravimas vyktų saugiai ir sklandžiai.

3. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

3.1. Šiame komunikate pateikiama iki šiol pasiektos pažangos ir ateities prioritetų bendra apžvalga, peržiūra ir analizė. Komunikato I priede penkiose prioritetinėse srityse numatyti 22 veiksmai. Tai įtvirtinta II priede, kuriame išdėstyti naujos Europos sąveikumo sistemos principai ir informacija apie 47 rekomendacijas. Taip Europos viešojo administravimo institucijoms, prisijungus prie Europos sąveikumo sistemos bendrosios sistemos, pagrįstos Europos sąveikumo sistemos koncepciniu modeliu, siekiama teikti sklandžias paslaugas ir duomenų srautus.

3.2. Kad žmonės galėtų laisvai dirbti ir persikelti, o įmonės naudotis nevaržomos prekybos ir kapitalo judėjimo nauda visose valstybėse narėse, būtina įgyvendinti veiksmingas skaitmenines viešąsias paslaugas. Valstybės narės modernizuoja savo viešojo administravimo institucijas įvesdamos plataus masto skaitmeninimą, tačiau tam, kad būtų išvengta pavojaus sukurti izoliuotą skaitmeninę aplinką ir atitinkamai elektronines kliūtis keturioms laisvėms, būtinas sąveikumas.

3.3. Pagal šią sistemą numatyta, kad norint pasiekti tinkamą sąveikumą, reikia panaikinti dabartines ir galimas kliūtis, susijusias su teisiniais klausimais, organizaciniais aspektais, duomenimis ir (arba) semantinėmis problemomis ir techniniais uždaviniais. Įgyvendinant ir peržiūrint ISA ir ISA² programas jau pasiekta didelė pažanga šių aspektų nustatymo ir nagrinėjimo srityje, tačiau dar daug reikia nuveikti.

3.4. Remiantis naujausiais turimais duomenimis, įvertinta, kad nacionalinės sąveikumo sistemos 76 % suderintos su Europos sąveikumo sistema, tačiau nacionalinių sąveikumo sistemų įgyvendinimo vykdant konkrečius nacionalinius projektus lygis 2016 m. ⁽²⁾ buvo 56 % – tai rodo, kad vis dar esama su dabartinių rekomendacijų praktiniu įgyvendinimu susijusių sunkumų. Todėl akivaizdu, kad reikia papildomų konkrečių gairių, ir jos išdėstytos II priede.

3.5. 12 principų išliko beveik tokie patys kaip ankstesnėje Europos sąveikumo sistemoje, tačiau jie atspindi naujausius politikos pokyčius ir technikos raidą. Šie principai suskirstyti į keturias kategorijas:

ES veiksmų sąveikumo srityje sąlygų nustatymas

1. Subsidiarumas ir proporcingumas

Pagrindinis sąveikumas

2. Atvirumas
3. Skaidrumas
4. Pakartotinis naudojimas
5. Technologinis neutralumas ir duomenų perkeliamumas

Bendrųjų naudotojų poreikiai ir lūkesčiai

6. Didžiausias dėmesys naudotojui
7. Įtrauktis ir prieinamumas
8. Saugumas ir privatumas
9. Daugiakalbystė

Viešojo administravimo institucijų bendradarbiavimas

10. Administravimo supaprastinimas
11. Informacijos išsaugojimas
12. Veiksmingumo ir efektyvumo vertinimas

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/isa2/sites/isa/files/docs/publications/report_2016_rev9_single_pages.pdf

3.6. Komunikate viešojo administravimo institucijos raginamos pagerinti nacionalinį su sąveikumu susijusios veiklos valdymą, naudoti valdymo modelius, kad būtų plėtojamos geresnės skaitmeninės viešosios paslaugos, ir įtraukti piliečių ir įmonių iš kitų ES valstybių narių poreikius, valdyti jiems priklausančius duomenis, pateiktus bendrais semantiniais ir sintaksiniais formatais, kad būtų paprasčiau juos skelbti portaluose ir juos kaupti, pakartotinai naudoti ir jais dalytis.

3.7. Komunikate pateikiamas bendras Europos sąveikumo sistemos koncepcinis modelis, pagrįstas sąveikumo modelio ir integruotų viešųjų paslaugų modelio sinteze. Tai taikytina visoms skaitmeninėms viešosioms paslaugoms, ypatingą dėmesį skiriant valdymo aspektams. 47 konkrečios rekomendacijos atspindi tiek principų, tiek modelių egzėgezę. Pateikiamame sąveikumo užtikrinimo veiksmų plane pateikiami papildomi konkretūs pasiūlymai dėl įgyvendinimo. Taip koncepciniam modeliui suteikiama daugiau aiškumo, taip pat sprendžiami konkretūs 2016 m. konsultacijose iškelti veikimo klausimai.

3.8. Pavyzdžiui, dėl bendros senųjų sistemų, skirtų vietos ir su konkrečiomis sritimis susijusiems klausimams spręsti, problemos sukurtos smulkios IRT „salos“. Viena iš su tuo susijusių rekomendacijų yra ši: „kai įmanoma, naudoti atviras specifikacijas, kad kuriant Europos viešąsias paslaugas būtų užtikrintas techninis sąveikumas“ (33 rekomendacija). Šiame veiksmų plane tam pritariama detaliai parengiant septynias veiksmų sritis (12–18), kuriose siūloma imtis konkrečių priemonių.

4. Bendrosios pastabos

4.1. Komitetas palankiai vertina tolesnį Europos sąveikumo sistemos plėtojamą ir pažymi, kad 2017 m. spalio mėn., pirmininkaujant Estijai, gali būti pateikta ministrų deklaracija dėl e. valdžios, kurioje, be kita ko, bus išpareigota įgyvendinti Europos sąveikumo sistemą. EESRK pripažįsta skaitmeninės ekonomikos svarbą ES pilietinei visuomenei ir per pastaruosius metus paskelbtose savo nuomonėse pateikė konstruktyvų požiūrį į skaitmeninę darbotvarkę ir ją pakeisiančią bendrosios skaitmeninės rinkos programą⁽³⁾.

4.2. Paskutinį dešimtmetį e. valdžios veiksmų planai⁽⁴⁾ buvo veiksmingos politinės priemonės skatinant viešojo administravimo institucijų modernizavimą visoje ES. Jais remiamas valstybių narių ir Komisijos koordinavimas ir bendradarbiavimas ir jie paskatino imtis bendrų veiksmų dėl e. valdžios, kurios pagrindinė dalis yra Europos sąveikumo sistema.

4.3. Naujos Europos sąveikumo sistemos įgyvendinimo strategija atspindi daugelį ankstesnėse Komiteto nuomonėse pateiktų rekomendacijų ir joje pabrėžiama, kad viešojo administravimo institucijos visoje ES turi imtis skubių ir suderintų veiksmų. Iš esmės jau išsklaidytos tam tikros ankstesnės valstybių narių abejonės dėl Europos sąveikumo sistemos, ir nors vis dar yra ką nuveikti, didžiausi su įgyvendinimu susiję sunkumai kyla dėl išteklių ir palikimo, o ne dėl esminių klausimų.

4.4. Ankstesnėje mūsų nuomonėje „Sąveika kaip viešojo sektoriaus modernizavimo priemonė“⁽⁵⁾ pažymėta, kad piliečiai turi vis daugiau informacijos apie tai, kad viešojo administravimo institucijos renka ir naudoja jų asmens duomenis, arba apie plačiau renkamus duomenis ir yra dėl to susirūpinę. Jie taip pat supranta, kad didesnis sąveikumas daro poveikį tam, kaip gali būti dalijamasi ir naudojamos duomenimis. Dabar turima dar daugiau informacijos, todėl džiugina tai, kad atsižvelgta į saugumo ir privatumo klausimus ir pateiktos rekomendacijos (Nr. 46–47) teikti pirmenybę veiksams šioje srityje.

4.5. Tokioje sparčiai kintančioje srityje kaip IRT technikos ir rinkos raida spartesnė už politinius sprendimus, teisinius ir reguliavimo įgaliojimus ir stebėsenos pajėgumus. Todėl Komitetas visiškai pritaria šiame pasiūlyme Komisijos pateiktam reguliarių peržiūrų ir prisitaikymo metodui. Nacionalinių sąveikumo sistemų stebėjimo centras susijusiems suinteresuotiesiems subjektams teikia labai svarbią paslaugą šioje srityje. Jis padeda koncepcines ir teisės sistemas papildyti įvairia praktine ir technine informacija. Pavyzdžiui, 32-ose neseniai atnaujintose internetinėse informacijos suvestinėse apibendrinta naujausia informacija apie dalyvaujančių šalių nacionalinio sąveikumo padėtį⁽⁶⁾.

⁽³⁾ OL C 12, 2015 1 15, p. 99; OL C 487, 2016 12 28, p. 92; OL C 487, 2016 12 28, p. 99; OL C 218, 2009 9 11, p. 36.

⁽⁴⁾ 2006–2010 m. e. valdžios veiksmų planas ir 2011–2015 m. e. valdžios veiksmų planas.

⁽⁵⁾ OL C 12, 2015 1 15, p. 99.

⁽⁶⁾ https://joinup.ec.europa.eu/community/nifo/og_page/nifo-factsheets

5. Konkrečios pastabos

5.1. Europos sąveikumo sistemoje nustatytas viešųjų paslaugų koncepcinis modelis apima integruotų viešųjų paslaugų kūrimą, planavimą, plėtojimą, teikimą ir paramą visais valdžios sektoriaus lygmenimis – nuo vietos iki ES. Čia išdėstytais principais vadovaujamosi priimant sprendimus dėl sąveikios Europos valstybės tarnybos, galinčios imtis praktinių priemonių, pvz., įvairių į sąveikumo veiksmų planą įtrauktų veiksmų, įsteigimo. Vis dėlto šiais 22 veiksmiais nenustatyti tikslai ir panašu, kad valstybės narės ir Komisija yra bendrai už juos atsakingos. Tai nėra būdas imtis ryžtingų veiksmų ir reikalingas didesnis aiškumas šioje srityje. Taip pat nurodant, kurios rekomendacijos turėtų būti įgyvendinamos pirmiausia, gali padėti nuspręsti, kaip naudoti išteklius, ypač turint omenyje, kad tokie ištekliai gali būti riboti.

5.2. Komunikate ir jo papildančiuose dokumentuose atkreipiamas dėmesys į reikalavimą teikti į naudotoją orientuotas paslaugas, tačiau reikėtų aiškiau nurodyti, kaip tai pasiekti. Siūloma, kad į ISA² programą būtų įtrauktas atitinkamas veiksmas, pavyzdžiui, parengiant sistemą ir gaires, kaip praktiškai įgyvendinti orientavimą į naudotoją.

5.3. Į Europos sąveikumo sistemos taikymo sritį įtraukta viešųjų paslaugų apibrėžtis. Tai – beveik visų rūšių tarpvalstybinės viešosios paslaugos, dėl kurių Nacionalinių sąveikumo sistemų stebėjimo centrui gali būti sudėtinga tiksliai įvertinti ir stebėti Europos sąveikumo sistemos įgyvendinimą. Komitetas rekomenduoja vertinant Europos sąveikumo sistemos įgyvendinimo lygį teikti pirmenybę į Komisijos priimto pasiūlymo COM(2017) 256 II priedą įtrauktiems piliečių ir verslo įvykiams ir susijusioms procedūroms.

5.4. Iki šiol šioje srityje subsidiarumo principas taikytas palyginti veiksmingai. Šis komunikatas – dar vienas sąveikumo skatinimo žingsnis, tačiau dar yra ką nuveikti. Komitetas nurodo, kad aktyvus Nacionalinių sąveikumo sistemų stebėjimo centro atliekamas darbas yra patikimas būsimų rekomendacijų pagrindas ir po dvejų–trejų metų taps įstatymo lydimuoju teisės akto, kuriuo galėtų būti išspręsti likę klausimai, pagrindu.

2017 m. spalio 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl elektroninės kelių rinkliavos sistemų sąveikumo, kuria sudaromos palankesnės sąlygos tarpvalstybiniu lygmeniu keisti informacija apie kelių mokesčių mokėjimo pažeidimus Sąjungoje (nauja redakcija)“

(COM(2017) 280 final – 2017/0128 (COD))

(2018/C 081/25)

Pranešėjas **Vitas MAČIULIS**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 6 15 Europos Sąjungos Taryba, 2017 6 20
Teisinis pagrindas	SESV 91 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 2
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	183/1/1
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK tvirtai remia 2017 m. gegužės 31 d. Europos Komisijos pasiūlymą dėl elektroninės kelių rinkliavos sistemų sąveikumo, kuriuo siekiama pagerinti 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje įtvirtintas nuostatas. Praktinis šių nuostatų taikymas pastaraisiais metais parodė, kad dauguma jų neatitinka šiuolaikinių reikalavimų.

1.2. Elektroninės kelių rinkliavos sistemos nacionaliniu, regioniniu ar vietos lygmeniu jau veikia 20 valstybių narių. Tačiau dėl prasto sistemų sąveikumo tarptautiniu lygmeniu valstybės narės praranda daug pajamų, be to, dėl šios priežasties tiesioginiai kelių naudotojai taip pat patiria papildomų išlaidų. EESRK ragina valstybes nares aktyviai siekti tarpvalstybinio bendradarbiavimo kuriant pažangius kelių rinkliavos mechanizmus. Menkas bendradarbiavimas reiškia, kad valstybės narės neturi jokių galimybių nustatyti konkrečius pažeidėjus, jei pastarųjų transporto priemonės yra registruotos užsienyje.

1.3. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad reikėtų dėti visas pastangas siekiant įdiegti bendrą elektroninės kelių rinkliavos sistemą visoje ES, kuri būtų pagrįsta pažangia technologija. EESRK pasisako už paprastą, lanksčią ir mažų kainų sistemą, kurią būtų galima greitai išplėsti, kad ji būtų taikoma platesniam naudotojų ir kelių tinklų ratui. Tokia sistema sudarytų palankias sąlygas įgyvendinti nediskriminacinę rinkliavą pagal Eurovinjetės teisės aktų nuostatas.

1.4. Transporto priemonėse montuojama įranga (TPMĮ), kuri yra pagrindinis elektroninės rinkliavos sistemos elementas, nebūtinai reiškia vieną fizinį prietaisą. Tai gali būti keletas fiziškai sujungtų arba per atstumą susietų prietaisų, įskaitant išmaniuosius telefonus ir planšetinius kompiuterius, kurie kartu veikia kaip TPMĮ. EESRK rekomenduoja šioje srityje skatinti specialių IT taikomųjų programų kūrimą, kurios padėtų gerokai sumažinti kelių naudotojų patiriamas išlaidas.

1.5. Kai kurios valstybės narės jau naudoja skirtingas kelių rinkliavos rinkimo technologijas, o perėjimas prie bendros sistemos joms atsietų labai brangiai. Todėl EESRK rekomenduoja Europos Komisijai ieškoti lanksčių finansinių, techninių ir teisinių priemonių, kuriomis skatintų valstybių narių pastangas integruoti įvairius esamus sprendimo būdus į vieną sąveikią sistemą. Direktyvos priede pateikus TPMĮ sistemose naudojamų technologijų sąrašą, taip pat būtų galima greičiau reaguoti į technologinę plėtrą ir tai padėtų užtikrinti vienodumo lygį.

1.6. EESRK remia Europos Komisijos iniciatyvą pradėti taikyti atskirą sutartį su Europos elektroninės rinkliavos paslaugos (EERP) teikėju, kuri galiotų visiems ES naudotojams. Tai padės laikytis skaidresnės ir vartotojams palankesnės praktikos.

1.7. Tai leistų lengviau ir veiksmingiau išieškoti nesumokėtus kelių naudojimo mokesčius iš nesąžiningų ir sukčiaujančių kelių naudotojų, neatsižvelgiant į jų registracijos šalį. EESRK rekomenduoja Komisijai apsvarstyti galimybę išplėsti sutarčių, reguliuojančių sistemos EUCARIS (Europos transporto priemonės ir vairuotojo pažymėjimo informacinė sistema) naudojimą, taikymo sritį. Ši sistema jau užtikrina infrastruktūrą ir programinę įrangą šalims, todėl jos gali dalytis informacija apie automobilių ir vairuotojo pažymėjimų registraciją ir lengviau kovoti su automobilių vagystėmis ir registracijos klastojimu.

1.8. Socialiniai Europos Komisijos pasiūlymo aspektai yra ypač svarbūs. MVĮ ir labai mažos įmonės užima didelę krovinių vežimo keliais rinkos dalį visoje ES. Individualiems automobiliams skirta elektroninė rinkliavos sistema yra labai opus klausimas. Todėl sprendimai šiuo atveju turėtų būti labai kruopščiai suderinti.

2. Pagrindinės aplinkybės ir esamų rinkliavos sistemų apžvalga

2.1. 2012 m. kelių naudojimo rinkliavos buvo nustatytos sunkiasvorėms krovinių transporto priemonėms 20 valstybių narių, o 12 valstybių narių nustatytos rinkliavos privatiems automobiliams. Kelių, kuriuose renkamos rinkliavos, tinklo ilgis buvo apie 72 000 kilometrų, iš kurių 60 % buvo įrengtos elektroninės rinkliavos rinkimo (ERR) sistemos, kurios nuo praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio ir vėliau buvo įrenginėjamos nacionaliniu ar vietos lygmeniu ir prie kurių prisiregistravo daugiau nei 20 mln. kelių naudotojų. Skirtojo trumpojo nuotolio ryšio (angl. *dedicated short-range communications*, DSRC) sistemos yra dažniausiai prie elektroninės rinkliavos rinkimo pritaikomas sprendimo būdas. Naujos technologijos, įskaitant palydovinio ryšio veikimu pagrįstas sistemas, per pastaruosius 10 metų taip pat buvo patobulintos. Todėl Europos Sąjungoje vienu metu veikia įvairios skirtingos ir dažniausiai nesuderinamos technologijos.

2.2. Direktyva 2004/52/EB buvo priimta siekiant panaikinti šią rinkos fragmentaciją sukuriant Europos elektroninės rinkliavos paslaugą (EERP). Pagal minėtą direktyvą EERP turėjo būti prieinama sunkiasvorėms krovinių transporto priemonėms ne vėliau kaip nuo 2012 m. spalio mėn. ir iki 2014 m. spalio mėn. ji turėjo būti nustatyta visų kitų rūšių transporto priemonėms.

2.3. Siekiant užtikrinti, kad įvairios rinkliavos sistemos būtų technologiškai suderinamos ir kad jas būtų galima susieti su šia bendra rinkliavos paslauga, direktyvoje nurodytos trys technologijos, kurios gali būti naudojamos siekiant rinkti rinkliavas elektroninėmis priemonėmis: mikrobangų DSRC, palydovinio padėties nustatymo (GNSS) ir mobiliojo ryšio (GSM) technologijos.

2.4. Šiuo metu Direktyvos 2004/52/EB nuostatos dar nėra visiškai įgyvendintos Europos rinkliavų rinkoje. Rinkliavų sistemos dar nėra vienodos – kiekviena valstybė narė ir rinkliavos rinkėjas veikia pagal jam taikomus teisės aktus, laikydamasis sukurtai sistemai nustatytų tikslų ir atsižvelgdamas į vietos aplinkybes bei eismo sąlygas.

2.5. EESRK savo rekomendacijose, kurias jis yra pateikęs daugelyje ankstesnių nuomonių ⁽¹⁾, yra ne kartą pabrėžęs bendrų standartų ir tarpvalstybinio sąveikumo kaip būdo užtikrinti veiksmingus tarpvalstybinius pervežimus ir sukurti veiksmingą EERP svarbą.

2.6. Pagrindinės apmokestinimo sistemos ES yra:

2.6.1. atstumu pagrįstos apmokestinimo sistemos: mokestis apskaičiuojamas pagal transporto priemonės nuvažiuotą atstumą, kuris paskui tikslinamas pagal kitus transporto priemonės būdingus parametrus (bendrą svorį, ašių skaičių, išmetamo teršalų kiekio klasę ir pan.). Tai yra labiausiai ES paplitusi sistemos rūšis, kurią taikant naudojamos įvairios techninės proporcingo transporto priemonės apmokestinimo priemonės, pagrįstos faktiniu kelių infrastruktūros panaudojimu eksploatuojant transporto priemonę;

2.6.2. laiku arba vinjetėmis pagrįstos apmokestinimo sistemos: mokestis apskaičiuojamas remiantis atitinkamu laiku tarpu, kuris dar kartą tikslinamas pagal tas pačias pirmiau nurodytas transporto priemonės charakteristikas. Tokios sistemos yra susijusios su vinječių išigijimu. Vinjetės leidžia konkretų laiką tarpą (vieną dieną, vieną mėnesį arba ištisus metus) naudoti tam tikru kelių tinklu. Mokėtino mokesčio dydis nepriklauso nuo faktinio kelių infrastruktūros panaudojimo;

⁽¹⁾ OL C 32, 2004 2 5, p. 36.
OL C 277, 2009 11 17, p. 85.
OL C 291, 2015 9 4, p. 14.
OL C 173, 2017 5 31, p. 55.
OL C 288, 2017 8 31, p. 85.

2.6.3. prieiga pagrįstos apmokestinimo sistemos: mokestis iš esmės taikomas miesto teritorijose ir konkrečiai infrastruktūrai; pagal šią sistemą naudotojui taikoma rinkliava už važiavimą atitinkamoje zonoje. Tokios sistemos sudaro sąlygas sumažinti eismą ir taršą ypač jautriose miesto dalyse arba kitose tankiai užstatytose miesto teritorijose.

2.7. Kalbant apie atstumu pagrįstas sistemas, pažymėtina, kad ES elektroninės rinkliavos operacijoms vykdyti naudojamos dvi pagrindinės technologijos: vietos nustatymas pagal pasaulinę palydovinės navigacijos sistemą (GNSS) ir skirtoji trumpojo nuotolio ryšio (DSRC) sistema, kuri yra Europos standartizacijos komiteto (CEN) patvirtinta 5,8 GHz dažnio mikrobangų technologija.

2.7.1. GNSS technologijoje naudojami iš palydovų tinklo gauti transporto priemonės vietos nustatymo duomenys ir, siekiant nustatyti mokesčio dydį, išmatuojamas keliu nuvažiuotas atstumas. Naudojant transporto priemonėse montuojamą įrangą (TPMĮ), nustatoma transporto priemonės buvimo vieta ir surenkama bei apdorojama būtina informacija nesinaudojant pakelės įrenginiais. Tai yra patogiausia, tačiau kartu ir brangiausia sistema.

2.7.2. Skirtoji trumpojo nuotolio ryšio (DSRC) technologija yra pagrįsta dvikrypčiu radijo ryšiu tarp stacionarios kelio įrangos (RSE) ir transporto priemonėje sumontuoto mobiliojo prietaiso (TPMĮ). Naudojant tokias ryšio priemones, nustatomi kelių infrastruktūros naudotojai (ir jų transporto priemonės), siekiant juos apmokestinti.

2.8. Automatinio automobilio registracijos numerio identifikavimo (angl. *Automatic Number Plate Recognition*, ANPR) sistema naudojama prieiga pagrįstose apmokestinimo sistemose. Ši technologija yra pagrįsta transporto priemonių registracijos numerius nuskaitančių vaizdo kamerų naudojimu. Šioje sistemoje nereikalinga TPMĮ ir ją naudojant reikia mažiau brangios kelių įrangos.

2.9. Toliau pateikiama įvairių skirtingose ES šalyse naudojamų rinkliavos sistemų apžvalga.

2.9.1. Atstumu pagrįstos rinkliavos sistemos, taikomos sunkiosioms transporto priemonėms:

Rinkliavos sistemos	Naudojama technologija	Šalis
Savitarnos	GNSS kartu su ANPR ir (arba) DSRC	Vengrija, Slovakija, Belgija
Savitarnos	GNSS naudojant infraraudonus spindulius ir (arba) DSRC	Vokietija
Savitarnos	DSRC	Austrija, Čekija, Lenkija, Portugalija, Jungtinė Karalystė (Dartfordo sankryža)
Savitarnos	ANPR	Jungtinė Karalystė (Dartfordo sankryža)
Savitarnos	ANPR ir DSRC TPMĮ	Portugalija (A22 – A25)
Rinkliavos aikštelių tinklas	DSRC	Kroatija, Prancūzija, Graikija, Airija, Italija, Lenkija, Portugalija, Ispanija, Jungtinė Karalystė

2.9.2. Atstumu pagrįstos rinkliavos sistemos, taikomos lengvosios transporto priemonės:

Rinkliavos sistemos	Naudojama technologija	Šalis
Savitarnos	DSCR/ANPR	Portugalija

Rinkliavos sistemos	Naudojama technologija	Šalis
Atskiros sekcijos su rinkliavos aikštelėmis	DSCR/ANPR	Austrija (A9, A10 Tauernas, A11 Karavankai, A13, Brenneris ir S16 Arlbergas)
Rinkliavos aikštelių tinklas	DSCR	Kroatija, Danija, Prancūzija, Graikija, Airija, Italija, Lenkija, Portugalija, Ispanija

2.9.3. Laiku pagrįstos rinkliavos sistemos, taikomos sunkiosioms transporto priemonėms:

Rinkliavos sistemos	Naudojama technologija	Šalis
Vinjetės	e. Eurovinjetė	Danija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Švedija
Vinjetės	Elektroninė vinjetė	Jungtinė Karalystė, Latvija
Vinjetės	Lipdukas	Bulgarija, Lietuva, Rumunija

2.9.4. Laiku pagrįstos rinkliavos sistemos, taikomos lengvosioms transporto priemonėms:

Rinkliavos sistemos	Naudojama technologija	Šalis
Vinjetės	Lipdukas	Austrija, Bulgarija, Čekija, Vengrija (e. vinjetė), Rumunija (popierinė vinjetė), Slovėnija, Slovakija
Rinkliava renkama naudojant fizinę kliūtį arba savitarnos terminalą	DSRC, ANPR – priklauso nuo sistemos	Jungtinė Karalystė

2.9.5. Prieiga pagrįstos rinkliavos sistemos, taikomos visoms transporto priemonėms ⁽²⁾

Rinkliavos sistemos	Naudojama technologija	Šalis
Prieigos mokestis (kordono mokestis)	ANPR	Švedija (Stokholmas)
Prieigos mokestis (vinjetė)	ANPR	Jungtinė Karalystė (Londono spūsčių mokestis), Milanai (C zonos mokestis)

3. Pagrindinių problemų aprašymas

3.1. Savo 2012 m. rugpjūčio mėn. komunikate dėl Europos elektroninės kelių rinkliavos paslaugos diegimo (COM (2012) 474 *final*) Europos Komisija aiškiai nurodė, kad „[i]diegti EERP ir laikytis nustatytų terminų nepavyko ne dėl techninių priežasčių“, bet dėl to, kad „įvairios suinteresuotosios šalys [bendradarbiavo] nepakankamai“, o valstybės narės dėjo per mažai pastangų. Savo 2013 m. balandžio mėn. pranešime dėl elektroninės rinkliavos paslaugos ir Europoje lengvosioms privačioms transporto priemonėms taikomų vinječių sistemos (A7-0142/2013) Europos Parlamentas laikėsi tokios pačios pozicijos ir „pritarė Komisijai, kad jau sukurta sąveikių sistemų technologija“.

⁽²⁾ Tyrimas „Pažangiausias elektroninės rinkliavos sistemos“, MOVE/D3/2014-259.

3.2. Daugumoje rinkliavos sistemų reikalaujama, kad kelių naudotojai savo transporto priemonėse sumontuotų TPMĮ. Nors kai kurios sistemos gali sąveikauti tarpvalstybiniu lygmeniu, dauguma jų yra nesąveikios. Dėl to kelių naudotojai patiria papildomų išlaidų ir sunkumų: kad galėtų netrukdomi važiuoti įvairiose šalyse, jie savo transporto priemonėse turi sumontuoti įvairių rūšių TPMĮ. Dabartiniais skaičiavimais, metinės išlaidos yra 334 mln. EUR, o iki 2025 m. jos turėtų sumažėti iki šiek tiek mažiau nei 300 mln. EUR per metus.

3.3. Tam tikrą tarpvalstybinį sąveikumą užtikrinti pavyko, tačiau Kroatijoje, Čekijoje, Vokietijoje, Graikijoje, Vengrijoje, Airijoje, Italijoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje ir Jungtinėje Karalystėje susimokėti rinkliavą galima tik naudojantis nacionaline TPMĮ. Vienas iš teisės aktų, kuriais reglamentuojama EERP, tikslų buvo sudaryti sąlygas susieti TPMĮ su kitais transporto priemonėse esančiais prietaisais, visų pirma skaitmeniniais tachografa. Paaiškėjo, kad susiejimas su tachografa nėra perspektyvus sprendimo būdas.

3.4. Dėl tarpvalstybinio sąveikumo stokos išlaidų patiria ir valdžios institucijos: jos turi pirkti ir prižiūrėti perteklinę TPMĮ, kuri veikia nacionaliniu lygmeniu, bet netinka naudoti užsienyje. Tik vienos nacionalinės sistemos, kurioje transporto priemonių padėtis nustatoma naudojantis palydovine padėties nustatymo sistema, vienkartinės TPMĮ pirkimo išlaidos yra 120 mln. EUR, o priežiūros išlaidos – 14,5 mln. EUR per metus ⁽³⁾.

3.5. Vis dar nėra visos apimties EERP, o sąveikumo užtikrinimo srityje pažanga labai nedidelė. Paslaugų teikėjai susiduria su rimtomis patekimo į rinką kliūtimis, pvz., diskriminaciniu institucijų elgesiu, ilgomis ir besikeičiančiomis priėmimo procedūromis ir nustatytų standartų neatitinkančių vietos sistemų techniniais ypatumais. Pasirašyta tik keletas ribotų susitarimų, kuriuose dalyvauja daugiau nei viena ES šalis. Pagrindinės priežastys yra šios:

3.5.1. Esamos rinkliavos rinkimo sistemos operatorius tam tikrose nacionalinėse rinkose užima privilegijuotą padėtį. Dėl to atsiranda kliūčių įgyvendinti suderintą ir nediskriminacinę rinkliavos sistemą ES;

3.5.2. EERP teisės aktuose nustatytos kliūtys: visų pirma reikalaujama, kad EERP teikėjai turėtų pradėti teikti ES masto paslaugas per 24 mėnesius;

3.5.3. nacionalinėse rinkliavos sistemose labai skirtingais būdais taikomos trijų tipų technologijos, kurias leidžiama naudoti pagal EERP teisės aktus, ir dėl šios priežasties tarpvalstybinio sąveikumo užtikrinimas tampa sudėtingas ir brangus.

3.6. EERP teisės aktuose trūksta veiksmingų nuostatų, susijusių su kitoje ES šalyje įregistruotoms transporto priemonėms galiojančių rinkliavų surinkimo užtikrinimu. Kai kuriose vietovėse tarptautinis eismas sudaro didelę visų iš rinkliavos sistemos gaunamų pajamų dalį, todėl svarbu riboti užsienyje registruotų kelių naudotojų pastangas išvengti rinkliavų. Valstybė narė, automatiniais kontrolės prietaisais nustačiusi rinkliavos mokėjimo pažeidimą, negali identifikuoti pažeidėjo pagal transporto priemonės registracijos numerį, jei transporto priemonė yra registruota užsienyje. ES lygmeniu nėra priimta jokių teisės aktų, kuriais remiantis valstybės narės, vykdydamos kelių rinkliavų mokėjimo kontrolę, keistųsi transporto priemonių registracijos duomenimis. Dėl šios priežasties nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmeniu iš rinkliavų nesurenkama apie 300 mln. EUR per metus ⁽⁴⁾.

3.7. Būtina skatinti keitimąsi informacija apie rinkliavos vengimą ES lygmeniu ir suteikti daugiau įgaliojimų įvairioms rinkliavos renkančioms valdžios institucijoms, kad jos galėtų nustatyti pažeidėjus ir pradėti vykdymo užtikrinimo procedūras. Kalbant apie vykdymo užtikrinimą, pažymėtina, kad valstybės narės turi pareigą įrodyti, kad su kelių naudotojais elgiamasi vienodai, taip pat garantuoti, kad būtų tinkamai taikomos baudos.

3.8. Manoma, kad visiems EERP teikėjams taikomas privalomas reikalavimas į sistemos taikymo sritį įtraukti visas transporto rūšis ir kiekvieną rinkliavos teritoriją Europoje yra nereikalingas. Būtų veiksmingiau, jei EERP teikėjai galėtų nevaržomai reaguoti į savo klientų reikalavimus, o ne būtų priversti jiems teikti visą, tačiau brangų ir nereikalingą paslaugų rinkinį.

⁽³⁾ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl elektroninės kelių rinkliavos sistemų sąveikumo, kuria sudaromos palankesnės sąlygos tarpvalstybiniu lygmeniu keisti informacija apie kelių mokesčių mokėjimo pažeidimus Sąjungoje (nauja redakcija), COM(2017) 0280 final.

⁽⁴⁾ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl elektroninės kelių rinkliavos sistemų sąveikumo, kuria sudaromos palankesnės sąlygos tarpvalstybiniu lygmeniu keisti informacija apie kelių mokesčių mokėjimo pažeidimus Sąjungoje (nauja redakcija), COM(2017) 0280 final.

3.9. Komisijos pasiūlyti Sąveikumo direktyvos ir EERP sprendimo pakeitimai padės kelių naudotojams sutaupyti 370 mln. EUR (grynoji dabartinė vertė, 2016 – 2025 m.). Didelė dalis šių sutaupytų lėšų būtų naudingos vežimo sunkvežimiais sektoriui, kurį iš esmės sudaro MVĮ. Kelių tinklų valdytojai lėšų sutaupys, nes jiems nereikės pirkti perteklinės TPMĮ (48 mln. EUR grynosios dabartinės vertės), be to, dėl geresnio tarpvalstybinio taisyklių vykdymo užtikrinimo jie gaus papildomų pajamų iš rinkliavų (150 mln. EUR per metus). EERP teikėjams teks mažesnė reguliavimo našta, susijusi su patekimu į nacionalines rinkas (10 mln. EUR grynosios dabartinės vertės, jei rinkoje dalyvaus tikėtinas 12 EERP teikėjų skaičius). Be to, kasmetinė jų plėtra rinkoje leis gauti papildomai 700 mln. EUR metinių pajamų ⁽⁵⁾.

4. Pagrindinės Komisijos pasiūlymo dėl Direktyvos 2004/52/EB išdėstymo nauja redakcija nuostatos

4.1. Tinkamas tarpvalstybinis taisyklių užtikrinimas būtų įgyvendinamas, kaip nurodyta toliau.

4.1.1. Būtina įdiegti paprastą automatinį keitimosi informacija tarp valstybių narių mechanizmą. Nauji mechanizmai ir teisiniai susitarimai bus įgyvendinami siekiant įveikti problemą, susijusią su tarpvalstybinio rinkliavų mokėjimo užtikrinimu. Ši informacija leistų valstybėms narėms imtis tolesnių veiksmų tais atvejais, kai rinkliavos nesumokėjo gyvenamosios vietos toje valstybėje neturintys vairuotojai;

4.1.2. sistema būtų taikoma visų rūšių transporto priemonėms ir visų rūšių elektroninėms rinkliavos sistemoms, įskaitant vaizdo kameromis pagrįstas rinkliavos sistemas.

4.2. Pagrindiniai pasiūlymai, susiję su naudojamomis technologijomis ir lengvųjų transporto priemonių traktavimu, yra šie:

4.2.1. technologijų sąrašas perkeltas į direktyvos priedą. Taip bus galima greičiau ir veiksmingiau reaguoti į technologinę pažangą;

4.2.2. šis technologijų sąrašas liktų nepakeistas ir galėtų būti keičiamas tik ateityje atlikus išsamius bandymus, standartizacijos darbą ir pan.

4.2.3. Komisija siūlo atskirti sunkiosioms transporto priemonėms ir lengvosioms transporto priemonėms taikomą EERP, kad kiekvieną iš šių paslaugų būtų galima teikti atskirai;

4.2.4. būtų nustatyta išimtis, leidžianti lengvosioms transporto priemonėms teikiamos EERP teikėjams aprūpinti vartotojus DSRC TPMĮ.

4.3. EERP apibrėžtys bus suvienodintos, be to, siūlomi tam tikri paaiškinimai:

4.3.1. paaiškinama, kad EERP turi teikti EERP teikėjai, o ne rinkliavos rinkėjai. EERP teikėjams bus užtikrintos tokios pačios sąlygos pateikti į rinką kaip ir nacionaliniams rinkliavos paslaugų teikėjams. Todėl vartotojai rinkliavos paslaugų teikėjus galės pasirinkti iš didesnio sąrašo. Valstybėms narėms nebus nustatyta prievolė užtikrinti EERP diegimą iki konkretaus termino;

4.3.2. transporto priemonėse montuojama įranga (TPMĮ) nebūtinai turi būti vienas fizinis prietaisas, ją gali sudaryti keletas fiziškai sujungtų arba per atstumą susietų įrenginių, įskaitant įrangą, kuri jau sumontuota motorinėje transporto priemonėje, pvz., navigacijos sistemos, kuriose veikia visos TPMĮ funkcijos. Ta pati TPMĮ turėtų būti taikoma visose kelių rinkliavos sistemose, o nešiojamieji prietaisai, pvz., išmanieji telefonai, gali būti naudojami kartu su stacionaria TPMĮ.

5. Galimos Komisijos pasiūlymo įgyvendinimo kliūtys

5.1. Tarpvalstybiniam sąveikumui užtikrinti gali prireikti nemažų administracinių pastangų ir didelių išlaidų dėl atskirų nacionalinių rinkliavų sistemų teisinių, techninių ir eksploatacinių skirtumų, kuriuos lėmė skirtingų technologijų taikymas.

5.2. Komisija turėtų apsvaistyti galimybę sukurti finansavimo mechanizmą, kad pašalintų šias kliūtis. Papildomų lėšų skyrimas paskatintų valstybes nares užtikrinti savo nacionalinių sistemų sąveikumą ES lygmeniu.

5.3. Svarbu, kad EERP paslaugas būtų galima vystyti kartu su nacionalinėmis paslaugomis, tačiau, galbūt, EERP teikėjai susidurs su tam tikros formos valstybių narių vietos valdžios institucijų diskriminaciniu elgesiu.

⁽⁵⁾ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimo santrauka“ (SWD(2017) 191 final).

5.4. Socialiniai šio pasiūlymo aspektai yra ypač svarbūs. MVĮ ir labai mažos įmonės užima didelę krovinių vežimo keliais rinkos dalį visoje ES ir tikėtina, kad joms bus daromas teigiamas poveikis. Plačioji visuomenė gali nepritarti tam, kad didesniajai daliai kelių tinklo būtų taikoma privatiems automobiliams galiojanti elektroninė rinkliava, todėl šiuo atveju sprendimo būdus reikėtų labai atidžiai įvertinti.

5.5. Naudotojų patiriamas išlaidas būtų galima sumažinti atliekant mokslinius tyrimus ir ieškant elektroninės rinkliavos sistemoms taikomų technologinių ir IT sprendimų. Inovacijų skatinimas šioje srityje yra vienas svarbiausių aspektų, kuriam Europos Komisija turėtų skirti daug dėmesio.

2017 m. spalio 18 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 1999/62/EB dėl sunkiasvorių krovinių transporto priemonių apmokestinimo už naudojimąsi tam tikra infrastruktūra

(COM(2017) 275 final – 2017/0114 (COD)), ir

Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos tam tikros Direktyvos 1999/62/EB dėl sunkiasvorių krovinių transporto priemonių apmokestinimo už naudojimąsi tam tikra infrastruktūra nuostatos dėl transporto priemonių apmokestinimo

(COM(2017) 276 final – 2017/0115 (CNS))

(2018/C 081/26)

Pranešėjas: **Alberto MAZZOLA**

Konsultavimasis	Europos Vadovų Taryba, 2017 6 12 ir 2017 6 23 Europos Parlamentas, 2017 6 15
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 91 ir 113 straipsniai
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 2
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	121/2/6
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK mano, kad Europos Sąjungoje įgyvendinama darni, skaidri, nediskriminacinė ir nebiurokratiška kelių apmokestinimo sistema, proporcinga kelių naudojimui ir išoriniams kaštams, kurie susidaro dėl sunkvežimių, autobusų ir automobilių naudojimo, nesuskaidanti apmokestinimo sistemų ir atitinkanti principus „naudotojas moka“ ir „teršėjas moka“, teigiamai prisidėtų prie prastėjančios kelių infrastruktūros būklės, spūsių ir taršos problemų sprendimo. Toliau nurodytomis sąlygomis tokią sistemą būtų galima laipsniškai taikyti sunkiasvorėms transporto priemonėms ir lengvosios transporto priemonės visuose transeuropiniuose transporto tinkluose, pradedant nuo prioritetinio tinklo.

1.2. EESRK pabrėžia, kad svarbu atnaujinti bendrą teisinę sistemą, kuri užtikrintų vienodą nuostatų taikymą visiems kelių eismo dalyviams, ypač kiek tai susiję su nuvažiuotu atstumu grindžiama ES lygmens apmokestinimo sistema, taikoma ES svarbos kelių infrastruktūrai, kaip antai TEN-T keliams, greitkeliams ir nacionaliniams keliams, kuriuose vyksta intensyvus tarptautinis eismas.

1.3. Transporto sektorius atlieka labai svarbų vaidmenį užtikrinant judumą ir socialinį bei ekonominį vystymąsi Europos Sąjungoje ir EESRK mano, kad siekiant spręsti ekonomikos augimo ir tvarumo problemas būtina tobulinti transporto infrastruktūros tinklus: investicijos į infrastruktūrą yra ypač svarbios augimui ir darbo vietų kūrimui, atsižvelgiant į tai, kad 1 % padidinus infrastruktūros išlaidas rezultatai tais pačiais metais pagerėja 0,4 %, o po ketverių metų – 1,5 %⁽¹⁾.

1.4. EESRK nerimauja dėl šio fakto: „nors Europos lygmeniu transporto infrastruktūros poreikiai, kaip apskaičiuota, sudaro apie 130 mlrd. EUR per metus, nuo krizės pradžios visoje ES vidutinis investicijų lygis yra daug mažesnis nei 100 mlrd. EUR“⁽²⁾. Užfiksuota, kad Europos Sąjungoje skiriama mažiau lėšų kelių infrastruktūros priežiūrai, nepaisant

⁽¹⁾ TVF, „Pasaulio ekonomikos perspektyvos“, 2014 m. spalio mėn.

⁽²⁾ Tarptautinis transporto forumas, „Tarptautinio transporto forumo 2015 m. transporto perspektyva“, OECD Publishing, Paryžius, 2015 m.

2013 m. pabaigoje pradėtos naujos transeuropinio transporto tinklo plėtros programos ⁽³⁾ ir ES struktūrinių fondų lėšomis remiamų veiksmų ⁽⁴⁾. Vargu, ar 2021–2027 m. daugiametėje finansinėje programoje bus numatyta padidinti reikiamus išteklius.

1.5. EESRK nuomone, labai svarbu, kad pajamos, gautos už kelių infrastruktūros naudojimą, būtų skiriamos taip apibrėžtiems tikslams: su infrastruktūros naudojimu susijusios pajamos – kelių infrastruktūros statybos, plėtros, eksploatacijos ir techninės priežiūros išlaidoms padengti, o su išoriniais kaštais susijusios pajamos turėtų būti skiriamos veiksmams, kuriais siekiama sumažinti neigiamą kelių transporto poveikį ir didinti veiksmingumą naudojantis alternatyvia infrastruktūra, novatoriškais eismo valdymo sistemomis, automatizuotu vairavimu, elektrifikacija, ypač greitojo įkrovimo prieiga, ir alternatyviomis energetinėmis sistemomis.

1.6. EESRK mano, kad tokiu būdu gautos papildomos pajamos, kurių vertė per metus gali siekti 10 mlrd. EUR pagal Europos Komisijos pasirinktą metodą ⁽⁵⁾, 20 mlrd. EUR – jeigu sistema būtų privalomai taikoma visoms sunkiasvorėms transporto priemonėms, arba dar didesnę sumą, jeigu ji būtų išplėsta ir lengvosios transporto priemonės, galėtų labai paspartinti transeuropinio transporto tinklo užbaigimą ir veikimą, įskaitant technologines priemones. Nepaisant to, išlieka labai svarbus ir būtinas viešojo sektoriaus indėlis į infrastruktūros finansavimą.

1.7. EESRK nuomone, persvarstant teisės aktus dėl Eurovinjetės būtų galima apibrėžti bendrus ir suderintus standartus, skirtus stebėti ir didinti tinkamą tokių teisės aktų taikymą, sukuriant specialų ES registrą ir renkant informaciją apie atskiras valstybes nares.

1.8. EESRK mano, jog labai svarbu, kad transporto vidaus rinkoje nebūtų vykdoma jokia diskriminacinė praktika, ir ragina Komisiją nedelsiant imtis veiksmų siekiant užtikrinti, kad būtų visapusiškai laikomasi ES reguliavimo sistemos: visų pirma, nuolatiniams ir (arba) nacionaliniams naudotojams taikomais tarifais ir nuolaidomis neturi būti diskriminuojami nenuolatiniai ir (arba) nenacionaliniai naudotojai.

1.9. Kitas didelį susirūpinimą EESRK keliantis klausimas – klimato kaitos padariniai ir aplinkos bei visų su sveikata ir socialine gerove susijusių aspektų, kurie neatsiejami nuo racionalaus transporto naudojimo, priežiūros ir apsaugos lygis: kaip jau buvo pabrėžta, „transporto srityje tikslas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažinti 60 %, palyginti su 1990 m. lygiu, yra labai plataus užmojo ir jam pasiekti reikia daug pastangų“ ⁽⁶⁾.

1.10. EESRK pakartoja, kad principus „naudotojas moka“ ir „teršėjas moka“ reikia taikyti lanksčiai periferiniuose regionuose, atokiose kaimo ir kalnuotose vietovėse bei salų regionuose, kad būtų išvengta padarinių, atvirkščiai proporcingų sąnaudoms, ir kad vėliau šis principas būtų naudinga priemonė sprendžiant, kaip organizuoti transporto operacijas panaikinant bet kokią nesąžiningą įvairių transporto rūšių konkurenciją (TEN/582, „COP 21 išvadų poveikis Europos transporto politikai“).

1.11. EESRK taip pat mano, kad gyvybiškai svarbu peržiūrėti šios direktyvos taikymo poveikį po dvejų metų nuo jos įsigaliojimo, ypač poveikį, susijusį su naujų investicijų nauda, taip pat krovinių gabenimo išlaidas, siekiant išvengti Europos pramonės įmonių konkurencingumo pasaulyje mažėjimo.

1.12. EESRK mano, kad ypatingą dėmesį reikėtų skirti priemonių priimtinumui naudotojams, vartotojams ir apskritai piliečiams naujos apmokestinimo sistemos skaidrumo ir aiškumo požiūriu, užtikrinant, kad naudotojai nedelsiant susidarytų aiškų teigiamą požiūrį dėl renkamų lėšų paskirties, jų teisingo paskirstymo ir naudojimo, taip pat dėl netaikomos mokesčių permokos ir dvigubo apmokestinimo, įskaitant du suminius kelių kokybės rodiklius, eismo spūsčių lygį ir taršos sumažėjimą, tenkantį kiekvienam infrastruktūros kilometrui, – be kita ko, tai skelbiant įvairiomis kalbomis greitkelių ženkluose.

⁽³⁾ 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1315/2013 dėl Sąjungos transeuropinio transporto tinklo plėtros gairių, kuriuo panaikinamas Sprendimas Nr. 661/2010/ES (OL L 348, 2013 12 20, p. 1).

⁽⁴⁾ 2014–2015 m. bendra investicijų suma, kurią ES institucijos skyrė TEN-T pagrindinio ir visuotinio tinklo infrastruktūrai iš nuosavų finansinių šaltinių (TEN-T/EITP, ERPF/SF ir EIB paskolų), ES 28 buvo 30,67 mlrd. EUR.

⁽⁵⁾ Eurovinjetės direktyvos poveikio vertinimas.

⁽⁶⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 10.

1.13. EESRK nuomone, lėšas, surinktas taikant naujus teisės aktus, skiriamas investicijoms į transporto sektorių ir jas paskirstant taip, kaip nurodyta pirmiau, būtų galima sukurti papildomų darbo vietų daugiau kaip pusei milijono darbuotojų.

1.14. EESRK mano, kad Komisija turėtų stebėti ir didinti priemones, skirtas teisingai ir vienodai taikyti naujus teisės aktus – be kita ko, remiantis moksliniais duomenimis reguliariai tikrinti su išoriniais kaštais susijusias vertes ir patvirtintų apmokestinimo sistemų bei realaus transporto priemonių išmetamo teršalų kiekio faktinę atitiktį, nes šiuo metu ji nėra palanki mažiau taršioms transporto priemonėms, ir rengti išsamią metinę ataskaitą dėl iš dalies pakeistos direktyvos taikymo pažangos, kuri būtų pateikiama Europos Parlamentui ir Tarybai, taip pat RK ir pačiam EESRK.

2. Įžanga

2.1. Transportas yra esminis bendros Europos erdvės ramstis ir jis sudaro sąlygas konkrečiai realizuoti laisvą piliečių, darbuotojų, prekių ir paslaugų judėjimą visoje Sąjungoje: transporto tinklų veiksmingumas ir kokybė daro tiesioginį poveikį darniam vystymuisi, piliečių gyvenimo bei darbo kokybei ir Europos konkurencingumui.

2.2. ES kelių transporto sektoriuje, kuriame veikia 344 000 keleivių vežimo kelių transportu įmonių ir daugiau kaip 560 000 krovinių vežimo keliais įmonių, yra 5 mln. tiesioginių darbo vietų ir jis sudaro beveik 2 % ES BVP ⁽⁷⁾, – tai svarus indėlis į ES ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą, todėl sektoriui reikalinga iniciatyvi politika.

2.3. Transportas yra pagrindinė oro taršos priežastis, šiuo metu jam tenka ketvirtadalis visų Europoje išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų; sunkvežimiai ir autobusai išmeta maždaug ketvirtadalį kelių transporto teršalų ir ši procentinė dalis 2010–2030 m., kaip numatoma, padidės maždaug 10 % („2016 m. ES atskaitos scenarijus. Energetikos, transporto ir išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio tendencijos iki 2050 m.“). Visų pirma Europos Komisija dėmesį sutelkia į du pasiūlymas: vienas jų – dėl tokių transporto priemonių išmetamo anglies dioksido kiekio ir degalų sąnaudų sertifikavimo, o kitas – dėl tokių sertifikuojamų duomenų stebėjimo ir ataskaitų teikimo.

2.4. Priimtoje strategijoje (dėl kurios Komitetas yra parengęs nuomonę ⁽⁸⁾) buvo pateiktas perėjimo prie mažataršio judumo veiksmų planas, kuriuo bus skatinamas toks perėjimas, be kita ko, atsižvelgiant į Paryžiaus susitarime dėl klimato kaitos nustatytus tikslus.

2.5. Strategijoje siekiama trijų tikslų: užtikrinti veiksmingesnę transporto sistemą, skatinti alternatyvias mažo anglies dioksido kiekio energijos rūšis transporto sektoriuje, skatinti mažai ar visiškai aplinkos neteršiančių transporto priemonių naudojimą.

2.6. Strategijos taikymo sritis visų pirma apima kelių transportą, kuriam tenka daugiau kaip 70 % viso transporto sektoriaus išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio ir kuris yra didelis oro teršėjas, tačiau prisidėti turi ir kiti transporto pasektoriai.

2.7. Siekiant užtikrinti kuo veiksmingesnį transportą energijos sąnaudų ir išmetamo teršalų kiekio požiūriu, svarbu numatyti tinkamus kainų signalus ir atsižvelgti į išorės veiksnius: šioje srityje Europos Komisija ketina įvesti kelių mokesčių rinkliavų sistemas, grindžiamas realiai nuvažiuotu atstumu kilometrais, kad būtų geriau taikomi principai „teršėjas moka“ ir „naudotojas moka“.

2.8. Platesniu mastu taikant principus „naudotojas moka“ ir „teršėjas moka“ šalinamos keturios problemos, kurių sprendimo pagrindas – „teisingesnė, veiksmingesnė kelių kainodara“:

— kelių transportui tenka 17 % viso ES į atmosferą išmetamo CO₂ kiekio, o mažai ar visiškai aplinkos neteršiančių transporto priemonių naudojimas yra nepakankamas, kad būtų įgyvendinti 2030 m. energetikos ir klimato kaitos tikslai;

⁽⁷⁾ „ES transporto statistiniai duomenys“, Europos Komisija, 2016 m., Eurostato duomenų bazė.

⁽⁸⁾ OL C 383, 2015 11 17, p. 84.

- ES kelių kokybė prastėja dėl mažėjančių investicijų į infrastruktūrą ir techninės priežiūros atidėjimo, neatsižvelgiant į ilgalaikį ekonominį poveikį;
- kai kurios valstybės narės nustatė laikinus tarifus (vinjetes), dėl to diskriminuojami nenuolatiniai naudotojai iš užsienio;
- dėl oro taršos ir grūsčių, kuriuos sukelia kelių transporto priemonės, visuomenė patiria didelių išlaidų.

2.9. **Ekonominio poveikio** vertinimai rodo, kad išlaidos didėja nevienodai transporto naudotojams, valdžios institucijoms ir veiklos vykdytojams, kurių išlaidos kompensuojamos didesnėmis įplaukomis ir išlaidų dėl spūsčių ir kitų išorinių veiksnių sumažinimu, tačiau paskirstymo ir padarinių požiūriu išryškėja galimas neigiamas poveikis MVĮ, kurių išlaidos bus didesnės⁽⁹⁾.

2.10. Transporto saugumą, veiksmingumą ir įtraukumą gali padidinti skaitmeninės technologijos, sudarydamos sąlygas sklandžiam judumui nuo durų iki durų, integruotai logistikai ir pridėtinės vertės paslaugų teikimui, diegiant visų transporto rūšių intelektualias transporto sistemas, tokiu būdu visapusiškai plečiant transeuropinį daugiarūšio transporto tinklą.

2.11. Mažataršio transporto srityje Europos lygmeniu rengiamos priemonės neabejotinai bus labai **svarbios regionų teritorijoms**, kuriose išplėtotą transporto infrastruktūrą, o tai darys tiesioginį poveikį energetiniam, teritoriniam, aplinkos apsaugos ir transporto planavimui ir turės didelės reikšmės ekonomikai ir užimtumui.

2.12. Kad **tokioms priemonėms pritartų naudotojai, vartotojai** ir apskritai piliečiai, reikia dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti didesnę skaidrumą ir aiškumą, kad būtų sukurta rinka mažai taršioms ir netaršioms transporto priemonėms: reikia stengtis, kad lengvųjų automobilių ženklavimas padėtų geriau informuoti vartotojus ir būtų sudarytos rėmimo galimybės taikant viešųjų pirkimų taisykles. Kartu būtina didinti naujos apmokestinimo sistemos skaidrumą, užtikrinant, kad naudotojai nedelsiant susidarytų aiškų teigiamą požiūrį dėl renkamų lėšų paskirties, jų teisingo paskirstymo ir naudojimo, taip pat dėl netaikomos mokesčių permokos ir dvigubo apmokestinimo.

3. Europos Komisijos pasiūlymų santrauka

3.1. Europos Komisijos pasiūlymuose mokesčiai už naudojimąsi kelių infrastruktūra yra proporcingi nuvažiuotam atstumui – išskyrus atvejus, kai taikomos naudojimosi trukmei proporcingų tarifų sistemos, kokios šiuo metu numatytos kai kuriose ES valstybėse narėse – ir taikomi visų rūšių transporto priemonėms, t. y. ne tik sunkiasvorėms krovininėms transporto priemonėms, bet ir vietos bei tolimojo susisiekimo autobusams, furgonams ir automobiliams, taigi atitinkamai – tiek prekių, tiek keleivių vežimui; numatomas apmokestinimo diferencijavimas atsižvelgiant į „potencialią taršą“ ir infrastruktūros naudojimą. Teisinių nuostatų pakeitimai visų pirma yra susiję su šiais aspektais:

- nuostatos dėl rinkliavų ir naudotojo mokesčių, kurie taikomi visoms transporto priemonėms, o ne tik tom, kurių masė didesnė nei 3,5 tonos: direktyvos atnaujinimas ir jos taikymo srities išplėtimas visoms sunkiosioms transporto priemonėms nuo 2020 m. sausio 1 d. ir lengvosioms transporto priemonėms, išimčių panaikinimas, išorinių kaštų mokesčių maksimalių dydžių atnaujinimas ir tų mokesčių reikalavimų supaprastinimas;
- laipsniškas pagal laiką skaičiuojamų mokesčių taikymo panaikinimas sunkiosioms transporto priemonėms iki 2023 m. gruodžio 31 d. ir lengvosioms transporto priemonėms iki 2027 m. gruodžio 31 d., ir naujos atstumu grindžiamo apmokestinimo sistemos įvedimas taikant kaštų apskaičiavimo ir vertinimo metodiką, pagal kurią nustatomi mokesčių tarifai;
- infrastruktūros mokesčių diferencijavimas pagal sunkiasvorių transporto priemonių išmetamą CO₂ kiekį ir laipsniškas esamo EURO emisijos klase grindžiamo rinkliavų diferencijavimo atšaukimas nuo 2022 m. sausio 1 d.;

⁽⁹⁾ „Eurovinjetės direktyvos (1999/62/EB) peržiūrą papildantis poveikio vertinimo patvirtinamasis tyrimas“, Sutartis dėl tyrimo Nr. MOVE/A3/119–2013, 2017 m. gegužės mėn.

- lengvosioms transporto priemonėms taikytinos papildomos priemonės, kuriomis mažinamos tarpmiestinės spūstys ir visų transporto priemonių išmetamas CO₂ ir kitų teršalų kiekis;
- reikalavimas nuo 2021 m. sausio 1 d. išorinių kaštų apmokestinimą sunkiosioms transporto priemonėms padaryti privalomą.

3.2. Pagal principus „teršėjas moka“ ir „naudotojas moka“ Direktyvos 1999/62/EB taikymo srities išplėtimas turėtų padėti sumažinti konkurencijos iškraipymą, kylantį dėl dabartinio vietos ir tolumojo susisiekimo autobusų atleidimo nuo infrastruktūros naudojimo mokesčio.

3.3. Papildomo pasiūlymo tikslas – padaryti pakeitimus, nustatančius laipsnišką sunkiasvorėms krovininėms transporto priemonėms taikomo minimalaus dydžio tarifo mažinimą iki nulio, būtent 5 etapais (po 20 % šiuo metu taikomo minimalaus dydžio tarifo) per 5 metus iš eilės.

4. Bendrosios pastabos

4.1. EESRK mano, kad Europos Sąjungoje įgyvendinama darni, skaidri, nediskriminacinė ir nebiurokratiška kelių apmokestinimo sistema, proporcinga kelių naudojimui ir moksliskai apskaičiuotiems išoriniams kaštams, kurie susidaro dėl sunkvežimių, autobusų ir automobilių naudojimo, nesuskaidanti apmokestinimo sistemų, tačiau pagal kurią taikomos aukščiausios išorinių kaštų apmokestinimo ribos, ir atitinkanti principus „naudotojas moka“ ir „teršėjas moka“, teigiamai prisidėdų prie prastėjančios kelių infrastruktūros būklės, spūsių ir taršos problemų sprendimo.

4.2. EESRK pabrėžia, kad svarbu iš naujo įvertinti, iš dalies pakeisti ir sugriežtinti vienodą ES taisyklių taikymą ir taip sukurti bendrą teisinę sistemą, kuria būtų užtikrinamos vienodos sąlygos visiems kelių transporto sektoriaus kelių naudotojams: direktyva kaip teisinė priemonė suteikia daug galimybių nustatyti nevienodus įgyvendinimo metodus ir EESRK mano, kad būtina apsvarstyti galimybę – po trejų metų įgyvendinimo patikrinimo – nustatyti labiau privalomo pobūdžio teises priemones, kurios užtikrintų vienodą taikymą.

4.3. EESRK primygtinai rekomenduoja užtikrinti, kad bendra apmokestinimo sistema būtų aiški, skaidri, paprasta, patikrinama ir paaiškinama paprastais žodžiais, nurodant, kam skiriamos gaunamos pajamos elektroniniuose ir popieriniuose kvituose arba greitkelių ženkluose, taip siekiant didesnio visuomenės pritarimo dėl visų naudotojų indėlio į bendrą gerovę.

4.4. Norint sukurti bendrą ES kelių transporto rinką be diskriminacijos ir konkurencijos iškraipymų, būtina labiau suderinti taisykles ir Bendrijos lygmeniu nustatyti bendrą teisinį pagrindą, skirtą kelių apmokestinimo sistemai, taikomai už naudojimąsi ES svarbos kelių infrastruktūra, kaip antai TEN-T tinklo keliais, greitkeliais ir nacionalinių kelių, kuriais vyksta intensyvus tarptautinis eismas.

4.5. Apmokestinimo sistemos skirtingai veikia centriniuose ir periferiniuose regionuose: centriniai regionai, per kuriuos vyksta didelis tranzitinio eismo srautas, patiria didesnę neigiamą poveikį nei periferiniai regionai, tačiau pastarieji gauna daug mažiau mokesčių įplaukų, renkamų už poveikį aplinkai ir skirtų infrastruktūros finansavimui, negu centriniai regionai. EESRK mano, kad siekiant užtikrinti subalansuotą plėtrą būtini struktūrinių ir aplinkos apsaugos fondų bei EIB veiksmų.

4.6. Nepakankamas apmokestinimo sistemų – tiek vinječių, tiek rinkliavų – suderinimas taip pat yra susijęs su skirtingomis mokesčių rinkimo technologijomis, kai taikomi nevienodi kelių apmokestinimo sistemų modeliai, kurie dažnai yra nesąveikūs ir dėl kurių transporto ir logistikos įmonės patiria administracinių kliūčių ir papildomų sąnaudų tokiomis aplinkybėmis, kai vis didėja novatoriško kelių transporto paklausa, grindžiama nauja ir pažangia infrastruktūra, įskaitant automatizuotą vairavimą ir naujų rūšių degalų platinimą, ir tinkama esamų tinklų, galinčių aptarnauti tokius srautus, technine priežiūra.

4.7. EESRK nuomone, reikia adekvačių investicijų į esamą ir būsimą infrastruktūrą, kad būtų pasiektas geresnis nacionalinių transporto tinklų funkcinis sąveikumas – be kita ko, naudojantis palydovinėmis technologijomis – ir sudarytos palankesnės galimybės jais naudotis visoje bendrojoje rinkoje, geriau įgyvendinti pažangiąją logistiką⁽¹⁰⁾ ir IRT sprendimus, siekiant gerinti kelių eismo saugumą ir didinti bendrą sistemos veiksmingumą dažniau naudojant pažangiąsias transporto sistemas, taip pat užtikrinti veiksmingesnius ir geriau sujungtus, modernius ir tvarius kelių transporto tinklus visoje Europoje. Reikėtų užsibrėžti tikslą nuo 2019 m. transporto priemonėse montuoti tik tokius prietaisus (angl. *on-board units*), kurie yra sąveikūs ES lygiu (žr. Transporto skaitmeninimo strategiją).

4.8. EESRK mano, kad tokiomis aplinkybėmis, kai nepakankamai investuojama į transporto infrastruktūrą ir trūksta lėšų jos techninei priežiūrai, būtina taikyti principą „naudotojas ir teršėjas moka“ siekiant finansuoti kelių infrastruktūrą, su sąlyga, kad:

- pajamos, gautos iš naudojimosi infrastruktūra apmokestinimo, būtų skiriamos pačiai kelių infrastruktūrai, o
- su išoriniais kaštais susijusios mokestinės pajamos turėtų būti skiriamos veiksams, kuriais siekiama sumažinti neigiamą kelių transporto poveikį, įskaitant alternatyvios infrastruktūros tiesimą, alternatyvių degalų platinimą, automatizuoto vairavimo sistemas, alternatyvias transporto rūšis ir jų energetinį aprūpinimą ir paramą transeuropiniam transporto tinklui;
- šiuo tikslu turėtų būti iš dalies pakeistas direktyvos 9 straipsnis.

4.9. EESRK mano, kad ne mažiau svarbios yra investicijos, kuriomis siekiama sumažinti kelių transporto išmetamą CO₂ kiekį (žr. 2.12 punktą), kuris labai blogina aplinkos kokybę ir didina išorinius kaštus, atitinkančius 1,8–2,4 % BVP, ir prašo mažinant išmetamą CO₂ kiekį laikytis integruoto požiūrio: į ES rinką pateikiamų naujų sunkiasvorių transporto priemonių išmetamųjų teršalų kiekio apribojimas yra veiksmingesnis teršalų kiekio mažinimo būdas nei apmokestinimas, tačiau vien to nepakanka, kad būtų pasiekti nustatyti tikslai.

4.10. Atsižvelgiant į nuolatinę transporto spūčių problemą miestų teritorijose ir už jų ribų, reikėtų skirti Bendrijos finansinę paramą pažangioms eismo valdymo sistemoms ir veiksmingiems palydovinės logistikos procesams, kad būtų išvengta papildomų išlaidų, kurias jau dabar padengia naudotojai: įgyvendinus tokias savanoriškas priemones gautos pajamos bet kuriuo atveju turėtų būti tiesiogiai skiriamos neutralaus poveikio alternatyviems sprendimams finansuoti.

4.11. Laikantis šio tikslo ir jį įgyvendinant reikia skatinti viešąjį transportą ir apibrėžti kelių mokesčius principų „naudotojas moka“ ir „teršėjas moka“ atžvilgiu.

5. Konkrečios pastabos

5.1. EESRK pritaria tikslui įvesti Europos elektroninės rinkliavos paslaugą, pagal kurią numatoma visoje ES naudoti vieną sąveikų prietaisą, veikiantį pagal vieną sutartį ir išrašant vieną bendrą sąskaitą faktūrą, nes tai padėtų sukurti bendrąją rinką ir užtikrintų, kad komercinio kelių transporto veiklos vykdytojai turėtų tik vieną tiekėją, vieną sutartį ir vieną sąskaitų faktūrų išrašytoją.

5.2. Patirtis, įgyta Brenerio greitkelyje, kai, laikantis direktyvoje nustatytų principų ir apribojimų, buvo padidinti rinkliavos mokesčiai siekiant nutiesti alternatyvią infrastruktūrą, pasirodė esanti naudinga ir priimtina vietos gyventojams, todėl EESRK teigiamai vertintų tai, kad tokia galimybė būtų taikoma ir kituose pažeidžiamuose regionuose.

5.3. Po ilgų diskusijų ir tyrimų buvusiame 7 straipsnyje nustatyta nuolaidų sunkiasvorėms transporto priemonėms sistema, EESRK požiūriu, atrodo teisinga ir nediskriminacinė ir galėtų būti taikoma ir lengvosios transporto priemonės, taip sumažinant kai kuriuose šalyse nustatomus dabartinius skirtumus tarp nenuolatinių/užsienio naudotojų ir nuolatinių/nacionalinių naudotojų. Todėl reikėtų atitinkamai iš dalies pakeisti 7 straipsnį.

5.4. Palyginus su išoriniais kaštais susijusius tarifus, taikomus tam tikrų kategorijų transporto priemonėms, pavyzdžiui, „euro V“ ir „euro VI“ sunkvežimiams, akivaizdu, kad sistema labai neteisinga mažiau taršioms transporto priemonėms, o tai, EESRK nuomone, yra nepateisinama. EESRK ragina peržiūrėti išorinių kaštų mokesčio pamatines vertes, nustatytas direktyvos prieduose, kad jos būtų palankesnės mažiau teršalų išmetančioms transporto priemonėms. EESRK pritaria galimybei visiškai netaršioms transporto priemonėms laikinai sumažinti atitinkamas rinkliavas už naudojimąsi infrastruktūra.

⁽¹⁰⁾ COM(2016) 766 final.

5.5. EESRK ragina Europos Komisiją reguliariai atnaujinti **mokslinį** rinkliavų vertinimą, apimančią vietos sąlygas, atsižvelgiant į vietos ypatumus, tačiau vengiant diskriminacijos, kuri nėra pagrįsta moksliškai.

Bruselis, 2017 m. spalio 18 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europa kelyje. Socialiai teisingo perėjimo prie netaršaus, konkurencingo ir susietojo susisiekimo visiems darbotvarkė“

(COM(2017) 283 final)

(2018/C 081/27)

Pranešėjas: **Ulrich SAMM**

Bendrapranešėjis: **Brian CURTIS**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 7 5
Teisinis pagrindas	SESV 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 2
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	111 / 0 / 0
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Susisiekimo darbotvarkė, nustatyta Komisijos komunikate „Europa kelyje“ (COM (2017) 283 final) (toliau – komunikatas), atspindi Europos siekį užtikrinti sparčią pažangą siekiant iki 2025 m. sukurti netaršaus, konkurencingo ir susietojo susisiekimo sistemą, apimančią visas transporto priemones ir aprėpiančią visą Sąjungą. Europos kelių transportas (jam šiame komunikate skiriama daugiausia dėmesio) yra priklausomas nuo pramonės, kuri pirmąją pasaulyje pagal gamybos ir paslaugų teikimo apimtį. Šio sektoriaus gamybinėje šakoje dirba 11 % visų ES apdirbamosios pramonės darbuotojų ir ji sukuria 7 % ES BVP.

1.2. Komunikate pabrėžiama sąsaja su bendraisiais energetikos sąjungos, bendrosios skaitmeninės rinkos ir Investicijų plano Europai prioritetais. Juo visų pirma siekiama išspręsti tam tikras likusias su transportu susijusias bendrosios rinkos problemas, kartu išlaikyti subalansuotą požiūrį į žmogaus ir darbuotojų teisių ir aplinkos apsaugos aspektus.

1.3. Gerai veikianti **bendra Europos transporto erdvė** priklauso nuo tinkamos reglamentavimo sistemos. EESRK laikosi nuomonės, kad siūlomi teisės aktų pakeitimai, susiję su galimybe verstis profesine veikla, patekimu į rinką, įskaitant kabotazą, ir darbo sąlygomis, pavyzdžiui, vairavimo ir poilsio laiko ir specialiomis taisyklėmis dėl darbuotojų komandiravimo kelių transporto sektoriuje, dažniausiai nepadedą veiksmingai išspręsti problemų, kurioms šalinti jie yra skirti. Konkretūs pasiūlymai dėl šių klausimų yra išsamiau išdėstyti atskirose Komiteto nuomonėse. EESRK pabrėžia, kad reikia skubiai ieškoti tinkamų ir sklandžių veikiančių sprendimų, atsižvelgiant į tai, kad savo paskirtį atitinkanti reguliavimo sistema turi lemti reikšmės siekiant užtikrinti gerai veikiančią vidaus rinką. Tokiomis aplinkybėmis EESRK pabrėžia, jog jis tikisi, kad būsimame pasiūlyme dėl mišriojo vežimo bus sprendžiami ir patekimo į rinką klausimai.

1.4. Labiausiai tikėtina, kad sausumos transporto technologijas radikalai pakeis **skaitmeninimas** ir automatizavimas. Šios technologijos atveria daugybę naujų galimybių vartotojams ir įmonėms, norintiems geresnės kokybės, patogių, lanksčių, įperkamų ir saugių jų naudojamų paslaugų ir įvairių rūšių įrangos. EESRK pažymi, kad šios naujos technologijos gali ne tik pagerinti rinkos veiksmingumą, bet ir pateikti analizės duomenų, padedančių kontroliuoti ir užtikrinti galiojančių teisės aktų vykdymą ir apsaugoti žmogaus bei socialines teises.

1.5. Dabar padėtį gali fundamentaliai pakeisti automatizuotas vairavimas, kuris turi potencialo ne tik sudaryti sąlygas kurti naujas paslaugas ir verslo galimybes, bet ir gerokai pagerinti aktyviąją transporto priemonių saugą bei žymiai sumažinti žūčių skaičių. EESRK ragina Komisiją testuoti **visiškai saugaus eismo vizijos iki 2050 m.** projektą, kadangi jo tikslai yra labai svarbūs mūsų visuomenei ir visiems piliečiams.

1.6. EESRK tvirtai remia Komisijos pasiūlymą pašalinti valstybėse narėse taikomų skirtingų **elektroninių kelių rinkliavos sistemų** nepakankamą sąveikumą ir įdiegti bendrą sąveikumo sistemą. EESRK taip pat mano, kad įgyvendinant lanksčią, teisingą, skaidrią ir nediskriminacinę kelių apmokestinimo sistemą, atitinkančią principus „vartotojas moka“ ir „teršėjas moka“, būtų daromas teigiamas poveikis, su sąlyga, kad pajamos bus skiriamos specialioms tikslams. Tikslingas visų pajamų paskirstymas Europai suteiktų galimybę sukurti daugiau kaip 500 000 papildomų darbo vietų.

1.7. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad pagal šį dokumentų rinkinį numatomas **išmetamųjų teršalų kiekio sumažinimas** (13 %) neatitinka būtino 18–19 % rodiklio, kuriuo transporto sektorius turi prisidėti siekiant 2030 m. klimato ir energetikos tikslų. Šis atotrūkis gali būti panaikintas tik tuo atveju, jei valstybės narės dėty didesnę pastangą skatindamos įgyvendinti švaraus kelių transporto iniciatyvas.

1.8. EESRK norėtų pabrėžti, kad švarios elektros energijos gamyba yra būtinoji sąlyga norint sėkmingai pradėti naudoti **elektra varomas transporto priemones** masinio vartojimo rinkoje. Elektra varomos transporto priemonės gali padėti sumažinti oro taršą vietos mastu, nepaisant konkretaus elektros energijos šaltinio, tačiau bendrus ES išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo tikslus galima pasiekti tik vykdant švarios elektros energijos gamybos politiką.

1.9. Pastaruoju metu labai smarkiai sumažėjo vartotojų pasitikėjimas automobilių pramone ir reglamentavimo sistema. Būtina atkurti pasitikėjimą taikant realistiškas **išmetamųjų teršalų normas** ir tinkamas tikrinimo procedūras. Komitetas apgailestauja dėl to, kad Komisijos pasiūlymas dėl nepriklausomos ES masto transporto priemonių išmetamųjų teršalų kiekio tikrinimo priežiūros institucijos buvo atmestas kiek anksčiau 2017 m., nes jam prieštaravo kai kurios valstybės narės.

1.10. Europoje reikia nustatyti aiškius ir platus užmojo tikslus dėl švaria energija varomų transporto priemonių, siekiant skatinti apdirbamąją pramonę aktyviau vykdyti **mokslinius tyrimus**, pateikimą į rinką ir gamybą. Techniniai trūkumai, kurie vis dar trukdo sparčiau diegti alternatyvias traukos sistemas, gali būti pašalinti tik įgyvendinant stiprią mokslinių tyrimų programą (kitoje bendrojoje programoje), apimančią visus aspektus – nuo fundamentinių mokslinių tyrimų iki inovacijų ir pateikimo į rinką.

1.11. Komitetas norėtų, kad būtų labiau pripažįstama perėjimo prie kitų transporto rūšių rėmimo svarba ir teikiama daugiau paskatų skatinant naudojimąsi viešuoju transportu ir krovinių vežimo perkėlimą iš kelių transporto į geležinkelio transportą. Bendra strategija gali padėti mažinti kelių transporto sektoriaus priklausomybę nuo iškastinio kuro, tačiau ji nebūtinai išspręs spūščių ir taršos problemą, juo labiau kad kelių transporto paklausa, kaip tikėtina, toliau augs.

2. Įvadas

2.1. Šis komunikatas – tai pirmasis svarbus judumo dokumentų rinkinio etapas, po kurio šių metų pabaigoje bus pateikta daugiau pasiūlymų. Komunikate konkretūs pasiūlymai (kurie nagrinėjami atskirose Komiteto nuomonėse) išdėstomi atsižvelgiant į politines aplinkybes, nurodomos pagalbinės priemonės – pavyzdžiui, kelių apmokestinimas (įskaitant reikalingą infrastruktūrą), alternatyvieji degalai ir junglumas, geresnis vartotojų informavimas, vidaus rinkos stiprinimas ir darbo sąlygų gerinimas krovinių vežimo keliais sektoriuje – ir siūlomi veiksmai, kuriais sukuriamas pagrindas sąveikiam, susietajam ir automatizuotajam susisiekimui. Praktiškai Komisijos pasiūlymas daugiausia yra susijęs su kelių transporto sektoriumi.

2.2. Komunikate taip pat pabrėžiama sąsaja su bendraisiais energetikos sąjungos (energijos vartojimo efektyvumo ir transporto sektoriaus priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo, be kita ko, diegiant mažataršį kurą ir skatinant elektromobilumą), bendrosios skaitmeninės rinkos, darbo vietų kūrimo, augimo ir investicijų darbotvarkės bei jos įgyvendinimui remti skirto Investicijų plano Europai prioritetais ir teisingumo didinimo bei socialinio aspekto stiprinimo tikslais, nustatytais Europos socialinių teisių ramtyje. Juo, nepaisant tebesančios tam tikros įtampos, siekiama išspręsti tam tikras likusias su transportu susijusias bendrosios rinkos problemas, kartu išlaikyti subalansuotą požiūrį į žmogaus ir darbuotojų teisių bei aplinkos apsaugos aspektus.

2.3. Susisiekimui darbotvarkė atspindi Europos siekį užtikrinti sparčią pažangą iki 2025 m. sukurti netaršaus, konkurencingo ir susietojo susisiekimui sistemą, apimančią visas transporto priemones, aprėpiančią visą Sąjungą ir sujungiančią ją su kaimynais bei pasauliu. Šio itin aukšto tikslo įgyvendinimas priklauso tiek nuo pramonės, kuri yra pasaulinė lyderė gamybos ir paslaugų teikimo srityje, tiek nuo tvirtos ir veiksmingos valstybių narių politinės valios.

2.4. Būtina turėti omenyje tai, kad ES šalys iš automobilių transporto sektoriaus gauna daugiau kaip 500 mlrd. EUR mokestinių pajamų. Šio sektoriaus gamybinėje šakoje dirba 11 % visų ES apdirbamosios pramonės darbuotojų, ji sukuria 7 % ES BVP ir jai tenka 90 mlrd. EUR prekybos pertekliaus. Tai toks galingas ir svarbus sektorius, kad faktiškai pažanga siekiant daugelyje sričių nustatyti ES masto reglamentavimą ir patobulinimus yra lėta būtent todėl, kad keletas valstybių narių šį sektorių laiko nacionalinės strateginės svarbos sektoriumi. Dažnai ilgai užtrunka, kol patvirtinami ir įgyvendinami pokyčiai, kai jie manomai daro poveikį nacionalinėms sistemoms bei prioritetams, kaip antai rinkos atvėrimo ir kelių apmokestinimo srityje.

2.5. Europa pradeda ne nuo nulio. Vidaus rinkos ir tvarumo tikslų įgyvendinimas jau davė reikšmingų rezultatų. EESRK jau išdėstė savo poziciją kelete nuomonių, pavyzdžiui, dėl bendros Europos transporto erdvės ⁽¹⁾ kaip laisvos vidaus rinkos pagrindo, dėl kelionių daugiarūšių transportu ⁽²⁾ ir dėl tarptautinio krovinių vežimo kelių transportu vidaus rinkos ⁽³⁾. Svarbų vaidmenį atlieka tvarus ES transporto politikos vystymas ⁽⁴⁾, ypač transporto priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas ⁽⁵⁾ ir COP 21 išvadų poveikis Europos transporto politikai ⁽⁶⁾. ES transporto politikos požiūriu vis svarbesni aspektai bus transporto skaitmeninimo ir robotizavimo padariniai ES politikos formavimui ⁽⁷⁾, taip pat sąveikiųjų intelektinių transporto sistemų perspektyvos ⁽⁸⁾, dėl kurių EESRK taip pat yra pateikęs nuomonę.

2.6. Nepaisant to, dar daug reikia nuveikti. Susisiekimo darbotvarkė turi paruošti dirvą Europos transporto sistemai, pajėgiai atremti pagrindinius iššūkius, kuriuos kelia skaitmeninimas ir poveikis aplinkai.

3. Skaitmeninimas

3.1. Sparčiu ir patikimu internetu pagrįstas skaitmeninimas ir automatizavimas atveria daugybę naujų galimybių vartotojams ir įmonėms, norintiems geresnės kokybės, patogių, lanksčių, įperkamų ir saugių jų naudojamų paslaugų ir įvairių rūšių įrangos. Be to, šiais procesais grindžiami veiksmingi nauji metodai, skirti galiojančių teisės aktų analizei, kontrolei bei vykdymo užtikrinimui ir žmogaus bei socialių tiesių apsaugai. Skaitmeninimas greičiausia iš esmės pakeis visų pirma antžeminio transporto technologijas. Vienas bendras tikslas turi būti suderinti sistemas arba rasti techninius sprendimus, kad jos galėtų veikti kelete valstybių, kadangi tai gyvybiškai svarbu sklandžiam vidaus rinkos veikimui. Kaip pavyzdį galima nurodyti numatomą išmaniųjų tachografų įdiegimą, tačiau toks siūlomas jau naudojamų transporto priemonių modernizavimas užtruks 15 metų. Šis grafikas turėtų būti gerokai sutrumpintas.

3.2. ES **sąveikaus, susietojo ir automatizuoto judumo** (C-ITS) strategijoje ir jos įgyvendinimo dokumente išdėstyti pirmieji žingsniai įdiegiant automatizuotą vairavimą (taip pat žr. TEN/621). Transporto priemonių tarpusavio **junglumas** ir jų **junglumas** su stacionaria infrastruktūra yra svarbi priemonė, kurios reikės, kad būtų galima visapusiškai naudotis skaitmeninėmis technologijomis. Todėl EESRK palankiai vertina 2025 m. strateginius tikslus, išdėstytus neseniai paskelbtame komunikate „Europos gigabitinė visuomenė“ ⁽⁹⁾. Jame nustatytas tvarkaraštis, pagal kurį bus kuriama Europos aukšto pralaidumo plačiajuosčio ryšio infrastruktūra, kuri užtikrins nenutrūkstamą 5G ryšio aprėptį ir itin aukšto pralaidumo interneto junglumą visose didžiosiose sausumos transporto magistralėse.

3.3. Skaitmeninimas taip pat bus labai svarbus kuriant naujus rinkos modelius, įskaitant įvairių rūšių platformas ir **dalijimosi ekonomikos** koncepcijas, kurios turi potencialo gerinti išteklių naudojimo efektyvumą, tačiau kartu kelia teisinių, socialinių bei su vartotojais susijusių klausimų, pavyzdžiui, dėl interneto platformų vaidmens bei statuso ir pokyčių darbo rinkoje.

3.4. **Automatizuotas vairavimas**, įskaitant autonominius automobilius, iš esmės laikomas galimybe kurti naujus verslo modelius. Tačiau taip pat svarbūs atsakomybės klausimai ir juos Europos Sąjungoje reikia išaiškinti ir suderinti. Kitas automatizuoto arba pusiau automatizuoto vairavimo privalumas yra tai, kad toks vairavimas galėtų gerokai pagerinti aktyviąją antžeminių transporto priemonių saugą. Nuo praėjusio amžiaus aštuntojo dešimtmečio keliuose žūstančių

⁽¹⁾ OL C 291, 2015 9 4, p. 14.

⁽²⁾ OL C 12, 2015 1 15, p. 81.

⁽³⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 176.

⁽⁴⁾ OL C 248, 2011 8 25, p. 31.

⁽⁵⁾ OL C 173, 2017 5 31, p. 55.

⁽⁶⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 10.

⁽⁷⁾ OL C 345, 2017 10 13, p. 52.

⁽⁸⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 85.

⁽⁹⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 51.

žmonių skaičius sumažėjo keturis kartus, daugiausia dėl pasyvios saugos priemonių įdiegimo automobiliuose. Nepaisant to, 2016 m. ES keliuose vis tiek, deja, gyvybę prarado 25 500 žmonių. Dabartiniu metu diegiant ir vystant pažangias aktyvios saugos priemones (pusiau automatizuotas vairavimas, susietieji automobiliai) turėtų būti galima ženkliai sumažinti žuvusiųjų skaičių ar net pasiekti, kad žūčių kelių eismo įvykiuose iš viso nebūtų, kaip nurodyta visiškai saugaus eismo vizijoje (angl. *Vision Zero*). Šį projektą dar 1997 m. pradėjo įgyvendinti Švedija ir vėliau jos pavyzdžiu pasekė ES, tačiau niekad nepavyko pasiekti laukiamų rezultatų. Dabar padėti gali pakeisti automatizuotas vairavimas. EESRK ragina Komisiją tęsti **visiškai saugaus eismo vizijos iki 2050 m.** projektą, kadangi šis tikslas yra labai svarbus mūsų visuomenei ir visiems piliečiams.

4. Bendra Europos transporto erdvė

4.1. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija ėmėsi iniciatyvos aiškiai išdėstyti kelių transporto rinkos reglamentavimo sistemą ir užtikrinti geresnį vykdymą, tuo pat metu gerinant darbo sąlygas ir kovojant su socialiniu dempingu, siekiant užtikrinti gerai veikiančią vidaus rinką šiame sektoriuje. Siūlomi pakeitimai yra susiję su galimybe verstis profesine vežimo kelių transportu veikla, patekimu į rinką, įskaitant kabotažą, ir darbo sąlygomis, įskaitant vairavimo ir poilsio laiką ir konkrečias taisykles, susijusias su darbuotojų komandiravimu kelių transporto sektoriuje.

Vis dėlto EESRK mano, kad siūlomi teisės aktų pakeitimai, nepaisant aukštų siekių gerinti teisės aktų vykdymo užtikrinimą ir garantuoti sąžiningą konkurenciją, daugeliu atvejų nepadeda veiksmingai spręsti atitinkamų problemų, įskaitant tas, kurios iškilo įgyvendinant dabartinę reglamentavimo sistemą. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad valstybės narės, socialiniai partneriai ir vežėjai iniciatyvą vertina nevienodai. Jis mano, kad vienintelis tvarus būdas žengti pirmyn yra aiškūs ir lengvai įgyvendinami teisės aktai, užtikrinantys teisinį saugumą, susijusį su patekimu į rinką, ir deramą socialinių teisių apsaugą. EESRK taip pat pabrėžia, kad būtina naudoti šiuolaikines informacines technologijas (tachografus ir pan.) ir veiksmingą infrastruktūrą (saugias stovėjimo aikšteles), kad būtų lengviau įgyvendinti teisės aktus ir užtikrinti jų vykdymą. Nuostabą kelia tai, kad komunikate mišrusis vežimas laikomas ne patekimu į rinką klausimu, o tik tvarumo optimizavimo reikalu. (Daugiau informacijos apie EESRK poziciją dėl šių pasiūlymų galima rasti atskirose priimtose nuomonėse.)

4.2. EESRK palankiai vertina ketinimą iš dalies pakeisti direktyvą dėl **be vairuotojų išnuomotų transporto priemonių** naudojimo kroviniams vežti keliais, tačiau nori išreikšti tam tikrą susirūpinimą dėl galimų padarinių. Juos galima suskirstyti į dvi grupes: pirmoji yra susijusi su galimu priedangos įmonių augimu, o antroji – su galimybe vežėjui užsiimti neteisėta kabotažo veikla ir nebūti susektam.

4.3. EESRK mano, kad įgyvendinant lanksčią, teisingą, skaidrią, nediskriminacinę ir nebiurokatišką **kelių apmokestinimo** sistemą, atitinkančią principus „vartotojas moka“ ir „teršėjas moka“, būtų daromas teigiamas poveikis, su sąlyga, kad pajamos, gautos už naudojimąsi kelių infrastruktūra, būtų skiriamos specialioms tikslams ir kad transporto vidaus rinkoje nebūtų diskriminacinės praktikos. Tikslingas visų pajamų paskirstymas Europai suteiktų galimybę sukurti daugiau kaip 500 000 papildomų darbo vietų. EESRK tvirtai remia Komisijos pasiūlymą pašalinti valstybėse narėse taikomų skirtingų elektroninių kelių rinkliavos sistemų nepakankamą sąveikumą ir visoje ES įdiegti vienodą elektroninę kelių rinkliavos sistemą, pagrįstą pažangiomis technologijomis. (Daugiau informacijos dėl šių pozicijų pateikiama EESRK nuomonėse šiais konkrečiais klausimais).

5. Tvarios transporto sistemos sukūrimas

5.1. Transportui tenka apie 20 % Europos **išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio**. Nors transporto veikla plečiasi, išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis turi mažėti, kad būtų tenkinami 2030 m. ES energetikos ir klimato tikslai. Todėl 2016 m. lapkričio mėn. dokumentų rinkinyje „Švari energija visiems europiečiams“ yra numatyti veiksmai, kuriais siekiama sparčiau pradėti vartoti mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančius transporto degalus ir remiamas elektromobilumas, o tai palankiai įvertino EESRK⁽¹⁰⁾.

5.2. Apskritai, remiantis dabartinėmis tendencijomis ir vykdoma politika, tikimasi, kad išliks visų transporto išmetamųjų teršalų kiekio mažėjimo tendencija ir iki 2030 m. tarša sumažės 13 %, palyginti su 2005 m. (o iki 2050 m. – 15 %). Tačiau tai neatitinka ekonomiškai efektyvaus išmetamųjų teršalų kiekio sumažinimo, prie kurio 18–19 % turėtų prisidėti transporto sektorius, norint pasiekti 2030 m. klimato ir energetikos tikslus. EESRK sutinka, kad išmetamųjų teršalų ribinių verčių nustatymas naujoms transporto priemonėms yra veiksminga priemonė siekiant sumažinti išmetamųjų teršalų kieki, tačiau

⁽¹⁰⁾ OL C 246, 2017 7 28, p. 64.

jos nepakanka, kad būtų pasiekti nustatyti tikslai. Todėl reikėtų papildomų priemonių, kuriomis siekiama toliau didinti energijos vartojimo efektyvumą ir skatinti alternatyvius degalus bei varymo sistemas, įskaitant suskystintas gamtines dujas ir elektrą, diegiant transporto priemonėse montuojamas sistemas ir elektrifikuotus kelius, taip pat renkant **kelių mokesčius**.

5.3. Lūkesčiai, siejami su **elektra varomomis transporto priemonėmis**, yra dideli, kaip, pavyzdžiui, rodo valstybių narių pareiškimai, kad jos seks Norvegijos (2025 m.), Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės (2040 m.) pavyzdžiu uždrausti visus naujus (benzininius ir dyzelinius) vidaus degimo variklių varomus automobilius. Elektra varomų transporto priemonių rinka sparčiai auga visame pasaulyje. 2016 m. keliuose jau naudojamų elektromobilių skaičius visame pasaulyje pasiekė 2 mln., tačiau jie vis dar sudaro tik 0,2 % visų lengvųjų automobilių (TEA, 2017 m.). Didžiausias absoliutus augimas stebimas Kinijoje ir jį daugiausia skatina oro užterštumo problemos ir teršalų kiekio mažinimo tikslai. Europoje reikia nustatyti aiškius ir plataus užmojo tikslus dėl švaria energija varomų transporto priemonių, siekiant skatinti apdirbamąją pramonę aktyviau vykdyti mokslinius tyrimus ir gamybą.

5.4. Sparčiau diegti elektra varomas transporto priemones trukdo **techniniai trūkumai**, susiję su baterijų veikimu. Nors baterijų kainos krenta greičiau nei buvo tikėtasi, dar yra tam tikrų problemų (kai kuriais atvejais tarpusavyje prieštaraujančių), susijusių su jų parametrais (svoriu, įkrovimo talpa, nuvažiuojamu atstumu, įkrovimo greičiu ir eksploataavimo trukme ir gedimu), kurie riboja elektromobilių veikimo kokybę. Nepaisant to, pradedama pripažinti, kad lengvųjų automobilių ir mažos keliamosios galios krovininių transporto priemonių segmente ateityje didžiausias augimas teks elektra varomoms transporto priemonėms.

5.5. Techninius trūkumus galima įveikti tik įgyvendinant stiprią **mokslinių tyrimų** programą, apimančią visus aspektus – nuo fundamentinių tyrimų iki inovacijų. Europos mokslinių tyrimų programos, ypač „Horizontas 2020“, yra tikslingai orientuotos ir moksliniai tyrimai aktyviai vykdomi įvairiose alternatyviose srityse, kaip antai nauji baterijų tipai ar kuro elementai ir vandenilis. Tikslai yra daug žadantys, tačiau daug šių mokslinių tyrimų vis dar yra ankstyvajame etape. Vis dėlto jau pasiekta tam tikrų pradinių rezultatų, kaip rodo Kuro elementų ir vandenilio bendroji įmonė (www.fch.europa.eu).

5.6. Kad būtų išvengta netikrumo dėl transporto priemonių traukos sistemų ateities, Europos Sąjunga kitoje bendrojoje programoje turi toliau laikytis specialaus su transportu susijusio **mokslinių tyrimų prioriteto**, kuriam tvirtą pagrindą suteikia Europos Komisijos parengtos Europos transporto mokslinių tyrimų ir inovacijų strategijos ir Europos technologijų platformos, pavyzdžiui, Europos aviacijos mokslinių tyrimų ir inovacijų patariamąja taryba. Be to, pats veiksmingiausias būdas siekti pateikimo į rinką – bendradarbiavimas, apimantis visą technologinės parengties lygių grandinę – nuo fundamentinių tyrimų iki taikymo.

5.7. EESRK norėtų pakartoti ⁽¹¹⁾ faktą, kad nacionalinių ir ES mokslinių tyrimų finansavimas nepakankamai **derinamas**. Pavyzdžiui, koncepciją „Power-to-X“, t. y. sintetinio kuro gamybai naudojama elektrocheminė garų ir anglies dioksido konversija naudojant elektrą, pagamintą iš atsinaujinančiųjų šaltinių, tvirtai remia Vokietijos finansavimo programa ⁽¹²⁾, tačiau ji nesulaukia lygiavertio požiūrio iš ES pusės.

5.8. Remiantis turimomis technologijomis, pastaruoju metu Europoje sparčiai auga baterijų paklausa. Didžioji dauguma pasaulio elementų gamybos pajėgumų tebėra Azijoje ir JAV. Kaip ir Komisija, EESRK nuogaustauja, kad automobilių pramonė bus labai priklausoma nuo baterijų elementų importo ir kad tai kels įvairių su jų tiekimu susijusių riziką. Europos automobilių gamintojams būtų naudinga vietinė **Europos baterijų pramonė**, galinti patenkinti paklausą.

5.9. Parama elektromobiliams neapsiriboja baterijų kūrimu. Ypač sunkiasvorėms krovininėms transporto priemonėms alternatyvus sprendimas būtų **elektrifikuoti keliai** su elektrine varymo sistema per kontaktinius laidus arba bėgius kelio paviršiuje (e. greitkelis ir kt.). Alternatyvių varymo sistemų bendra problema – bendrų standartų parengimas, kad būtų sudarytos sąlygos tarpvalstybiniam eismui, ir bent jau ES masto, o dar geriau – pasaulinės rinkos sukūrimas. Tam tinkama priemonė galėtų būti TEN-T tinklas, ypač pagrindinio tinklo koridoriai.

⁽¹¹⁾ OL C 34, 2017 2 2, p. 66

⁽¹²⁾ <https://www.kopernikus-projekte.de/projekte/power-to-x>

5.10. Vis didesnę pasipriešinimą patiria **vidaus degimo variklis**, kuris yra susisiekimo pagrindas mūsų keliuose. Labai sumažėjo pasitikėjimas įmonėmis ir reglamentavimo sistema, susijęs su transporto priemonių išmetamaisiais teršalais, ypač po to kai buvo atskleisti neteisėtų išderinimo įtaisų naudojimo atvejai. Šie įtaisai trukdo arba neleidžia kontroliuoti išmetamų teršalų kiekio realiomis važiavimo sąlygomis. NET ir be neteisėtų gudrybių, gerai žinoma, kad transporto priemonės, praėjusios formalų išmetamųjų teršalų patikrinimą, paprastai išmeta daug didesnę teršalų kiekį realiomis vairavimo sąlygomis. Faktas, kad šis neatitikimas pastaraisiais dešimtmečiais padidėjo, yra pagrindinė šiandienos problemų priežastis. Reikia skubiai atkurti vartotojų pasitikėjimą automobilių pramone ir reglamentavimo sistema nustatant realistiškas išmetamųjų teršalų normas ir atitinkamas tikrinimo procedūras. Komitetas apgailestauja dėl to, kad Komisijos pasiūlymas dėl nepriklausomos ES masto transporto priemonių išmetamųjų teršalų kiekio tikrinimo priežiūros institucijos buvo atmestas kiek anksčiau 2017 m., nes jam prieštaravo kai kurios valstybės narės.

5.11. Vis dėlto, diskusija apie degimo variklius ir jiems priešpastatomą elektrinę trauką neturi apsiriboti išmetamųjų teršalų normomis. Visų pirma, reikia suvokti skirtumą tarp poveikio **visuotiniam** atšilimui ir poveikio oro taršai **vietos lygiu**. Siekiant sumažinti oro taršą vietos mastu, pirmiausia reikėtų rinktis vietoje teršalų neišmetančias elektra varomas transporto priemones. Tačiau šios elektrinės transporto priemonės paprastai nėra netaršios vertinant pasaulio mastu. Išmetamųjų teršalų lygis priklauso nuo baterijų įkrovimo ir baterijų gamybos procesams naudojamos elektros energijos gamybos metodo. Kadangi elektros gamybos neišskiriant anglies dioksido dalis valstybėse narėse labai skiriasi, akivaizdu, kad elektra varomų transporto priemonių indėlis, padedantis pasiekti ES klimato tikslus, taip pat priklauso nuo šalies, kuriose naudojamos tokios elektra varomos transporto priemonės. Skiriant ES paramą **elektromobilumui** reikia atsižvelgti į tai, kad šis klausimas yra glaudžiai susijęs su elektros energijos gamybos sritimi, kaip jau buvo aptarta **Europos energetikos sąjungos** kontekste.

5.12. Degimo varikliai šiuo metu yra pranašesni važiuojant ilgais atstumais ir pervežant sunkiasvorius krovinius. Svarstant klausimą, kaip greitai elektrinė trauka gali sumažinti šį atotrūkį, turėtume rengtis **ilgam pereinamajam laikotarpiui**, kai vienu metu bus naudojamos abi traukos sistemos. Sprendimas, kuriam yra gerai pasirėngusi Europos automobilių pramonė, yra, pavyzdžiui, hibridiniai automobiliai, kurie gali būti varomi degimo varikliu važiuojant ilgais atstumais ir elektriniu varikliu važiuojant mieste. Tam tikriems poreikiams (pvz., krovinių pervežimui ilgais atstumais) elektrinės transporto priemonės su baterijomis nėra tinkamos. Šioje srityje gali būti naudojamos įvairios alternatyvios technologijos, pavyzdžiui, vandenilio kuro elementai ir elektrifikuoti greitkeliai. Europa turi investuoti į jų vystymą, kad taptų pramonės lydere ekologiško transporto srityje.

5.13. EESRK pritaria, kad reikia visose valstybėse narėse plėtoti profesinį mokymą logistikos srityje, kad būtų ugdomi nauji gebėjimai, reikalingi šio dokumentų rinkinio iniciatyvoms paremti.

5.14. Verta pažymėti, kad didieji miestai visoje ES savarankiškai pradėjo daug įvairių iniciatyvų, kuriomis siekiama spręsti transporto spūsčių ir taršos problemas. EESRK ragina Komisiją plėsti savo bendradarbiavimą su miestų savivaldybėmis keičiantis geriausia praktika ir skleidžiant informaciją.

2017 m. spalio 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „ES ir Korėjos laisvos prekybos susitarimas. Prekybai ir darniam vystymuisi skirtas skyrius“

(2018/C 081/28)

Pranešėjas: **Dumitru FORNEA**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2016 6 22
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2017 9 28
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	127 / 0 / 2
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK remia tarptautines pastangas palaikyti taiką, be kita ko, skatinant iniciatyvas, kuriomis siekiama demilitarizuoti Korėjos pusiasalį ir atsisakyti branduolinio ginklo. Dabartinėmis aplinkybėmis, Komitetas, atsižvelgdamas į Šiaurės Korėjos grąsinimus, norėtų visų pirma išreikšti savo visapusišką ir besąlygišką solidarumą su Korėjos Respublika.

1.2. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pripažįsta, kad Europos Sąjungos (ES) ir Korėjos Respublikos laisvosios prekybos susitarimas (LPS) ⁽¹⁾ apskritai davė teigiamų ekonominių ir socialinių rezultatų.

1.3. Tačiau LPS darnaus vystymosi aspektų, ypač darbo klausimų, įgyvendinimas vis dar nepatenkinamas. Komitetas primena ES vietos patarėjų grupės ⁽²⁾ pozicijas, t. y. tai, kad Europos Komisija turėtų pradėti konsultacijas su Korėjos Vyriausybe dėl jos įsipareigojimų, susijusių su asociacijų laisve ir kolektyvinėmis derybomis, vykdymo.

1.4. Per pastaruosius penkerius metus buvo nuolat stiprinami ES ir Korėjos LPS prekybos ir darnaus vystymosi skyriuje numatyti pilietinės visuomenės mechanizmai, iš esmės pagerintas suinteresuotųjų subjektų atstovaujumas ir proporcingas atstovavimas, vyko reguliarūs tiek ES, tiek Korėjos vietos patarėjų grupių posėdžiai, o 2017 m. vasario mėn. penktąją kartą buvo surengtas metinis ES ir Korėjos pilietinės visuomenės forumas, kuriame dalyvavo ir ES, ir Korėjos vietos patarėjų grupės.

1.5. Iki šiol vietos patarėjų grupių diskusijose ir veikloje daugiausia svarstytos keturios svarbiausios temos: pagrindinės darbuotojų teisės, įmonių socialinė atsakomybė, žalioji ekonomika bei prekyba darnaus vystymosi kontekste ir klimato kaitos politika, įskaitant ES ir Korėjos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemas. Siekiant labiau sustiprinti šių patariamųjų mechanizmų vaidmenį ir reaguoti į daugiau įvairioms pilietinės visuomenės organizacijoms rūpimų klausimų, EESRK rekomenduoja suteikti vietos patarėjų grupėms galimybę apsvaistyti su pilietine visuomene ir darniu vystymusi susijusius klausimus ir pareikšti savo nuomonę bet kuriuo apskritai su LPS susijusiu klausimu.

⁽¹⁾ Europos Sąjungos bei jos valstybių narių ir Korėjos Respublikos laisvosios prekybos susitarimas, OL L 127, 2011 5 14-
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2011:127:FULL&from=EN>.

⁽²⁾ Vietos patarėjų grupė (-s) dėl darnaus vystymosi (aplinkos ir darbo) yra įsteigta (-os) pagal 13.12 straipsnį; jų užduotis – konsultuoti, kaip įgyvendinti Prekybos ir darnaus vystymosi skyrių.

1.6. Atsižvelgdamas į tai, kad įsigalioja vis daugiau ES prekybos susitarimų ir dėl to daugėja pilietinės visuomenės stebėsenos mechanizmų, Komitetas yra linkęs paraginti Komisiją kuo skubiau užtikrinti, kad būtų skirta lėšų, reikalingų šiems mechanizms veiksmingai veikti. Konkrečiu ES ir Korėjos LPS atveju, reikėtų skirti lėšų pagrįstai veiklai, įskaitant analitinį darbą ar praktinius seminarus, rengiamus vykstant bendriems metiniams posėdžiams su Korėjos vietos patarėjų grupe.

1.7. Ankstesnė patirtis parodė, kad pagal ES ir Korėjos LPS ES ir Korėjos dialogas tapo nuoseklesnis ir kokybiškesnis, nes buvo pradėta geriau koordinuoti ES vietos patarėjų grupės ir ES institucijų veikla, taip pat jų veikla su kitų tarptautinių organizacijų, pavyzdžiui, TDO ir EBPO, darbu. EESRK rekomenduoja per kitą laikotarpį pasinaudoti tarpinstitucinio bendradarbiavimo pagrindu parengtais darbo metodais, įskaitant naujų partnerystių sudarymą vykdant susijusią veiklą ir projektus.

1.8. Siekiant užtikrinti, kad Prekybos ir darnaus vystymosi skyrius būtų veiksmingai įgyvendinamas, EESRK nuomone, ne mažiau svarbu, kad Šalys atsižvelgtų į pilietinės visuomenės rekomendacijas, kurias pateikia vietos patarėjų grupės ir pilietinės visuomenės forumas, ir jas vykdytų. Prekybos ir darnaus vystymosi komitetas per pagrįstą laikotarpį turėtų reaguoti į su Prekybos ir darnaus vystymosi skyriumi susijusius klausimus ir rekomendacijas, kuriuos iškelia ar pateikia vietos patarėjų grupės.

1.9. EESRK ragina Europos Komisiją ir Europos Parlamentą dvišalėse diskusijose su Korėjos partneriais skatinti iniciatyvas ir politines priemones, kuriomis siekiama užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą ir kovoti su klastojimu, taip pat pasinaudoti kultūrų įvairove skatinant subalansuotą prekybą ES ir Korėjos kultūros ir kūrybos sektorių produktais ir paslaugomis.

1.10. EESRK pabrėžia, jog svarbu ir toliau didinti Europos įmonių, ypač MVĮ, informuotumą apie šio LPS teikiamas galimybes. ES muitų tarifų lengvatų naudojimo rodiklį (2016 m. sudariusį 71 % ir išaugusį nuo 68 % 2015 m.) galima pagerinti taikant prekybos lengvinimo priemones ir mažinant tarifines bei netarifines kliūtis, taip pat sukuriant daugiau atitinkamų Europos ir Korėjos partnerių komunikacijos ir bendradarbiavimo galimybių.

1.11. ES ir Korėjos LPS yra labai svarbus žemės ūkio maisto produktų sektoriui. Pastaraisiais metais žemės ūkio maisto produktų prekyba tarp ES ir Korėjos sparčiai augo. Atsižvelgiant į problemas, kurios iškilo ES žemės ūkio sektoriui po Rusijos paskelbto importo draudimo, o Korėjai – dėl Kinijos įvestų apribojimų, tiek ES, tiek Korėjai reikia patekti į naujas rinkas. Europos Komisija turėtų labiau stengtis, kad Europos žemės ūkio ir maisto produktus būtų paprasčiau patiekti į Korėjos rinką.

1.12. Komitetas pabrėžia konsultacinių mechanizmų, sukurtų pagal ES ir Korėjos LPS (vietos patarėjų grupės ir pilietinės visuomenės forumas) kaip veiksmingų ir atstovaujамųjų priemonių, kurios gali paremti Europos institucijų veiksmus, susijusius su darnaus vystymosi tikslais ir Paryžiaus susitarimu, svarbą ir stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą darnaus vystymosi, aplinkos apsaugos ir klimato kaitos srityse.

2. Bendroji informacija

2.1. ES ir Korėjos laisvosios prekybos susitarimas įsigaliojo 2011 m. liepos 1 d. Tai buvo pirmasis įgyvendintinas naujos kartos ES dvišalis laisvosios prekybos susitarimas. Taigi jo vertinimas suteikia galimybę peržiūrėti ne tik šio LPS, bet ir kitų vėlesnių susitarimų pažangą. Kadangi įgaliojimai derėtis dėl šio LPS buvo suteikti prieš Lisabonos sutartį, jis negalėjo apimti investicijų klausimų.

2.2. Kaip praneša Europos Komisija, iš esmės šis LPS Europos Sąjungai prekybos srityje davė teigiamų rezultatų. Komisijos duomenimis, statistiniu požiūriu, penkerius metus po LPS įgyvendinimo ES prekių eksportas į Korėją išaugo 59 %, nuo 28 mlrd. EUR 2010 m. (paskutiniaisiais metais iki preliminarus taikymo) iki 44,5 mlrd. EUR 2016 m. Todėl ES prekybos su Korėja deficitas, 2010 m. sudaręs 11,6 mlrd. EUR, tapo ES prekybos pertekliumi, 2016 m. pasiekusiu 3,1 mlrd. EUR. Nuo 2010 iki 2015 m. ES paslaugų eksportas į Korėją išaugo 49 %, palyginti su 32 % ES importo iš Korėjos atveju.

2015 m. ES turėjo 4,8 mlrd. EUR prekybos paslaugomis perteklių. Per tą patį laikotarpį ES tiesioginių užsienio investicijų srautas išaugo 59 %, o ES tiesioginių užsienio investicijų srautas į užsienį (ES investicijos Korėjoje) padidėjo 33 %⁽³⁾.

2.3. Europos Komisija atlieka šio LPS vertinimą⁽⁴⁾. Ji paprašė EESRK prisidėti atliekant savo vertinimą dėl šio LPS, visų pirma jo Prekybos ir darnaus vystymosi skyriaus, įgyvendinimo. Šios nuomonės išvados suformuluotos atsižvelgiant, be kita ko, į ES vietos patarėjų grupės dokumentus bei pozicijas ir atitinkamus seminarus, įvykusius Seule ir Briuselyje⁽⁵⁾.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Korėjos ekonominis ir socialinis vystymasis per pastaruosius 50 metų laikomas sėkmės istorija. Šalies BNP išaugo nuo 2,36 mlrd. JAV dolerių 1961 m. iki aukščiausio 1 411,3 mlrd. JAV dolerių lygio 2014 m.⁽⁶⁾ Per šį laikotarpį Korėjai pavyko sukurti puikią technologinę ir pramoninę bazę, kuri gali konkuruoti su bet kuriomis kitomis pasaulio pramoninėmis valstybėmis.

3.2. Tačiau, nepaisant šios pažangos, pastaruosius penkerius metus Korėjos visuomenėje kyla piliečių ir organizuotos pilietinės visuomenės socialinių reikalavimų banga siekiant teisingesnio ekonominės naudos paskirstymo visiems visuomenės sluoksniams. ES ir Korėjos suinteresuotieji subjektai reiškia susirūpinimą ne tik dėl darbuotojų teisių, bet ir dėl realaus piliečių ir socialinio dialogo nebuvimo šalyje. Šį faktą patvirtino 2016 m. pabaigoje ir 2017 m. pradžioje Seule vykę masiniai protestai.

3.3. Išrinkus Moon Jae-in⁽⁷⁾ prezidentu manyta, kad Korėjos darbuotojams, ūkininkams, vartotojams ir darbdaviams prasidėjo nauja era ir daugelis pilietinės visuomenės organizacijų palankiai įvertino naujai išrinkto prezidento įsipareigojimus didinti socialinį teisingumą, ypač susijusį su darbuotojų teisėmis, deramu darbo užmokesčiu ir darbo vietų saugumu, taip pat jo ketinimą persvarstyti įkalinę profesinių sąjungų vadovų bylas⁽⁸⁾.

4. ES ir Korėjos LPS prekybos ir darnaus vystymosi skyriuje numatyti pilietinės visuomenės stebėsenos mechanizmai

4.1. Naujos kartos laisvosios prekybos susitarimuose numatytas konsultavimosi su pilietine visuomene mechanizmas. ES ir Korėjos LPS atveju mechanizmą sudaro dvi vietos patarėjų grupės, viena iš ES ir viena iš Korėjos, ir jos prižiūri susitarimo įgyvendinimą bei teikia rekomendacijas šalims⁽⁹⁾.

4.2. Be kiekvienos šalies sukurtos vietos patarėjų grupės, ES ir Korėjos LPS taip pat numatyta kartą per metus organizuoti pilietinės visuomenės forumą⁽¹⁰⁾, kuriame abi vietos patarėjų grupės dirba kartu per bendrą posėdį ir turi galimybę rengti nuomones ir rekomendacijas.

4.3. Komitetas itin palankiai vertina faktą, kad tai sukuria pridėtinę vertę, palyginti su kitais laisvosios prekybos susitarimais. Rengti tokius bendrus posėdžius konkrečiai numatyta pačiame susitarime, tačiau tenka apgailestauti, kad tai dar netapo įprasta praktika.

⁽³⁾ Šaltinis – Europos Komisija.

⁽⁴⁾ Europos Sąjungos bei jos valstybių narių ir Korėjos Respublikos laisvosios prekybos susitarimo įgyvendinimo vertinimas. Tarpinė techninė ataskaita – http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/june/tradoc_155673.pdf

⁽⁵⁾ Suinteresuotųjų subjektų seminarai Seule (2016 m. lapkričio 30 d.) ir Briuselyje (2017 m. kovo 23 d.) pagal Korėjos ES TDO 111 projektą ir TDO seminaras Briuselyje „Su darbu susijusių prekybos susitarimų nuostatų vertinimas. Rengimas, įgyvendinimas ir suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas“ (2016 m. gruodžio 6 d.).

⁽⁶⁾ <http://www.tradingeconomics.com/south-korea/gdp>.

⁽⁷⁾ Šis 2017 m. gegužės mėn. išrinktas naujasis Korėjos Respublikos Prezidentas turėjo pakeisti Prezidentę Park Geun-hye, kuri 2016 m. gruodžio mėn. buvo nušalinta po apkaltos, pateikus kaltinimus dėl kyšininkavimo ir piktnaudžiavimo įgaliojimais.

⁽⁸⁾ <https://www.ituc-csi.org/korea-president-moon-and-a-new-era?lang=en>.

⁽⁹⁾ ES ir Korėjos laisvosios prekybos susitarimas, 13.12 straipsnis.

⁽¹⁰⁾ Ten pat, 13.13 straipsnis.

4.4. 2010 m. pasirašytas ES ir Korėjos LPS buvo pirmasis toks ES LPS, į kurį buvo įtrauktas konkretus Prekybos ir darnaus vystymosi skyrius, taip pat kuriame buvo numatytas pilietinės visuomenės stebėsenos mechanizmas. Tai buvo tiesioginė 2006 m. spalio mėn. paskelbto Komisijos komunikato „Globalioji Europa“⁽¹¹⁾ pasekmė. Jame teigiama: „Kaip mes siekiame socialinio teisingumo ir sanglaudos savo šalyse, taip turėtume skleisti savo vertybes, įskaitant socialinius ir aplinkosaugos standartus bei kultūros įvairovę, visame pasaulyje“⁽¹²⁾.

4.5. Savo nuomonėje dėl šio komunikato EESRK konkrečiai paragino į visus vėlesnius laisvosios prekybos susitarimus įtraukti Prekybos ir darnaus vystymosi skyrių ir pavesti pilietinei visuomenei atlikti aktyvios stebėsenos funkciją⁽¹³⁾.

4.6. Pradedant nuo ES ir Korėjos susitarimo, specialus Prekybos ir darnaus vystymosi skyrius buvo įtrauktas į septynis pasirašytus ES prekybos susitarimus ir į daug dar neratifikuoatų susitarimų, įskaitant susitarimus su Kanada, Vietnamu, Singapūru ir Japonija. Nuo to laiko Komitetas ragina Prekybos ir darnaus vystymosi skyrius taip pat įtraukti ir į atskirus investicijų susitarimus⁽¹⁴⁾. Komitetas mano, kad tokie sukurti mechanizmai yra geras pavyzdys, kaip ES savo vertybes puoselėja praktiškai, tačiau jau pats laikas atlikti bendrą peržiūrą⁽¹⁵⁾, grindžiamą iki šiol įgyta patirtimi.

4.7. Šie stebėsenos mechanizmai jau ne kartą suteikė vietos pilietinei visuomenei galimybę užmegzti pirmą tiesioginį kontaktą su ES, todėl dažnai vietos žmonės įgalėdavo tokiu mastu, kuris anksčiau būdavo neįsivaizduojamas. Vis dėlto daugeliu atvejų, įskaitant Korėją, vyrauja dideli socialiniai ir kultūriniai skirtumai – reikia laiko bei pastangų prie jų prisitaikyti ir rasti bendrą kalbą, taip pat įgauti ir didinti abipusį pasitikėjimą. Todėl gali praeiti nemažai laiko, kol šie mechanizmai pradės visapusiškai ir sklandžiai veikti, o kai kuriais atvejais reikės konkrečių gebėjimų stiprinimo priemonių.

4.8. Komitetas palankiai vertina savo svarbų vaidmenį ir aktyvų dalyvavimą rengiant šiuos mechanizmus tiek valstybių lygmeniu, tiek per savo sekretoriatą. Plėtojant šį ES tarptautinių santykių aspektą jam tenka vienas svarbiausių vaidmenų.

4.9. ES vietos patarėjų grupės diskusijose pirmosios kadencijos pabaigoje 2015 m. padaryta išvada, kad mechanizmas suteikė dar vieną galimybę plėtoti dialogą ir bendradarbiavimą su pilietinės visuomenės partneriais dėl klausimų, susijusių su prekybos santykiais ir darniu vystymusi. Jis taip pat suteikė informacijos Europos Komisijos ir šalies partnerės Vyriausybės atstovų dialogui, kartu nepanaikino ir neapribojo mainų kitais esamais būdais. Tačiau dar reikėtų įsitikinti, ar mechanizmas padeda pasiekti apčiuopiamų rezultatų vietoje.

4.10. EESRK norėtų dar kartą pabrėžti, kad prireikė laiko ir pastangų, kad mechanizmas pradėtų veikti visu pajėgumu. Pradinis darbas buvo skirtas vietos patarėjų grupės įsteigimui ir pilietinės visuomenės forumo organizavimui, įskaitant institucinę sąrangą ir gebėjimų stiprinimą. Tik tada vietos patarėjų grupės nariai iš abiejų pusių galėjo pereiti prie klausimų dėl mechanizmo įgaliojimų vienodo supratimo, pilietinės visuomenės organizacijų atstovaujumo, vietos patarėjų grupių sudėties, santykių su tarpvyriausybiniu organu (t. y. vietos patarėjų grupių pirmininkų dalyvavimo Prekybos ir darnaus vystymosi komiteto posėdyje) bei svarstyti klausimų ir t. t.

4.11. Dialogas buvo plėtojamas palaipsniui aptariant įvairius klausimus ir įtraukiant naujus aspektus, pavyzdžiui, TDO atstovo dalyvavimą diskusijose dėl darbo standartų. Buvo pradėti jungtiniai projektai bendros svarbos klausimais (pvz., Europos Komisijos vadovaujamas projektas dėl klimato kaitos ir apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos su Korėja ir kitas projektas dėl TDO konvencijos Nr. 111) ir organizuoti papildomi renginiai, pavyzdžiui, seminarai siekiant keistis informacija ir bendra praktika, į kuriuos galima įtraukti kitų atitinkamų organizacijų ir institucijų atstovus, o ne tik vietos patarėjų grupių narius ir pilietinės visuomenės atstovus. Korėjos atstovų prašymu, 2017 m. vasario mėn. buvo surengtas praktinis seminaras, skirtas nacionaliniams veiksmų planams dėl socialinės įmonių atsakomybės, verslo ir žmogaus teisės ir nacionaliniams kontaktiniams centrums, įsteigtiems pagal EBPO rekomendacijas daugiašalėms įmonėms.

⁽¹¹⁾ COM(2006) 567 final.

⁽¹²⁾ Ten pat, 3.1 punkto iii dalis.

⁽¹³⁾ OL C 211, 2008 8 19, p. 82.

⁽¹⁴⁾ OL C 268, 2015 8 14, p. 19.

⁽¹⁵⁾ OL C 264, 2016 7 20, p. 123.

4.12. ES vietos patarėjų grupė bendradarbiauja ir palaiko dialogą su Europos Parlamentu, taip pat su kitomis ES institucijomis, visų pirma Komisija ir EIVT, kurios reguliariai suteikia ES vietos patarėjų grupei naujausios informacijos dėl ES ir Korėjos LPS prekybos ir darnaus vystymosi skyriaus įgyvendinimo.

4.13. Buvo palaikomi santykiai su ES delegacija Seule ir buvo svarbu užtikrinti, kad delegacija turėtų gebėjimų ir kompetencijos stebėti su prekyba ir darniu vystymusi susijusius reikalus. Todėl EESRK primygtinai rekomenduoja delegacijoje sukurti konkrečią pareigybę prekybos ir darnaus vystymosi klausimams spręsti.

4.14. Kalbant apie įgyvendinimą, EESRK mano, kad vis dar reikia užtikrinti, kad abi Šalys rimtai vertintų per pilietinės visuomenės mechanizmą pateiktas rekomendacijas ir jomis vadovautųsi. Be to, būtina skubiai aptarti ir užtikrinti bendrą supratimą, kokios aplinkybės galėtų paskatinti pasinaudoti Vyriausybės konsultacijų procedūra, numatyta 13.14 straipsnio 1 dalyje⁽¹⁶⁾.

4.15. Pagal LPS nuostatas vietos patarėjų grupės turėtų būti sudarytos iš nepriklausomų organizacijų ir jų narystė turėtų būti proporcingai paskirstyta suinteresuotiesiems subjektams, atstovaujantiems visiems trims darnaus vystymosi aspektams.

4.16. Į ES grupę turėtų būti įtrauktos ES skėtinės organizacijos, taip pat organizacijos, kurios turi konkrečių interesų ar patirties ES ir konkrečios šalies partnerės prekybos, investicijų ar bendradarbiavimo srityse, arba kurios toje šalyje partnerėje turi organizacijų partnerių, padalinių ar vietos biurų. Taip pat reikėtų apsvarstyti galimybę geriau pasinaudoti patirtimi ir informacija, kurią turi dalyvaujančios ES organizacijos arba pastarųjų narėmis esančios organizacijos.

4.17. Komitetas primygtinai rekomenduoja, kad visos vietos patarėjų grupės turėtų gebėti aptarti klausimus, kurie yra aktualūs pilietinei visuomenei arba susiję su darniu vystymusi (t. y. ekonominiu vystymusi, socialiniu vystymusi ar aplinkos apsauga, sanitarijos ir fitosanitarijos reikalavimais, MVĮ klausimais), įskaitant įgyvendinimo priemonių daromą didelį poveikį.

4.18. Atsižvelgdamas į tai, kad įsigalioja vis daugiau ES prekybos susitarimų ir dėl to daugėja pilietinės visuomenės stebėsenos mechanizmų, Komitetas norėtų paraginti Komisiją kuo skubiau užtikrinti, kad būtų skirta lėšų, reikalingų šiems mechanizms veiksmingai veikti. Konkrečiu ES ir Korėjos LPS atveju, reikėtų skirti lėšų pagrįstai veiklai, įskaitant analitinį darbą ar praktinius seminarus, rengiamus vykstant jungtiniams metiniams posėdžiams su Korėjos vietos patarėjų grupe.

4.19. Komitetas taip pat primygtinai ragina, kad pradėta praktika pilietinės visuomenės forumą organizuoti tuo pat metu, kai vyksta Prekybos ir darnaus vystymosi komiteto (PDVK) metinis susitikimas, turėtų tapti nuolatine, kurią pripažintų visos šalys. ES ir Korėjos PDVK posėdžiuose turėtų dalyvauti abiejų vietos patarėjų grupių pirmininkai.

4.20. Komitetas palankiai vertina tai, kad Prekybos generalinis direktoratas tvirtai parėmė ES vietos patarėjų grupės reikalavimą įsteigti proporcingos narystės Korėjos vietos patarėjų grupę, kaip numatyta susitarimo nuostatose. Atsižvelgdama į tai, Korėjos vietos patarėjų grupė 2014 m. pakeitė savo narių sudėtį, kad proporcingiau atspindėtų tris pogrupius, nors vis dar kyla sunkumų dėl Korėjos vietos patarėjų grupės nepakankamos patirties verslo klausimais ir atstovaujimumo.

4.21. Komitetas taip pat mano, kad vertėtų geriau apsvarstyti, kaip veiksmingiau skleisti informaciją apie vietos patarėjų grupių veiklą ne tik kitoms pilietinės visuomenės organizacijoms, bet ir kitoms ES institucijoms (visų pirma Europos Parlamentui), be kita ko, siekiant skatinti didesnę domėjimąsi ES vietos patarėjų grupės darbu ir ateityje įtraukti daugiau kitų organizacijų.

⁽¹⁶⁾ „Šalis, pateikdama rašytinį prašymą kitos Šalies ryšių centrui, gali prašyti surengti konsultacijas su kita Šalimi bet kuriuo abiem Šalims rūpimu klausimu pagal šį skyrių, įskaitant 13.12 straipsnyje nurodytus vietos patarėjų grupės pranešimus“.

5. Galimybės ir iššūkiai, kylantys įmonėms pagal ES ir Korėjos LPS

5.1. Įmonių pasitikėjimo vertinimas, kurį 2016 m. atliko Europos prekybos rūmai Korėjoje, rodo, kad Europos įmonėms Korėja yra ir toliau bus svarbi rinka. Pramonės atstovai tikisi, kad po taisyklių ir reglamentų peržiūros bus užtikrinta didesnė veiksmų laisvė, taip pat bus sudarytos paprastesnės sąlygos užsiimti verslu Korėjoje. Savo nuožiūra taikomos taisyklės ir nenusipėjama teisinė aplinka yra laikomos vienais pagrindinių klausimų, trukdančių tinkamai vykdyti verslą Korėjoje ⁽¹⁷⁾.

5.2. Europos verslo organizacijos ⁽¹⁸⁾ mano, kad muitų tarifų lengvatų naudojimo rodiklį galima pagerinti didinant įmonių (ypač MVI) informuotumą apie šio LPS teikiamas galimybes ir:

- sumažinant tarifines ir netarifines kliūtis ES žemės ūkio ir maisto produktų eksportui;
- sudarant palankesnes sąlygas prekybai, įskaitant muitinį įforminimą, konkurenciją ir viešuosius pirkimus;
- užtikrinant visišką aprėptį, visišką abipusiškumą ir veiksmingą pramoninių prekių patekimą į rinką;
- sukuriant daugiau atitinkamų Europos ir Korėjos partnerių komunikacijos ir bendradarbiavimo galimybių.

5.3. ES MVI (ypač tos, kurios nėra įtrauktos į pasaulines vertės grandines) ragina iš naujo įvertinti prekybos statistinius duomenis, nes esami duomenų rinkiniai neleidžia susidaryti aiškaus vaizdo apie netiesioginį eksportą ir negali padėti nei rasti naujų verslo galimybių, nei įvertinti prekybos raidos įvairiuose sektoriuose. Jos siūlo pereiti nuo bruto vertės prekybos statistinių duomenų prie prekybos kaip pridėtinės vertės.

5.4. Vienas pagrindinių Europos Sąjungai ir Korėjai kylančių klausimų yra ir intelektinės nuosavybės teisių apsauga bei kova su klastojimu, visų pirma kultūros ir kūrybos pramonės šakose: kino, mados, vaizdo žaidimų, išmaniosios tekstilės, muzikos ir pan. Todėl svarbu atidžiau stebėti, kaip užtikrinamas LPS nuostatų vykdymas dėl klausimų, susijusių su šia sritimi. Kai kurios Europos ir pasaulio organizacijos pranešė apie Korėjoje kylančius sunkumus, susijusius su veiksminga intelektinės nuosavybės apsauga ir intelektinės nuosavybės teisių taikymu. Konkrečiai kalbant, gauta pranešimų, kad nevisada buvo užtikrinamos mados ir prabangos prekių įmonių turimos intelektinės nuosavybės teisės ir muzikos kūrinių prodiuserių, atlikėjų ir autorių turimos viešo atlikimo teisės ⁽¹⁹⁾.

5.5. Į šį LPS yra įtrauktas 2005 m. UNESCO protokolai, kuris turėtų suteikti pakankamai garantijų pasinaudoti kultūrų įvairove, veiksmingai apsaugant autorių teises ir skatinant subalansuotą prekybą ES ir Korėjos kultūros ir kūrybos pramonės šakų produktais ir paslaugomis. Kai kurios Europos įmonės mano, kad būtina gerinti bendradarbiavimą ir dialogą šioje srityje, siekiant išvengti bet kokių vienašališkų protekcionistinių priemonių vis nuožmesnėmis pasaulinės konkurencijos sąlygomis, kuriomis tenka reklamuoti savo turinį (visų pirma medijų ir kinematografijos srityse).

5.6. Korėjos vartotojai vertina Europos žemės ūkio ir perdirbtus maisto produktus, todėl ES į Korėjos rinką eksportuoja labai daug žemės ūkio ir maisto produktų. Europos Komisija įdėjo šiek tiek pastangų siekdama propaguoti ES produktus Korėjoje, tačiau būtų galima padaryti daug daugiau, siekiant kuo geriau išnaudoti šių ypatingų prekybos santykių potencialą.

⁽¹⁷⁾ *European Business in Korea: Business Confidence Survey 2016*, Europos prekybos rūmai; <https://ecck.eu/wp-content/uploads/2017/01/Business-Confidence-Survey-2016.pdf>.

⁽¹⁸⁾ „Business Europe“ pozicija dėl ES ir Korėjos LPS, <https://www.busineurope.eu/sites/buseur/files/media/imported/2007-01113-EN.pdf>.

⁽¹⁹⁾ Tarptautinės fonografijos pramonės federacijos (IFPI) pastabos dėl dalinio Autorių teisių įstatymo pakeitimo Pietų Korėjoje, <https://opennet.or.kr/wp-content/uploads/2013/04/IFPI-Comments-on-Partial-Amendment-of-Copyright-Act-in-South-Korea-March-20131.pdf>.

5.7. Pastaraisiais metais labai sparčiai didėjo ES žemės ūkio ir maisto produktų eksportas į Korėją: 2016 m. jo vertė pasiekė 2,6 mlrd. EUR Tarp didžiausių ES prekybos partnerių žemės ūkio maisto produktų srityje Korėja užima 13-ąją vietą⁽²⁰⁾. ES ir Korėjos LPS panaikinti muitai beveik visiems ES žemės ūkio produktams. Tam tikriems produktams buvo įvestos tarifinės prekybos kvotos. Siekiant skatinti ES ir Korėjos žemės ūkio ir maisto produktų eksportą taip pat svarbus abipusis tam tikrų geografinių nuorodų pripažinimas.

5.8. Atsižvelgiant į problemas, kurių iškilo ES žemės ūkio sektoriui po Rusijos paskelbto importo draudimo, o Korėjos eksportuotojams – dėl Kinijos įvestų apribojimų kaip sankcijų prieš THAAD gynybos sistemų dislokavimą, tiek ES, tiek Korėjai reikia patekti į naujas rinkas, todėl šiomis aplinkybėmis ES ir Korėjos LPS jau pasirodė esantis abipusiai naudingas.

6. ES ir Korėjos LPS poveikis darbo standartams, darbo santykiams ir apskritai socialinio ir piliečių dialogo kokybei

6.1. Prekybos ir darnaus vystymosi skyriuje pakartojami Šalių įsipareigojimai, susiję su TDO konvencijomis, sukuriama pilietinės visuomenės stebėsenos ir konsultacijų mechanizmas, skirtas prižiūrėti LPS įgyvendinimą ir pateikti rekomendacijų. ES valstybės narės ratifikavo visas aštuonias pagrindines TDO konvencijas, o Pietų Korėja – keturias. Visame pasaulyje šalių, kurios nėra ratifikavusios šių TDO konvencijų, yra mažuma⁽²¹⁾.

6.2. Korėjoje veikia įvairios laisvosios ekonominės zonos⁽²²⁾ ir laisvosios prekybos zonos⁽²³⁾. Be kitų paskatų, šiose zonose taikoma keletas nacionalinių darbo ir aplinkos apsaugos įstatymų išimčių. Pavyzdžiui, įmonėms, turinčioms daugiau kaip 300 darbuotojų, netaikomas reikalavimas įdarbinti žmonių su negalia, kurie sudarytų ne mažiau kaip 2 % jų darbuotojų, arba suteikti mokamų atostogų, dažniausiai vadinamų „savaitiniu poilsiu“.

6.3. EESRK nuomone, šios išimtys dėl savo pobūdžio ir masto pažeidžia ES ir Korėjos LPS 13.7 straipsnį, kuriame teigiama, kad „a) Šalis nemažina teisės aktais numatyto aplinkos ar darbo apsaugos lygio prekybai ar investicijoms skatinti atsisakydama teisės aktų, taisyklių ar standartų ar nukrypdamą nuo jų, arba siūlydama jų atsisakyti ar nuo jų nukrypti ir taip pakenkti prekybai tarp Šalių ar investicijoms“.

6.4. ES vietos patarėjų grupė ir pilietinis visuomenės forumas 2012–2017 m. laikotarpiu daugelį kartų kėlė šiuos klausimus ir ne kartą ragino paspartinti pagrindinių TDO konvencijų ratifikavimą. Po ES vietos patarėjų grupės iniciatyvos ES ir Korėjos pilietinės visuomenės forumas siekė stebėti, kaip įgyvendinama 13.4.3 straipsnio nuostata „Šalys ir toliau nepertraukiamai sieks ratifikuoti“ pagrindines ir atnaujintas TDO konvencijas. Europos Komisija pateikė šį klausimą Korėjos Vyriausybei.

6.5. 2015 m. birželio mėn. Korėjos Vyriausybė atsakė, kad „kai kurių neratifikuotų pagrindinių konvencijų nuostatos prieštarauja galiojantiems šalies įstatymams ir padėčiai, todėl Korėjoje sudėtinga sudaryti sąlygas jų ratifikavimui“. Toliau Vyriausybės atsakyme rašoma: „Kadangi šalies įstatymai ir sistemos, visų pirma darbo įstatymai, turėtų atspindėti jos socialinius ir ekonominius ypatumus ir būti pagrįsti trišaliais susitarimais, patobulinti nacionalinius įstatymus ir sistemas per tokią trumpą laikotarpį nėra paprasta“. Tai neatitinka 13.4.3 straipsnio ir apskritai Prekybos ir darnaus vystymosi skyriaus nuostatų.

6.6. 2015 m. rugsėjo 15 d. pilietinės visuomenės forumas paskelbė pareiškimą, išreiškiantį „nusivylimą dėl nepakankamos pažangos ir konkrečių priemonių, visų pirma dėl pagrindinių TDO konvencijų ratifikavimo ir veiksmingo įgyvendinimo, ir ragina[nti] Susitarimo šalis vėl dėti pastangas šioje srityje“.

⁽²⁰⁾ https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/trade-analysis/statistics/outside-eu/countries/agrifood-south-korea_en.pdf.

⁽²¹⁾ Pagrindinės TDO konvencijos, kurių Korėjos Respublika nėra ratifikavusi: 1930 m. Konvencija Nr. 29 dėl priverstinio ar privalomojo darbo, 1948 m. Konvencija Nr. 87 dėl asociacijų laisvės ir teisės jungtis į organizacijas gynimo, 1949 m. Konvencija Nr. 98 dėl teisės jungtis į organizacijas ir vesti kolektyvines derybas principų taikymo, 1957 m. Konvencija Nr. 105 dėl priverstinio darbo panaikinimo.

⁽²²⁾ <http://www.fez.go.kr/global/en/index.do>.

⁽²³⁾ http://english.motie.go.kr/en/tp/alltopiccs/bbs/bbsView.do?bbs_cd_n=3&bbs_seq_n=12.

6.7. Komitetas ragina Europos Komisiją pradėti oficialias konsultacijas su Korėjos Vyriausybe, kaip prašė ES vietos patarėjų grupė, kuri raštu kreipėsi į Komisijos narį, atsakingą už prekybą (Karel De Gucht 2014 m. sausio mėn. ir Cecilia Malmström 2016 m. gruodžio mėn.), ir Europos Parlamentas savo 2017 m. gegužės 18 d. rezoliucijoje⁽²⁴⁾. Konsultacijų pradžioje daugiausia dėmesio būtų skiriama Korėjos nesugebėjimui ratifikuoti TDO konvencijų ir klausimams, susijusiems su Korėjos pažeidžiamomis darbo nuostatomis, nustatytais LPS prekybos ir darnaus vystymosi skyriuje.

6.8. Ateityje svarbu sustiprinti Korėjos Respublikos Vyriausybės ir socialinių partnerių bendradarbiavimą, pavyzdžiui, vykdant daugiau Europos Komisijos, EESRK ir TDO bendrai finansuojamų ir įgyvendinamų teminių projektų. Korėjos ir ES socialinių partnerių ir kitų pilietinės visuomenės organizacijų atstovai, dalyvaujantys abiejose vietos patarėjų grupėse, turi tiesiogiai dalyvauti įgyvendinant šiuos projektus.

7. Aplinkos apsauga ir darnaus vystymosi skatinimas

7.1. Šis LPS dar kartą patvirtina ES valstybių narių įsipareigojimus, prisiimtus pagal daugiašalius aplinkos apsaugos susitarimus, kurių Šalys jos yra, pavyzdžiui, JT bendrosios klimato kaitos konvenciją ir Paryžiaus susitarimą, Biologinės įvairovės konvenciją (BĮK) ir Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvenciją (CITES).

7.2. Nuo 2015 m. Korėja turi savo nacionalinę apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą (ATLPS) – tai pirmoji tokio pobūdžio Rytų Azijoje taikoma programa. ATLPS taikoma maždaug 525 didžiausiems šalies teršėjams, kurie yra atsakingi už 68 % šalyje išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio. ATPLS taikomas tiesiogiai išmetamoms 6 Kioto dujų rūšims ir netiesioginei taršai dėl elektros vartojimo. Iki 2030 m. Korėjos Respublika ketina sumažinti paprastai savo išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį 37 % pagal įprastinės veiklos scenarijų (INDC pagal JTBBKKK). Tai yra 22 % sumažinimas, palyginti su 2012 m. lygiu⁽²⁵⁾. 2016 m. liepos 8 d ES pradėjo įgyvendinti 3,5 mln. EUR vertės bendradarbiavimo su Korėjos Respublika projektą siekiant paremti ATLPS įgyvendinimą. Projektas bus vykdomas iki 2019 m. sausio mėn. ir yra finansuojamas pagal ES užsienio partnerystės priemonę su nepiniginiu Korėjos Vyriausybės įnašu – projektą kartu valdo ES ir Korėjos strategijos ir finansų ministerija⁽²⁶⁾.

7.3. Buvęs prezidentas Lee Myung Baek inicijavo Vyriausybės iniciatyvą „Žaliasis augimas“. 2015 m. spalio 27–28 d. Seule vyko 19-asis ekologinių inovacijų forumas, surengtas vykdant ES ir Korėjos bendradarbiavimą aplinkos klausimais. Nuo 2006 m. Europos ekologinių inovacijų forumai suburia mokslo, inžinerijos, politikos, finansų, NVO, akademinės bendruomenės ir verslo bendruomenių specialistus. Šiame forume buvo nagrinėjamos naujos verslo galimybės ekologinių inovacijų srityje ir informuojama apie naujausias žiedinės ekonomikos tendencijas, ypatingą dėmesį skiriant inovatyvioms medžiagoms ir produktams⁽²⁷⁾.

7.4. Pagal ES ir Korėjos LPS nustatytą konsultacijų procedūrą ES ir Korėjos pilietinės visuomenės atstovai pareiškė norą sutelkti dėmesį į klausimus, susijusius su darnaus vystymosi tikslų ir Paryžiaus susitarimo įgyvendinimu. Komitetas yra įsitikinęs, kad tiek vietos patarėjų grupės, tiek pilietinės visuomenės forumas yra veiksmingos atstovaujamosios priemonės, kurios gali padėti ES institucijoms stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą darnaus vystymosi, aplinkos apsaugos ir klimato kaitos srityse.

2017 m. spalio 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽²⁴⁾ 2017 m. gegužės 18 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl Europos Sąjungos ir Korėjos Respublikos laisvosios prekybos susitarimo įgyvendinimo (2015/2059(INI)) (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0225+0+DOC+XML+V0//LT&language=LT>).

⁽²⁵⁾ 2017 m. sausio 9 d. Tarptautinė veiksmų anglies dioksido srityje partnerystė, Korėjos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema.

⁽²⁶⁾ http://ec.europa.eu/clima/news/articles/news_2016070801_en.

⁽²⁷⁾ http://ec.europa.eu/environment/archives/ecoinnovation2015/2nd_forum/index_en.html.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Keitimasis asmens duomenimis ir jų apsauga globalizuotame pasaulyje“

(COM(2017) 7 final)

(2018/C 081/29)

Pranešėjas **Cristian PÎRVULESCU**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 5 31
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 5 8
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2017 9 28
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	175 / 1 / 3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Remdamasi savo pagrindinėmis vertybėmis ir steigiamaisiais dokumentais, ES privalo tapti pasaulinio masto veikėja, skatinančia pagrindinių teisių paisymą ir tinkamą privataus gyvenimo ir asmens duomenų apsaugą. Šiuo požiūriu EESRK ragina Europos Komisiją dvišaliu ir daugiašaliu lygmeniu iniciatyviai propaguoti aukščiausius asmens duomenų apsaugos standartus.

1.2. EESRK mano, kad keturi pagrindiniai kriterijai, į kuriuos Komisija turi atsižvelgti vertindama, su kuriomis trečiosios šalimis reikėtų siekti dialogo tinkamumo klausimais, yra gerai subalansuoti ir pagrįsti. Vis dėlto svarbu šiuos kriterijus aiškinti atsižvelgiant į atitinkamų šalių Vyriausybių, parlamentų ir teismų realų įsipareigojimą pasiekti lygiavertį ir funkcionalų asmens duomenų apsaugos lygį.

1.3. EESRK ragina užtikrinti didesnę skaidrumą ir dalyvavimą sprendimų dėl tinkamumo priėmimo procese. Į jį reikia įtraukti verslo sektoriaus, ypač MVĮ, atstovus, taip pat vartotojų apsaugos grupių, piliečių grupių ir kitų pilietinės visuomenės organizacijų atstovus ir su jais konsultuotis. EESRK yra pasirengęs padėti prarasti konsultacijų procesą.

1.4. EESRK palankiai vertina Komisijos pradėtą dialogą su pagrindiniais Rytų ir Pietryčių Azijos prekybos partneriais, įskaitant Japoniją bei Korėją ir galbūt Indiją, taip pat su Lotynų Amerikos šalimis ir valstybėmis, kurioms taikoma Europos kaimynystės politika, pareiškusiomis suinteresuotumą gauti „tinkamumo išvadą“.

1.5. EESRK tikisi, kad Komisija, Taryba, valstybių narių Vyriausybės bei parlamentai ir JAV Vyriausybė bei Kongresas pritarą pasiūlymams, kuriuos pateikė Europos Parlamentas 2017 m. balandžio 6 d. rezoliucijoje dėl ES ir JAV „privatumo skydo“ užtikrinamos apsaugos tinkamumo. Šioje rezoliucijoje Europos Parlamentas išdėstė didelį susirūpinimą keliančius klausimus, kurių daugelis rodo, kad susitarimas ir dabartinė JAV teisės aktų sistema ES piliečių teisių neapsaugo praktiškai.

1.6. Atsižvelgiant į sparčią technologijų pažangą ir nuolatinę IRT infrastruktūros plėtrą reikalinga atidi Vyriausybinių-Forga priežiūra ir stebėseną. Nors sprendimai dėl tinkamumo vertinami kas ketverius metus (žr. Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (BDAR) 45 straipsnio 3 dalį), EESRK rekomenduoja, kad Komisija, duomenų apsaugos institucijos ir

trečiųjų šalių valdžios institucijos palaikytų nuolatinis ryšius siekdamas nustatyti naujus iššūkius šioje labai dinamiškoje technologinėje ir ekonominėje aplinkoje.

1.7. EESRK mano, kad asmens duomenų apsaugos standartų skatinimas taikant daugiašales priemones turėtų būti Europos Komisijos prioritetas ir kad šis įsipareigojimas turėtų būti paremtas ištekliais, kad *a priori* būtų galima pasiekti realią žmogaus teisių apsaugą, o *a posteriori* – veiksmingas teisių gynimo priemonės pažeidimų atvejais.

1.8. Komitetas pabrėžia, kad Komisija komunique nediferencijuoja įvairių asmens duomenų rūšių ir naudojimo būdų, išskyrus baudžiamosios teisėnės sritį.

1.9. Vienintelė privaloma daugiašalė priemonė duomenų apsaugos srityje yra 1981 m. Europos Tarybos konvencija Nr. 108 ir 1999 m. prie jos pridėtas papildomas protokolai. Ši priemonė turėtų būti toliau plėtojama ir reikėtų skatinti, kad ją pasirašytų daugiau trečiųjų šalių.

1.10. Reikia dėti dar daugiau daugiašalių pastangų Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijoje (EBPO), G 20 ir Azijos ir Ramiojo vandenyno šalių ekonominio bendradarbiavimo forumo (APEC) siekiant sukurti išties pasaulinę daugiašalę duomenų apsaugos sistemą. Vertėtų tvirtai ir veiksmingai bendradarbiauti su JT specialiuoju pranešėju dėl teisės į privatumą.

1.11. Kalbant apie keitimąsi asmens duomenimis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo srityje, EESRK tvirtai pritaria tam, kad būtų sukurtos griežtos duomenų apsaugos priemonės, tačiau taip pat neprieštarauja tinkamumo išvadų įvedimui baudžiamosios teisės saugos sektoriuje. Duomenų apsauga ir nusikalstamų veikų, įskaitant elektroninius nusikaltimus ir terorizmą, prevencija, tyrimas ir baudžiamasis persekiojimas turi būti tarpusavyje suderinti.

1.12. EESRK primena, kad svarbu apsaugoti neįgaliųjų asmens, sveikatos būklės ir reabilitacijos duomenis, kaip nustatyta JT konvencijos dėl neįgaliųjų teisių 22 straipsnyje.

2. Bendrosios aplinkybės / Įvadas

2.1. Asmens duomenų apsauga yra Europos bendros konstitucinės struktūros elementas ir ji yra įtvirtinta ES pagrindinių teisių chartijos 8 straipsnyje. ES teisėje ji laikoma esminiu dalyku jau daugiau kaip 20 metų, nuo Duomenų apsaugos direktyvos priėmimo 1995 m. („1995 m. direktyva“) iki Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (BDAR) ir Policijos direktyvos priėmimo 2016 m.

2.2. Pagal reformuotus ES duomenų apsaugos teisės aktus, priimtus 2016 m. balandžio mėn., įvedama sistema, kuri užtikrina aukštą apsaugos lygį tiek ES viduje, tiek keičiantis asmens duomenimis komerciniais ir teisės saugos tikslais tarptautiniu mastu. Naujosios taisyklės įsigalios 2018 m. gegužės mėn.

2.3. Užbaigusi rengti ES duomenų apsaugos taisykles, Komisija dabar išdėsto strategiją, kuria siekiama skatinti tarptautinius duomenų apsaugos standartus. Komunikate pristatomos įvairios priemonės, skirtos keistis asmens duomenimis tarptautiniu mastu, remiantis reformuotomis duomenų apsaugos taisyklėmis, taip pat strategija dėl būsimo bendradarbiavimo su tam tikromis trečiosiomis šalimis siekiant priimti sprendimus dėl tinkamumo ir skatinti duomenų apsaugos standartus daugiašalėmis priemonėmis.

2.4. 2016 m. Bendrajame duomenų apsaugos reglamente numatytas priemonių rinkinys, skirtas asmens duomenų perdavimui iš ES į trečiąsias šalis: sprendimai dėl tinkamumo, standartinės sutarčių sąlygos, įmonėms taikomos privalomos taisyklės, sertifikavimo mechanizmai ir elgesio kodeksai. Pagrindinis šių priemonių tikslas – užtikrinti, kad perduodant europiečių asmens duomenis į užsienį kartu su duomenimis keliautų ir apsauga. Nors tarptautinio asmens duomenų perdavimo struktūra yra panaši į tą, kuri numatyta 1995 m. duomenų apsaugos direktyvoje, reforma supaprastinamas ir išplečiamas jų naudojimas ir nustatomos naujos tarptautinio duomenų perdavimo priemonės (pavyzdžiui, elgesio kodeksai ir sertifikavimo mechanizmai).

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK itin teigiamai vertina ES pastangas apsaugoti savo piliečių asmens duomenis, kartu išlikti atvira ir integruota vis glaudesniais tarpusavio ryšiais susietame pasaulyje.

3.2. Remdamasi savo pagrindinėmis vertybėmis ir steigiamaisiais dokumentais, ES privalo tapti pasaulinio masto veikėja, skatinančia pagrindinių teisių paisymą ir aukšto lygio privataus gyvenimo ir asmens duomenų apsaugą. Šiuo požiūriu EESRK ragina Europos Komisiją dvišaliu ir daugiašaliu lygmeniu iniciatyviai propaguoti aukščiausius asmens duomenų apsaugos standartus, taikomus savo ir trečiųjų šalių piliečiams.

3.3. ES turėtų paremti Pasaulinę asmens duomenų apsaugos darbotvarkę ir jos pagrindinius principus: duomenų apsauga yra viena iš pagrindinių teisių, kurios apsauga organizuojama šioje srityje priimant plataus masto teisės aktus, įvedant užtikrinamas fizinių asmenų privatumo teises ir steigiant nepriklausomas priežiūros institucijas.

3.4. Didžiausia įmanoma asmens duomenų apsauga yra ne tik teisinė pareiga, bet ir puiki galimybė. Tiek skaitmeninei ekonomikai, tiek tarptautiniams prekių ir paslaugų srautams, tiek e. valdžiai yra naudingas piliečių pasitikėjimas vykdomomis institucinėmis ir reguliavimo priemonėmis. Duomenų apsauga ir sąžininga tarptautinė prekyba turi esminės reikšmės piliečiams ir jos neturėtų būti vertinamos kaip viena kitai prieštaraujančios vertybės.

3.5. EESRK toliau remia bendrą ES duomenų apsaugos politikos kryptį, kaip nurodyta ankstesnėse nuomonėse, tačiau primygtinai teigia, jog būtina užtikrinti aukštesnio lygio apsaugą. Savo nuomonėje „Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas“ (SOC/455) jis pateikė keletą išsamių pavyzdžių, susijusių su daugeliu straipsnių, kuriais siekiama padėti geriau apibrėžti teises ir nuostatas dėl stipresnės plačiosios visuomenės ir konkrečiai darbuotojų apsaugos, sutikimo pobūdžio, duomenų tvarkymo teisėtumo ir ypač duomenų apsaugos pareigūnų funkcijų bei duomenų tvarkymo su darbo santykiais susijusiam kontekste ⁽¹⁾.

3.6. Be to, EESRK jau atkreipė dėmesį į asmenų (tiek fizinių, tiek juridinių) teisę duoti sutikimą dėl savo duomenų. Savo nuomonėje „Asmens duomenų apsauga“ (TEN/631) EESRK pareiškė požiūrį, kad „vartotojai turi būti informuoti, apmokyti ir išlikti atsargiais, nes vieną kartą davus sutikimą paslaugų teikėjas galės toliau tvarkyti turinį ir metaduomenis, siekdamas kuo didesnės veiksmų laisvės ir pelno. (...) Vartotojų švietimas, kaip pasinaudoti savo teisėmis, mokymas anoniminti ar šifruoti duomenis turėtų būti vienas iš su šiuo reglamentu [Reglamentu dėl teisės į privatų gyvenimą ir asmens duomenų apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje] susijusių prioritetų“ ⁽²⁾.

3.7. EESRK pritaria tam, kad nuo 2018 m. gegužės mėn. būtų sukurtas vienas bendras visos Europos taisyklių rinkinys, o ne taikomi 28 nacionaliniai įstatymai, kaip šiuo metu. Pagal vieno langelio principą sukurtu nauju mechanizmu bus užtikrinta, kad už tarpvalstybinių duomenų tvarkymo operacijų, kurias įmonė atlieka Europos Sąjungoje, priežiūrą būtų atsakinga viena duomenų apsaugos institucija. Bus garantuojamas naujų taisyklių aiškinimo nuoseklumas. Konkrečiai, tarpvalstybiniais atvejais, kai veikia keletas nacionalinių apsaugos institucijų, bus priimamas vienas sprendimas, siekiant užtikrinti, kad bendros problemos būtų sprendžiamos bendrai. EESRK tikisi, kad naujosios procedūros užtikrins ne tik nuostatų aiškinimo nuoseklumą, bet ir aukščiausio įmanomo lygio duomenų apsaugą.

3.8. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad komunikatą ir jo pagrindinius pasiūlymus palankiai įvertino Europos skaitmeninių technologijų pramonei atstovaujanti organizacija „Digital Europe“ ⁽³⁾.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė „Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas“, 2012 m. gegužės 23 d. (OL C 229, 2012 7 31, p. 90).

⁽²⁾ EESRK nuomonė „Asmens duomenų apsauga, 2017 m. liepos 5 d. (OL C 345, 2017 10 13, p. 138).

⁽³⁾ Raštas Europos Komisijai dėl neseniai priimto komunikato dėl tarptautinio duomenų perdavimo, DIGITALEUROPE, 2017 m. gegužės 12 d. (interneto svetainė tikrinta rugpjūčio 1 d.), <http://www.digitaleurope.org/Press-Room/Latest-News/News-Story/newsID/623>.

Didėjanti debesijos kompiuterijos skverbtis kelia naujų ir sudėtingų iššūkių, kurie, kaip tikėtina, toliau didės dėl sparčių technologinių pokyčių. Teisės aktai turi būti lankstūs, kad juos būtų galima suderinti su technologijų ir rinkos pokyčiais.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Komisijos priimami sprendimai dėl tinkamumo šiuo metu yra tinkama priemonė siekiant užtikrinti ES piliečių duomenų, kuriais disponuoja kitos šalys ir subjektai (tiek Vyriausybės, tiek privatūs) apsaugą. Jie taip pat yra naudinga priemonė skatinti ES nepriklausančias šalis siekti panašaus lygio apsaugos savo piliečiams ir siekiant apsaugoti keitimasi asmens duomenimis šiai priemonei turėtų būti teikiama pirmenybė.

4.2. EESRK mano, kad keturi pagrindiniai kriterijai⁽⁴⁾, į kuriuos Komisija turi atsižvelgti vertindama, su kuriomis trečiosiomis šalimis reikėtų siekti dialogo tinkamumo klausimais, yra gerai subalansuoti ir pagrįsti. Vis dėlto svarbu, kad šie kriterijai būtų aiškinami atsižvelgiant į atitinkamų šalių Vyriausybių, parlamentų ir teismų realų įsipareigojimą pasiekti lygiavertį ir funkcionalų asmens duomenų apsaugos lygį.

4.3. EESRK ragina užtikrinti didesnę skaidrumą ir dalyvavimą sprendimų dėl tinkamumo priėmimo procese. Į jį reikia įtraukti verslo sektoriaus, ypač MVL, atstovus, taip pat vartotojų apsaugos grupių ir kitų pilietinės visuomenės organizacijų atstovus ir su jais konsultuotis. EESRK yra pasirengęs padėti prarasti konsultacijų procesą.

4.4. EESRK palankiai vertina Komisijos pradėtą dialogą su pagrindiniais Rytų ir Pietryčių Azijos prekybos partneriais, įskaitant Japoniją bei Korėją ir galbūt Indiją, taip pat su Lotynų Amerikos šalimis ir valstybėmis, kurioms taikoma Europos kaimynystės politika, pareiškusioms suinteresuotumą gauti „tinkamumo išvadą“.

4.5. EESRK mano, kad dalinio tinkamumo statuso suteikimas tam tikroms valstybėms, įtraukiant kai kuriuos sektorius ir teritorijas, kelia problemų, nes jis nesuteikia pakankamų ir nuoseklių konstitucinių, procedūrinių ir institucinių garantijų, kad asmens duomenys yra saugomi. Dalinis tinkamumas galėtų būti naudingas pereinamasis etapas, kurio metu ES ir atitinkamos šalys nustatytų bendrą pagrindą ir derintų veiksmus. Ilgalaikės perspektyvos tikslas – pasiekti tvirtesnę ir išsamesnę susitarimą, pagrįstą esamomis sistemomis, visose susijusiose šalyse⁽⁵⁾.

4.6. EESRK palankiai vertina pastangas sukurti patikimą ir funkcionalią dvišalę sistemą su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis. Neseniai priimtas sprendimas dėl ES ir JAV „privatumo skydo“, pakeičiančio ES ir JAV „saugaus uosto“ sistemą, yra žingsnis į priekį. Vis dėlto, jo taikymo sritis yra ribota, nes jis grindžiamas savanorišku dalyvavimu, todėl jame nedalyvauja daug JAV organizacijų.

4.7. EESRK tikisi, kad Komisija, Taryba, valstybių narių Vyriausybės ir parlamentai bei JAV Vyriausybė bei Kongresas pritaris pasiūlymams, kuriuos pateikė Europos Parlamentas 2017 m. balandžio 6 d. rezoliucijoje dėl ES ir JAV „privatumo skydo“ užtikrinamos apsaugos tinkamumo. Šioje rezoliucijoje Europos Parlamentas išdėstė didelį susirūpinimą keliančius klausimus, kurių daugelis rodo, kad susitarimas ir dabartinė JAV teisės aktų sistema ES piliečių teisių neapsaugo praktiškai⁽⁶⁾.

⁽⁴⁾ Pagrindiniai kriterijai yra šie: 1) ES (faktinių arba galimų) komercinių ryšių su konkrečia trečiaja šalimi mastas, įskaitant laisvosios prekybos susitarimo buvimą arba vykstančias derybas; 2) asmens duomenų srautų iš ES mastą, atspindintį geografinius ir (arba) kultūrinius ryšius; 3) pirmaujantis trečiosios šalies vaidmuo privatumo ir duomenų apsaugos srityje, kuris galėtų būti pavyzdžiu kitoms jos regiono šalims; 4) bendri politiniai santykiai su atitinkama trečiaja šalimi, ypač dėl bendrų vertybių ir tikslų populiarinimo tarptautiniu lygmeniu.

⁽⁵⁾ Komisija paragino JAV toliau dirbti siekiant sukurti visapusišką privatumo ir duomenų apsaugos sistemą, sudarančią sąlygas abiejų sistemų konvergencijai ilguoju laikotarpiu. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Transatlantiniai duomenų srautai. Pasitikėjimo sugrąžinimas taikant griežtas apsaugos priemones“, COM(2016) 117 final, 2016 m. vasario 29 d.

⁽⁶⁾ 2017 m. balandžio 6 d. Europos Parlamento rezoliucijoje dėl ES ir JAV „privatumo skydo“ užtikrinamos apsaugos tinkamumo Europos Parlamentas „apgailėstauja, jog nei „privatumo skydo“ principai, nei JAV administracijos raštai, kuriuose pateikti paaiškinimai ir patikinimai, nerodo, kad asmenys ES, kurių asmens duomenys perduodami JAV organizacijoms vadovaujantis „privatumo skydo“ principais, o tuomet pateikiami JAV valdžios institucijoms ir yra jų apdorojami teisėsaugos ir viešojo intereso tikslais, turėtų teisę į veiksmingą teisinę gynybą, kuri, kaip pabrėžiama ESTT 2015 m. spalio 6 d. sprendime, yra Chartijos 47 straipsnyje numatytos pagrindinės teisės esmė“ (26 punktą).

4.8. Panašių susirūpinimą keliančių klausimų iškėlė keletas Europos Sąjungos ir Jungtinės Amerikos Valstijų pilietinės visuomenės grupių ⁽⁷⁾. EESRK ragina visas ES institucijas atkreipti dėmesį į šiuos susirūpinimą keliančius klausimus.

4.9. Nors Komitetas pripažįsta Komisijos norą suteikti naują postūmį, jis pažymi, kad jos pasiūlymuose išlieka teisinis netikrumas dėl asmenų, kurių teisės buvo pažeistos. Prie šio netikrumo prisideda keletas aspektų:

- Nėra konkrečiai nurodytas atitinkamų duomenų pobūdis, pavyzdžiui, asmens duomenys, metaduomenys, intelektinė nuosavybė.
- Naudojimo rūšys; kokio pobūdžio asmens duomenų tvarkymas leidžiamas prekybos ir teisėsaugos tikslais?
- Dalyvaujančių subjektų pobūdis; koks vaidmuo tenka privačioms įmonėms, valstybinėms institucijoms ir teismams?
- Neaiškus įmonių, kurios dirba su asmens duomenimis, teisinis statusas ir atsakomybė; kokios sankcijos ir kompensacijos taikomos už patirtą žalą? Kokį vaidmenį atlieka ES valstybių narių nacionaliniai teismai arba kiti teismai, įskaitant trečiųjų šalių teismus?

4.10. Siekiant užtikrinti, kad susitarimai būtų veiksmingi praktiškai, labai svarbu vykdyti stebėseną po sprendimo dėl tinkamumo priėmimo. Atsižvelgiant į sparčią technologijų pažangą ir nuolatinę IRT infrastruktūros plėtrą reikia atidžios Vyriausybės priežiūros ir stebėsenos. Nors sprendimas dėl tinkamumo vertinamas kas ketverius metus (žr. BDAR 45 straipsnio 3 dalį), EESRK rekomenduoja, kad Komisija, duomenų apsaugos institucijos ir trečiųjų šalių valdžios institucijos palaikytų nuolatinius ryšius siekdamos nustatyti naujus iššūkius šioje labai dinamiškoje technologinėje ir ekonominėje aplinkoje.

4.11. EESRK ragina Komisiją bendradarbiaujant su suinteresuotaisiais subjektais parengti alternatyvius asmens duomenų perdavimo mechanizmus, pritaikytus prie specialių poreikių ar konkrečių pramonės šakų, verslo modelių ir (arba) ekonominės veiklos vykdytojų sąlygų.

4.12. EESRK mano, kad asmens duomenų apsaugos standartų skatinimas taikant daugiašales priemones turėtų būti Europos Komisijos prioritetas ir kad šis išipareigojimas turėtų būti paremtas ištekliais.

4.13. Vienintelė privaloma daugiašalė priemonė duomenų apsaugos srityje yra Europos Tarybos konvencija Nr. 108 ir jos papildomas protokolai. Ši priemonė turėtų būti toliau plėtojama ir reikėtų skatinti, kad ją pasirašytų daugiau trečiųjų šalių.

4.14. Reikia dėti dar daugiau daugiašalių pastangų EBPO, G 20 ir APEC siekiant sukurti ištisą pasaulinę daugiašalę duomenų apsaugos sistemą. Vertėtų tvirtai ir veiksmingai bendradarbiauti su JT specialiuoju pranešėju dėl teisės į privatumą.

4.15. Reikėtų teikti prioritetą aktyvesniam bendradarbiavimui su atitinkamomis trečiųjų šalių nacionalinėmis privatumo apsaugos reikalavimų laikymosi užtikrinimo ir priežiūros institucijomis. Bendradarbiavimą teisėsaugos srityje gali skatinti EBPO Pasaulinis privatumo užtikrinimo tinklas (angl. *Global Privacy Enforcement Network*), propaguojamas keitimąsi geriausios praktikos pavyzdžiais sprendžiant tarpvalstybines problemas ir remdamas bendras teisėsaugos iniciatyvas ir informuotumo didinimo kampanijas, nepaisant to, kad šis tinklas nesukuria teisiškai privalomų įpareigojimų ⁽⁸⁾.

4.16. Kalbant apie keitimąsi asmens duomenimis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo srityje, EESRK tvirtai pritaria tam, kad būtų sukurtos griežtos duomenų apsaugos priemonės, tačiau taip pat neprieštarauja tinkamumo išvadų įvedimui baudžiamosios teisėsaugos sektoriuje. Duomenų apsauga ir nusikalstamų veikų, įskaitant elektroninius nusikaltimus ir terorizmą, prevencija, tyrimas ir baudžiamasis persekiojimas turi būti tarpusavyje suderinti.

⁽⁷⁾ Piliečių laisvių organizacijų koalicija ragina ES teisės aktų leidėjus daryti spaudimą, kad būtų įgyvendinta JAV sekimo veiklos reforma, siekiant užtikrinti sistemą, pagal kurią nebūtų pažeidžiamos ne JAV piliečių teisės, 2017 m. vasario 28 d. (interneto svetainė tikrinta rugpjūčio 1 d.), <https://www.accessnow.org/cms/assets/uploads/2017/02/Section702CoalitionLetter1.pdf>

⁽⁸⁾ Taip pat žr. EBPO privatumo apsaugos sistemą (angl. *Privacy Framework*), EBPO, 2013 m.

4.17. ES ir JAV bendrasis susitarimas dėl duomenų apsaugos, sudarytas 2016 m. gruodžio mėn., yra geras pavyzdys, kaip į dvišalius susitarimus galima įtraukti duomenų apsaugos teises ir pareigas, laikantis ES *acquis*. Tokios pat procedūros taip pat gali būti taikomos įvairiose politikos srityse, pavyzdžiui, konkurencijos ar vartotojų apsaugos. EESRK ragina Komisiją išnagrinėti galimybę pasirašyti panašius bendruosius susitarimus su savo svarbiais teisėsaugos partneriais.

4.18. Komitetas laukia, kada galės susipažinti su pirmosios metinės ES ir JAV „privatumo skydo“ peržiūros, atliktinos šiais metais, rezultatais, ir tikisi, kad tai bus nuodugnus ir dalyvaujamas procesas. EESRK tikisi, kad ir ES, ir JAV toliau laikysis įsipareigojimo kartu siekti aukštesnio lygio asmens duomenų apsaugos.

Bruselis, 2017 m. spalio 18 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1295/2013, kuriuo sukuriamą programa „Kūrybiška Europa“ (2014–2020 m.)“

(COM(2017) 385 final – 2017/0163 (COD))

(2018/C 081/30)

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 9 11 Taryba, 2017 9 22
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 18
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	196/0/3
(už / prieš / susilaikė)	

Komitetas savo ankstesnę nuomonę CCMI/098 – CES828-2012_AC dėl programos „Kūrybiška Europa“ 2014–2020 m. (Reglamentas (ES) 1295/2013) priėmė 2012 m. kovo 28 d.⁽¹⁾

Ankstesnėje nuomonėje buvo visiškai pritarta Komisijos pasiūlymo, kuriuo steigiamą programa „Kūrybiška Europa“ (2014–2020 m.), turiniui ir biudžeto padidinimui, skirtam programai finansuoti. Tačiau nors Komitetas ir pabrėžė programos „Kūrybiška Europa“ ekonominio matmens svarbą, jis taip pat pažymėjo, kad joje pernelyg daug dėmesio skiriama bendram konkurencingumo tikslui ir nepakankamai kalbama apie kalbą ir kultūros įvairovės puoselėjimą. Be to, Komitetas nutarė, kad numatyto biudžeto nepakanka jo nustatytiems tikslams pasiekti, palyginti su bendru ES biudžetu arba lėšomis, kurias kai kurios valstybės narės skiria kultūrinei veiklai remti.

Savo naujajame pasiūlyme Komisija siūlo parengti teisiškai pagrįstą ir skaidrų sprendimą Europos Sąjungos jaunimo orkestro tvariam finansavimui užtikrinti, atsižvelgiant į šio orkestro ypatumus ir pripažįstant jį „pagrindiniame teisės akte nurodyta įstaiga“ pagal Komisijos deleguotojo reglamento (ES) Nr. 1268/2012 190 straipsnio 1 dalies d punktą.

Ši iniciatyva visiškai atitinka ankstesnėje nuomonėje išdėstytą Komiteto požiūrį. Europos Sąjungos jaunimo orkestrui finansuoti nereikės papildomų ES biudžeto išteklių.

Naujasis pasiūlymas tik vienu punktu papildė Reglamento (ES) Nr. 1295/2013, kuriuo sukuriamą programa „Kūrybiška Europa“ (2014–2020 m.), 13 straipsnio 1 dalį: „f) Europos Sąjungos jaunimo orkestras.“

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymo turinys yra priimtinas ir savo nuostatą dėl pasiūlymo jis jau išdėstė nuomonėje⁽²⁾ CCMI/098 – CES828-2012 AC, priimtoje 2012 m. kovo 28 d., 529-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2017 m. spalio 18 ir 19 d. (spalio 18 d. posėdis), 196 nariams balsavus už, nė vienam – prieš ir 3 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento ir laikytis pozicijos, kurią jis išsakė pirmiau minėtame dokumente.

2017 m. spalio 18 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽¹⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo sukuriamą programa „Kūrybiška Europa“ (2014–2018), OL C 181, 2012 6 21, p. 35.

⁽²⁾ Žr. 1 išnašą.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „2017 m. euro zonos ekonominė politika“**(papildomoji nuomonė)**

(2018/C 081/31)

Pranešėjas **Petr ZAHRADNÍK**Pranešėjas **Javier DOZ ORRIT**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 4 27
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių įgyvendinimo nuostatų 29 straipsnio A punktas
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2017 10 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 10 19
Plenarinė sesija Nr.	529
Balsavimo rezultatai	158 / 4 / 6
(už / prieš / susilaikė)	

Preambulė

Ši nuomonė yra platesnio keturių EESRK nuomonių rinkinio dėl Europos ekonomikos ateities dalis (ekonominės ir pinigų sąjungos tobulinimas ir euro zonos ekonominė politika, kapitalo rinkų sąjunga ir ES finansų ateitis)⁽¹⁾. Šis dokumentų rinkinys skelbiamas Europos Komisijai neseniai baltąja knyga pradėjus diskusijas dėl Europos ateities, ir jį rengiant atsižvelgta į Komisijos pirmininko J.-C. Junckerio 2017 m. pranešimą apie Sąjungos padėtį. Remiantis EESRK rezoliucija dėl Europos ateities⁽²⁾ ir ankstesnėmis nuomonėmis dėl ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimo⁽³⁾, šiame nuomonių rinkinyje pabrėžiama būtinybė Sąjungos valdyme ieškoti bendro tikslo pajautimo, kuris neapsiribotų techniniais sprendimais ir priemonėmis, ir kuris pirmiausia priklausytų nuo politinės valios ir bendros perspektyvos.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Šios išvados ir rekomendacijos rengiamos siekiant papildyti nuomonę ECO/423, kuriai šioje nuomonėje visiškai pritariama ir kuria remiamasi. Jos taip pat dera su kitomis trimis preambulėje nurodytomis nuomonėmis dėl Europos ekonomikos ateities.

1.2. EESRK teigiamai vertina pažangą, padarytą plėtojant euro zonos ekonominę politiką ir atidžiai stebi šią raidą formuojančias aplinkybes. Tačiau jam ypač svarbios aplinkybės, susiję su euro zonos aplinka su fiskaliniais aspektais, bei euro zonos institucinės sistemos stiprinimas.

1.3. EESRK mano, kad itin svarbu turėti subalansuotą euro zonos ekonominės politikos priemonių derinį su tinkamai susietais monetariniais, fiskaliniais ir struktūriniais elementais. Atsižvelgiant į numatomą šių politikos priemonių grupavimą, susijusį su ekonomikos raidą, šis aspektas tampa vis svarbesniu veiksniu.

1.4. EESRK nepitaria tam, kad Europos Vadovų Taryba atmetė palankią fiskalinės politikos kryptį, ir ragina ją persvarstyti šią išvadą. Visų pirma, ketinimas atsisakyti Europos Centrinio Banko vykdomos monetarinio stimuliavimo politikos stiprina argumentus, kodėl reikia pasirinkti palankią fiskalinės politikos kryptį. Kartu EESRK pripažįsta, kad palanki fiskalinės politikos kryptis turi būti tinkamai orientuota, kad nepadidėtų vis dar didelė valdžios sektoriaus skola, ir kad ši politika būtų skirta toms sritims, kuriose sukuriami aiški ilgalaikė nauda.

⁽¹⁾ Į nuomonių rinkinį įtrauktos šios nuomonės: „2017 m. euro zonos ekonominė politika“ (papildomoji nuomonė), „Kapitalo rinkų sąjungos laikotarpio vidurio peržiūra“ (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 117), „EPS stiprinimas iki 2025 m.“ (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 124) ir „ES finansai iki 2025 m.“ (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 131).

⁽²⁾ Žr. EESRK nuomonę (OL C 345, 2017 10 13, p. 11).

⁽³⁾ OL C 451, 2014 12 16, p. 10 ir OL C 332, 2015 10 8, p. 8.

1.5. EESRK atkreipia dėmesį į gerėjančią ekonominę padėtį euro zonoje ir siekiant tai išlaikyti ir sustiprinti, rekomenduoja imtis veiksmų investicijoms skatinti ir struktūrinėms reformoms vykdyti, kurios skatintų tiek didesnę produktyvumą, tiek ir kokybiškų darbo vietų kūrimą. Struktūrinės reformos turėtų būti įgyvendinamos dar labiau jas derinant su Europos semestro procesais. Be to, EESRK rekomenduoja būtinas struktūrines reformas numatyti euro zonos ir (arba) ES lygmeniu, užuot apsiribojus paskiromis struktūrinėmis priemonėmis įvairiose valstybėse narėse.

1.6. EESRK tvirtai pritaria, kad euro zonos sanglaudą reikia stiprinti tiek geresniu ekonominės ir fiskalinės politikos koordinavimu, tiek ir tobulėsiu finansiniu tarpininkavimu baigiant kurti finansinę sąjungą ir užtikrinant didesnę euro zonos įtaką pasaulio ekonomikoje. Siekiant įveikti šiuos iššūkius, EESRK rekomenduoja atitinkamai stiprinti euro zonos institucinę sistemą.

1.7. EESRK laikosi nuomonės, kad euras yra visos ES valiuta; EESRK pasisako už tai, kad gerėjant ES ekonominei padėčiai vėl būtų grįžtama prie galimybės didinti euro zoną, tikintis teigiamo poveikio tiek euro zonai, tiek naujoms jos narėms.

1.8. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad dėl „Brexit“ ir mažai nuspėjamos dabartinės JAV administracijos, deramas dėmesys taip pat turi būti skiriamas politiniams ir ekonominiams poslinkiams visame pasaulyje.

1.9. EESRK suvokia, kad laikantis dabartinių taisyklių, galimybės pagerinti euro zonos veikimą (visų pirma, struktūrinių priemonių srityje) yra ribotos; norint pokyčių, susijusių su kai kuriais didesnės svarbos aspektais (pavyzdžiui, euro zonos institucinės sistemos stiprinimo arba naujų fiskalinės politikos instrumentų kūrimo srityse) reikalingos naujos taisyklės.

1.10. Atsižvelgdamas į būsimas 2018 m. ekonomikos ir politikos rekomendacijas, EESRK pabrėžia poreikį pradėti diskusijas dėl:

- fiskalinės sąjungos sukūrimo,
- valstybių narių atsakomybės už įsipareigojimus, susijusius su euro zona, stiprinimo,
- struktūrinių reformų vykdymo naudojant Europos semestro platformą,
- tolesnio ekonominio koordinavimo ir valdymo stiprinimo,
- finansinio tarpininkavimo sistemų, dėl kurių, laikantis Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų, didėtų realios ilgalaikės investicijos, gerinimo, pasitelkiant EIB, EIF ir ESIF 2.0,
- didesnę įtaką pasaulyje darančios euro zonos.

1.11. EESRK supranta, jog labai reikia, kad išaugusi investicinė veikla atspindėtų darbo užmokesčio raidos tendencijose ir mažėjančiame nedarbo lygyje. Be to, šiomis investicijomis turėtų būti siekiama ištaisyti šioje nuomonėje išvardytus pusiausvyros sutrikimus, kurie – jei toliau išliks ir nebus pašalinti – gali tapti pagrindine kliūtimi ilgalaikiam augimui.

1.12. Siekiant užtikrinti labai svarbią piliečių paramą euro zonos pertvarkai ir su tuo susijusiai struktūrinių reformų vykdymo pažangai, būtina stiprinti šių reformų socialinį aspektą ir taikyti demokratines ir skaidrias euro zonos valdymo formas, kuriomis siekiama užtikrinti ekonomikos klestėjimą ir aukštą gyvenimo lygį.

2. Bendro pobūdžio informacija

2.1. Vykstant įprastiniam Europos semestro procesui, 2016 m. lapkričio mėn. Europos Komisija paskelbė dokumentus dėl Tarybos rekomendacijos dėl euro zonos ekonominės politikos ir komunikatą („Palankios fiskalinės politikos krypties kūrimas euro zonoje“). EESRK dėl šių dokumentų parengė nuomonę ECO/423, kuri buvo priimta 2017 m. vasario mėn. plenarinėje sesijoje. Nuo to laiko, dėl pokyčių ES ekonominės politikos srityje ir kai kurių valstybių narių veiksmų situacija gerokai pasikeitė. Šioje papildomoje nuomonėje dėmesys sutelkiamas į svarbiausius pokyčius:

- Tarybos rekomendaciją dėl euro zonos ekonominės politikos (2017 m. kovo mėn.),
- Pavasario ekonominę prognozę (2017 m. gegužės mėn.),
- Komunikatą dėl 2017 m. konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų (2017 m. gegužės mėn.).

Kartu minėtu laikotarpiu buvo paskelbta Baltoji knyga dėl Europos ateities ir Diskusijoms skirtas dokumentas dėl ekonominės ir pinigų sąjungos ateities ir dėl ES finansų ateities, kuriuose iškeltus klausimus 2017 m. rugsėjo mėn. savo pranešime apie Sąjungos padėtį toliau plėtojo Europos Komisijos pirmininkas J.-C. Junckeris. Be to, pastebėti matomi euro zonos veikimo pokyčiai, susiję su jos fiskaliniu aspektu. Todėl šioje nuomonėje atsižvelgiama į ekonomikos vystymąsi 2018 m. ir aptariami EESRK pasiūlymai dėl rekomendacijų dėl euro zonos ekonominės politikos 2018 m.

2.2. Dabartinis ekonomikos atsigavimas vyksta šiek tiek sparčiau nei buvo tikimasi, tačiau euro zonai vis dar reikalingos didesnės investicijos – jas būtų galima paremti apgalvotomis fiskalinėmis paskatomis, kurios ilgalaikėje perspektyvoje nedidintų valdžios sektoriaus skolos lygio. Krizės poveikis ir įgyvendinamos politikos priemonės ir toliau turi poveikio nedarbui, skurdui ir nelygybei ir yra ekonominio ir socialinio atotrūkio tarp valstybių narių priežastis. Todėl būtina iš esmės padidinti ekonomikos augimo galimybes labiau remiant investicijas euro zonoje ir kartu įgyvendinant socialinę politiką, kuri mažintų skurdą ir nelygybę. Remiantis Europos Komisijos pavasario ekonomikos prognozėmis, investicijos, kartu su atitinkamais darbo užmokesčio pokyčiais ir toliau mažėjančiu nedarbu, tokiu būdu padėdami didinti vidaus paklausą, yra svarbiausi ekonomikos atsigavimo išlaikymo veiksniai.

2.3. Be to, reikia stiprinti euro zonos sanglaudą. Tam padėtų finansinės sąjungos užbaigimas – kurį būtų galima pasiekti galiojančiomis taisyklėmis – ir numatomu jos naudingumu poveikiu investicijoms; papildomas ekonomikos ir fiskalinės politikos koordinavimo stiprinimas, kuriuo būtų siekiama sukurti euro zonos fiskalinį pajėgumą ir nepriklausomą euro zonos biudžetą; šiuo metu reikalingos naujos taisyklės norint sukurti stipresnę institucinę euro zonos struktūrą, sudarančią sąlygas geresniam vidaus ir išorės atstovavimui ir užtikrinančią didesnę atskirų jos narių atsakomybę.

2.4. Viena iš Baltojoje knygoje dėl Europos ateities pateiktų scenarijų svarstoma galimybė kurti „skirtingų greičių“ Europą, kurios galima ir svarbi skiriamoji riba būtų euro zona. Tačiau šiuo atveju EESRK mano, kad euras yra visos ES valiuta. Todėl būtų pageidautina kurti paskatas euro zonai nepriklausančioms valstybėms, kad jos apsvarstytų galimybę prisijungimą prie euro zonos laikyti vienu iš savo vidaus politikos prioritetų.

2.5. Europos Komisijos žiemos ir pavasario prognozėse daugiausia dėmesio skiriama situacijai, kuriai būdingas „didelis netikrumas“ dėl išorės ir vidaus grėsmių augimui, kylančių dėl komercinių, finansinių ir geopolitinių veiksnių. Savo pavasario prognozėje ji išreiškė susirūpinimą dėl įvykių JAV ir JK („Brexit“), kurie gali neigiamai paveikti (kuklų) atsigavimą Europoje. Prezidento D. Trumpo administracijos veiksmai yra dar sunkiau nuspėjami nei atrodė iš pradžių, ir vis dar aukštas Vokietijos ir euro zonos einamosios sąskaitos perteklius jai kelia susirūpinimą. Tai gali paskatinti JAV imtis nepalankių prekybos politikos priemonių, turinčių neigiamų pasekmių ir ES ir euro zonai. Jungtinės Karalystės pasitraukimas iš ES taip pat susijęs su daugeliu nežinomųjų – ilgas pasirengimas deryboms neleidžia tikėtis gerų galutinių rezultatų, o atsižvelgiant į birželio mėnesio rinkimus galima laukti sudėtingų ir vėluojančių derybų.

2.6. Naujausia Europos Komisijos pavasario ekonominė prognozė rodo, kad jos rekomendacija ir EESRK nuomonė (ECO/423), kurioje buvo pritariama raginimui visoje euro zonoje 2017 m. laikytis palankios fiskalinės politikos krypties – kuris dabar atmetamas Tarybos 2017 m. kovo 10 d. rekomendacijoje – buvo žingsnis teisinga kryptimi. EESRK nesutinka su Europos Vadovų Tarybos sprendimu ir mano, kad nuo tada sustiprėjo rizika, o Komisijos pavasario prognozė patvirtina, kad tikslinga biudžeto politikos atžvilgiu laikytis palankios fiskalinės politikos krypties.

3. Bendrosios nuostatos

3.1. Ekonominės ir pinigų sąjungos, kaip didelio Europos integracijos prioriteto svarba buvo pabrėžta minint 60-ąsias Romos sutarčių pasirašymo metines ir po to vykusiose diskusijose dėl ES ateities. Taip pat buvo pareikšta, kad nepaisant likusių ir vis dar neišspręstų problemų, būtų neteisinga laikytis pernelyg atsargios pozicijos euro zonos atžvilgiu. Vietoj to, geriau būtų pasirinkti platesnio užmojo viziją dėl euro zonos ateities ir įgyvendinti konkrečias priemones siekiant geriau panaudoti jos potencialą. EESRK remia šį požiūrį.

3.2. Kalbant apie ES ekonomikos klestėjimą ir teisingą joje sukurtų pajamų ir turto paskirstymą, nuomonėje ECO/423 pabrėžiama, kad subalansuota ekonominė politika turi apimti monetarinius, fiskalinius ir struktūrinius instrumentus ir priemones finansų rinkų veikimui ir veiksmingumui gerinti, įskaitant tinkamą reguliavimą, siekiant užkirsti kelią neatsakingai rizikingam kai kurių finansų institucijų elgesiui. EESRK yra įsitikinęs, kad dėl įvairių pastarųjų mėnesių įvykių tai tapo dar svarbiau.

3.3. EESRK visiškai pritaria EPS galutiniam sukūrimui iki 2025 m. ir jos tobulinimui. Todėl ši nuomonė dera su kitu preambulėje nurodytu EESRK nuomonių rinkiniu dėl Europos ekonominės ateities. EESRK mano, kad ypač daug dėmesio turėtų būti skiriama šioms sritims:

3.3.1. stiprinti ir toliau koordinuoti fiskalinę, ekonominę ir struktūrinę politiką siekiant sukurti veiksmingą šių politikos krypčių derinį, taip pat siekiant sukurti stiprią (specialią) euro zonai skirtą biudžeto eilutę ES biudžete. Pirmą kartą tokiu aukštu politiniu lygmeniu diskusijoms skirtame dokumente dėl ekonominės ir pinigų sąjungos ateities vartojamas terminas „fiskalinė sąjunga“. Vientisoje pinigų ir ekonominėje aplinkoje ir veikiančioje vidaus rinkoje sukurta „fiskalinė sąjunga“ reikštų ir bendrą arba glaudžiai koordinuojamą fiskalinę politiką (mokesčių ir išlaidų požiūriu), kuri palaikytų sąžiningą apmokestinimą ir sistemingą bei veiksmingą poziciją dėl kovos su mokesčių slėpimu ir mokestiniu sukčiavimu;

3.3.2. būtina sąlyga siekiant gerinti euro zonos aplinką yra – atsižvelgiant į visapusišką ES ekonomikos valdymą, ypač Europos semestro procesą – atskirų veikėjų atsakomybė: individuali valstybių narių atsakomybė ir įsipareigojimai turėtų būti išsaugoti ar netgi sustiprinti visuose veikiančiuose ekonomikos valdymo mechanizmuose, įskaitant objektyvią stebėseną, visų prevencinių ir koreguojančių priemonių taikymą ir, galiausiai, prireikus, sankcijas;

3.3.3. produktyvumo tarybos yra rekomenduojamos kaip tinkama priemonė, grindžiama aktyviu visų susijusių socialinių partnerių dalyvavimu, kuri gali padėti įgyvendinti struktūrines reformas, kurios, gerindamos atskirų valstybių narių ekonominį pajėgumą, iš esmės padeda didinti veiksmingumą ir homogeniškumą visoje bendrojoje rinkoje, nes pašalina tam tikras reglamentavimo kliūtis ir trukdžius, nepažeisdamos nustatytų socialinių ir darbo teisių;

3.3.4. iš esmės pagerinti finansinį tarpininkavimą pasitelkiant visą finansų rinkų dalyvių spektrą laikantis pasiūlymų dėl bankų sąjungos ir kapitalo rinkų sąjungos; didinant finansinio tarpininkavimo efektyvumą daugiausia dėmesio derėtų skirti realioms investicijoms užuot plėtus virtualaus finansų sektoriaus apimtį;

3.3.5. siekiant sukurti stiprią ir geriamą EPS – atsižvelgiant į dabar vykstančius pasaulinės ekonomikos pokyčius – labai svarbus yra ir jos išorės atstovavimas; būtina ne tik bendrai sutarta individualių valstybių narių pozicija jų tarptautinių partnerių atžvilgiu, kai ES kalba vienu balsu, bet kartu reikia kurti tinkamą institucinę struktūrą, atitinkančią šį bendrą interesą pasauliniame kontekste⁽⁴⁾;

3.3.6. be to, pagrįstais atvejais, būtų reikėję apsvarstyti galimybę išplėsti dabartinę euro zoną; kai kurių šalių – visų pirma Vidurio ir Rytų Europoje – ekonominės veiklos rodikliai yra labai teigiami ir jos labai palankiai vertinamos per Europos semestrą; panašu, kad šios šalys galėtų pagerinti euro zonos veikimą ir padidinti jos svarbą ES;

3.3.7. galiausiai, siekiant piliečių paramos naujam EPS projektui, reikalingos priemonės, siekiant užtikrinti ekonomikos valdymo sprendimų demokratiškumą ir papildyti bendrąją rinką tvirtu socialiniu ramsčiu.

3.4. EESRK mano, kad euro zonos veikimui labai svarbu skatinti didesnes investicijas ir vykdyti bei įgyvendinti struktūrines reformas, kurios galėjo būti dar labiau skatinamos per Europos semestro procesą, visų pirma atsižvelgiant į bendrosios rinkos sistemą. EIB, EIF ar ESIF lėšomis finansuojamomis investicijomis pasiekta teigiamų rezultatų, įskaitant reikalingų regioninių projektų įgyvendinimą. Tačiau jų apimtys dar nepakanka, kad būtų galima įveikti investicijų trūkumą, ypač krizės laikotarpiu. Šios priemonės turėtų padėti sukurti pakankamai tvirtą sistemą, kuri leistų paskirstyti finansavimo šaltinius tarp viešojo ir privačiojo sektorių. Stabilumo ir augimo pakte numatytu lankstumu reikėtų pasinaudoti taikant

⁽⁴⁾ Daugiau informacijos žr., pavyzdžiui, OL C 177, 2016 5 18, p. 16.

auksinę subalansuoto biudžeto taisyklę, pagal kurią investicijos ir susijusios einamosios išlaidos turėtų būti įgyvendinamos tokiu būdu, kad užtikrintų būsimą pelną ir poveikį. Įgyvendinant struktūrines reformas reikėtų dėmesį nuo atskirų valstybių narių lygmens nukreipti į bendrą bendrosios rinkos veikimą.

3.4.1. Struktūrinėmis reformomis visų pirma reikėtų siekti pašalinti esamus disbalanso atvejus ir sudaryti palankesnes sąlygas ilgalaikiam vystymuisi, laikantis JT darnaus vystymosi tikslų (DVT). Tarp šių disbalanso atvejų yra didėjantys skirtumai Europos Sąjungoje ir pačiose valstybėse narėse. Įgyvendinant struktūrines reformas turėtų būti priimtos priemonės, kuriose būtų atsižvelgiama į visą ES, o ne tik į dalinius atskirų valstybių narių poreikius.

3.4.2. Įgyvendinant ES lygmens reformas, reikėtų jas orientuoti ne tik į vidaus politikos prioritetus, bet žvelgti iš ES, kaip visumos perspektyvos – iš strateginių projektų, galinčių sukurti tvirtą ES pridėtinę vertę, perspektyvos.

3.4.3. Struktūrines reformas taip pat turėtų papildyti kokybiškų darbo vietų kūrimo skatinimas, ypatingą dėmesį skiriant deramam darbo užmokesčio dydžiui ir visiškam socialinio teisingumo laikymuisi.

3.4.4. Dar reikia įvykdyti nemažai reformų siekiant pagerinti taisykles, galinčias remti verslo plėtrą ir užtikrinti tinkamą piliečių apsaugą. Struktūrinės reformos reikalingos srityse, susijusiose su įmonių steigimo taisyklėmis, statybų leidimų išdavimu, kreditų suteikimu, mokesčių mokėjimu, tarpvalstybine prekyba, turto registravimu ir mokesčių politikos suderinimu – jos prisidėtų prie tinkamo vidaus rinkos veikimo ir kartu padėtų mažinti joje nesąžiningą konkurenciją. Valstybinis ir (arba) politinis klimatas (t. y. viešojo sektoriaus veiksmingumas ir sąžiningumas, aiškumas ir stabilumas visą projekto vykdymo laikotarpį) taip pat atlieka svarbų vaidmenį. Kalbant apie visuomenės pritarimą šioms reformoms, pažymėtina, kad su šių reformų įgyvendinimu susijęs procesas yra labai sudėtingas ir kad jų makroekonominiai rezultatai priklauso nuo daugelio sudėtingų procesų veikimo mikro lygmeniu. Šių pasekmių paaiškinimas yra būtina išankstinė sąlyga norint užsitikrinti visuomenės pritarimą šioms reformoms. Siekiant šios paramos reikia, kad sprendimai dėl priemonių, kuriomis siekiama padėti euro zonai veikti ateityje, būtų priimti teisėtu ir demokratišku būdu, užtikrinant teisingą ekonominio ir socialinio ramsčių pusiausvyrą.

3.4.5. Yra galimybių glaudžiau susieti būtinybę vykdyti struktūrines reformas, Europos semestrą, daugiametę ESI fondų (arba apskritai ES biudžeto) įgyvendinimo programą ir labiau išplėtotą ir veiksmingesnę euro zoną. Struktūrinių reformų ir ES biudžeto sąsajos stiprinimas, kurio tikslas – skatinti konvergenciją vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu, yra glaudžiai susijęs su ketinimu riboti Europos Centrinio Banko monetarinio stimuliavimo politiką, kai dėl sugriežtintos pinigų politikos atsirastų daugiau galimybių naudoti fiskalinius srautus.

3.5. Kartu, turime atnaujinti pastangas siekti didesnės konvergencijos valstybėse narėse ir tarp jų gyvenimo ir socialiniais standartų bei darbo užmokesčio srityje, nes tai yra būtina sąlyga didinant pasitikėjimą ES ir užtikrinant Europos ateitį. Europos socialinių teisių ramstis turėtų remti konvergenciją.

3.5.1. Šiomis aplinkybėmis mums reikalingos politikos priemonės, kurios padėtų stiprinti vidaus paklausą ES ir euro zonoje apskritai, ir ypač šalyse, turinčiose didelį einamosios sąskaitos ir (arba) prekybos perteklių, siekiant atkurti pusiausvyrą euro zonoje ir likusio pasaulio atžvilgiu.

3.5.2. ES valstybės narės savo konkurencingumo strategijų neturėtų grįžti prielaidomis, kad darbo užmokesčio lygis ir toliau išliks žemas. Veiksmingų ekonominės politikos priemonių derinys turėtų padėti atgaivinti investicijas į infrastruktūrą, o padidinus išlaidas švietimui, moksliniams tyrimams, mokymui ir įgūdžiams turėtų išaugti produktyvumas ir labiau didėti darbo užmokestis bei pajamos, tuo pat metu atspindint gyvenimo ciklą, karjeros raidą ir kintančias gyvenimo išlaidas. Tačiau EESRK atsižvelgia į skirtingą atskirų valstybių narių padėtį ir joms tenkančią pagrindinę atsakomybę sprendžiant šiuos klausimus šiuolaikiniais kolektyvinių derybų metodais.

3.5.3. Padėtis darbo rinkoje daugelyje euro zonos šalių rodo, kad artėjančiomis šios srities struktūrinėmis reformomis visų pirma turėtų būti siekiama mažinti esamą didelį laikino darbo, priverstinio darbo ne visą darbo dieną ir menkai apmokamo darbo vietų skaičių ir skatinti kokybiškų darbo vietų kūrimą geriau apmokyta ir geresnius gebėjimus turinčiais darbo jėgai. Racionalus socialinis dialogas ir socialinių partnerių savarankiškumu paremtos kolektyvinės derybos turėtų tapti naujo tipo darbo rinkos reformos pagrindu. Tai ne tik didina socialinį teisingumą, bet ir stiprina ekonomikos našumą.

3.6. Visų pirma, struktūrinių reformų įgyvendinimui ir ekonominės ir fiskalinės politikos koordinavimo stiprinimui skirtos priemonės galėtų būti įgyvendinamos pagal šiuo metu galiojančią teisinę sistemą; jas būtų galima toliau stiprinti įgyvendinant būsimą daugiametę finansinę programą po 2020 m. Kita vertus, norint toliau stiprinti bendrą biudžeto politiką turinčią euro zoną arba užtikrinti stipresnę euro zonos vaidmenį pasaulinėje arenoje reikia sukurti visiškai naujas taisykles.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Dėl šioje nuomonėje nurodytų priežasčių, EESRK ragina Europos Komisiją ir Tarybą rengiant rekomendacijas dėl euro zonos ekonominės politikos 2018 m. pasirinkti deramą palankią fiskalinės politikos kryptį. Šis pasiūlymas ypač svarbus, atsižvelgiant į pakankamo ir tvaraus ekonomikos augimo poreikį ir būtinybę užtikrinti veikiančias ekonomines ir pinigų politikos priemones, kurios negali neapibrėžtai ilgą laiką būti ekspansinio pobūdžio.

4.2. Manome, kad įgyvendinant Investicijų planą Europai, kuriam pritariame, prioritetas turėtų būti teikiamas projektams, kuriais paisoma darnaus vystymosi tikslų ir atsižvelgiama į socialinę atsakomybę ir atsakomybę už aplinką.

4.3. EESRK nuomone, naujausi pastarųjų mėnesių ES ekonomikos politikos paradigminiai pokyčiai aiškiai rodo didėjančią politinį pritarimą fiskalinei sąjungai, kurios pagrindas būtų euro zona; EESRK rekomenduoja atidžiai stebėti šiuos pokyčius ir yra visiškai pasirengęs prisidėti stiprinant biudžeto politikos svertą, nes tai išankstinė sąlyga kuriant vientisesnę euro zonos aplinką; be to, labai svarbu stebėti, kaip šie pokyčiai atsispindės galimuose institucinių struktūrų ir sistemų pokyčiuose.

4.4. Kaip ir anksčiau, EESRK laikosi nuomonės, kad tuo metu, kai EPS tobulinimas vėl yra vienas iš pagrindinių prioritetų, labai svarbu nenuvertinti procesų, susijusių su veiksmingiau ir geriau veikiančia bendrąja rinka. Veiksminga ir veikianti bendroji rinka yra pagrindinė sąlyga, kad galėtume apskritai galvoti apie tobulesnę EPS. Su jos nauda susijusius lūkesčius EPS galės patenkinti tik tuo atveju, jei bus tęsiamas būsimas bendrosios rinkos atvėrimas ir liberalizavimas, stiprinamas jos homogeniškumas ir šalinamos matomos ir nematomos nacionalinės apsauginės kliūtys.

4.5. EESRK pritaria nuomonei, kad tobulesnės EPS aplinka taip pat turi atitikti finansinio tarpininkavimo procesą. Svarbiausi finansinės sąjungos aspektai yra bankų sąjunga ir kapitalo rinkų sąjunga. Pagrindinė bankų sąjungos užduotis yra užtikrinti stabilų ir nuspėjamą elgesį bankų sektoriuje. Be to, jai turi būti skirta pakankamai išteklių, kad ji galėtų susidoroti su galimu bankų įsipareigojimų nevykdymu. Tuo tarpu kapitalo rinkų sąjunga suprantama kaip galimybių paskirstyti finansinius išteklius didinimas ir kol kas dar yra ankstyvame savo vystymosi etape. Savo ruožtu geresnis finansinis tarpininkavimas turėtų būti labiau pastebimas realios investicinės veiklos srityje.

4.6. ES ateitis taip pat priklauso nuo jos integracijos stiprinimo ir jos vaidmens pasaulyje konsolidavimo. Tai vienas iš nedaugelio pagrindinių prioritetų, ypač šiuo metu, ir yra bendro intereso dalykas visoms ES valstybėms narėms. Siekiant šio tikslo gali būti naudinga stiprinti bendrą ES atstovavimą tarptautinėje arenoje ir – šiuo lygmeniu – propaguoti ir gerbti bendras vertybes, principus ir politiką, kaip antai, politinę ir ekonominę laisvę ir lygybę bei socialinį teisingumą, laisvę užsiimti verslu ir investicijomis, sąžiningos ir atviros konkurencijos aplinkos kūrimą, neteisėtos ir nusikalstamos verslo veiklos, pavyzdžiui, piktnaudžiavimo mokesčių sistemomis arba viešojo pirkimo procedūromis, išgyvendinimą; be to, pagarba socialinėms ir piliečių teisėms bei pagrindiniams aplinkos standartams yra absoliučiai būtina.

Briuselis, 2017 m. spalio 19 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)



Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIEUKSEMBURGAS

LT